

KÚRIAI DÖNTÉSEK

BÍRÓSÁGI HATÁROZATOK

2023/5
71. évfolyam

2023. május

TARTALOM

JOGEGYSÉGI PANASZ TANÁCS

- A Kúria Jogegységi Panasz Tanácsának 3/2023. jogegységi határozata (Jpe.IV.60.028/2022/11. szám) A mezőgazdasági igazgatási szerv által lefolytatott földárverési eljárásban hozott döntés ellen igénybe vehető jogorvoslatról..... [758](#)
- A Kúria Jogegységi Panasz Tanácsának Jpe.III.60.037/2022/12. számú jogegységi végzése. Előzetes döntéshozatali indítvány alapján indult jogegységi eljárásban a jogegységi határozat meghozatalának mellőzéséről..... [764](#)
- A Kúria Jogegységi Panasz Tanácsának Jpe.I.60.063/2022/7. számú végzése ..... [771](#)
- A Kúria Jogegységi Panasz Tanácsának Jpe.II.60.064/2022/7. számú végzése ..... [771](#)

BÜNTETŐ KOLLÉGIUM

- [118](#) I. A Btk. 290. §-ában meghatározott aktív gazdasági vesztegetés megvalósulásának feltétele, hogy a jogtalan előny adása vagy annak ígérete a gazdálkodó szervezet részére vagy annak érdekében működő személlyel kapcsolatosan (az ilyen személy részére vagy rá tekintettel másnak) történjen, kifejezetten kötelességszegés érdekében.
- II. Az egyéni vállalkozó mind a cselekmény elkövetése, mind pedig annak elbírálása idején – a Btk. által aktuálisan hivatkozott, keretet kitöltő jogszabály alapján – gazdálkodó szervezetnek minősült. Az egyéni vállalkozóként magánállatorvosi tevékenységet folytató, a gazdasági vesztegetés szempontjából gazdálkodó szervezet részére vagy annak érdekében működő személynek tekintendő.
- III. Annak eldöntéséhez, hogy az egyéni vállalkozóként magánállatorvosi tevékenységet folytató önálló intézkedésre jogosult személy volt-e: a konkrét tevékenység végzésének, egyes döntési jogosultság meglétének, egy adott folyamat mikénti elvégzésének van jelentősége, annak, hogy az adott személynek van-e olyan döntési jogosultsága (hatalmi helyzete), amely csak őt illeti meg.
- Az állatorvosnak olyan kizárólagos jellegű állategészségügyi döntési jogköre van, amely alapjában határozza meg az állatok elszállításának lehetőségét, ez az általa kiadható „Állatorvosi bizonyítvány”.
- Ilyen jellegű tevékenység érdekében jogtalan előny adása vagy ígérese nyilvánvalóan azt jelenti, hogy az adott – kizárólagos – döntési, ezáltal hatalmi helyzetben lévő személy helyzetét felhasználva (kihasználva) kívánja az

elkövető az érdekét érvényesíteni. Ez pedig fokozottabb társadalomra veszélyességet jelent, ezáltal szigorúbb büntetőjogi megítélést eredményez..... [773](#)

- [119](#) I. A hivatali vesztegetés büntetettének elkövetési magatartása az előny adása vagy ígérese. Az elkövetési magatartás megvalósulhat nyíltan, illetve leplezetten, ráutaló magatartással. Amennyiben van konkrét adat arra, hogy az aktív vesztegető a passzív oldali hivatalos személy hivatali működése közben elszánta magát a jogtalan előny későbbi juttatására, és ebbéli szándékát kifejezésre is juttatta, akkor az aktív oldalon álló cselekménye tényállásszerű.

II. A terhelt a kijelentéseivel (közléseivel és kérdésével) és végül konkrét kérésével zárt láncolatot alkotóan egyértelművé tette az eljáró hivatalos személy előtt azt, hogy képes és hajlandó számára anyagi előnyt juttatni, utalást téve az előny természetére (pénzbeli juttatás) és nagyságrendjére is, mindezt azért, hogy a kötelességét megszegje.

Az aktív vesztegetés pedig a jogtalan előny ígéretével, annak a hivatalos személy tudomására hozatalával (jutásával) befejeződik..... [778](#)

- [120](#) I. Az aktív hivatali vesztegetés tényállásának jövőbe mutató eleme a befolyásolni törekvés, amely a cselekmény célzata. Amennyiben a célzat önálló törvényi tényállási elem, akkor annak megállapítása is önálló ténybeliség tárgya. Ha van konkrét adat arra, hogy az aktív vesztegető a passzív oldali hivatalos személy hivatali működése közben elszánta magát a jogtalan előny későbbi juttatására, és ebbéli szándékát kifejezésre is juttatta, akkor az aktív oldalon álló cselekménye tényállásszerű.

II. A feladatát hivatalos személyként végző büntetés-végrehajtási őr és a fogvatartott közötti speciális alá-fölérendeltségi kapcsolatban a társadalmi szokásoknak a mindennapi életben megfelelő ajándékozás értelmezhetetlen, hiszen egyértelmű szabályozás által körülhatárolt viszonyrendszert jelent. Ilyen körülmények között bármilyen csekély értékű ajándék adása (annak ígérete, a másik oldalon elfogadása) kizárt, a további törvényi feltételek melletti megvalósulása esetén pedig kivétel nélkül bűncselekmény..... [781](#)

- [121](#) Az engedetlenség, a passzív ellenállás, az utasítás nem teljesítése önmagában nem ad alapot a hivatalos személy ellen irányuló erőszak megállapítására. Az erőszaknak ugyanis személy elleni testi erő kifejtésben kell megnyilvánulnia. Ha a hivatalos személy által szándékoltt cselekvéssel

- szemben érvényesül, gátolja, nehezíti, tehát akadályozza azt, kimeríti a hivatalos személy elleni erőszak bűncselekménye törvényi tényállásának első fordulatát..... [786](#)
- [122](#) I. Amennyiben a bíróság által kibocsátott elfogatóparancs alapján a terheltet elfogják, őrizetét kötelező elrendelni. Az őrizet elrendelését követően a terhelt személyi szabadságot érintő kényszerintézkedés hatálya alatt áll, így az őrizetbe vétel elrendelésétől kezdve védő részvétele az eljárásban kötelező. A kötelező védői részvételre vonatkozó szabályok a Be. általános, minden eljárási szakra vonatkozó rendelkezései között szerepelnek.
- II. A védő kirendelésének hatálya döntés nélkül akkor sem szűnik meg, ha a kirendelés alapjául szolgáló ok, a Be. 44. § b) pontjában meghatározott személyi szabadságot érintő kényszerintézkedés megszűnik, a kirendelés ilyenkor is csak az eljáró bíróság, ügyészség vagy nyomozó hatóság döntésének következtében veszti hatályát..... [789](#)
- [123](#) I. Ha a büntetőeljárásban a kapcsolattartás elektronikus úton történik, a napokban, munkanapokban, hónapokban vagy években megállapított határidő esetén a határidő elmulasztásának következményeit nem lehet alkalmazni, ha a bírósághoz, az ügyészséghez vagy a nyomozó hatósághoz intézett beadványt legkésőbb a határidő utolsó napján elektronikusan, szabályszerűen benyújtották.
- II. A védő fellebbezésének elutasítására vonatkozó rendelkezéssel szemben a védőt önállóan illeti meg a fellebbezési jog, a terheltnek ezen végzéssel szemben nincs jogorvoslati joga.
- III. Ha az ítéletábróla a törvényszék elsőfokú eljárásban hozott nem ügydöntő végzésének felülbírálatát a főügyészség joghatályos fellebbezése folytán teljeskörűen elvégezte, és végleges másodfokú határozatot hozott, a Kúriának az ezen végzés ellen benyújtott fellebbezést törvénytörően elutasító végzés hatályon kívül helyezésével egyidejűleg a törvényszék elsőfokú végzése elleni fellebbezés ismételt elbírálására nincs lehetősége..... [792](#)
- [124](#) Nem kihívóan közösségellenes az az erőszakos magatartás, amelyben nem a közösségi együttélés szabályainak nyíltzini semmibevétele tükröződik. A kapcsolattartási jog gyakorlását, a terhelt szabad cselekvését gátló korlátok leküzdése – ha az kizárólag a passzív alany személyében jelentkező fizikai akadály kiküszöbölését szolgálja és a terhelt törvényes jogait korlátozó magatartással arányos – nem a közösségi együttélés jogi normába foglalt írott és íratlan szabályainak leplezetlen semmibe vételét jelenti, ekként a garázdaság törvényi tényállását nem meríti ki..... [794](#)
- [125](#) I. A másodfokú bíróság nyilvános ülése megtartásának a terhelt távollétében 2021. január 1. napját követően is feltétele a terhelt szabályszerű idézése, illetve – ha meghallgatása már előre láthatólag sem szükséges – értesítése.
- II. A kézbesítés időpontja a kézbesítés második megkísérlését követő ötödik munkanap akkor is, ha a posta – szabálytalanul – e határidő elteltével az ügyiratot nem küldte vissza a bíróságnak és azt a címzett később átvette.
- III. Az ún. tárgyalási időköz megsértése a terhelt értesítése esetén sem felülvizsgálati ok..... [800](#)
- POLGÁRI KOLLÉGIUM
POLGÁRI SZAKÁG**
- [126](#) A társasház közgyűlési határozatával a társasházi épület karbantartása céljából elrendelt célbefizetés a tulajdonostársakat a törvény alapján tulajdoni hányadaik arányában terheli, az e címen befizetett összeggel a társasház nem gazdagodik jogalap nélkül..... [805](#)
- [127](#) Ha a felperes eltérő időszakra érvényesít használati díjigényt az alperes rosszhiszemű jogalap nélküli birtoklása miatt, akkor tényazonosság hiányában az előzményi per jogerős ítéletének anyagi jogerőhatása nem zárja ki új kereset indítását..... [808](#)
- [128](#) I. A magzati élet védelméről szóló 1992. évi LXXIX. törvény 6. § (3) bekezdése nem komplex fejlődési rendellenesség diagnosztizálását teszi a terhességmegszakításról való tájékoztatási kötelezettség feltételévé, hanem a genetikai vagy teratológiai ártalom 50%-os valószínűségét meghaladó fennállását. Ebben az esetben a rendellenesség tényéről, annak mibenlétéről, a terhességmegszakítás jogszabályban biztosított lehetőségéről és a szakmai felülvizsgálat igénybevételének a lehetőségéről a szülőket tájékoztatni kell, hogy az anya önrendelkezési jogával élve dönthessen az esetleges terhességmegszakításról.
- II. Az egészségügyi szolgáltató felelősségének megállapítása esetén az összegszerűség iránti eljárásban a 2/2022. JEH (Jpe.III.60.011/2022/15. szám) alapján kell meghatározni, hogy mi az a kár, amely a szülőket azzal okozati összefüggésben érte, hogy a gyermekük egészségkárosodottan született..... [810](#)
- [129](#) Jogsabálysértő az érvényesített jogtól eltérő jogalapon meghozott, a keresetnek helyt adó ítélet, mert a bíróság a felperes által érvényesített joghoz kötve van..... [814](#)
- [130](#) I. Személyiségi jogsérelmet megalapozhat a betegség szintjét el nem érő pszichés elváltozás is, azonban ezt a károsultnak (sértettnek) kell bizonyítania.
- II. Eljárási jogsabálysértés – így a tanúvallomások helytelen értékelése – csak abban az esetben lehet eredményes felülvizsgálat alapja, ha az az érdemi

- döntésre kihatással van..... [817](#)
- [131](#) I. A személyiségi jogi védelem mindenkire kötelező tartalma mások alanyi jogának a tiszteletben tartása. A személyiségi jogérvényesítés feltétele a személyiségi alanyi jogot sértő vagy veszélyeztető magatartás, amely a jogsértő és a sérelmet szenvedett fél között fennálló kapcsolatban polgári jogi, ezen belül személyiségi jogviszonyt keletkeztet.
- II. Valamely szociális ellátási formához való hozzáférés biztosításának igénye önmagában a személyiségvédelem alapja nem lehet. A polgári perben, polgári jogviszonyok alapján eljáró bíróságnak – jogszabályi felhatalmazás hiányában – nincs hatásköre a közjogi viszonyok körébe tartozó intézkedések megtételére kötelezni az alpereseket. Az állam végrehajtó szerveiként eljáró alpereseknek a közjogi feladataik ellátása körében a felperesek által állított mulasztása személyiségi jogviszonyt nem keletkeztet..... [820](#)
- [132](#) A felülvizsgálat engedélyezése iránti kérelem érdemi elbírálásának a lehetőségét kizárja, ha a fél felülvizsgálati kérelmét jogszabálysértésre, felülvizsgálat engedélyezése iránti kérelmét viszont a Kúria közzétett határozatától jogkérdésben való eltérésre alapítja. A Kúria ezért a felülvizsgálat engedélyezése iránti kérelmet – a két kérelem közötti közvetlen tartalmi összefüggés hiányában – visszautasítja..... [831](#)
- [133](#) A szerzői jogi védelem körében a szerző személyhez fűződő joga nem önmagában a szerző személyiségét illeti, hanem a szerzőnek az egyedi műhöz fűződő személyes és vagyoni jogok összességét magában foglaló komplex jogviszonyában értelmezhető..... [832](#)

POLGÁRI KOLLÉGIUM GAZDASÁGI SZAKÁG

- [134](#) Ha kereset a szerződés érvénytelenségére hivatkozással a teljesített szolgáltatás állított túlfizetése miatt az alperes marasztalására irányul, a pertárgy értéke a keresetben megjelölt marasztalási összeg. Az ítélet elleni fellebbezés esetén a jogorvoslati illeték alapja (a vitássá tett követelés) a felperes fellebbezésében fenntartott marasztalási igény. A jogorvoslati eljárásban nem számítható hozzá a pertárgy értékéhez a keresettel (viszontkeresettel) nem érvényesített (azaz nem peresített) összeg, amely a bíróság által az érvénytelenség jogkövetkezményeinek levonása körében elvégzett elszámolás eredményeként a felperes „fennálló tartozását” állapítja meg abban az esetben sem, ha az a fellebbezéssel támadott ítéletben számszerűsítve megjelenik..... [835](#)
- [135](#) A csődeljárás kezdő időpontjában fennálló követelések nyilvántartásba vételének szükséges és együttes feltétele, hogy a

hitelező a csődeljárás kezdő időpontját követő 30 napon belül a követelését a vagyonfelügyelőnek és az adósnak is bejelentse, továbbá ugyanezen határidőn belül befizesse a nyilvántartásba vételi díjat. Nem elegendő a hitelezői igényt az előírt határidő alatt csak az adósnak vagy csak a vagyonfelügyelőnek bejelenteni, a Cstv. nem biztosít e körben választási lehetőséget a hitelezők részére..... [836](#)

POLGÁRI KOLLÉGIUM MUNKAÜGYI SZAKÁG

- [136](#) I. Az azonnali hatályú felmondás indokolása szerinti minősítés a bíróságot nem köti. Az intézkedés jogszerűségének vizsgálata arra terjed ki, hogy a munkáltató döntésében felhozott magatartás megfelel-e a törvény rendelkezésének.
- II. A munkavállaló kötelezettségzegése súlyosságának értékelésekor figyelembe kell venni a munkáltató szervezetében elfoglalt helyzetét, ellátott vezető munkakörét, kötelezettségzegése lehetséges hatásait..... [840](#)
- [137](#) Azonnali hatályú felmondást nem alapoz meg a munkáltatónál hosszabb ideig eltűrt, nem kifogásolt rossz gyakorlat..... [845](#)
- [138](#) I. Ráutaló magatartással lehet ugyan joghatalom kiváltására irányuló nyilatkozatot tenni, de a magatartásból a nyilatkozatot tevő fél akaratának ki kell tűnni, és e magatartásnak a másik fél tudomására kell jutni. Ennek hiányában jognyilatkozatról nem lehet szó.
- II. Amennyiben a másik fél számára a munkaviszony megszüntetésére irányuló akarat nem jut kifejezésre, az közöltnek nem tekinthető, így az Mt. 287. § (1) bekezdés *b*) pontjában és (4) bekezdésében meghatározott határidők nem lehetnek irányadóak.
- III. A bíróság nemcsak a fél tényállításaihoz, hanem az általa érvényesített joghoz is kötvé van..... [849](#)

KÖZIGAZGATÁSI KOLLÉGIUM

- [139](#) A Vámkódex koherens és egységes alkalmazásával a hivatalból indult vámeljárásokban lefolytatott meghallgatásokra tekintettel is fel kell függeszteni a vámtartozás elévülését. A szakvélemény megállapításait a fél abban az esetben vitathatja felülvizsgálati kérelmében, amennyiben a peres eljárás során kimerítette a számára rendelkezésre álló perrendi, eljárási lehetőségeket..... [854](#)
- [140](#) Adó- és illetékkedvezmény kizárólag a törvény egyértelmű, kifejezett rendelkezése alapján jár. Egyértelmű és kifejezett rendelkezés hiányában pedig a Ptk. 8:2. § (2) bekezdésének nyelvtani értelmezéséből az következik, hogy a jogalkotó a Ptk.-n kívüli jogi személyekre nem kívánta az Itv. 26. § (1) bekezdés *t*) pontja szerinti

	illetékmentességet kiterjeszteni, az csak a Ptk.-ban szabályozott gazdasági társaságokat illeti meg.....	858		
141	Sérti a tisztességes eljárás alapvető követelményét, ha az alperes az elsőfokú hatóság törvényi határidőnél rövidebb – annak fele időtartamú – fellebbezési határidőt biztosító határozatát anélkül változtatja meg, hogy az ügyfél jogorvoslati jogát teljeskörűen biztosította volna	861		
142	Az egyéni vállalkozói tevékenység megkezdésével önálló, elkülönült jogalany nem jön létre, a vállalkozási tevékenység során keletkezett jogok és kötelezettségek a természetes személyt illetik és terhelik. Ezáltal a vállalkozási tevékenység során keletkező tulajdonjog sem az egyéni vállalkozót, hanem a természetes személyt illeti. Az egyéni vállalkozó mint természetes személy jogosultként személyazonosító adatainak feltüntetésével jegyezhető be az ingatlan-nyilvántartásba...	865		
143	A lakcím szerinti (utca, hászám) lakóhellyel nem rendelkező, de a nyilvántartásban adott településen „lakcím nélküliként” nyilvántartott személy termőföld adásvételi szerződés útján történő tulajdonszerzése ennek okán nem korlátozható. A „lakcím nélküli”, azaz településszintű lakos esetében nem kizárt annak a tényállapotnak az igazolása, hogy az adott személy a településen él életvitelszerűen 3 éve	868	148	Ha a szabályozási szintek között az egymásnak való megfelelés csak részleges, önkormányzati rendelet más jogszabályba ütközése kivételesen megállapítható .....
144	Az előhaszonbérleti jog jogosultja a közlés kezdő napjától számított 15 napos jogvesztő határidőn belül tehet a haszonbérleti szerződésre elfogadó vagy az előhaszonbérleti jogáról lemondó jognyilatkozatot, mely nyilatkozatához mindaddig kötve van, amíg a mezőgazdasági igazgatási szerv a szerződés jóváhagyásáról nem rendelkezik. A jognyilatkozatnak a Földforgalmi törvény 49. § (3) bekezdése szerinti jogvesztő határidőt követően tett visszavonása hatálytalan, az joghatás kiváltására nem alkalmas	871		
145	Az elidegenítési tilalom biztosítását szolgáló jognak az Inyvtv. vhr. 28. § (2) bekezdésében foglaltak szerint a feljegyzés alapjául szolgáló okiratból egyértelműen ki kell derülnie, ennek hiányában a kérelem elutasítása jogszerű.....	874		
146	Ha a védírat elsődlegesen a keresetlevél visszautasítására irányul, azonban a bíróság a keresetlevelet nem utasítja vissza, akkor a bíróságnak az ügy érdemében hozott határozata indokolásában ki kell térnie arra, hogy az alperes által hivatkozott perakadály – a védíratban kifejtettek ellenében – miért nem áll fenn	877		
147	I. A visszaküldés a bíróság eljárásjogi cselekménye, amely a fellebbezéssel vagy felülvizsgálati kérelemmel megindított jogorvoslati eljárási szakaszt lezárja, és amely a felterjesztő bíróság számára kötelezést tartalmaz. Jogkövetkezménye, hogy a felterjesztő bíróságnak a kötelezésben kapott, jellemzően a jogorvoslati kérelem érdemi elbírálásra való alkalmassági vizsgálatával kapcsolatos feladatot el kell végeznie és annak eredményeként újra kell döntenie arról, hogy a jogorvoslati kérelmet felterjeszti vagy más jogkövetkezményt alkalmaz. A visszaküldés, figyelemmel arra, hogy a közigazgatási perben eljáró bíróság a per érdemében ítélettel, a per során felmerült minden más kérdésben végzéssel dönt [Kp. 84. § (1) bekezdés], tartalmilag és a forma szerint is végzés. II. A Kp. 102. § (1) bekezdés b) pontjában a „fellebbezést törvény kizárja” rendelkezést a jogalkalmazás során úgy kell értelmezni, hogy a bíróságnak a fellebbezést vissza kell utasítania, ha az olyan határozat ellen irányul, amellyel szemben a fellebbezést törvény nem teszi lehetővé	880		
				EURÓPAI UNIÓ BÍRÓSÁGA HATÁROZATAI
			I	C-100/21. sz. Mercedes-Benz Group (Responsabilité des constructeurs de véhicules munis de dispositifs d'invalidation) ügyben 2023. március 21-én hozott ítélet .....
				888
			II	C-351/21. sz. Beobank ügyben 2023. március 16-án hozott ítélet .....
				894
			III	C-354/21. sz. Registry centras ügyben 2023. március 9-én hozott ítélet .....
				899
			IV	C-651/21. sz. M. Ya. M. (Renonciation à la succession d'un cohéritier) ügyben 2023. március 30-án hozott ítélet .....
				902
			V	C-651/21. sz. M. Ya. M. (Renonciation à la succession d'un cohéritier) ügyben 2023. március 30-án hozott ítélet .....
				906
				FÓRUM
				Dr. Liktör Zoltán Attila: A régi magyar bírósági rendszer – A kezdetektől 1848-ig .
				911
				Bódiné dr. Beliznai Kinga: A bírói függetlenség és garanciái (1848–1948) .....
				932
				Dr. Peres Zsuzsanna: A bírói függetlenség felszámolása (1945-1989) .....
				952

CONTENTS

UNIFORMITY COMPLAINT PANEL

Uniformity decision 3/2023 of the Uniformity Complaint Panel of the Curia (Case No. Jpe.IV.60.028/2022/11) on legal remedy available against decisions adopted in land auctions conducted by the agricultural administration authority's decision adopted.....	758
Uniformity order Jpe.III.60.037/2022/12 of the Uniformity Complaint Panel of the Curia on avoiding the adoption of a uniformity decision in a uniformity procedure initiated upon a motion for preliminary ruling.....	764
Order Jpe.I.60.063/2022/7 of the Uniformity Complaint Panel of the Curia...	771
Order Jpe.II.60.064/2022/7 of the Uniformity Complaint Panel of the Curia...	771

CRIMINAL CHAMBER

118	<p>I. A condition for establishing the offence of active commercial bribery under Section 290 of Btk. [<i>the Criminal Code</i>] is that the undue benefit or the promise thereof be given to a business organization or a person acting in the interest thereof (either directly to such person or indirectly, to a third person with respect to them), expressly with the aim of realizing a misconduct.</p> <p>II. Both at the time of perpetration, as well as at the time of adjudication, the sole entrepreneur qualified as a business organization under the framework legislation referred to by Btk. From the perspective of commercial bribery, the sole entrepreneur running its private veterinary practice shall qualify as a person acting for or in the interest of a business organization.</p> <p>III. To decide whether the sole entrepreneur running its private veterinary practice qualified as a person with independent authorization to act, importance shall be attributed to the existence of certain rights of decision; the way a given work process was carried out, i.e. whether the person in question has a right of decision (position of authority) that is reserved only to them.</p> <p>Veterinarians have exclusive right of decision concerning animal health on which the possibility for transporting an animal: that is the so-called 'Veterinarian's certificate' which can be issued by veterinarians.</p> <p>Giving any undue benefit or the promise thereof in the interest of carrying out such an activity obviously implies that the perpetrator has the intention of asserting its interest by making use of the situation of a</p>
------------	---

person who has the given —exclusive— authority to make decisions, i.e. who is in a position of influence. That circumstance means an advanced level of danger to the community which entails a more rigorous treatment under criminal law..... 773

119 I. The actus reus of the offence of bribery regarding a public officer is giving or promising any undue benefit. The actus reus may be carried out either expressively or in a covert way, by implied conduct. If there is exact evidence that during the passive briber public officer's performance of its duties, the active briber arrived at the decision to give any undue benefit in the future and expressed also its intention to do so, the elements of crime on the active briber's side are completed.

II. By its communications (statements and questions), as well as by finally posing an exact question, the defendant made it logically clear for the public officer performing its duties that they are able and willing to give a financial benefit, referring also to the nature (money) and the volume of the benefit, all this in return for the public officer's misconduct.

Active bribery shall be completed when the promise of any undue benefit is given, i.e. the promise is made known (becomes available) to the public officer 778

120 I. An element of the offence of active bribery related to the future is the manipulation: that is the motive of the act. If the motive is regulated as an independent element of crime, then it should be established also as an independent factual element. If there is exact evidence that during the passive briber public officer's performance of its duties, the active briber arrived at the decision to give any undue benefit in the future and expressed also its intention to do so, the elements of crime on the active briber's side are completed.

II. Offering gifts —as being accepted in everyday life according to social conventions— has no meaning in the specific, hierarchical relationship between the inmate and the prison guard performing its duties as a public officer, because that relationship is governed by clear regulation. Under such circumstances, giving (or promising, and accepting by the other side) any gift —however small— is excluded, and if it is completed together with the fulfilment of further conditions set out by law, it shall qualify as an offence without exemption 781

121 Violence against a public officer may not be established solely on the grounds of

disobedience, passive resistance, or failing to follow instructions. Namely, violence shall manifest in a physical effort applied against another person. If force is used against the public officer’s intended act and actually impedes the public officer’s act, or makes it more difficult, i.e. it prevents the public officer from proceeding, the offence of violence against a public officer under the first paragraph of the legal definition will be completed..... 786

122 I. If the defendant is captured on the ground of an arrest warrant issued by the court, the defendant’s detention shall be ordered. After such an order, the defendant is subject to a coercive measure concerning personal freedom, so a defence counsel shall mandatorily be involved in the proceedings once the detention has been ordered. Provisions relating to the mandatory participation of a defence counsel can be found among the general provisions of Be. [*the Code of Criminal Proceedings*] which apply to each stage of the proceeding.

II. The legal effect of the appointment of a defence counsel by the court shall not terminate without a respective court decision, even if the coercive measure concerning personal freedom under Section 44 (b) of Be. serving as a ground for the appointment has been released. Even in such cases, the appointment shall terminate only as a result of the decision to that effect, adopted by the competent investigating authority, prosecution office or court..... 789

123 I. If communication in a criminal proceedings is maintained via electronic means, the legal consequences of failure to meet a time limit defined by days, working days, months or years shall not apply, if the submission addressed to the investigating authority, the prosecution office or the court has been properly filed electronically on the last day of the time limit at latest.

II. The defence counsel is independently entitled to appeal against the court’s order rejecting its appeal; the defendant has no right to appeal against such court order.

III. If the non-conclusive order issued by the high court in the first instance proceedings has entirely been reviewed by the regional court of appeal, following the appeal lodged effectively by the high prosecution office, and the regional court of appeal has adopted a final decision of second instance, the Curia shall be entitled to review and quash only the second instance decision that has unlawfully rejected the appeal lodged against the non-conclusive order, but it is not entitled simultaneously to carry out a repeated review of the high court’s order..... 792

124 Violent acts that do not reflect the obvious contempt of the rules of peaceful coexistence shall not qualify as

conspicuously antisocial. Overcoming obstacles for the defendant’s exercise of its right to visit and freedom of action —if it serves only the purpose of eliminating physical obstacles represented by the person of the passive subject and is proportionate to the conduct hindering the defendant exercising its lawful rights— does not mean a conspicuous contempt of the statutory, written, or unwritten norms of social coexistence and, as such, shall not meet the elements of the offence of public nuisance..... 794

125 I. The proper service of a summons to the defendant, or its proper notification —in cases where the interrogation of the defendant is not expected to be necessary— shall constitute a condition for an open hearing to be conducted by court of second instance in the absence of the defendant, also after 1 January 2021.

II. The date of service shall be the fifth working day following the second attempt of serving the document, even in cases where the postal service has failed to send back the document to the court after the expiration of that time limit, and the addressee has subsequently received the document.

III. Violation of the so-called summons period shall not constitute a ground for review, even if the defendant has been notified 800

**CIVIL CHAMBER
CIVIL LAW DIVISION**

126 Extraordinary payment obligation ordered in a resolution adopted by the general meeting of owners of the condominium, for the purpose of carrying out maintenance works on the building shall be imposed on the co-owners in accordance with their ownership proportions, as set out by the law. Accordingly, amounts paid on that title shall not result in the condominium’s unjust enrichment..... 805

127 If the plaintiff enforces, in respect of another period, a claim for usage fee on the grounds of unjust possession by the defendant acting in bad faith, the binding effect under substantive law of the judgment delivered in the preceding action will not prevent the plaintiff from bringing a new action, due to the lacking identity of facts..... 808

128 I. It is not the diagnosis of any complex disorder of prenatal development, but a probability of any genetic or teratologic harm higher than 50% that is provided for by Section 6 (3) of Act LXXIX of 1992 on the protection of embryonal life. In such a case, the parents shall be informed on the fact of the disorder and its nature, the possibility of abortion ensured by the respective provisions of law, as well as on the possibility of medical review, so that the mother may exercise her right of self-determination and may decide potentially for an abortion.

II. If the liability of the healthcare service provider has been established, in the proceedings initiated for establishing the amount of compensation, the damage incurred by the parents because their child was born with impaired health shall be determined in accordance with Uniformity Decision 2/2022 (Case No. Jpe.III.60.011/2022/15). 810

129 Judgments granting the plaintiff’s claim on a legal basis other than the right on which the enforced claim was based are contrary to the law, as the court shall be bound to the right asserted by the plaintiff 814

130 I. A violation of personality rights may be based on a psychic change which does not reach the level of a disease; however, the damaged (injured) person shall prove that change.

II. A petition for review may successfully invoke the violation of procedural norms, such as the incorrect evaluation of testimonies, only in case the violation has influenced the decision on the merits of the case 817

131 The essential content of the protection of personality rights, binding on all persons, is that the other person’s subjective right shall be respected. An action for the enforcement of any personality right may be brought on condition of any conduct infringing or jeopardizing that right, and which constitutes a civil law relationship, and in particular a personality rights relationship between the infringing person and the injured person.

II. The demand for having access to a given form of social care in itself may not serve as a basis for protection of personality. In the absence of authorization by law, courts having jurisdiction over civil matters and hearing cases related to civil law relationships have no authority to order the defendants to take measures that are subject to public law relationships. No personality rights relationship will be created by the defendants’ alleged failure of performing their public law duties as a part of the executive branch of the State 820

132 The possibility of examining a petition for the admission of review before the Curia shall be excluded if the party files its petition for review on the grounds of violation of law but submits its petition for admission on the basis of a deviation from a published decision of the Curia. Therefore, in lack of any direct relationship between the two petitions as to their content, the Curia shall reject the petition for admission 831

133 In the context of copyright protection, the author’s moral rights are not attributed to the author’s personality itself. Instead, such rights can be interpreted within the complex legal relationship between the author and its unique work, including both moral rights and property rights 832

**CIVIL CHAMBER
COMMERCIAL LAW DIVISION**

134 If an action for performance is brought against the defendant, based on the invalidity on the contract and the alleged overpayment for the services performed, the value of dispute shall be the amount indicated in the statement of claims. In case an appeal is filed against the judgment, the base of the duty to be paid for the remedy proceedings (the disputed amount of claim) shall be the claim maintained in the appeal filed by the plaintiff. In the remedy proceedings, the value of dispute shall not be extended to the amount not enforced (not involved in the dispute) by a claim (or a counterclaim), established by the court as the ‘outstanding debt’ owed by the plaintiff as a result of the calculation based on the application of the legal consequences of invalidity, not even in cases where that amount has been exactly indicated in the judgment challenged by the appeal 835

135 It is a mandatory and cumulative condition for the registration of creditors’ claims existing at the commencement date of the bankruptcy procedure that the creditor notify both the administrator of the bankrupt’s estate and the debtor on its claim within 30 days from the commencement date of the bankruptcy procedure, as well as that the creditor pay the registration fee also within that time limit. Notifying only the debtor or the administrator on the creditor’s claim within the set time limit is insufficient, as Cstv. [Act on Bankruptcy Procedure and Liquidation Procedure] does not provide an option for the creditors in this respect..... 836

**CIVIL CHAMBER
LABOUR LAW DIVISION**

136 I. The court shall not be bound by the legal qualification of a conduct included in a termination without notice. Examination of such measure as to its lawfulness shall focus on whether the conduct invoked by the employer in the termination fulfils the relevant requirements of law.

II. When assessing the gravity of the employee’s breach of its obligation, the court shall consider the employee’s position within the organization of the employer, its management position, as well as the potential effects of breaching that obligation 840

137 A wrongful practice that has been tolerated and not opposed by the employer for a longer period may not serve as a ground for termination without notice..... 845

138 I. Declarations intended to have legal effects may be made by implied conduct; however, that conduct must reflect the intent of the party making the declaration, and the other party must have knowledge of

- that conduct. In the absence thereof, there is no declaration intended to have legal effects.
[Section 64 (1) to (2) of Act V of 2013 on the Civil Code (Ptk.)]
- II. If the intent to terminate employment relationship is not communicated towards the other party, it may not be regarded to have been disclosed, so the time limits under Section 287 (1) (b) and (4) of Mt. [the Labour Code] shall not apply.
[Section 287 (1) (b) and (4) of Act I of 2012 on the Labour Code (Mt.)]
- III. The court shall be bound not only to the party's statements of fact, but also to the right enforced by the party 849
- ADMINISTRATIVE CHAMBER**
- 139** Under the uniform and consistent application of the Union Customs Code, the statutory limitation period applicable to customs debts shall be stayed also on the grounds of interrogations conducted in ex officio initiated customs procedures.
The party may challenge the findings of the expert's opinion in its petition for review only if it has exhausted the possibilities provided by procedural law to do so during the administrative court proceedings..... 854
- 140** Tax and duty advantages may be granted exclusively if provided for so by express provisions of the law. In the absence of such clear and express provisions, the grammatical interpretation of Section 8:2 (2) of Ptk. [*the Civil Code*] implies that the legislator had no intent to extend the exemption of duty payment under Section 26 (1) (t) of Itv. [*Act on Duties*] to legal persons other than mentioned in Ptk., i.e. that exemption may be granted only to business corporations regulated in Ptk. 858
- 141** The principle of fair procedure will be violated if the first instance authority's decision that set the time limit for filing an appeal shorter than stipulated by law —i.e. half of the statutory time limit— is altered by the defendant without ensuring completely that the party may exercise its right to seek for remedy 861
- 142** No separate, independent legal entity is established upon the commencement of a sole entrepreneur's activity; thus, the natural person shall be subject to the rights and obligations created during the entrepreneur's activity. Accordingly, a right of ownership created during the entrepreneurial activity will be conferred on the natural person, and not on the entrepreneur. As natural persons, sole entrepreneurs may be registered into the real estate register as right holders by indicating their personal identification data..... 865
- 143** In case of persons having no residence under a given address (street, house number) but registered at a given municipality as 'person having no address', the acquisition of ownership under a purchase contract on an agricultural land may not be limited for the reason of having no address. In case of 'dwellers without address', it is not excluded to verify the fact that the person in question has been living for 3 years at the municipality as its customary residence 868
- 144** The holder of the right of first refusal for usufructuary lease may give a declaration of acceptance to the usufructuary lease contract, or may waive the right of first refusal, within a term of preclusion of 15 days which commences on the day when the contract is notified to them. The holder of the right of first refusal shall be bound to its declaration until the agricultural administrative agency approves the contract.
After the term of preclusion under Section 49 (3) of Land Transactions Act has expired, withdrawal of the above declaration shall be null and void, such withdrawal may have no legal effect 871
- 145** In accordance with Section 28 (2) of Inytv. vhr. [*Decree on Implementation of the Real Estate Register Act*], the document underlying the recording in the real estate register shall clearly reflect the right which ensures the prohibition on alienation; in the absence thereof, the application will be lawfully rejected 874
- 146** If the statement of defence is primarily aimed at the rejection of the statement of claims, but the court does not reject it, then the court shall explain, in the reasoning part of its decision on the merits of the case, the reason for which the obstacle in litigation referred to by the defendant could not be established, in opposition to what was explained in the statement of defence..... 877
- 147** I. Remanding the case is a procedural act of the court which closes the remedy stage of the proceedings, initiated either by an appeal or a petition for review, and which includes an order addressed to the referring court. The legal consequence of a remand is that the referring court shall carry out the task received in the order —and usually related to the examination of the request for legal remedy as to its admissibility— and, based on that examination, the referring court shall decide again on the question whether to refer the request or to apply another legal consequence. Both as to its content and its form, the remand shall be a court order, considering that the court hearing the administrative case shall deliver a judgment as to the merits of the action, and it shall issue an order in any other question raised during the action [Section 84 (1) of Kp. [*Code of Administrative Court Proceedings*]].
II. The phrase 'the appeal is excluded by law' in Section 102 (1) (b) of Kp. shall be interpreted as meaning that the court shall

	mandatorily reject the appeal if it challenges a decision against which an appeal is not allowed by the law.....	880
148	The conflict between a local government decree and other legislation may be established exceptionally if there is only partial correspondence between regulatory levels.....	883

JUDGMENTS OF THE COURT OF JUSTICE OF THE EUROPEAN UNION

I	Judgment of 21 March 2023 in Case C-100/21 Mercedes-Benz Group (Responsabilité des constructeurs de véhicules munis de dispositifs d'invalidation).....	888
II	Judgment of 16 March in Case C-351/21 Beobank.....	894
III	Judgment of 9 March 2023 in Case C-354/21 Registrų centras.....	899
IV	Judgment of 30 March in Case C-618/21 AR et al. (Action directe contre l'assureur)	902
V	Judgment of 30 March 2023 in Case C-651/21 M. Ya. M. (Renonciation à la succession d'un cohéritier).....	906

FORUM

	Zoltán Attila Liktó: The ancient judicial system of Hungary: from the beginning until 1848.....	911
	Kinga Bódiné Beliznai: Judicial independence and its guarantees between 1848–1948.....	932
	Zsuzsanna Peres: The abolition of judicial independence (1945-1989).....	952

JOGEGYSÉGI PANASZ TANÁCS

A Kúria
Jogegységi Panasz Tanácsa
3/2023. jogegységi határozat
(Jpe.IV.60.028/2022/11. szám)

A mezőgazdasági igazgatási szerv által lefolytatott földárverési eljárásban hozott döntés ellen igénybe vehető jogorvoslatról

A Kúria Jogegységi Panasz Tanácsa a Kúria K.II. számú tanácsának előzetes döntéshozatali indítványa alapján lefolytatott jogegységi eljárásban meghozta a következő

jogegységi határozatot:

1. A mezőgazdasági igazgatási szerv földárverési eljárása nem tartozik a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény (a továbbiakban: Vht.) hatálya alá, ezért eljárásával szemben a Vht. szerinti jogorvoslat általában nem vehető igénybe.
2. Ha a végrehajtó elmulasztja értesíteni a föld árverezése érdekében általa megkeresett mezőgazdasági igazgatási szervet arról, hogy nem állnak fenn az árverés feltételei, akkor az arra jogosult végrehajtási kifogást terjeszthet elő a végrehajtó jogsértő intézkedése vagy mulasztása ellen. A kifogásról a végrehajtást foganatosító bíróság dönt polgári nemperes eljárásban.
3. A mezőgazdasági igazgatási szerv árverési eljárásának – így különösen az árverés kitűzése, az árverési hirdetmény közzététele, továbbá az árverés lefolytatása és az árverési jegyzőkönyvben foglalt döntések – jogszerűsége közigazgatási perben vitatható. A közigazgatási perben kell levonni annak jogi következményeit is, ha a végrehajtást foganatosító bíróság a végrehajtási kifogás alapján megállapította a végrehajtó jogsértő mulasztását.

Indokolás

I.

- [1] A Kúria előtt Kfv.II.37.642/2021. számon folyamatban lévő közigazgatási perben az eljáró tanács (a továbbiakban: indítványozó tanács) a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény (a továbbiakban: Bszi.) 32. § (1) bekezdés b) pontja és 33. § (1) bekezdés b) pontja alapján előzetes döntéshozatali indítványt terjesztett elő a jogegység érdekében, mert el kíván térni a mező- és erdőgazdasági hasznosítású földek végrehajtási, felszámolási vagy önkormányzati adósságrendezési eljárás keretében árverés útján történő értékesítésének szabályairól szóló 191/2014. (VII. 31.) Korm. rendelet (a továbbiakban: 191/2014. Korm. r.) 1. § (1) bekezdésének

értelmezésén alapuló kúriai gyakorlattól, így különösen a Kúria Kfv.VI.37.696/2018/5. számú, Kfv.III.37.122/2016/5. számú, Kfv.II.37.717/2019/10. számú és a Kfv.II.37.575/2021/6. számú határozataitól.

- [2] Az indítványozó tanács előtt folyamatban lévő ügy tényállása szerint a végrehajtó megkeresése alapján az alperesi mezőgazdasági igazgatási szerv árverési hirdetményben árverésre kitűzte az I. rendű felperes tulajdonát képező külterületi ingatlant. Ezt követően az I. rendű felperes az V. rendű felperesi érdekelt részére megfizette a tartozását, ezért az V. rendű felperesi érdekelt kérte a végrehajtótól a végrehajtási eljárás megszüntetését és az ingatlanárverés törlesztését. Tekintettel arra, hogy a végrehajtó a 191/2014. Korm. r. 14. §-ának (1) bekezdésében előírt kötelezettségét megsértve az árverés kezdetéig nem tájékoztatta a mezőgazdasági igazgatási szervet arról, hogy az V. rendű érdekelt követelése megtérült, ezért a mezőgazdasági igazgatási szerv az árverést lefolytatta. A mezőgazdasági igazgatási szerv a CS-02/H01/0149-9/2020. számú árverési jegyzőkönyvben foglalt 1. számú határozatában megállapította az ingatlanra lefolytatott árverésen felajánlott legmagasabb vételi ajánlatot, a 2. számú határozatában pedig megállapította az árverési vevő személyét. A jogorvoslati tájékoztatás szerint a döntés a közléssel végleges és végrehajtható, ellene közigazgatási úton további jogorvoslatnak helye nincs. Az érdekelt a döntés ellen jogsérelemre hivatkozással közigazgatási pert indíthat.
- [3] A határozatok ellen előterjesztett keresetet az elsőfokú bíróság jogerős ítéletével elutasította. Indokolásában a 191/2014. Korm. r. 14. § (1) bekezdésére, a Vht. 141. § (1) bekezdésére, valamint a mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról szóló 2013. évi CXXII. törvény (a továbbiakban: Földforgalmi tv.) 35. § (1) bekezdésére hivatkozással leszögezte, hogy az árverés lefolytatásának szabályait nem a Vht., hanem a 191/2014. Korm. r. tartalmazza. A végrehajtó bejelentésének hiányában az árverés lefolytatása jogszerű volt, az árverési jegyzőkönyv és a jegyzőkönyv szerinti határozatok nem jogsértők.
- [4] A felperesek a jogorvoslatához való alapjoguk sérelmére hivatkozással terjesztettek elő felülvizsgálati kérelmet. Előadták, hogy az irányadó jogszabályok nem teszik lehetővé az árverési jegyzőkönyvben foglalt határozatokkal szembeni fellebbezést, ezért indítottak közigazgatási pert azok megsemmisítése iránt. Hivatkoztak a Civilisztikai Kollégiumvezetők 2019. április 16. napján tartott országos tanácskozásának 10. számú állásfoglalására (a továbbiakban: CKOT állásfoglalás), amelynek értelmében az árverésen hozott döntés az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény (a továbbiakban: Ákr.) szabályai szerint fellebbezéssel

- támadható, a Vht. szerinti végrehajtási kifogás kizárólag a végrehajtó (és nem más szerv) intézkedése ellen terjeszhető elő.
- [5] Az indítványozó tanács álláspontja szerint az ügyben felmerült elvi jelentőségű jogkérdés az, hogy a földárverési eljárás során a mezőgazdasági igazgatási szerv hatósági vagy végrehajtói hatáskörben jár-e el, és hogy a határozata ellen milyen jogorvoslat vehető igénybe. Ha ugyanis a mezőgazdasági igazgatási szerv végrehajtói minőségben vesz részt a földárverési eljárásban, akkor a Vht.-ban biztosított jogorvoslat áll rendelkezésre, és végső soron polgári (nem)peres eljárásban kell határozni az ügyben. Ha viszont a mezőgazdasági igazgatási szerv közigazgatási hatósági hatáskörben jár el, akkor az általa foganatosított intézkedések jogszerűségét közigazgatási perben kell felülvizsgálni a CKOT állásfoglalás és a 191/2014. Korm. r. alapján. Ez utóbbi esetben korlátozottabban érvényesül a jogorvoslat, mert az árverést megelőző végrehajtói mulasztások egyes jogkövetkezményeit nem lehet érvényesíteni. Míg más vagyontárgyak esetében a végrehajtó mulasztása miatt az árverés – az ellene benyújtott jogorvoslat folytán – megsemmisíthető, addig a legértékesebb vagyon, a termőföld esetében ezt a jogkövetkezményt nem lehet a közigazgatási perben alkalmazni.
- [6] Kiemelte, hogy sem a Földforgalmi tv., sem a 191/2014. Korm. r. nem határoz meg jogorvoslati szabályokat a földárverési eljárás speciális jellege ellenére. Megítélése szerint a kúriai gyakorlat a 191/2014. Korm. r. 1. § (1) bekezdésének téves értelmezésén alapul, mert a mezőgazdasági igazgatási szerv a termőföld árverése során nem közigazgatási hatósági hatáskörben jár el, hanem kvázi végrehajtóként vesz részt az eljárásban. Ezt az álláspontot támasztja alá a Földforgalmi tv. 35. § (1) bekezdése és a 191/2014. Korm. r. 1. § (1) bekezdése, amennyiben végrehajtási feladatkör ellátásáról rendelkeznek, és ettől elkülönítik az árverést követő földszerzés jóváhagyására vonatkozó hatósági eljárását.
- [7] Hangsúlyozta, hogy a mezőgazdasági igazgatási szerv árverési eljárása hatósági ügynek nem tekinthető, és az Ákr. alkalmazását sem a Földforgalmi tv., sem a 191/2014. Korm. r. nem írja elő. Tekintettel arra, hogy a mezőgazdasági igazgatási szerv nem közigazgatási hatósági hatáskörben, hanem végrehajtói feladatkörben jár el az árverés során, a határozatot nem a közigazgatási jog által szabályozottan hozza, így a termőföld-árverés kitűzése és az árverésen hozott jegyzőkönyv nem tekinthető közigazgatási cselekménynek, ezért ezek közigazgatási jogvita tárgyai sem lehetnek.
- [8] Mivel a mezőgazdasági igazgatási szerv speciális végrehajtási hatáskörben folytatja le az árverési eljárást, ezért az árverés egésze, így az árverési jegyzőkönyv ellen sem közigazgatási peres úton, hanem a Vht.-ban szabályozottak szerint végrehajtási kifogással lehet élni a Vht. 217. § (1) bekezdése alapján. Csak ebben az eljárásban nyílik lehetőség a végrehajtási eljárás szabályainak megsértése, így a végrehajtó mulasztása esetén az árverési jegyzőkönyv megsemmisítésére. Következtetése szerint ezért a CKOT egyébként sem kötelező erejű állásfoglalása nem irányadó.
- [9] Megjegyezte, hogy ha a mezőgazdasági igazgatási szerv árveréssel kapcsolatos eljárásával szemben közigazgatási pert kell lefolytatni, akkor jogalkotói mulasztás állhat fenn a jogorvoslati jog korlátozott érvényesülése miatt. Az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 25. §-a és 46. §-a értelmében azonban erre bírói kezdeményezés nem irányulhat.
- [10] Az indítványozó tanács az előtte folyamatban lévő eljárást a Bszi. 32. § (2) bekezdése értelmében felfüggesztette a jogegységi eljárás befejezéséig.

II.

- [11] A legfőbb ügyész a Bszi. 37. § (2) bekezdése alapján tett nyilatkozatában rögzítette, hogy a mezőgazdasági igazgatási szerv egységesen szabályozott árverési eljárása beekelődik az eltérő szabályok szerint folyó bírósági végrehajtási, felszámolási, illetve adósságrendezési eljárásba. A 191/2014. Korm. r. rendelkezéseiből kétséget kizáró módon megállapítható, hogy az abban szabályozott eljárás nem tartozik a polgári nemperes eljárások közé, ugyanakkor a jogalkotó nem határozta meg, hogy milyen típusú eljárás az árverési eljárás.
- [12] A 191/2014. Korm. r. 1. § (1) bekezdése és a Földforgalmi tv. 35. §-a alapján megállapította, hogy a mezőgazdasági igazgatási szervnek a földszerzést jóváhagyó hatásköre elkülönül az árverés kitűzése, a hirdetmény közzététele és az árverés lefolytatása iránti jogkörétől. A 191/2014. Korm. r. szerinti földárverési eljárás rendelkezik olyan jogi jellemzőkkel, amely egyes vonásaiban megegyezik a hatósági ügy jellemzőivel, mint például a 11. § (2) bekezdése szerinti határozathozatal, azonban a normaszöveg szerinti adatok és döntések határozattal való „megállapítása” nem feleltethető meg maradéktalanul az Ákr. terminológiájának. Emellett a 191/2014. Korm. r.-ben meghatározott további eljárási jellemzők nem hatósági jellegűek, ilyen például az árverési előleg megfizetésével kapcsolatos tevékenysége. A földművelésügyi hatósági és igazgatási feladatokat ellátó szervek kijelöléséről szóló 383/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Hatásköri Korm. r.) 42. § (4) bekezdés f) pontja és 43. § (3) bekezdése azt erősíti, hogy a földárverési egyes részecselekmények körében a mezőgazdasági igazgatási szerv nem hatósági, hanem igazgatási hatáskörben jár el. Mindezt a jogalkalmazáshoz szükséges bizonyossággal nem állapítható meg a földárverési eljárás Ákr. hatálya alá tartozása.
- [13] Nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy a 191/2014. Korm. r. 13. § (1) bekezdés a) pontja az árverési jegyzőkönyvben foglalt döntéssel kapcsolatban megindított jogorvoslati, illetve döntés-felülvizsgálati eljárásról szóló anélkül, hogy a jogorvoslat eljárási rendjét meghatározná. A döntés ellen tehát a jogalkotó jogorvoslatot kíván biztosítani, amely alatt a jelenlegi közigazgatási bírói gyakorlatnak megfelelően közigazgatási jogorvoslatot kell érteni.
- [14] A szabályozási hiányosság és az ellentmondások jogértelmezéssel nem oldhatók fel, ezért nem foglalható el kétséget kizáró álláspont abban a kérdésben, hogy a mezőgazdasági igazgatási szerv a

- földárverés során milyen – igazgatási vagy hatósági – hatáskörben jár el.
- [15] Bizonytalan az eljárás hatósági jellege azért is, mert a 191/2014. Korm. r. szerinti árverés nem azonos jogkövetkezéssel bír a hatálya alá tartozó egyes eljárásokban. Hatósági árveréssel a szerző eredeti módon szerez tulajdont, ahogy a Vht. szerinti végrehajtási eljárásban végzett ingatlan-árverés és a 191/2014. Korm. r. hatálya alá tartozó végrehajtási eljárás keretében lefolytatott termőföldárverés esetén. Ezzel szemben a 191/2014. Korm. r. szerinti felszámolási vagy önkormányzati adósságrendezési eljárásban a mezőgazdasági igazgatási szerv eljárása nem eredményezi a hatóság által jóváhagyott nyertes licitáló vagy elővásárlásra jogosult tulajdonjog-szerzését, mert a szerződést külön kell megkötni (származékos tulajdonszerzés), mégpedig a tovább folytatódó felszámolási, illetve adósságrendezési eljárásban. Mindez alapjaiban kérdőjelezi meg az árverési eljárás hatósági jogi jellegét.
- [16] Végső következtetéseként leszögezte, hogy a Vht. 225. §-a értelmében a 191/2014. Korm. r. alapján eljáró szervek nem tartoznak a Vht. hatálya alá, ezért eljárásukkal szemben a Vht. szerinti végrehajtási kifogás, illetve a Vht. 220. §-a szerinti jogorvoslati eljárásrendre utalás sem hivatkozható. A mezőgazdasági igazgatási szerv eljárását megelőző, a végrehajtó eljárásában mulasztással vagy aktív magatartással elkövetett jogsértés nem orvosolható a 191/2014. Korm. r. alapján. A végrehajtói mulasztás ugyanis nem eredményezi a mezőgazdasági igazgatási szerv jogszabálysértő eljárását, a mezőgazdasági igazgatási szerv ellen indított közigazgatási jogorvoslat nem alkalmas a megkereső végrehajtó szerv cselekményének vagy mulasztásának orvoslására.
- III.**
- [17] A Kúria eddigi joggyakorlata szerint a mezőgazdasági igazgatási szerv földárverési eljárásban hozott határozata közigazgatási perben támadható, és ennek keretében a mezőgazdasági igazgatási szervet megkereső végrehajtó eljárásának jogszerűsége nem vizsgálható. A Kfv.VI.37.696/2018/5. számú ítéletében kimondta, hogy a végrehajtó eljárásának szabályait a Vht. tartalmazza, amely magában foglalja a végrehajtással kapcsolatos jogorvoslati lehetőségeket is. A végrehajtási eljárás jogszerűségét a mezőgazdasági igazgatási szerv nem vizsgálhatja, esetleges jogsértő jellegének jogi következményeit az árverési eljárás során nem vonhatja le (Indokolás [27]). A Kfv.III.37.122/2016/5. számú ítéletében a Kúria a mezőgazdasági igazgatási szerv termőföldárverési eljárásának jogszerűségét a 191/2014. Korm. r. és a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény (Ket.) alapján vizsgálta. A Kúria a Kfv.II.37.717/2019/10. számú és a Kfv.II.37.575/2021/6. számú ítéleteiben ugyancsak a mezőgazdasági igazgatási szerv földárverési eljárásának jogszerűségét vizsgálta, egyebek mellett a Földforgalmi tv., valamint a 191/2014. Korm. r. alapján. A Kúria a Kfv.VII.37.377/2022/6. számú ítéletében a mezőgazdasági igazgatási szervet hatóságnak tekintette, eljárására az Ákr. szabályait alkalmazhatónak tartotta. Kimondta, hogy az árverés megtartásának akadálya esetén követendő eljárásra vonatkozó szabályok [191/2014. Korm. r. 14. §] sem explicit, sem implicit módon nem zárják ki az árverés eredményeként hozott jogszabálysértő döntés ellen a törvény szerint igénybe vehető jogorvoslat lehetőségét, így azt sem, hogy a hatóság e döntését – ha annak feltételei fennállnak – saját hatáskörben módosítsa vagy visszavonja (Ákr. 120. §).
- [18] A Kúria hivatkozott ítéleteit közzétették a Bírósági Határozatok Gyűjteményében (a továbbiakban: BHGY).
- [19] Az Alaptörvény 25. cikk (3) bekezdése értelmében a Kúria biztosítja a bíróságok jogalkalmazásának egységét, a bíróságokra kötelező jogegységi határozatot hoz.
- [20] A Kúria nem csak ítélező tevékenységet lát el, fontos alkotmányos feladata a jogegységesítés is. Széttartó joggyakorlat esetén a jog kiszámíthatatlan, önkényes ítélezésre ad lehetőséget. Ilyenkor sérül a jogbiztonság, ezáltal a jogállamiság alkotmányos követelménye is. A jogbiztonság kritériumát elsősorban a jogalkotásnál kell érvényre juttatni, ennek során számos garanciális elvárásnak, mint például a normavilágosság elvének kell megfelelni. A bíró feladata, hogy a jogszabály elvont rendelkezését értelmezze és az egyedi jogvitában alkalmazza. A jogszabály tehát a konkrét élethelyzetre hozott bírói döntésben kel életre, az általános norma az egyedi esetre való konkretizálása révén fejt ki hatását. Alapvető elvárás, hogy egy adott jogszabálynak a különböző bíróságok azonos tartalmat tulajdonítsanak, ugyanannak a jogszabálynak ugyanolyan tények, körülmények mellett nem lehet kétféle értelme. A jogegység biztosítása, ezáltal a jogbiztonság garantálása ezért nemcsak a jogalkotó szervek, hanem a bíróságok feladata is. Ebben a Kúria kiemelt szerepet kapott.
- [21] Az egységes és következetes jogértelmezés a jogállamiság részét képező jogbiztonság fontos garanciája. Stabilitást, kiszámíthatóságot biztosít, és ezáltal csökkenti az önkényes döntéshozatal lehetőségét. A körülmények időközben változhatnak, amelynek következtében kétségek támadhatnak a korábbi, akár huzamosabb ideje fennálló egységes jogértelmezés helyességében. Előfordulhat az is, hogy a jogszabály alkalmazása óta eltelt időszakban szerzett tapasztalatok alapján meghaladottnak tűnik a joggyakorlat, de felmerülhet, hogy az eredetileg kialakított jogértelmezés eleve téves volt. A Kúria jogegységesítő alkotmányos feladatát akkor teljesíti, ha ilyen esetben a jogi normát ismételtelen megvizsgálja és szükség szerint – eltérve korábbi álláspontjától – újraértelmezi azt.
- [22] Önmagában tehát az, hogy a BHGY-ben közzétett egységes kúriai gyakorlat szerint a mezőgazdasági igazgatási szerv földárverés során hozott határozata közigazgatási perben támadható, amely perben a végrehajtó eljárásának jogszerűsége nem vitatható, még nem akadálya annak, hogy a Jogegységi Panasz Tanács érdemben vizsgálja az indítványt és indokolt esetben a korábbitól eltérő kötelező jogértelmezést adjon.

- [23] Az Alaptörvény 28. cikke szerint a bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik. A jogszabályok céljának megállapítása során elsősorban a jogszabály preambuláját, illetve a jogszabály megalkotására vagy módosítására irányuló javaslat indokolását kell figyelembe venni. Az Alaptörvény és a jogszabályok értelmezésekor azt kell feltételezni, hogy a józan észnek és a közjónak megfelelő, erkölcsös és gazdaságos célt szolgálnak.
- [24] Az Alaptörvény 26. cikk (1) bekezdése értelmében a bírák függetlenek, és csak a törvényeknek vannak alárendelve. A bírói határozatnak tehát jogszabály(ok)on kell alapulnia, a bírói függetlenség korláta annyira, hogy a bíró nem dönthet önkényesen, nem változtathatja meg a jogszabály tartalmát. Sérül a jogegység, ezáltal a jogbiztonság követelménye, ha a bírói döntés a hatályos jog értelmét a jog céljával, társadalmi rendeltetésével ellentétesen határozza meg. Az Alkotmánybíróság a 3130/2022. (IV. 1.) AB határozatában (Indokolás [25]) a jogbiztonság követelményével összefüggésben leszögezte, hogy egy szabályozás felülrása, kitágítása a bíróságok részéről már nem jogértelmezési, hanem contra legem jogalkalmazási – tulajdonképpen jogalkotási – tevékenységet jelent, ami felveti a bíróságok törvényeknek való alávetettsége elvének a sérelmét. Az Alkotmánybíróság értelmezése szerint a „jogállamiság elvéből, követelményéből az is következik, hogy a jogértelmezés nem válhat a jogalkalmazó szerv önkényes, szubjektív döntésének eszközévé. Ellenkező esetben sérülne a jogbiztonság követelménye, a jogalkalmazó szervek döntéseire vonatkozó kiszámíthatósági és előreláthatósági elvárás” (3026/2015. (II. 9.) AB határozat, Indokolás [27]). A contra legem jogalkalmazás akkor önkényes, alkotmányellenes is egyben (contra constitutionem), ha a bíróság az Alaptörvény 28. cikkében foglalt jogértelmezési szabályokat kifejezetten figyelmen kívül hagyja (23/2018. (XII. 28.) AB határozat, Indokolás [28]).
- [25] A fentiek szerint a Kúria a jogegységesítő tevékenysége során az alkotmányos követelményeknek megfelelően köteles a jogszabályt értelmezni, a jogi norma tartalmát jogértelmezéssel nem bővítheti ki, nem változtathatja meg.
- IV.**
- [26] Az indítványhoz kapcsolódó releváns jogszabályi rendelkezések a következők.
- [27] A 191/2014. Korm. r. 1. § (1) bekezdése szerint, ha végrehajtási, felszámolási vagy önkormányzati adósságrendezési eljárásban mező- és erdőgazdasági hasznosítású föld (a továbbiakban: föld) értékesítése iránt kell intézkedni, a végrehajtó, a felszámoló vagy a pénzügyi gondnok (a továbbiakban együtt: megkereső) az értékesítés feltételeinek bekövetkeztétől számított 60 napon belül az árverés kitűzése, az árverési vagy értékesítési hirdetmény (a továbbiakban együtt: árverési hirdetmény) közzététele, továbbá az árverés vagy értékesítés (a továbbiakban együtt: árverés) lefolytatása érdekében megkeresi a föld fekvése szerint illetékes mezőgazdasági igazgatási szervként végrehajtási, felszámolási és önkormányzati adósságrendezési feladatkörében eljáró vármegyei kormányhivatalt (a továbbiakban: mezőgazdasági igazgatási szerv). A 2. § (1) bekezdése értelmében a megkeresés alapján a mezőgazdasági igazgatási szerv a megkeresés kézhezvételétől számított 45 napon belül az árverést árverési hirdetménnyel tűzi ki. A 11. § (1) bekezdése kimondja, hogy a kikiáltó az árverésről jegyzőkönyvet (a továbbiakban: árverési jegyzőkönyv) vesz fel, amely magában foglaltan tartalmazza az árverésen hozott döntéseket. A 11. § (2) bekezdése szerint az árverésen hozott döntéseket a mezőgazdasági igazgatási szerv határozattal állapítja meg.
- [28] A 191/2014. Korm. r. 12. § (2) bekezdése értelmében a földszerzést jóváhagyó hatósági hatáskörében eljáró fővárosi és vármegyei kormányhivatal a Földforgalmi tv. 35. § (5) bekezdése szerinti döntését a végleges árverési jegyzőkönyv és egyéb okiratok alapján hozza meg.
- [29] A 191/2014. Korm. r. 13. § (1) bekezdés a) pontja alapján, ha az árverési jegyzőkönyvbe foglalt döntés ellen jogorvoslattal nem élnek, vagy valamennyi azzal kapcsolatban megindított jogorvoslati, illetve döntés-felülvizsgálati eljárás befejeződik, a mezőgazdasági igazgatási szerv haladéktalanul felhívja az árverési vevőt, hogy a teljes vételárát utalja át.
- [30] A 191/2014. Korm. r. 14. § (1) bekezdése szerint, ha az adós a tartozását megfizette, vagy más egyéb okból nem állnak fenn a föld árverésének feltételei, a megkereső köteles ennek tényéről haladéktalanul, rövid úton értesíteni a mezőgazdasági igazgatási szervet. A (2) bekezdés kimondja, hogy ha az (1) bekezdés szerinti értesítés legkésőbb az árverés megkezdéséig beérkezik, a mezőgazdasági igazgatási szerv az eljárást megszünteti; az értesítés kézhezvétele után az árverést kitűzni és megtartani nem lehet. Az eljárás megszüntetésének van helye akkor is, ha az értesítés az árverés lefolytatása során, de még az árverési vevő személyét megállapító döntés meghozatala előtt érkezik meg.
- [31] A Hatásköri Korm. r. 42. § (4) bekezdés f) pontja értelmében a Kormány mezőgazdasági igazgatási szervként a földművelésügyi igazgatási hatáskörben eljáró vármegyei kormányhivatalt jelöli ki a Földforgalmi tv. 35. § (1) bekezdése tekintetében.
- [32] A Földforgalmi tv. 35. § (1) bekezdése szerint a végrehajtási, felszámolási vagy önkormányzati adósságrendezési eljárás keretében árverés vagy pályáztatás útján (a továbbiakban együtt: árverés) történő földtulajdonjog-szerzés esetén a végrehajtó, a felszámoló, illetve a pénzügyi gondnok megkeresésére az árverést a mezőgazdasági igazgatási szerv folytatja le az e törvény végrehajtására kiadott rendeletben meghatározottak szerint.
- V.**
- [33] A Jogegységi Panasz Tanács az indítványban megfogalmazott kérdéssel kapcsolatban a következőkre alapozta döntését.
- [34] Az ingatlan-végrehajtás, köztül az ingatlanárverés szabályait a Vht. tartalmazza, és a Vht. meghatározza a végrehajtás foganatosításával kapcsolatos jogorvoslatok rendjét is. A mezőgazdasági föld árverése azonban nem tartozik

- a Vht. hatálya alá, az árverés lefolytatását a Földforgalmi tv. 35. § (1) bekezdése a mezőgazdasági igazgatási szerv hatáskörébe utalta azzal, hogy ennek során a 191/2014. Korm. r. szabályait kell alkalmaznia. A Vht. szerinti végrehajtási eljárás tehát a végrehajtó megkeresése után a mezőgazdasági igazgatási szerv 191/2014. Korm. r. szerinti árverési eljárásával folytatódik, majd az árverést követően a Vht. által szabályozott nemperes eljárással zárul.
- [35] Sem a Földforgalmi tv., sem a 191/2014. Korm. r. nem határozza meg a mezőgazdasági igazgatási szerv által lefolytatott árverési eljárás jellegét, típusát. Míg a 191/2014. Korm. r. 12. § (2) bekezdése egyértelműen kimondja, hogy a mezőgazdasági igazgatási szerv a földszerzés jóváhagyása iránti eljárásban hatósági hatáskört gyakorol, addig az 1. § (1) bekezdése hatásköréről nem, csupán végrehajtási feladatköréről rendelkezik. A 13. § (1) bekezdés a) pontja az árverési jegyzőkönyvbe foglalt döntés elleni jogorvoslatról, illetve döntés-felülvizsgálatról szól ugyan, de sem a döntés fajtáját, sem a jogorvoslat vagy döntés-felülvizsgálat mibenlétét, eljárási rendjét nem definiálja.
- [36] Az Alaptörvény 28. cikke a bíróságok számára kötelező értelmezési előírást ad arra az esetre, ha a jogszabály tartalma, lényege kétséges, nem egyértelmű. A jogalkalmazónak ilyenkor teleológiai értelmezéssel a jogalkotói célt kell feltárnia, meg kell határoznia, hogy mit akart elérni a jogalkotó a jogi norma megalkotásával.
- [37] A szubjektív teleológiai értelmezéshez általában a törvény címét, preambulumát, illetve a miniszteri indokolást vesszük alapul. A mezőgazdasági igazgatási szerv földárverési eljárásnak típusára, az általa gyakorolt hatáskör végrehajtási vagy hatósági jellegére nézve a Földforgalmi tv. preambuluma és indokolása nem ad eligazítást, a 191/2014. Korm. r.-nek pedig nincs se preambuluma, se indokolása.
- [38] Az objektív teleologikus értelmezés során a jogalkalmazónak a normaszövegből kell a jogszabály célját, társadalmi rendeltetését kikeresnie, és az Alaptörvénnyel való összhang biztosítása érdekében annak azt az értelmezését kell választania, amelyik objektíve megfeleltethető a józan észnek, a közjónak, illetve az erkölcsi, gazdaságossági szempontoknak. Az ingatlan-végrehajtás, ennek keretében az ingatlan árverés útján történő értékesítése alapvetően a végrehajtó hatáskörébe tartozik, eljárásának szabályait a Vht. határozza meg. A földárverést azonban a jogalkotó kivette a végrehajtói eljárások köréből, és annak ellenére helyezte át ezt a mezőgazdasági igazgatási szerv hatáskörébe, hogy a földárverés az ingatlan-végrehajtás részcselkményét képezi. A mezőgazdasági igazgatási szerv a földárverést nem a Vht. szabályai, hanem a 191/2014. Korm. r. szabályai szerint folytatja le. A jogalkotó olyan szakigazgatási szervhez telepítette ezt a feladatot az általános ingatlan-végrehajtási szabályoktól eltérő szabályalkotással, amelyik kellő szakértelemmel rendelkezik a földforgalmi ügyek intézéséhez, képes az új birtokpolitikai elvek érvényesítésére. Mindebből azonban a mezőgazdasági igazgatási szerv eljárásának típusára, jellegére nézve egyértelmű következtetést nem lehet levonni.
- [39] A fentiek szerint a Földforgalmi tv. és a 191/2014. Korm. r. alapján – a nyelvtani és a teleologikus jogértelmezés módszerével – nem állapítható meg, hogy a mezőgazdasági igazgatási szerv földárverési eljárása végrehajtói vagy közigazgatási hatósági eljárásnak minősül-e.
- [40] Az Alaptörvény 28. cikke értelmében a jogszabályok értelmezésének fontos, de nem egyetlen forrása a teleologikus értelmezés, ezért szükséges a rendszertani jogértelmezés módszerével is megkísérelni a jogi norma tartalmának feltárását.
- [41] A 191/2014. Korm. r. és a Földforgalmi tv. felhívott rendelkezéseiből megállapítható, hogy a mezőgazdasági igazgatási szerv különféle hatáskörben jár el, a földszerzés jóváhagyása iránti eljárásban hatósági hatáskört gyakorol, ahogy azt a 191/2014. Korm. r. 12. § (2) bekezdése egyértelműen meghatározta. A földárverési eljárás jellegéről azonban e jogszabályok nem rendelkeznek. A Hatásköri Korm. r. 42. § (4) bekezdés f) pontja a vármegyei kormányhivatalt mint földművelésügyi igazgatási hatáskörben eljáró szervet jelöli ki a földárverési eljárásra.
- [42] A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 5:41. § (1) bekezdése szerint, aki a dolgot hatósági határozat vagy hatósági árverés útján jóhiszeműen szerzi meg, tulajdonossá válik tekintet nélkül arra, hogy korábban ki volt a tulajdonos. Aki tehát árverésen szerez tulajdonjogot, a dolog tulajdonjogát hatóság közreműködésével eredeti jogcímen szerzi meg. A 191/2014. Korm. r. 13. § (4) bekezdése értelmében azonban a felszámolási eljárásban a felszámoló, önkormányzati adósságrendezési eljárásban a pénzügyi gondnok köti meg az árverési vevővel a földtulajdon átruházására vonatkozó szerződést. Az (5) bekezdés szerint pedig végrehajtási eljárás esetén a mezőgazdasági igazgatási szerv intézkedik a tulajdonjog bejegyeztetése iránt az ingatlanügyi hatóság megkeresésével.
- [43] A Ptk. és a 191/2014. Korm. r. rendelkezéseiből az következik, hogy végrehajtási eljárás esetén a földárverés alapján az árverési vevő a tulajdonjogot eredeti jogcímen szerzi meg, míg ha a földárverést felszámolási vagy önkormányzati adósságrendezési eljárásban folytatják le, akkor a tulajdonszerzés már származékos. A mezőgazdasági igazgatási szerv végrehajtási eljáráshoz kapcsolódó földárverési eljárása ebből a szempontból hatósági jellegűnek minősül.
- [44] Az alapul fekvő jogszabályok rendszertani értelmezése alapján annyi állapítható meg, hogy a mezőgazdasági igazgatási szerv földárverési eljárása olyan igazgatási eljárás, amely nem tartozik a polgári nemperes eljárások közé.
- [45] A civilisztikai kollégiumvezetők szakmai testülete által elfogadott állásfoglalás a Bszi. 27/A. §-a alapján nem kötelező, ezért a Jogegységi Panasz Tanács nem vizsgálta a CKOT állásfoglalásban megfogalmazott véleményt.

VI.

- [46] A Jogegységi Panasz Tanács álláspontja szerint az indítványozó tanács által felvázolt jogi helyzetben nem is az a fő kérdés, hogy a mezőgazdasági igazgatási szerv földárverési eljárása végrehajtási jellegű-e vagy hatósági, hanem az, hogy a

- mezőgazdasági igazgatási szerv földárverési eljárása során hozott jegyzőkönyvben foglalt határozata olyan végrehajtói intézkedés-e, amely ellen végrehajtási kifogással lehet élni, vagy pedig olyan közigazgatási jogvita tárgyát képező közigazgatási cselekménynek minősül, amely közigazgatási perben támadható.
- [47] A Vht. 217. § (1) bekezdése értelmében a végrehajtó intézkedése, illetőleg intézkedésének elmulasztása ellen végrehajtási kifogást lehet előterjeszteni.
- [48] Vht. 225. § (1) bekezdése szerint a végrehajtás elrendelését és foganatosítását – e törvényben megállapított szabályok szerint – a bíróság, illetve a közjegyző, továbbá a e törvényben meghatározott más szervek és személyek, így különösen a következők végzik:
- a) az önálló bírósági végrehajtó,
  - b) –
  - c) az önálló bírósági végrehajtó-helyettes,
  - d) –
  - e) a végrehajtójelölt (e fejezetben a továbbiakban együtt: végrehajtó).
- [49] A mezőgazdasági igazgatási szerv nem minősül sem végrehajtónak, sem a Vht. szerint közreműködő szervnek, így a végrehajtáshoz kapcsolódó földárverést végző mezőgazdasági igazgatási szerv nem tartozik a Vht. hatálya alá.
- [50] A Vht. rendelkezése e tekintetben teljesen egyértelmű, a Vht. hatályát jogértelmezéssel kibővíteni nem lehet. A bíróságok jogalkalmazásuk során a jogszabály tartalmát nem írhatják felül, a Vht. hatályának a földárverést végző mezőgazdasági igazgatási szervre való kibővítése a törvény olyan kitágítását eredményezné, amely nem jogértelmezési, hanem *contra legem* jogalkalmazást jelentene. A jogértelmezés nem válhat a jogalkalmazó szerv önkényes döntésének eszközévé, ellenkező esetben sérülne a jogbiztonság követelménye.
- [51] Mivel az árverést végző mezőgazdasági igazgatási szerv nem minősül végrehajtónak és eljárása nem tartozik a Vht. hatálya alá, ezért eljárásával szemben a Vht. szerinti jogorvoslatok, köztük a végrehajtási kifogás nem vehető igénybe.
- [52] A végrehajtó jogsértő intézkedése vagy mulasztása nem maradhat jogorvoslat nélkül. Ha a végrehajtó elmulasztja értesíteni a föld árverése érdekében általa megkeresett mezőgazdasági igazgatási szervet arról, hogy nem állnak fenn az árverés feltételei, akkor az arra jogosult a Vht. 217. § (1) bekezdése szerinti végrehajtási kifogást terjeszthet elő a végrehajtó jogsértő intézkedése vagy mulasztása ellen. A kifogásról a végrehajtást foganatosító bíróság dönt polgári nemperes eljárásban.
- [53] A közigazgatási perrendtartásról szóló 2017. évi I. törvény (a továbbiakban: Kp.) 4. § (1) bekezdése szerint a közigazgatási jogvita tárgya a közigazgatási szerv közigazgatási jog által szabályozott, az azzal érintett jogalany jogi helyzetének megváltoztatására irányuló vagy azt eredményező (3) bekezdés szerinti cselekményének vagy a cselekmény elmulasztásának (a továbbiakban együtt: közigazgatási tevékenység) jogszerűsége. A (3) bekezdés a) pontja értelmében közigazgatási cselekménynek minősül az egyedi döntés.
- [54] Az Ákr. 114. § (1) bekezdése alapján az ügyfél a véglegessé vált döntés ellen közigazgatási pert indíthat.
- [55] Az, hogy az Ákr. hatálya alá tartozó közigazgatási hatósági ügyben hozott döntéssel szemben közigazgatási per indítható, nem jelenti azt, hogy közigazgatási per csak az Ákr. szerinti döntéssel szemben kezdeményezhető. A Kp. a korábbiakhoz képest kibővítette a közigazgatási bíraskodás körét a közigazgatás működésével és a közigazgatási cselekményekkel szembeni hézagmentes jogvédelem biztosítása érdekében. A közigazgatási jogvitát a bíróság közigazgatási perben bírálja el, a közigazgatási jogvita tárgyát a Kp. 4. § (1) bekezdése határozza meg. Amennyiben az egyedi döntés megfelel a Kp. 4. § (1) bekezdésében meghatározott fogalomnak, akkor annak jogszerűsége közigazgatási perben támadható.
- [56] A Kp. 4. § (1) bekezdése értelmében a közigazgatási jogvita tárgyát képző közigazgatási tevékenységnek három lényegi fogalmi eleme van: egyrészt a támadott cselekményt közigazgatási szerv végezte, másrészt a közigazgatási cselekményt közigazgatási jog szabályozza, harmadrészt a cselekmény joghatást vált ki, vagy legalább azt célozza.
- [57] A Hatásköri Korm. r. 42. § (4) bekezdés f) pontjában kijelölt mezőgazdasági igazgatási szerv a kormányhivatal, amely a kormány általános hatáskörű területi kormányzati igazgatási szerve, azaz közigazgatási szerv.
- [58] A vitatott közigazgatási cselekmény a mezőgazdasági igazgatási szerv jegyzőkönyvben foglalt határozata. A földárverési eljárás szabályait a Földforgalmi tv. és a 191/2014. Korm. r. adják. Ezek tartalmazzák közigazgatási és polgári jogi szabályokat is, de figyelemmel arra, hogy a Hatásköri Korm. r. 42. § (4) bekezdés f) pontja földművelésügyi igazgatási hatáskörben eljáró szervként rendelkezik a mezőgazdasági igazgatási szervről, a földárverési eljárás szabályai inkább minősülnek közigazgatási jogi szabályoknak, mint polgári jogi rendelkezéseknek. Ezt erősíti, hogy a mezőgazdasági igazgatási szerv döntése joghoz kötött, a közigazgatási eljárásokra jellemző jegyzőkönyvet vesz fel, határozatot hoz, továbbá hogy a magánjogi jogalanyokkal szemben hatalmi pozícióban, nem mellérendeltségi viszonyban van.
- [59] A mezőgazdasági igazgatási szerv földárverési eljárásában felvett jegyzőkönyvben foglalt, félánlott legmagasabb vételi ajánlatot, valamint az árverési vevő személyét megállapító határozatok mint közigazgatási cselekmények olyan egyedi döntések, amelyek az I. rendű felperesre (is) fejtenek ki joghatást, tulajdonjogi helyzetét megváltoztatják.
- [60] A fentiek szerint a Kp. 4. § (1) bekezdésében meghatározott mindhárom fogalmi elem teljesült, ezért a mezőgazdasági igazgatási szerv földárverési eljárásának – így az árverési jegyzőkönyvben foglalt döntéseknek és az azokhoz szorosan kapcsolódó árverés kitűzésének, az árverési hirdetésnek közzétételének, továbbá az árverés lefolytatásának – jogszerűsége közigazgatási perben támadható.
- [61] Tekintettel arra, hogy a Vht. 217. § (1) bekezdése alapján a végrehajtó intézkedésével, illetőleg intézkedésének elmulasztásával szemben végrehajtási kifogás vehető igénybe, a

mezőgazdasági igazgatási szerv döntése ellen indított közigazgatási perben a végrehajtó intézkedésének vagy mulasztásának jogszerűsége nem vitatható. A közigazgatási bíróság nem dönthet olyan kérdésben, amely a polgári ügyekben eljáró bíróság hatáskörébe tartozik, így nem foglalhat állást arról, hogy az adós a tartozását megfizette-e, és ezért vagy más egyéb okból fennállnak-e vagy sem a föld árverésének feltételei, illetve, hogy ezekre figyelemmel a 191/2014. Korm. r. 14. § (1) bekezdését megsértve mulasztott-e a végrehajtó. A közigazgatási perben a mezőgazdasági igazgatási szerv eljárásának jogszerűsége vizsgálható, a végrehajtó intézkedésének elmulasztása közvetlenül nem eredményezi a mezőgazdasági igazgatási szerv jogsértő eljárását.

- [62] Ha valakinek nincs tartozása, akkor vele szemben végrehajtást foganatosítani nem lehet, a végrehajtás alá vont ingatlana nem árverezhető el, az árverési eljárást meg kell szüntetni. Az árverés akadályát képezi tehát, ha az adós a tartozását megfizette. Ez a jogi tény független attól, hogy a végrehajtó eleget tett-e a 191/2014. Korm. r. 14. § (1) bekezdésében foglalt kötelezettségének. Ha a mezőgazdasági igazgatási szerv az árverést megelőzően nem értesül arról, hogy az adós a tartozását megfizette, akkor ő bár nem hibázott, döntése mégis jogsértő lehet, a jogsértést pedig orvosolni kell. A közigazgatási perben kell levonni annak jogi következményeit, ha a végrehajtást foganatosító bíróság a végrehajtási kifogás alapján megállapította a végrehajtó jogsértő mulasztását. A polgári nemperes eljárás eredményére tekintettel juthat arra a közigazgatási bíróság, hogy a mezőgazdasági igazgatási szerv eljárása, döntése törvénytörő volt. Ez esetben az árverés nem azért törvénytörő, mert a végrehajtó elmulasztotta az értesítési kötelezettségét, hanem azért, mert akkor már az adósnak nem volt tartozása.

- [63] A fentiek alapján a Jogegységi Panasz Tanács megállapította, hogy az indítvány szerinti jogkérdés, azaz a mezőgazdasági igazgatási szerv árverési határozatával szemben igénybe vehető jogorvoslat tekintetében a Kúria közigazgatási joggyakorlata összhangban van a vonatkozó jogszabályi rendelkezésekkel, ezért a Kúriának a BHGY-ben közzétett egységes jogértelmezésétől való eltérés nem indokolt.

VII.

- [64] A kifejtettre figyelemmel a Jogegységi Panasz Tanács a Bszi. 24. § (1) bekezdés c) pontja, 25. §-a, a 32. § (1) bekezdés a) pontja, valamint a 34. § alapján – az egységes ítélkezési gyakorlat biztosítása érdekében – a rendelkező részben foglaltak szerint határozott.
- [65] A Jogegységi Panasz Tanács a határozatát Bszi. 42. § (1) bekezdése szerint a Magyar Közlönyben, a BHGY-ben, a bíróságok központi internetes honlapján és a Kúria honlapján közzéteszi. A jogegységi határozat a bíróságokra a Magyar Közlönyben történő közzététel időpontjától kötelező.

Budapest, 2023. március 20.

Dr. Patyi András s.k. a tanács elnöke, Dr. Vítál-Eigner Beáta s.k. előadó bíró, Dr. Varga Zs. András s.k. bíró, Böszörményiné dr. Kovács Katalin s.k. bíró, Dr. Farkas Katalin s.k. bíró, Dr. Gimesi Ágnes Zsuzsanna s.k. bíró, Dr. Gyarmathy Judit s.k. bíró, Dr. Kalas Tibor s.k. bíró, Dr. Magyarfalvi Katalin s.k. bíró, Dr. Patyi András s.k. a tanács elnöke az aláírásban akadályozott Dr. Márton Gizella bíró helyett, Molnár Ferencné dr. s.k. bíró, Dr. Mudráné dr. Láng Erzsébet s.k. bíró, Dr. Orosz Árpád s.k. bíró, Dr. Puskás Péter s.k. bíró, Salamonné dr. Piltz Judit s.k. bíró, Dr. Simonné dr. Gombos Katalin s.k. bíró, Dr. Somogyi Gábor s.k. bíró, Dr. Suba Ildikó s.k. bíró, Dr. Stark Marianna s.k. bíró, Dr. Szabó Klára s.k. bíró, Dr. Tóth Kincső s.k. bíró

A Kúria

Jogegységi Panasz Tanácsa Jpe.III.60.037/2022/12. szám

A Kúria Jogegységi Panasz Tanácsa a Kúria K.V. tanácsa által előterjesztett előzetes döntéshozatali indítvány alapján indult jogegységi eljárásban meghozta a következő

végzést:

a Jogegységi Panasz Tanács a jogegységi határozat meghozatalát mellőzi.

Indokolás

I.

- [1] A Kúria Közigazgatási Kollégiumának K.V. tanácsa a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény (a továbbiakban: Bszi.) 32. § (1) bekezdés b) pontja alapján az egységes ítélkezési gyakorlat biztosítása érdekében jogegységi indítványt terjesztett elő a Kfv.V.35.138/2022. számú helyi adó ügyben, mert az ítélkező tanács el kíván térni a Kúria Kfv.I.35.096/2016/6., Kfv.V.35.727/2016/5., Kfv.I.35.062/2017/5. és Kfv.I.35.542/2020/6. számú, a Bírósági Határozatok Gyűjteményében közzétett döntéseitől.
- [2] A Kúria ítélkező tanácsa a Bszi. 32. § (2) bekezdésére alapítottan a jogegységi eljárás indítványozása mellett a jogegységi határozat meghozataláig az eljárását felfüggesztette.

II.

- [3] Az indítványozó előtt folyamatban lévő ügy tényállása szerint a felperes biztosítóval kötött tartós közvetítói szerződés alapján a biztosítási tevékenységről szóló 2014. évi LXXXVIII. törvény (a továbbiakban: Bit.) 4. § 34. pontjában meghatározott függő biztosításközvetítőként (a továbbiakban: ügynökként) – 2014. és 2016. években – a Bit. 4. § 14. pontjában szabályozott biztosításközvetítői tevékenységet végez. A biztosításközvetítői szolgáltatása során a biztosítási védelmet kereső ügyfelet közvetíti a biztosítóhoz szerződéskötés céljából, az ügyfél által aláírt biztosítási ajánlatot a biztosító rendelkezésére bocsátja, és nincs ráhatása, hogy a biztosító a közvetített ügyféllel biztosítási szerződést köt-e.
- [4] A biztosító a közvetítői tevékenység díjazásaként az ügynök részére jutalékot fizet, az ügynököt

- ugyanakkor jutalék-visszafizetési kötelezettség terheli a biztosító felé a közöttük megkötött szerződésben rögzített esetekben (pl. a biztosító és a vevő közötti, meghatározott időtartam előtt megszűnt szerződés miatt). A biztosító a jutalék elszámolása után az ügynöknek a teljesítése alapján elszámolható jutalék és a jutalék-visszafizetési kötelezettség összegének pozitív különbözetét fizeti meg.
- [5] Az ügynök a szerződésben meghatározott feladata ellátásához közreműködőt (a továbbiakban: alügynök) vehet igénybe. Az alügynökkel megkötött szerződés alapján az alügynök függő ügynökként az ügynök megbízásából közvetíti a biztosító termékeit az ügyfelek részére. Az ügynök az alügynök részére megbízási díjként jutalékot fizet, az alügynököt ugyanakkor jutalék-visszafizetési kötelezettség terheli az ügynök felé a közöttük megkötött szerződésben rögzített esetekben (pl. a biztosító és a vevő közötti, meghatározott időtartam előtt megszűnt szerződés miatt). A jutalék elszámolása után az ügynök az alügynöknek a teljesítése alapján elszámolható jutalék és a jutalék-visszafizetési kötelezettség összegének pozitív különbözetét fizeti meg.
- [6] Az ügynök a biztosító kockázatára önállóan kötelezettséget nem vállalhat, biztosítási szerződést csak a biztosító kifejezett hozzájárulása esetén köthet, az alügynök az ügynök vagy a biztosító terhére kötelezettséget önállóan nem vállalhat, szerződést nem köthet. Az ügynök, az alügynök feladata akkor teljesített, ha a közvetítés alapján a biztosító és az ügyfél között a biztosítási szerződés létrejön.
- [7] Az ügynök/felperes az alügynöktől számlákat fogad be biztosítási ügynöki szolgáltatásról, és számlákat állít ki a biztosító részére, amelyeken feltünteti, hogy „a számla közvetített szolgáltatást tartalmaz a számlarészletező szerint”.
- [8] A helyi iparüzési adó (a továbbiakban: hipa) bevallása során az ügynök/felperes az adó alapját akként határozza meg, hogy az alügynök részére kifizetett jutalékról kiállított számlák összegét közvetített szolgáltatások értékeként tünteti fel, és azzal a nettó árbevételét csökkenti.
- [9] Az elsőfokú önkormányzati adóhatóság az ügynök/felperesnél a 2011–2016. évekre bevallások utólagos vizsgálatára irányuló ellenőrzés eredményeként, megismételt eljárásban a 2019. április 15-én kelt Adó 559-4/2019. M:39353 számú határozatával a felperest – adóhiánynak minősülő – adókülönbözet, adóbírság és késedelmi pótlék megfizetésére kötelezte. Indokolása a jutalékfizetés, visszafizetés rendszerére vonatkozóan tényállást és jogi indokolást nem tartalmaz, a felperes tevékenységének minősítése kapcsán rögzítette: „Az adózó közvetítői szerződése, benyújtott számlái, valamint a szállítói analitika alapján többféle jutalékot fizet, illetve amennyiben egy biztosítási szerződést felmondanak, a kifizetett jutalék elvonásra, visszairásra kerül. Közvetített szolgáltatás esetén a kiszámlázott tétel visszaszámlázása nem értelmezhető.”
- [10] A fellebbezés folytán eljáró alperes a 2019. június 20. napján meghozott BE/03/1365-2/2019. számú határozatával az elsőfokú határozatot helybenhagyta. Az alperes határozatának indokolása szerint az ügynök/felperes a helyi adókról szóló 1990. évi C. törvény (a továbbiakban: Htv.) 39. § (1) bekezdése és az 52. § 40. pontjának alkalmazásával az alügynök számláinak értékét közvetített szolgáltatás jogcímen adóalap-csökkentő tényezőként jogszabálysértően számolta el. Az ügynök/felperes és az alügynök között ugyanis nem történt szolgáltatás közvetítése, mert a közvetített szolgáltatás feltétele, hogy az adóalany a vevője és a nyújtója is legyen a szolgáltatásnak, azonban az ügynök/felperes vevője ugyan, de nem nyújtója annak, mert a tevékenysége kizárólag az alügynök megbízása. A szolgáltatás vevője továbbá közvetlenül a termék tulajdonosának, azaz a biztosítónak fizet, a biztosító pedig a jogügylet megvalósulása esetén, annak létrejötte után fizet az ügynök/felperesnek, aki a kapott összegből jutalékot fizet az alügynöknek, így nem teljesül a változatlan formában továbbértékesített szolgáltatások ellenértéke törvényi követelmény sem. Az alperes határozata a jutalékfizetésre, visszafizetésre vonatkozóan tényállást és indokolást nem tartalmaz.
- [11] A felperes keresete alapján a Szegedi Törvényszék a 2020. november 6. napján meghozott 4.K.700.034/2020/7. számú ítéletével az első- és a másodfokú adóhatározatot hatályon kívül helyezte, és az elsőfokú hatóságot új eljárásra kötelezte. Az alperes felülvizsgálati kérelme folytán eljáró Kúria a 2021. március 4-én kelt Kfv.I.35.542/2020/6. számú végzésével a jogerős ítélet felülvizsgálati kérelemmel nem támadott részét nem érintette, felülvizsgálati kérelemmel támadott részét hatályon kívül helyezte, az elsőfokú bíróságot új eljárás lefolytatására és új határozat hozatalára utasította.
- [12] A Kúria Kfv.I.35.5426/2020/6. számú végzésének indokolása szerint az ügynök/felperes az alügynököt igénybe vehette biztosításközvetítői tevékenység folytatására, azt mint saját teljesítését a biztosítónak értékesíthette, de jutalék (ellenérték) az egyes szolgáltatási cselekmények (igényfelmérés, szerződésekre vonatkozó tájékoztatás, közreműködés az ajánlat kitöltésében) tartalmától és számától függetlenül csak a megkötött és fenntartott szerződések után járt. Az alügynök jutalék jogosultsága azonban nem az elvégzett tevékenységtől, nem a felperes részére nyújtott szolgáltatástól, hanem a megkötött és fenntartott biztosítási szerződésektől függött, azzal, hogy ekkor sem volt végleges, őt terhelő jutalék-visszatérítés is bármikor előfordulhatott. A Htv. szerinti közvetített szolgáltatás esetén azonban nem értelmezhető egy már kiszámlázott tétel visszaszámlázása: a szolgáltatás igénybe vevője részéről nem ellentételezett szolgáltatás nem vehető figyelembe közvetített szolgáltatásként, annak nincs a hipa adóalapját csökkentő értéke. A Bit. 4. § (1) bekezdés 14. pontja szerinti, a perbeli módon ellentételezett biztosításközvetítői tevékenységnél a tevékenységek (szolgáltatás-ellenszolgáltatás) természete zárja ki a szolgáltatásnak, mint egésznek hipa adóalap csökkentő közvetített szolgáltatásként való figyelembevételét. Nem beszélhetünk ezért változatlan formában továbbértékesített szolgáltatások ellenértékéről. Az új eljárás során az elsőfokú bíróságnak abból kell kiindulnia, hogy az ügynök/felperes a hipa alapját közvetített szolgáltatásként a részére az alügynök által

- kiszámlázott biztosításközvetítői tevékenységgel nem csökkentheti.
- [13] A megismételt eljárásban az elsőfokú bíróság a 2021. december 16. napján kelt 3.K.700.555/2021/16. számú ítéletével a felperes keresetét elutasította. A Kúria iránymutatása alapján döntött, megállapítva, hogy az alügynök által kiszámlázott biztosításközvetítői tevékenység ellenértékével az ügynök/felperes nem csökkentheti közvetített szolgáltatás jogcímen a nettó árbevételét.
- [14] A felperes részéről a jogerős ítélet ellen benyújtott felülvizsgálati kérelem folytán Kfv.V.35.138/2022. lajstromszámon indult felülvizsgálati eljárásban az eljáró tanács (a továbbiakban: indítványozó tanács) jogegységi indítványt terjesztett elő, hogy a Kúria Kfv.I.35.096/2016/6., Kfv.V.35.727/2016/5., Kfv.I.35.062/2017/5. és Kfv.I.35.542/2020/6. számú közzétett határozataitól a következő tartalommal eltérhessen: a Htv. 39. § (1) bekezdése alapján az iparüzési adó alapjának meghatározásakor a nettó árbevétel az 52. § 40. pontja szerinti közvetített szolgáltatások értékével akkor is csökkenthető, ha az igénybe vett és továbbadott függő biztosításközvetítői tevékenység ellenértékének meghatározása során jutalék-visszatérítési rendszer alkalmazására kerül sor.
- [15] Az indítványozó tanács álláspontja szerint az ügynök/felperes a biztosító megbízásából eljárva vette igénybe az alügynök biztosításközvetítő szolgáltatását, azt változatlan formában továbbadta a biztosítónak, így a szolgáltatás igénybe vevője és nyújtója is egyben. A felperes által fizetett jutalék a biztosításközvetítői szolgáltatás teljesítményalapú ellenértéke. A közvetített szolgáltatás Htv. szerinti meghatározása semmilyen korlátozást nem állít fel abban a tekintetben, hogy a továbbértékesített szolgáltatás értékét a háromoldalú jogviszony különböző oldalain milyen esedékességgel, milyen időszakonként számolják el. A jutalék-visszatérítési rendszer mint a biztosításközvetítésben jellegzetes elszámolási mód alkalmazása a jutalék ellenszolgáltatásként való minősülésén nem változtat. A szolgáltatás ellenértékének visszairást is alkalmazó tiszta jutalékos formában történő meghatározása nem zárja ki az igénybe vett szolgáltatás értékének adóalap-csökkentő tételként való elszámolását. A Htv. 52. § 40. pontja a közvetített szolgáltatás definíciójában nem tartalmaz megkötést az ellenértékének meghatározási módját illetően, csak annyit rögzít, hogy a változatlan formában továbbértékesített szolgáltatást nem feltétlenül változatlan áron kell továbbadni, lehetőséget teremtve ezzel az ellenérték változtatására. A Htv. a közvetített szolgáltatásnak minősülés tartalmi elemeként meghatározott változatlan formában történő továbbértékesítést a szolgáltatás, és nem annak ellenértéke vonatkozásában írja elő.
- III.**
- [16] A Jogegységi Panasz Tanács vizsgálta azokban a kúriai döntésekben foglalt jogi álláspontokat, amelyekről az indítványozó tanács el kíván térni.
- [17] A Kfv.I.35.096/2016/6. számú ítéletben a Kúria ítélező tanácsa közvetített szolgáltatást nem állapított meg, ezért a nettó árbevétel nem volt csökkenthető. Utalt arra, hogy az elsőfokú bíróság helyállóan hivatkozott a Kfv.V.35.336/2009/5. számú ítéletre, amelyben a Legfelsőbb Bíróság megjegyezte, hogy: „Közvetített szolgáltatás esetén egy kiszámlázott tétel visszaszámlázása nem értelmezhető.” Jutalék-visszatérítés kérdésben nem ítélezett a Kúria.
- [18] A Kfv.V.35.727/2016/5. számú ügyben kifejtettek szerint a felperes alkuszként járt el, a felperes vonatkozásában nem teljesültek a közvetített szolgáltatás elszámolhatóságának törvényi feltételei. A jutalék-visszatérítés nem képezte a felülvizsgálati eljárás tárgyát.
- [19] A Kfv.I.35.062/2017/5. számú ítéletében – a felperes szintén alkuszként járt el – a Kúria ügyszám megjelölése nélkül rögzítette, hogy több jogerős döntésében általános jelleggel fogalmazta meg: a biztosításközvetítői tevékenységnél nincs olyan szolgáltatás, amelyet változatlan formában tovább lehetne számlázni. A jutalék-visszatérítés kérdéséről nem döntött a Kúria.
- [20] A Kfv.I.35.542/2020/6. számú kúriai végzést a Jogegységi Panasz Tanács a II. pontban már ismertette.
- [21] A Kfv.I.35.542/2020/6. számú, az elsőfokú bíróságot új eljárásra utasító végzésben a legfelsőbb bírói fórum nem minősítette az ügynöki tevékenységet közvetített szolgáltatásnak („felperes a Kft.-t igénybe vehette biztosításközvetítői tevékenység folytatására”), azt állapította meg, hogy a szolgáltatásnak a [26] bekezdésben tárgyalt ellentételezése („nem az elvégzett tevékenységtől függött (...) nem volt végleges”) cáfolja a közvetített szolgáltatás megállapíthatóságát.
- IV.**
- [22] A legfőbb ügyész álláspontja szerint az ügynök/felperes nem az alügynöki szolgáltatást nyújtja és számlázza a biztosító részére, mivel szolgáltatása nem a biztosítási ajánlat, hanem magának a közvetítői tevékenységnek a végzése, ezért a szolgáltatása nem minősül továbbértékesített szolgáltatásnak. A közzétett döntésektől való eltérés szükségessége a jogviszony jellege folytán nem áll fenn, ezért további elemzés elvégzése a jutalék-visszairás kérdésében szükségtelen.
- V.**
- [23] Az előzetes döntéshozatali eljárásban alkalmazott jogszabályok:
Az Európai Parlament és a Tanács 2016. január 20-i (EU) 2016/97 irányelve a biztosítási értékesítésről (a továbbiakban: Biztosítási Értékesítési Irányelv) Preambulum (5) bekezdés:
„Biztosítási termékeket többfajta személy és intézmény értékesíthet, úgy mint ügynök, alkusz, „bankbiztosítási” közvetítő, biztosító, utazási ügynök vagy akár gépjármű-bérbeadó cég. Az értékesítőkkal szembeni egyenlő bánásmód és az ügyfelek védelme megköveteli ezen irányelv alkalmazását mindezen személyek és szervezetek vonatkozásában.”
2. cikk (1) bekezdés 9. pont:
„Ezen irányelv alkalmazásában »javadalmazás«: bármely jutalék, közvetítői díj, egyéb díj vagy más kifizetés, ideértve bármilyen jellegű gazdasági előnyt vagy bármely egyéb pénzbeli vagy nem pénzbeli előnyt vagy ösztönzést, amelyet a biztosítási

- értékesítési tevékenységre tekintettel kínálnak fel vagy nyújtanak.”
- [24] Az Európai Unió Alapjogi Chartája 21. cikk (1) bekezdés:
„Tilos minden megkülönböztetés, így különösen a nem, faj, szín, etnikai vagy társadalmi származás, genetikai tulajdonság, nyelv, vallás vagy meggyőződés, politikai vagy más vélemény, nemzeti kisebbséghez tartozás vagyoni helyzet, születés, fogyatékoság, kor vagy szexuális irányultság alapján történő megkülönböztetés.”
- [25] Htv. 35. § (1) bekezdés:
„Adóköteles az önkormányzat illetékességi területén állandó vagy ideiglenes jelleggel végzett vállalkozási tevékenység.”
- [26] Htv. 39. § (1) bekezdés:
„Állandó jelleggel végzett iparüzési tevékenység esetén – a (6) bekezdésben foglaltakra is figyelemmel – az adó alapja a nettó árbevétel, csökkentve
a) az eladott áruk beszerzési értéke és a közvetített szolgáltatások értéke, együttes – a (4)–(8) bekezdésben meghatározottak szerint számított – összegével,
b) az alvállalkozói teljesítések értékével,
c) az anyagköltséggel,
d) az alapkutatás, alkalmazott kutatás, kísérleti fejlesztés adóévben elszámolt közvetlen költségével.”
- [27] Htv. 40. § (1) bekezdés:
„Állandó jelleggel végzett iparüzési tevékenység esetén az adó évi mértékének felső határa
c) 2000. évtől az adóalap 2%-a.”
- [28] Htv. 52. § 40. pont:
„E törvény alkalmazásában közvetített szolgáltatások értéke: az adóalany által saját nevében vásárolt és a harmadik személlyel (a megrendelővel) írásban kötött szerződés alapján, a szerződésben rögzített módon részben vagy egészben, de változatlan formában továbbértékesített (továbbszámlázott) szolgáltatás értéke. Közvetített szolgáltatásnál az adóalany vevője és nyújtója is a szolgáltatásnak, az adóalany a vásárolt szolgáltatást részben vagy egészben közvetíti úgy, hogy a megrendelővel kötött szerződésből a közvetítés lehetősége, a számlából a közvetítés ténye, vagyis az, hogy az adóalany nemcsak a saját, hanem az általa vásárolt szolgáltatást is értékesíti változatlan formában, de nem feltétlenül változatlan áron, egyértelműen megállapítható. Az e pont szerinti értékkel az adóalany akkor csökkentheti a nettó árbevételét, ha azzal a 22. pont a) alpontja szerint jogdíjként, a 36. pont szerint eladott áruk beszerzési értékeként, a 37. pont szerint anyagköltséggént vagy a 32. pont szerint alvállalkozói teljesítések értékeként nettó árbevételét nem csökkentette.”
- [29] A számvitelről szóló 2000. évi C. törvény 3. § (4) bekezdés 1. pont:
„E törvény alkalmazásában közvetített szolgáltatás: a gazdálkodó által saját nevében vásárolt és a harmadik személlyel (a megrendelővel) kötött szerződés alapján, a szerződésben rögzített módon részben vagy egészben, de változatlan formában továbbértékesített (továbbszámlázott) szolgáltatás; közvetített szolgáltatásnál a gazdálkodó vevője és nyújtója is a szolgáltatásnak, a gazdálkodó a vásárolt szolgáltatást részben vagy egészben közvetíti úgy, hogy a megrendelővel kötött szerződésből a közvetítés lehetősége, a számlából a közvetítés ténye, vagyis az, hogy a gazdálkodó nemcsak a saját, hanem az általa vásárolt szolgáltatást is értékesíti változatlan formában, de nem feltétlenül változatlan áron, egyértelműen megállapítható.”
- [30] Bszi. 2. § (1) bekezdés:
„A bíróságok a vitássá tett vagy megsértett jogról, az önkormányzati rendelet más jogszabályba ütközéséről és megsemmisítéséről, a helyi önkormányzat törvényen alapuló jogalkotási kötelezettsége elmulasztásának megállapításáról – törvényben szabályozott eljárás során – véglegesen döntenek.”
2) bekezdés:
„A bíróságok a jogalkalmazási tevékenységük során biztosítják a jogszabályok érvényesülését.”
- [31] Bszi. 32. § (1) bekezdés b) pont:
„Az előzetes döntéshozatali indítványra jogegységi eljárásnak van helye, ha a Kúria valamely ítélkező tanácsa jogkérdésben el kíván térni a Kúria Bírósági Határozatok Gyűjteményében közzétett határozatától (a továbbiakban: Kúria közzétett határozata).”
- [32] Bszi. 163. § (1) bekezdés:
„A Kúria a jogegységi határozatot, a jogegységi panasz eljárásban, valamint a jogorvoslat a törvényesség érdekében folytatott eljárásban hozott határozatát, az általa az ügy érdemében hozott és a hatályon kívül helyező határozatot, az ítéletábla az általa az ügy érdemében hozott határozatot, a törvényszék – ha a felülvizsgált közigazgatási határozatot egyfokú eljárásban hozták, és a bíróság határozata ellen nincs helye rendes jogorvoslatnak – az általa a közigazgatási perben az ügy érdemében hozott határozatot a Bírósági Határozatok Gyűjteményében digitális formában közzéteszi.”
- [33] A közigazgatási perrendtartásról szóló 2017. évi I. törvény (a továbbiakban: Kp.) 96. §:
„A közigazgatási tevékenység jogszerűségének vizsgálata tárgyában hozott ítélet jogereje kizárja, hogy ugyanazon közigazgatási tevékenység jogszerűségének vizsgálatára a felek vagy az érdekeltek új keresetet indíthassanak vagy azt egyébként vitássá tehessek.”
- [34] Kp. 110. § (3) bekezdés:
„Ha a másodfokú bíróság az elsőfokú bíróságot új eljárásra és új határozat hozatalára utasítja, a hatályon kívül helyező végzésben az új eljárás lefolytatására vonatkozóan iránymutatást ad, amely az elsőfokú bíróságot köti.”
- [35] Kp. 115. § (2) bekezdés:
„A felülvizsgálatra a fellebbezésre vonatkozó szabályokat az e fejezetben foglalt eltérésekkel kell megfelelően alkalmazni.”
- [36] A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Pp.) 357. § (1) bekezdés:
„E törvény eltérő rendelkezése hiányában a bíróság a saját határozatához abban a perben, amelyben azt hozta a határozat kihirdetésétől, ennek hiányában a közlésétől kezdve kötve van.”
(2) bekezdés:
„A bíróság nincs kötve a pervezetésre vonatkozó, valamint az egyoldalú kérelmet visszautasító vagy elutasító végzéshez, az olyan végzést azonban,

amely határidőhöz kötött perbeli cselekményt utasít el, csak annak jogerőre emelkedése előtt változtathat meg.”

[37] Pp. 360. § (1) bekezdés:

„A keresettel és az ellenkövetelés fennállta tekintetében érdemben elbírált beszámítással érvényesített jog tárgyában hozott ítélet jogereje kizárja, hogy ugyanabból a tényalapról származó ugyanazon jog iránt ugyanazok a felek – ideértve azok jogutódait is – egymás ellen új keresetet indíthassanak, vagy az ítéletben már elbírált jogot egymással szemben egyébként vitássá tehessék.”

VI.

[38] Az indítványozó tanács nem ért egyet ugyanabban az ügyben korábban eljáró kúriai tanács Kfv.I.35.542/2020/6. számú végzésében, illetve a Szegedi Törvényszék e végzés alapján meghozott 3.K.700.555/2021/16. számú ítéletében a jogkérdés mikénti eldöntésével, attól jogkérdésben el kíván térni, ezért előzetes döntéshozatali indítvánnyal jogegységi eljárást kezdeményezett.

[39] A Bszi. 32. §-a nem zárja ki folyamatban lévő felülvizsgálati eljárásban előzetes döntéshozatali indítvány előterjesztését arra az esetre, ha a Kúria ugyanabban az ügyben felülvizsgálati eljárásban már eljár és döntést hozott. A Jogegységi Panasz Tanácsnak mégis vizsgálnia kellett, hogy az előterjesztett előzetes döntéshozatali indítvány érdemi elbírálásának, avagy a jogegységi határozat mellőzésének van-e helye, ugyanis azt az indítványozó tanács közigazgatási perben terjesztette elő, az ügyben a Kúria (korábban eljár tanácsa) a per jogkérdésében már döntött. Döntésének pedig megfelel az új eljárásra utasított elsőfokú bíróság ítélete, figyelemmel ugyanabban az ügyben a Kúria két felülvizsgálati eljárása közötti időben esetlegesen meghozott, az Európai Unió Bírósága (a továbbiakban: EUB), az Alkotmánybíróság (a továbbiakban: AB), a Kúria Jogegységi Panasz Tanácsa irányadó döntéseire, jogszabály vagy lényeges tényállási elem változására is.

[40] Az indítványozó tanács maga is megállapította, hogy a megismételt eljárásban az elsőfokú bíróság a Kfv.I.35.542/2020/6. számú kúriai végzésben „foglalt iránymutatást követte”, azaz annak megfelelően hozta meg a döntését, továbbá a korábbi felülvizsgálati eljárásban 2021. március 4. napján meghozott Kfv.I.35.542/2020/6. számú végzés közzététele a Bírósági Határozatok Gyűjteményében megtörtént. A Bszi. 2. § (1) bekezdése, a Kp. 96. §-a, a Kp. 84. § (2) bekezdés folytán alkalmazandó Pp. 357. §-a alapján kifejtette, hogy a Kúria jogerős ítéletet hatályon kívül helyező, Kfv.I.35.542/2020/6. számú végzése – mivel az ügyet a felek között érdemben nem dönti el – nem minősül a Bszi. szerinti végleges döntésnek, az eljárásjogi szabályok alapján nem rendelkezik anyagi jogerőhatással, ahhoz csak egyszerű kötőerő kapcsolódik, így ugyanabban az ügyben a Jogegységi Panasz Tanács előzetes döntéshozatali eljárása kezdeményezésének nem volt törvényi akadálya.

[41] A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: régi Pp.) 275. § (5) bekezdése értelmében, ha a Kúria az első- vagy

másodfokú bíróságot új eljárásra és új határozat hozatalára utasítja, a hatályon kívül helyező végzésben az új eljárás lefolytatására vonatkozóan kötelező utasításokat ad. A régi Pp. e szabályozásával azonosan rendelkezik a Kp. 110. § (3) bekezdése, amely szerint, ha a másodfokú bíróság az elsőfokú bíróságot új eljárásra és új határozat hozatalára utasítja, a hatályon kívül helyező végzésben az új eljárás lefolytatására vonatkozóan iránymutatást ad, amely az elsőfokú bíróságot köti. E törvényi kötelezések alapján az elsőfokú bíróság a kúriai végzésben foglaltak szerint köteles eljárni, attól nem térhet el.

[42] A közigazgatási perben alkalmazandó eljárási kódex a Kp., amelynek 115. § (1) bekezdése alapján felülvizsgálati eljárásban a Kúria jogkérdésben dönt. Abban az esetben, ha a felülvizsgálati eljárásban eljáró legfelsőbb bírói fórum álláspontja szerint a kereset tárgyában az elsőfokú bíróság ítéletében kifejtett jogértelmezés téves, ezért rendelkezése jogsértő, a Kúria dönt a jogértelmezés kérdésében, és iránymutatása alapján a keresetről a kúriai jogértelmezés alapul vételével kell az elsőfokú bíróságnak határoznia. A Kúria tehát, ha a per tárgyát képező jogértelmezési kérdést eldönti, és az elsőfokú ítéletet hatályon kívül helyezi, továbbá az elsőfokú bíróságot új eljárásra, új határozat hozatalára utasítja, határozatának iránymutatása az elsőfokú bíróságot köti.

[43] A Kúriának, ha megállapítja, hogy az elsőfokú jogerős ítélet az ügy érdemére kiható módon jogszabálysértő, és a megtámadott közigazgatási cselekményt nem kell megsemmisíteni a közigazgatási szerv új eljárás lefolytatására kötelezésével, nincs lehetősége az elsőfokú döntést megváltoztatni [Kp. 121. § (1) bekezdés a) és b) pontok], azt csak hatályon kívül helyezheti, és szükség esetén az ügyben eljáró bíróságot új eljárás lefolytatására és új határozat hozatalára utasíthatja.

[44] A Kúria az elsőfokú bíróság ítéletét hatályon kívül helyező és az elsőfokú bíróságot új eljárásra és új határozat hozatalára utasító döntését csak végzésben hozhatja meg [Kp. 115. § (2) bekezdés folytán alkalmazandó 110. § (1) bekezdés].

[45] Az elsőfokú jogerős ítéletet hatályon kívül helyező, az ügyben eljáró bíróságot új eljárás lefolytatására és új határozat hozatalára utasító kúriai végzés a régi Pp. és a Kp. szerint rendes, illetve rendkívüli jogorvoslattal nem támadható [rég Pp. 271. § (1) bekezdés e) pont, Kp. 112. § (2) bekezdés, 116. § d) pont].

[46] A Bszi. 163. § (1) bekezdése szerint a hatályon kívül helyező határozatot közzé kell tenni a Bírósági Határozatok Gyűjteményében, függetlenül attól, hogy az végzés, amely a Pp. 357. §-ában szabályozott egyszerű kötőerővel bír.

[47] A megismételt eljárásban eljáró elsőfokú bíróság anyagi jogerővel bíró [Pp. 360. § (1) bekezdés] ítéletet hoz. Abban az esetben, ha a Kúria hatályon kívül helyező végzése folytán megismételt eljárásban eljáró elsőfokú bíróság az ítéletét a kúriai döntés szerint hozza meg, és a jogerős elsőfokú ítélettel szemben előterjesztett felülvizsgálati eljárás alapján megindult rendkívüli perorvoslati eljárásban az ugyanabban az ügyben második alkalommal eljáró Kúria megállapítja, hogy az elsőfokú ítélet megfelel a perben első alkalommal meghozott kúriai

- végzésben foglaltaknak, döntésével az ügy érdemében meghozott, végleges, anyagi jogerővel bíró ítéletet tartja fenn hatályában. Az elsőfokú bíróságot tehát a megismételt eljárásban köti [Kp. 110. § (3) bekezdés] a Kúriának az elsőfokú ítéletet hatályon kívül helyező döntése, és az elsőfokú bíróság új eljárásban meghozott ítélete anyagi jogerővel bír. Ebből az következik, hogy az az anyagi jogerős ítélet az előző elsőfokú ítéletet hatályon kívül helyező, az elsőfokú bíróságot új eljárásra, új határozat hozatalára utasító kúriai döntés törvényen alapuló jogkövetkezménye. Nem kétséges tehát, hogy a Kúria jogértelmezését tartalmazza a Kúria határozata alapján meghozott – új, immár anyagi jogerővel bíró ítélet.
- [48] A Jogegységi Panasz Tanácsnak meg kellett válaszolnia azt a kérdést is, hogy abban az esetben, ha a megismételt eljárásban az elsőfokú bíróság a kúriai végzés szerint hozza meg az ítéletét, a jogerős elsőfokú ítélettel szemben előterjesztett felülvizsgálati eljárás folytán megindult rendkívüli perorvoslati eljárásban vajon ugyanazt a jogkérdést, amelyet a Kúria (korábban eljár tanácsa) már eldöntött, ismételten elbírálhatja-e a Kúria, avagy – amiatt, mert a jogkérdést a korábban eljár kúriai tanács már eldöntötte és döntése köti az elsőfokú bíróságot – csak arról dönthet, hogy az elsőfokú bíróság az első alkalommal eljár kúriai tanács végzésében foglaltaknak eleget tett-e.
- [49] A Kúria Közigazgatási Kollégiumának joggyakorlata a Kp. 110. § (3) bekezdése, a 115. § (2) bekezdés folytán alkalmazandó 110. § (1) bekezdése, a 112. § (2) bekezdése, a 116. § d) pontja rendelkezésein alapul. A Bírósági Határozatok Gyűjteményében közzétett alábbi döntésekkel kialakított joggyakorlattól való eltérésre az indítvány nem terjed ki.
- [50] Kfv.IV.37.624/2019/6.
„A Kúria végzésének az új eljárásra vonatkozóan adott kötelező utasításának jogszerűsége az új eljárásban meghozott jogerős ítélet elleni felülvizsgálati eljárásnak nem tárgya. A Kúria már az előzőekben megállapította, hogy az elsőfokú bíróság akkor jár el jogszabálysértő módon, ha a Kúria új eljárásra adott kötelező iránymutatásától eltér. Ugyanakkor az iránymutatás jogszerűsége sem az elsőfokú bírósági, sem jelen felülvizsgálati eljárás tárgyát nem képezheti. Mivel további jogorvoslatot a régi Pp. nem biztosít a Kúria nem érdemi döntésnek minősülő, a régi Pp. 275. § (4) bekezdése alapján meghozott döntésével szemben, ezért a kötelező iránymutatás betartásával meghozott elsőfokú döntés eredményesen nem támadható azon a jogalapon, hogy »a kötelező utasítás« mely jogszabályokat sérti. Éppen a kötelező iránymutatástól való eltérés jelölhető meg jogszabálysértésként, ilyet pedig az alperes felülvizsgálati kérelme nem tartalmaz. A felülvizsgálati kérelem tartalmát tekintve nem a jogerős ítélet, hanem valójában a Kúria Kfv.III.37.621/2017/3. számú végzése ellen irányul. A Kúria nyomatékosan kiemeli, hogy egy megismételt eljárásban hozott jogerős ítélet elleni felülvizsgálat nem szolgál alapul arra, hogy egy – jogorvoslattal egyébként nem támadható – kúriai döntés ellen nyisson újabb jogorvoslatot (Indokolás [22], [19])”.
- [51] Kfv.III.38.348/2019/11.
„A jogerős ítéletet hatályon kívül helyező és az elsőfokú bíróságot új eljárásra és új határozat hozatalára utasító kúriai végzés köti az alsóbb fokú bíróságot, a megismételt eljárásban a kúriai végzésben foglalt iránymutatás szerint köteles eljárni. Az elsőfokú bíróság a megjelölt perrendi szabály alapján helyesen indult ki a megismételt elsőfokú eljárásban a kúriai végzésből, hiszen az abban foglalt útmutatásnak megfelelően kellett az eljárást lefolytatnia. Az elsőfokú ítélet jogszerűségének mércéje ezért alapvetően és elsősorban a kúriai végzés, hiszen attól nem lehetett eltérni. A kúriai végzés előírása a jelen perben nem vitatható (Indokolás [46], [35], [36])”.
- [52] Kfv.V.35.057/2022/5.
„A Kúria joggyakorlata egységes annak megítélésében, hogy az új eljárást elrendelő felsőbbbírósági iránymutatás köti az új eljárást lefolytató bíróságot, attól eltérni nem lehet (Kfv.V.35.053/2019/7., Kfv.V.40.253/2021/4., Kfv.I.35.055/2021/8., Kfv.III.37.135/2020/5.). A megismételt peres eljárásban nem lehet újrakezdeni a bírósági felülvizsgálatot, annak korlátját a megismételt eljárást előíró felsőbbbírósági döntés és annak indokolása jelenti. A töretlen bírói gyakorlat szerint a megismételt peres eljárás eredményeként hozott jogerős ítélet felülvizsgálata során kizárólag az vizsgálható, hogy az új döntés eleget tett-e az új eljárást elrendelő iránymutatásnak, azaz a bíróság az újabb döntését az iránymutatás keretei között, annak megfelelően hozta-e meg (Indokolás [23])”.
- [53] Kfv.II.37.031/2021/5.
„A Kúria által elrendelt megismételt eljárásban az elsőfokú bíróságnak az új eljárásra adott iránymutatás szerint, az ott meghatározott körben kell eljárnia. A megismételt eljárásban hozott döntés a körben bírálható felül, hogy a Kúria korábbi végzésében foglaltaknak teljeskörűen megfelel-e (Indokolás [42])”.
- [54] Kfv.II.37.655/2021/9.
„A Kúria által elrendelt megismételt eljárásban az elsőfokú bíróságnak az új eljárásra adott iránymutatás szerint az ott meghatározott körben kell eljárnia. A megismételt eljárásban hozott határozat felülvizsgálatára abban a körben kerülhet sor, hogy az a Kúria korábbi végzésében foglaltaknak teljeskörűen megfelel-e (Indokolás [56])”.
- [55] Kfv.V.35.097/2022/8.
„A korábban elrendelt megismételt eljárásban az elsőfokú bíróságnak az új eljárásra adott iránymutatás szerint az ott meghatározott körben kell eljárnia. A megismételt eljárás lefolytatására kötelező kúriai döntés esetén az elsőfokú ítélet jogszerűségét az iránymutatás keretei között kell vizsgálni és az iránymutatásnak megfelelő ítéletet jogszerűnek kell tekinteni. A Kúria által elrendelt megismételt eljárásban az alapvető vizsgálat abban állt, hogy az elsőfokú bíróság az új eljárásra adott iránymutatás szerint, az ott meghatározott körben járt-e el (Indokolás [43], [33], [34])”.
- [56] A Kúria Közigazgatási Kollégiumának következetesen alkalmazott, a Kp. idézett törvényhelyein alapuló joggyakorlata szerint tehát

- az új eljárást elrendelő felsőbb bírósági iránymutatás köti az új eljárást lefolytató bíróságot, attól eltérnie nem lehet; a megismételt elsőfokú eljárásban meghozott jogerős ítélettel szembeni (ugyanabban az ügyben második alkalommal előterjesztett) felülvizsgálati kérelem folytán megindult rendkívüli perorvoslati eljárásban a már eldöntött jogkérdés vonatkozásában a Kúria csak azt vizsgálhatja, hogy az elsőfokú bíróság a korábbi, a jogkérdést már elbírált végzésben foglaltaknak megfelelő döntést hozott-e; a kúriai végzés új eljárásra vonatkozóan adott kötelező utasításának jogszerűsége az új eljárásban meghozott jogerős ítélet elleni felülvizsgálati eljárásnak nem tárgya; a megismételt eljárásban hozott jogerős ítélet elleni felülvizsgálat nem szolgál alapul arra, hogy egy – jogorvoslattal egyébként nem támadható – kúriai döntés ellen nyisson újabb jogorvoslatot.
- [57] Az indítványozó tanács az előzetes döntéshozatali indítványában nem hivatkozott a Kp.-nak a Jogegységi Panasz Tanács által értékelt, a Kúria Közigazgatási Kollégiuma részéről alkalmazott törvényhelyei mellett más törvényhelyre, és nem tártá elő az alkalmazott törvényhelyek egyéb vagy eltérő jogértelmezését, azaz ügyében a Kp. idézett, ugyanazon jogszabályhelyeit kell alkalmazni azonos jogértelmezéssel.
- [58] A Kúria idézett törvényhelyeken alapuló, töretlen joggyakorlatától abban az esetben kell eltérni, ha például az EUB uniós jogszabály értelmezése a nemzeti jogszabálynak más alkalmazási irányt szabott (pl. Kfv.I.35.481/2022/5.), vagy az AB az alkalmazott jogszabályokra vonatkozó indítványt érdemi határozatával elbírált (az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény 63. §), illetve, ha a Kúria Jogegységi Panasz Tanácsa közzétett határozatról döntött (Bsz. 41/D. §), és azok kihatnak az ügyre. A joggyakorlattól való eltérést indokolja továbbá, ha időközben megváltozott az alkalmazott nemzeti jogszabály akként, hogy azt a folyamatban lévő ügyekben is alkalmazni kell, vagy lényegesen eltérő az ügy releváns tényállási eleme.
- [59] A kúriai iránymutatás és a releváns tények lényeges változása kapcsolatáról fejtette ki a Kúria a Kfv.I.35.040/2022/8. számú ítéletében, hogy: „A kööttség nem abszolút, amennyiben az újabb eljárás során új tények, bizonyítékok merülnek fel, vagy az elrendelt bizonyítást időközben a per állása, illetőleg alakulása feleslegessé teszi, akkor az elsőfokú bíróság, újabb tényállást állapíthat meg, és újabb következtetésekre juthat, illetőleg mellőzheti a bizonyítást.”
- [60] A Jogegységi Panasz Tanács vizsgálta ezért, hogy az indítványozó tanács hivatkozott-e a Kúria két felülvizsgálati eljárása közötti időben esetlegesen meghozott, az AB, a Kúria Jogegységi Panasz Tanácsa irányadó döntéseire, az EUB uniós jogszabály értelmezésére, alkalmazandó jogszabály vagy releváns tényállási elem lényeges változására, amelyek befolyásolnák a perbeli jogkérdés érdemi elbírálását.
- [61] Abban az esetben ugyanis, ha az EUB uniós jogszabály értelmezése vagy az AB-nak a függő biztosításközvetítő tevékenységével, a helyi iparüzési adóval kapcsolatos döntése tény- vagy jogazonosság folytán alkalmazandó a perben, vagy a döntésre kihatással van, azt az indítványozó és a Jogegységi Panasz Tanácsoknak értékelniük kell. Az indítvány a Kúria két felülvizsgálati eljárása közötti időben meghozott, alkalmazandó AB döntést, illetve EUB uniós jogszabály értelmezést nem jelölt meg.
- [62] Az indítvány nem tartalmazza, hogy a Kfv.I.35.542/2020/6. számú végzéssel szemben jogegységi panaszt terjesztettek volna elő, illetve, hogy a Jogegységi Panasz Tanács a végzésről a Bsz. 41/D. § alkalmazásával döntést hozott volna.
- [63] Az indítványozó tanács nem hivatkozott a függő biztosításközvetítő tevékenységére, a helyi iparüzési adóra vonatkozóan a Kúria két felülvizsgálati eljárása közötti időben meghozott olyan, a perbeli jogkérdésre irányadó jogszabályra sem, amelyet a folyamatban lévő ügyekben alkalmazni kell, így arra sem, hogy a Kúria (korábban eljárt tanácsa) annak alkalmazása nélkül döntött volna.
- [64] Az indítvány releváns tényállási elem lényeges megváltozását, amely eltérő jogszabályok alkalmazását indokolná, nem jelölt meg.

VII.

- [65] Figyelemmel tehát arra, hogy ugyanabban az ügyben
- az indítványozó tanács nem hivatkozott a jogkérdés érdemi elbírálását befolyásoló, a Kúria két felülvizsgálati eljárása közötti időben meghozott, az AB, a Kúria Jogegységi Panasz Tanácsa irányadó döntéseire, az EUB uniós jogértelmezésére, jogszabály vagy releváns tényállási elem lényeges változására, és
  - az indítványozó tanács álláspontja szerint a megismételt eljárásban az elsőfokú bíróság a Kfv.I.35.542/2020/6. számú kúriai végzésben foglalt iránymutatást követte, annak megfelelően hozta meg a döntését, illetve a Kfv.I.35.542/2020/6. számú végzés közzététele a Bírósági Határozatok Gyűjteményében megtörtént, továbbá
  - a Kúriának, ha jogkérdésben dönt és megállapítja, hogy az elsőfokú jogerős ítélet az ügy érdemére kiható módon jogszabálysértő – továbbá a megtámadott közigazgatási cselekményt nem kell megsemmisíteni a közigazgatási szerv új eljárás lefolytatására kötelezésével –, nincs lehetősége az elsőfokú döntést megváltoztatni [Kp. 121. § (1) bekezdés *a*) és *b*) pontok], azt csak hatályon kívül helyezheti, és szükség esetén az ügyben eljárt bíróságot új eljárás lefolytatására és új határozat hozatalára utasíthatja, és
  - az elsőfokú jogerős ítéletet hatályon kívül helyező, az ügyben eljárt bíróságot új eljárás lefolytatására, új határozat hozatalára utasító kúriai végzés a régi Pp. és a Kp. szerint rendes és rendkívüli jogorvoslattal nem támadható [rég. Pp. 271. § (1) bekezdés *e*) pont, Kp. 112. § (2) bekezdés, 116. § *d*) pont], ugyanakkor
  - e döntés köti [rég. Pp. 275. § (5) bekezdés, Kp. 110. § (3) bekezdés] a megismételt eljárásban eljáró elsőfokú bíróságot, és

- a Bszi. 163. § (1) bekezdése szerint a hatályon kívül helyező határozatot közzé kell tenni a Bírói Határozatok Gyűjteményében,
  - a Jogegységi Panasz Tanács álláspontja szerint e törvényi szabályozások és az indítvány tartalma nem teszik lehetővé, hogy a Kúria a Kfv.V.35.138/2022. számú ügyben az elsőfokú jogerős ítéletet hatályon kívül helyezze, az ügyben eljáró bíróságot új eljárás lefolytatására, új határozat hozatalára utasító kúriai végzésben elbírált jogkérdést ismételtelen a felülvizsgálat tárgyává tegye és eldöntse, ezért az ügyben előterjesztett előzetes döntéshozatali indítvány érdemi elbírálása nem lehetséges.
- [66] Mindezek folytán a Jogegységi Panasz Tanács a Bszi. 40. §-a alapján a határozathozatalt mellőzte.

Budapest, 2023. március 27.

Dr. Varga Zs. András s.k. a tanács elnöke, Dr. Kurucz Krisztina s.k. előadó bíró, Dr. Patyi András s.k. bíró, Dr. Balogh Zsolt s.k. bíró, Dr. Bartal Géza s.k. bíró, Dr. Bartók Levente s.k. bíró, Dr. Csák Zsolt s.k. bíró, Dr. Darák Péter s.k. bíró, Dr. Domonyai Alexa s.k. bíró, Dr. Döme Attila s.k. bíró, Dr. Varga Zs. András s.k. a tanács elnöke az aláírásban akadályozott Dr. Dzsula Marianna bíró helyett, Dr. Farkas Attila s.k. bíró, Dr. Hajdu Edit s.k. bíró, Dr. Hajnal Péter s.k. bíró, Dr. Harangozó Attila s.k. bíró, Dr. Kovács András s.k. bíró, Dr. Kovács Zsuzsanna s.k. bíró, Nyíróné dr. Kiss Ildikó s.k. bíró, Dr. Sperka Kálmán s.k. bíró, Dr. Tanczos Rita s.k. bíró

**A Kúria
Jogegységi Panasz Tanácsának
Jpe.I.60.063/2022/7. számú
végzése**

Rendelkező rész

A Kúria a jogegységi panasz eljárást megszünteti.
A végzés ellen nincs helye jogorvoslatnak.

Indokolás

- [1] A panaszos a Kúria Pfv.IV.20.012/2022/13. számú végzésével szemben a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény (a továbbiakban: Bszi.) 41/B. § (2) bekezdése alapján jogegységi panaszt terjesztett elő, mivel álláspontja szerint a támadott végzés – jogegységi eljárás kezdeményezése nélkül – úgy tért el jogkérdésben a Kúriának a Bírói Határozatok Gyűjteményében (BHGY) közzétett Pfv.IV.21.575/2018/8. számú határozatától, hogy az eltérésre az alsóbb fokú bíróságok határozatában nem került sor. Erre tekintettel kérte a Jogegységi Panasz Tanácsot, hogy a Bszi. 41/D. § (1) bekezdés c) pontjának megfelelően a Kúria panasszal támadott végzését teljes egészében helyezze hatályon kívül, és a Kúriát utasítsa új eljárásra és új határozat hozatalára, valamint rendelkezzen a panasz előterjesztésével összefüggésben felmerült költségei megtérítéséről.
- [2] A Jogegységi Panasz Tanács a jogegységi panaszt a Bszi. 41/C. § (6) bekezdésében rögzített visszautasítási okok hiányában befogadta, az ellenérdekű felet (az alapeljárás kérelmezettjét) a

nyilatkozattétel lehetőségéről a Bszi. 41/C. § (7) bekezdése alapján tájékoztatta. Az ellenérdekű fél a jogegységi panaszra nem tett nyilatkozatot.

- [3] A panaszos a 2023. március 6-i beadványában a jogegységi panaszt visszavonta és kérte az eljárás megszüntetését. Nyilatkozata indoklásul előadta, hogy az ellenérdekű féllel peren kívüli megállapodást kötöttek a felek közötti komplex jogvita lezárásáról.
- [4] A Bszi. 41/C. § (10) bekezdés c) pontja szerint a Jogegységi Panasz Tanács az eljárást – annak bármely szakaszában – hivatalból megszünteti, ha a panasz előterjesztője a panaszt visszavonta.
- [5] Tekintettel arra, hogy a panaszos a jogegységi panaszát visszavonta, a Jogegységi Panasz Tanács az eljárást a Bszi. 41/C. § (10) bekezdés c) pontja alapján megszüntette.

Záró rész

- [6] A jogegységi panasz eljárásban a Bszi. 41/D. § (4) bekezdése szerint az állam által viselendő költség nem merült fel, az ellenérdekű fél a jogegységi panasz eljárásra költséget nem igényelt, a panaszos pedig a jogegységi panasz eljárás megszüntetésére tekintettel a felmerült költségeit maga viseli.
- [7] A Jogegységi Panasz Tanács nem bírálta el érdemben a jogegységi panaszt, ezért az eljárás az illethekekről szóló 1990. évi XCIII. törvény (a továbbiakban: Itv.) 57. § (1) bekezdés a) pontja értelmében illetékmentes, és a panaszos az Itv. 80. § (1) bekezdés i) pontja alapján a jogegységi panasz eljárásban megfizetett 70 000 forint illeték visszatérítését kérheti a székhelye szerint illetékes állami adóhatóságtól.
- [8] A végzés ellen sem a Bszi., sem más jogszabály nem biztosít jogorvoslatot.

Budapest, 2023. március 27.

Dr. Varga Zs. András s.k. a tanács elnöke, Dr. Varga Zs. András s.k. a tanács elnöke az aláírásban akadályozott Dr. Dzsula Marianna előadó bíró helyett, Dr. Patyi András s.k. bíró, Dr. Balogh Zsolt s.k. bíró, Dr. Bartal Géza s.k. bíró, Dr. Bartók Levente s.k. bíró, Dr. Csák Zsolt s.k. bíró, Dr. Darák Péter s.k. bíró, Dr. Domonyai Alexa s.k. bíró, Dr. Döme Attila s.k. bíró, Dr. Farkas Attila s.k. bíró, Dr. Hajdu Edit s.k. bíró, Dr. Hajnal Péter s.k. bíró, Dr. Harangozó Attila s.k. bíró, Dr. Kovács András s.k. bíró, Dr. Kurucz Krisztina s.k. bíró, Nyíróné dr. Kiss Ildikó s.k. bíró, Dr. Sperka Kálmán s.k. bíró, Dr. Tanczos Rita s.k. bíró

**A Kúria
Jogegységi Panasz Tanácsának
Jpe.II.60.064/2022/7. számú
végzése**

Rendelkező rész

A Kúria a jogegységi panasz eljárást megszünteti.
A végzés ellen nincs helye jogorvoslatnak.

Indokolás

- [1] A panaszos a Kúria Pfv.IV.20.014/2022/12. számú végzésével szemben a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény (a továbbiakban: Bszi.) 41/B. § (2) bekezdése alapján

jogegységi panaszt terjesztett elő, mivel álláspontja szerint a támadott végzés – jogegységi eljárás kezdeményezése nélkül – úgy tért el jogkérdésben a Kúriának a Bírósági Határozatok Gyűjteményében (BHGY) közzétett Pfv.IV.21.575/2018/8. számú határozatától, hogy az eltérésre az alsóbb fokú bíróságok határozatában nem került sor. Erre tekintettel kérte a Jogegységi Panasz Tanácsot, hogy a Bszi. 41/D. § (1) bekezdés c) pontjának megfelelően a Kúria panasszal támadott végzését teljes egészében helyezze hatályon kívül, és a Kúriát utasítsa új eljárásra és új határozat hozatalára. Kérte továbbá, hogy a Jogegységi Panasz Tanács rendelkezzen a panasz előterjesztésével összefüggésben felmerült költségei megtérítéséről.

- [2] A Jogegységi Panasz Tanács a jogegységi panaszt a Bszi. 41/C. § (6) bekezdésében rögzített visszautasítási okok hiányában befogadta, az ellenérdekű felet (az alapeljárás kérelmezettjét) a nyilatkozattétel lehetőségéről a Bszi. 41/C. § (7) bekezdése alapján tájékoztatta. Az ellenérdekű fél a jogegységi panaszra nem tett nyilatkozatot.
- [3] A panaszos a 2023. március 6. napján kelt beadványában a jogegységi panaszt visszavonta és kérte az eljárás megszüntetését. Nyilatkozata indokolásául előadta, hogy az ellenérdekű féllel peren kívüli megállapodást kötöttek a felek közötti komplex jogvita lezárásáról.
- [4] A Bszi. 41/C. § (10) bekezdés c) pontja szerint a Jogegységi Panasz Tanács az eljárást – annak bármely szakaszában – hivatalból megszünteti, ha a panasz előterjesztője a panaszt visszavonta.
- [5] Tekintettel arra, hogy a panaszos a jogegységi panaszát visszavonta, a Jogegységi Panasz Tanács az eljárást a Bszi. 41/C. § (10) bekezdés c) pontja alapján megszüntette.

Záró rész

- [6] A jogegységi panasz eljárásban a Bszi. 41/D. § (4) bekezdése szerint az állam által viselendő költség nem merült fel, az ellenérdekű fél a jogegységi panasz eljárásra költséget nem igényelt, a panaszos pedig a jogegységi panasz eljárás megszüntetésére tekintettel a felmerült költségeit maga viseli.
- [7] A Jogegységi Panasz Tanács nem bírálta el érdemben a jogegységi panaszt, ezért az eljárás az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény (a továbbiakban: Itv.) 57. § (1) bekezdés a) pontja értelmében illetékmentes, és a panaszos az Itv. 80. § (1) bekezdés i) pontja alapján a jogegységi panasz eljárásban megfizetett 70 000 forint illeték visszatérítését kérheti a székhelye szerint illetékes állami adóhatóságtól.
- [8] A végzés ellen sem a Bszi., sem más jogszabály nem biztosít jogorvoslatot.

Budapest, 2023. március 20.

Dr. Varga Zs. András s.k. a tanács elnöke,
Böszörményiné dr. Kovács Katalin s.k. előadó bíró,
Dr. Patyi András s.k. bíró, Dr. Farkas Katalin s.k.
bíró, Dr. Kalas Tibor s.k. bíró, Dr. Gyarmathy Judit
s.k. bíró, Dr. Gimesi Agnes Zsuzsanna s.k. bíró,
Dr. Magyarfalvi Katalin s.k. bíró, Dr. Márton
Gizella s.k. bíró, Molnár Ferencné dr. s.k. bíró, Dr.
Mudráné dr. Láng Erzsébet s.k. bíró, Dr. Orosz
Árpád s.k. bíró, Dr. Puskás Péter s.k. bíró,

Salamonné dr. Piltz Judit s.k. bíró, Dr. Simonné dr.
Gombos Katalin s.k. bíró, Dr. Somogyi Gábor s.k.
bíró, Dr. Suba Ildikó s.k. bíró, Dr. Szabó Klára s.k.
bíró, Dr. Tóth Kincső s.k. bíró, Dr. Vitál-Eigner
Beáta s.k. bíró

BÜNTETŐ KOLLÉGIUM

118I. A Btk. 290. §-ában meghatározott aktív gazdasági vesztegetés megvalósulásának feltétele, hogy a jogtalan előny adása vagy annak ígérete a gazdálkodó szervezet részére vagy annak érdekében működő személlyel kapcsolatosan (az ilyen személy részére vagy rá tekintettel másnak) történjen, kifejezetten kötelességszegés érdekében.

II. Az egyéni vállalkozó mind a cselekmény elkövetése, mind pedig annak elbírálása idején – a Btk. által aktuálisan hivatkozott, keretet kitöltő jogszabály alapján – gazdálkodó szervezetnek minősült. Az egyéni vállalkozóként magánállatorvosi tevékenységet folytató, a gazdasági vesztegetés szempontjából gazdálkodó szervezet részére vagy annak érdekében működő személynek tekintendő [Btk. 459. § (1) bek. 8. pont; Pp. 7. § (1) bek. 6. pont].

III. Annak eldöntéséhez, hogy az egyéni vállalkozóként magánállatorvosi tevékenységet folytató önálló intézkedésre jogosult személy volt-e: a konkrét tevékenység végzésének, egyes döntési jogosultság meglétének, egy adott folyamat mikénti elvégzésének van jelentősége, annak, hogy az adott személynek van-e olyan döntési jogosultsága (hatalmi helyzete), amely csak őt illeti meg.

Az állatorvosnak olyan kizárólagos jellegű állategészségügyi döntési jogköre van, amely alapján határozza meg az állatok elszállításának lehetőségét, ez az általa kiadható „Állatorvosi bizonyítvány”.

Ilyen jellegű tevékenység érdekében jogtalan előny adása vagy ígérese nyilvánvalóan azt jelenti, hogy az adott – kizárólagos – döntési, ezáltal hatalmi helyzetben lévő személy helyzetét felhasználva (kihasználva) kívánja az elkövető az érdekét érvényesíteni. Ez pedig fokozottabb társadalomra veszélyességet jelent, ezáltal szigorúbb büntetőjogi megítélést eredményez [Btk. 290. § (2) bek.].

- [1] A járásbíróóság a 2020. október 30-án kihirdetett ítéletével a terheltet bűnösnek mondta ki vesztegetés büntetében [Btk. 290. § (1) bek., (2) bek.]. Ezért 300 napi tétel, napi tételenként 1500 forint, így összesen 450 000 forint pénzbüntetésre ítélte. Rendelkezett a pénzbüntetés meg nem fizetése esetére annak szabadságvesztésre történő átváltoztatásáról, továbbá a bűnügyi költségről.
- [2] Védelmi fellebbezések alapján eljárva a törvényszék mint másodfokú bíróság a 2021. június 22. napján meghozott végzésével az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyta.
- [3] Az elsőfokú bíróság által megállapított, és a másodfokú bíróság által helyesbített és kiegészített tényállás lényege a következő:
C-né K. M. termelő és a V. Zrt. között 2012. március 26. napján mezőgazdasági termelteségi keretszerződés jött létre. Ebben a termelő arra vállalt kötelezettséget, hogy a zrt. kizárólagos tulajdonát képező 5000 db napos libát a jó gazda gondosságával szakszerűen felneveli, és a zrt. részére átadja az előzetesen közölt átvételi napon. A

kihelyezett állomány tulajdonjogát a zrt. fenntartotta.

A szerződés rögzítette, hogy a termelés időszaka alatt az állomány leadásáig a kárveszély viselése a termelőt terheli mind a libaállomány, mind a kihelyezett takarmány tekintetében. A zrt. vállalta az állománynapló, a gyógykezelési és vegyszerfelhasználási adatlap vezetését, ezeknek a kezelő állatorvossal folyamatos igazoltatását. Amennyiben a napi elhullás meghaladja a kitelepített darabszám 0,5%-át, a termelő köteles volt szóban és írásban értesíteni a zrt.-t, valamint saját költségén haladéktalanul az illetékes állategészségügyi intézetbe mintát küldeni, állatorvosi kísérőirattal. A termelő a részére biztosított takarmánymennyiségen felül saját költségen tartozott biztosítani a libaállomány szakszerű felneveléséhez szükséges egyéb járulékos anyagokat (gyógyszer, vitamin stb.).

A szerződés megkötését követően, 2012. április 5. napján a zrt. ténylegesen 5749 db napos fehér libát helyezte ki (I. rotáció) a termelőhöz. A szállítólevélben feltüntetettek szerint a kihelyezett libák közül 5636 I. osztályú, míg 113 II. osztályú volt. Az állományban folyamatos volt az elhullás. Az állatokat kezelő dr. P. M. A. állatorvos a kihelyezést követő 21. napon rimella bakteriális fertőzést állapított meg, amely 344 állat elhullását eredményezte.

A termelő és a zrt. 2012. július 16. napján azonos szerződési rendelkezések mellett egy újabb mezőgazdasági termelteségi keretszerződést kötött (II. rotáció), amelyben a termelő 4900 napos liba felnevelését vállalta. Az e szerződéshez tartozó elszámolási megállapodás a teljesítés meghiúsulásának esetére 1500 forint/liba összegű kötbért állapított meg.

E szerződéshez tartozóan ténylegesen 4989 libát, ebből 3556 I. osztályú, 120 II. osztályú, majd 1216 I. osztályú állatot helyeztek ki.

A letelepítés napját követő 13. napra már 604 állat hullott el, emiatt a termelő megkereste a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatalt (a továbbiakban: NÉBIH). A II. rotációból az első 10 napban 414 állat kelésgyengeségben, 122 állat Derzsy-betegségben, 2 állat clostridium septicum okozta vérfertőzésben, 6 állat fejletlenségben (lesoványosodás, hiányos takarmányfelvétel), 4 állat e-coli baktérium okozta fertőzésben, 9 állat a circovírus okozta fertőzésben, míg további 253 állat az állatorvos által javasolt selejtezés következtében hullott el. A selejtezés dr. P. M. A. állatorvos javaslatára az integrátor egyidejű értesítése mellett történt a nagyszámú Derzsy-fertőzés miatt. A betegségek közül kizárólag a kihelyezést követő 10 napig a kelésgyengeség, 28 napig a Derzsy-betegség minősül szavatossági jellegűnek.

A zrt. a szerződéses időszakban a szerződésbe foglalt takarmányszállítási kötelezettségének nem megfelelően tett eleget. Több alkalommal előfordult, hogy akadozott a szállítás, a takarmány

nem vagy csak késve érkezett meg a termelőhöz. Az indokolatlan takarmányváltás növelte az állatok stresszhelyzetét, így a fertőzés veszélyét is. Az állományban előforduló megbetegedések és fertőzések következtében az állatok átlagsúlya elmaradt a szerződésben rögzített 5 kg-tól, 2012. augusztus 22. napján a várható átlagsúly 4,5kg/db volt.

A termelő házastársa, C. Á. 2012. augusztusában több alkalommal jelezte a zrt. felé az állomány betegségeit és rossz minőségét. Augusztus közepén kérte a szállítás szeptemberre elhalasztását, és javasolta az állomány megtépését azzal, hogy az így szerzett tolpénzből tudná etetni az állatokat. A terhelt, a zrt. kereskedelmi igazgatója 2012. augusztus 23. napján írásban közölte a termelővel, hogy a II. rotáció tervezett elszállításának időpontja 2012. augusztus 28. napja, valamint közölte azt is, hogy mint megrendelő nem engedélyezi az állományon történő tollfosztást, és ha az elszállítás a tollfosztás miatt meghiúsul, úgy az a termelőnek felróható szerződésszegésnek minősül. A termelő 2012. augusztus 26. napján írásban jelezte, hogy augusztus 28. napján állategészségügyi problémák miatt nem lehetséges az állomány elszállítása, amelyeknek körülményei még nem tisztáztak.

A termelő szolgáltató állatorvosa, dr. P. M. A. k-i állatorvos volt, aki egy állatgyógyászati és kereskedelmi kft. ügyvezető igazgatója volt ebben az időben, de tevékenységét a libaállomány egészségügyi ellátásával kapcsolatban magánállatorvosként mint egyéni vállalkozó látta el. Az élő baromfi – lúd – továbbtartás céljából történő belföldi szállításával összefüggésben az állományt kezelő állatorvos kötelezettségeit 2012. augusztus 27. napjára vonatkozóan az Állat-egészségügyi Szabályzat kiadásáról szóló 41/1997. (V. 28.) FM rendelet szabályozta. E rendelet 71. § (4) bekezdése szerint a hatósági állatorvos köteles ellenőrizni az állatok azonosítását, a marhalevél érvényességét, valamint az állatoknak a 36. § (2) bekezdése szerinti egyedi jelölését. A rendelet 71. § (4) bekezdés a) pontja alapján megfelelés esetén a hatósági állatorvos számár, öszvér, juh, kecske, húsnnyúl, baromfi és prémesállat szállításakor a kezelő állatorvos igazolása alapján a 8/b. számú függelék szerinti állatorvosi bizonyítványt állít ki arról, hogy a szállítmány rendeltetési helyre történő szállításának állategészségügyi akadálya nincs. A kezelő állatorvosi igazolás a 8/a. számú függelék szerinti állatorvosi bizonyítvány II. részét képezte, annak az alábbi adattartalommal kellett bírnia:

„Alulírott kezelő állatorvos igazolom, hogy a fent megnevezett fajú állatot (állatcsoportot) a vonatkozó állat-egészségügyi rendelkezéseknek megfelelően megvizsgáltam, egészségesnek és szállításra alkalmasnak találtam (rendszeres állat-egészségügyi eseti vizsgálatok, oltások, gyógykezelések, vemhességi vizsgálat stb.). Igazolom továbbá, hogy a fenti állat/ok az alábbi immunizálásban részesültek.”

A kezelő állatorvosi igazolást a rendeletben rögzítettek szerinti adattartalommal, három példányban kellett elkészíteni, a töpéldányon kívül egy példányt a szállítmányt kísérő dokumentumokhoz csatoltak, míg a harmadik példányt a hatósági állatorvos kapta meg.

Dr. P. M. A., az állatokat kezelő állatorvos és a terhelt mint a zrt. kereskedelmi igazgatója 2012. augusztus 27. napján találkozott. A találkozón dr. P. M. A. és a terhelt a másnapra tervezett libaszállításról egyeztetett, melynek során az állatorvos arra hivatkozott, hogy az állatállomány a kezelése alatt áll, erre tekintettel ellenzi a másnapra tervezett szállítást, és az ehhez szükséges állatorvosi igazolást nem kívánja kiállítani.

A terhelt ekkor azt a kijelentést tette, hogy amennyiben dr. P. M. A. állatorvos kiállítja a szállításhoz szükséges állatorvosi igazolást, akkor a többszörösét fizetné annak, mint amit az állatorvos C.-éktől kap. Dr. P. M. A. a kérésnek nem tett eleget és a kért igazolást nem állította ki, így a másnapra tervezett szállítás megghiúsult.

A terhelt az egyéni vállalkozóként szolgáltató állatorvosi tevékenységet végző és így önálló intézkedésre jogosult dr. P. M. A.-nak kötelessége megszegéséért jogtalan előnyt ígért.

Az 1959. évi IV. tv. (régi Ptk.) 685. § c) pontja alapján az egyéni vállalkozó gazdálkodó szervezetnek minősül.

2012. szeptember 1. napját – a szolgáltató-állatorvos fogalmának törvényi bevezetését – megelőzően dr. P. M. A. még más elnevezés alatt, magánállatorvosként nyújtott állategészségügyi szolgáltatást a termelő számára.

- [4] A bíróság jogerős, a vádról rendelkező ügydöntő határozata ellen a terhelt védője terjesztett elő felülvizsgálati indítványt – a Be. 649. § (1) bekezdés a) pont aa) alpontjára és a Be. 649. § (1) bekezdés b) pont ba) alpontjára alapítottan – elsődlegesen a terhelt bűncselekmény hiányában történő felmentése, másodlagosan a megtámadott határozatok hatályon kívül helyezése és az elsőfokú bíróság új eljárásra utasítása érdekében.
- [5] Indokai szerint törvényt sértettek az eljárás bíróságok, amikor a terheltet bűnösnek mondták ki vesztegetés büntetében, és helytelen az alkalmazandó törvény megválasztása és a cselekmény minősítése is. Az eljárás bíróságok a vesztegetés minősített esetének megvalósulásához szükséges jogi alapként a Pp., illetőleg a Ptk. gazdálkodó szervezet fogalmából indultak ki, amelyek szerint nem vitásan az egyéni vállalkozó is gazdálkodó szervezet. Nem ismerték azonban fel, hogy az a jogi kötelezettség, amelynek a megszegésére történő felhívás releváns, a magánállatorvoshoz kötött és nincs összefüggésben a gazdálkodó szervezettel, mert ezen kötelezettségek alanya kizárólag a magánvállalkozó lehet.
- [6] Kifejtette, hogy a magánállatorvos ebben a minőségében nem lehet egyéni vállalkozó, és így e tevékenység gyakorlására az egyéni vállalkozóra vonatkozó szabályok nem alkalmazhatók.
- [7] Emiatt a terhelt terhére rótt bűncselekmény alapesete sem állapítható meg.
- [8] Vítatta az eljárás bíróságok azon következtetését is, hogy az egyéni vállalkozó automatikusan önálló intézkedésre jogosult személynek minősül, amely álláspontja szerint a jogalkotói céllal összeegyeztethetetlen, hiszen az elfogadása esetén az alapeset az egyéni vállalkozás sajátos formája miatt soha nem lenne megállapítható.
- [9] Utalt rá, hogy amennyiben az önálló intézkedésre jogosultság mint minősített eset nem állapítható

- meg, az alapeset vonatkozásában az elévülést is vizsgálni kell.
- [10] A védő szerint a törvényes vád alapvető feltétele a büntetőtörvénybe ütköző cselekmény pontos körülírása, amely a vesztegetés büntette esetében a megsértett jogi kötelezettség vonatkozásában jelen ügyben nem történt meg, és e tekintetben a vád módosítására és kiegészítésére a későbbiekben sem került sor. Az ügyészség kizárólag az elsőfokú bíróság ítélete ellen bejelentett fellebbezésre tett észrevételében változtatott a jogi kötelezettséget megalapozó jogszabály meghatározásán elismerve ezzel, hogy a korábban a vádiratban meghatározott jogi kötelezettség nem alkalmas a vesztegetés törvényi tényállásának megvalósításához. Ezért az elsőfokú bíróság az ítéletében az állatorvos igazolás kiadására vonatkozó jogi kötelezettségét egyébként tévesen olyan jogszabályra alapította, amelyet a vádhatóság a törvényes vád megalapozásához nem is hívott fel.
- [11] Emellett a tényállást felderítetlennek tartotta a magánállatorvosi jogok vagy kötelezettségek keletkezése szempontjából meghatározó kamarai nyilvántartásba vétel tekintetében, amelynek tisztázása érdekében álláspontja szerint az eljáró bíróság nem folytatott le érdemi bizonyítást.
- [12] Sérelmezte, hogy mind az első-, mind a másodfokú bíróság elmulasztotta teljesíteni az indokolási kötelezettségét, a határozatok indokolását részben formálisnak, túl sematikusnak vagy nagyon általánosnak tartotta, amelyekből nem volt megismerhető a terhelt számára, melyek voltak a döntés melletti részletes jogi érvek. Ez pedig jelentősen megnehezíthette a jogorvoslati jog gyakorlását.
- [13] A Legfőbb Ügyészség nyilatkozatában a felülvizsgálati indítványt részben törvényben kizártnak, részben alaptalannak tartotta.
- [14] Kifejtette, hogy a tényállás esetleges felderítetlenségre visszavezethető megalapozatlansága a felülvizsgálati eljárásban törvényi tilalom folytán nem vizsgálható, mert az eljáró bíróságok által megállapított tényállást kell irányadónak tekinteni.
- [15] Utalt rá, hogy a törvényes vád hiányára, illetőleg az indokolási kötelezettség hibáira és hiányosságaira hivatkozás a védő által sérelmezett körben kizárólag relatív jellegű eljárási jogszabálysértésnek minősülhet, amelyek érdemi felülvizsgálatot úgyszintén nem alapoznak meg.
- [16] Indokai szerint a bűncselekmény megvalósulása, valamint jogi minősítése tekintetében alapvető jelentősége van annak a körülménynek, hogy dr. P. M. A., az állatokat kezelő állatorvos egyéni vállalkozóként látta-e el tevékenységét, ezt pedig az irányadó tényállás rögzíti. A Btk. 290. § (1) bekezdése szerint ugyanis a vesztegetés passzív alanya a gazdálkodó szervezet részére vagy érdekében tevékenységet végző személy. A (2) bekezdésben írt minősített eset akkor valósul meg, ha az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekményt gazdálkodó szervezet részére vagy érdekében tevékenységet végző, önálló intézkedésre jogosult személlyel kapcsolatban követik el.
- [17] Hivatkozott arra, hogy az egyéni vállalkozói nyilvántartásban szereplő magánszemély az Szja. tv. alkalmazásában csak bizonyos esetekben nem minősül egyéni vállalkozónak, ehhez képest a magánállatorvosi tevékenységet végző személy az Szja. tv. alkalmazásában egyéni vállalkozó. Ehhez hasonlóan a társadalombiztosítás ellátásaira és a magánnyugdíjra jogosultakról, valamint e szolgáltatások fedezetéről szóló törvény elkövetéskor hatályos rendelkezései szerint is egyéni vállalkozó a magánállatorvosi tevékenység gyakorlására jogosító igazolvánnyal rendelkező magánszemély.
- [18] Álláspontja szerint téves és félrevezető a védő azzal összefüggő érvelése, hogy a bíróságok az állatorvost automatikusan önálló intézkedésre jogosult személynek tekintették.
- [19] Utalt arra, hogy a tényállás alapján egyértelműen megállapítható: a hatósági állatorvos által kiállítandó állatorvosi bizonyítvány alapját a kezelő állatorvos által kiállított igazolás képezi, amelyben igazolja, hogy a meghatározott fajú állatot (állatcsoportot) a vonatkozó állat-egészségügyi rendelkezéseknek megfelelően megvizsgálta, egészségesnek és szállításra alkalmasnak találta.
- [20] Az idézett rendelkezésekből és az irányadó tényállásból egyértelműen következik, hogy a kezelő állatorvos – a hatósági állatorvosi bizonyítvány kiállítása szempontjából meghatározó jelentőségű – igazolás kiállításakor önálló intézkedésre jogosultnak minősül.
- [21] A védő a Legfőbb Ügyészség nyilatkozatára tett észrevételében a felülvizsgálati kérelmében írtakat azzal egészítette ki, hogy az egyéni vállalkozóról és az egyéni cégről szóló 2009. évi CXV. törvény elkövetéskor hatályos 2. § (2) bekezdés *b*) pontja szerint a törvény rendelkezéseit nem kell alkalmazni a magánállatorvosi tevékenységre, így a magánállatorvos a büntetőjog alkalmazása vonatkozásában sem tekinthető egyéni vállalkozónak annak ellenére, hogy más jogszabályok alapján annak minősülhet.
- [22] A terhelt védője által benyújtott felülvizsgálati indítvány nem alapos.
- [23] A felülvizsgálat rendkívüli jogorvoslat, a jogerős, a vádról rendelkező ügydöntő határozattal szembeni jogi kifogás lehetőségét biztosítja.
- [24] A Be. 648. §-a valamennyi felülvizsgálati okra kiterjedően rögzíti, miszerint felülvizsgálatnak csak a bíróság jogerős, a vádról rendelkező ügydöntő határozata ellen van helye, és a jogerős ügydöntő határozatban rögzített tényállás alapulvételével, kizárólag a Be. 648. § *a)–d*) pontjában megjelölt anyagi és eljárásjogi okokra hivatkozással vehető igénybe, a felülvizsgálati okok törvényi köre nem bővíthető.
- [25] A Be. 649. § (1) bekezdés *a*) pont *aa*) alpontja szerint a büntető anyagi jog szabályainak megsértése miatt felülvizsgálati indítvány terjeszthető elő, ha a bíróság a büntető anyagi jog szabályainak megsértésével állapította meg a terhelt bűnösségét; a Be. 649. § (1) bekezdés *b*) pont *ba*) alpontja szerint pedig akkor is, ha a bíróság a bűncselekmény törvénysértő minősítése miatt, illetve a Btk. más szabályainak megsértésével szabott ki törvénysértő büntetést.
- [26] A Btk. 290. § (1) bekezdése szerint vesztegetés büntetettét követi el és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, aki gazdálkodó szervezet részére vagy érdekében tevékenységet

- végző személynek vagy rá tekintettel másnak azért ad vagy ígér jogtalan előnyt, hogy a kötelességét megszegje. A (2) bekezdés alapján a büntetés egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekményt gazdálkodó szervezet részére vagy érdekében tevékenységet végző, önálló intézkedésre jogosult személlyel kapcsolatban követik el.
- [27] Az elkövetéskor hatályos 1978. évi Btk. 254. § (1) bekezdése szerint, aki költségvetési szerv, gazdálkodó szervezet vagy egyesület dolgozójának, illetve tagjának vagy rá tekintettel másnak azért ad vagy ígér jogtalan előnyt, hogy a kötelességét megszegje, büntetett követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. A (2) bekezdés alapján a büntetés büntett miatt öt évig terjedő szabadságvesztés, ha a jogtalan előnyt költségvetési szerv, gazdálkodó szervezet vagy egyesület önálló intézkedésre jogosult dolgozójának, illetve tagjának adják vagy ígérik.
- [28] E bűncselekmény jogi tárgya a tágabb értelemben vett közélet – gazdasági és társadalmi élet – tisztasága, korrekt, jogszerű működése és az ehhez fűződő közbizalom megővésének érdeke. Az aktív gazdasági vesztegetés elkövetési magatartásai a jogtalan előny adása, illetve az előny ígérete. Az előny adása az előny közvetlen átadását vagy áttételes eljuttatását jelenti, az előny ígérese az előny nyújtásának kilátásba helyezése, amely történhet szóban, írásban vagy ráutaló magatartással is. A tényállás eredményt nem tartalmaz, így befejezettségéhez sem a passzív oldalon álló személy részéről történő elfogadás, sem az előnyért történő kötelességesség nem szükséges; a bűncselekmény a jogtalan előny felajánlásával (ígéretével) befejezetté válik.
- [29] A Btk. 290. §-ában meghatározott aktív gazdasági vesztegetés megvalósulásának feltétele, hogy a jogtalan előny adása vagy annak ígérete a gazdálkodó szervezet részére vagy annak érdekében működő személlyel kapcsolatosan (az ilyen személy részére vagy rá tekintettel másnak) történjen, kifejezetten kötelességesség érdekében.
- [30] Jelen ügyben mindenekelőtt az tehát az eldöntendő kérdés, hogy dr. P. M. A. magánállatorvos gazdálkodó szervezet részére vagy annak érdekében működő személynek minősül-e.
- [31] Az irányadó tényállás rögzíti azt, hogy dr. P. M. A. a libaállomány egészségügyi ellátásával kapcsolatos tevékenységét 2012. szeptember 1. napját – azaz a szolgáltató állatorvos fogalmának törvényi bevezetését – megelőzően még más elnevezés alatt, magánállatorvosként mint egyéni vállalkozó látta el.
- [32] A felülvizsgálati indítványban és a Legfőbb Ügyészség indítványára tett észrevételében a védő ezt vitatta, álláspontja szerint a cselekmény elkövetésének idején dr. P. M. A. nem volt egyéni vállalkozó.
- [33] Ezzel kapcsolatban a Kúria rámutat a következőkre.
- [34] Kétségtelen, hogy a védő által hivatkozott egyéni vállalkozóról és az egyéni cégről szóló 2009. évi CXV. törvény 2. § (2) bekezdés b) pontja szerint e törvény rendelkezéseit nem kell alkalmazni a magán-állatorvosi tevékenységre.
- [35] A törvényhelyhez fűzött indokolás azonban egyértelművé teszi a rendelkezés okát. Eszerint az egyéni vállalkozókra vonatkozó szabályozás hatálya alól olyan tevékenységek jelentenek kivételt, amelyek egyébként mindenben megfelelnek az egyéni vállalkozóra vonatkozó általános szabályoknak, de a velük kapcsolatos, már meglévő speciális szabályozás miatt nem volt indokolt ebbe a körbe – azaz a törvény hatálya alá – vonni ezeket.
- [36] Helyesen utalt a Legfőbb Ügyészség arra, hogy a személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény elkövetéskor hatályos 3. § 17. pontja alapján a magánállatorvosi tevékenység gyakorlására jogosító igazolvánnyal rendelkező magánszemély e tevékenysége tekintetében egyéni vállalkozónak minősül. Ezzel egyező rendelkezést tartalmaz a társadalombiztosítás ellátásaira és a magánnyugdíjra jogosultakról, valamint e szolgáltatások fedezetéről szóló 1997. évi LXXX. törvény 4. § b) pont 2. alpontja, amely szerint a magánállatorvosi tevékenység gyakorlására jogosító igazolvánnyal rendelkező magánszemély egyéni vállalkozó.
- [37] A Btk. 459. § (1) bekezdésének jelenleg hatályos 8. pontja alapján gazdálkodó szervezet: a polgári perrendtartás szerinti gazdálkodó szervezeten kívül az a szervezet is, amelynek gazdálkodó tevékenységével összefüggő polgári jogi kapcsolataira a polgári perrendtartásnak a gazdálkodó szervezetre vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni. E rendelkezés 2014. március 1. napjától hatályos, a törvény korábbi szövegét az egyes törvényeknek az új Polgári Törvénykönyv hatálybalépésével összefüggő módosításáról szóló 2013. évi CCLII. törvény 131. § (2) bekezdése változtatta meg.
- [38] A Btk. hivatkozott rendelkezése 2014. március 14. napjáig (így a cselekmény elkövetésének idején is) a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (régii Ptk.) rendelkezésére utalt vissza: „gazdálkodó szervezet a Polgári Törvénykönyv szerinti gazdálkodó szervezeten kívül az a szervezet is, amelynek gazdálkodó tevékenységével összefüggő polgári jogi kapcsolataira a Polgári Törvénykönyv szerint a gazdálkodó szervezetre vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni”.
- [39] A régi Ptk. 685. § c) pontja szerint az egyéni vállalkozó gazdálkodó szervezet, és ugyanezt a szabályt tartalmazza a jelenleg hatályos Pp. 7. § (1) bekezdés 6. pontja is. Az egyéni vállalkozó tehát mind a cselekmény elkövetése, mind pedig annak elbírálása idején – a Btk. által aktuálisan hivatkozott, keretet kitöltő jogszabály alapján – gazdálkodó szervezetnek minősült.
- [40] A felidézett rendelkezésekből kitűnően egyértelmű, hogy a magánállatorvosi tevékenység végzésének egyéni vállalkozói tevékenység keretébe tartozása nem a 2009. évi XCV. törvény rendelkezései, hanem – amint erre e törvény indoklása is utalt – egyéb, speciális (konkrét) jogszabályi rendelkezéseken alapuló.
- [41] Jelen ügyben kétségtelen tehát, hogy az egyéni vállalkozóként magán-állatorvosi tevékenységet folytató dr. P. M. A. a Btk. 290. §-ban meghatározott gazdasági vesztegetés szempontjából gazdálkodó szervezet részére vagy annak érdekében működő személynek tekintendő.
- [42] Helyesen következtetett tehát az eljáró bíróság arra, hogy a terhelt megvalósította a Btk. 290. §-ában meghatározott vesztegetés büntetést azzal, hogy dr.

- P. M. A. számára a kötelességének megszegése érdekében jogtalan előnyt helyezett kilátásba.
- [43] A Btk. – mint ahogyan az 1978. évi Btk. is – a vesztegetés büntette körében a gazdálkodó szervezet részére vagy érdekében tevékenységet végző, önálló intézkedésre jogosult személyt külön nevesíti, súlyosabb jogkövetkezményeket fűzve a jogtalan előny ilyen személy részére történő adásának vagy kilátásba helyezésének.
- [44] Jelen ügyben további eldöntendő kérdés, hogy az egyéni vállalkozóként magán-állatorvosi tevékenységet folytató dr. P. M. A. önálló intézkedésre jogosult személy volt-e.
- [45] A gazdálkodó szervezet kétségtelen önálló intézkedésre jogosult dolgozója az, aki az adott szervezet működését irányítja, az azzal kapcsolatban álló személyek jogait és érdekeit érintő lényeges kérdésekben dönthet. Az ilyen személy – állandó munkakörénél vagy alkalmi megbízásánál fogva – hatáskörébe tartozik a gazdálkodó szerv egésze vagy valamely meghatározott része működésére kiható döntés a gazdálkodás (tevékenység) kereteit, módját, az erőforrások mikénti felhasználását illetően. Ehhez képest a minősített eset körében tettesként felelhetnek nem csak a szervezet vezetői, de azok is, akik akár a szervezet kialakított belső rendje (szabályzatai), ügyrendje stb., akár a vezetők által rájuk ruházott hatáskörben – felsőbb jóváhagyás nélkül – dönthetnek bizonyos kérdésekben. A pusztán technikai kivitelezői, végrehajtói feladatkört ellátó személyek legfeljebb részesként felelhetnek, de csak akkor, ha tettesi cselekményt előmozdító magatartástöbblet állapítható meg terhükre.
- [46] Egyéni vállalkozó esetében – mint a jelen ügyben is – a dolog természetéből adódóan nem a szervezeten belüli pozíció, a gyakorolt hatáskör vagy a szervezet működésére kiható döntési jogosultság a meghatározó annak eldöntésekor, hogy valaki önálló intézkedésre jogosult-e. Az sem alapozza meg ezt, hogy a tevékenységét egyedül (önállóan) végzi. Ez ugyanis valóban automatizmushoz vezetne, vagyis az egyéni vállalkozó mint gazdálkodó szervezet esetében mindig a bűncselekmény minősített esetét kellene megállapítani, amely nyilvánvalóan ellentétes a jogszabály értelmével.
- [47] A speciális alanyiség szempontjából a konkrét tevékenység végzésének, egyes döntési jogosultság meglétének, egy adott folyamat mikénti elvégzésének van jelentősége. Annak, hogy az adott személynek van-e olyan döntési jogosultsága (hatalmi helyzete), amely csak őt illeti meg, és az általa meghozott döntésnek milyen további kihatásai, következményei lehetnek.
- [48] Az állatorvos tevékenysége nem merül ki a rá bízott állatok vizsgálatában, kezelésében, gyógyításában, illetve az ezekhez szorosan kapcsolódó más tevékenységekben, hanem jogszabály által meghatározott állategészségügyi feladatai is vannak. Ezek a feladatok szoros összefüggésben vannak a közegészségüggyel és az élelmiszerlánc-biztonsággal is.
- [49] Mindezekhez képest az irányadó tényállás a következőket tartalmazza:
- dr. P. M. A. k-i állatorvos a tevékenységét a libaállomány egészségügyi ellátásával kapcsolatban magánállatorvosként mint egyéni vállalkozó látta el,
  - az élő baromfi – lúd – továbbtartás céljából történő belföldi szállításával összefüggésben az állományt kezelő állatorvos kötelezettségeit 2012. augusztus 27. napjára vonatkozóan az Állategészségügyi Szabályzat kiadásáról szóló 41/1997. (V. 28.) FM rendelet szabályozta;
  - e rendelet 71. § (4) bekezdése szerint a hatósági állatorvos köteles ellenőrizni az állatok azonosítását, a marhalevél érvényességét, valamint az állatok egyedi jelölését;
  - a rendelet 71. § (4) bekezdés a) pontja alapján megfelelés esetén a hatósági állatorvos baromfi szállításakor a kezelő állatorvos igazolása alapján a 8/b. számú függelék szerinti „Állatorvosi bizonyítványt” állít ki arról, hogy a szállítmány rendeltetési helyre történő szállításának állategészségügyi akadálya nincs;
  - a kezelő állatorvos igazolás a rendelet 8/a. számú függelék szerinti „Állatorvosi bizonyítvány” II. részét képezte, amelyben az állatorvos azt igazolta, hogy az állatot (állatcsoportot) a vonatkozó állategészségügyi rendelkezéseknek megfelelően megvizsgálta, egészségesnek és szállításra alkalmasnak találta, igazolta továbbá az állatok immunizálását;
  - a terhelt és dr. P. M. A. találkozáján az állatorvos arra hivatkozott, hogy az állatállomány a kezelése alatt áll, erre tekintettel ellenzi a másnapra tervezett szállítást, és az ehhez szükséges állatorvosi igazolást nem kívánja kiállítani;
  - dr. P. M. A. a terhelt által kért igazolást nem állította ki, így a másnapra tervezett szállítás meghiúsult.
- [50] A tényállás egyértelműen tartalmazza tehát, hogy dr. P. M. A.-nak állatorvosként olyan kizárólagos jellegű állategészségügyi döntési jogköre volt, amely alapján határozta meg az állatok elszállításának lehetőségét. Értelemszerű, hogy az általa kiadható „Állatorvosi bizonyítvány” hiányában sor sem kerülhetett arra, hogy a hatósági állatorvos az állatok szállítását engedélyezze.
- [51] Ilyen jellegű tevékenység érdekében jogtalan előny adása vagy ígérese nyilvánvalóan azt jelenti, hogy az adott – kizárólagos – döntési, ezáltal hatalmi helyzetben lévő személy helyzetét felhasználva (kihasználva) kívánja az elkövető az érdekét érvényesíteni. Ez pedig fokozottabb társadalomra veszélyességet jelent, ezáltal szigorúbb büntetőjogi megítélést eredményez.
- [52] Szintén nem tévedett tehát az eljáró bíróság akkor, amikor a vesztegetés büntetettének Btk. 290. § (2) bekezdésében írt minősített esetét is megállapította, és helyes az alkalmazandó törvény megválasztása is. A másodfokú bíróság erre vonatkozó indokaival a Kúria is egyetértett.
- [53] A védő a felülvizsgálati indítványban hivatkozott arra, hogy az eljáró bíróság által megállapított tényállás felderítetlen, mivel a bíróság nem vett fel bizonyítást arra vonatkozóan, hogy dr. P. M. A. a cselekmény elkövetésének időpontjában valóban szerepelt-e a Magyar Állatorvosi Kamara nyilvántartásában.
- [54] A Kúria ezzel kapcsolatban rámutat a következőkre.

- [55] A Be. 659. § (1) bekezdése alapján a felülvizsgálati eljárásban a bizonyítékok ismételt egybevetésének, eltérő értékelésének, valamint bizonyítás felvételének nincs helye, a felülvizsgálati indítvány elbírálásakor a jogerős ügydöntő határozatban megállapított tényállás az irányadó.
- [56] Ez azt jelenti, hogy felülvizsgálatban a tényállás megalapozottsága, a bizonyítékok mikénti mérlegelése sem külön-külön, sem pedig egymás viszonyában nem vizsgálható. Nincs lehetőség a bíróság bizonyítékokat értékelő tevékenységének, s ezen keresztül a bűnösség kérdésének, valamint a minősítéssel kapcsolatos vagy más büntető anyagi jogszabály sérelme nélkül a kiszabott büntetés, illetve annak mértéke vitatására. A jogkövetkeztetések helyessége kizárólag az irányadó tényállás alapulvételével vizsgálható.
- [57] A felülvizsgálati indítvány kifogásolta, hogy az eljáró bíróságok nem teljesítették az indokolási kötelezettségüket.
- [58] A Be. 649. § (2) bekezdés *d)* pontja alapján felülvizsgálati ok, ha a bíróság a határozatát a Be. 608. § (1) bekezdésében meghatározott eljárási szabálysértéssel hozta meg. Ilyen feltétlen hatályon kívül helyezést eredményező eljárási szabálysértés a Be. 608. § (1) bekezdés *f)* pontja értelmében, ha az elsőfokú ítélet indoklása a rendelkező résszel teljes mértékben ellentétes.
- [59] A jelenleg hatályos Be. – szemben az 1998. évi Be.-vel – az indokolási kötelezettséggel összefüggésben feltétlen hatályon kívül helyezést eredményező szabálysértésként már csupán e szabályt tartalmazza.
- [60] Kétségtelen, hogy a bíróság indokolási kötelezettségének teljesítése közjogi és perjogi szabályokból fakadó kötelezettség, amely nem diszkrecionális, hanem törvényileg szabályozott. A bírói döntés indokolásának megléte törvényileg egzakt kötelezettség, legfeljebb mikéntje lehet mérlegelés tárgya; ez utóbbi azonban immár a relatív eljárási szabálysértések körébe tartozó [Be. 609. § (2) bekezdés *d)* pont], ebből következően pedig felülvizsgálat alapja nem lehet.
- [61] Hasonlóképpen a vádirat esetleges hiányossága sem alapozhat meg a Be. 608. § (1) bekezdése szerinti abszolút hatályon kívül helyezési okot, így felülvizsgálat tárgyát az sem képezheti.
- [62] Ekként a Kúria a terhelt védője által előterjesztett felülvizsgálati indítványt elbírálva – miután nem észlelt olyan eljárási szabálysértést sem, amelynek vizsgálatára a Be. 659. § (6) bekezdése alapján hivatalból köteles – a megtámadott határozatokat a Be. 660. § (1) bekezdése szerinti tanácsulésen eljárva, a Be. 662. § (1) bekezdés alapján hatályában fenntartotta.

(Kúria Bfv.III.1.365/2021/17.)

119I. A hivatali vesztegetés büntettének elkövetési magatartása az előny adása vagy ígérese. Az elkövetési magatartás megvalósulhat nyíltan, illetve leplezetten, ráutaló magatartással. Amennyiben van konkrét adat arra, hogy az aktív vesztegető a passzív oldali hivatalos személy hivatali működése közben elszánta magát a jogtalan előny későbbi juttatására, és ebbéli szándékát kifejezésre is juttatta, akkor az aktív oldalon álló cselekménye

tényállásszerű.

II. A terhelt a kijelentéseivel (közléseivel és kérdésével) és végül konkrét kérésével zárt láncolatot alkotóan egyértelművé tette az eljáró hivatalos személy előtt azt, hogy képes és hajlandó számára anyagi előnyt juttatni, utalást téve az előny természetére (pénzbeli juttatás) és nagyságrendjére is, mindezt azért, hogy a kötelességét megszegje. Az aktív vesztegetés pedig a jogtalan előny ígéretével, annak a hivatalos személy tudomására hozatalával (juttatásával) befejeződik [Btk. 293. § (1), (2) bek.].

- [1] A törvényszék a 2020. október 15. napján meghozott ítéletével a terheltet az ellene vesztegetés büntette [Btk. 293. § (1) bek., (2) bek. II. ford.] miatt emelt vád alól felmentette.
- [2] Ügyészi fellebbezés alapján eljárva az ítéletábra mint másodfokú bíróság a 2021. szeptember 9. napján kihirdetett végzésével a törvényszék ítéletét helybenhagyta azzal, hogy a bűncselekmény megnevezése helyesen hivatali vesztegetés büntette [Btk. 293. § (1) bek., (2) bek. I. ford.].
- [3] Az elsőfokú bíróság által megállapított és a másodfokú bíróság által helyesbített tényállás lényege a következő:
A terhelt a b.-i rendőrkapitányságon indult eljárás előzetes letartóztatásban lévő gyanúsítottja, az ügy előadója V.-B. D. rendőr hadnagy volt.
V.-B. D. 2015. november 11. napján folytatólagos gyanúsított kihallgatáson hallgatta ki a terheltet a rendőrkapitányság épületében, ahová őket szolgálati gépkocsival S. I. rendőr szállította át.
A terhelt a kihallgatása előtt, alatt, illetve utána is többször utalt arra, hogy jó anyagi körülményekkel rendelkezik, még a büntetés-végrehajtási intézetben is jól él.
A kihallgatást követően V.-B. D. ismét szolgálati gépkocsival szállította vissza a terheltet a büntetés-végrehajtási intézetbe. Ekkor a szolgálati gépkocsit T. T. címzetes rendőr törzsőrmester vezette.
A terhelt az átkísérés közben elmondta V.-B. D.-nek, hogy egy L. A. nevű személy ígéretet tett neki, ha fizet L. A.-nak 5 millió forintot, akkor a férfi rendőri kapcsolatai révén el tudja intézni, hogy a terhelt 2015. december 9. napján lejáró előzetes letartóztatását ne hosszabbítsák meg.
Közölte vele azt is, hogy nem tudja eldönteni, fizessen-e L. A.-nak.
Ezután arra kérte V.-B. D.-t, mivel tudja, hogy ő készíti el az indítványt, segítsen neki abban, hogy az előzetes letartóztatása meghosszabbítására nem tesz előterjesztést.
A terhelt kijelentette, ha V.-B. D. nem tesz előterjesztést a kényszerintézkedés meghosszabbítására, abban az esetben „higgye el, jól fog járni, segítsen neki kijutni, mert megőrül a börtönben, és nem bírja már ott, bármit megtenne azért, hogy kijöhessen”.
V.-B. D. a kérést elutasította, majd később indokolt előterjesztést tett a terhelt előzetes letartóztatásának meghosszabbítására.
Az előzetes letartóztatás meghosszabbítására vonatkozó előterjesztés elkészítésének mellőzésével V.-B. D. rendőr hadnagy megszegte volna azt a kötelezettségét, hogy ha az előzetes letartóztatás meghosszabbítása indokolt, az erre vonatkozó előterjesztést úgy kell megküldeni, hogy az az

- előzetes letartóztatás lejáratainak időpontja előtt legalább tíz nappal megérkezzen az ügyészhez.
- Az előzetes letartóztatás meghosszabbítása iránti előterjesztés megtételének elmulasztásával, a terhelt előzetes letartóztatása a meghosszabbítás nélküli lejártával megszűnt volna.
- V.-B. D. az elkövetés idején hivatalos személy volt, mellyel a terhelt is tisztában volt.
- [4] A bíróság jogerős ügydöntő határozata ellen a fellebbviteli főügyészség terjesztett elő felülvizsgálati indítványt a Be. 651. § (1) bekezdése alapján a terhelt terhére, a Be. 649. § (1) bekezdés a) pont ac) alpontjában írt okból a törvényszék ítéletének és az ítéletábra végzésének hatályon kívül helyezése, és az elsőfokú bíróság új eljárásra utasítása érdekében, mely indítványt a Legfőbb Ügyészség indokaival egyetértve fenntartott.
- [5] Az ügyészség álláspontja szerint az alapügyben eljáró bíróságok a büntető anyagi jog szabályainak megsértésével mentették fel a terheltet; téves ugyanis, hogy a terhelt az ellene folyamatban lévő nyomozás során az ügy előadójának olyan, konkrétumok nélküli kijelentéseket tett, amelyek alapján a cselekmény csupán vesztegetés előkészületének minősülhetne, amelyet azonban a törvény nem rendel büntetni.
- [6] Kifejtette: a jogerős ítéletben megállapított tényállás rögzíti, hogy a terhelt hivatalos személyt a működésével kapcsolatban befolyásolni törekedett; téves az a következtetés, hogy a befolyásolás burkolt módja nem minősül jogtalan előny ígéretének.
- [7] Az ígéret elhangzása mint verbális cselekmény jellegéből következik, hogy annak az előkészülete nem értelmezhető, a terhelt által tett „higgye el, jól fog járni” kijelentés a kontextusában értelmezve egyértelműen egy feltétel bekövetkezése esetére szóló ajánlatként értékelhető, amely befejezett cselekmény. A terhelt ígérete jogtalan előnyre vonatkozott, amely az adott szituációban kellően konkrét volt ahhoz, hogy a címzett megértse: a terhelt mit vár tőle, és azt is, hogy a kérés teljesítésének viszonzása számára anyagi előny lesz.
- [8] Álláspontja szerint az eljáró bíróságok tévesen hivatkoztak a BH 2007.76. számú eseti döntésre, ugyanis az eseti döntés alapjául szolgáló tényálláshoz képest jelen ügyben több valósult meg egy minden konkrétumot nélkülöző terhelti állításnál. A terhelt kijelentéseit együttesen és összességükben értékelve ugyanis a terhelt a vele szemben eljáró hivatalos személynek egyértelműen és félreérthetetlenül tudomására hozta, hogy amennyiben nem tesz előterjesztést az előzetes letartóztatás meghosszabbítására, anyagi előnyhöz jut.
- [9] A bűncselekmény megvalósulása szempontjából tehát nem annak van jelentősége, hogy a terhelt kifejezetten nem tett olyan kijelentést, hogy meghatározott pénzüsszeget fizet az eljáró rendőrnek; hanem annak, hogy kijelentéseinek összességével zárt láncolatot alkotóan tette egyértelművé, hogy hajlandó anyagi előnyt adni a köteleesség megszegése érdekében. A kijelentések teljes körű és összefüggéseiben történő értékeléséből meghatározható az ígért jogtalan előny nagyságrendje (5 millió forint) és az elvart köteleességszegés (az előzetes letartóztatás megtételére irányuló előterjesztés elmulasztása).
- [10] A fellebbviteli főügyészség felülvizsgálati indítványa alapos.
- [11] A felülvizsgálat rendkívüli jogorvoslat, ami a jogerős, a vádról rendelkező ügydöntő határozattal szembeni jogi kifogás lehetőségét biztosítja. Kizárólag a Be. 649. §-ában megjelölt anyagi és eljárásjogi okokból vehető igénybe, a felülvizsgálati okok törvényi köre nem bővíthető.
- [12] A fellebbviteli főügyészség felülvizsgálati indítványa joghatályos, az ügyészséggel 2021. szeptember 9. napján közölt jogerős másodfokú végzéssel szemben 2021. december 2. napján került előterjesztésre [Be. 651. § (1) bek., 652. § (3) bek.].
- [13] A bíróság jogerős ügydöntő határozata ellen a Be. 649. § (1) bekezdés a) pont ac) alpontja alapján felülvizsgálatnak van helye, ha a bíróság a büntető anyagi jog szabályainak megsértésével mentette fel a terheltet.
- [14] Felülvizsgálatban a felülbírálat az indítványhoz [Be. 652. § (1) bek.], a jogerős határozatban megállapított tényálláshoz [Be. 650. § (2) bek.] és főszabályként a megtámadott határozat meghozatala idején hatályos jogszabályokhoz [Be. 659. § (2) bek.] kötött. Felülvizsgálati eljárásban bizonyításnak nincs helye [Be. 659. § (1) bek.]. A jogkövetkeztetések – így jelen esetben a felmentő rendelkezés – helyességének kérdése kizárólag az irányadó tényállás alapulvételével vizsgálható.
- [15] A felülvizsgálati indítvány szerint az ügyben eljáró bíróságok tévedtek, amikor az irányadó tényállás alapján nem állapították meg a terhelt bűnösségét a Btk. 293. § (1) bekezdésébe ütköző és a (2) bekezdés I. fordulata szerint minősülő hivatali vesztegetés bűntettében. Ez jogi – nem ténybeli – támadás, a megállapított tényekből vont jogkövetkeztetés kifogásolása.
- [16] A Kúria általi felülbírálat jelen ügyben tehát annak vizsgálatát jelenti és igényli, hogy az eljáró bíróságnak az irányadó tényállás alapján a terhelt büntetőjogi felelőssége hiányára vont jogkövetkeztetése megfelel-e a büntető anyagi jog szabályainak.
- [17] Törvényt sértett az alapügyben eljáró első- és másodfokú bíróság egyaránt, amikor – az általa irányadónak tartott, lényegileg a váddal egyező tényállás alapján – a terheltet bűncselekmény hiányában felmentette a terhére rótt bűncselekmény vádja alól.
- [18] A Btk. 4. § (1) bekezdése szerint bűncselekmény az a szándékosan vagy – ha e törvény a gondatlan elkövetést is büntetni rendeli – gondatlanságból elkövetett cselekmény, amely veszélyes a társadalomra, és amelyre e törvény büntetés kiszabását rendeli. Felülvizsgálatban a bűncselekmény hiányában felmentő rendelkezés felülbírálatának egyaránt tárgya a tényállásszerűség és a bűnösség kérdése. A tényállásszerűség az úgynevezett tárgyi okozatosság, a bűnösség pedig az úgynevezett alanyi okozatosság. A kettő együtt adja ki, hogy az elkövető tehet arról, amit a terhére róttak, amivel vádolják, mert van olyan külvilágbeli magatartása, amely a büntetőtörvényi tényállás szerinti elkövetői magatartás (mint szükséges ismérv a tárgyi oldalon); és mert tehet az ilyen magatartás tanúsításáról. Ez utóbbi az anyagi jogi

- bűnösség elengedhetetlen alapja, ami az alany tudati, gondolati világával függ össze (és mint ilyen, szükséges ismérv az alanyi oldalon). A bűncselekmény hiánya pedig ezek hiányát jelenti.
- [19] A felmentő rendelkezés támadása esetében a felülvizsgálat törvényi oka szerinti és indítvány által is célzott felülbírálat tárgya a bűnösség – vagyis a büntetőjogi felelősség – kérdése (az irányadó tényállás alapulvételével).
- [20] A Kúria döntési jogköre ilyenkor korlátozott, a felmentő rendelkezés bűnösséget megállapító megváltoztatására nincs törvényi lehetőség. Ha a Kúria a felülvizsgálati indítványnak nem ad helyet, a megtámadott határozatot hatályában fenntartja [Be. 662. § (1) bek.]; ha azonban a terhelt felmentésére a büntető anyagi jog szabályainak megsértése miatt került sor, akkor a határozatot hatályon kívül helyezi, és az eljárást bíróságot új eljárásra utasítja [Be. 663. § (1) bek. a) pont].
- [21] Az alapügyben eljáró első- és másodfokú bíróság álláspontja szerint az irányadó tényállás alapján bűncselekmény nem állapítható meg, a felülvizsgálati indítvány szerint viszont annak helye van.
- [22] A Btk. 293. § (1) bekezdése szerint (aktív) hivatali vesztegetést követ el és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, aki hivatalos személyt a működésével kapcsolatban neki vagy rá tekintettel másnak adott vagy ígért jogtalan előnnyel befolyásolni törekszik. A (2) bekezdés alapján egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő a vesztegető, ha a jogtalan előnyt azért adja vagy ígéri, hogy a hivatalos személy a hivatali kötelességét megszegje, a hatáskörét túllépje, vagy a hivatali helyzetével egyébként visszaéljen.
- [23] A bűncselekmény jogi tárgya a közélet tisztaságához, a hivatalos személyek szabályszerű, befolyásolástól mentes működésébe vetett bizalom megővéséhez fűződő társadalmi érdek védelme. Az elkövetési tárgy a jogtalan előny. Minden olyan előny jogtalan – és a vesztegetési tényállás megállapítására lehetőséget teremt –, amely alkalmas arra, hogy a hivatalos személy működését a közérdek kárára befolyásolja (BH 2016.3.). A vagyoni jellegű előny leggyakrabban pénzübeli, miként jelen ügyben is.
- [24] A hivatali vesztegetés büntettének elkövetési magatartása az előny adása vagy ígérese.
- [25] A jogtalan előnyt tehát a hivatalos személy működésével kapcsolatban kell adni vagy ígérni, és annak alkalmasnak kell lennie a hivatalos személy befolyásolására. Az előny ígérete a konkrét előny jövőbeli adásának szóbeli, írásbeli vagy ráutaló magatartással történő kilátásba helyezését jelenti.
- [26] Az elkövetési magatartás megvalósulhat nyíltan, illetve leplezetten, ráutaló magatartással.
- [27] Az előny és a hivatalos személy működése közötti kapcsolat egyértelmű, ha az aktuális tevékenységhez kötődik, vagyis akkor részesül a hivatalos személy előnyben, annak ígérete akkor történik, amikor az előny adójának, ígérőjének az ügyében éppen eljár vagy várhatóan el fog járni.
- [28] A hatályos törvényi tényállás jövőbe mutató eleme a befolyásolni törekvés, amely a cselekmény célzata. Ekként a Btk. 293. § (1), (2) bekezdés esetén a bűncselekmény kizárólag egyenes szándékkal követhető el.
- [29] A „rábírní törekszik” – hagyományosan – az eredménytelen felhívás, azaz előkészületi magatartás.
- [30] Ehhez képest a befolyásolni törekszik azt jelenti, hogy az elkövető a maga részéről mindent megtett a bűncselekmény elkövetésére irányuló elhatározása érdekében.
- [31] Ennek a célzatnak a Btk. 293. §-a szerinti aktív vesztegetés esetében a jelentéstartalma, azaz a törvényi elvárás, amit bizonyítani kell a büntetőigény érvényesítéséhez, a következő.
- [32] Ugyanúgy határozható meg, mint ahogyan egy magatartás leírható, vagyis annak a 4 kérdésnek megválaszolásával, hogy kinek, mit kell tennie, hol és mikor.
- [33] Ennek érdekében kifejezésre kell juttatni azt, hogy ki mit tegyen – ellenkező esetben ugyanis a törekvés üres elhatározás, mely büntetőjogilag közömbös –, továbbá megállapíthatóságához konkrét tények kellenek, melyek következtetési alapul szolgálhatnak.
- [34] Ezek a tények tudati tények, az aktív vesztegető alanyi oldalán lévő tényállási elemre tartozóak (ami nem más, mint a célzat), s mint ilyenre nem lehet önmagában abból következtetést levonni, hogy a passzív oldalon álló mit tesz vagy mit nem tesz.
- [35] Alapvető követelmény, hogy a tényekből kell következtetést vonni. A tényekből vont ténybeli és jogi következtetés közti különbség, hogy előbbi még (jogi) értékelő tartalommal nem bír, nem bírhat, ekként az ilyen következtetés a történeti tényállás része. Utóbbi viszont már nem ténybeli megállapítás, hanem valamely jogtétel (törvényi tényállási elem) igazolása, azzal való megfeleltetés, ekként jogi értékelés.
- [36] Különböző tehát, amikor a bíróság a bizonyítékokat méri össze, mérlegeli, s annak eredményeként tényt, tényállást állapít meg, és amikor a már megállapított tényeket (a bizonyítékoktól, illetve azok forrásától függetlenül) veti össze a törvénnyel.
- [37] Így van ez a tudattartalom kérdése esetében is. Az elkövető tudatának tartalma törvényi tényállási elem, az ún. alanyi okozatosság: a tárgyi oldal elemeinek (elkövetési magatartás, eredmény stb.) külvilágban való megnyilvánulása, ténybelisége és az elkövető ahhoz való akarati viszonyulása.
- [38] Ez a viszonyulás az elkövetőn belüli, külvilágtól elzárt. Ezért az elkövetési magatartásról (eredményről stb.) való tudatban előzetesen, illetve egyidejűen meglévő képzet mindig csak valamely, a külvilágban megjelenő fizikai, illetve mérhető tényből következtetéssel ragadható meg, s mint ilyen, ténykérdés. Ebből a szándékosságra, gondatlanságra, illetve annak mikéntjére, s a bűnösségre vont következtetés jogi értékelés, amely pedig jogkérdés.
- [39] Ha az irányadó tényállás valamely külvilágban megjelenő tényt és abból vont ténybeli következtetést egyaránt rögzíti, és utóbbi helyes, akkor a jogi értékelésnek, s ekként a törvényi tényállás adott eleme megállapításának alapja van.
- [40] Ha azonban az irányadó tényállás ilyen tényt nem tartalmaz, vagy a ténybeli következtetés helytelen, akkor a jogi értékelésnek nincs alapja, s ekként az adott törvényi tényállási elem sem állapítható meg.

- [41] Valójában ez vizsgálendő a Btk. 293. §-a szerinti aktív vesztegetés befolyásolni törekszik tényállási eleme – mint célzat – esetében is.
- [42] Célja minden szándékos bűncselekménynek van, ha pedig ezt a törvény külön értékeli, akkor az a célzat. Ez egyben azt is jelenti, hogy a célzat mindig túlmutat a szándékon, több mint a szándék. Ennek kifejezője, hogy a célzatos bűncselekmény kizárólag egyenes szándékkal követhető el. Vagyis az ilyen bűncselekményt megvalósító szándéka, tudattartalma feltétlenül a törvényi értékelés szerinti célra irányul, ami nem jelenti azt, hogy a cél elérése, bekövetkezése megtörténik.
- [43] A célzat nem az eredmény megfelelője vagy előfeltétele. A célzat a törvényi tényállás alanyi, az eredmény pedig a tárgyi oldalának esetleges ismérve.
- [44] A célzat törvényi értékelésének alapja a bűnelkövetői szándék társadalomra veszélyességének konkretizálása.
- [45] Ehhez képest kétségtelen, hogy amennyiben a célzat önálló törvényi tényállási elem, akkor annak megállapítása is önálló ténybeliség tárgya. Másként szólva e vonatkozásban követelmény az önálló ténybeliség.
- [46] Összegezve: amennyiben van konkrét adat arra, hogy az aktív vesztegető a passzív oldali hivatalos személy hivatali működése közben elszánta magát a jogtalan előny későbbi juttatására, és ebbéli szándékát kifejezésre is juttatta, akkor az aktív oldalon álló cselekménye tényállásszerű.
- [47] Ezzel összhangban álló módon szükséges annak vizsgálata, hogy vannak-e a tényállásban olyan tények, amelyek a törvényi tényállási elemeknek megfeleltethetőek; illetve vannak-e a befolyásolni törekszik célzat megállapíthatósága alapjául szolgáló vagy erre a következtetésre vezető tények a tényállásban.
- [48] Jelen ügyben az irányadó tényállás rögzíti a következőket:
 – az előzetes letartóztatásban lévő terhelt V.-B. D. rendőr hadnagynak, az ügye előadójának, kihallgatása előtt, alatt, illetve utána is többször utalt arra, hogy jó anyagi körülményekkel rendelkezik, a büntetés-végrehajtási intézetben jól él;
 – a terhelt elmondta V.-B. D.-nek, hogy egy másik személy ígéretet tett neki arra, hogy 5 millió forint ellenében a rendőri kapcsolatai révén el tudja intézni, hogy a terhelt előzetes letartóztatását ne hosszabbítsák meg;
 – közölte vele azt is, hogy nem tudja eldönteni, fizessen-e ennek a személynek;
 – ezután arra kérte V.-B. D.-t, hogy segítsen neki abban, hogy az előzetes letartóztatása meghosszabbítására nem tesz előterjesztést;
 – a terhelt kijelentette, hogy amennyiben nem tesz előterjesztést „higgye el, jól fog járni, segítsen neki kijutni, mert megőrül a börtönben, és nem bírja már ott, bármit megtenne azért, hogy kijöhessen”;
 – az előterjesztés elkészítésének mellőzésével V.-B. D. megszegte volna a kötelezettségét, amely következtében a terhelt letartóztatása a határidejének meghosszabbítása nélküli lejártával megszűnt volna.
- [49] Helytállóan hivatkozott az ügyészség a következőkre. Az irányadó tényállásban rögzített tények együttes, összességében történő

értékelésével arra a következtetésre lehet jutni, hogy a terhelt a kijelentéseivel (közléseivel és kérdésével) és végül konkrét kérésével zárt láncolatot alkotóan egyértelművé tette az eljáró hivatalos személy előtt azt: képes és hajlandó számára anyagi előnyt juttatni, utalást téve az előny természetére (pénzbeli juttatás) és nagyságrendjére is, mindezt azért, hogy a köteleességét megszegje.

- [50] E ténybeliség mellett nincs jelentősége a vádalkura történő hivatkozásnak.
- [51] Következésképpen az irányadó tényállás alapján téves a másodfokú bíróság álláspontja, mely szerint a terhelt anyagi előny juttatásának szándékára sem tett utalást, részéről nem hangzott el olyan félreérthetetlen ajánlat, amely konkrétumokat tartalmazott volna a hivatalos személy felé.
- [52] Az aktív vesztegetés pedig a jogtalan előny ígéretével, annak a hivatalos személy tudomására hozatalával (jutásával) befejeződik, így a terhelt irányadó tényállásban rögzített kijelentései nem előkészület, hanem befejezett bűncselekmény, és pedig a Btk. 293. § (1) bekezdés, (2) bekezdés I. fordulat szerinti hivatali vesztegetés büntette megállapítására lehetnek alkalmasak.
- [53] Mindezek azt jelentik, hogy az eljáró bíróságok által az irányadó tényállásból vont, és a büntetőjogi felelősséget kizáró jogkövetkeztetés téves, a terhelt felmentésére a büntető anyagi jog szabályainak megsértésével került sor.
- [54] Ekként a Kúria a fellebbviteli főügyészség által előterjesztett felülvizsgálati indítványt elbírálva a törvényszék ítéletét és az ítéletábra végzését a Be. 663. § (1) bekezdés a) pont I. fordulata alapján, a Be. 649. § (1) bekezdés a) pont ac) alpontjára figyelemmel hatályon kívül helyezte és az elsőfokú bíróságot új eljárásra utasította.

(Kúria Bfv.III.1.492/2021/8.)

120I. Az aktív hivatali vesztegetés tényállásának jövőbe mutató eleme a befolyásolni törekvés, amely a cselekmény célzata. Amennyiben a célzat önálló törvényi tényállási elem, akkor annak megállapítása is önálló ténybeliség tárgya. Ha van konkrét adat arra, hogy az aktív vesztegető a passzív oldali hivatalos személy hivatali működése közben elszánta magát a jogtalan előny későbbi juttatására, és ebbéli szándékát kifejezésre is juttatta, akkor az aktív oldalon álló cselekménye tényállásszerű.

II. A feladatát hivatalos személyként végző büntetés-végrehajtási ór és a fogvatartott közötti speciális alá-fölérendeltségi kapcsolatban a társadalmi szokásoknak a mindennapi életben megfelelő ajándékozás értelmezhetetlen, hiszen egyértelmű szabályozás által körülhatárolt viszonyrendszert jelent. Ilyen körülmények között bármilyen csekély értékű ajándék adása (annak ígérete, a másik oldalon elfogadása) kizárt, a további törvényi feltételek melletti megvalósulása esetén pedig kivétel nélkül bűncselekmény [Btk. 293. §].

- [1] A járásbíróság a 2019. október 31. napján meghozott ítéletével a terheltet bűnösnek mondta ki I rendbeli hivatali vesztegetés büntetettében [Btk. 293. § (1) és (2) bek.]. Ezért öt mint visszaesőt 1 év 6 hónap börtönben végrehajtandó szabadságvesztésre és 2 év közügyektől eltiltásra

- ítélte azzal, hogy feltételes szabadságra nem bocsátható. Rendelkezett továbbá a bűnügyi költségről.
- [2] Kétirányú fellebbezések alapján eljárva a törvényszék mint másodfokú bíróság a 2020. november 3. napján meghozott végzésével az elsőfokú bíróság ítéletét – a cselekmény rendbelisége feltüntetésének mellőzésével – helybenhagyta, így az jogerőre emelkedett.
- [3] A jogerős ítéletben megállapított tényállás a következő:
A terhelt 2016. április 20. napján szabadságvesztés-büntetését töltötte, melynek során a büntetés-végrehajtási intézet kórházában tartózkodott. A fenti napon, a délelőtti órákban a terhelt több fogvatartottal együtt szabad levegőn tartózkodott K. Z. büntetés-végrehajtási főtörzsőrmester felügyelete mellett.
A levegőzés során a terhelt odalépett K. Z.-hez, majd közölte vele, hogy rövid időn belül csomagot vár, és abban neki is kért valamit, mivel a csomagban lesz kávé és cigaretta is. Ezért cserébe a terhelt azt kérte K. Z.-től, hogy másképp bánjon vele, mint a többi elítélttel, engedje meg neki, hogy tovább fűródhessen, több cigarettát tarthasson magánál, valamint több ételt kapjon, mint a többiek, illetve cigarettát vihessen be a kórterembe is.
A terhelt ezen jogtalan előny ígéretével azt kívánta elérni, hogy K. Z. büntetés-végrehajtási főtörzsőrmester a felügyeleti jogkörével visszaélve számára a többi fogvatartott ellenében engedményeket biztosítson.
K. Z. büntetés-végrehajtási főtörzsőrmester felháborodva visszautasította a terhelt ajánlatát, és a történeteket még aznap jelentette.
- [4] A bíróság jogerős, a vádról rendelkező ügydöntő határozata ellen a terhelt védője terjesztett elő felülvizsgálati indítványt – a Be. 649. § (1) bekezdés *a)* pont *aa)* alpontjára, a Be. 649. § (1) bekezdés *b)* pont *ba)* alpontjára és a Be. 649. § (2) bekezdés *d)* pontjára alapítottan – elsődlegesen a jogerős határozat megváltoztatása és a terhelt felmentése, másodlagosan a megtámadott határozatok hatályon kívül helyezése, és az elsőfokú bíróság új eljárásra utasítása érdekében.
- [5] Indokai szerint az eljáró bíróság az anyagi jog szabályainak megsértésével, tényállási elemek hiányában állapította meg a terhelt bűnösségét. Álláspontja szerint a fogvatartásban lévő terhelt a korlátozott lehetőségeihez képest csomagjában kért valamit a büntetés-végrehajtási őrnök is, viszont nem tekinthető jogtalan előnynek az a juttatás, amelynek felajánlása a mindennapi életben a társadalmi szokásoknak megfelel. Kifejtette, hogy az irányadó tényállás szerint a terhelt az előny adása elkövetési magatartást valósította meg, az aktív vesztegetés az előny ígéretével már befejeződik. Az ígéret konkrét tartalom nélkül azonban önmagában nem minősül annak, mert szükséges hozzá, hogy konkrét jövőbeli előny nyújtásáról legyen szó.
- [6] Előadta: kétséget kizáróan nem került bizonyításra, hogy a terhelt milyen jogtalan előnyben kívánna részesíteni a büntetés-végrehajtási őrt, ezért nem is lehet bizonyítani, hogy a kérdéses beszélgetés során mi hangzott el. Jelen ügyben egy állítás áll szemben egy tagadással, a bíróság pedig elmulasztotta figyelembe venni, hogy a terhelt a magyar nyelvet nem beszéli jól, nem tudja megfelelő módon kifejezni magát.
- [7] Hivatkozott arra, hogy a bíróság nem vette figyelembe: a vádbeli cselekmény idején a terhelt nem dohányzott, így dohányárut nem is fogadhatott, a büntetés-végrehajtási őrt által elmondott jogtalan előnyként adandó cigarettát nem is tudta volna beszerezni.
- [8] Az indítvány szerint a terhelt felmentésének tévedés miatt is helye van.
- [9] Kifogásolta továbbá, hogy az eljáró bíróság a büntetés kiszabására irányadó körülmények nem megfelelő értékelésével szabott ki eltúlzottan súlyos büntetést; illetve azt is, hogy a jogerős ítélet rendelkező része az indokollással teljes mértékben ellentétben áll.
- [10] A Legfőbb Ügyészség nyilatkozatában a felülvizsgálati indítványt részben törvényben kizártnak, részben alaptalannak tartotta.
- [11] Az ügyész szerint a felülvizsgálati eljárásban a jogerős ügydöntő határozatban megállapított tényállás az irányadó, az nem támadható, így a védő bizonyítékok mérlegelését támadó kifogásai törvényben kizártak.
- [12] Jelen ügyben a jogerős ítélet rendelkező része és az indokolás teljes mértékben összhangban van, az ezzel kapcsolatos védői kifogás valójában a terhelt büntetőjogi felelősségének megállapítását támadja, amelyre ily módon szintén nincs törvényes lehetőség.
- [13] Kifejtette, hogy valóban nem tekinthető jogtalan előnynek az olyan jelentéktelen juttatás, amely nem ellenkezik a társadalomban bevett szokásokkal; azonban a büntetés-végrehajtás keretében ilyen viszony nem értelmezhető, a terhelt részéről pedig nem egy mögöttes szándék nélküli ajándék nyújtása merült fel, hanem ellenszolgáltatás elvárásával nyújtott előny ígérete hangzott el.
- [14] A BH 2011.183. számú eseti döntésre hivatkozással utalt rá, hogy felülvizsgálati eljárásban tévedésre mint büntethetőséget kizáró okra hivatkozni csak akkor lehet, ha az irányadó tényállás tartalmaz olyan ténybeli körülményeket, amelyek alkalmat adhatnak ilyen jogkövetkeztetés levonására.
- [15] Hivatkozott arra, hogy a felülvizsgálatban támadott bünteteskiszabás önmagában felülvizsgálat tárgyát nem képezheti, a bünteteskiszabás felülvizsgálatára csak a bűncselekmény törvénysértő minősítése, illetve a büntetőjog más szabályának megsértése esetén van lehetőség.
- [16] Mindezek alapján indítványozta, hogy a Kúria a megtámadott határozatokat hatályában tartsa fenn.
- [17] A felülvizsgálati eljárás során tett észrevételében a terhelt arra hivatkozott, hogy az ügyben kihallgatott Sz. Cs. vallomása teljesen eltér a bíróságon elhangzottaktól, illetve a bíróságon tett vallomása eltér attól, amit a jegyzőkönyv tartalmaz. Allította, hogy a jegyzőkönyvben leírt saját vallomása is eltér az általa elmondottaktól. Indítványozta, hogy a Kúria az ügyben tanúkat hallgasson ki.
- [18] A terhelt védője által benyújtott felülvizsgálati indítvány nem alapos.
- [19] A felülvizsgálat rendkívüli jogorvoslat, a jogerős, a vádról rendelkező ügydöntő határozattal szembeni jogi – nem pedig ténybeli – kifogás lehetőségét biztosítja.

- [20] A Be. 648. §-a valamennyi felülvizsgálati okra kiterjedően rögzíti, miszerint felülvizsgálatnak csak a bíróság jogerős, a vádról rendelkező ügydöntő határozata ellen van helye, és a jogerős ügydöntő határozatban rögzített tényállás alapulvételével, kizárólag a Be. 648. § *a)–d)* pontjában megjelölt anyagi és eljárásjogi okokra hivatkozással vehető igénybe, a felülvizsgálati okok törvényi köre nem bővíthető.
- [21] A Be. 659. § (1) bekezdése alapján a felülvizsgálati eljárásban a bizonyítékok ismételt egybevetésének, eltérő értékelésének, valamint bizonyítás felvételének nincs helye, a felülvizsgálati indítvány elbírálásakor a jogerős ügydöntő határozatban megállapított tényállás az irányadó.
- [22] Ez azt jelenti, hogy felülvizsgálatban a tényállás megalapozottsága, a bizonyítékok mikénti mérlegelése sem külön-külön, sem pedig egymás viszonyában nem vizsgálható. Nincs lehetőség a bíróság bizonyítékokat értékelő tevékenységének, s ezen keresztül a bűnösség kérdésének, valamint a minősítéssel kapcsolatos vagy más büntető anyagi jogszabály sérelme nélkül a kiszabott büntetés, illetve annak mértékének vitatására. A jogkövetkeztetések helyessége kizárólag az irányadó tényállás alapulvételével vizsgálható.
- [23] A felülvizsgálati indítvány valójában a bizonyítékok mikénti értékelésén keresztül a jogerős ítéleti tényállást támadta, amikor iratellenességre, a terhelt és a tanú vallomásának értékelésére hivatkozott; miként a terhelt is, amikor az elhangzott vallomások és a jegyzőkönyvben rögzítettek közötti eltérést állította és további tanúk kihallgatását indítványozta. Ily módon valójában tényálláson kívüli körülményekre hivatkozással eltérő tényállás megállapítását szorgalmazta. Erre azonban felülvizsgálati eljárásban nincs mód.
- [24] A Be. 649. § (1) bekezdés *a)* pont *aa)* alpontja szerint a büntető anyagi jog szabályainak megsértése miatt felülvizsgálati indítvány terjeszthető elő, ha a bíróság a büntető anyagi jog szabályainak megsértésével állapította meg a terhelt bűnösségét.
- [25] A Btk. 293. § (1) bekezdése szerint (aktív) hivatali vesztegetést követ el és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, aki hivatalos személyt a működésével kapcsolatban neki vagy rá tekintettel másnak adott vagy ígért jogtalan előnnyel befolyásolni törekszik. A (2) bekezdés alapján egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő a vesztegető, ha a jogtalan előnyt azért adja vagy ígéri, hogy a hivatalos személy a hivatali kötelességét megszegje, a hatáskörét túllépje, vagy a hivatali helyzetével egyébként visszaéljen.
- [26] A bűncselekmény jogi tárgya a közélet tisztaságához, a hivatalos személyek szabályszerű, befolyásolástól mentes működésébe vetett bizalom; míg az elkövetési tárgya a jogtalan előny. Minden olyan előny jogtalan – és a vesztegetési tényállás megállapítására lehetőséget teremt –, amely alkalmas arra, hogy a hivatalos személy működését a közérdek kárára befolyásolja (BH 2016.3.). A vagyoni jellegű előny leggyakrabban pénzbeli, de bármely értékkel bíró dolog is lehet, miként jelen ügyben is.
- [27] A hivatali vesztegetés büntetvényének elkövetési magatartása az előny adása vagy ígérése.
- [28] A jogtalan előnyt tehát a hivatalos személy működésével kapcsolatban kell adni vagy ígérni, és annak alkalmasnak kell lennie a hivatalos személy befolyásolására. Az előny ígérete a konkrét előny jövőbeli adásának szóbeli, írásbeli vagy ráutaló magatartással történő kilátásba helyezését jelenti.
- [29] Az aktív vesztegetés nem eredménybűncselekmény, a jogtalan előny ígéretével, annak a hivatalos személy tudomására hozatalával (jutásával) befejeződik.
- [30] Az előny és a hivatalos személy működése közötti kapcsolat egyértelmű, ha az aktuális tevékenységhez kötődik, vagyis akkor részesül a hivatalos személy előnyben, annak ígérete akkor történik, amikor az előny adójának, ígérőjének az ügyében éppen eljár, vagy várhatóan el fog járni.
- [31] A hatályos törvényi tényállás jövőbe mutató eleme a befolyásolni törekvés, amely a cselekmény célzata. Ekként a bűncselekmény kizárólag egyenes szándékkal követhető el.
- [32] A „rábírní törekszik” – hagyományosan – az eredménytelen felhívás, azaz előkészületi magatartás.
- [33] Ehhez képest a befolyásolni törekszik azt jelenti, hogy az elkövető a maga részéről mindent megtett a bűncselekmény elkövetésére irányuló elhatározása érdekében.
- [34] Ennek a célzatnak a Btk. 293. §-a szerinti aktív vesztegetés esetében a jelentéstartalma – azaz a törvényi elvárás, amit bizonyítani kell a büntetőigény érvényesítéséhez – a következő.
- [35] Ugyanúgy határozható meg, mint ahogyan egy magatartás leírható, vagyis annak a 4 kérdésnek megválaszolásával, hogy kinek, mit kell tennie, hol és mikor.
- [36] Ennek érdekében kifejezésre kell juttatni azt, hogy ki mit tegeyen – ellenkező esetben ugyanis a törekvés üres elhatározás, mely büntetőjogilag közömbös –, továbbá megállapíthatóságához konkrét tények kellenek, melyek következtetési alapul szolgálhatnak.
- [37] Ezek a tények tudati tények, az aktív vesztegető alanyi oldalán lévő tényállási elemre tartozóak (ami nem más, mint a célzat), s mint ilyenre nem lehet önmagában abból következtetést levonni, hogy a passzív oldalon álló mit tesz, vagy mit nem tesz.
- [38] Alapvető követelmény, hogy tényekből kell következtetést vonni. A tényekből vont ténybeli és jogi következtetés közti különbség, hogy előbbi még (jogi) értékelő tartalommal nem bír, nem bírhat, ekként az ilyen következtetés a történeti tényállás része. Utóbbi viszont már nem ténybeli megállapítás, hanem valamely jogtétel (törvényi tényállási elem) igazolása, azzal való megfeleltetés, ekként jogi értékelés.
- [39] Különböző tehát, amikor a bíróság a bizonyítékokat méri össze, mérlegeli, s annak eredményeként tény, tényállást állapít meg; és amikor a már megállapított tényeket (a bizonyítékoktól, illetve azok forrásától függetlenül) veti össze a törvénnyel.
- [40] Így van ez a tudattartalom kérdése esetében is. Az elkövető tudatának tartalma törvényi tényállási elem, az ún. alanyi okozatosság: a tárgyi oldal elemeinek (elkövetési magatartás, eredmény stb.) külvilágban való megnyilvánulása, ténybelisége és az elkövető ahhoz való akarati viszonyulása.

- [41] Ez a viszonyulás az elkövetőn belüli, külvilágtól elzárt. Ezért az elkövetési magatartásról (eredményről stb.) való tudatban előzetesen, illetve egyidejűen meglévő képzet mindig csak valamely, a külvilágban megjelenő fizikai, illetve mérhető tényből következtetéssel ragadható meg, s mint ilyen, ténykérdés. Ebből a szándékosságra, gondatlanságra, illetve annak mikéntjére, s a bűnösségre vont következtetés jogi értékelés, ami pedig jogkérdés.
- [42] Ha az irányadó tényállás valamely külvilágban megjelenő tényt és abból vont ténybeli következtetést egyaránt rögzíti, és utóbbi helyes, akkor a jogi értékelésnek, s ekként a törvényi tényállás adott eleme megállapításának alapja van.
- [43] Ha azonban az irányadó tényállás ilyen tény nem tartalmaz, vagy a ténybeli következtetés helytelen, akkor a jogi értékelésnek nincs alapja, s ekként az adott törvényi tényállási elem sem állapítható meg.
- [44] Valójában ez vizsgálendő a Btk. 293. §-a szerinti aktív vesztegetés befolyásolni törekszik tényállási eleme – mint célzat – esetében is.
- [45] Célja minden szándékos bűncselekménynek van, ha pedig ezt a törvény külön értékeli, akkor az a célzat. Ez egyben azt is jelenti, hogy a célzat mindig túlmutat a szándékon, több, mint a szándék. Ennek kifejezője, hogy a célzatos bűncselekmény kizárólag egyenes szándékkal követhető el. Vagyis az ilyen bűncselekményt megvalósító szándéka, tudattartalma feltétlenül a törvényi értékelés szerinti célra irányul, ami nem jelenti azt, hogy a cél elérése, bekövetkezése megtörténik.
- [46] A célzat nem az eredmény megfelelője vagy előfeltétele. A célzat a törvényi tényállás alanyi, az eredmény pedig a tárgyi oldalának esetleges ismérve.
- [47] A célzat törvényi értékelésének alapja a bűnelkövetői szándék társadalomra veszélyességének konkretizálása.
- [48] Ehhez képest kétségtelen, hogy amennyiben a célzat önálló törvényi tényállási elem, akkor annak megállapítása is önálló ténybeliség tárgya. Másként szólva e vonatkozásban követelmény az önálló ténybeliség.
- [49] Összegezve: amennyiben van konkrét adat arra, hogy az aktív vesztegető a passzív oldali hivatalos személy hivatali működése közben elszánta magát a jogtalan előny későbbi juttatására és ebbéli szándékát kifejezésre is juttatta, akkor az aktív oldalon álló cselekménye tényállásszerű.
- [50] Ezzel összhangban álló módon szükséges annak vizsgálata, hogy vannak-e az irányadó tényállásban olyan tények, amelyek a törvényi tényállási elemeknek megfeleltethetőek, illetve vannak-e a befolyásolni törekszik célzat megállapíthatósága alapjául szolgáló vagy erre a következtetésre vezető tények a tényállásban.
- [51] Jelen ügyben az irányadó tényállás rögzíti a következőket:
– a terhelt más fogvatartottakkal együtt szabad levegőn tartózkodott K. Z. büntetés-végrehajtási főtörzsrőmester felügyelete mellett;
– ennek során a terhelt odalépett K. Z.-hez, majd közölte vele, hogy rövid időn belül csomagot vár, és abban neki is kért valamit, a csomagban lesz kávé és cigaretta is;
– ezért cserébe azt kérte tőle, hogy bánjon vele másképp, engedje meg neki, hogy tovább fűrödhessen, több cigarettát tarthasson magánál, valamint több ételt kapjon, mint a többiek, illetve cigarettát vihessen be a kórterembe is,
– a terhelt ezzel azt kívánta elérni, hogy K. Z. büntetés-végrehajtási főtörzsrőmester a felügyeleti jogkörével visszaélve számára a többi fogvatartott ellenében engedményeket biztosítson.
- [52] Az irányadó tényállásban rögzített tények együttes, összességében történő értékelésével arra a következtetésre lehet jutni, hogy a terhelt a kijelentésével és konkrét kérésével egyértelművé tette az eljáró hivatalos személy előtt azt, hogy képes és hajlandó számára jogtalan előnyt juttatni, konkrét utalást téve az előny természetére, mibenlétére (kávé és cigaretta), mindezt azért, hogy a kötelességét megszegje.
- [53] Az ígért előny jelentéktelen voltára hivatkozó védői állásponttal szemben a Kúria rámutat, hogy a szabadságvesztés büntetés végrehajtása alatt a büntetés-végrehajtási szervezet dolgozóinak legfontosabb kötelezettsége az elítéltek figyelemmel kísérése, felügyelete. Minden elítéltet alávétési kötelezettség terheli, azaz köteles magát a büntetés végrehajtásának alávétetni, ennek megtagadása esetén vele szemben a törvényben meghatározott jogkövetkezmények állnak be, illetve kényszer alkalmazható [Bv. tv. 8. § (1) bek.]. Mindez egyben pontosan meghatározott szabályozási környezetet is jelent.
- [54] A büntetés-végrehajtási őr hivatalos személy [Btk. 459. § (1) bek. k) pont].
- [55] Ekként a feladatát hivatalos személyként végző büntetés-végrehajtási őr és a fogvatartott közötti speciális alá-fölérendeltségi kapcsolatban a védő által hivatkozott társadalmi szokásoknak a mindennapi életben megfelelő ajándékozás értelmezhetetlen. Az adott kapcsolat ugyanis nem tekinthető a mindennapi élet „szokásos” részének, épp ellenkezőleg, egyértelmű szabályozás által körülhatárolt viszonyrendszer jelent. Ilyen körülmények között – értelemszerűen – bármilyen csekély értékű ajándék adása (annak ígérete, a másik oldalon elfogadása) kizárt, a további törvényi feltételek melletti megvalósulása esetén pedig kivétel nélkül bűncselekmény.
- [56] A védő utalt arra, hogy a terhelt felmentésére tévedés mint büntethetőséget kizáró ok címén is lehetőség van, anélkül azonban, hogy a felülvizsgálati indítvány ennek indokát adta volna.
- [57] A Btk. 20. § (1) bekezdése alapján nem büntethető az elkövető olyan tény miatt, amelyről az elkövetéskor nem tudott. A 20. § (2) bekezdése szerint nem büntethető az sem, aki a büntetendő cselekményt abban a téves feltevésben követi el, hogy az a társadalomra nem veszélyes, és erre a feltevésre alapos oka van.
- [58] A felülvizsgálati eljárásban azonban a tévedésre mint büntethetőséget kizáró okra csak akkor lehet hivatkozni, ha az irányadó tényállás tartalmaz olyan ténybeli körülményeket, amelyek alkalmat adhatnak ilyen jogkövetkeztetés levonására (BH 2011.183.).
- [59] Jelen ügyben a megállapított tényállásban nincs olyan körülmény, mely alapján a terheltnek a ténybeli vagy a társadalomra veszélyességben való

- tévedésre oka lett volna, de olyan sem, amelyből a tévedés tényére lehetne következtetni.
- [60] A terhelt tisztában volt azzal, hogy K. Z. büntetés-végrehajtási főtörzsrörmesternek milyen jogai és kötelezettségei vannak a büntetés-végrehajtás keretein belül; miként azzal is, hogy elítéltként őt alávetési kötelezettség terheli. Helytállóan hivatkozott a Legfőbb Ügyészség arra, hogy a fogvatartottakat felügyelő büntetés-végrehajtási őr ajándék fejében a más fogvatartottakhoz képest kedvezőbb elbírálásra felhívása nyilvánvalóan jogellenes, ekként a társadalomra veszélyességben való tévedés fel sem merülhet, és ennek megítélése szempontjából nincs jelentősége az eltérő nyelvi készségeknek vagy kulturális gyökereknek sem.
- [61] A Be. 649. § (1) bekezdés *b)* pont *ba)* alpontja szerint a büntető anyagi jog szabályainak megsértése miatt felülvizsgálati indítvány terjeszthető elő, ha a bíróság a bűncselekmény törvénysértő minősítése miatt, illetve a Btk. más szabályának megsértésével szabott ki törvénysértő büntetést. A *b)* pont első fordulata szerinti felülvizsgálati ok akkor valósul meg, ha a terheltnek a jogerős ítéleti tényállásban rögzített magatartása a Btk. Különös Részeinek nem a bíróság jogerős ítéletében megjelölt, hanem más rendelkezését meríti ki, és ennek következtében a kiszabott büntetés – a helyes minősítés alapulvételével – törvénysértő, eltúlzottan enyhe vagy súlyos. A *b)* pont második fordulata szerinti felülvizsgálati ok pedig ehhez képest akkor, ha a kiszabott büntetés azért törvénysértő, mert a Btk. Különös Részében meghatározottakon kívüli más törvényi szabály megsértésének következménye.
- [62] A törvénysértő minősítés ekként nem önmagában felülvizsgálati ok, hanem abban az esetben, ha a törvénysértő minősítéshez törvénysértő büntetés-kiszabás is kapcsolódik.
- [63] A kiszabott büntetés akkor tekinthető törvénysértőnek, ha annak neme vagy mértéke a Btk. valamely mérlegelést nem tűrő rendelkezésébe ütközik, így a bűncselekmény minősítéséhez kapcsolódó büntetési tételkeret megsértésével kiszabott.
- [64] A terhelt terhére rótt bűncselekmény büntetési tétele egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ekként a vele – mint visszaesővel – szemben kiszabott 1 év 6 hónap szabadságvesztés nyilvánvalóan törvényes, a középértéket el nem érő, a büntetési tételkeret alsó határát közelítő büntetés. Ezért az nem törvénysértő.
- [65] A Kúria megjegyzi, hogy a bíróság mérlegelési jogkörébe tartozik, hogy konkrét ügyben, illetve adott terhelt esetében mit tekint enyhítő vagy súlyosító körülménynak, s azt miként értékeli.
- [66] Ennek során a bíróságnak figyelemmel kell lennie a büntetés törvényben rögzített céljára (Btk. 79. §) és a büntetés kiszabásának elveire (Btk. 80. §), valamint a büntetés-kiszabás során értékelhető tényezőkről szóló 56. BK véleményben foglaltakra. Nyilvánvaló, hogy ezek a büntetés-kiszabási tevékenység mérlegelendő, mérlegelésre váró szempontjai. Miután pedig az anyagi jogi felülvizsgálat tárgyát sem a bíróság bizonyítékokat mérlegelő tevékenysége, sem a büntetés-kiszabási tényezők értékelése nem képezheti, ekként az felülvizsgálatban nem támadható.
- [67] A felülvizsgálati indítványban a védő hivatkozott arra is, hogy a jogerős ítélet rendelkező része az indokolással teljes mértékben ellentétes.
- [68] A Be. 649. § (2) bekezdés *d)* pontja alapján felülvizsgálati ok, ha a bíróság a határozatát a Be. 608. § (1) bekezdésében meghatározott eljárási szabálysértéssel hozta meg. A Be. 608. § (1) bekezdés *f)* pontja értelmében ilyen feltétlen hatályon kívül helyezést eredményező eljárási szabálysértés, ha az elsőfokú ítélet indokolása a rendelkező résszel teljes mértékben ellentétes.
- [69] A jelenleg hatályos Be. – eltérve az 1998. évi XIX. törvény (korábbi Be.) rendelkezéseitől – az indokolási kötelezettséggel összefüggésben feltétlen hatályon kívül helyezést eredményező szabálysértésként már csupán e szabályt tartalmazza.
- [70] A Kúria ezzel összefüggésben rámutat a következőkre.
- [71] A bíróság indokolási kötelezettségének teljesítése közjogi és perjogi szabályokból fakadó kötelezettség, amely nem diszkrecionális, hanem törvényileg szabályozott. A bírói döntés indokolásának megléte törvényileg egzakt kötelezettség, legfeljebb mikéntje lehet mérlegelés tárgya; ez utóbbi immár relatív eljárási szabálysértés körébe tartozó [Be. 609. § (2) bek. *d)* pont].
- [72] Az Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdés második fordulata szerint „A hatóságok törvényben meghatározottak szerint kötelesek döntéseiket indokolni.”
- [73] A bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény (Bsz.) 13. § (1) bekezdése kimondja, hogy a bíróság határozatát – ha a törvény kivételt nem tesz – indokolni köteles.
- [74] A rendelkező rész és az indokolás közti ellentét az ítéletnek azért semmisségre vezető hibája, mert ezen ellentmondás esetében nem állapítható meg, hogy a bíróság valójában milyen döntést hozott, azaz, hogy a terhelt bűnösségének megállapításáról vagy felmentéséről kívánt határozni, illetve az sem, hogy döntését mire alapozta.
- [75] Következetes a bírói gyakorlat abban, hogy a bűnösség megállapítása, a felmentés, az eljárás megszüntetése, a cselekmény jogi minősítése vagy a büntetés kiszabása, illetve az intézkedés alkalmazása tekintetében, vagyis az úgynevezett főkérdésekben kell ellentétnek fennállnia a határozat indokolása és a rendelkező rész között (BH 2019.196.). A főkérdésben való ellentétnek az a lényege, hogy nem dönthető el a bíróság akarata.
- [76] Jelen ügyben ez fel sem merül, a jogerős ítélet rendelkező része és annak indokolása teljes mértékben összhangban van egymással.
- [77] Ekként a Kúria a terhelt védője által előterjesztett felülvizsgálati indítványt elbírálva – miután nem észlelt olyan eljárási szabálysértést sem, amelynek vizsgálatára a Be. 659. § (6) bekezdése alapján hivatalból köteles – a megtámadott határozatokat a Be. 660. § (1) bekezdése szerinti tanácsúléson eljárva, a Be. 662. § (1) bekezdése alapján hatályában fenntartotta.

(Kúria Bfv.III.142/2022/16.)

121 Az engedetlenség, a passzív ellenállás, az utasítás nem teljesítése önmagában nem ad alapot a hivatalos személy ellen irányuló erőszak megállapítására. Az erőszaknak ugyanis személy elleni testi erő kifejtésben kell megnyilvánulnia. Ha a hivatalos személy által szándékolt cselekvéssel szemben érvényesül, gátolja, nehezíti, tehát akadályozza azt, kimeríti a hivatalos személy elleni erőszak bűncselekménye törvényi tényállásának első fordulatát [Btk. 310. § (1) bek.].

- [1] A járásbíró a 2019. december 16. napján meghozott ítéletével a terheltet bűnösnek mondta ki hivatalos személy elleni erőszak büntetében [Btk. 310. § (1) bek. a) pont], embercsempészség büntetében [Btk. 353. § (1) bek.] és közúti veszélyeztetés büntetében [Btk. 234. § (1) bek.]. Ezért öt halmazati büntetésül 3 év 6 hónap börtönben végrehajtandó szabadságvesztésre és Magyarország területéről 5 év kiutasításra ítélte azzal, hogy legkorábban a szabadságvesztés-büntetés kétharmad részének kitöltését követő napon bocsátható feltételes szabadságra. Rendelkezett továbbá a bűnügyi költségről.
- [2] Védelmi fellebbezések alapján eljárva a törvényszék mint másodfokú bíróság a 2021. január 13. napján jogerőre emelkedett végzésével az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyta.
- [3] A jogerős ítéletben megállapított tényállás lényege a következő:
A terhelt 2017. szeptember hó 1. napján 19 óra körüli időpontban N. külterületén, a magyar-román határ közelében várakozott a személygépkocsijával a főútról a B. tanyához vezető bekötőúton, amikor a főút túloldalán található kukoricásból érkező, Magyarország területére a zöldhatáron, illegálisan belépő M. J. iráni állampolgárt beültette a jármű jobb első ülésére.
Lakossági bejelentés alapján, 19 óra 15 perc körüli időpontban a helyszínre érkeztek az illetékes határrendészeti kirendeltség járőrei, B. L. mint járőrparancsnok, továbbá a készenléti rendőrség állományába tartozó járőrtársai, V. R., továbbá Sz. D. és M. R.
B. L. igazoltatás alá vonta a járműben ülő két személyt oly módon, hogy úti okmányukat elkérte. Ekkor a gépjárművet vezető terhelt hátramenetbe kapcsolta a járművet. B. L. próbálta megakadályozni azt, hogy ily módon a terhelt intézkedés alól kivonja magukat, ennek érdekében a hátramenetbe indult jármű kormányába kapaszkodott, és azt elengedéséig folyamatosan fogta. A terhelt járműve hátra tolatva a főút melletti árokba csúszott, majd előre menetbe kapcsolva nagy sebességgel megindult. Körülbelül 5–6 méter megtétele után B. L. a kormánykereket elengedve a gépkocsi mellé, az aszfalra esett.
A járműnek az árokból való elindulásakor a gépkocsit szemből megközelítő, a terhelt menekülését megakadályozni igyekvő V. R.-nek csupán azért nem keletkezett sérülése, mert időben sikerült félreugrania a gépjármű elől. A terhelt cselekményével B. L. és V. R. sértettek életét, testi épségét közvetlen veszélynek tette ki.
A járőrök a menekülő gépkocsi után indultak, azonban sem nekik, sem pedig az autópályán

szolgálatot teljesítő másik járőrpárnak nem sikerült a terheltet kocsijával elfognia.

A fenti cselekmény következtében B. L. jobb könyökcsúcsa felett a feszítőfelszínen körülbelül 4x5cm-es horzsolt sérülés, illetve a bal felkar és alkar hajlítófelszínén apróbb felületes hámsérülések keletkeztek, melyek 8 napon belüli gyógytartamú könnyű testi sérülések.

B. L. a sérelmére elkövetett könnyű testi sértés vétsége miatt nem terjesztett elő joghatályos magánindítványt a terhelttel szemben.

- [4] A bíróság jogerős, a vádról rendelkező ügydöntő határozata ellen a terhelt védője terjesztett elő felülvizsgálati indítványt – a Be. 649. § (1) bekezdés b) pont *ba)* alpontjára alapítottn – a jogerős határozat megváltoztatása és a törvénynek megfelelő határozat meghozatala érdekében.
- [5] Indokai szerint a hivatalos személy elleni erőszak büntette csak szándékosan követhető el, az elkövető tudatának át kell fognia azt, hogy a sértett jogszerű eljárást folytató hivatalos személy, és hogy a tanúsított magatartás az intézkedésére akadályozó vagy kényszerítő hatású. Az akadályozás csak aktív magatartással valósulhat meg, a pusztán engedetlenség, a hivatalos személy felszólításának figyelmen kívül hagyása e bűncselekményt nem valósítja meg. Az EBD 2012.B.30. számon közzétett határozatra hivatkozással utalt arra, hogy az intézkedés jogszerűtlensége a bűncselekmény megállapítását csak akkor zárhatja ki, ha az mérlegelés nélkül félreérthetetlen és kétségtelen.
- [6] Hivatkozott arra, hogy a gépjárművet nem a terhelt kormányozta, így a közúti veszélyeztetés nem róható a terhére, mert e bűncselekményt csak a járművezető követheti el. A jármű vezetőjének pedig csak az tekinthető, aki azt ténylegesen irányítja.
- [7] Álláspontja szerint az embercsempészség miatt azért nem lehet felelősségre vonni a terheltet, mert M. J. Magyarország területén volt, így nem kellett neki segítséget nyújtani az államhatár jogellenes átlépéséhez. Utalt rá, hogy arra vonatkozóan nem merült fel adat az eljárás során, hogy közte és a terhelt között kapcsolat lett volna.
- [8] Kifejtette: az ítélet pusztán jogszabályok ismertetéséből álló jogi indokolása nem tartalmazza, hogy az eljárás bíróság miért minősítette a terhelt cselekményét a váddal egyezően.
- [9] A Legfőbb Ügyészség nyilatkozatában a felülvizsgálati indítványt részben törvényben kizártnak, részben alaptalannak tartotta.
- [10] Indokai szerint a felülvizsgálati indítványban kifejtett jogi érvelés és elvi tartalmú bírósági döntésekre hivatkozás a terhelt terhére rótt mindhárom bűncselekmény vonatkozásában helytálló, azonban az irányadó tényállásból a védő álláspontjával ellentétes, egyben az eljárás bíróságokéval egyező következtetés vonható le.
- [11] Utalt rá: az irányadó tényállásból egyértelműen megállapítható, hogy a gépkocsit kezdettől fogva folyamatosan csak a terhelt vezette. A közúti veszélyeztetést azzal követte el, hogy a járművel úgy indult el és haladt az árokba csúszásig hátramenetben, majd úgy indult meg nagy sebességgel előre, hogy B. L. sértett a jármű kormányába kapaszkodott. Ezt követően pedig a menekülését szintén megakadályozni szándékozó V.

- R. sértettet közelítette meg, akinek a gépjármű elől el kellett ugrania.
- [12] Kifejtette: a bekötőúton várakozó és az országhatárt illegálisan átlépő külföldi állampolgárt a gépkocsijába beültető terhelt számára nyilvánvaló volt, hogy a hivatalos szolgálatukat ellátó rendőrök jogszerű intézkedés keretében kívánták őt és az utasát igazoltatás alá vonni és visszatartani. A terhelt kilépett a passzív engedetlenség köréből, amikor hátramenetben elindult a gépkocsival azért, hogy az intézkedés alól kivonja magát. A helyszín elhagyásával pedig meg is akadályozta őket abban, hogy az intézkedést végre tudják hajtani.
- [13] Álláspontja szerint a terhelt cselekménye térben és időben közvetlenül kapcsolódott M. J. illegális határátlépéséhez, hiszen őt a határ közelében várta, az autójába beültette. E személy szándéka nyilvánvalóan nem az volt, hogy a határ közelében maradjon, hanem az, hogy az ország belseje felé távozzon, az ebben való segítése pedig a bírói gyakorlat szerint tényállásszerű elkövetési magatartás. Utalt rá, hogy az embercsempészség nem csak az államhatár közelében követhető el, hanem az országban bárhol.
- [14] Mindezek alapján indítványozta, hogy a Kúria a megtámadott határozatot hatályában tartsa fenn.
- [15] A terhelt védője által benyújtott felülvizsgálati indítvány nem alapos.
- [16] A felülvizsgálat rendkívüli jogorvoslat, a jogerős, a vádról rendelkező ügydöntő határozattal szembeni jogi kifogás lehetőségét biztosítja.
- [17] A Be. 648. §-a valamennyi felülvizsgálati okra kiterjedően rögzíti, miszerint felülvizsgálatnak csak a bíróság jogerős, a vádról rendelkező ügydöntő határozata ellen van helye, és a jogerős ügydöntő határozatban rögzített tényállás alapulvételével, kizárólag a Be. 648. § *a)–d)* pontjában megjelölt anyagi és eljárásjogi okokra hivatkozással vehető igénybe, a felülvizsgálati okok törvényi köre nem bővíthető.
- [18] A Be. 649. § (1) bekezdés *b)* pont *ba)* alpontja szerint a büntető anyagi jog szabályainak megsértése miatt felülvizsgálati indítvány terjeszthető elő, ha a bíróság a bűncselekmény törvénysértő minősítése miatt, illetve a Btk. más szabályának megsértésével szabott ki törvénysértő büntetést.
- [19] A felülvizsgálati indítvány azonban mindhárom bűncselekmény vonatkozásában a bűnösség megállapítását kifogásolta, ekként valójában a Be. 649. § (1) bekezdés *a)* pont *aa)* alpontja szerinti okból előterjesztett.
- [20] A Be. 649. § (1) bekezdés *a)* pont *aa)* alpontja szerint felülvizsgálati indítvány terjeszthető elő, ha a bíróság a büntető anyagi jog szabályainak megsértésével állapította meg a terhelt bűnösségét.
- [21] A Btk. 310. § (1) bekezdése szerint hivatalos személy elleni erőszak büntetettét követi el és egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, aki hivatalos vagy külföldi hivatalos személyt
- a)* jogszerű eljárásában erőszakkal vagy fenyegetéssel akadályoz,
b) jogszerű eljárásában erőszakkal vagy fenyegetéssel intézkedésre kényszerít, vagy
c) eljárása alatt, illetve emiatt bántalmaz.
- [22] A hivatalos személy akadályozásának az olyan aktív magatartás tekinthető, amely gátolja, nehezíti, késlelteti a hivatalos személy jogszerű eljárásának a végrehajtását. Csak akkor tényállásszerű, ha erőszakkal vagy fenyegetéssel történik, és a hivatalos személy jogszerű eljárást folytat.
- [23] E tényállás vonatkozásában erőszakon olyan fizikai erő kifejtéssel történő közvetlen vagy közvetett ráhatást kell érteni, amely a hivatalos személy eljárásával ellentétesen hat. Az erőszak lehet intézkedés közben a hivatalos személy mozgási szabadságának korlátozása, pl. lefogása, karjának vagy ruházatának megragadása (EBD 2012. B.30.).
- [24] Kétségtelen, hogy a következetes bírói gyakorlat szerint az engedetlenség, a passzív ellenállás, az utasítás nem teljesítése egymagában nem ad alapot a hivatalos személy ellen irányuló erőszak megállapítására. Az erőszaknak ugyanis személy elleni testi erő kifejtésben kell megnyilvánulnia, mely erőszak a hivatalos személy testén hat, és ekként akár közvetlen, akár közvetett formában számos módon érvényesülhet. Amennyiben ez az erőszak a hivatalos személy által szándékolt cselekvéssel szemben érvényesül, gátolja, nehezíti, tehát akadályozza azt, kimeríti a szóban levő bűncselekmény törvényi tényállásának első fordulatát (BH 1999.437.).
- [25] Jelen ügyben az irányadó tényállás rögzíti a következőket:
- B. L. igazoltatás alá vonta a terheltet és az utasát azzal, hogy az úti okmányukat elkérte;
  - ekkor a terhelt hátramenetbe kapcsolta a járművet;
  - B. L. megkísérelte megakadályozni, hogy a terhelt az intézkedés alól kivonja magát;
  - ennek érdekében a hátramenetbe indult jármű kormányába kapaszkodott, és azt elengedéséig folyamatosan fogta;
  - a jármű hátra tolatva a főút melletti árokba csúszott, majd a terhelt előremenetbe kapcsolva nagy sebességgel megindult;
  - körülbelül 5–6 méter megtétele után B. L. a kormánykereket elengedte és a gépkocsi mellé, az aszfalra esett;
  - az árokból való elindulásakor a gépkocsit szemből megközelítő, a terhelt menekülését megakadályozni igyekvő V. R.-nek földre kellett ugrania a gépjármű elől.
- [26] Az irányadó tényállás alapján nem kétséges, hogy a passzív ellenállás kereteit meghaladó erőszakos akadályozás valósult meg, hiszen az úti okmányok átadására történt felszólítást követően a terhelt ezen utasítás pusztán figyelmen kívül hagyásán túl B. L. testére is hatást gyakorolt azzal, hogy a gépkocsit hátramenetbe kapcsolva elindult úgy, hogy B. L. – a terhelt és utasa menekülésének jogszerű megakadályozása érdekében – a jármű kormányát tartotta. Ezzel a terhelt valójában a személyi szabadságát is korlátozta, hiszen a jármű mozgásban volt, B. L. pedig a kormányt az árokba csúszást követő nagy sebességgel történt elindulás után is tartotta. Nyilvánvaló, hogy a terhelt cselekménye a hivatalos személyként intézkedést megkezdő B. L. eljárásával ellentétesen hatott, eredményét tekintve azt meggátolta.
- [27] Ugyanez állapítható meg a terhelt V. R.-rel szemben tanúsított magatartásával összefüggésben is, akinek a terhelt által vezetett gépjármű elől el kellett

- ugornia. A terhelt cselekményét nyilvánvalóan az motiválta, hogy a vele szemben intézkedni kívánó hivatalos személyeket a jogszerű tevékenységükben bármely módon – akár a közvetlen veszélyhelyzet létrehozása útján is – akadályozza, és magát a rendőri intézkedés alól kivonja.
- [28] Kétségtelen, hogy a hivatalos személy elleni erőszak megállítására csak akkor kerülhet sor, ha az elkövető tisztában van azzal, hogy a passzív alany hivatalos személyként jár el, illetve, ha az eljárása jogszerű.
- [29] Jelen ügyben nem merült fel olyan körülmény, amely alapján a terhelt alappal feltételezhető volna, hogy a vele szemben intézkedést megkezdő (öt az úti okmányainak átadására felszólító) rendőrök nem hivatalos személyek, és olyan tény sem, amely az eljárásuk jogszerűségét kétségbe vonhatná. Az elsőfokú bíróság ezt az ítéletében helytállóan rögzítette, és a másodfokú bíróság sem kifogásolta. Megjegyzi a Kúria, hogy ilyen tényre a felülvizsgálati indítvány sem hivatkozott.
- [30] Nem tévedett tehát az eljáró bíróság, amikor a terhelt cselekményét hivatalos személy elleni erőszak büntetnének [Btk. 310. § (1) bek. a) pont] minősítette.
- [31] A felülvizsgálati indítvány szerint a rendelkezésre álló iratokból az állapítható meg, hogy a gépkocsit nem a terhelt kormányozta, így a közúti veszélyeztetés nem róható a terheltre, mert azt csak járművezető követheti el.
- [32] Rámutat a Kúria, hogy a Be. 659. § (1) bekezdése alapján a felülvizsgálati eljárásban a bizonyítékok ismételt egybevetésének, eltérő értékelésének, valamint bizonyítás felvételének nincs helye, a felülvizsgálati indítvány elbírálásakor a jogerős ügydöntő határozatban megállapított tényállás az irányadó.
- [33] Ez azt jelenti, hogy felülvizsgálatban a tényállás megalapozottsága, a bizonyítékok mikénti mérlegelése sem külön-külön, sem pedig egymás viszonyában nem vizsgálható. Nincs lehetőség a bíróság bizonyítékokat értékelő tevékenységének ezen keresztül a bűnösség kérdésének, valamint a minősítéssel kapcsolatos vagy más büntető anyagi jogszabály sérelme nélkül a kiszabott büntetés, illetve annak mértéke vitatására. A jogkövetkeztetések helyessége kizárólag az irányadó tényállás alapulvételével vizsgálható.
- [34] A védő valójában tényálláson kívüli körülményre hivatkozott, amelyre a felülvizsgálati eljárásban nincs mód. A jogerős ítéletben megállapított tényállás egyértelműen azt tartalmazza, hogy a járművet kezdetektől fogva folyamatosan a terhelt vezette, a védő ezzel kapcsolatos érvelése tehát nem felel meg a tényeknek.
- [35] Az elsőfokú bíróság ítéletének indokolása – a felülvizsgálati indítványban írtakkal ellentétben – tartalmazza azt, hogy a terhelt a KRESZ 3. § (1) bekezdés c) pontjában írt közlekedési szabály megszegésével B. L. és V. R. életét, testi épségét közvetlen veszélynek tette ki, ezért a hivatalos személy elleni erőszak büntetével halmazatban megvalósította a közúti veszélyeztetés büntetét is. Ezzel a megállapítással a Kúria is maradéktalanul egyetértett.
- [36] Megjegyzi, hogy a közúti veszélyeztetés büntette és a hivatalos személy elleni erőszak büntette bűnhalmazatban megállapításának minden esetben helye van, ha a gépjárművel haladó terhelt az őt megállásra felszólító rendőr utasítását figyelmen kívül hagyva a járművével úgy hajt felé, hogy a rendőr az elütését csak a jármű előli elugrásával tudja elhárítani (BH 1993.590.).
- [37] A felülvizsgálati indítvány szerint a terhelt nem valósította meg az embercsempészés büntetét, mert M. J. Magyarország területén volt, így nem kellett számára segítséget nyújtani az államhatár átlépéséhez. Utalt rá, hogy az eljárás adatai szerint közöttük kapcsolat nem volt, az embercsempészés pedig csak szándékos segítségnyújtással valósítható meg.
- [38] A Btk. 353. § (1) bekezdése szerint, aki államhatárnak más által a jogszabályi rendelkezések megszegésével történő átlépéséhez segítséget nyújt, embercsempészés büntette miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.
- [39] A törvényi tényállás szerint az embercsempészés elkövetési magatartása a segítségnyújtás más részére a jogszabályi rendelkezések megszegésével történő határátlépéshez.
- [40] A tényállás mint önálló tettesi cselekményt, *sui generis* bűncselekményként szabályozza a határ tiltott átlépéséhez nyújtott segítséget.
- [41] A segítségnyújtás lehet mind fizikai, mind pszichikai tevékenység. A fizikai segítségnyújtás – többek között – a határvonalig való kalauzolásban, a határon való átkísérésben, a határőrség félrevezetésében, az átlépést megkönnyítő eszközök rendelkezésre bocsátásában realizálódik. Viszont a pszichikai segítségnyújtás leggyakoribb módja, hogy az elkövető a határsértőt tanácsal, útbaigazítással, az átkelés helyének közlésével segíti a cselekmény elkövetésében (EBH 2003.928.).
- [42] A segítségnyújtás nem kizárólag az államhatár tényleges átlépésével, hanem az ahhoz vezető cselekménysorozat más fázisaiba történő aktív bekapcsolódás minden formájával megvalósítható.
- [43] A cselekmény megvalósulása szempontjából közömbös, hogy az elkövető a tevékenységét hol fejeti ki, az a lényeges csupán, hogy azzal valakinek az államhatár tiltott módon való átlépését elősegítse. Embercsempészés tehát nemcsak az államhatár közelében követhető el, hanem bárhol az országban, sőt az országon kívül is, feltéve, hogy e magatartás az országhatár jogellenes átlépését segíti elő (BH 2019.217.).
- [44] Kétségtelen, hogy az embercsempészés szándékos bűncselekmény. A terhelt és M. J. közötti kapcsolat hiányára utalással a felülvizsgálati indítványban a védő valójában arra hivatkozott, hogy a terhelt nem volt tisztában azzal, hogy M. J. illegálisan lépte át az államhatárt.
- [45] Az elkövető tudatának tartalma törvényi tényállási elem, az ún. alanyi okozatosság: a tárgyi oldal elemeinek (elkövetési magatartás, eredmény stb.) külvilágban való megnyilvánulása, ténybelisége, és az elkövető ahhoz való akarati viszonyulása.
- [46] Ez a viszonyulás az elkövetőn belüli, külvilágtól elzárt. Ezért az elkövetési magatartásról (eredményről) való tudatban előzetesen, illetve egyidejűleg meglévő képzet mindig csak valamely külvilágban megjelenő, illetve fizikai mérhető tényből következtetéssel ragadható meg, s mint ilyen, ténykérdés. Ebből a szándékosságra,

- gondatlanságra, illetve annak mikéntjére, s a bűnösségre vont következtetés jogi értékelés, ami jogkérdés.
- [47] A tudati – és más tények – megállapításától el kell különíteni a megállapított tények jogi értékelését, ami a valónak már elfogadott fizikai és tudati tényeknek a jogi normával történő egybevetése, a törvény szövegének való megfeleltetése. Ennek eredménye pedig már jogi fogalmak formájában jelenik meg. A kettő közti kapcsolatot az teremti meg, hogy ha az irányadó tényállás valamelyik külvilágból megjelenő tényt és abból vont ténybeli következtetést egyaránt rögzíti és utóbbi helyes, akkor a jogi értékelésnek, s ekként a törvényi tényállás adott eleme megállapításának alapja van.
- [48] Mindezekhez képest az irányadó tényállás tartalmazza, hogy a terhelt a gépjárművével a magyar–román államhatár közelében várakozott egy tanyához vezető bekötőúton, majd a főút túloldalán lévő kukoricásból érkező, Magyarország területére illegálisan belépő M. J. iráni állampolgárt beültette a járműbe. Ezt követően került sor velük szemben a rendőri intézkedésre, amely alól ki akarták vonni magukat azzal, hogy eltávoznak a helyszínről.
- [49] Az irányadó tényálláshoz tartozó, ítéletszerkesztésből adódóan az indokolás más részében lévő ténymegállapítás, hogy M. J. egy út menti, határközeli kukoricásból érkezett, őt a gépkocsiba a terhelt az előzetes megbeszélést követően szabályosan betessékelté. A határ irányába vagy a terhelt gépkocsija vagy a vele időnként együtt mozgó másik gépkocsi időnként villogtatott, amely fényjelzés kétségtelenül a határ felől illegálisan érkező személyeket hívó jeladás volt.
- [50] A várakozás helyszíne, a határ felé – akár a terhelt, akár más által – adott fényjelzések ténye, M. J. érkezésének körülményei, a terhelt és M. J. közötti előzetes megbeszélés, majd ez utóbbi személy gépjárműbe ültetése, valamint a rendőri intézkedés előli menekülés alapján nem kétséges, hogy a terhelt tisztában volt azzal, hogy M. J. érvényes úti okmánnal nem rendelkezik.
- [51] Ekként a terhelt tisztában volt azzal is, hogy olyan személynek segít az államhatár közvetlen közeléből az ország belseje felé továbbjutni, aki Magyarország területére a jogszabályi rendelkezések megszegésével jutott.
- [52] Az irányadó tényállás az embercsempészés büntettének törvényi tényállási elemeit tartalmazza, a terhelt elkövetői magatartása tényállásszerű, tényálláson belüli cselekvést megvalósító.
- [53] Nem sértett tehát törvényt az eljáró bíróság, amikor a terhelt cselekményét embercsempészés büntettének [Btk. 353. § (1) bek.] minősítette.
- [54] A felülvizsgálati indítvány kifogásolta, hogy az eljáró bíróságok nem teljesítették az indokolási kötelezettségüket.
- [55] A Be. 649. § (2) bekezdés *d)* pontja alapján felülvizsgálati ok, ha a bíróság a határozatát a Be. 608. § (1) bekezdésében meghatározott eljárási szabálysértéssel hozta meg. Ilyen feltétlen hatályon kívül helyezést eredményező eljárási szabálysértés a Be. 608. § (1) bekezdés *f)* pontja értelmében, ha az elsőfokú ítélet indokolása a rendelkező résszel teljes mértékben ellentétes.
- [56] A jelenleg hatályos Be. – szemben az 1998. évi Be.-vel – az indokolási kötelezettséggel összefüggésben feltétlen hatályon kívül helyezést eredményező szabálysértésként már csupán e szabályt tartalmazza.
- [57] Kétségtelen, hogy a bíróság indokolási kötelezettségének teljesítése közjogi és perjogi szabályokból fakadó kötelezettség, amely nem diszkrecionális, hanem törvényileg szabályozott. A bírói döntés indokolásának megléte törvényileg egzakt kötelezettség, legfeljebb mikéntje lehet mérlegelés tárgya; ez utóbbi azonban immár a relatív eljárási szabálysértések körébe tartozó [Be. 609. § (2) bek. *d)* pont], ebből következően pedig felülvizsgálat alapja nem lehet.
- [58] Ekként a Kúria a terhelt védője által előterjesztett felülvizsgálati indítványt elbírálva – miután nem észlelt olyan eljárási szabálysértést sem, amelynek vizsgálatára a Be. 659. § (6) bekezdése alapján hivatalból köteles – a megtámadott határozatokat a Be. 660. § (1) bekezdése szerinti tanácsulésen eljárva, a Be. 662. § (1) bekezdése alapján hatályában fenntartotta.

(Kúria Bfv.III.58/2022/13.)

122I. Amennyiben a bíróság által kibocsátott elfogatóparancs alapján a terheltet elfogják, őrizetét kötelező elrendelni. Az őrizet elrendelését követően a terhelt személyi szabadságot érintő kényszerintézkedés hatálya alatt áll, így az őrizetbe vétel elrendelésétől kezdve védő részvétele az eljárásban kötelező. A kötelező védői részvételre vonatkozó szabályok a Be. általános, minden eljárási szakra vonatkozó rendelkezései között szerepelnek [Be. 3. §, 44. § b) és f) pont, 48. § (2) és (7) bek., 119. §, 434. §].

II. A védő kirendelésének hatálya döntés nélkül akkor sem szűnik meg, ha a kirendelés alapjául szolgáló ok, a Be. 44. § b) pontjában meghatározott személyi szabadságot érintő kényszerintézkedés megszűnik, a kirendelés ilyenkor is csak az eljáró bíróság, ügyészség vagy nyomozó hatóság döntésének következtében veszti hatályát [Be. 48. § (7) bek.].

- [1] A járásbíróság a 2021. szeptember 13. és 2022. február 16. napján megtartott nyilvános előkészítő ülés alapján 2022. február 16. napján meghozott és kihirdetett ítéletében a II. r. terheltet bűnösnek mondta ki társtettesként elkövetett lopás büntetében [Btk. 370. § (1) bek., (2) bek. *bc)* alpont, (3) bek. *b)* pont *ba)* alpont] és 2. rendbeli lopás vétsége kísérletében [Btk. 370. § (1) bek., (2) bek. *b)* pont *bf)* alpont]. A bíróság ezért őt halmazati büntetésül 10 hónap, végrehajtásában 1 év próbaidőre felfüggesztett szabadságvesztésre ítélte és vele szemben 11 000 forint vagyoneklobzást rendelt el. A szabadságvesztést annak elrendelése esetén börtönben rendelte végrehajtani, és beszámítani rendelte a II. r. terhelt által 2022. február 15. napjától 2022. február 16. napjáig előzetes fogvatartásban töltött időt. Megállapította, hogy a II. r. terhelt a szabadságvesztésből annak elrendelése esetén legkorábban a büntetés kétharmad részének kitöltését követő napon bocsátható feltételes szabadságra. Rendelkezett a bűnjelekről. Záradékbán megállapította, hogy az ítélet 2022. február 16. napján jogerőre emelkedett.

- [2] A megyei főügyészség 2022. július 8. napján nyújtott be a Kúrián felülvizsgálati indítványt a járásbíróság ítélete ellen a Be. 649. § (2) bekezdés *d*) pontjában írt okból – a Be. 608. § (1) bekezdés *d*) pontjában írt eljárási szabálysértésre figyelemmel – a II. r. terhelt vonatkozásában. A felülvizsgálati indítvány lényege az, hogy a járásbíróság 2022. február 7-én a II. r. terhelttel szemben 102. sorszám alatt elfogatóparancsot bocsátott ki. Az E.-i Rendőrkapitányság a II. r. terheltet 2022. február 15-én 14 óra 43 perckor elfogta, majd őrizetbe vette és aznap 15 óra 30 perckor értesítette a járásbíróságot, végül 16 óra 20 perckor a Be. 44. § (1) bekezdésének *b*) pontjára hivatkozva védőt rendelt ki az őrizetbe vett és a rendőrkapitányság fogdájában elhelyezett terhelt részére (bíróság iratai között 103/1-103/3. szám alatt található iratok tanúsága szerint). A rendőrkapitányság másnap, 2022. február 16-án 11 óra 30 percre a II. r. terheltet a járásbíróság elé állította. A bíróság ugyanezen időpontban megkezdett meghallgatást tartott, melynek során az elfogatóparancsot visszavonta, majd 12 órai kezdettel előkészítő ülést tartott, amelyre rövid úton értesítette az ügyészt (bírósági iratok 103., 103/1.). A II. r. terhelt hozzájárult az előkészítő ülés ilyen módon történő megtartásához, amelyen jogerős marasztaló ítélet született (104. számú jegyzőkönyv).
- [3] A főügyészség álláspontja szerint a bíróság az előkészítő ülést olyan személy, a II. r. terhelt kirendelt védője távollétében tartotta meg, akinek jelenléte az előkészítő ülésen kötelező lett volna. Hivatkozott arra, hogy a rendőrség a Be. kötelező rendelkezésére figyelemmel védőt rendelt ki, a védő kirendelése pedig meghatalmazás hiányában a Be. 48. § (7) bekezdése értelmében akkor veszti hatályát, ha az eljáró bíróság, ügyészség vagy nyomozó hatóság a védőt a kirendelés alól felmenti. Arra figyelemmel, hogy a bíróság a kirendelt védőt nem mentette fel, az előkészítő ülést a kirendelt védő kötelező jelenléte ellenére, távollétében tartotta meg. Hivatkozott arra, hogy álláspontja szerint a bírói szakban folyamatban lévő ügyben a védő rendőrség általi kirendelése érvényes. A bíróság a Be. 44. § *b*) pontjában írt törvényi előírás ellenére védőt nem rendelt ki, ezért azt a rendőrségnek kellett megtennie. A kirendelés szükséges és érvényes volt, amelynek hatálya a törvény rendelkezései szerint alakult. Mindezekre figyelemmel, a Be. 663. § (2) bekezdése alapján indítványozta a felülvizsgálati indítvánnyal támadott határozat hatályon kívül helyezését és a járásbíróság új eljárásra történő utasítását.
- [4] A Legfőbb Ügyészség átiratában a megyei főügyészség felülvizsgálati indítványát annak helyes indokaira tekintettel fenntartotta és azzal egyező indítványt tett.
- [5] A terhelt kirendelt védője a Kúriára 2022. december 14. napján benyújtott észrevételében a felülvizsgálati indítványt alaposnak tartotta; azzal egyezően indítványozta a járásbíróság felülvizsgálati indítvánnyal támadott ítéletének hatályon kívül helyezését és az elsőfokú bíróság új eljárás lefolytatására utasítását a II. r. terhelt tekintetében.
- [6] A felülvizsgálati indítvány alapos.
- [7] A Be. XC. fejezetében szabályozott felülvizsgálati rendkívüli jogorvoslat, annak lefolytatására kizárólag a törvényben meghatározott okból, az arra jogosult indítványa alapján, a törvényben meghatározott feltételek mellett van helye.
- [8] A Be. 648. § *b*) pontja alapján felülvizsgálatnak a bíróság jogerős, a vádról rendelkező ügydöntő határozata ellen eljárási szabálysértés miatt is helye van. Azokat az eljárási szabálysértéseket, amelyekre felülvizsgálati indítvány alapítható, a Be. 649. § (2) bekezdése sorolja fel.
- [9] A Be. 649. § (2) bekezdés *d*) pontja szerint eljárási szabálysértés miatt felülvizsgálati indítvány terjeszthető elő, ha a bíróság a határozatát a 608. § (1) bekezdésében meghatározott eljárási szabálysértéssel hozta meg.
- [10] A Be. 608. § (1) bekezdés *d*) pontja alapján hatályon kívül helyezésnek van helye, ha a tárgyalást olyan személy távollétében tartották meg, akinek a jelenléte a törvény értelmében kötelező.
- [11] A Be. 449. § (1) bekezdésére figyelemmel az előkészítő ülés nyilvános ülés. A Be. 425. § (3) bekezdése értelmében a nyilvános ülésre az e törvényben megállapított eltérésekkel a tárgyalásra vonatkozó rendelkezések az irányadók.
- [12] A Be. 434. §-a kimondja: ha e törvény eltérően nem rendelkezik, a tárgyaláson a védő jelenléte kötelező, ha a büntetőeljárásban védő részvétele kötelező.
- [13] A Be. 44. § *b*) pontjára figyelemmel a büntetőeljárásban védő részvétele kötelező, ha a terhelt vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy személyi szabadságát érintő kényszerintézkedés; más ügyben letartóztatás, előzetes kényszergyógykezelés hatálya alatt áll, valamint, ha szabadságvesztést, elzárást vagy javítóintézetit nevelést tölt.
- [14] A Be. 44. § *f*) pontja alapján a büntetőeljárásban a védő részvétele akkor is kötelező, ha a bíróság, az ügyészség, illetve a nyomozó hatóság a terhelt vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy indítványára, vagy azért, mert azt egyéb okból szükségesnek tartotta, védőt rendelt ki.
- [15] A Be. 48. § (1) bekezdése szerint a kirendelés hatálya a büntetőeljárás jogerős befejezéséig tart, és kiterjed a közvetítői eljárásra, a perújításra, a felülvizsgálatra, az egyszerűsített felülvizsgálatra, a bűncselekménnyel összefüggő vagyon vagy dolog elvonására, adat hozzáférhetetlenné tételére irányuló eljárásra, valamint a különleges eljárásokra is.
- [16] A Be. 48. § (2) és (7) bekezdése alapján a kirendelés hatályát veszti, ha a meghatalmazott védő a meghatalmazását e törvény szerint benyújtotta, vagy a meghatalmazás rendelkezési nyilvántartásba vételét bejelentették; ennek hiányában pedig akkor, ha az eljáró bíróság, ügyészség vagy nyomozó hatóságok a védőt a kirendelés alól felmenti.
- [17] Az őrizet a Be. 74. § (1) bekezdése alapján – figyelemmel a Be. 272. § (2) bekezdés *a*) pontjára is – személyi szabadságát érintő kényszerintézkedés.
- [18] A Be. 274. § (3) bekezdése értelmében az őrizet a személyi szabadságát érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés tárgyában hozott döntésig, de legfeljebb 72 óráig tarthat.
- [19] A Be. 619. § (1) bekezdés *a*) pontjára figyelemmel a bíróság a szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény esetén a terhelt őrizetének

- elrendelése érdekében határozatával elfogatóparancsot bocsáthat ki, ha a terhelt vagy a bűncselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsított személy tényleges tartózkodási helye ismeretlen, és a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedésekkel elérni kívánt célok biztosítása érdekében elfogása és őrizete indokolt.
- [20] A Be. 119. § (2) bekezdés *b*) pontjára figyelemmel, aki ellen elfogatóparancsot bocsátottak ki, annak az elfogása, illetve a Magyarországra történő kiadása vagy átadása esetén az őrizetét kell elrendelni, és 72 órán belül az elfogatóparancsot kibocsátó vagy az abban megjelölt más bíróság elé kell kísérni.
- [21] A Be. 119. § (6) bekezdése szerint az elfogatóparancsot haladéktalanul vissza kell vonni, ha az elrendelés oka megszűnt, vagy az eljárást megszüntették, illetve jogerősen befejezték.
- [22] A Be. 119. § (7) bekezdése értelmében az elfogatóparancs visszavonásáról az a bíróság, ügyészség vagy nyomozó hatóság határoz, amely előtt az eljárás folyamatban van.
- [23] Mindezen törvényi rendelkezéseket összevetve megállapítható, hogy amennyiben a bíróság által kibocsátott elfogatóparancs alapján a terheltet elfogják, őrizetét kötelező elrendelni. Az őrizet elrendelését követően a terhelt személyi szabadságot érintő kényszerintézkedés hatálya alatt áll, így az őrizetbe vétel elrendelésétől kezdve védő részvétele az eljárásban kötelező. A kötelező védői részvételre vonatkozó szabályok a Be. általános, minden eljárási szakra vonatkozó rendelkezései között szerepelnek.
- [24] A Be. 3. § (1) bekezdése szerint a terheltnek a büntetőeljárás minden szakaszában joga van a hatékony védelemhez.
- [25] A Be. 3. § (3) bekezdése alapján a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság az e törvényben meghatározottak szerint védőt biztosít a terhelt számára.
- [26] Mindezekre figyelemmel a bíróság által kibocsátott elfogatóparancs alapján elfogott terhelt esetében őrizetbe vétel elrendelése kötelező, az őrizetbe vétel elrendelésével pedig védő részvétele az eljárásban kötelezővé válik. Amennyiben a terhelt védőt nem hatalmaz meg, számára védőt kell kirendelni. Ebben az esetben a terhelt számára védő kirendelésére elsődlegesen az elfogatóparancsot kibocsátó bíróság köteles, azonban amennyiben az elfogás és őrizetbe vételről történő értesítés ellenére ennek nem tesz eleget, az őrizet elrendelő nyomozó hatóságnak kell azt megtennie, mivel ezzel biztosítható a törvény alapvető rendelkezései közé tartozó védelem joga. Az őrizetbe vett személy részére a büntetőeljárási törvényben meghatározottak szerint védőt kell biztosítani, mivel a védő részvétele a Be. 44. § *b*) pontjára figyelemmel az őrizet időtartama alatt mindenképpen kötelező.
- [27] A védő kirendelése pedig védői meghatalmazás esetét kivéve kizárólag akkor szűnik meg, ha az ügy eljárási szakaszának megfelelő eljáró bíróság, ügyészség vagy nyomozó hatóság a védőt a kirendelés alól felmenti.
- [28] A védő kirendelésének hatálya döntés nélkül akkor sem szűnik meg, ha a kirendelés alapjául szolgáló ok, a Be. 44. § *b*) pontjában meghatározott személyi szabadságot érintő kényszerintézkedés megszűnik; a kirendelés ilyenkor is csak az eljáró bíróság, ügyészség vagy nyomozó hatóság döntésének következtében veszti hatályát. Enélkül arra figyelemmel, hogy a Be. 44. § *f*) pontja a védő kötelező részvételét írja elő arra az esetre is, ha a védő kirendelésére azért került sor, mert azt a kirendelő egyéb okból szükségesnek tartotta, ilyen esetben úgy kell tekinteni, hogy a védő részvétele az eljárásban továbbra is szükséges. A védő részvétele ezen okból is kötelező az eljárásban.
- [29] A főügyészség indítványában úgy tekintette, hogy a járásbíró az elfogatóparancs visszavonásával egyidejűleg külön rendelkezés nélkül az őrizet megszűntnek tekintette, így az őrizet fennállására figyelemmel a Be. 44. § *b*) pontja alapján megvalósuló kötelező védelem esetére nem hivatkozott. A Kúria elvi jelentőséggel állapítja meg azt, hogy az őrizet mint személyi szabadságot érintő kényszerintézkedést ráutaló magatartással nem lehet megszüntetni. A kényszerintézkedés kizárólag az ennek tárgyában döntené jogosult bíróság, ügyészség és nyomozó hatóság kifejezett, határozatban megjelenő döntésével, vagy ennek hiányában a törvényben meghatározott határidő elteltével, a törvény erejénél fogva szűnik meg. Jelen ügyben megállapítható, hogy az őrizetbe vételét követően az előkészítő ülés megtartásáig a törvényben meghatározott 72 óra nem telt el, így az a törvény erejénél fogva nem szűnt meg, és a bíróság sem rendelkezett az őrizet megszüntetéséről. Erre figyelemmel az előkészítő ülésen a terhelt őrizet hatálya alatt állt – az ezt esetlegesen biztosító személyi és technikai feltételek hiányában is –, ezért védő részvétele az eljárásban ezen okból is kötelező volt.
- [30] A hivatkozott törvényi rendelkezések alapján a védő kötelező részvétele tárgyaláson és eltérő szabály hiányában nyilvános ülésen, így előkészítő ülésen is kötelező védői jelenlétet jelent, ezért a járásbíró olyan személy távollétében tartotta meg az előkészítő ülést és hozott azon ügydöntő határozatot, akinek részvétele kötelező lett volna.
- [31] A Kúria a BH 2020.136. számon közzétett döntésében kimondta, amennyiben az eljárás során egyébként nem kötelező a védelem, azonban mégis védő kirendelésére kerül sor, ezt követően a továbbiakban éppúgy kötelező a kirendelt védő részvétele az eljárásban, mint annak a törvényben meghatározott egyéb eseteiben.
- [32] Mindezekre tekintettel a Kúria a Be. 608. § (1) bekezdés *d*) pontjában foglalt ok fennállása miatt a Be. 649. § (2) bekezdés *d*) pontjában meghatározott eljárási szabálysértést megállapította.
- [33] A Be. 651. § (1) bekezdése és (2) bekezdés *a*) pontja értelmében az ügyészség a terhelt terhére és javára is terjeszthet elő felülvizsgálati indítványt; a Be. 652. § (3) és (4) bekezdésére figyelemmel a terhére a jogerős ügydöntő határozat közlésétől számított 6 hónapon belül, míg javára benyújtott felülvizsgálati indítvány esetén a törvény határidőt nem határoz meg. Mindezekre figyelemmel a főügyészség felülvizsgálati indítványa arra jogosulttól származó, határidőben benyújtott indítvány.
- [34] A Kúria az 1/2021. BJE. számú jogegységi határozat 1. pontjában úgy határozott, hogy az eljárási szabálysértés [Be. 649. § (2) bek.] miatt

előterjesztett felülvizsgálati indítványnak nincs iránya.

- [35] A Kúria a Be. 660. § (1) bekezdésére figyelemmel tanácsülésen eljárva, a Be. 663. § (2) bekezdésére figyelemmel a járásbíróság felülvizsgálati indítvánnyal támadott ítéletét hatályon kívül helyezte és a járásbíróságot új eljárásra utasította, mert az alapügyben a bíróság jogerős határozatát a Be. 649. § (2) bekezdés *d*) pontjában meghatározott eljárási szabálysértéssel hozta meg.

(Kúria Bfv.I.794/2022/16.)

123 I. Ha a büntetőeljárásban a kapcsolattartás elektronikus úton történik, a napokban, munkanapokban, hónapokban vagy években megállapított határidő esetén a határidő elmulasztásának következményeit nem lehet alkalmazni, ha a bírósághoz, az ügyészséghez vagy a nyomozó hatósághoz intézett beadványt legkésőbb a határidő utolsó napján elektronikus úton, szabályszerűen benyújtották [Be. 137. § (4) bek., 154. § (1) bek.].

II. A védő fellebbezésének elutasítására vonatkozó rendelkezéssel szemben a védőt önállóan illeti meg a fellebbezési jog, a terheltnek ezen végzéssel szemben nincs jogorvoslati joga [Be. 454. § (1) és (3) bek., 579. § (2) bek., 588. § (1) bek., 57. § (1) bek., 614. §].

III. Ha az ítéletábla a törvényszék elsőfokú eljárásban hozott nem ügydöntő végzésének felülbírálatát a főügyészség joghatályos fellebbezése folytán teljeskörűen elvégezte, és végleges másodfokú határozatot hozott, a Kúriának az ezen végzés ellen benyújtott fellebbezést törvénysértően elutasító végzés hatályon kívül helyezésével egyidejűleg a törvényszék elsőfokú végzése elleni fellebbezés ismételt elbírálására nincs lehetősége [Be. 460. § (1) bek., (2) bek. a) pont, 590. § (1) és (2) bek., 614. § (1) bek. és (3) bek. b) pont].

- [1] A törvényszék 2022. október 28. napján meghozott végzésével a zsarolás büntette és más bűncselekmények miatt indult büntetőügyben a 2020. május 26. napjától 2020. május 27. napjáig őrizetben volt, 2020. május 28. napjától 2022. május 4. napjáig letartóztatásban volt, 2022. május 5. napjától 2022. május 30. napjáig ingatlan elhagyását tiltó bűnügyi felügyelet alatt állt, 2022. május 31. napjától letartóztatásban lévő I. r. vádlott letartóztatását megszüntette és vele szemben bűnügyi felügyeletet és távollatást rendelt el az elsőfokú bíróság ügydöntő határozatának kihirdetéséig. A bűnügyi felügyelet helyszínéről egy b.-i ingatlan jelölt ki. Rendelkezett arról, hogy az I. r. vádlott a kijelölt lakást és az ahhoz tartozó bekerített helyet – jelen és más ügyben eljáró hatóságok idézésére és értesítésére való megjelenésén kívül – csak külön engedéllyel hagyhatja el. Elrendelte azt, hogy a bűnügyi felügyelet magatartási szabályainak megtartását az I. r. vádlott mozgását nyomon követő technikai eszközzel kell ellenőrizni. Magatartási szabályként előírta, hogy az I. r. vádlott a sértettől tartsa távol magát, vele – sem közvetlenül, sem közvetve – ne lépjen kapcsolatba. A végzés ellen a kézbesítéstől számított 8 napon belül fellebbezés lehetőségét engedélyezte.

- [2] A bíróság a 252. sorszámú végzést kiadni rendelte az ügyésznek, az I. r. vádlott védőjének elektronikus kapcsolattartás útján, az I. r. vádlottnak pedig a büntetés-végrehajtási intézetben kézbesítési íven azzal, hogy őt még a kézbesítés napján nyilatkoztassák és a nyilatkozattal ellátott kézbesítési ívet haladéktalanul küldjék vissza.
- [3] Az elsőfokú bíróság iratai között rendelkezésre álló letöltési igazolás szerint a 252. sorszámú végzést az I. r. vádlott védőjének, dr. H. L. J. ügyvédnek 2022. október 28. napján kézbesítették. Az I. r. vádlott védője 2022. november 7. napján a 252. sorszámú végzés ellen fellebbezést nyújtott be elektronikus kapcsolattartás útján, amely az elektronikus lajstromkönyvben 258. sorszámmal került lajstromozásra. Fellebbezésében indítványozta, hogy az ítéletábla a törvényszék 252. sorszámú végzését változtassa meg és az I. r. vádlottal szemben minden kényszerintézkedést szüntessen meg.
- [4] Az elsőfokú bíróság iratai között található hivatalos feljegyzés és a bv. intézet szabadításról kiállított értesítése alapján az I. r. vádlottat 2022. október 28. napján szabadlábra helyezték, részére azonban a 252. sorszámú végzést nem kézbesítették. A 2022. november 25. napján kelt hivatalos feljegyzés szerint ezért a 252. sorszámú végzés I. r. vádlott részére postán történő kiadására volt szükség. A törvényszék 2022. december 2. napján kelt hivatalos feljegyzése szerint pedig az idő előre haladtára tekintettel a résziratok anélkül kerültek felterjesztésre, hogy az I. r. vádlott részére a 252. számú végzés kézbesítésre került volna. Az I. r. vádlott védője 2022. december 16. napján elektronikus kapcsolattartás útján benyújtott, a lajstromkönyvbe 285. sorszámmal bejegyzett beadványa mellékletéhez csatolt könyvelt küldemény feladóvevénye szerint az I. r. vádlott fellebbezését 2022. december 15. napján nyújtotta be.
- [5] Az ítéletábla 2022. december hó 15. napján megtartott tanácsülésen meghozott 3. sorszámú végzésével az I. r. vádlott védőjének a törvényszék 252. sorszámú végzése ellen benyújtott fellebbezést – mint elkésett – elutasította.
- [6] Egyidejűleg a 2022. december hó 15. napján megtartott tanácsülésen meghozott 4. sorszámú végzésével a törvényszék 252. számú végzése ellen a főügyészség által benyújtott fellebbezést elbírálván az elsőfokú bíróság végzését megváltoztatta. A 4. sorszámú határozat meghozatalakor az I. r. vádlott által benyújtott fellebbezés ténye és tartalma nem volt ismert.
- [7] Az ítéletábla 3. sorszámú végzésével szemben az I. r. vádlott védője 2022. december 15. napján fellebbezést nyújtott be elektronikus kapcsolattartás útján, melyben indítványozta, hogy a Kúria a fellebbezéssel támadott végzést változtassa meg és utasítsa az ítéletáblát mint másodfokú bíróságot a 4. számú végzés hatályon kívül helyezésével új eljárás lefolytatására. Fellebbezésében előadta, hogy az elutasított fellebbezést határidőn belül, 2022. november 7. napján nyújtotta be.
- [8] Az ítéletábla 3. sorszámú végzése ellen annak kézbesítési íven történő kézbesítésekor az I. r. vádlott is fellebbezést nyújtott be, melyet nem indokolt.

- [9] A Legfőbb Ügyészség átiratában indítványozta, hogy a Kúria az ítélet tábla 3. sorszámú végzését a Be. 614. § (4) bekezdése szerinti tanácsülésen, a Be. 609. § (1) bekezdése alapján helyezze hatályon kívül, míg az I. r. vádlott által ugyanezen végzés ellen bejelentett fellebbezést a Be. 597. § (1) bekezdése alapján, figyelemmel a Be. 588. § (1) bekezdésére utasítsa el. Indítványozta továbbá, hogy a Kúria a védelmi fellebbezésben foglalt kérelmet az első fokon eljáró törvényszéknek a tartalma szerinti elbírálása végett – a kényszerintézkedés megszüntetésére tett indítványként – küldje meg.
- [10] Az I. r. vádlott védőjének fellebbezése az ítélet tábla 3. sorszámú végzésének hatályon kívül helyezésére irányuló részben alapos, egyéb részében alaptalan. A megjelölt végzéssel szemben az I. r. vádlott által benyújtott fellebbezés törvényben kizárt. A Legfőbb Ügyészség átirata minden tekintetben megalapozott.
- [11] A Be. 137. § (3) bekezdése értelmében a napokban vagy munkanapokban megállapított határidőbe nem számít bele az a nap, amelyre a határidő kezdete okot adó körülmény esik (a továbbiakban: kezdő nap).
- [12] A Be. 137. § (4) bekezdése szerint, ha a határidő utolsó napja olyan nap, amelyen az eljáró bíróságnál, ügyészségnél vagy nyomozó hatóságnál a munka szünetel, a határidő a következő munkanapon jár le. Az I. r. vádlott védője az elsőfokú bíróság 252. sorszámú végzését 2022. október 28. napján vette át, a részére elektronikus kapcsolattartás útján kézbesített végzést a letöltési igazolás szerint ezen a napon kellett kézbesítettnek tekinteni. A fellebbezésre nyitva álló 8 nap határidő számításának kezdő napja ezért 2022. október 29. napja, ezzel a kezdő nappal számítva a 8. nap 2022. november 5. napjára esik, amely szombati nap, erre figyelemmel a határidő utolsó napja 2022. november 7. napja volt. A védő a határidő utolsó napján fellebbezését elektronikus kapcsolattartás útján benyújtotta.
- [13] A Be. 154. § (1) bekezdése értelmében, ha a büntetőeljárásban a kapcsolattartás elektronikus úton történik, a napokban, munkanapokban, hónapokban vagy években megállapított határidő esetén a határidő elmulasztásának következményeit nem lehet alkalmazni, ha a bírósághoz, az ügyészséghez vagy a nyomozó hatósághoz intézett beadványt legkésőbb a határidő utolsó napján elektronikus úton, szabályszerűen benyújtották.
- [14] Mindezekre figyelemmel, a védő fellebbezése nem volt elkésett, ezért azt a Be. 588. § (1) bekezdésének III. fordulata alapján sem az elsőfokú bíróságnak, sem pedig a Be. 597. § (1) bekezdése alapján a másodfokú bíróságnak nem volt lehetősége elutasítani. A törvénysértő elutasítás az arról rendelkező végzés hatályon kívül helyezésével orvosolható.
- [15] A Kúria emellett az ítélet tábla 3. sorszámú végzése ellen az I. r. vádlott részére biztosított fellebbezési joggal, illetve az I. r. vádlott által benyújtott fellebbezéssel kapcsolatban megállapítja, hogy az törvényben kizárt.
- [16] A Be. 454. § (1) bekezdése szerint a határozatot azzal kell közölni, akire a rendelkezés vonatkozik.
- [17] A Be. 454. § (3) bekezdése szerint a tárgyalás vezetése és rendjének fenntartása körében hozott pervezető végzés kivételével a határozatot közölni kell az ügyészséggel is.
- [18] A Be. 579. § (2) bekezdése értelmében az elsőfokú bíróság nem ügydöntő végzése ellen fellebbezésnek van helye a másodfokú bírósághoz, ha azt a törvény nem zárja ki. A Be. 614. §-ára figyelemmel ilyen végzésnek tekinthető a Be. 588. § (1) bekezdése alapján az elkésett fellebbezést elutasító végzés akkor is, ha azt a Be. 597. § (1) bekezdése alapján a másodfokú bíróság hozta meg.
- [19] A fellebbezés elutasítására vonatkozó döntés a bíróság nem ügydöntő végzései közé tartozik. A bíróság határozatát azzal kell közölni, akire nézve rendelkezést tartalmaz, valamint a tárgyalás vezetése és rendjének fenntartása körében hozott határozat kivételével az ügyészséggel. Így a nem ügydöntő végzéssel szemben biztosított fellebbezési jog arra terjed ki – a törvény eltérő rendelkezése hiányában –, akivel azt közölte a bíróság. Ezért a védő fellebbezésének elutasítására vonatkozó rendelkezéssel szemben a védőt önállóan illeti meg a fellebbezési jog, a terheltnek ezen végzéssel szemben nincs jogorvoslati joga (BH 2020.321.). A Kúria állandó gyakorlata alapján pedig a tévesen biztosított fellebbezési jog a törvény ellenében jogorvoslati jogosultságot nem keletkeztet.
- [20] Mindezekre figyelemmel, a Kúria az I. r. vádlott fellebbezését a Be. 614. §-a alapján jelen ügyben alkalmazandó 588. § (1) bekezdése és 597. § (1) bekezdése alapján elutasította.
- [21] A védő fellebbezését elutasító végzés hatályon kívül helyezésével egyidejűleg nincs lehetőség az érintett fellebbezéssel támadott törvényszéki végzést az ellene benyújtott főügyészségi fellebbezés folytán felülbíráló ítélet tábla 4. sorszámú végzésének hatályon kívül helyezésére és az ítélet tábla megismételt eljárás lefolytatására utasítására; mint ahogy nem eredményezi ezt az I. r. vádlott által benyújtott fellebbezés el nem bírálása sem.
- [22] A Legfőbb Ügyészség helyesen hivatkozott arra, hogy az ítélet tábla 4. sorszámú végzésében a törvényszék 252. sorszámú határozata felülbírálatát elvégezte. Az elsőfokú bíróság által hozott nem ügydöntő határozatra vonatkozó felülbírálat terjedelme alapján másodfokon eljáró ítélet tábla a fellebbezési főügyészség joghatályos fellebbezése folytán eljárva a fellebbezéssel sérelmezett végzést az azt megelőző bírósági eljárással együtt felülbírálta a Be. 590. § (1) és (2) bekezdése megfelelő alkalmazásával, vizsgálta az elsőfokú bíróság végzésének megalapozottságát, annak indokolása helyességét és az eljárási szabályok megtartását.
- [23] A Be. 590. § (2) bekezdésére figyelemmel a fellebbezéssel sérelmezett végzést és az azt megelőző bírósági eljárást, a végzés megalapozottságát, az indokolás helyességét és az eljárási szabályok megtartását a bíróság arra tekintet nélkül bírálja felül, hogy ki, milyen okból fellebbezett. Az ítélet tábla 4. sorszámú végzése ennek megfelelően annak ellenére teljeskörűen elvégezte a törvényszék 252. sorszámú végzésének felülbírálatát, hogy ezzel kapcsolatban az I. r. vádlott fellebbezését, valamint az I. r. vádlott védőjének fellebbezését figyelembe vette volna.
- [24] Az ítélet tábla 4. sorszámú végzése hatályon kívül helyezésének eljárásjogi akadálya is van.

- [25] A Be. 460. § (1) bekezdése kimondja, a nem ügydöntő végzés a véglegessé válását követően – ha e törvény eltérően nem rendelkezik – nem változtatható meg.
- [26] A Be. 460. § (2) bekezdés *a*) pontja szerint a nem ügydöntő végzés azon a napon válik véglegessé, amikor azt meghozták vagy kihirdették, feltéve, hogy ellene a törvény a fellebbezést kizárja. A Be. a másodfokú bíróság határozata ellen csak a Be. 615. §-ban foglaltak esetén biztosít fellebbezési jogot, amely a másodfokú bíróság elsőfokú bírósággal ellentétes döntést tartalmazó ügydöntő határozat esetén biztosított. A Be. 614. §-a emellett egyértelművé teszi, hogy a másodfokú bíróság által hozott nem ügydöntő végzés ellen fellebbezésnek csak akkor van helye, ha a másodfokú bíróság nem a fellebbezés elbírálása tárgyában, hanem a fellebbezés elbírálása iránti eljárásban hozott nem ügydöntő olyan végzést, amely ellen az elsőfokú eljárásban jogorvoslatnak lenne helye. Az ítéletábra 4. sorszámú végzése a másodfokú bíróság által a fellebbezést érdemben elbíráló, és nem pedig elsőfokú eljárási jelleggel hozott nem ügydöntő végzés, így az ellen fellebbezésnek nincs helye.
- [27] Mindezekre tekintettel a másodfokú bíróság 4. sorszámú, fellebbezést elbíráló nem ügydöntő végzése véglegessé vált, és annak megváltoztatására fellebbezés útján nincsen lehetőség.
- [28] Az I. r. vádlott védője a 4. sorszámú végzést ennek megfelelően fellebbezéssel nem is támadta, mert ebben az esetben a fellebbezést annak törvényben kizártsága okán el kellett volna utasítani. A másodfokú eljárásban pedig a Kúria mint másodfokú bíróság a Be. 614. § (1) bekezdése és (3) bekezdés *b*) pontja alapján eljárva kizárólag csak a fellebbezéssel támadott, az ítéletábra 3. sorszámú határozata felülbírálatát végezheti el, melynek során törvényi felhatalmazás hiányában a 4. sorszámú végzés véglegessé válását követően fennálló kötőerejét nem törheti fel.
- [29] Mindezekre figyelemmel a Kúria csak a fellebbezéssel támadott 3. sorszámú végzés törvénysértő voltát állapíthatta meg és annak orvoslására rendelkezhetett a végzés hatályon kívül helyezéséről; ugyanakkor – mivel a törvényszék elsőfokú eljárásban hozott 252. sorszámú végzésének felülbírálatát az ítéletábra a főügyészesség joghatályos fellebbezése folytán teljeskörűen elvégezte és végleges másodfokú határozatot hozott – a fellebbezést elutasító végzés hatályon kívül helyezésével egyidejűleg a törvényszék 252. sorszámú végzése elleni fellebbezés ismételt elbírálásának nem volt helye.
- [30] A Kúria ugyanakkor megállapította, mindezek ellenére az I. r. vádlott védőjének indítványa és az I. r. vádlott fellebbezése az I. r. vádlottal szemben alkalmazott, személyi szabadságot korlátozó bírói engedélyes kényszerintézkedés megszüntetésére irányuló részében nem maradhat elbírálatlanul. A Be. 39. § (1) bekezdés *i*) pontja alapján a terheltnek joga van arra, hogy jogorvoslattal éljen; a *g*) pontra figyelemmel pedig arra, hogy az ügyben indítványt tegyen. A védő ugyanezen jogokat a Be. 42. § (1) bekezdésére figyelemmel önállóan védői jogokként gyakorolhatja. Mindezeket az ítéletábra eljárását követően jelen eljárásban olyan módon lehet biztosítani, hogy a Be. 294. § (1) bekezdés *a*) pontjára, illetve a 300. § (1) bekezdésében írtakra figyelemmel az I. r. vádlott és védője által benyújtott beadványokat a letartóztatás, illetőleg a távollattartás, valamint a büntügyi felügyelet megszüntetése iránti indítványként bírálja el az elsőfokú bíróság, amely előtt jelen eljárás folyamatban van. Az indítványokat az elsőfokú bíróságnak érdemben kell megvizsgálnia és erről határozatot kell hozni az ügyészesség észrevételének vagy indítványának beszerzését követően, a Be. 300. § (2) bekezdése alapján.
- [31] A Kúria az I. r. vádlott védőjének az ítéletábra 3. sorszámú végzése elleni fellebbezését a Be. 614. § (4) bekezdése szerinti tanácsulésen elbírálta, és a fellebbezéssel támadott végzést a Be. 614. § (1) bekezdésére, a (3) bekezdés *b*) pontjára figyelemmel a Be. 609. § (1) bekezdése alapján hatályon kívül helyezte; az I. r. vádlott fellebbezését a Be. 614. §-a alapján jelen ügyben alkalmazandó 588. § (1) bekezdése és 597. § (1) bekezdése alapján elutasította. A hatályon kívül helyezés folytán arra figyelemmel, hogy a törvényszék 252. sorszámú végzésének felülbírálatára véglegesen sor került, új eljárás lefolytatására nincs szükség és lehetőség.
- [32] A Kúria felhívta az első fokon eljáró bíróságot az I. r. vádlott és védőjének a kényszerintézkedések megszüntetése iránti indítványa elbírálására.

(Kúria Bpkf.I.139/2023/3.)

124 Nem kihívóan közösségellenes az az erőszakos magatartás, amelyben nem a közösségi együttélés szabályainak nyíltszíni semmibevétele tükröződik. A kapcsolattartási jog gyakorlását, a terhelt szabad cselekvését gátló korlátok leküzdése – ha az kizárólag a passzív alany személyében jelentkező fizikai akadály kiküszöbölését szolgálja és a terhelt törvényes jogait korlátozó magatartással arányos – nem a közösségi együttélés jogi normába foglalt írott és íratlan szabályainak leplezetlen semmibe vételét jelenti, ekként a garázdaság törvényi tényállását nem meríti ki [Be. 339. § (1) bek.].

- [1] A járásbíróság a 2021. július 2-án meghozott ítéletével a terheltet garázdaság vétsége [Btk. 339. § (1) bek.] miatt 150 napi tétel – napi tételeként 1000 forint, összesen 150 000 forint – pénzbüntetésre ítélte. Egyidejűleg a terheltet az ellene 2 rendbeli személyi szabadság megsértésének büntette [Btk. 194. § (1) bek., (2) bek. *a*) és *d*) pont], valamint testi sértés büntette [Btk. 164. § (1) bek., (2) bek., (4) bek. *b*) pont] miatt emelt vád alól felmentette.
- [2] A járásbíróság ítélete ellen bejelentett fellebbezések folytán eljáró törvényszék mint másodfokú bíróság a 2021. november 25-én meghozott ítéletével az elsőfokú bíróság ítéletét megváltoztatta, és az A. Járásbíróság, illetve a V. Törvényszék mint másodfokú bíróság ítéletének próbára bocsátást kimondó rendelkezését hatályon kívül helyezte, és a próbára bocsátást megszüntette. A terhelttel szemben a próbára bocsátással érintett tartási kötelezettség elmulasztásának vétsége [Btk. 212. § (1) bek.] miatt is, halmazati büntetésként a pénzbüntetés napi tételeinek számát 200 napi tételre emelte fel, az egy napi tétel összegének érintetlenül hagyása mellett, a pénzbüntetés teljes összegét

- 200 000 forintban megállapítva. Egyebekben a járásbíróóság ítéletét helybenhagyta.
- [3] A jogerős ítéletben megállapított tényállás szerint a terhelt és Zs. G. E. házastársak voltak. Házasságukból két gyermek született: Sz. B. és Sz. V. M.
- [4] A terhelt és Zs. G. E. házasságát az A. Járásbíróóság a 2014. február 11-én jogerős ítéletével felbontotta, és a kiskorú gyermekeket Zs. G. E. k.-i lakosnál helyezte el azzal, hogy a terhelt a gyermekekkel folyamatos kapcsolattartásra jogosult a naptári év páros hétvégéjének szombati napján 9 órától vasárnap 18 óráig.
- [5] A terhelt 2017. október 21–22. napjaira eső hétvégén láthatásra volt jogosult, amellyel egy időben a 8 éves Sz. V. M.-nek október 21-én A.-n jégkorong-mérkőzésen kellett játékosként részt vennie. A terhelt azonban nem akarta elvinni a gyermekeket a mérkőzésre, ezért Zs. G. E. kiskorú Sz. V. M.-et és a 6 éves kiskorú Sz. B.-t a meccsen történő részvétel céljából az a.-i jégpályához vitte.
- [6] A terhelt ezért e napon 9 óra 30 perc körüli időben gépkocsival az a.-i jégpályához ment, ahol az öltöző kijáratánál a jégkorong-csapatban részt vevő kiskorú gyermeke előtt a kapcsolattartás elmaradása miatt hangos szóváltásba került Zs. G. E.-vel, illetve annak házastársával, H. A.-val. Abból a célból, hogy a kiskorú gyermekeket magával vigye, a terhelt a gyermekeket maga mellé vette, és őket jobb karjuknál fogva a gépkocsijához kísérte, ahol kiskorú Sz. V. M.-et az autóba ültette, azonban a gyermek a gépkocsi ellenkező oldalán kiszállt és elfutott.
- [7] Ezt megelőzően kiskorú Sz. B. kikapta a jobb karját a terhelt szorításából és elszaladt.
- [8] A terhelt cselekményét látva H. A. a terhelt autója elé állt, hogy megakadályozza kiskorú Sz. B. autóba ültetését, és telefonon felhívta a segélyhívót. A terhelt a pulóverénél fogva megragadta H. A.-t, és erőteljes mozdulattal elrántotta a személygépkocsi ajtajától.
- [9] A bíróság jogerős, a vádról rendelkező ügydöntő határozata ellen a terhelt terjesztett elő felülvizsgálati indítványt.
- [10] Indítványának elsődleges irányaként a garázdaság vétsége miatt történt elmarasztalását sérelmezve kifejtette, hogy az ítéletben írt tényállás alapján a kérdéses napon kapcsolattartásra volt jogosult a gyermekeivel, illetve gyermekei kapcsolattartásra voltak jogosultak vele.
- [11] H. A. pedig e szabályozott kapcsolattartást igyekezett gátolni, mégpedig anélkül, hogy a gyermekekkel együtt történő távozásának megakadályozására bármilyen alappal bírt volna. E fellépés – a terhelt álláspontja szerint – jogos védelmi helyzetet eredményezett a javára, ezért H. A. ruházatának megragadásával és elrántásával nem valósított meg bűncselekményt.
- [12] A tanúvallomások elemzése révén igazoltnak látta, hogy magatartása sem kihívóan közösségellenes, sem megbotránkozás, riadalom keltésére nem volt alkalmas. A kihívó közösségellenesség hiányát a BH 2003.356. számú közéleti eseti döntés felhívásával is alátámaszthatónak vélte, ugyanis jelen esetre is érvényesnek tartotta, hogy emberileg magyarázható indulatok hatása alatt állva cselekedett. Hasonlóképpen irányadónak tartotta a BH 2020.61., EBH 2019.B.5., BH 2005.313. és BH 1998.471. számú eseti döntések elvi tartalmát, amelyek megítélése szerint kivétel nélkül saját jogi álláspontját erősítik.
- [13] Kifogásolta továbbá, hogy a másodfokú bíróság a Btk. 97. § (2) bekezdésében írt törvényi rendelkezések ellenére szüntette meg a vele szemben a jogerős ítélet meghozatalakor a bünygyi nyilvántartásból már törölt, marasztaló ítélettel alkalmazott próbára bocsátást, ráadásul a próbára bocsátás megszüntetése folytán a tartás elmulasztásának vétsége miatt is kiszabott halmazati büntetést annak ellenére súlyosította, hogy a főügyészség átiratában nem tartotta fenn a tárgyaláson bejelentett ügyészségi fellebbezést a súlyosítás tekintetében.
- [14] Az előbbieken felül a testi sértés büntette miatt emelt vád alóli felmentő rendelkezés jogcímét is tévesnek vélte. Véleménye szerint ugyanis a bűncselekmény „tényállászerűsége hiányzott”, amelynek nem bizonyítottóság, hanem bűncselekmény hiánya okán való felmentésére kellett volna vezetnie.
- [15] Végül eljárási szabálysértésként róta fel az eljáró bíróságoknak, hogy nem foglaltak állást a vád törvényességéről, noha a nyomozás során „a vádemelésre is kiható jogsértések” történtek. A személyi szabadság megsértésének büntette miatt gyanúsításra nem került sor, illetve gyanúsított kihallgatása védője távollétében nem történhetett volna meg. Ezáltal az eljárási cselekményt meg nem történné kell tekinteni. Gyermekeinek tanúkénti kihallgatását szükségtelemnek, ezért törvénysértőnek vélte, miként a bizonyítás szabályainak sérelmét is megvalósulni látta. Különösen sérelmesnek tartotta, hogy az ügyészség a Be. 506. § (6) bekezdése ellenére nem jelölte meg az általa, illetve védője által előadott azon tényeket, amelyek valóságát elfogadja, ami ráadásul a védekezéshez fűződő jogának sérelmét is eredményezte.
- [16] Indítványozta végül, hogy a nyomozás során K. M. szakértő részére az utazással felmerült általa megfizetett „szakértői költségeit” a Kúria térítse meg.
- [17] Indokai alapján elsődlegesen a garázdaság vétsége miatt emelt vád alóli felmentésére, másodlagosan – a jogerős ítélet megváltoztatásával – a próbára bocsátás „bontásának hatályon kívül helyezésére” és a halmazati büntetés kiszabásának mellőzésére, egyidejűleg a testi sértés büntette miatt emelt vád alóli felmentés jogcímének bűncselekmény hiányára történő módosítására, harmadlagosan a jogerős ítélet hatályon kívül helyezésére tett indítványt.
- [18] A Legfőbb Ügyészség átiratában a terhelt felülvizsgálati indítványát a súlyosítási tilalom megsértését panaszoló részében alaposnak tartotta, míg a fennmaradó részében alaptalannak, illetve törvényben kizártnak ítélte.
- [19] Az átirat szerint a Be. 650. § (2) bekezdésében írtak folytán irányadó tényállás alapján a garázdaság teljes törvényi tényállása megvalósult. Ennek megfelelően a terhelt magatartása a kihívó közösségellenességet sem nélkülözte, mert az erőszakos fellépést mellőzve is érvényesíthette volna az apai láthatáshoz fűződő jogát. Az a körülmény továbbá, hogy Zs. G. a gyermekeket – átadásuk helyett – más programra vitte el, nem

- jelent a terhelt személye, javai vagy a közérdek ellen intézett jogtalan támadást, ezért büntethetőséget kizáró ok sem állhat fenn a terhelt javára.
- [20] Helytállónak tartotta ugyanakkor a súlyosítási tilalom megsértését panaszoló terhelti okfejtést. A megyei főügyészség átiratában ugyanis a terhelt terhére bejelentett ügyészi fellebbezés tartalmát módosítva a súlyosítás lehetőségét kizártnak tartotta, és az elsőfokú ítélet helybenhagyására tett indítványt. Erre tekintettel pedig közömbösnek vélte, hogy a később benyújtott átiratában az ügyészi fellebbezést a súlyosításra irányulóan is fenntartotta, mert ekkor már nem volt olyan ügyészi fellebbezés, amely a terhelt terhére bejelentettként lehetett volna értékelni.
- [21] Az ügyészi fellebbezés módosított tartalma azonban csak a súlyosításnak képezte akadályát, de a terhelttel szemben korábban alkalmazott próbára bocsátás megszüntetése nem ütközött törvényi akadályba, mert a próbára bocsátással érintett bűncselekmény büntethetősége a támadott határozat jogerőre emelkedésekor még nem szűnt meg. A Btk. 97. § (2) bekezdésének rendelkezései pedig a Kúria Bhar.III.924/2017/21. számú határozatának [80] bekezdésén alapuló álláspontja szerint nem jelentik azt, hogy egy büntetőjogi szankciónak a büntetőjogi nyilvántartásból való törlése akadályozná a szankcióhoz fűződő büntetőjogi jogkövetkezmények kötelező alkalmazását.
- [22] Mivel az ügyben az A.-i Városi Ügyészség volt vádemelésre jogosult, ezért a Be. 649. § (2) bekezdés c) pontjában írt felülvizsgálati ok nem következett be. Végül, törvényben kizártnak ítélte a felülvizsgálatot a nyomozás során történt eljárás szabálysértéseket és a testi sértés miatti felmentés jogcímét, valamint a büntetőjogi költség viselésére vonatkozó rendelkezést kifogásoló terhelti érvrendszer tekintetében.
- [23] A terhelt a Legfőbb Ügyészség átiratára tett észrevételében – az átiratban kifejtett érvekre is reagálva – a felülvizsgálati indítványban írtakat fenntartotta.
- [24] A felülvizsgálati indítvány alapos.
- [25] A felülvizsgálat rendkívüli jogorvoslat, amely a Be. 648. §-a alapján csak a bíróság jogerős, a vádról rendelkező ügydöntő határozata ellen, és kizárólag a Be. 649. §-ában tételesen felsorolt anyagi és eljárásjogi okokra hivatkozással vehető igénybe. A felülvizsgálati okok törvényi köre nem bővíthető, ezért az azon kívül eső anyagi vagy eljárásjogi kérdések a felülvizsgálatban közömbösek.
- [26] A felülvizsgálati indítványban a terhelt a Be. 648. § a) és b) pontját is megjelölve a büntető anyagi jog szabályainak megsértését és eljárásjogi szabálysértéseket egyaránt panaszolt.
- [27] E többirányú érvrendszer alapján a Kúria elsőként abban a kérdésben foglalt állást, hogy az eljárás szabálysértésként felhozott kifogások megfeleltethetők-e valamely, a Be. 649. § (2) bekezdésében meghatározott felülvizsgálati oknak, amely szükségképpen a jogerős határozat hatályon kívül helyezését vonja maga után. Az ilyen eljárás szabálysértés következménye a jogerős határozat hatályon kívül helyezése, ugyanis a büntető anyagi jog szabályainak megsértését érintő vizsgálódást okafogyottá teszi – a hatályon kívül helyezett, ezért nem létező határozatban írt tényállás büntető anyagi jogi következtetések levonásának alapjaként sem szolgálhat. Feltétlen hatályon kívül helyezést eredményező eljárási szabálysértés hiányában válik lehetségessé a büntető anyagi jog szabályainak megsértésére alapított felülvizsgálati ok fennállásának megítélése. Végül, a büntető anyagi jogi érvek megfontolását követheti – az anyagi jogkérdés mikénti elbírálásának függvényében – a súlyosítási tilalom szabályainak megsértésére vonatkozó hivatkozás tárgyában való döntés.
- [28] A Be. a 649. § (2) bekezdés a)–f) pontjában kimerítően sorolja fel azokat az eljárási szabálysértéseket, amelyek miatt a törvény biztosítja a felülvizsgálat igénybevételének a lehetőségét.
- [29] Ez egyúttal azt is jelenti, hogy a felülvizsgálat során eljárási szabálysértés vizsgálatára csak akkor kerülhet sor, ha az a büntetőeljárás törvényben tételezett eljárási szabálysértések között szerepel. Ebből következően az egzakt módon meghatározott törvényi okokon kívül eső, általános jogelvekre való hivatkozás (így a védelem jogának vagy a bizonyítás alapvetéseinek állított sérelme) nem vezethet a felülvizsgálati eljárás lefolytatására.
- [30] Ugyancsak nem tartozik a felülvizsgálatot megalapozó eljárási szabálysértések körébe a bizonyítás szabályainak esetleges megszegése.
- [31] A Be. 145. §-ában írt szabályok szerinti büntetőjogi költség viselésére vonatkozó, a Be. 574–576. §-ában meghatározott rendelkezések elmulasztása szintén nem feleltethető meg a Be. 649. § (2) bekezdésében felsorolt eljárási szabálysértések egyikének sem, ezért az így beállt esetleges törvénysértés felülvizsgálati eljárásban való orvoslása kizárt.
- [32] Amint arra a Legfőbb Ügyészség is helyesen utalt átiratában, a büntetőjogi költségről való rendelkezés elmaradása vagy az arról való törvénysértő rendelkezés a Be. 671. § 15. pontja szerint – az alapügyben eljáró elsőfokú bíróság hatáskörébe tartozó [Be. 672. § (2) bek.] – egyszerűsített felülvizsgálati eljárásban reparálható.
- [33] A törvény nevesített esetként zárja ki a felülvizsgálatot, ha az indítványban állított törvénysértés egyszerűsített felülvizsgálati eljárás lefolytatása útján orvosolható [Be. 650. § (1) bek. c) pont].
- [34] Hasonlóképpen, a Be. hatálybalépése, 2018. július 1. napja óta nem képez felülvizsgálati okot a törvényes vád hiánya sem, márpedig a felülvizsgálati indítványt – a jelen ügyben közömbös kivételektől eltekintve – a megtámadott határozat meghozatala (jelen esetben 2021. november 25.) idején hatályos jogszabályok szerint kell elbírálni [Be. 659. § (2) bek.].
- [35] Éppen ezért a Kúria csupán az említés szintjén utal rá, hogy a terhelt által kifogásolt körülmények a törvényes vád 1998. évi XIX. törvény (korábbi Be.) 2. § (2) bekezdésében meghatározott ismérvein is kívül estek. Azaz, a korábbi Be. alapulvételével sem befolyásolta a vád törvényességét, hogy a nyomozás szabályait betartották-e, miként az sem, hogy a vád törvényesen beszerzett és ellenőrzött bizonyítékokon alapszik-e (EBH 2014.B.17.). A nyomozás során vétett eljárási szabálysértések tehát a korábbi Be. alkalmazásában sem vezettek a törvényes vád hiányához (EBD 2012.B.31.), miként

- más eljárási szabálysértés címén sem valósítanak meg felülvizsgálati okot (BH 2015.154., EBH 2013.B.23.).
- [36] Ehhez képest az ítélet jogerőre emelkedésének napján hatályos Be. szerint felülvizsgálati okot egyedül az képez, ha a bíróság a határozatát nem az arra jogosult által emelt vád alapján hozta meg [Be. 649. § (2) bek. c) pont]. Azt pedig, hogy a terhelt terhére rótt, közvadra üldözendő cselekmények kapcsán nem a jogosult – az ügyész mint közvádoló – emelt volna vádat, az indítvány sem állította.
- [37] A terhelt felülvizsgálati indítványa ezért az eljárási szabálysértést panaszoló részében – ide nem értve a Be. 649. § (1) bekezdés a) pont aa) alpontjában írt felülvizsgálati ok beálltának függvényében vizsgálat tárgyává tehető súlyosítási tilalom megsértésével összefüggő okfejtést – a törvényben kizárt [Be. 656. § (2) bek. a) pont].
- [38] A Be. 649. § (1) bekezdés a) pont aa) alpontja alapján felülvizsgálati indítvány terjeszthető elő, ha a bíróság a terhelt büntetőjogi felelősségét a büntető anyagi jog szabályainak megsértésével állapította meg.
- [39] A felülvizsgálati eljárás alapvető szabálya, hogy a felülvizsgálati indítványban a jogerős ügydöntő határozat által megállapított tényállás nem támadható [Be. 650. § (2) bek.]. Ezzel összhangban a felülvizsgálati eljárásban a bizonyítékok ismételt egybevetésének, eltérő értékelésének, valamint bizonyítás felvételének nincs helye, a felülvizsgálati indítvány elbírálásakor a jogerős ügydöntő határozatban megállapított tényállás az irányadó [Be. 659. § (1) bek.].
- [40] E szabályok pontosan abból fakadnak, hogy a felülvizsgálat a jogerős [azaz a Be. 456. § (1) bekezdése értelmében végleges és mindenkire kötelező döntést hordozó] ítélet elleni jogi, nem pedig ténybeli kifogások érvényesítését biztosító rendkívüli jogorvoslat. Éppen ezért a jogkövetkeztetések helyessége kizárólag az irányadó tényállás alapulvételével ítéltető meg (BH 2021.280.).
- [41] Ennek megfelelően a felülvizsgálati indítvány szükségteletlenül hív fel hosszas idézeteket az alapügyben kihallgatott egyes tanúk tárgyaláson tett vallomásából és hivatkozik a videofelvételre. Ha ugyanis e bizonyítékok tartalma az ítéleti tényállással egybecsengő, úgy az iméntiek szerint a vallomásokkal igazolni szándékolt következtetések levonására az irányadó tényállás szolgál alapul; ellenben a tényállással ellentétes, vagy a tényállásban nem szerepeltetett tényekről számot adó tanúvallomások vagy a kamerafelvétel figyelembevételére a Be. 659. § (1) bekezdésében írt törvényi rendelkezések folytán nem lehetséges.
- [42] A Btk. 339. § (1) bekezdésében írt garázdaság törvényi tényállásának teljességéhez három tényállási elem egyidejű megvalósulása szükséges: olyan erőszakos magatartás tanúsítására, amely egyszerre kihívóan közösségellenes és egyben megbotránkosz, riadalom keltésére alkalmas.
- [43] E ponton is hangsúlyozandó módon azonban nem csupán a felülvizsgálati eljárás szabálya, de az alapügyben folytatott eljárás során is irányadó, hogy a büntető anyagi jogi következtetések kizárólag a megállapított tényálláson alapulhatnak. Azaz, a felsorolt törvényi tényállási elemek megvalósulása kizárólag a megállapított tényállás alapulvételével vizsgálható.
- [44] Az irányadó tényállás alapján pedig a garázdaság ismérveinek a teljesülése egyedül azon terhelti magatartás kapcsán kerülhet szóba, amellyel „a pulóverénél fogva megragadta H. A.-t és erőteljes mozdulattal elrántotta a személygépkocsi ajtajától” (másodfokú ítélet által helyesbített tényállás, 9. oldal 2. bekezdés). Egyéb elemeiben ugyanis a tényállás semmilyen magatartást nem rögzít a terhelt részéről, amelynek erőszakos jellege akár a felvetés szintén felmerülhetne.
- [45] Ennek ellenére a járásbíróság nem csupán a terhelt H. A.-val szemben kifejtett magatartását értékelte erőszakosnak, hanem azt is, amikor „a gyerekeket az autójához vezette és őket ott megpróbálta az autóba beültetni” (elsőfokú ítélet [28] bekezdés). Hasonlóképpen – de anélkül, hogy e magatartás erőszakos jellegét megítélte volna –, a törvényszék megbotránkosztatónak vélte, „ahogy a vádlott húzta a gyermekeit az emberekkel és járművekkel teli parkolón keresztül a személygépkocsijáig” (másodfokú ítélet 11. oldal 2. bekezdés).
- [46] Ehhez képest az ítéleti tényállás csupán azt rögzíti, hogy a terhelt „abból a célból, hogy a kiskorú sértetteket magával vigye, a gyermekeket maga mellé vette, és őket jobb karjuknál fogva a gépkocsijához kísérte”. E megállapított tény képezi tehát a jogi értékelés alapját.
- [47] Magától értetődő azonban, hogy a hat- és nyolcéves gyermek szülő általi kísérése – akár karjának megfogása mellett – a szavak általánosnak elfogadott jelentése szerint bárminemű erőszakot nélkülöz. Hasonlóképpen alaptalan az e tényekből a terhelti magatartás megbotránkosztató jellegére vont következtetés. Valamely gyermek vagy gyermekek testi kontaktus létesítése melletti kísérése nemhogy nem erőszakos és megbotránkosztató, hanem a közterületen zajló mindennapi élet megszokott momentum.
- [48] Ha tehát az első- és a másodfokú bíróság a terhelt gyermekeivel szemben tanúsított magatartását is büntetőjogilag jelentősnek ítélte, az általa szükségesnek tartott jogkövetkeztetés levonásának előfeltételeként – a vádirati tényállás ítéletbe való, szinte betűhíven történő átemelése helyett – az ítéleti tényállásban is a jogi indokolás során a büntetőjogi értékelés alapjaként felhozott tényekkel egyező tényeket kellett volna megállapítania.
- [49] A vád ugyanis az ítélkezés alapja [Be. 6. § (1) bek.], amely két irányból köti a bíróságot. Egyfelől, a bíróságnak a vádról döntenie kell (azaz ki kell mértenie a vádat), másfelől a vádon túl nem terjeszkedhet [Be. 6. § (2) bek.]. A vád keretei között azonban a bizonyítás eredményeként a terhelt magatartásának a vádtól eltérő tényállásbeli rögzítése természetszerűleg nem a vádelv sérelmét jelenti (BH 2021.66., BH 2014.136.), hanem a valóságú tényállás megállapítását megkövetelő törvényi előírás következménye [Be. 163. § (2) és (3) bek.].
- [50] A Be. 6. § (1) és (2) bekezdésének a rendelkezései tehát csupán kereteket szabnak a bíróság ténymegállapító tevékenységének. E keretek között azonban az ítéleti tényállás megállapítása a bíróság kizárólagos alkotó tevékenysége, amelynek nem a

- vádirati tényállásnak való szövegszerű megfelelés a mércéje. Ehhez képest az ítéleti tényállással szemben állított törvényi követelmény a múltbéli valósággal való egyezés, a tényállás valóságú jellege pedig a bizonyítási eljárás során felvett teljes körű bizonyítás során feltárt bizonyítékok hibátlan mérlegelésével biztosított. Természetesen nem kizárt, hogy a bizonyítási eljárás eredményeként a bíróság teljes egészében, valamennyi részletére kiterjedően valóságú jellegűnek ítéli meg a vádiratban leírt tényeket. Erre az esetre is igaz azonban, hogy a büntetőjogi következtetések levonása során kizárólag – az adott esetben a vádirattal egyezően – megállapított tényekre támaszkodhat.
- [51] A bíróság ugyanis ítéletében a megállapított tényállás szerinti cselekmény minősítését végzi el [Be. 561. § (2) bek. e) pont]. A bizonyítás során felmerült egyes bizonyítékok által tanúsított, de a tényállásban nem szerepeltetett „tények” jogi értékelése fogalmilag lehetetlen.
- [52] Amikor pedig az alapügyben eljáró bíróságok azzal érveltek a terhelt magatartásának a garázdaság megvalósítására való alkalmassága mellett, hogy – H. A.-t „a nyakánál fogva” tolta el az autójától (elsőfokú ítélet [29] bekezdés),
– „lökdösődni azonban a videofelvételen kizárólag a vádlottat lehet látni” (másodfokú ítélet 10. oldal 1. bekezdés), illetve
– a fentiekben írtak szerint „a vádlott húzta a gyermekeit az emberekkel és járművekkel teli parkolón keresztül a személygépkocsijáig”,
valójában a tényállásból ki nem tűnő, általuk meg nem állapított tényeket tettek jogi értékelés tárgyává.
- [53] Az irányadó tényállás tehát egyedül a terhelt H. A.-val szemben tanúsított, és kizárólag a tényállásban szerepeltetett magatartásával összefüggésben teszi lehetővé a garázdaság törvényi tényállási elemeinek a megvalósulását illető állásfoglalást.
- [54] A törvényi értelmezés folytán erőszakos magatartásnak minősül a más személyre gyakorolt támadó jellegű fizikai ráhatás is, abban az esetben is, ha az nem alkalmas testi sérülés okozására.
- [55] Ezzel összhangban a Kúria 34. BK véleményének II. pontja szerint a személy elleni erőszakos magatartás a sértett testének egyszerű érintésével is megvalósulhat, ha ez a magatartás támadó jellegű. Így lökdösődéssel, rángatással, ütlegeléssel, arcütéssel való elkövetés egyaránt tényállásszerű.
- [56] Vitán felül álló, hogy a terhelt tényállásban rögzített magatartása az értelmező rendelkezésben körülírt ismérveket teljesíti. A terhelt pontosan ilyen, közvetlenül H. A.-ra ható, de sérülés kialakítására nem alkalmas erőt fejtett ki, amikor ruházatánál fogva megragadta és elrántotta őt.
- [57] A közterületen, számos jelenlévő által észlelt ezen erőszakos magatartás egyúttal megbotránkozás (így felháborodás, megütközés) vagy riadalom (így ijedség, rémület) kiváltására is alkalmas volt.
- [58] Ehhez képest jóval tüzetesebb vizsgálatra szorul a terhelti magatartás kihívóan közösségellenes jellegének megítélése. Az elmélyült állásfoglalást különösen indokoltá teszi, hogy e tényállási elemre a másodfokú bíróság ítéletének indokolása is csak annyiban tért ki, amennyiben a 10. oldalon rögzítette: „a vádlottnak tisztában kellett lennie azzal, hogy cselekménye kihívóan közösségellenes és ezért alkalmas arra, hogy másokban megbotránkozást keltsen, riadalmat váltson ki”.
- [59] Altalánosságban minden bűncselekmény elkövetését a közösségi elvárásokkal való szembefordulás jellemzi. Ehhez képest a garázdaság törvényi tényállása többet: az elkövetés kihívó közösségellenességét kívánja meg. Ez azt jelenti, hogy a tényállásszerű elkövetési magatartás a környezetre gyakorolt hatása révén közvetlenül és durván sérti vagy sértheti a közösség nyugalmát (a bűncselekmény tárgyi oldala), miközben a garázda magatartást tanúsító elkövető felismeri, hogy magatartása a közösség nyugalmának megzavarására alkalmas és tettét e közösségi érdek leplezetlen semmibe vételével hajtja végre [a bűncselekmény alanyi oldala, (EBH 2014.B.23.II.)].
- [60] A kihívó közösségellenesség ekként nem más, mint a közösségi együttélés szabályaival való gátlástalan szembeszegülés (BH 2007.283.I.).
- [61] Ekként még ha megbotránkozás vagy riadalom keltésére is alkalmas, nem a közösségi együttélés szabályainak semmibe vételét jelenti, ha valaki az ellene irányuló jogtalan támadás elhárítása érdekében lép fel erőszakkal (BH 2019.123.).
- [62] Indítványában maga a terhelt is azzal érvelt, hogy valójában jogos védelmi helyzetben cselekedett, amikor a gyermekeivel való távozását akadályozó H. A.-t elrántotta gépjárműve elől.
- [63] Ehhez képest az alapügyben eljáró bíróságok helyes okfejtés mentén zárták ki a jogos védelmi helyzet fennállását.
- [64] Az irányadó tényállás H. A. részéről cselekvő magatartásként mindösszesen azt rögzíti, hogy a kiskorú gyermekek elvitelének megakadályozása érdekében a terhelt gépkocsija elé állt, és tárcsázta a segélyhívót.
- [65] A büntethetőséget kizáró ok felhívására csak a terhelt vagy más személy, javai vagy a közérdek ellen intézett, vagy ezeket közvetlenül fenyegető jogtalan támadás elhárításához szükséges cselekmény esetén nyílik törvényi lehetőség [Btk. 22. § (1) bek.]. Személy elleni támadásnak az erőszakos, élet vagy testi épség ellen irányuló aktív magatartás, míg a javak elleni támadásnak a tulajdonjogot sértő cselekmény minősülhet. A fenyegető támadás pedig az időben és térben közvetlenül bekövetkezhető támadás (BH 2020.I. [14] bekezdés).
- [66] H. A. azonban sem a terhelt, sem a gyermekei testére ható, illetve arra irányított erőt nem fejtett ki, és az ilyen erőhatás gyakorlásának a közvetlen veszélye sem állt be. Ugyancsak nem állt fenn a terhelt tulajdonában álló vagyontárgy sérelmének még a távoli lehetősége sem. A terhelt jogos magánérdekének a teljesülése a közérdek fogalomkörén eleve kívül esik. Ilyen körülmények között jogos védelmi helyzet sem válhatott megállapíthatóvá a terhelt javára.
- [67] A kihívó közösségellenesség hiánya ugyanakkor távolról sem korlátozódik a jogos védelmi helyzetnek megfelelő esetekre.
- [68] A fentebb definiált fogalmi elemek alapulvételével nem kihívóan közösségellenes az az erőszakos magatartás, amelyben nem a közösségi együttélés szabályainak nyíltszíni semmibe vétele tükröződik.

- [69] Az irányadó tényállás alapján kétségtelen, hogy a kérdéses időpontban a terhelt gyermekeivel kapcsolattartás gyakorlására volt jogosult, amely a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 4:180. § (1) bekezdése alapján a gyermekekkel való személyes találkozást, és ezen felül a gyermekek meghatározott időtartamra történő elvitelét is magában foglalta.
- [70] Ezzel együtt a gyermekek elvitelének jogszerű igénye az édesanyjának az elvitel ellen tiltakozó házastársával szembeni erőszakos fellépés kihívóan közösségellenes jellegét önmagában még nem zárja ki. Általánosságban a jogszerű kapcsolattartás jogellenes – erőszakos – kikényszerítése az adott cselekvőség tükrében éppen a társadalmi együttélés normáival való szembehelyezkedés gátlástalan megnyilvánulásaként lehet értékelhető.
- [71] Jelen tényállás többteleme – egyben kulcsmozzanata – azonban, hogy H. A. nem csupán tiltakozását fejezte ki a terhelttel szemben, de a némiképp ellentmondásos tényállás alapján a gépjármű elé (elsőfokú ítélet [8] bekezdés) vagy a gépkocsi ajtajába (másodfokú ítélettel helyesbített tényállás, 9. oldal 2. bekezdés) állva, fizikailag korlátozta őt a kapcsolattartás jogszerű gyakorlásában; egyáltalán a szándékolt helyváltoztatásának végrehajtásában anélkül, hogy feltartóztatására jogos indokkal bírt volna.
- [72] Azaz, bár H. A. a testi épség vagy javai ellen irányuló támadást nem intézett a terhelt felé, illetve ilyen támadás távoli veszélye sem fenyegetett, mindazonáltal fellépése jogellenes fizikai korlátokat állított a terhelt jogszerű cselekvése, az őt – éppen a közösségi együttélés előre lefektetett szabályai alapján – megillető jogainak gyakorlása elé.
- [73] A terheltnek H. A. jogellenes magatartására adott reakcióként tanúsított erőszakos magatartása pedig egymozzanatú, célirányos (kizárólag a H. A. személyében jelentkező fizikai akadály kiküszöbölését szolgáló) és a törvényes jogainak gyakorlását korlátozó magatartással arányos volt, amely az elhárítás szükséges mértékét nem lépte túl, így sérülést nem okozott és a tényállásban rögzített tények alapulvételével sérülés előidézésre eleve alkalmatlan volt.
- [74] A kapcsolattartási jog gyakorlását, a terhelt szabad cselekvését gátló korlátok leküzdése pedig – az erőszakos magatartás imént számba vett jellemzői mellett – nem a közösségi együttélés jogi normába foglalt írott és íratlan szabályainak leplezetlen semmibe vételét jelenti.
- [75] Következésképpen a terhelt erőszakos magatartásában a kihívó közösségellenesség ismérvei nem ismerhetők fel, amelynek hiányában a garázdaság törvényi tényállási elemeit sem merítette ki.
- [76] E végkövetkeztetésen pedig az sem változtat, ha a terheltnek a gyermekei előtt a teljes cselekménysor figyelembevételével tanúsított magatartása a családok védelméről szóló 2011. évi CCXI. törvény 9. § (2) és (3) bekezdésében előírt kötelezettségeinek teljesítésével (így különösen a gyermekek lelki és erkölcsi fejlődésének előmozdításával) egyébként kétségesen volt összeegyeztethető, illetve e kötelezettség ellenpólusaként a törvény 13. § (1) bekezdésében biztosított gyermeki jogok (a lelki és erkölcsi fejlődést segítő családi környezetben való nevelkedés) kiteljesedését hasonlóképp kétségesen szolgálta.
- [77] A köznyugalom elleni bűncselekmény megvalósulását illető állásfoglalás során ugyanis a Kúria döntése kizárólag a garázdaság törvényi tényállásában írt tényállási elemeinek vizsgálatára szorítkozhatott.
- [78] A terhelt marasztalásának hiányában a Btk. 97. § (2) bekezdésében írt anyagi jogi szabály megsértését, valamint a súlyosítási tilalom megsértését kifogásoló terhelti okfejtés megítélése okafogyott.
- [79] Ha ugyanis a korábban alkalmazott próbára bocsátás hatálya alatt a terhelt nem követett el bűncselekményt, értelemszerűen a korábbi próbára bocsátás megszüntetésének a Btk. 66. § (1) bekezdés b) pontjában szabott feltétele sem következhetett be. Jelen ügyben közömbös tehát, hogy a próbára bocsátást kimondó rendelkezést tartalmazó ítéletet a törvényszék jogerős ítéletének meghozatalakor a bűnügyi nyilvántartás feltüntette-e, és ha nem, a Btk. 97. § (2) bekezdése lehetővé tette-e mégis a figyelembevételét.
- [80] Ugyanígy, a Kúria felmentő rendelkezése szükségtelenné teszi a súlyosítási tilalom szabályainak vizsgálatát is. A vád alóli felmentésre tekintettel a terhelttel szemben a Btk.-ban meghatározott joghátrány nem szabható ki, így a súlyosítási tilalom Be. 595. §-ában meghatározott szabályainak érvényesülése sem vizsgálható.
- [81] Végül, törvényben kizárt a felülvizsgálat a testi épség elleni bűncselekmény miatt emelt vád alóli felmentés jogcímét kifogásoló részében.
- [82] A Be. 650. § (2) bekezdésének és a 659. § (1) bekezdésének korábban felhívott szabályai a felülvizsgálati eljárásban sem a tényállás támadását, sem pedig a bizonyítékok eltérő mérlegelése iránti igény érvényesítését nem teszik lehetővé.
- [83] Felülvizsgálatban tehát a jogkövetkeztetések helyessége, illetve a jogkövetkeztetések hiánya vizsgálható, mégpedig a jogerős ítéletben rögzített tényállás alapulvételével.
- [84] A jogkövetkeztetés valamely ténybeli alapból anyagi jogi rendelkezésben írt feltételek megvalósulására vont következtetés.
- [85] A bűnösség megállapítása jogkövetkeztetés, mert a megállapított történeti tényállásból valamely törvényi tényállás maradéktalan megvalósulására vonatkozik, mégpedig a ténybeli bizonyosság, bizonyítottság alapján.
- [86] A felmentés viszont nem valamely törvényi tényállás megvalósulására, hanem a kizárására vonatkozik, és pedig attól függetlenül, hogy a kizárás bizonyosságon vagy a törvényi tényállás megvalósulásának bizonyítatlanságán alapul.
- [87] Ha tehát a felmentő rendelkezés támadása a bűnösség megállapítását célozza [ami a Be. 651. § (1) bekezdése szerint az ügyészség kizárólagos joga], akkor az valójában mindig a bűnösség megállapítására vonatkozó jogkövetkeztetés hiányát, avagy a büntetőjogi felelősségre vonás akadályának meglétére vont következtetést kifogásolja, és ekként felülvizsgálat tárgyát képezheti.
- [88] Ha azonban a felmentés támadása nem a bűnösség megállapítására, hanem a felmentés más anyagi jogi alapon történő, illetve más jogcím szerinti

megállapítására irányul, akkor az nem képez felülvizsgálati okot, mert nem a büntető anyagi jogi következtetés reparációját célozza.

- [89] Ekként felülvizsgálat tárgyát nem képezheti a bizonyítottság hiányában való felmentés ellenében a bűncselekmény hiányára hivatkozás, az ugyanis szükségképpen az alapügyben eljáró bíróság mérlegelő tevékenységének a támadását jelenti.
- [90] Mindemellett a felmentés jogcímének a meghatározása mindig az eljárásjogi szabályok alkalmazásával történik. E szabályok pedig kívül esnek a felülvizsgálatra okot adó eljárás szabálysértések körén (Bfv.III.1.234/2017/2.).
- [91] A kifejtett érvek mentén a Kúria – mivel nem észlelt olyan eljárási szabálysértést, amelynek vizsgálatára a Be. 659. § (6) bekezdése alapján hivatalból köteles – a felülvizsgálati indítványnak – a Be. 660. § (1) bekezdése szerint tanácsulésen, a 655. § (1) bekezdése szerinti összetételben eljárva – helyt adott, és megtámadott határozatot a Be. 662. § (2) bekezdés a) pontja alapján megváltoztatva, maga hozott a törvénynek megfelelő határozatot. Ennek során a terheltet az ellene garázdaság vétsége [Btk. 339. § (1) bekezdés] miatt emelt vád alól – a Be. 566. § (1) bekezdés a) pontjára figyelemmel, mert a cselekmény nem bűncselekmény – felmentette.
- [92] A bűnösséget kimondó rendelkezés hiányában az A.-i Járásbíróság ítéletével alkalmazott próbára bocsátás megszüntetése ugyancsak törvénytörés, ezért a Kúria a próbára bocsátás megszüntetése tárgyában a V. Törvényszéken indított büntetőügyet – a Be. 653. § (1) bekezdése, a 617. § (1) bekezdésére és az 589. §-ára figyelemmel – a 486. § (2) bekezdése alapján az alapügytől elkülönítette, továbbá a próbára bocsátást kimondó rendelkezést hatályon kívül helyező és a próbára bocsátást megszüntető rendelkezést mellőzte.
- [93] A Be. 856. § (1) bekezdés c) pontja szerint a pénzbüntetést a befizetéstől a visszatérítés időpontjáig eltelt időre számított mindenkori törvényes kamatával együtt a terheltnek vissza kell téríteni, ha rendkívüli jogorvoslat folytán a bíróság a terheltet felmentette. A Be. 857. § (1) bekezdés c) pontja alapján a visszatérítésről felülvizsgálat esetén a Kúria rendelkezik.
- [94] Ennek megfelelően a Kúria elrendelte a terhelt részére az általa az ügyiratok tanúsága szerint teljes egészében megfizetett pénzbüntetés mindenkori törvényes kamatával együtt történő visszatérítését.
- [95] Egyebekben a Kúria a jogerős ítéletet a Be. 662. § (1) bekezdése alapján hatályában fenntartotta.

(Kúria Bfv.II.711/2022/8.)

125 I. A másodfokú bíróság nyilvános ülése megtartásának a terhelt távollétében 2021. január 1. napját követően is feltétele a terhelt szabályszerű idézése, illetve – ha meghallgatása már előre láthatólag sem szükséges – értesítése [Be. 599. § (4) és (5) bek.].

II. A kézbesítés időpontja a kézbesítés második megkísérlését követő ötödik munkanap akkor is, ha a posta – szabálytalanul – e határidő elteltével az ügyiratot nem küldte vissza a bíróságnak és azt a címzett később átvette [Be. 132. § (1) bek. b) pont; 335/2012. (XII. 4.) Korm. rendelet 31. §].

III. Az ún. tárgyalási időköz megsértése a terhelt

értesítése esetén sem felülvizsgálati ok [Be. 510. § (5) és (6) bek.].

- [1] A járásbíróság a 2021. szeptember 15. napján kihirdetett ítéletével az I. r. terheltet bűnösnek mondta ki 4 rendbeli becsületsértés vétségében [Btk. 227. § (1) bek. a) pont], garázdaság vétségében [Btk. 339. § (1) bek.] és testi sértés vétségében [Btk. 164. § (1) és (2) bek.]. Ezért a terheltet – halmazati büntetésül, mint többszörös visszaesőt – 2 évi szabadságvesztésre és 2 évi közügyektől eltiltásra ítélte. A szabadságvesztés végrehajtásának fokozatát fegyházban állapította meg azzal, hogy a terhelt feltételes szabadságra nem bocsátható.
- [2] Az ítélet ellen az I. r. terhelt által bejelentett fellebbezést elbírálva a törvényszék a 2021. december 7-én kelt ítéletével a szabadságvesztés tartamát 1 év 6 hónapra enyhítette, azt börtönben rendelte végrehajtani és úgy rendelkezett, hogy abból a terhelt legkorábban a büntetés háromnegyed részének kitöltését követően bocsátható feltételes szabadságra. Egyebekben azonban az elsőfokú ítéletet az I. r. terhelt tekintetében helybenhagyta.
- [3] A bíróság jogerős ügydöntő határozata ellen a terhelt védője terjesztett elő felülvizsgálati indítványt, melyben annak a törvény szerinti okát (Be. 649. §) nem jelölte meg; tartalma szerint eljárási szabálysértést kifogásolt és a másodfokú ítélet hatályon kívül helyezését, valamint a másodfokú bíróság új eljárás lefolytatására való utasítását kérte.
- [4] Indokolásában utalt arra, hogy a másodfokú bíróság a terhelt fellebbezését nyilvános ülésen bírálta el, amit 2021. december 7. napjára tűzött ki és tartott meg. A terhelt ugyanakkor az arra való terhelti értesítést csak 2021. december 8-án – azaz a nyilvános ülést követően egy nappal – vette kézhez. Ezzel elesett a nyilvános ülésen való személyes jelenlét jogától és a főügyészség indítványát sem ismerhette meg, ezért nem terjeszthette elő annak ismeretében a védekezését. Álláspontja szerint a nyilvános ülésen a terhelt jelenléte kötelező lett volna, mert a terhelt a jelenlét jogáról nem mondott le. A Be. 599. § (5) bekezdése pedig csak a szabályszerűen megidézett terhelt távollétében teszi lehetővé a nyilvános ülés megtartását, jelen esetben viszont a terhelt idézése nem volt szabályszerű.
- [5] Az indítvány szerint a terhelt élethelyzetében az elsőfokú ítélet meghozatalát követően számos pozitív változás következett be, amit ekként nem tudott a másodfokú bíróság elé tárni. E körben a védő hivatkozott arra, hogy számos esetben adakozott a bűncselekmények áldozatainak kárenyhítésére létrehozott számlára és egy állatmenhely számára, önkéntes indulatkezelési terápiát kezdeményezett, állandó munkát végzett és idős édesanyja ápolását is végzi. Csatolta az ezt alátámasztó iratokat is.
- [6] A Legfőbb Ügyészség átiratában a védő felülvizsgálati indítványát nem tartotta alaposnak és a jogerős ítélet hatályában fenntartására tett indítványt.
- [7] Indokolásában kiemelte, hogy a törvényszék az ügyben 2021. november 17-én intézkedett a nyilvános ülés 2021. december 7. napjára való kitűzéséről. Az erről szóló vádlotti értesítés első

- kézbírási kísérletére 2021. november 19-én, a másodikra pedig 2021. november 26-án került sor. Végül a terhelt az értesítést 2021. december 8-án személyesen vette át.
- [8] Kifejtette, hogy a fentiekre tekintettel jelen ügyben nincs szó kézbesítési fikcióról, mert a terhelt az értesítést személyesen vette át. Ezen nem változtat, hogy a postának nem csupán a második kézbesítési kísérletet követő öt munkanapig – jelen esetben 2021. december 3-ig – tartotta a hivatalos iratot a terhelt rendelkezésére, hanem tovább, ezért vehette át azt a terhelt személyesen 2021. december 8-án. Azonban az idézés akkor sem lett volna szabályszerű, ha a posta a jogszabály által előírt időpontban visszaküldi a hivatalos iratot a törvényszéknek, mert a második kézbesítési kísérletet követő ötödik munkanap és a nyilvános ülés hatánapja között a szükséges nyolc napos tárgyalási időköz még nem telt el. Ezért a Legfőbb Ügyészség osztotta a védői álláspontot annyiban, hogy a nyilvános ülésre a terhelt értesítése nem volt szabályszerű.
- [9] Erdemben ugyanakkor arra utalt, hogy a Be. 608. § (1) bekezdés *d*) pontja szerinti eljárási szabálysértés – ami egyúttal a Be. 649. § (2) bekezdés *d*) pontja szerinti felülvizsgálati ok – csak akkor valósul meg, ha a tárgyalást (nyilvános ülést) olyan személy távollétében tartják meg, akinek a részvétele a törvény alapján kötelező. A másodfokú bíróság nyilvános ülésén a vádlott jelenléte nem kötelező, kivéve, ha a másodfokú bíróság a terheltet a büntetékiszabási körülmények további tisztázása érdekében meghallgatja. Ennek eldöntése azonban a másodfokú bíróság kizárólagos jogköre. Hivatkozott a Kúria Bfv.I.1426/2021/11. számú végzése indokolásának [22] bekezdésére, miszerint „amennyiben (a másodfokú bíróság) a terhelt meghallgatását nem tartja szükségesnek, a nyilvános ülést a távollétében meg tarthatja, ez esetben a terhelt jelenléte a nyilvános ülésen nem kötelező. A nyilvános ülés megtartásának ez esetben csak az a feltétele, hogy a nyilvános ülésről a terheltet a másodfokú bíróság szabályszerűen értesítse”.
- [10] Jelen esetben a törvényszék a terhelt meghallgatását nem tartott szükségesnek. Ezt támasztja alá ítéletének indokolása is, mely szerint az elsőfokú bíróság a büntetés kiszabása során irányadó enyhítő és súlyosító körülményeket hiánytalanul feltárta, azokat a másodfokú bíróságnak kiegészítenie vagy pontosítania nem kellett. Mindezzel pedig összhangban volt, hogy a másodfokú bíróság a nyilvános ülésre a terheltet nem idézte, hanem értesítette. Ekként a terhelt jelenléte a nyilvános ülésen nem volt kötelező.
- [11] Ugyanakkor azt a Legfőbb Ügyészség nem vitatta, hogy a nyilvános ülésen a terhelt jelen lehetett volna és az arra való értesítése nem volt szabályszerű. Álláspontja szerint azonban a jelenléti jog megsértése nem esik egy tekintet alá a kötelező részvétellel vonatkozó szabály megsértésével. A Be. meghatározza azokat az eseteket, amikor az adott eljárási résztvevő jelenléte a tárgyaláson (nyilvános ülésen) kötelező, a feltétlen eljárási szabálysértés pedig csak e rendelkezések megsértésével valósul meg. A másodfokú bíróság nyilvános ülésén a terhelt jelenléti jogának megsértése legfeljebb a Be. 609. § (1) bekezdése szerinti eljárási szabálysértés, amely azonban felülvizsgálatra nem ad okot.
- [12] A Legfőbb Ügyészség átiratára a terhelt védője írásban tett észrevételt. Ebben indítványát változatlan tartalommal tartotta fenn. Hivatkozott arra, hogy a posta által a kézbesítés kapcsán megvalósított hiba nem eshet a terhelt terhére, a másodfokú bíróság pedig úgy tartotta meg a nyilvános ülést, hogy a kézbesítés szabályszerűségére vonatkozó információval nem rendelkezett. A Legfőbb Ügyészség sem vitatta, hogy a terhelt értesítése a nyilvános ülésre nem volt szabályszerű, ekként az eljárási cselekmény nem lett volna megtartható és éppen ez következik a Kúria Bfv.I.1426/2021/11. számú végzésének a Legfőbb Ügyészség által idézett részéből is.
- [13] A védő álláspontja szerint nyilvánvalóan más megítélés alá esett volna, ha a terhelt tudott volna a nyilvános ülés időpontjáról és a saját döntése alapján nem jelent volna meg azon. Jelen esetben azonban nem ez a helyzet. A védő nem osztotta a Legfőbb Ügyészség azon álláspontját sem, miszerint mindez csak relatív eljárási szabálysértést valósított meg és utalt arra, hogy a másodfokú bíróság eljárásával nem csupán a terhelt jelenléti jogát korlátozta, de az ügyészi indítvány megismerése iránti és a felszólalási jogát is, ami miatt nem tudta a bíróság elé tárnai a személyi körülményeiben bekövetkezett jelentős változásokat.
- [14] A Legfőbb Ügyészség átiratára a terhelt is írásbeli észrevételt tett. Ebben kiemelte, hogy a Kúria Bfv.I.1426/2021/11. számú végzése éppen azt tartalmazza, miszerint a nyilvános ülés megtartásának feltétele a terhelt szabályszerű értesítése, ami az esetében nem történt meg. Nem osztotta azt az ügyészi álláspontot, miszerint a jelenléti jog megsértése nem eshet egy tekintet alá azzal, amikor a bíróság kötelező részvétellel érintett személy jelenléte nélkül tartja meg a nyilvános ülést. A terhelt nem mondott le a részvétel jogáról, így azonban nem ismerte meg a főügyészség álláspontját és nem tudta a bíróság elé tárnai az enyhítés iránti fellebbezését alátámasztó érveit. Ezért a terhelt is a másodfokú ítélet hatályon kívül helyezését és a másodfokú bíróság új eljárás lefolytatására való utasítását kérte.
- [15] A felülvizsgálati indítvány – az alábbiak szerint – nem alapos.
- [16] Előjáróban rögzíti a Kúria, hogy a Legfőbb Ügyészség átiratában kifejtettekkel sem értett egyet. Az ügyészi álláspont szerint ugyanis a terhelt értesítésére jelen ügyben a nyilvános ülést megelőzően nem került sor, de azzal nem valósult meg feltétlen eljárási szabálysértés, míg a Kúria álláspontjának lényege, hogy a nyilvános ülés megtartása a terhelt értesítése nélkül feltétlen eljárási szabálysértés, ami kötelező hatályon kívül helyezést von maga után. Jelen esetben azonban a terhelt értesítése megtörtént és emiatt nem valósult meg feltétlen eljárási szabálysértés.
- [17] A felülvizsgálat rendkívüli jogorvoslat, amely a Be. 648. §-a értelmében kizárólag a bíróság jogerős ügydöntő határozata ellen, a Be. 649. §-ában megjelölt anyagi és eljárási okokból vehető igénybe. A felülvizsgálati okok törvényben meghatározott köre nem bővíthető, az ott meghatározottakon kívül más okból felülvizsgálatnak nincs helye.

- [18] A Be. 649. § (2) bekezdés *d*) pontja alapján valóban felülvizsgálati ok, ha a bíróság ítéletét a Be. 608. § (1) bekezdésében felsorolt eljárási szabálysértéssel hozza meg. Ez utóbbi törvényhely *d*) pontja ilyen eljárási szabálysértésként határozza meg, ha a tárgyalást olyan személy távollétében tartották meg, akinek a jelenléte a törvény értelmében kötelező. A Be. 425. § (3) bekezdése szerint a nyilvános ülésre az e törvényben megállapított eltérésekkel a tárgyalásra vonatkozó rendelkezések az irányadók, ezért az eljárási szabálysértés akkor is megvalósul, ha a bíróság nyilvános ülést tart a törvény szerint azon részt venni köteles személy távollétében.
- [19] Minderre tekintettel az indítvány a fenti felülvizsgálati oknak megfelel, ezért az alapján a felülvizsgálatnak helye van.
- [20] Az indítvány elbírálása szempontjából releváns további törvényi rendelkezések az alábbiak:
 – a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság azt idézi, akinek a jelenléte az eljárási cselekménynél kötelező, és azt értesíti, akinek a jelenléte nem kötelező, de azt a törvény lehetővé teszi [Be. 112. § (1) bek.],
 – a bíróság eljárási cselekményei közül a tárgyaláson a terhelt jelenléte kötelező, ha a tárgyaláson való jelenlét jogáról a Be. 430. § (1) bekezdése szerint nem mondott le [Be. 428. § (1) bek. *a*) pont],
 – a másodfokú bíróság a nyilvános ülésen a terheltet a büntetés kiszabási körülmények további tisztázása érdekében meghallgathatja [Be. 599. § (2) bek. *b*) pont],
 – a nyilvános ülésen a terhelt jelenléte a Be. 599. § (2) bekezdés *b*) pontjában írt esetet kivéve nem kötelező [Be. 599. § (4) bek.] és
 – a fellebbezés a szabályszerűen idézett vádlott távollétében akkor is elbírálható, ha a nyilvános ülés eredményeként megállapítható, hogy a meghallgatása nem szükséges [Be. 599. § (5) bek.].
- [21] Mindezeket összevetve az alábbiak állapíthatók meg.
- [22] Amikor a fellebbezés elbírálásának előkészítése során a másodfokú tanács elnöke az ügyet a Be. 596. § (2) bekezdése alapján nyilvános ülésre tűzi ki, a Be. 589. §-ára figyelemmel, a Be. 509. § (1) bekezdése szerinti eljárása során megvizsgálja, hogy a nyilvános ülésen előre láthatólag szükséges lesz-e a terhelt meghallgatása a büntetés kiszabási körülmények további tisztázása érdekében; igenlő esetben a terheltet idézi, ellenkező esetben értesíti a nyilvános ülésről.
- [23] Ha a másodfokú bíróság a nyilvános ülésre a terheltet idézte, az a távollétében csak akkor tartható meg, ha a nyilvános ülés eredményeként megállapítható, hogy a terhelt meghallgatása mégsem szükséges. Erre ugyanis a Be. 599. § (5) bekezdése kifejezetten lehetőséget ad, annak egyetlen további feltételként a terhelt szabályszerű idézését jelöli meg.
- [24] Amennyiben a terhelt értesítés ellenére marad távol a nyilvános ülésről, akkor külön törvényi rendelkezés nélkül, önmagában a Be. 112. § (1) bekezdése alapján is nyilvánvaló, hogy a nyilvános ülés megtartható, hiszen éppen azért került sor az értesítésére, mert a jelenléte – a Be. 599. § (4) bekezdése értelmében – nem kötelező. Ekként a jelen ügyben az a megválaszolandó kérdés, hogy ebben az esetben feltétele-e a nyilvános ülés megtartásának a terhelt szabályszerű értesítése, illetve eredményez-e eltérő jogi megítélést az értesítés teljes elmaradása és a megtörtént kézbesítés körében megvalósult esetleges más szabálysértés.
- [25] Ennek megválaszolása kapcsán a Kúria elsőként arra utal, hogy a másodfokú bíróság nyilvános ülésére vonatkozóan a Be. 2021. január 1. napját megelőzően hatályban volt szövege a terhelt eljárási cselekményen való jelenléte kapcsán nem tartalmazott eltérő szabályt a Be. 425. § (3) bekezdésére tekintettel irányadó Be. 428. §-ához képest, azaz az kötelező volt. Ugyanakkor a Be. 599. § (5) bekezdése – a jelenleg hatályossal azonos szövegezéssel – lehetővé tette a nyilvános ülés megtartását a szabályszerűen idézett terhelt távollétében akkor, ha a nyilvános ülés eredményeként megállapítható, hogy a meghallgatása nem szükséges.
- [26] Ekként – mivel a terhelt jelenléte főszabályként kötelező volt – a terheltet a nyilvános ülésre minden esetben idézni kellett. Ebből az következik, hogy a szabályszerű idézés megtörténte minden esetben feltétele volt a nyilvános ülésnek a terhelt távollétében való megtartásának és a Kúria gyakorlata is ennek megfelelően alakult [Kúria Bfv.III.197/2021/8., Bfv.I.387/2020/7. (BH 2020.292.), Bfv.I.1294/2020/13., Bfv.III.1367/2013/6. (BH 2015.152.)]. Ugyanakkor a Be. 599. § (5) bekezdése minden esetben lehetővé tette, hogy – ha a terhelt meghallgatására nem volt szükség – a másodfokú bíróság a nyilvános ülést megtartsa és be is fejezze az idézés ellenére távolmaradt terhelt jelenléte nélkül is.
- [27] A büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2020. évi XLIII. törvény 222. §-a 2021. január 1-jei hatállyal módosította a Be. 599. § (4) bekezdését annyiban, hogy rögzítette, miszerint a nyilvános ülésen a terhelt jelenléte – ha meghallgatása nem szükséges – nem kötelező. Ezzel további önálló kivételt határozott meg a Be. 428. § (1) bekezdésének főszabálya alól, amely külön törvényi rendelkezés nélkül, önmagában a Be. 112. § (1) bekezdéséből adódóan vonja maga után, hogy ilyen esetben a terheltet a nyilvános ülésre nem idézni, hanem értesíteni kell.
- [28] Ehhez képest a törvény – értelemszerűen – nem mondja ki külön, hogy a nyilvános ülés megtartásának a terhelt távollétében feltétele a terhelt szabályszerű értesítése, ez azonban szintén adódik a Be. 112. § (1) bekezdéséből, egyúttal alapfeltétele a Be. 39. § (1) bekezdés *h*) pontja szerinti terhelti jog gyakorlásának és ekként a tisztességes eljáráshoz való jognak is lényeges eleme. Ellenkező álláspont oda vezetne, hogy akár a terhelt értesítésének teljes mellőzésével, kötelező védői eljárást nem igénylő ügyben pedig lényegében bárki idézése vagy értesítése nélkül hozhatna a bíróság „nyilvános ülésen” ügydöntő határozatot.
- [29] Ennek megfelelően a Kúria a Bfv.I.1426/2021/11. számú határozatában rögzítette, hogy – amint azt a Legfőbb Ügyészség is idézte átiratában – a nyilvános ülés megtartásának a jelenleg hatályos jogszabályi környezetben is feltétele, hogy a másodfokú bíróság a nyilvános ülésről a terheltet

- szabályszerűen értesítse. A nyilvános ülés megtartása a terhelt távollétében tehát szabályszerű értesítés hiányában akkor is kötelezően hatályon kívül helyezéshez vezető feltétlen eljárási szabálysértés, ha a terhelt meghallgatása a nyilvános ülésen nem szükséges. Csak ez biztosítja ugyanis, hogy a terhelt a jelenléti jogának gyakorlásáról érdemben dönthessen.
- [30] Jelen esetben azonban – ha nem is mindenben szabályszerűen, de – a terhelt értesítése a nyilvános ülést megelőzően, az alábbiak szerint megtörtént.
- [31] Ahogy azt a Legfőbb Ügyészség is vázolta átíratában, a törvényszék a 2021. december 7. napjára kitűzött nyilvános ülésre postai úton rendelte értesíteni a terheltet; az értesítés első kézbesítési kísérletére 2021. november 19-én, a másodikra pedig 2021. november 26-án került sor.
- [32] A postai szolgáltatások nyújtásának és a hivatalos iratokkal kapcsolatos postai szolgáltatás részletes szabályairól, valamint a postai szolgáltatók általános szerződési feltételeiről és a postai szolgáltatásból kizárt vagy feltételesen szállítható küldeményekről 335/2012. (XII. 4.) Korm. rendelet 31. §-a hivatalos iratok kézbesítése kapcsán az alábbi, a jelen ügyben releváns rendelkezéseket tartalmazza:
 – amennyiben az első kézbesítési kísérlet nem vezetett eredményre – kivéve, ha az átvételt a címzett megtagadta, vagy a postai szolgáltató a 26. § (3) bekezdése szerinti kézbesítést érintő információval rendelkezik –, a postai szolgáltató a hivatalos irat érkezéséről és a sikertelen kézbesítési kísérletről a címzett részére a (3) bekezdésben meghatározott adattartalommal bíró értesítőt hagy hátra, a hivatalos iratot az értesítőn megjelölt kézbesítési ponton a címzett vagy egyéb jogosult átvevő rendelkezésére tartja, és a kézbesítést a sikertelen kézbesítés napját követő ötödik munkanapon újból megkísérli [(1) bek.],
 – a második kézbesítési kísérlet sikertelensége esetén a postai szolgáltató a címzett részére a (3) bekezdésben meghatározott adattartalommal bíró értesítőt hagy hátra, a hivatalos iratot az értesítőn megjelölt kézbesítési ponton a második kézbesítési kísérlet napját követő öt munkanapig a címzett vagy egyéb jogosult átvevő rendelkezésére tartja [(2) bek.],
 – a második értesítőben megjelölt átvételi határidő eredménytelen elteltét követő munkanapon a postai szolgáltató a hivatalos iratot a tértivevényen vagy az annak megfelelő elektronikus dokumentumon feltüntetendő „nem kereste” jelzéssel a feladónak visszaküldi [(4) bek.].
- [33] Ehhez kapcsolódóan a Be. 132. § (2) bekezdés *b)* pontja pedig úgy rendelkezik, hogy a postai úton kézbesítendő ügyiratot szabályszerűen kézbesítettnek kell tekinteni a kézbesítés második megkísérlésének napját követő ötödik munkanapon, ha a kézbesítés azért volt eredménytelen, mert a címzett vagy helyette a jogszabály szerint átvételre jogosult más személy az ügyiratot nem vette át, ezért az „nem kereste” jelzéssel érkezett vissza.
- [34] A kézbesítés joghatásai ugyanakkor nem a tértivevény visszaérkezéséhez, hanem – figyelemmel az Alaptörvény 28. cikkére is – a tényleges, igazolható kézbesítés időpontjához, jelen esetben a második igazolt kézbesítési kísérletet követő ötödik munkanap elteltéhez kötődnek. Ezzel (a kétszeri kézbesítési kísérlettel és a további öt napi rendelkezésre tartással) ugyanis a postai szolgáltató megtett mindent, amit a jogszabály előír annak érdekében, hogy a hivatalos iratot a címzethez juttassa. A tértivevény visszaérkezése csupán a bíróság arról való információszerzésének – korábban az egyetlen, jelenleg az egyik lehetséges – formája, ez az információ pedig jelenleg rendelkezésre áll.
- [35] A fentiekre tekintettel a jelen esetben a második kézbesítési kísérletet követő ötödik munkanap 2021. december 3. napja volt. E nappal a küldemény a Be. 132. § (2) bekezdés *b)* pontja szerint kézbesítetté vált, azt követően a posta újabb szabályszerű kézbesítését már nem teljesíthetett volna és az ahhoz fűződő jogkövetkezmények sem köthetőek az olyan időpontban történt kézbesítéshez, amikor a postai szolgáltatónak már vissza kellett volna küldenie az értesítést a bíróságnak „nem kereste” jelzéssel. A védő a Legfőbb Ügyészség átíratára tett észrevételében helyesen utalt arra, hogy a postai szolgáltató mulasztása nem eshet a terhelt terhére, ugyanakkor a szabálytalan eljárása a terhelt javára sem keletkeztethet jogot.
- [36] Jelen esetben tehát a terhelt értesítésére a Be. 132. § (2) bekezdés *b)* pontja alapján a másodfokú bíróság nyilvános üléséről 2021. december 3. napján, a 2021. december 7-ére kitűzött nyilvános ülést megelőzően sor került.
- [37] Ebből következik az is, hogy ugyancsak kézbesítettnek kell tekinteni a másodfokú bíróság mellett működő ügyészség indítványát, bár a Be. 596. § (1) bekezdés *c)* pontjának megsértése egyébként sem jelentene felülvizsgálati okot.
- [38] Kétségtelen ugyanakkor, hogy a Be. 589. §-a értelmében, eltérő rendelkezés hiányában a másodfokú bíróság nyilvános ülésére is irányadó a Be. 510. § (6) bekezdésében írt azon szabály, miszerint az értesítést olyan időben kell kiadni, hogy a kézbesítése legalább nyolc nappal a tárgyalás előtt megtörténjen. Jelen esetben ez nem valósult meg.
- [39] A Kúria azonban már számos határozatában rámutatott arra, hogy az ún. tárgyalási időköz megsértése még terhelti idézés esetén sem felülvizsgálati ok (Bfv.II.1519/2015/7., Bfv.III.144/2017/5., Bfv.II.1319/2017/2., Bfv.II.518/2018/8., Bfv.II.973/2018/7., Bfv.III.1.567/2018/5., Bfv.II.971/2020/4., Bfv.III.27/2021/17.). Értelemszerűen irányadó ez a terhelti értesítésre is, amelyre nézve a hivatkozott törvényhely – szemben az idézésre vonatkozó Be. 510. § (5) bekezdésével – nem is a kézbesítés, hanem a kézbesítés iránti intézkedés elvárható, hozzávetőleges időpontjára határoz meg szabályt. Ekként annak megsértése legfeljebb a Be. 609. § (1) bekezdése szerinti, ún. relatív eljárási szabálysértés lehet, amely – mivel az a Be. 649. § (2) bekezdésében írt taxatív felsorolásban nem szerepel – felülvizsgálat tárgya nem lehet.
- [40] Az indítvány kapcsán rámutat a Kúria arra is, hogy annak elbírálása kapcsán a terhelt nyilvános ülésen való személyes részvétele iránti igényét alátámasztó indokai közömbösek. Amennyiben a bíróság a tárgyalást (nyilvános ülést) olyan személy távollétében tartja meg, akinek a részvétele a törvény alapján kötelező, az a Be. 608. § (1)

bekezdés d) pontja szerinti ún. feltétlen eljárási szabálysértés, azaz megvalósulása esetén minden további mérlegelés nélkül a határozat kötelező hatályon kívül helyezését vonja maga után; amennyiben azonban a távolmaradt személy részvétele – mint jelen esetben – nem volt kötelező, úgy nem lehet felülvizsgálat tárgya, hogy a terhelt személyes részvétele vezethetett-e volna a terheltre kedvezőbb határozat meghozatalához.

- [41] Végül megjegyzi a Kúria, hogy jelen döntése nem ellentétes a Bfv.II.887/2016/10. számú végzésével, melynek indokolása szerint a másodfokú nyilvános ülés megtarthatóságának előfeltétele az idézés szabályszerűsége, ami postai kézbesítés esetében kézbesítési bizonyítvány (tértivevény) alapján állapítható meg; amennyiben a kézbesítési bizonyítvány (tértivevény) hiányzik, nem állapítható meg már a kézbesítés ténye sem, s ily formán a szabályszerűség esleik.
- [42] Jelen esetben ugyanis eltérő perjogi helyzetet eredményez, hogy a kézbesítési bizonyítvány a másodfokú bíróságnak ugyan nem, de a Kúriának már a rendelkezésére állt, ekként az értesítés – a másodfokú nyilvános ülés előtt történt – kézbesítésének ténye és időpontja egyértelműen megállapíthatóvá vált. További eltérés, hogy az említett határozat meghozatala óta a hivatalos irat kézbesítése a Magyar Posta honlapján elektronikus úton nyomon követhetővé vált, ekként a kézbesítés megtörténte és szabályszerűsége immáron nem csupán a kézbesítési bizonyítvány visszaérkezése után ítéhető meg.
- [43] Mindezek alapján a Kúria – miután nem észlelt olyan egyéb eljárási szabálysértést sem, amelynek vizsgálatára a Be. 659. § (6) bekezdése alapján hivatalból köteles – a felülvizsgálati indítványnak nem adott helyt, és a megtámadott határozatot a Be. 660. § (1) bekezdésének főszabálya szerinti tanácsülésen, a Be. 662. § (1) bekezdése alapján hatályában fenntartotta.

(Kúria Bfv.II.793/2022/10.)

POLGÁRI KOLLÉGIUM

POLGÁRI SZAKÁG

126 A társasház közgyűlési határozatával a társasházi épület karbantartása céljából elrendelt célbefizetés a tulajdonostársakat a törvény alapján tulajdoni hányadaik arányában terheli, az e címen befizetett összeggel a társasház nem gazdagodik jogalap nélkül [2013. évi V. törvény (Ptk.) 6:579. § (1) bek.; 2003. évi CXXXIII. törvény (Tht.) 24. § (1) bek.].

A felülvizsgálat alapjául szolgáló tényállás

- [1] A felperes az alperesi társasházban két lakás: a III. emelet 14/A. és a III. emelet 13/A. szám alatti lakos volt 2018. október 19-ig, amikor a 14/A. számú lakását a házastársának ajándékozta.
- [2] A felperes közös képviselője idején (2004 májusa és 2006 szeptembere között) a tulajdonostársak a 31/2004. (IX. 9.) számú határozat alapján a jegyző állagmegerősítési kötelezésére figyelemmel a társasházi épület műszaki állagának javítása céljából többlet közös költség befizetéseket – célbefizetést – teljesítettek; a felperes a tulajdonában álló két ingatlanra 2006. március 31-ig mindösszesen 19 543 475 forintot.
- A közgyűlés e rendelkezése szerint a tulajdonostársak a közös költségre „előrefizetést” teljesíthetnek azzal, hogy minden 100 000 forint után 840 forint kedvezményre jogosultak. Az előrefizetést a társasház egészben vagy részben visszatérítheti, a 2006-ig vissza nem térített előrefizetést a 2006-ban esedékes közös költségből kell „leszámítani”, felhasználni pedig kizárólag a pályázati támogatással megvalósuló munkálatok számlája kifizetésére lehet.
- [3] A felperes befizetéseit az alperes 2008-ig nyilvántartotta, a 4/2008. (II. 20.) számú közgyűlési határozat értelmében azonban a közgyűlés „a felperes által jogalap nélkül a társasház pénztárába és bankszámlájára befizetett összegek közös költségként történő beszámítását és visszatérítését” nem ismerte el, és kérte a közös képviselőt, hogy a felperes által felhalmozott közös költség hátralék behajtása érdekében intezze a fizetési meghagyás kibocsátását és a jelzálogjog bejegyzését. A közgyűlés határozatának érvénytelensége iránt a felperes által előterjesztett keresetet a bíróság ítéletével jogerősen elutasította, határozata indokolásában rámutatva, hogy annak vizsgálata: tartozik-e a felperes a társasháznak, nem a közgyűlési határozat érvényessége körében, hanem külön perben vizsgálendő.
- [4] Időközben az alperes a felperes ellen közös költség megfizetése iránt indított pert, keresetét a bíróság ugyancsak első fokon jogerőre emelkedett ítéletével elutasította, annak indokolásában hangsúlyozva, hogy a felperesnek közös költség tartozása nincs, amennyiben az általa a közös költség előleg címén teljesített befizetéseket az alperes ekként nem ismeri el, azokat a felperes részére vissza kell fizetnie.
- [5] Ezt követően a felperes élt keresettel az alperes ellen közös költség visszakövetelése iránt, a törvényszék azonban a keresetét elutasította. Ítélete indokolásában kifejtette, hogy bár a 31/2004. (IX. 9.) számú közgyűlési határozat szerint az előre fizetés csak a felújítási munkák kifizetésére használható fel, jogszabály nem tiltja, hogy a tulajdonos akár tulajdoni hányadától eltérő nagyságú előrefizetést teljesítsen, a közgyűlés határozata pedig nem szabályozta az annak meg nem felelő befizetésekkel kapcsolatos eljárást. Rögzítette: a társasház a befizetésekkel nem gazdagodott jogalap nélkül, azokat közös költségként vételezte be és a közös épületrészekre fordította a felperes közös képviselője idején. A társasház jogalap nélküli gazdagodása merülhet fel akkor, ha a felperes a tulajdonát elidegeníti, mert ebben az esetben közös költség fizetésére már nem köteles, ezért a társasháznak el kell vele számolnia. Megjegyezte: az a körülmény, hogy a felperes befizetéseinek jelentős része a 31/2004. (IX. 9.) számú határozat előírásainak nem felelt meg, és azokat a 8/2004. (II. 20.), illetve a 7/2011/B. (II. 21.) számú határozata szerint a közgyűlés közös költségként nem ismerte el, nem teszi sem a befizetéseket, sem az „alperesi gazdagodást” jogalap nélkülivé. Utalt a bírói gyakorlatra (BDT 1999.57.), amely szerint a megfizetett, de fel nem használt közös költség jogalap nélküli gazdagodás címén nem igényelhető vissza; különösen igaz ez a perbeli esetben felhasznált közös költségre.
- [6] Ilyen előzmények után került sor arra, hogy a felperes a III. emelet 14/A. szám alatti lakását a házastársának ajándékozta és tulajdonjoga megszűnésére figyelemmel kérte az alperest, hogy számoljon el a közös költség előrefizetésével, kérését azonban a közös képviselő elutasította.

A felperes keresete, az alperes védekezése

- [7] A felperes ezt követően jogalap nélküli gazdagodás címén keresettel kérte az alperes kötelezését a 14/A. szám alatti lakására teljesített 15 888 405 forint közösköltség-többlet kamatokkal történő visszafizetésére. Hangsúlyozta, hogy a perbeli lakásra vonatkozó tulajdonjoga megszűnt, és utalt az előzményi perek megállapításaira, melyek szerint mindkét lakás tekintetében közös költség túlfizetése áll fenn. A 14/A. szám alatti lakást illetően tulajdonjogának megszűnése miatt ennek havonkénti elszámolását már nem tudja igénybe venni, ezért a közösköltség-többletet részére egy összegben kell visszafizetni, ellenkező esetben az alperes azzal jogalap nélkül gazdagodna. Előadta, hogy a többlet befizetéseket a különvagyonából teljesítette, és a lakás is a különvagyonába tartozott. Hivatkozott arra, hogy a közös költség hátralék viselését annak túlfizetésével egyező alapon kell megítélni, ezért az új tulajdonost nem illeti meg a

korábbi tulajdonos túlfizetése, azzal a társasháznak el kell számolnia.

- [8] Az alperes érdemi ellenkérelme a kereset elutasítására irányult. Hangsúlyozta, hogy a bíróság az előzményi perek egyikében már jogerősen elutasította a felperes visszakövetelési igényét, azóta csak az ingatlan tulajdonjogi helyzete változott: a felperes tulajdonjoga megszűnésére figyelemmel állítja annak a szerződéses jogviszonynak a megszűnését, amelyre tekintettel a Tht. 23–24.§-ai alapján őt a társasházban kötelezettségek terhelték. Hangsúlyozta továbbá: a társasház nem jogcím nélkül jutott a felperesi befizetésekhez és azzal nem is gazdagodott, az összeget már a visszakövetelés előtt – épp a felperes közös képviselői tevékenysége eredményeként – az építményre fordította. Megjegyezte, hogy a felperes kifejezetten azért teljesített előre, hogy a külön tulajdonának forgalmi értékét előnyösen befolyásoló, ám a közösség felhatalmazása nélkül kötött vállalkozói szerződések számláit abból kiegyenlítse, a befizetésekkel valójában maga a felperes gazdagodott (az alperes korlátozott jogképessége miatt sem gazdagodhatott), és ezen az sem változtat, hogy az alperes által kezelt közös költség alapba teljesített. Rámutatott: a perben követelt összeget (35–40 millió forint tartozást felhalmozva) közös képviselőként a felperes költötte el olyan beruházásokra, melyeket a közgyűlés nem hagyott jóvá. Érvelt azzal is, hogy a fennálló házastársi vagyontársaságra tekintettel a felperes az elajándékozott lakásnak ingatlan-nyilvántartáson kívül legalább ½ részben továbbra is tulajdonosa, ellentétes tartalmú vagyoni jogi szerződést a felperes nem csatolt.

Az első- és a másodfokú ítélet

- [9] Az elsőfokú bíróság a kereset elutasító ítéletében rámutatott, hogy a jogalap nélküli gazdagodás feltételei az adott esetben nem állnak fenn. A közös költség előrefizetése idején a felek között szerződéses jogviszony – az alapító okirat – állt fenn, amely utóbb, a tulajdonjog megszűnése esetére sem teheti jogcím nélkülivé a szerződéses alapon teljesített befizetéseket. A kifejtetteken túl korlátozott jogképességére figyelemmel az alperes gazdagodása is kizárt, a társasház csupán kezelője, de nem jogosultja a tulajdonostársak közös költség pénzalapjának.
- [10] A felperes fellebbezése folytán eljáró másodfokú bíróság megváltoztató ítéletével kötelezte az alperest 15 888 405 forint és járulékaiknak a felperes részére történő megfizetésére. Rámutatott, hogy a többletfizetést megalapozó 31/2004. (IX. 9.) számú közgyűlési határozat maga is úgy rendelkezett, hogy az előrefizetés visszatéríthető, a felperesi tulajdonjog megszűnésével pedig a társasháznak már nincs jogalapja az előteljesítés megtartására, azzal jogalap nélkül gazdagodna. Utalt arra: az aktuális közös költség terhek „betudásával” az alperes maga igazolta a közös költség előrefizetés kezelésére vonatkozó jogképességét, ezért a jogalap nélkülivé vált közös költség visszafizetése tekintetében nincs jelentősége annak, hogy korlátozott jogképessége miatt a társasház nem szerezhet tulajdont, mivel „a jogalap nélkül előre fizetett közös költséggel a társasház gazdagodott”. A Kúria hasonló tényállás mellett hozott

határozatára (P.21.458/2014/5.) utalt, amelyben a Kúria is arra az álláspontra helyezkedett, hogy a jogalap nélkül teljesített befizetések kötelezzék a társasház mint önálló jogalany. A gazdagodás saját célra történő felhasználása pedig nem jelenti, hogy attól a társasház elesett: a jogalap nélküli gazdagodás szabályai szerint a visszafizetési kötelezettség az alperest terheli és e kötelezettség szempontjából nincs jelentősége annak, hogy a befizetésre a felperes különvagyonából vagy a házastársi közös vagyonból került-e sor.

A felülvizsgálati kérelem és ellenkérelem

- [11] A jogerős ítélet ellen felülvizsgálattal élő alperes annak hatályon kívül helyezését és az elsőfokú ítélet helybenhagyását, másodlagosan új másodfokú eljárás lefolytatását és új másodfokú határozat hozatalát kérte. Arra hivatkozott, hogy megváltoztató döntésében a másodfokú bíróság eltért a felperes által megjelölt jogcímtől, a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 6:579. § (1) bekezdésétől, ezzel a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (Pp.) 2. § (2) bekezdését sértve meg. Hangsúlyozta: a felperes jelenleg is rendelkezik tulajdonjoggal a társasházban, tulajdonában áll a III. emelet 13/A. számú lakás, így törvényen alapuló közös költség fizetési kötelezettsége a 14/A. számú lakás elidegenítésével nem szűnt meg, annak csupán mértéke változott, közös költséget azonban ennek ellenére sem ő, sem a házastársa nem fizet. Rámutatott, hogy a társasház a felperesi túlfizetést az őt és házastársát terhelő közös költségbe a felperessel és házastársával ráutaló magatartás folytán létrejött megállapodnak megfelelően folyamatosan beszámítja, a társasházzal szembeni pénzkövetelés felperesi külön vagyonba történő utalásáról – engedményezéséről – értesített nem kaptak. A beszámítással az előre fizetett közös költség összege is csökkent, ám a felperes olyan összeget is követelt, amelyet ezen a módon a társasház már visszafizetett. Hangsúlyozta, hogy a szerződések megszüntetése során alkalmazott elszámolás jogalapja a szerződés, nem a jogalap nélküli gazdagodás, a felperesnek jelenleg is fennáll a szerződéses jogviszonya és az abból fakadó közös költség fizetési kötelezettsége, a túlfizetés elszámolása is szerződésen alapul. Állította: nem szűnt meg a felperes társasházi jogviszonya azzal, hogy jelenleg csak egy lakása van a házban. Az előteljesítés jogalapja a társasházi jogviszony és a perbeli közgyűlési határozat, ez a jogalap később sem szűnik meg, a jogcímmel nyújtott teljesítés utóbb sem válik jogalap nélkülivé.
- [12] Nézete szerint téves a másodfokú bíróság álláspontja, hogy a társasházi jogviszony megszűnésével az előteljesítés jogcíme is megszűnik, a társasházi jogviszony megszűnése ezzel szemben csak elszámolási kötelezettséget keletkeztet. Rámutatott, hogy a felperes azt a követelésrészt is érvényesíti, amellyel a saját tulajdonának értéke gyarapodott, holott arra nem tarthat igényt, a társasház pedig – mint korlátozott jogképességű jogalany – csak elszámolási teljesítésére képes, gazdagodásra nem: tulajdonjogot nem szerezhet, ilyen módon nem is gazdagodhat, a jogalap nélküli gazdagodás címén érvényesített

igényre vonatkozó passzív perbeli legitimációja sem áll fenn. Arra is hivatkozott, hogy az előteljesített összegek azonnali felhasználásával a külön tulajdonok alkotórészét képező közös tulajdoni hányadok értéke növekedett, ezzel a tulajdonostársak gazdagodtak, de ők sem jogalap nélkül: a jogalap ingatlan fenntartási célú célbefizetés, nem csupán többlet közös költség teljesítése volt. Amíg a felperes és házastársa tulajdonos, velük a közgyűlés határozata szerint kell a háznak elszámolnia, és ez nem játszható ki azzal, hogy csak az egyik házastárs van tulajdonosként bejegyezve, a közgyűlés határozata ugyanis külön elfogadás nélkül is kihat az új tulajdonosra. Az a megállapítás pedig, hogy a közgyűlés határozata szerint a jövőben elszámolható közös költséget a tulajdonátruházás egy összegben esedékessé teszi, sem jogszabályból, sem a társasház szabályzatából, sem közgyűlési határozataiból nem vezethető le. Nézete szerint ezt az evidenciát próbálta a felperes megkerülni azzal, hogy igényét jogalap nélküli gazdagodás címén érvényesítette. Nyomatékosította: a jogerős ítélet bizonyítás nélkül minősítette a követelést jogalap nélküli gazdagodásnak, ezzel a Pp. 265. § (1) bekezdését és a 279. § (1) bekezdését sértette meg, az előzményi perben hozott jogerős ítélete ugyanakkor anyagi jogerővel cáfolja a jogalap nélküli gazdagodást, és a másodfokú bíróság a Kúria ítéletét is tévesen értelmezte.

- [13] A felperes felülvizsgálati ellenkérelme a jogerős ítélet hatályban tartására irányult.

A Kúria döntése és jogi indokai

- [14] A felülvizsgálati kérelem a következők szerint alapos.
- [15] A másodfokú bíróság eltért a felperes által előadott jogcímtől: a Ptk. 6:579. § (1) bekezdésétől, megsértve ezzel a Pp. 2. § (2) bekezdését, a 265. § (1) bekezdését és a 279. § (1) bekezdését, és e jogszabálysértések téves érdemi döntésre vezettek. Helytállóan mutatott rá az elsőfokú bíróság, hogy a felperes által megjelölt jogcím az alperes jogalap nélküli gazdagodása volt, amelynek alkalmazási feltételei a perbeli esetben nem valósultak meg: az alperesi teljesítés valójában célbefizetésként a tulajdonostársak közös döntésén, közgyűlési határozatán alapult, azaz nem jogcím nélkül került rá sor.
- [16] Az alperes helyesen érvelt azzal, hogy a jogcímes teljesítés utóbb sem válhat jogcím nélkülivé, a jogalap nélküli gazdagodás legfeljebb technikai-elszámolási szabályként működhet speciális esetekben, így az érvénytelen szerződések felszámolásának egyes módozataiban, ha az indokolatlan vagyoneletelődés a szerződés szabályai szerint nem orvosolható. A társasházi közgyűlés határozata ugyan nem szerződés, de kötelmet alapít a tulajdonostársak számára: mindannyian az abban foglaltak szerint kötelesek eljárni. A 31/2004. (IX. 9.) számú közgyűlési határozat a jegyzői kötelezésre figyelemmel kedvezmény biztosítása mellett lehetővé tette a tulajdonostársak számára a közös költség előteljesítését, kifejezetten azzal a céllal, hogy abból az előírt és szükségesnek mutakozó munkálatok költségét a társasház fedezni tudja. A kifejtettek alapján az előteljesítések „címkézett összegek”, célbefizetések voltak, melyből nem a

társasház rendszeres kiadásait kellett kifizetni, hanem kifejezetten az építmény állagmegerősítési munkálatait kivitelezni, a pályázati támogatással megvalósuló munkák számláit kifizetni. A társasházakról szóló 2003. évi CXXXIII. törvény (a továbbiakban: Tht.) 24. § (1) bekezdésének második fordulata alapján a rendes gazdálkodás körét meghaladó kiadás, a célbefizetés is közös költség, csupán célra rendeltségében és ahhoz kötődő gyakoriságában tér el a rendszeres kiadásokra fizetett közös költségtől, emiatt merülhet fel az azzal való elszámolás kérdése is. A célbefizetés teljesítésére vonatkozó főszabály a közös költséggel egyezően a tulajdoni hányadok szerinti költségviselés, az azt meghaladóan teljesített összeg ezért – a törvényen alapuló elszámolás esetén – a tulajdonosnak visszajár, azzal, hogy eltérő megállapodás vagy közgyűlési határozat az elszámolást más alapokra helyezheti. Mindazonáltal a célbefizetés, de a szűkebb értelemben vett közös költség befogadása sem jelent jogalap nélküli gazdagodást, tekintve, hogy teljesítése kifejezett céllal, nem jogalap nélkül történik. A tulajdonostársak a társasházzal szemben az előteljesítés elszámolására jogosultak, eltérő megállapodás hiányában a tulajdoni hányadaikat meghaladó összeg erejéig. Ezt az elszámolást ugyanakkor a felperes esetében átszínezi a perbeli időszakban betöltött közös képviselői tisztsége, a per adatai szerint képviselőként több, a közgyűlés által jóvá nem hagyott, a tulajdonosok által vitatott beruházást végeztetett el.

- [17] Mindezeknek a kérdéseknek a figyelembevételével lehet elvégezni a társasház és a felperes közötti elszámolást, azzal, hogy annak esedékessége – további megállapodás, illetve közgyűlési határozat hiányában – a 31/2004. (IX. 9.) számú közgyűlési határozat értelmében a 2006. év végéig, legkésőbb azonban a célbefizetés alapján kivitelezett munkák befejezéséhez kötődik, azzal, hogy a közös költség „betudással” történő teljesítéséig és annak felperes általi elfogadásáig elszámolási késedelem nem merül fel, és figyelemmel kell lenni arra, hogy a folyamatosan fizetendő közös költségek „betudása” az alperes részéről milyen mértékben csökkentette a felperes követelését.
- [18] Az előzőekben foglaltakat ugyanakkor a Kúria csupán a felek között több év óta húzódó jogvita jövőbeni tisztázása érdekében fejtette ki, a jelen eljárásnak – figyelemmel a felperes által megjelölt jogcímre – tárgya nem lehetett az elszámolás, jogalap nélküli gazdagodásra ugyanis az előzőekben kifejtettek szerint nem került sor. A felperes által hivatkozott Pfv.I.21.458/2014/5. számú kúriai határozat sem cáfolja az előzőekben kifejtetteket, mert az említett számú ügyben a felperes a jelen perbelitől eltérő alapon kapott visszatérítést a társasháztól: az alperes által követelt összeg nem volt bizonyítható, emellett nem tartozott a közös költség jellegű kiadások közé, teljesítésének jogcíme tehát – ellentétben a perbeli esettel – nem igazolódott. A felperes által utóbb bejelentett, a III. emelet 13/A. számú lakás ajándékozásának ténye pedig a Pp. 423. § (2) bekezdése értelmében nem volt figyelembe vehető, a felülvizsgálat ugyanis rendkívüli perorvoslat, új tények és a Pp. 422. §

- értelmében új bizonyítékok értékelésének nincs helye.
- [19] Az ismertetett indokok alapján a másodfokú bíróság tévesen értelmezte a jogalap nélküli gazdagodás szabályait, emiatt a Ptk. 6:579. § (1) bekezdését sértő módon kötelezte az alperest az előteljesítés visszafizetésére. A felperes érvelésére figyelemmel mutat rá a Kúria arra, hogy az alperes nem a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (régii Ptk.) vagy a hatályos Ptk. alkalmazásával kapcsolatban kifogásolta a jogerős ítélet indokait, a jogalap nélküli gazdagodás szabályai ugyanis a felperes által hivatkozott részében [régii Ptk. 361. § (1) bekezdés; Ptk. 6:579. § (1) bekezdés] nem változtak. Az előzőekben kifejtettek szerint az alperes az alkalmazásra kerülő régii vagy új szabályoktól függetlenül azt nyomatékosította – helyesen –, hogy jogalap nélküli gazdagodásra egyáltalán nem került sor.
- [20] A fentiekre tekintettel a Kúria a másodfokú bíróság jogszabálysértő ítéletét hatályon kívül helyezte, és a Pp. 424. § (3) bekezdése alapján az elsőfokú bíróság érdemben helyes ítéletét hagyta helyben, az előzőekben részletezett indokolásbeli kiegészítéssel.

(Kúria Pfv.I.20.334/2022/9.)

127 Ha a felperes eltérő időszakra érvényesít használati díjigényt az alperes rosszhiszemű jogalap nélküli birtoklása miatt, akkor tényazonosság hiányában az előzményi per jogerős ítéletének anyagi jogerőhatása nem zárja ki új kereset indítását [2016. évi CXXX. törvény (Pp.) 360.§ (1) bek.; 1959. évi IV. törvény (régii Ptk.) 193. § (1) bek., 195. § (3) bek.; 6/2022. JEH].

A felülvizsgálat alapjául szolgáló tényállás

- [1] A felperes korábban pert indított az alperessel szemben (a továbbiakban: előzményi per). Ebben kérte az alperes kötelezését az ingatlan kiürítésére és birtokba adására, valamint 2020. március 1-jétől a birtokba adásig havi 150 000 forint használati díj megfizetésére. Indokolása szerint a felmondás hatályosulásától, 2017. február 21-től az alperes az ingatlan rosszhiszemű jogalap nélküli birtokosa, ezért köteles annak birtokba adására és használati díj megfizetésére. A bíróság az előzményi perben meghozott jogerős ítéletével a kereset szerint marasztalta az alperest.
- A kereset és az alperes védekezése**
- [2] A felperes – egyebek mellett – 5 440 000 forint használati díj megfizetésére kérte kötelezni az alperest.
- [3] Indokolása szerint a peres felek között létrejött szivességi használati szerződés 2017. február 21-én megszűnt, ezért az alperes ettől a naptól 2020. február 29-ig havi 150 000 forint, összesen 5 440 000 forint használati díj megfizetésére köteles. Hivatkozott az előzményi per jogerős ítéletére azzal, hogy a jelen perben a korábban érvényesített időtartamot megelőző időszakra érvényesít használati díj iránti igényt.
- [4] Az alperes – egyebek mellett – alaki védekezésként a használati díj iránti kereset vonatkozásában kérte a per (helyesen: az eljárás) megszüntetését.
- [5] Indokolása szerint az előzményi perben a használati díj megfizetésével kapcsolatban érvényesített jogot a bíróság elbírálta. Az ebből eredő igény változatlan perbeli felállás és tényállás mellett ítélt dolognak minősül.
- Az első- és a másodfokú végzés**
- [6] Az elsőfokú bíróság a pert (helyesen: az eljárást) az 5 440 000 forint önállóan elbírálható követelésrész tekintetében megszüntette.
- [7] Indokolása szerint a jelen perben érvényesített használati díjigény a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Pp.) 360. § (1) bekezdése alapján ítélt dolognak minősül. A felperes az előzményi per megindításakor tudomással bírt teljes használati díjigényéről, de saját döntése alapján keresetét csak a 2020. március 1-jét követő időszakra terjesztette elő. Az előzményi perben a bíróság a használati díjigényt – a felperes által érvényesített jogot – elbírálta.
- [8] A felperes fellebbezése folytán eljárás másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság végzését helybenhagyta.
- [9] Indokolása szerint az elsőfokú bíróság helyesen vizsgálta, hogy az eljárás megszüntetésének van-e helye a Pp. 176. § (1) bekezdés *d*) pontja és a 240. § (1) bekezdés *a*) pontja alapján. A Kúria Pfv.20.200/2020/4. számú határozata szerint a jogerős ítélet a peresített jogviszony alapján a feleket megillető jogokat és az őket terhelő kötelezettségeket végérvényesen, végleges jelleggel meghatározza. A Pp. 360. § (1) bekezdése az anyagi jogerőhatást negatív funkcióján keresztül szabályozza, amikor tiltja, hogy ugyanazok a felek az azonos tényalaphoz eredő, ugyanazon – már elbírált – jogot egymással szemben utóbb vitássá tegyék. Az anyagi jogerő három együttes törvényi feltétel esetén áll be: tárgyi terjedelemben a tényalap és a jog azonosságát, alanyi oldalán a felek és jogutódaik azonosságát feltételezi (BH 2008.19.). Az anyagi jogerő az adott határozattal érintett tárgyi és személyi körben áll be (EBH 2005.1376.).
- [10] Az előzményi per és a jelen per alanyai azonosak. A tényállítások is egyezők, mert a felperes mindkét perben használati díj iránti igényt terjesztett elő az ingatlan vonatkozásában. A jogazonosság kérdése körében rámutatott, hogy az érvényesített jog fogalma nem azonos a kereseti követeléssel a Pp. 7. § (1) bekezdés 11. pontja alapján. A felperes mindkét perben használati díj iránti igényt érvényesített, így a tényazonosságon túlmenően a jogazonosság is fennáll. A felperes nem volt elzárva attól, hogy az előzményi perben érvényesítse a jelen perbeli igényét. Az a körülmény, hogy az elsőfokú bíróság a keresetlevelet nem utasította vissza, hanem a keresetet közölte, nem jelenti azt, hogy utóbb ne vehetné figyelembe az ítélt dolog, mert a Pp. 176. § (1) bekezdés *d*) pontja és a 240. § (1) bekezdés *a*) pontja alapján annak fennállása esetén az eljárást – annak bármely szakaszában – hivatalból meg kell szüntetni.
- [11] A másodfokú bíróság megjegyezte, hogy ha a felperes követelését részletekben is érvényesíthetné, úgy azzal sérülne a Pp. 3. §-a szerinti perkoncentráció, a Pp. 4. §-a szerinti eljárástámogatási kötelezettség és a Pp. 5. §-a szerinti jóhiszeműség elve, továbbá az a perköltség növekedését és az eljárás elhúzódsát

eredményezné, amelyre nyilvánvalóan nem irányulhatott a jogalkotó akarata. Az ítélt dolog elbírálása szempontjából nincs jelentősége annak, hogy a BH 2020.11.335. számú eseti döntés az előzményi per megindítását követően született. A másodfokú bíróság arra a következtetésre jutott, hogy az előzményi perben és a jelen perben semmilyen eltérés nem áll fenn sem a felek személye, sem a tényállás, sem az érvényesíteni kívánt jog között, ezért az elsőfokú bíróság helyesen állapította meg, hogy ítélt dologról van szó (BH 2020.11.335., Kúria Gfv.VII.30.403/2019.).

A felülvizsgálati kérelem és ellenkérelem

- [12] A felperes felülvizsgálati kérelmet és felülvizsgálat engedélyezés iránti kérelmet terjesztett elő.
- [13] A felülvizsgálat engedélyezését a Pp. 409. § (2) bekezdés a) pontja alapján, a joggyakorlat egységének biztosítása miatt kérte.
- [14] Felülvizsgálati kérelmében kérte a jogerős végzés hatályon kívül helyezését, valamint az első- vagy a másodfokú bíróság új eljárásra utasítását. A felülvizsgálati kérelem szerint a jogerős végzés sérti a Pp. 360. § (1) bekezdését.
- [15] Indokolása szerint a két perben a felek személye és az érvényesíteni kívánt jog azonossága részben fennáll, de a követelés eltérő ténybeli alapokon nyugszik, mert eltérő időszakra vonatkozik. A bírói gyakorlatban bizonytalanság mutatkozik abban a kérdésben, hogy ha a fél az anyagi jog szerint őt megillető követelésének nem az egészét érvényesítette, úgy a korábban folyt eljárásban hozott ítélet jogereje kizárja-e új eljárás megindítását a még el nem bírált követelésrészre. Az elsőfokú bíróság a keresetlevelet nem utasította vissza, így maga is azon az állásponton volt, hogy nem áll fenn az ítélt dolog három együttes feltétele (BH 1984.371.). Az elsőfokú bíróság az eljárás megszüntetését a BH 2020.11.335. számú határozatra alapította. Korábbi jogi álláspontját ezért olyan eseti döntésre alapítva változtatta meg, amelyről az előzményi per megindításakor nem lehetett tudomása. A bírói gyakorlat bizonytalanságával kapcsolatban arra hivatkozott, hogy az ő álláspontját támasztja alá a BH+ 2012.5.209., a BH 2015.8.230. számú határozatok, amelyek ellentétesek az alperes által hivatkozott BH 2020.11.335. számú határozattal.
- [16] A Kúria végzésével a felülvizsgálatot engedélyezte a joggyakorlat egységének biztosítása érdekében.
- [17] Az alperes felülvizsgálati ellenkérelmében kérte a jogerős végzés hatályában való fenntartását.
- [18] Indokolása szerint a felülvizsgálati kérelem nem tartalmaz a Kúria döntésére vonatkozó határozott kérelmet, mert a felperes az első- vagy a másodfokú bíróság új eljárásra utasítását kérte. A vagylagos következmények alkalmazását a Kúriára bízta, ugyanakkor csak a jogerős végzés hatályon kívül helyezését kérte, amelyhez a Kúria kötve van.
- [19] A felperes felülvizsgálati kérelmében arra hivatkozott, hogy a ténybeli alapok eltérőek, ezért nem áll fenn ítélt dolog. Ezzel szemben megállapítható, hogy a felperes az előzményi perrel egy próbapert indított a Pp. 3–4. §-aiban foglalt alapelvekkel ellentétesen. Az előzményi per tárgyává tette a 2017. február 21-től kezdődő időszakot is, de saját döntése alapján használati díj

iránti igényét csak 2020. március 1-jétől érvényesítette. Az előzményi perben a bíróság az érvényesíteni kívánt jogot elbírálta. A Kúria BH 2020.11.335. számú határozatában kiemelte, hogy a BH 2015.230. számú eseti döntést nem lehet alkalmazni. A felperes által előadottak így nem az ellentétes vagy ellentmondásos joggyakorlatot támasztják alá, hanem azt, hogy az egységes gyakorlaton belül eltérő tényállás és előzmény mellett eltérő döntések szülehetnek. Nincs ellentmondásos joggyakorlat az ítélt dologgal kapcsolatban, mert a felperes által hivatkozott BH 2012.5.209. és a BH 1984.9.371., valamint a BH 2010.4.160. számú határozatok is az ő álláspontját támasztják alá. Nincs semmilyen jelentősége annak, hogy a BH 2020.11.335. számú határozatot mikor hozta meg a Kúria. A részletekben való igényérvényesítés teljesen ellentétes lenne a perkoncentráció elvével és az eljárástámogatási kötelezettséggel. Önmagában az eltérő időszak nem eredményez eltérő ténybeli alapot.

A Kúria döntése és jogi indokai

- [20] A Kúria a felülvizsgálatot a joggyakorlat egységének biztosítása érdekében engedélyezte, mert az anyagi jogerőhatás tárgyi terjedelmével kapcsolatos elvi jelentőségű jogkérdésben a bírói gyakorlat nem volt egységes, ahogyan azt a követelésrész érvényesítése esetén az anyagi jogerőhatás érvényesüléséről szóló 6/2022. jogegységi határozat (a továbbiakban: jogegységi határozat) is rögzítette.
- [21] A felülvizsgálati kérelem megfelel a Pp. 413. § (1) bekezdés d) pontjában írt követelménynek, így azt a Kúria érdemben bírálta el. Az 1/2017. PJE jogegységi határozat szerint megfelelően irányadó, a felülvizsgálati kérelem hivatalból elutasításának egyes kérdéseiről szóló 1/2016. (II. 15.) PK vélemény 5. pontja, valamint a Pp. 110. § (3) bekezdése alapján a felülvizsgálati kérelemmel kapcsolatban is érvényesül a tartalom szerinti elbírálás elve. A Pp. 424. § (3) bekezdése alapján, ha a felülvizsgáltni kért jogerős határozat az ügy érdemére kiható módon jogszabálysértő, akkor a Kúria dönthet új határozat hozataláról vagy az első- vagy a másodfokú bíróság új eljárásra és új határozat hozatalára utasításáról. Ebben a körben a Kúriát nem köti a felülvizsgálati kérelemben előterjesztett, a Kúria döntésére vonatkozó kérelem.
- [22] A Pp. 413. § (1) bekezdése és a Pp. 423. § (1) bekezdése alapján a Kúria a jogerős határozatot a felülvizsgálati kérelemben megjelölt megsértett jogszabályhely, az ott előadott jogszabálysértés, valamint a kérelem jogi indokai által meghatározott keretek között vizsgálhatja felül. A felülvizsgálati kérelem alapján a Kúriának ezért azt kellett vizsgálnia, hogy a jogerős végzés sérti-e a Pp. 360. § (1) bekezdését.
- [23] A Pp. 360. § (1) bekezdése alapján az ítélet anyagi jogereje három konjunktív feltétel fennállása esetén zárja ki új kereset indítását: ha ugyanazok a felek ugyanabból a tényalapról származó ugyanazon jog iránt indítanak új keresetet. A szabályozás azon alapul, hogy a kereset egy anyagi jogszabály (tárgyi jog) által biztosított valamely jog (alanyi jog) érvényesítését jelenti: a felperes állítja, hogy a valóságban megtörtént konkrét történeti tények

megvalósítják az alanyi jogot tételező anyagi jogi normában meghatározott törvényi tényállási elemeket, így az alanyi jog megnyílt, amely feljogosítja őt az anyagi jogszabályban meghatározott igény támasztására. A keresetlevélben előterjesztett kereset tartalmazza az érvényesíteni kívánt alanyi jogot [Pp. 7. § (1) bekezdés 11. pont] az azt létrehozó anyagi jogi norma megjelölésével [Pp. 7. § (1) bekezdés 8. pont], az ez alapján előterjeszhető kereseti kérelmet, valamint a jogot és a kereseti kérelmet megalapozó konkrét (történeti) tényeket [Pp. 170. § (2) bekezdés a), b), c) pont]. Az alanyi jogot létrehozó anyagi jogszabály határozza meg azt a törvényi tényállást, amelynek megvalósulása esetén a jogosult érvényesítheti a kötelezettel szemben az anyagi jogi normában meghatározott jogkövetkezményt. A jogszabályban rögzített törvényi tényállás azonban a konkrét történeti tényálláson keresztül valósul meg. Az absztrakt jogszabály perbeli alkalmazásakor – a kereset előterjesztésével – a felperes a törvényi tényállás megvalósulásának alátámasztásaként adja elő az alanyi jogot megnyitó konkrét történeti tényeket. A konkrét perben az alanyi jogot keletkeztető tényekkel összefüggésben határozható csak meg a perben érvényesített és a jogerős ítéletben elbírált jog. Az anyagi jogerő tárgyi terjedelme szempontjából így a keresettel érvényesített jognak és az elbírált tényalapnak van jelentősége. Az anyagi jogerőhatás tárgyi terjedelmét meghatározó elemek (tény- és jogazonosság) nem választhatók szét: a jog- és tényazonosság egymásra rávilágító részei elválaszthatatlan egységben fejezik ki a kereset tárgyát, a jogi tényeken alapuló jogot.

- [24] A felperes használati díj iránti követelését mindkét perben a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 195. § (3) bekezdésére alapította. Az előzményi perben 2020. március 1-jétől a birtokba adásig, a jelen perben 2017. február 21-től 2020. február 29-ig követelt használati díjat. Keresetei, valamint az előzményi per keresetét alaposnak ítéelő jogerős ítélet szerint az alperes az ingatlan rosszhiszemű jogalap nélküli birtokosaként köteles megfizetni azoknak a hasznoknak az értékét, amelyeket elfogyasztott vagy beszedni elmulasztott azzal, hogy ezek megtérítése használati díj megfizetésével történhet (BH 2005.359.). A használati díjfizetési kötelezettség törvényi tényállásának a része ezért, hogy a birtokosnak mely időszakban nem volt jogcíme a birtoklásra [Ptk. 193. § (1) bekezdés], mikor volt rosszhiszemű birtokos, valamint mely időszakban milyen hasznokat fogyasztott el vagy mulasztott el beszedni, milyen értékben [Ptk. 195. § (3) bekezdés].

- [25] A másodfokú bíróság jogerős végzésében a tényállítások egyezőségét a használati díj iránti igények egyezőségére alapította, így nem tett különbséget a tényazonosság és a jogazonosság között. Mivel a felperes a jelen perben eltérő időszakra érvényesít használati díjigényt, ezért eltérő időszakra kell vizsgálni az alperes birtoklásra való jogcímét, a birtoklás rosszhiszeműségét, valamint az elfogyasztott vagy beszedni elmulasztott hasznokat és azok értékét. A felperes ezért nem ugyanabból a tényalapról származó jog

íránt indította kereseteit. A másodfokú bíróság tényazonosság hiányában jutott arra a következtetésre, hogy az előzményi per jogerős ítéletének anyagi jogerőhatása kizárja a jelen perben érvényesített igényre új kereset indítását, így a jogerős végzés sérti a Pp. 360. § (1) bekezdését. Ha tényazonosság is fennállna, a jogerős végzés akkor is sértene a Pp. 360. § (1) bekezdését, mert a jogegységi határozat szerint, ha a fél az anyagi jogból eredő követelésének csak egy részét érvényesíti, az ítélet jogereje nem terjed ki a nem érvényesített követelésrészre. A jogegységi határozat a bíróságokra kötelező, az attól eltérő tartalmú kúriai határozatok a továbbiakban nem hivatkozhatók kötelező erejüként [53].

- [26] Az ügy érdemére kiható jogszabálysértésre figyelemmel a Kúria a Pp. 424. § (3) bekezdése alapján a jogerős végzést – az elsőfokú bíróság végzésére is kiterjedően – hatályon kívül helyezte. Az elsőfokú bíróság eltérő jogi álláspontja miatt a perfelvételi szakban szüntette meg az eljárást a kereset önállóan elbírálható része tekintetében, ezért a Pp. 405. § (1) bekezdése értelmében alkalmazandó Pp. 386. § (2) bekezdés d) pontja alapján a Kúria döntése szerint az elsőfokú bíróságnak az új eljárást a perfelvételi szaktól kell lefolytatnia. Az új eljárásban az elsőfokú bíróságnak a használati díjigényt érdemben kell elbírálnia, figyelemmel az alperes azzal kapcsolatos érdemi védekezésére.

(Kúria Pfv.I.20.378/2022/6.)

128LXXIX. A magzati élet védelméről szóló 1992. évi LXXIX. törvény 6. § (3) bekezdése nem komplex fejlődési rendellenesség diagnosztizálását teszi a terhességmegszakításról való tájékoztatási kötelezettség feltételévé, hanem a genetikai vagy teratológiai ártalom 50%-os valószínűséget meghaladó fennállását. Ebben az esetben a rendellenesség tényéről, annak mibenlétéről, a terhességmegszakítás jogszabályban biztosított lehetőségéről, és a szakmai felülvizsgálat igénybevételének a lehetőségéről a szülőket tájékoztatni kell, hogy az anya önrendelkezési jogával élve dönthessen az esetleges terhességmegszakításról. II. Az egészségügyi szolgáltató felelőségének megállapítása esetén az összezszerűség iránti eljárásban a 2/2022. JEH (Jpe.III.60.011/2022/15. szám) alapján kell meghatározni, hogy mi az a kár, amely a szülőket azzal okozati összefüggésben érte, hogy gyermekük egészségkárosodottan született [1952. évi III. törvény (régi Pp.) 177. § (1) bek., 206. § (1) bek.; 2013. évi V. törvény (Ptk.) 6:519. §; 1992. évi LXXIX. törvény (Mvtv.) 6. § (3) bek.].

A felülvizsgálat alapjául szolgáló tényállás

- [1] A felperesek perben nem álló kiskorú gyermeke, 2016. november 29-én született az alperes kórházban; megelőzőleg az I. rendű felperes terhesgondozását részben szintén az alperes végezte.
- [2] A gyermek bal felső végtagja a könyökízületi tájból disztálisan teljesen hiányzik, a végtagcsonkon egy bőrfüggelék és egy behúzóda van. A gyermek a csonkot jól használja minden testhelyzetben, de motoros fejlődése elmaradást mutat életkora átlagától. Megkésett beszédkészsége miatt fejlesztésre szorul.

A kereseti kérelem és az alperes védekezése

- [3] Az I–II. rendű felperesek a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 2:43. §-ára és a 2:51. § (1) bekezdés a) pontjára alapított keresetükben annak megállapítását kérték, hogy az alperes megsértette az I. rendű felperes önrendelkezési és családtervezéshez, valamint a teljes, egész és egészséges családban éléshez fűződő személyiségi jogát, míg a II. rendű felperes családtervezéshez, valamint a teljes, egész és egészséges családban éléshez fűződő személyiségi jogát. Emellett személyenként 11 000 000 forint sérelemdíj és kamata, egyetemlegesen 4 302 231 forint vagyoni kártérítés és kamata, továbbá a jövőre nézve havi 376 610 forint költségpótló járadék megfizetésére kérték kötelezni az alperest.
- [4] Hivatkozásuk szerint az alperesnek felróható diagnosztikus tévedés miatt nem derült fény magzati korban gyermekük csontos, a vázat érintő fogyatékoságára, így nem élhettek a magzati élet védelméről szóló 1992. évi LXXIX. törvény (a továbbiakban: Mvtv.) 6. § (3) bekezdésében foglalt jogokkal, amely szerint a terhesség 20. hetéig – diagnosztikus eljárás elhúzódnása esetén 24. hetéig – szakítható meg, ha a magzat genetikai, teratológiai ártalmának valószínűsége az 50%-ot eléri.
- [5] Az alperes érdemi ellenkérelmében a kereset elutasítását kérte – egyebek mellett – arra hivatkozással, hogy a későn felismert rendellenesség nem minősíthető olyan eltérésnek, amely alapot adhatott volna a terhesség megszakítására az Mvtv. 6. § (3) bekezdése alapján. Állította, hogy ilyen típusú eltérések miatt a genetikai tanácsadó nem ajánlja fel a szülőknek a terhességmegszakítás lehetőségét.
- [6] Az alperes pernyertessége érdekében beavatkozott biztosító ellenkérelmében szintén a kereset elutasítását kérte.
- Az elsőfokú ítélet és a másodfokú rész- és közbenső ítélet**
- [7] Az elsőfokú bíróság ítéletével a keresetet elutasította.
- [8] A kiegészített szakértői véleményből azt a következtetést vonta le, hogy a gyermek testi fogyatékoságai szindrómát – amely esetlegesen genetikai vagy teratológiai eredetű lenne – nem alkotnak; egyben rögzítette, hogy a gyermek mentális deficitben nem szenved. A szakvélemény alapján kiemelte, hogy az alperesnél készült első és második trimeszterbeli szűrő ultrahangvizsgálat során a bal oldali alkarcsontok részleges hiánya, valamint a jobb kéz ujjperceinek lecsapott állapota lett volna detektálható.
- [9] Kifejtette, hogy az Mvtv. 6. § (3) bekezdése sem teremt arra lehetőséget, hogy bármely magzati rendellenesség észlelése esetén a terhesség megszakítására kerüljön sor. Megítélése szerint az Mvtv. 6. § (3) bekezdésében foglaltakat az Alaptörvény II. és 28. cikkének megfelelően, továbbá az Mvtv. preambulumaival összhangban, továbbá a törvény rendszerében kell értelmezni.
- [10] Okfejtése szerint az anya önrendelkezési joga nem lehet korlátlan, semmilyen jogszabályi célból vagy orvosszakmai megfontolásból nem következik, hogy az a megkötés, amely a 12. hétig csak a súlyos

magzati fogyatékoság vagy károsodás esetén teremt lehetőséget az anya számára az önrendelkezési jog esetleges gyakorlására, az az Mvtv. 6. § (3) bekezdése szerinti határidőben teljesen elenyésszen, vagy korlátlanul váljon a magzat élethez való joga felett.

- [11] Indokolása szerint a genetikai gondozótól az várható el, hogy a magzat súlyos rendellenességét mérje fel [Mvtv. 6. § (1) bekezdés], vagy az étellel összeegyeztetetlen kórképről nyújtson tájékoztatást [Mvtv. 6. § (4) bekezdés], a (3) bekezdés szerinti esetben pedig olyan jelre, jelekre hívja fel az anya figyelmét, amelyek valamely szindróma előfordulásának valószínűségét legalább 50%-os eséllyel prognosztizálják előre. Az elsőfokú bíróság álláspontja szerint az Mvtv. 6. § (3) bekezdése helyesen úgy értelmezendő, hogy nem bármely elváltozás(ok) észlelése teremt meg a terhességmegszakítás lehetőségét és helyzetét, hanem olyané vagy olyanoké, amelyek önmagukban vagy együttesen 50%-ot elérő mértékben valószínűsítenek valamely genetikai vagy teratológiai ártalmat, betegséget. Hangsúlyozta, hogy a jelen esetben a legfeljebb két elváltozás észlelése sem lett volna elégséges – további eltérések hiányában – ilyen komplex fejlődési rendellenesség gyanújának felvetésére.
- [12] A szakértői vélemény alapján úgy foglalt állást, hogy a genetikai gondozó jelen esetben nem adott volna engedélyt az anyának a terhességmegszakításra, azaz az ellátók ilyen, az étellel összeegyeztethető és korrigálható eltérések esetén nem végeznek terhességmegszakítást.
- [13] Az elsőfokú bíróság fentiek alapján a keresetet azért utasította el, mert amennyiben a magzati életben fény is derült volna az alkarcsont hiányára (vagy optimális esetben még egy fejlődési rendellenességre), úgy az nem teremtett volna lehetőséget az I. rendű felperes oldalán az önrendelkezési jog gyakorlására.
- [14] Az I–II. rendű felperesek fellebbezése folytán eljáró másodfokú bíróság – a megismételt eljárásban rész- és közbenső ítéletével – az elsőfokú bíróság ítéletét megváltoztatta, és megállapította, hogy az alperes megsértette az I. rendű felperes önrendelkezési és családtervezéshez, valamint a teljes, egész és egészséges családban éléshez fűződő személyiségi jogát, valamint a II. rendű felperes családtervezéshez, és a teljes, egész és egészséges családban éléshez fűződő személyiségi jogát; az alperes felelősséggel tartozik az I–II. rendű felperesek abból eredő káráért, illetőleg nem vagyoni sérelméért, hogy a gyermek egészségkárosodottan megszületett; egyúttal mellőzte az I–II. rendű felperesek perköltségfizetési kötelezettségét.
- [15] A kirendelt orvosszakértői intézet véleménye alapján azt állapította meg, hogy a bal felső végtag részleges hiányát az ultrahang vizsgálatot végző orvosnak fel kellett volna ismernie, mivel a leletekből az tűnik ki: a végtag a látóterébe került, és nem volt olyan objektív akadály, ami meggátolta volna a végtaghiány felismerését. Utalt a 41. szám alatt csatolt szakvéleményre, amely szerint, amennyiben nem lehet „megbizonyosodni arról, hogy kórjelző eltérés vagy annak gyanúja nem merül fel, úgy ilyen jellegű negatív leletet kiállítani

- nem lehet, ekkor a korlátozó körülményt szükséges dokumentálni a leletben”. Rögzítette, hogy a leletek nem utalnak arra, hogy olyan korlátozó tényező merült volna fel, amely az ultrahangvizsgálatok érzékenységét objektív módon befolyásolta volna. Indokolása szerint a szakvélemény alapján a leletekből arra sem lehetett következtetni, hogy a bal felső végtag takarásban lett volna, ezért megállapította, hogy a vizsgálatokat végző orvos nem az elvárható gondossággal járt el, amikor nem ismerte fel a bal felső végtag elváltozását, hanem azt épnék írta le.
- [16] Az orvosi dokumentáció, valamint a kirendelt orvosszakértői intézet véleménye és a magánszakértői vélemény összevetése alapján a másodfokú bíróság bizonyítottan találta, hogy az első és második trimeszterbeli ultrahangvizsgálatok során a magzat bal felső végtagja látótérbe került és ábrázolódt, az alkar hiányának felismerését egyik alkalommal sem gátolták objektív körülmények. Ebből a másodfokú bíróság arra következtetett, hogy az alkarhiány felismerése elvárható lett volna az alperestől, a negatív ultrahang leletek kiállítására ezért olyan diagnosztikai tévedés, amely felróható az alperesnek, felróható magatartásának következményei alól pedig nem mentesülhet.
- [17] Megítélése szerint a végtaghiány felismerése egyrészt további vizsgálatokat tett volna szükségessé, másrészt nem lett volna mellőzhető a várandós anya tájékoztatása a terhességmegszakítás lehetőségéről különös tekintettel arra, hogy az alkarhiány sokkal súlyosabb össz-szervezeti fejlődési rendellenességre is utalhat.
- [18] Megítélése szerint az egymással ütköző alkotmányos jog és védett érték, a magzati élet védelmére vonatkozó állami köteletség és a terhes nő önrendelkezési joga alkotmányosan szükséges, egymással szembeni mérlegelését a törvényhozó az Mvtv. 6. § (3) bekezdésében úgy biztosítja, hogy legkésőbb a terhesség 24. hetéig még lehetőség van a terhesség megszakítására, ha a magzat genetikai, teratológiai ártalmának a valószínűsége két szakorvos egybehangzó véleménye alapján az 50%-ot eléri. Rámutatott arra, hogy véleményeltérés, illetve a terhességmegszakítást nem javasló orvosi vélemény esetén az állapotos nőnek lehetősége van szakmai felülvizsgálatot kérni [Mvtv. 12. § (3) bekezdés], amelynek lehetőségéről őt tájékoztatni kell.
- [19] Utalt a Kúria EBH 2002.747. számú elvi határozatára is, amely szerint a tájékoztatási kötelezettség a terhességmegszakítás kérdésében elfoglalt nemleges orvosi álláspont esetén is fennáll, ugyanis az orvos tájékoztatási kötelezettsége szélesebb körű, mint a magzati ártalom valószínűségének megítélése.
- [20] Okfejtése szerint – az elsőfokú bíróság megállapításával ellentétben – nincs szó arról, hogy bármely magzati rendellenesség észlelése esetén megszakítható lenne a terhesség, és arról sem, hogy az anya önrendelkezési joga az Mvtv. 6. § (3) bekezdése értelmében korlátlan lenne. Rámutatott arra: a terhességmegszakításnak az Mvtv. 6. § (3) bekezdése értelmében van egyfelől időbeli korlátja, másfelől a genetikai, teratológiai ártalom – és nem komplex fejlődési rendellenesség, szindróma – bekövetkezése valószínűségének el kell érnie az 50%-ot. Kiemelte, hogy az 1/2008. Polgári jogegységi határozat a végtagfejlődési rendellenességet is azon genetikai, teratológiai ártalmak közé sorolja, amely megalapozhatja a terhesség megszakítását. Utalt arra is, hogy adott esetben a végtaghiány ábrázolódt, bekövetkezése nem valószínűsíthető volt, hanem biztos.
- [21] Fentiek alapján a másodfokú bíróság megítélése szerint az Mvtv. 6. § (3) bekezdésében írt törvényi feltételek teljesültek, ezért az lett volna elvárható az alperestől, hogy az I. rendű felperest tájékoztassa a terhességmegszakítás elvi lehetőségéről, valamint adott esetben a terhességmegszakítás kérdésében elfoglalt nemleges orvosi álláspontról is, illetve a szakmai felülvizsgálat kérésének a lehetőségéről, hiszen csak ekkor tud élni az anya a jogszabályban biztosított joggal.
- [22] Az elsőfokú bíróság álláspontjával szemben nem tulajdonított perdöntő jelentőséget annak, hogy a szakértő nyilatkozata szerint a genetikai tanácsadó a perbeli esetben „nem adta volna ki a terhességmegszakításra az engedélyt”, ugyanis a genetikai tanácsadók gyakorlata a szakértő nyilatkozata szerint sem egységes, és az előzőekben írtak szerint a terhességmegszakítás kérdésében elfoglalt nemleges álláspont esetén is nyitva állt volna az anya előtt a szakmai felülvizsgálat kérésének lehetősége.
- A felülvizsgálati kérelem és ellenkérelem**
- [23] A jogerős rész- és közbenső ítélet ellen az alperes terjesztett elő felülvizsgálati kérelmet, amelyben annak hatályon kívül helyezése mellett elsődlegesen – tartalmilag – az elsőfokú bíróság ítéletének helybenhagyását, másodlagosan a másodfokú bíróság új eljárásra és új határozat hozatalára utasítását kérte.
- [24] Megsértett jogszabályhelyként a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: régi Pp.) 206. § (1) bekezdését, 177. § (1) bekezdését, valamint a Ptk. 6:519. §-át jelölte meg.
- [32] A felperes felülvizsgálati ellenkérelmében a jogerős rész- és közbenső ítélet hatályában való fenntartását kérte.
- A Kúria döntése és jogi indokai**
- [34] A felülvizsgálati kérelem nem megalapozott.
- [36] Az alperes felülvizsgálati kérelmében lényegében azt állította, hogy a kártérítési felelősség alól azért mentesül, mert nem tanúsított felróható magatartást, a nem felróható diagnosztikai tévedés miatt pedig a tájékoztatási kötelezettség elmulasztásának vizsgálata és e magatartás kárral való oki összefüggésének megállapítása logikailag értelmezhetetlen.
- [37] Rámutat a Kúria: az elsőfokú bíróság sem felróhatóság hiányában utasította el a keresetet, az elutasítás valós indoka az volt, hogy – az elsőfokú bíróság álláspontja szerint – „amennyiben a magzati életben fény is derült volna az alkarcsont hiányára (vagy optimális esetben még egy jelzett rendellenességre), úgy az nem teremtett volna lehetőséget az I. rendű felperesi oldalon az önrendelkezési jog gyakorlására”.
- [38] A Kúria az alperes hivatkozása alapján vizsgálta, hogy a másodfokú bíróság a fejlődési

- rendellenesség felismerhetőségével kapcsolatban szakkérdésben foglalt-e állást a szakvélemény megállapításával ellentétben. Az alperesnek ezt a hivatkozását a Kúria nem osztotta, ugyanis a másodfokú bíróság nem szakkérdésben foglalt állást a szakértők véleményétől eltérően, hanem azok alapján jogkérdésben hozott döntést az Mvtv. rendelkezéseinek értelmezésével.
- [39] Az ügyben eljáró bíróságoknak abban a kérdésben kellett állást foglalniuk, hogy a szakma szabályainak és az elvárható gondosság elvének megfelelő eljárás esetén az alperes felismerhette-e a magzat fejlődési rendellenességét. A szakértői vélemény figyelembevételével a másodfokú bíróság a megismételt eljárásban helytállóan tekintette felrhatóknak az alperes részéről a végtaghiány felismerésének elmaradását, az az ultrahangvizsgálatok során, gondos eljárás esetén detektálható lett volna. Az pedig, hogy az ultrahangos felismerés mértéke nem 100%, nem jelenti azt, hogy ne lehetne a szakma szabályai szerinti vizsgálat esetén a rendellenességet kimutatni.
- [40] Az Mvtv. 6. §-a rögzíti azokat az eseteket, amikor lehetőség van a terhesség megszakítására. Rámutat a Kúria: az Mvtv. 6. § (3) bekezdése – az elsőfokú bíróság álláspontjával ellentétben – nem komplex fejlődési rendellenesség diagnosztizálását teszi a terhességmegszakításról való tájékoztatási kötelezettség feltételévé, hanem genetikai vagy teratológiai ártalom 50%-os valószínűséget meghaladó fennállását. A szakvélemények alapján – ahogy azt a másodfokú bíróság is helyesen megállapította – ilyen ártalom a felperesek gyermekénél magzati korban a megfelelően elvégzett vizsgálatok esetén felismerhető lett volna. A felismerhető végtageltérést az elsőfokú bíróság is leírta, megállapította, hogy a bal alkarcsonatok csökevényes állapota – és esetleg az ujjpercek lecsapottsága – detektálható lett volna. Mindezek alapján tehát a másodfokú bíróság helyesen állapította meg az alperes részéről a felrható diagnosztikai tévedést.
- [41] Alaptalanul hivatkozott az alperes felülvizsgálati kérelmében arra is, hogy bizonyítást nyert: a terhességmegszakítás elvégzésére nem lett volna törvényes lehetőség, arra az engedélyt az I. rendű felperes nem kapta volna meg. Az alperes – ahogy az elsőfokú bíróság is – tévesen értelmezte az Mvtv. rendelkezéseit.
- [42] A jogszabály 6. §-a azokat az egészségi indikációkat részletezi, amelyek fennállása esetén lehetőség van a terhesség megszakítására az ott meghatározott időintervallumon belül. A 6. § (3) bekezdése kimondja, hogy a terhesség 20. hetéig – diagnosztikus eljárás elhúzódnása esetén 24. hetéig – szakítható meg, ha a magzat genetikai, teratológiai ártalmának valószínűsége az 50%-ot eléri. Az Mvtv. 6. § (3) bekezdése nem értelmezhető úgy, hogy kizárólag abban az esetben van lehetőség a terhességmegszakításra, ha az elváltozások önmagukban vagy együttesen 50%-ot elérő mértékben valószínűsítenek genetikai vagy teratológiai ártalmat. Az adott jogszabályhely nem az ártalom mértékét határozza meg 50%-ban, hanem úgy rendelkezik, hogy a terhesség – az adott időszakban – akkor szakítható meg, ha az ártalom valószínűsége éri el az 50%-ot. A jogszabály ezen rendelkezése tehát nyelvtanilag nem értelmezhető az elsőfokú bíróság álláspontjának megfelelően, azt a másodfokú bíróság értelmezte helyesen. Mindezek alapján a Kúria továbbra is fenntartja a Pfv.III.21.981/2018/10. számú közbenső ítéletében kifejtett álláspontját: ha az adott fejlődési rendellenesség genetikai vagy teratológiai ártalomnak minősül, és fennállásának valószínűsége az elvégzett vizsgálatok alapján eléri az 50%-ot, akkor nem vizsgálható, hogy az adott rendellenesség az étellel összeegyeztethetetlen-e, vagy hogy mekkora eséllyel korrigálható a szülést követően. Ebben az esetben az Mvtv. 6. § (3) bekezdése alapján a rendellenesség tényéről, annak mibenlétéről, a terhességmegszakítás jogszabályban biztosított lehetőségéről, és a szakmai felülvizsgálat igénybevételének a lehetőségéről a szülőket tájékoztatni kell, hogy az anya önrendelkezési jogával élve dönthessen az esetleges terhességmegszakításról. Ezt az álláspontot képviselte a Legfelsőbb Bíróság korábban is az EBH 2002.747. számú eseti döntésében.
- [43] A Kúria tehát a másodfokú bíróság jogi álláspontjával értett egyet, amely szerint az adott esetben az Mvtv. 6. § (3) bekezdésében írt törvényi feltételek teljesültek, ezért az alperesnek tájékoztatnia kellett volna az I. rendű felperest a genetikai, teratológiai ártalomról, annak mibenlétéről, a terhességmegszakítás elvi lehetőségéről, a terhességmegszakítás kérdésében elfoglalt esetleges negatív álláspontjáról és a szakmai felülvizsgálat kérésének lehetőségéről.
- [44] A Kúria egyetértett a másodfokú bírósággal abban is, hogy nem volt perdöntő jelentősége a genetikai tanácsadó terhességmegszakítás kérdésében elfoglalt álláspontjának, illetve a terhességmegszakításra az engedély kiadásának vagy annak hiányának. Az I. rendű felperes adott esetben az Mvtv. 6. § (3) bekezdésben írt feltételek teljesülése miatt, a törvényben meghatározott időpontig gyakorolhatta volna az önrendelkezési jogát, a terhességmegszakítás lehetőségéről való tájékoztatási kötelezettség alól az alperes – a beavatkozás elvégzéséhez szükséges további tényezők esetleges bizonytalansága miatt – nem mentesülhetett. Az alperes hivatkozásával ellentétben nem sérült tehát a régi Pp. 206. § (1) bekezdése és a Ptk. 6:519. §-a e tekintetben sem.
- [45] Az alperes a diagnosztikus tévedés felrhatóága hiányán kívül állította, hogy a felperesek kára nem áll okozati összefüggésben a magatartásával.
- [46] A felperesek a perben bizonyították azt, hogy az alperes eljárásával okozati összefüggésben keletkezett a káruk azzal, hogy az I. rendű felperes nem gyakorolhatta az önrendelkezési jogát, a terhessége megszakítására nem kerülhetett sor. Az alperes a kimentés körében bizonyíthatta volna, hogy az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény 77. § (3) bekezdésében előírt magatartás tanúsításával eleget tett az elvárhatóság követelményének, vagyis az elvárható gondosságot tanúsítva megtett mindent annak érdekében, hogy a magzat egészségkárosodása (alkarhiánya) felismerhető legyen. A Kúria EBH 2015.11. számú elvi határozatában kifejtette: a szülők személyiségi jogát sérti az a felrható orvosi magatartás, amely

megakadályozza a magzati károsodás felismerését, és ezáltal nem kerül sor a terhességmegszakítás lehetőségére vonatkozó tájékoztatásra. Az egészségügyi szolgáltató felel a szülőknek azokért a káraiért, amelyek amiatt következtek be, hogy a magzat genetikai rendellenességét nem ismerték fel, és megfosztották az anyát az önrendelkezési joga, a szülőket a családtervezési joguk gyakorlásától.

- [47] Az alperes azt is bizonyíthatja volna a kimentés körében, hogy felróható magatartása hiányában is bekövetkezett volna a kár, vagyis a terhességmegszakításra abban az esetben sem került volna sor, ha a fejlődési rendellenességet az első és második trimeszterbeli ultrahangvizsgálat során felismerték volna. Ezeket azonban az alperes nem tudta bizonyítani, ezért felelősséggel tartozik az abból eredő károkért és nem vagyoni sérelmekért, hogy az I. rendű felperes nem élhetett a terhességmegszakítás törvényben biztosított jogával.
- [48] Az összezszerűség iránti eljárásban a 2/2022. Jogegységi határozat (Jpe.III.60.011/2022/15. szám) alapján kell meghatározni, hogy mi az a kár, amely a szülőket azzal okozati összefüggésben érte, hogy gyermekük egészségkárosodottan született.
- [49] A kifejtettek értelmében a Kúria a jogerős rész- és közbenső ítéletet hatályában fenntartotta, mert az megfelelt a felülvizsgálat tárgyává tett anyagi jogi és eljárási jogszabályoknak.

(Kúria Pfv.III.20.140/2022/6.)

129 **Jogszabálysértő az érvényesített jogtól eltérő jogalapon meghozott, a keresetnek helyt adó ítélet, mert a bíróság a felperes által érvényesített joghoz kötve van [2016. évi CXXX. törvény (Pp.) 2. § (2) bek., 342. § (3) bek., 370. § (1) bek.; 2009. évi LXII. törvény (Kgyf. tv.) 36. § (8) bek. a), b), e) pont].**

A felülvizsgálat alapjául szolgáló tényállás

- [1] Az I. rendű alperes autókereskedéssel foglalkozó gazdasági társaság 2017. október 11. napjától a tulajdonában állt egy Peugeot Partner típusú áruszállító tehergépkocsi (továbbiakban: gépjármű). Az I. rendű alperes a gépjármű tulajdonjogának megszerzését követően azt a forgalomból ideiglenesen kivonatta, arra kötelező gépjármű-felelősségbiztosítási szerződést nem kötött. Az I. rendű alperes a gépjárművet takarítás céljából átadta a K. Kft. d-i telephelyén dolgozó alkalmazottainak.
- [2] A II. rendű alperes és Sz. J. ekkor a K. Kft. alkalmazásában álló munkavállalók voltak járműtakarító munkakörben. 2017. november 17. napján ők végezték a perbeli gépjármű takarítását, majd azzal végezve az I. rendű alperes tudomása, engedélye és hozzájárulása nélkül a gépjárművet elvitték a telephelyről és azzal a közúti forgalomban vettek részt oly módon, hogy a gépjárművet a gépjárművezetői engedéllyel nem rendelkező II. rendű alperes vezette, abban utasként foglalt helyet Sz. J. Az út során utasként csatlakozott hozzájuk Sz. Zs. Este 21 óra körüli időpontban D. város belterületén a megengedett 50 km/h legnagyobb sebesség ellenére a II. rendű alperes 80–85 km/h sebességgel vezette a gépjárművet, amely az eltűnt sebességválasztás következtében lesodródott az úttestről, felhaladt az ellentétes irányú forgalom osztására szolgáló, az úttest

közepén lévő füvesített járdaszigetre, ahol egy forgalomirányító fényjelző készülékkel ütközött, amelyet kitört. Innen az irányíthatatlanná vált gépjármű tovább haladt áttérve a menetirány szerinti bal oldalra, majd az úttestről lehaladva mintegy 70–75 km/h sebességgel egy út melletti közvilágítási oszlopnak ütközött. A II. rendű alperes látva a sérült utastársait a gépjárműből kiszállt és a helyszínt anélkül hagyta el, hogy meggyőződött volna arról, hogy a jármű utasai segítségnyújtásra szorulnak-e.

- [3] A fenti cselekmény miatt a bíróság a 2018. október 9. napján jogerőre emelkedett ítéletével a II. rendű alperest 1 rb. társtettesként elkövetett jármű önkényes elvételének büntetésében, 2 rb. segítségnyújtás elmulasztásának büntetésében és 1 rb. közúti baleset gondatlan okozásának vétségében bűnösnek mondta ki. A balesettel okozati összefüggésben Sz. Zs. utas súlyos sérüléseket szenvedett el, amelyek tényleges gyógytartama 12 hét volt, a pert megelőzően beszerzett igazságügyi orvosszakértői vélemény a baleseti eredetű munkaképesség-csökkenését 20%-ban, a várható egészségkárosodásának mértékét 20–40%-ban határozta meg.
- [4] A felperes a kötelező gépjármű-felelősségbiztosításról szóló 2009. évi LXII. törvény (a továbbiakban: Kgyf. tv.) 2017. évben hatályban volt 35. § (1) bekezdése szerint eljárva Sz. Zs. károsult kárának a megtérítéseként 2019. május 3. napján 522 984 forintot, 2019. november 19. napján további 5 300 000 forintot fizetett ki, míg az adott kárrendezés körében a felperesnél felmerült az általa szakértői díjként kifizetett 94 800 forint összegű költség és 100 000 forint összegű költségátalányként érvényesített költség.

A kereseti kérelem és az alperesek védekezése

- [5] A felperes keresetében az alpereseket egyetemlegesen kérte kötelezni 6 017 784 forint és abból 522 984 forint után 2019. május 4. napjától, 94 800 forint után 2019. július 13. napjától és 5 400 000 forint után 2019. november 20. napjától járó törvényes mértékű késedelmi kamat megfizetésére. Keresetében megtérítési igényt érvényesített az I. rendű alperessel mint a károkozó gépjármű üzemeltetőjével, a II. rendű alperessel pedig mint a károkozó gépjármű vezetőjével szemben a Kgyf. tv. 35. § (1) bekezdése, 33. §-a, 34. §-a és 36. § (8) bekezdés a) és b) pontjai alapján, hivatkozva a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 6:519. §-ára és 6:535. §-ára is.
- [6] Az I. rendű alperes érdemi ellenkérelmében a vele szemben előterjesztett kereset elutasítását kérte. Nem tette vitatottá a felperes kárrendezésének jogszerűségét, annak a megalapozottságát és a felperes jelen perben érvényesített kereseti követelésének összezszerűségét sem. Arra hivatkozott azonban, hogy a megtérítési kötelezettségnek nem alanya, mert nem minősült a károkozó gépjármű üzemeltetőjének, valamint a gépjármű ideiglenes forgalomból történt kivonására figyelemmel őt nem terhelte felelősségbiztosítási szerződéskötési kötelezettség.
- [7] A II. rendű alperes a törvényes határidőn belül írásbeli ellenkérelmet nem terjesztett elő.

Az első- és a másodfokú ítélet

- [8] Az elsőfokú bíróság – a II. rendű alperessel szemben a kereset szerinti tartalommal 2020. október 24. napján jogerőre emelkedett bírósági meghagyás kibocsátását követően meghozott – ítéletével a keresetet az I. rendű alperes vonatkozásában elutasította. Határozatának indokolásában idézte a Ptk. 6:519. §-ában, a 6:539. § (1) bekezdésében és a 6:521. §-ában foglaltakat, valamint a Kgfb. tv. 4. §-ában, 27. §-ában, 33. §-ában, a 34. § (1) bekezdés *a)* pontjában és 36. § (8) bekezdés *a)* és *b)* pontjában foglaltakat, és megállapította, hogy az I. rendű alperes mint a károkozó gépjármű tulajdonosa egyben a gépjármű üzemeltetőjének is minősült, ám a felperes irányába a megtérítési kötelezettség nem terheli.
- [9] Kifejtette, hogy az I. rendű alperest – a főszabály szerint terhelő kötelező felelősségbiztosítási kötelezettség – abban az időszakban, amíg kérésére ideiglenesen a gépjármű a forgalomból ki volt vonva, nem terhelte, mert a forgalomból kivont gépjárműre kötelező felelősségbiztosítást nem kell kötni, ugyanakkor ezen időszakban a gépjármű a forgalomban nem vehet részt. Utalt arra, hogy a felperes által hivatkozott Kgfb. tv. 36. § (8) bekezdés *a)* és *b)* pontjában foglaltak speciális szabályok a Ptk. általános kártérítési szabályához képest, azokat az esetköröket állapítják meg, amely esetekben a vezető felelőssége is megállapítható az üzemeltető felelőssége mellett. Megítélése szerint e speciális szabályokhoz képest is alkalmazandó a Ptk. 6:521. § előreláthatósági szabálya, valamint a veszélyes üzemek találkozása esetére vonatkozó felróhatóság kérdése, amely kérdéskörben a 6:519. § szerinti mentesülési szabály alkalmazandó, miszerint az adott magatartás nem volt felróható. A kimentés körében eredményesnek tartotta az I. rendű alperes azon hivatkozását, hogy egyrészt az autósóra való rábízásakor úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben elvárható, valamint tőle nem is volt elvárható annak előrelátása, hogy az autósón belül az alkalmazottak részéről jogellenes birtokbavételre, autósóból való elvitelre, forgalomban történő használatra és a gépjárművel közlekedési baleset okozására kerül sor. Emellett a forgalomból való ideiglenes kivonásra tekintettel az I. rendű alperest mint üzemeltetőt a kötelező felelősségbiztosítási kötelezettség sem terhelte, így az I. rendű alperes részéről felróható magatartás nem valósult meg, sem mulasztásban (kötelező felelősségbiztosítás kötése), sem aktív magatartással. Ezért arra a következtetésre jutott, hogy a bekövetkezett közlekedési baleset kapcsán a nem vitatott mértékű kár vonatkozásában az I. rendű alperest megtérítési kötelezettség nem terheli.
- [10] A felperes fellebbezése folytán eljáró másodfokú bíróság az elsőfokú ítéletet megváltoztatta, és az I. rendű alperest a kereset szerint marasztalta. Határozatának indokolásában rögzítette, hogy a felperes – a Kgfb. tv. 56. § (1) bekezdése szerint – a kereseti kérelmében a Kgfb. tv. szerinti megtérítési igényt érvényesített az I. rendű alperessel szemben. A másodfokú bíróság idézte – többek között – a Kgfb. tv. 3. § 35. pontját, 4. § (1)–(2) bekezdéseit, a „Szünetelés” címszó alatt elhelyezett 26. § (1), (3) és (7) bekezdését, 35. § (1) bekezdését, valamint a 36. § (8) bekezdésének *a)*, *b)* és *e)* pontjában foglaltakat. Rögzítette, hogy a felperes az I. rendű alperessel szembeni keresetében a Kgfb. tv. alapján öt megillető megtérítési követelést érvényesített, amely a 36. § (8) bekezdésén alapuló megtérítési követelés.
- [11] A Kgfb. tv. alkalmazásában üzemeltetőnek a gépjármű hatósági okirataiba bejegyzett egyéb üzemeltető hiányában a gépjármű tulajdonosa minősül (Kgfb. tv. 3. § 35. pontja), amelyre tekintettel megállapította, hogy a károkozó gépjármű üzemeltetőjének a károkozás időpontjában fennállt tulajdonjoga alapján az I. rendű alperes minősül.
- [12] Utalt arra, hogy az I. rendű alperest a káresemény időpontjában a károkozó gépjárműre vonatkozóan biztosítási kötelezettség a gépjármű forgalomból történt ideiglenes kivonására tekintettel nem terhelte [Kgfb. tv. 4. § (1) és (2) bekezdés, 26. § (1), (3) és (7) bekezdés]. Kifejtette, hogy a felperes a forgalomból ideiglenesen kivont, és ezért felelősségbiztosítási fedezettel nem rendelkező gépjármű üzemeltetésével okozott károk megtérítéséért is köteles helytállni [Kgfb. tv. 35. § (1) bekezdés].
- [13] Rögzítette, hogy ha a káresemény a forgalomból ideiglenesen kivont és ezért felelősségbiztosítási fedezettel nem rendelkező gépjármű üzemeltetése során következik be, a felperes pedig a kárért helytállt, úgy a károsult követelésének kielégítésével kapcsolatban felmerült összes ráfordítása és költsége megtérítését követelheti a gépjármű üzemeltetőjétől a Kgfb. tv. 36. § (8) bekezdés *e)* pontja alapján. Az I. rendű alperes a Kgfb. tv. rendelkezéseinek alkalmazási körében a perbeli gépjármű üzemeltetőjének minősült, a perbeli gépjárművel okozott kárért a felperes köteles volt helytállni, az annak körében felmerült, a károsult követelésének kielégítésével kapcsolatos összes ráfordítása és költsége megtérítését pedig az I. rendű alperestől mint a gépjármű üzemeltetőjétől követelheti, ezért – a másodfokú bíróság álláspontja szerint – a keresete az I. rendű alperessel szemben alapos.
- [14] A másodfokú bíróság kitért arra is, hogy a Kgfb. tv. 36. § (8) bekezdés *e)* pontjában foglalt és a perbeli tényállásra speciálisan vonatkozó jogszabályi rendelkezés hiányában az I. rendű alperes mint üzemeltető megtérítési kötelezettsége fennállna, és megállapítható lenne a Kgfb. tv. 36. § (8) bekezdés *a)* pontja alapján is, hiszen megállapítható, hogy biztosítási fedezettel a károkozás időpontjában nem rendelkezett, míg a törvényi rendelkezés nem differenciál a szerint, hogy a biztosítási fedezet hiányát a biztosítási kötelezettség megsértése, vagy a biztosítási kötelezettség hiánya eredményezi-e. Ha pedig az érintett gépjármű forgalomban nem helyezett vagy a forgalomból kivont gépjárműnek minősülne, úgy az I. rendű alperes megtérítési kötelezettségét a Kgfb. tv. 36. § (8) bekezdés *b)* pontja alapozná meg a törvény rendelkezéseinek alkalmazási körében üzemeltetőnek minősülő személyként, mégpedig függetlenül attól, hogy biztosítási kötelezettsége a Kgfb. tv. 4. § (2) bekezdése szerint ebben az esetben sem állna fenn.
- [15] Megállapította, hogy a fentiek mellett az I. rendű alperes valamennyi, a perben előterjesztett további ellenkérelmi hivatkozása irreleváns, és a megtérítési

kötelezettség alól az I. rendű alperest nem mentesíti, ezért a másodfokú bíróság mellőzte az elsőfokú ítélet kereset elutasítását megalapozó és a másodfokú ítéletben is idézett indokolási részét.

A felülvizsgálati kérelem és ellenkérelem

- [16] A jogerős ítélet ellen az I. rendű alperes terjesztett elő felülvizsgálati kérelmet, amelyben annak hatályon kívül helyezését és az elsőfokú ítélet helybenhagyását kérte. Állította, hogy a jogerős ítélet sérti a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Pp.) 370. § (1) bekezdését, 2. § (2) bekezdését, 342. § (1) és (3) bekezdését, a Kgfb. tv. 26. § (1) és (7) bekezdését, a 36. § (8) bekezdés *a)*, *b)* és *e)* pontját, továbbá a Ptk. 6:519. és 6:521. §-ában foglaltakat.
- [17] Arra hivatkozott, hogy a másodfokú bíróság a fellebbezési kérelmen és a kereseti kérelmen is túlterjeszkedett akkor, amikor a Kgfb. tv. 36. § (8) bekezdés *e)* pontja alapján adott helyt a keresetnek, ugyanis a felperes a Kgfb. tv. e rendelkezésére keresete alapjául nem hivatkozott, ebben a körben keresetét kizárólag a 36. § (8) bekezdés *a)* és *b)* pontjaira alapította. Idézte a Pp. 170. § (2) bekezdés *b)* pontját, és kiemelte, hogy a Pp. 7. § (1) bekezdés 8. pontja szerint a jogalap az az anyagi jogi jogszabályi rendelkezés, amely az alanyi jogot közvetlenül keletkeztető tényeket meghatározza és annak alapján az igény támasztására feljogosít. Érvélese szerint a másodfokú bíróság a keresetnek ugyanakkor mégis olyan jogalapi hivatkozással adott helyt, amely jogalapra, azaz a Kgfb. tv. 36. § (8) bekezdés *e)* pontjára a felperes nem is hivatkozott.
- [18] Állította, hogy a másodfokú bíróság döntésével megsértette a Pp. 370. § (1) bekezdését is, mivel a felperes fellebbezésében nem arra hivatkozott, hogy az elsőfokú bíróság a Kgfb. tv. 36. § (8) bekezdésben írt rendelkezések megsértésével hozta volna meg a keresetét elutasító ítéletét, hanem kizárólag arra, hogy az elsőfokú ítélet sérti a Pp. 279. §-át, mert nem vette figyelembe, hogy az I. rendű alperes a perbeli gépkocsi autósóba történő eljuttatásával megsértette egyebek mellett a Kgfb. tv. 4. § (1) bekezdésében írt biztosítási szerződéskötési kötelezettségét is.
- [19] Állította: tekintettel arra, hogy a felperes sem a keresetlevelében, illetve további perfelvételi nyilatkozataiban, sem a fellebbezésében nem alapította követelését a Kgfb. tv. 36. § (8) bekezdés *e)* pontjára, így a másodfokú bíróság a Pp. 2. § (2) bekezdésének, a 342. § (1) és (3) bekezdésének, valamint a 370. § (1) bekezdésének megsértésével hozta meg az elsőfokú bíróság ítéletét megváltoztató, a keresetnek a Kgfb. tv. 36. § (8) bekezdés *e)* pontja szerint helyt adó ítéletét.
- [20] A jogerős ítélet által másodlagosan felhívott Kgfb. tv. 36. § (8) bekezdés *a)* és *b)* pontjának alkalmazását jelen ügyben ugyanakkor eleve kizártnak tartotta, hiszen más az annak alapjául szolgáló tényállás, mint a jelen perben nem vitatott tényállás. Nem volt vitatott ugyanis, hogy az I. rendű alperes gépjárműve a forgalomból ideiglenesen került kivonásra, amely esetet a Kgfb. tv. a „szünetelés” körében szabályozza.
- [21] Utalt arra, hogy a Kgfb. tv. 36. § (8) bekezdés azokra az esetekre határozza meg a megtérítési igényt, amennyiben az üzembentartói, vezetői oldalon felróható magatartás, illetve mulasztás állapítható meg.
- [22] Álláspontja szerint a Kgfb. tv. 36. § (8) bekezdés *a)* pontja egyértelműen arra az esetre vonatkozik – amelyet egyebekben a felperes fellebbezésében hivatkozott bírósági határozatok is alátámasztanak – , ha az üzembentartó a szerződéskötési kötelezettsége ellenére nem rendelkezett felelősségbiztosítással, idézte továbbá a Kgfb. tv. 4. § (1) és (2) bekezdését. Kifejtette, hogy e rendelkezések értelmében ugyanakkor a konkrét esetben az I. rendű alperesnek nem kellett a perbeli gépkocsi vonatkozásában hatályos felelősségbiztosítással rendelkeznie a Kgfb. tv. 26. § (1) és (7) bekezdésében foglaltakra figyelemmel, azaz nem állt fenn az oldalán olyan jogsértés, amelyet a jogalkotó szankcionálni kívánt volna.
- [23] A Kgfb. tv. 36. § (8) bekezdés *b)* pontja – szintén nem a perbeli esetre vonatkozik, hiszen a perbeli gépkocsi nem véglegesen, hanem csak ideiglenesen került a forgalomból kivonásra. A Kgfb. tv. idézett 4. § (2) bekezdése egyértelmű megkülönbözteti a forgalomból véglegesen, illetve ideiglenes jelleggel történő kivonás esetét, és utóbbira a szünetelés fogalmát használja, melyet a 26. § pontosít. Azzal érvelt, hogy nem is lenne logikus az a jogalkotási technika, amely ugyanazt a mulasztást egy felsoroláson belül háromféleképpen határozná meg.
- [24] Kifejtette, hogy a Kgfb. tv. 36. § (8) bekezdés *a)* pontja tehát arra az esetre vonatkozik, amennyiben a szerződéskötési kötelezettség ellenére nem rendelkezett a károkozó felelősségbiztosítással, a *b)* pont pedig arra, hogy a károkozó gépjármű annak ellenére vett részt a forgalomban, hogy véglegesen kivonták a forgalomból.
- [25] Álláspontja szerint a kereset csak a felperes által sem az elsőfokú, sem a fellebbezési eljárásban nem hivatkozott a Kgfb. tv. 36. § (8) bekezdés *e)* pontjára történő hivatkozás esetében lehetne megalapozott, de ebben az esetben is csak akkor, amennyiben őt a baleset bekövetkezéséért felelősség terhelné. Az elsőfokú bíróság – megítélése szerint – ugyanakkor helyesen állapította meg azt, hogy a felperes által is felhívott Ptk. 6:519. § és 6:521. § rendelkezéseire figyelemmel az I. rendű alperes részéről hiányzik a felróhatóság, és részletesen levezette ezzel kapcsolatos álláspontját.
- [26] A felperes felülvizsgálati ellenkérelmében a jogerős ítélet hatályában való fenntartását kérte.

A Kúria döntése és jogi indokai

- [27] A felülvizsgálati kérelem megalapozott.
- [28] A Kúria a jogerős ítéletet a Pp. 423. § (1) bekezdése alapján a felülvizsgálati kérelem keretei között vizsgálta, és azt az ott hivatkozott indokok alapján az alábbiak szerint jogszabálysértőnek találta.
- [29] A másodfokú bíróság azt önmagában helytállóan rögzítette, hogy a felperes az I. rendű alperessel szemben keresetében a Kgfb. tv. 36. § (8) bekezdésén alapuló megtérítési követelését érvényesítette. Ennek jogalapjaként [Pp. 7. § (1) bekezdés 8. pontja] azonban egyértelműen és következetesen, mind az elsőfokú, mind pedig a másodfokú eljárásban kizárólag Kgfb. tv. 36. § (8)

- bekezdés *a*) és *b*) pontjait jelölte meg. A Kgf. tv. 36. § (8) bekezdés *e*) pontjára igényének érvényesítése alapjaként egyáltalán nem hivatkozott.
- [30] A Pp. 342. § (3) bekezdése szerint törvény eltérő rendelkezése hiányában az érdemi döntés nem terjedhet ki olyan jogra, amelyet a fél a perben nem állított.
- [31] Az e jogszabályi rendelkezéshez kapcsolódó következetes ítélkezési gyakorlat jelentősen megváltoztatta a korábban hatályos polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: régi Pp.) 215. §-án alapuló „jogcímhez kötöttség” elvét.
- [32] A hatályos Pp. miniszteri indokolása szerint a Pp. 342. § (3) bekezdésének szabályával lezárja a „jogcímhez kötöttség” körül a jogirodalomban és a bírói gyakorlatban zajló hosszú vitát. Kifejti, hogy „A bíróság a fél magán autonómiáját tiszteletben tartva nem dönthet a kereset szerinti kérelemnek megfelelően olyan jogalapon, amely eltérő a fél jogállítástól még akkor sem, ha a fél esetlegesen tévedésből jelölte meg a jogát rosszul, és az eltérő jogot a perben állított és bizonyított tények egyébként megalapozzák.”
- [33] A Pp. háromtagú pertárgyfoglalma megköveteli, hogy a felperes keresetlevelében jelölje meg, hogy milyen jogalapon, milyen tények alapján, milyen ítéleti rendelkezést kér a bíróságtól. A túlterjeszkedés tilalma [Pp. 342. § (1) bekezdés] értelmében a bíróság döntése nem terjedhet túl a kereseti kérelmen (ellenkérelemnem, beszámítási kérelemnem). Ez azt is jelenti, hogy a bíróság érdemi döntése nem terjedhet ki olyan jogra, amelyet a fél a perben nem állított, azaz döntését nem alapíthatja olyan jogra, amelyre a felek nem hivatkoztak, a perben nem érvényesítettek.
- [34] Jelen eljárás során pedig az I. rendű alperes helytállóan hivatkozott arra a felülvizsgálati kérelmében, hogy a felperes a keresetének jogalapjaként a Kgf. tv. 36. § (8) bekezdés *e*) pontjára nem hivatkozott.
- [35] A jogalkotó a Pp. megalkotásával egyértelművé tette, hogy a bíróság nemcsak a fél tényállításaihoz, hanem az általa érvényesített joghoz, a megjelölt jogalaphoz is kötve van. Ez az elv következetesen érvényesül a Pp. talaján kialakult ítélkezési gyakorlatban is [Kúria Mfv.VIII.10.043/2022/5. (BH 2022.332.), Kúria Pfv.IV.20.272/2022/5., BDT 2021.4421.].
- [36] Tekintettel arra, hogy a felperes jelen eljárásban előterjesztett keresetében (további perfelvételi irataiban, de a fellebbezésében sem) jelölte meg jogalapként a Kgf. tv. 36. § (8) bekezdés *e*) pontját, ezért a másodfokú bíróság sem maraszthalhatta volna e rendelkezés alapján az I. rendű alperest. Mivel a másodfokú bíróság döntését erre alapította, túlterjeszkedett a keresetben foglaltakon, ezáltal sérült a Pp. 2. § (2) bekezdése mellett a Pp. 342. § (1) és (3) bekezdése és egyúttal a 370. § (1) bekezdése is.
- [37] A jelen eljárásban a keresetet kizárólag az annak jogalapjaként megjelölt, a Kgf. tv. 36. § (8) bekezdés *a*) és *b*) pontjai alapján kellett és lehetett elbírálni az I. rendű alperessel szemben. Ezek alapján ugyanakkor a kereset alaptalan, e rendelkezések alapján megtérítési kötelezettség az I. rendű alperest nem terheli a perben e körben nem vitás tényállás alapján. A másodfokú bíróság ugyanis téves jogi következtetéssel jutott ítélete indokolásának másodlagos érvelésében arra a következtetésre, hogy a konkrét esetben az I. rendű alperes mint üzembentartó megtérítési kötelezettsége fennállna, és megállapítható lenne a Kgf. tv. 36. § (8) bekezdésének *a*), illetve *b*) pontja alapján is.
- [38] A Kúria ebben a körben hangsúlyozza, lényegében egyetértve a felülvizsgálati kérelemben foglaltakkal, hogy a Kgf. tv. 36. § (8) bekezdésének *a*), *b*) és *e*) pontjaiban meghatározott, az üzembentartót terhelő egyes megtérítési kötelezettségi esetek nem azonos jogalapok, azok kifejezetten eltérő tényállásokat foglalnak magukban. Helyesen utalt arra az I. rendű alperes a felülvizsgálati kérelmében, hogy nem is lenne logikus az a jogalkotási technika, amely ugyanazt a mulasztást egy felsoroláson belül háromféleképpen határozná meg.
- [39] A Kgf. tv. 36. § (8) bekezdésének *a*), *b*) és *e*) pontjainak helyes értelmezése szerint, az ott meghatározottak egymástól eltérő, az üzembentartó megtérítési kötelezettségét külön-külön és egymástól függetlenül kiváltó tényállások, amelyek az érvényesíteni kívánt jogot (a megtérítési igényt) közvetlenül keletkeztető tényeket (együtt: a jogalapot) egymástól eltérően határozzák meg, amely alapján a felperest a megtérítési igény támasztására feljogosítják.
- [40] A helyes felülvizsgálati érvelés szerint a Kgf. tv. 36. § (8) bekezdés *a*) pontja arra az esetre vonatkozik, ha a szerződéskötési kötelezettség ellenére nem rendelkezett a károkozó felelősségbiztosítással; a *b*) pont pedig arra, hogy a károkozó gépjármű annak ellenére vett részt a forgalomban, hogy egyáltalán nem helyezték forgalomba vagy véglegesen kivonásra került. A Kgf. tv. 36. § (8) bekezdésének *e*) pontja pedig a fenti esetektől eltérően arra az esetre írja elő az üzembentartó megtérítési kötelezettségét, ha [az *a*) ponttól eltérően] felelősségbiztosítási szerződés megkötésének a kötelezettsége nem is terhelte, és a gépjármű forgalomból [eltérően a *b*) ponttól is] ideiglenes került csak kivonásra (Kgf. tv. 26. §-a szerinti szünetelés esete).
- [41] Tekintettel tehát arra, hogy a konkrét esetben a felperes megtérítési igényét megalapozó, a Kgf. tv. 36. § (8) bekezdés *a*) és *b*) pontja szerinti tényállás nem valósult meg az I. rendű alperes esetében, az *e*) pontra pedig a felperes a keresetét nem alapította, a jogerős ítélet jogszabálysértő módon marasztalta a keresetnek megfelelően az I. rendű alperest.
- [42] Mindezek alapján a Kúria a jogerős ítéletet a Pp. 424. § (3) bekezdése alapján hatályon kívül helyezte, és az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyta.

(Kúria Pfv.III.20.626/2022/4.)

130I. Személyiségi jogsérelmet megalapozhat a betegség szintjét el nem érő pszichés elváltozás is, azonban ezt a károsultnak (sértettnek) kell bizonyítania.

II. Eljárási jogszabálysértés – így a tanúvallomások helytelen értékelése – csak abban az esetben lehet eredményes felülvizsgálat alapja, ha az az érdemi

döntéssel kihatással van [2013. évi V. törvény (Ptk.) 2:42. §, 2:43. § a) pont, 2:52. § (1)–(3) bek., 6:519. § 6:521. §; 2016. évi CXIII. törvény (Pp.) 263. §, 279 §, 294. §, 316–317. §, 346. § (5) bek., 369. § (2)–(3) bek., 370. § (1)–(2) bek.; 1997. évi CLIV. törvény (Eütv.) 244. § (2) bek.].

A felülvizsgálat alapjául szolgáló tényállás

- [1] A felperes harmadik gyermekének születése után, a laktációs időszakban, 2019. június 11-én kereste fel az alperes magánrendelőjét, mivel a bal emlőjében dionyi nagyságú csomót tapintott.
- [2] Az alperes azt a panaszok előadása után a szoptatással együtt járó tünetnek minősítette, a dokumentációban annyit rögzített: „ép laktáló emlők, bal oldalon több, kp. érzékeny, nem gyulladt csomó tapintható. Diagnózis: lactatio, javaslat egyelőre obs, sz.e. control.” Az alperes további vizsgálatokat nem rendelt el, szóban azt közölte a felperessel, akkor menjen vissza kontrollra, ha már fáj a bal mellében a csomó és piros.
- [3] A felperes 2019. augusztus 26-án egy másik nőgyógyász magánrendelésén jelent meg, ahol további vizsgálatokat rendeltek el. 2019. szeptember 9-én a felperes bal emlőjének, valamint a hónalj és a felső végtag nyirokcsomóinak rosszindulatú daganatát állapították meg. A felperes ezt követően emlőeltávolító műtéten esett át.

A kereseti kérelem és az alperes védekezése

- [4] A felperes keresetében 1 000 000 forint sérelemdíj megfizetésére kérte az alperes kötelezését. Hivatkozott arra, hogy az alperes a vizsgálat során tanúsított magatartásával megsértette az élethez, testi épséghez és egészséghez fűződő személyiségi jogait. Allította, hogy lelki traumát, sérelmet okozott számára, hogy a közjegyzői eljárásban beszerzett szakvélemény elkészültéig abban a tudatban élt, hogy amennyiben az alperes megfelelően járt volna el, és haladéktalanul megtörtént volna a szükséges vizsgálatok, úgy betegsége nem kerül előrehaladott, áttétes állapotba.
- [5] Az alperes ellenkérelmében a kereset elutasítását kérte. Hivatkozott arra, hogy a vizsgálat során a szakma szabályai szerint járt el. Előadta, hogy a felperes harmadik gyermekének szoptatása során jelentkező emlőproblémájával kereste fel, ezért az első vizsgálat alkalmával fel sem merülhetett egyéb vizsgálatok elrendelése további megfigyelés nélkül.

Az első- és a másodfokú ítélet

- [6] Az elsőfokú bíróság ítéletével kötelezte az alperest 700 000 forint sérelemdíj megfizetésére, ezt meghaladóan a keresetet elutasította.
- [7] Indokolása szerint azzal, hogy a felperes az alperes magánrendelésén jelent meg, és kért tőle panaszai alapján vizsgálatot, tájékoztatást és ellátást, a felek között egészségügyi, társadalombiztosítási elemeket is magában foglaló megbízási szerződés jött létre, ezért az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény (a továbbiakban: Eütv.) 244. § (1) bekezdése megalapozta az alperes felelősségét a személyiségi jogsértés tekintetében is.
- [8] Az elsőfokú bíróság a közjegyzői eljárásban beszerzett orvosszakértői vélemény alapján megállapította, hogy az alperes megsértette az Eütv. 136. §-ban írt dokumentációs kötelezettségét, ezért

nem tudta bizonyítani a perben a szakmai szabályszegésének, illetve mulasztásának hiányát. Rámutatott arra, hogy az alperes bizonyítási indítvánnyal nem élt, a szakértői vélemény kiegészítését sem kérte.

- [9] Az elsőfokú bíróság megítélése szerint az alperes a rendelkezésén előadott panaszokhoz képest nem a szakma szabályainak megfelelően, nem kellő gondossággal járt el. Megítélése szerint az alperes eljárását, az általa lefolytatott vizsgálatot, annak figyelembevétele mellett is hiányosnak és nem kellően gondosnak kell minősíteni, hogy a felperes harmadik gyermeke születése utáni laktációs időszakban fordult hozzá.
- [10] Kiemelte, hogy az alperes eljárása, szakmai hibája a felperes túlélési esélyeit nem befolyásolta. Hivatkozott azonban arra, hogy ezek a szakmai hibák okozati összefüggésben álltak a felperes által átélt lelki sérülésekkel, ideges lelkiállapotával, és megalapozták azt a szakértői vélemény megismeréséig fennálló érzését, amely szerint az alperes nem megfelelő eljárása hozzájárult betegségének súlyosbodásához, gyógyulási esélyeinek romlásához.
- [11] Indokolása szerint az Eütv. rendelkezéseit megsértette az alperes azzal is, hogy a nem a szakma szabályai szerinti vizsgálatával és a nem megfelelő tájékoztatásával megfosztotta a felperest attól a jogától, hogy az akkori egészségi állapota ismeretében mérlegelje a további kezelés lehetőségét, emellett megsértette a felperes személyiségi jogait.
- [12] A jogsértés súlyára, az alperes felróhatóságának mértékére, annak a felperesre és környezetére gyakorolt hatására tekintettel 700 000 forint sérelemdíjat tartott alkalmasnak a felperest ért nem vagyoni hátrányok kompenzációjára.
- [13] Az alperes fellebbezése folytán eljárt másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletének nem fellebbezett részét nem érintette, a megfellebbezett rendelkezéseit megváltoztatta, a keresetet elutasította.
- [14] Indokolása szerint az Eütv. 244. § (2) bekezdése az egészségügyi szolgáltatás keretében végzett ellátás során okozott vagyoni és nem vagyoni hátrányok miatt érvényesített kártérítési és sérelemdíj iránti igényekre – figyelemmel a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 2:52. § (2) bekezdésében írt utaló szabályra is – a Ptk.-nak a szerződésen kívül okozott kárért való felelősségre vonatkozó szabályait – többlettényállás hiányában az általános, felróhatósági alapú szabályokat (6:519. §) – rendeli alkalmazni.
- [15] Az alperes felróhatóságát az elsőfokú bírósággal egyezően bizonyítottnak látta, mivel az orvos a hiányos orvosi dokumentáció folytán nem tudta bizonyítani, hogy a szakma szabályainak megfelelő gondossággal vizsgálta meg a felperest és adott tájékoztatást a részére.
- [16] Vizsgálta, hogy a felperes nyilatkozata és a tanúvallomások alapján helytállóan jutott-e az elsőfokú bíróság arra a következtetésre, hogy az alperes mulasztásával megsértette a felperes egészséghez fűződő személyiségi jogát, azaz a nem kellő gondossággal elvégzett vizsgálata következtében – az állapota bizonytalansága miatt –

- a felperesnél olyan stresszhelyzet alakult ki, ami elérte a lelki egészségértés szintjét.
- [17] Rámutatott arra, hogy a bíróság feladata az egyes bizonyítékok bizonyító erejének és a bizonyítás egészének az értékelése. A másodfokú bíróság M. Sz. T. (a felperes barátnője) és G. P. (a felperes házastársa) tanúk elfogultságára, érdekelttségére figyelemmel nem tulajdonított bizonyító erőt az általuk előadottaknak a felperes pszichés állapotának körében. Ezzel szemben dr. B. I. érdektelen tanú előadását vette figyelembe e körben, aki azt tapasztalta, hogy a felperes pszichés állapota az aktuális problémáival arányos volt.
- [18] Rámutatott arra is, hogy az elsőfokú bíróság retrospektív vélekedése önmagában nem bizonyította a felperesnek a vizsgálatot követő, az egészségértést eredményező, negatív irányú pszichés állapotváltozását.
- [19] Fentiekre tekintettel a másodfokú bíróság teljes bizonyító erőt tulajdonítva dr. B. I. tanú vallomásának, úgy ítélte meg, hogy a felperesnél a nem kellően gondosan elvégzett alperesi vizsgálattal okozati összefüggésben álló személyiségi jogsértés objektív ténye nem állapítható meg, ezért a keresetet elutasította.
- A felülvizsgálati kérelem és ellenkérelem**
- [20] A jogerős ítélet ellen a felperes terjesztett elő felülvizsgálati kérelmet, amelyben annak hatályon kívül helyezését és az elsőfokú bíróság ítéletének helybenhagyását kérte.
- [21] Megsértett jogszabályhelyként az Eütv. 244. § (2) bekezdését, a Ptk. 2:42. §-át, a 2:43. § a) pontját, a 2:52. § (1)–(3) bekezdéseit, a 6:519. §-át, a 6:521. §-át, valamint a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi törvény CXXX. törvény (a továbbiakban: Pp.) 263. §-át, 279. §-át, 294. §-át, a 346. § (5) bekezdését, a 369. § (2) és (3) bekezdését, a 370. § (1) bekezdését, a 371. § (1) és (2) bekezdését, a 316. §-át és a 317. §-át jelölte meg.
- [31] Az alperes felülvizsgálati ellenkérelmében a jogerős ítélet hatályában való fenntartását kérte.
- A Kúria döntése és jogi indokai**
- [32] A felülvizsgálati kérelem nem alapos.
- [33] A Pp. 423. § (1) bekezdése értelmében a Kúria a felülvizsgálat során a felülvizsgálati kérelem korlátai között, az ott megjelölt jogszabályok tekintetében vizsgálja a jogerős ítélet jogszabálysértő voltát (az ott írt kivételekkel). Ugyanezen jogszabályhely (2) bekezdése szerint a felülvizsgálat a jogerős ítélet meghozataláig bekövetkezett és a jogerős ítélettel elbírált tényekre terjedhet ki.
- [34] A Kúria a Pp. 424. § rendelkezéseinek értelmében annak függvényében hozza meg a határozatát, hogy a jogerős ítélet sérti-e a felülvizsgálati kérelemben hivatkozott jogszabályhelyet, és az eljárási szabálysértésnek az ügy érdemi elbírálására lényeges kihatása volt, illetve a jogerős ítélet az ügy érdemére kiható módon jogszabálysértő.
- [35] A keresetben előadottak alapján a felperesnek kellett bizonyítania, hogy az alperes – szakvélemény által igazolt – mulasztásai személyiségi jogsértőek, illetve neki a betegségen, valamint a betegségtudaton kívül pszichésen olyan többletterhelést okoztak, amely a sérelemdíj iránti igényét megalapozza.
- [36] A felperes felülvizsgálati kérelmében – egyebek mellett – sérelmezte, hogy barátnője és házastársa tanúvallomását a másodfokú bíróság kirekesztette a bizonyítékok köréből, előadásuknak érdekelttségük és elfogultságuk miatt nem tulajdonított bizonyító erőt.
- [37] A Pp. 263. § (1) bekezdése szerint a bíróság a perben – törvény eltérő rendelkezése hiányában – alakoszerű bizonyítási szabályokhoz, a bizonyítás meghatározott módjához vagy meghatározott bizonyítási eszközök alkalmazásához nincs kötve, szabadon felhasználhatja a felek előadásait, valamint minden bizonyítékot, amely a tényállás megállapítására alkalmas.
- [38] E tekintetben a felperes helyesen hivatkozott arra, hogy sérültek a Pp. 263. § és 279. § szabályai, mivel a másodfokú bíróság alaptalanul mellőzte a két tanú vallomását, figyelemmel arra, hogy pont a felpereshez közel álló személyek tudtak nyilatkozni az őt ért lelki traumával összefüggésben. Ezen eljárási jogszabálysértések azonban csak akkor vezetnének a felülvizsgálat eredményességére, ha azok az érdemi döntésre kihatással lennének. Ez adott esetben nem állapítható meg.
- [39] Azzal egyetért a Kúria, hogy a tanúvallomások bizonyítékként történő értékelésénél figyelembe kell venni az esetleges elfogultságra, érdekeltségre utaló körülményeket, ugyanakkor ez nem jelenti minden esetben azt, hogy a közeli hozzátartozó, ismerős, barát tanúvallomása elfogultság okán ne lenne bizonyítékként értékelhető. A perbeli esetben a tanúk arra nyilatkoztak, hogy milyen pszichés hatást gyakorolt a felperesre az alperesnél végzett vizsgálat, illetve annak következményei. A felperes lelkiállapotát érintő körülmények, hatások és az abban bekövetkezett változások tekintetében éppen a közeli, bizalmas viszonyban álló személyek előadása tekinthető hitelesnek, tehát ez okból a tanúvallomások bizonyítékok köréből való kirekesztésének nem volt alapja.
- [40] Ugyanakkor a Kúria kiemeli: még a másodfokú bíróság által mellőzött tanúvallomások – többi bizonyítékkal együtt történő – értékelésével sem bizonyított az alperes mulasztásával kapcsolatban a felperes lelki egészségének sérelme mint jogsértés. A másodfokú bíróság azt helyesen vizsgálta, hogy az alperes szakvéleménnyel igazolt mulasztásai okoztak-e a felperes számára olyan pszichés többletterhelést, amely sérelemdíj iránti igényt alapozhatott meg. A Kúria egyetértett a másodfokú bíróság végkövetkeztetésével, a felperes a konkrét esetben nem tudott igazolni olyan személyiségi jogsérelmet, amely a sérelemdíj alapjául szolgálhatna. A Kúria rámutat arra: valóban megalapozhat ilyen igényt a betegség szintjét el nem érő pszichés károsodás is, azonban a felperes az alperes magatartásával összefüggésben a betegségen, a betegségtudaton kívül ilyet nem igazolt, az alperes magatartásával szoros összefüggésben álló, negatív pszichés elváltozást nem tudott bizonyítani. Mivel a sérelemdíj jogintézménye az általános személyiségvédelem eszköze, annak jogalapja valamely személyhez fűződő jog megsértése [34/1992. (VI. 1.) AB határozat], ennek megsértését azonban a felperes

nem bizonyította, ezért a sérelemdíj iránti követelése megalapozatlan. Nem sérült tehát az Eütv. 244. § (2) bekezdése, a Ptk. 2:42. §-a, a 2:43. § a) pontja, a 2:52. § (1)–(3) bekezdései, a 6:519. § és a 6:521. § sem. Utal arra is a Kúria, hogy nem sérült a Pp. 294. §-a sem, ugyanis ez a § a tanú meghallgatás szabályait tartalmazza, nem a tanúvallomások értékeléséről és bizonyító erejének megítéléséről szól.

- [41] A felperes felülvizsgálati kérelmében alaptalanul állította a Pp. 316–317. §-ainak sérelmét. Az eljáró bíróságok a szakértői véleményt helyesen értékelték és állapították meg, hogy az alperes a hiányos orvosi dokumentáció alapján nem tudta bizonyítani a kellően gondos eljárását a felperes kivizsgálása és a részére adott tájékoztatás körében. A szakértői vélemény ugyanakkor az alperes szakmai hibáiról szólt, valamint arról, hogy a szakmai hibák nélkül sem változtak volna a felperes túlélési esélyei. A szakvélemény ugyanakkor nem állapított meg olyan esetleges lelki sérülést az alperes magatartásával összefüggésben, amely alkalmas lett volna a felperes által állított személyiségi jogsérelem alátámasztására. A felperes pszichés többletterhelése körében a bíróságok a tanúvallomásokat értékelték. Bár a másodfokú bíróság megalapozatlanul rekesztett ki két tanúvallomást a mérlegelendő bizonyítékok köréből, azt helyesen állapította meg, hogy az alperes nem kellően gondosan elvégzett vizsgálatával összefüggésben személyiségi jogsértést a felperes nem tudott bizonyítani. Mindezek alapján nem sérültek a Pp. 316–317. §-ai.
- [42] Emellett alaptalanul hivatkozott a felperes a Pp. 369. § (2)–(3) bekezdései sérelmére is. A Pp. 369. § (2) bekezdése ugyanis az ítéletben indokolt végzés felülbírálatáról szól, amelyről jelen ügyben nyilvánvalóan nem volt szó, a (3) bekezdése pedig a másodfokú bíróság felülbírálati jogkörét határozza meg anyagi jogi szempontból, amely szintén nem sérült.
- [43] A felperes alaptalanul állította azt, hogy az alperes fellebbezése nem tartalmazta az elsőfokú bíróság által megállapított személyiségi jogsértés vitatását. A másodfokú bíróság helytállóan vizsgálta a fellebbezést tartalma szerint. Az alperes a szakértői véleményben foglaltak ellenére a fellebbezésében is arra hivatkozott, hogy az Eütv.-ben meghatározott gondossági követelményeknek és tájékoztatási kötelezettségének maximálisan eleget tett (fellebbezés 3. oldal 5. bekezdés). Ebből következően nyilvánvalóan vitatta azt is, hogy a felperesnek személyiségi jogsértést okozott volna. Nem sérült tehát a Pp. 370. § (1) bekezdése és 371. § (1) és (2) bekezdése sem.
- [44] A felperes felülvizsgálati kérelmében hivatkozott a Pp. 346. § (5) bekezdésének megsértésére. A Pp. 346. § (5) bekezdése értelmében a jogi indokolás tartalmazza az ítélet alapjául szolgáló jogszabályokat és szükség esetén azok értelmezését, a megállapított tényekre vonatkozó bizonyítékokat azokkal a körülményekkel együtt, amelyeket a bíróság a bizonyítékok mérlegelésénél irányadónak vett, a tények megállapításának egyéb körülményeit, továbbá azokat az okokat, amelyek miatt a bíróság valamely tényállítást nem talált bizonyítottnak, vagy amelyek miatt a felajánlott bizonyítást mellőzte. A

felperes tehát lényegében a jogerős ítélet mérlegelő tevékenységét támadta, illetve azt állította, hogy a jogerős ítéletben a másodfokú bíróság nem tett eleget indokolási kötelezettségének. Ezzel összefüggésben a Kúria rámutat, hogy a másodfokú bíróság indokolási kötelezettségének eleget tett, ítéletében kifejtette, hogy milyen körülményeket értékelt döntése meghozatalakor, rögzítette az azokkal kapcsolatos jogi álláspontját, amelyet megfelelően megindokolt. A jogerős ítélet tehát megfelelt a Pp. 346. § (5) bekezdésében foglaltaknak is.

- [45] A kifejtettekre tekintettel a Kúria a jogerős ítéletet hatályában fenntartotta, mivel a megállapított eljárási jogszabálysértésnek az ügy érdemi elbírálására érdemi kihatása nem volt, a jogerős ítélet egyebekben megfelelt a felülvizsgálat tárgyává tett anyagi jogi és eljárási jogszabályoknak.

(Kúria Pfv.III.21.258/2021/6.)

131 I. A személyiségi jogi védelem mindenkire kötelező tartalma mások alanyi jogának a tiszteletben tartása. A személyiségi jogérvényesítés feltétele a személyiségi alanyi jogot sértő vagy veszélyeztető magatartás, amely a jogsértő és a sérelmet szenvedett fél között fennálló kapcsolatban polgári jogi, ezen belül személyiségi jogviszonyt keletkeztet.

II. Valamely szociális ellátási formához való hozzáférés biztosításának igénye önmagában a személyiségvédelem alapja nem lehet. A polgári perben, polgári jogviszonyok alapján eljáró bíróságnak – jogszabályi felhatalmazás hiányában – nincs hatásköre a közjogi viszonyok körébe tartozó intézkedések megtételére kötelezni az alpereseket. Az állam végrehajtó szerveként eljáró alpereseknek a közjogi feladataik ellátása körében a felperesek által állított mulasztása személyiségi jogviszonyt nem keletkeztet [Alaptörvény XIX. cikk (1)–(2) bek.; 2013. évi V. törvény (Ptk.) 2:42. § (1)–(2) bek.; 1993. évi III. törvény (Szoctv.) 75. § (1) bek., 66/A. § (1) bek.; 2003. évi CXXV. törvény (Ebkvt.) 4. § a)–m) pontja].

A felülvizsgálat alapjául szolgáló tényállás

- [1] Az I., az V., a VII., a IX. és a XI. rendű felperesek halmozott fogyatékossgal élő, teljes körű gondozásra szoruló személyek, a II., a VI., a VIII., a X. és a XII. rendű felperesek a gondozásukat ellátó szülők. Az I. rendű alperes miniszterium a Kormány szociálpolitikáért felelős tagja. A II. rendű alperes központi költségvetési szerv, kötelezettségei közé tartozik a pszichiátriai betegek, fogyatékos személyek ellátásának biztosítása.
- [2] A felperesek 2015-ben a támogatott lakhatás szakosított intézményi ellátás igénybevétele érdekében fordultak a II. rendű alpereshez. 2015 májusában a II. rendű alperes arról tájékoztatta a II. és a X. rendű felpereseket, hogy az intézményrendszer átalakítása megkezdődött, a program célcsoportjába azok a fogyatékos személyek tartoznak, akiket nagy létszámú intézményekben látnak el, célja a fogyatékos személyek számára az ápolást, gondozást nyújtó bentlakásos szociális intézményi férőhelyek kiváltása. Ezt követően a II. rendű felperes beadványában azt kérte, hogy a II. rendű alperes a

támogatott lakhatás iránti kérelemről hozzon határozatot. A II. rendű alperes 2015. szeptember 4-én iratában arról tájékoztatta a II. rendű felperest, hogy a 2013. január 1. óta állami fenntartásban működő fogyatékos személyeket ellátó intézményekbe történő felvétel nem hatósági eljárás, a szociális intézményi jogviszony keletkezését az erről dönteni jogosult személy intézkedése alapozza meg. Tájékoztatta a II. rendű felperest az eljárásrendről és arról, hogy az I. rendű felperes elhelyezése iránti kérelmet meghatározott mellékletekkel együtt az intézmény kiválasztásával terjesztheti elő. Mivel a kérelem intézményi megjelölést nem tartalmazott, annak továbbítására nem került sor. 2017. október 26-án a II. rendű felperes annak közlését kérte, hogy van-e olyan támogatott lakhatás vagy lakóotthon B.-n, ahová az I. rendű felperes felvételét kérheti. 2017. november 14-én a II. rendű alperes közölte, hogy a II. rendű felperes kérelme intézményi megjelölést nem tartalmazott, annak továbbítására sem került sor. 2017. november 23. napján a II. rendű alperes iratában azt közölte, hogy fenntartásában a súlyos-halmozott fogyatékosokkal élők számára támogatott lakhatást biztosító otthonok vagy lakóotthonok B.-n nincsenek, így ehhez várólista sem tartozik. Az ellátás igénybevitelére a felperesek kérelmet nem terjesztettek elő.

A felperesek keresete és az alperesek ellenkérelme

- [3] Az I–II. és a IV–XII. rendű felperesek keresetükben annak megállapítását kérték, hogy az I. és II. rendű alperesek megsértették a felperesek emberi méltóságát, a magán- és családi élet tiszteletben tartásához, az annak részét képező kapcsolattartáshoz és egyenlő bánásmóddhoz fűződő jogukat azzal, hogy nem gondoskodtak B.-n a súlyos-halmozott fogyatékosokkal élő személyek tartós bentlakását lehetővé tevő önálló, avagy közösségi lakhatás megszervezéséről és fenntartásáról. Kérték, hogy a bíróság kötelezze az alpereseket a jogsértés abbahagyására, a jogsértést megállapító ítélet rendelkező részének saját honlapjukon és a Magyar Távirati Iroda útján történő közzétételére. A sérelmes helyzet megszüntetését akként kérték, hogy B. területén biztosítsanak az I. rendű, az V. rendű, a VII. rendű, a IX. rendű és a XI. rendű felpereseknek tartós bentlakást lehetővé tevő, a nemzetközi szakmai normáknak, a Magyarország által ratifikált nemzetközi egyezményekben vállalt kötelezettségeknek megfelelő támogatott lakhatást, továbbá a sérelmes helyzet megszüntetéséig a saját költségükön a szociális igazgatásról és a szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény (a továbbiakban: Szocvtv.) 75. § (1) bekezdés b)–d) pontjai szerinti szolgáltatásokat. Kérték, hogy a bíróság egyetemlegesen kötelezze az alpereseket a felperesek javára személyenként 5 000 000 forint nem vagyoni kártérítés megfizetésére.
- [4] A felperesek keresete szerint az Alaptörvény II., VI. és XIX. cikkéből, a Szocvtv., a Fogyatékosokkal élő személyek jogairól szóló egyezmény és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 2007. évi XCII. törvény 19. cikkéből, a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény (a továbbiakban: Fot.) rendelkezéseiből egyértelműen következik, hogy a magyar állam milyen formájú és minőségű lakhatást köteles biztosítani a súlyos, halmozottan fogyatékos emberek számára. E kötelezettség részét képezi, hogy lakóhelyüket szabadon megválaszthassák, ne kelljen nagy létszámú intézetben élniük. A működő intézmények nem jelentenek megoldást a felperesek problémáira, B.-n nincs lakóotthoni férőhely, illetve támogatott lakhatási forma. Kifejtették, hogy az I. rendű alperes a Kormány szociál- és nyugdíjpolitikáért felelős tagjaként, irányító és felügyeleti szervként, a II. rendű alperes pedig az intézmények fenntartójaként felelős az állított mulasztásért. Az I. rendű alperes feladata a fogyatékosok jogainak érvényesülését biztosító jogszabályok megalkotása, az ellátási rendszer kialakítása, a feladatok végrehajtásának koordinálása. A II. rendű alperes jogsértő személyiségi jogot sértő mulasztása a kereset szerint az, hogy nem érte el és hatékony lépéseket sem tett annak érdekében, hogy a fogyatékosokkal élő személyek részére a támogatott lakhatás elérhető legyen. Annak alátámasztására, hogy a bíróság a fennálló közjogi jogviszonytól függetlenül kötelezheti a jogsértőt a sérelmes helyzet megszüntetésére, hivatkoztak a Legfelsőbb Bíróság Pfv.IV.21.568/2010/5. számú ítéletére és a Kúria Pécsi Ítéletábla Pf.III.20.004/2016/4. számú ítéletét hatályában fenntartó Pfv.IV.20.085/2017/9. számú ítéletére.
- [5] Az I. rendű alperes jogelődje és a II. rendű alperes a kereset elutasítását kérte. Védekezésük lényege szerint Magyarországon a szociális biztonság garantálása nem alanyi alapjog, hanem államcél, az Alaptörvény XIX. cikk (1) bekezdése a szociális ellátárendszer fenntartását és működtetését követeli meg az államtól, amelynek az alperesek eleget tettek. A fogyatékosokkal élő személyek részére a jogszabályok nem keletkeztetnek alanyi jogot valamely konkrét ellátási forma igénybevitelére, kiváltképpen nem arra, hogy lakóhelyükön támogatott lakhatási férőhelyet biztosítsanak számukra az I. és a II. rendű alperesek.

Az első- és a másodfokú részítélet

- [6] Az elsőfokú bíróság – a hatályon kívül helyezést követően megismételt eljárásban – a III. rendű felperes tekintetében az eljárás félbeszakadását állapította meg. A további felperesek keresete tárgyában meghozott részítéletében megállapította, hogy az alperesek megsértették az I., a II., a IV., az V., a VI., a VII., a VIII., a IX., a X., a XI. és a XII. rendű felperesek emberi méltóságát, magánélethez fűződő személyiségi jogát és az egyenlő bánásmód követelményét azzal, hogy az I. rendű alperes B.-re kiterjedően elmulasztotta a súlyos, halmozottan fogyatékosokkal élő személyek részére támogatott lakhatást nyújtó intézményi ellátások rendszerének meghatározását, valamint elmulasztotta az irányítása alatt álló II. rendű alperes működése törvényességének ellenőrzését; a II. rendű alperes elmulasztotta B.-n a súlyos-halmozottan fogyatékosokkal élő személyek részére támogatott lakhatást nyújtó intézmény megszervezését és fenntartását. Az alpereseket a jogsértés

- abbahagyására és arra kötelezte, hogy a részítélet rendelkező részét 15 napon belül 90 napi időtartamban tegyék közzé a honlapjukon. Az I. és a II. rendű alpereseket a sérelmes helyzet megszüntetésére kötelezte oly módon, hogy B. területén biztosítsanak az I., az V., a VII., a IX. és a XI. rendű felpereseknek támogatott lakhatási ellátást, melynek elérhetőségéig is biztosítsák részükre a lakhatási szolgáltatáson kívüli további szolgáltatásokat. Az elsőfokú bíróság egyetemlegesen kötelezte az alpereseket, hogy fizessenek meg az I., a II., a IV., az V., a VI., a VII., a VIII., a IX., a X., a XI. és a XII. rendű felpereseknek személyenként 5 000 000 forintot. Ezt meghaladóan a keresetet elutasította.
- [7] Az elsőfokú részítélet indokolása szerint a Fővárosi Ítélet tábla a 32.Pf.21.346/2018/12-II. számú hatályon kívül helyező végzésben megállapította a B.-n elérhető támogatott lakhatás hiányában az I. és a II. rendű alperes magatartásának jogellenességét. Az elsőfokú bíróság a jogszabályokból egyenesen levezethetőnek tartotta, hogy a fogyatékossgal élő felpereseket mindennemű további feltételtől mentesen, kifejezetten B.-n és kifejezetten a támogatott lakhatásnak minősülő szakosított ellátás illeti meg.
- [8] Az Alaptörvény XIX. cikk (1) és (2) bekezdéséből arra következtetett, hogy a fogyatékossgal élő felpereseknek joga, hogy a Magyar Állam olyan szociális intézményrendszert tartson fenn, amelyben a felperesek az őket megillető szociális ellátáshoz hozzájutnak. Az Alkotmánybíróság 3217/2014. (IX. 24.) AB határozata alapján pedig azt állapította meg, hogy a Magyar Államnak általánosságban csak törekednie kell a szociális biztonság nyújtására, de a rászorultakat (a fogyatékosokat is) megillető ellátások elérésének biztosítására nemcsak törekedni kell, hanem azt az állam biztosítani köteles.
- [9] Az elsőfokú bíróság a Szocvtv. 66/A. § (1) bekezdésének 2015. január 1. napjától hatályos rendelkezéséből – mely szerint a fogyatékos személyek részére teljes körű ellátás nagy létszámú intézmények átalakítása vagy új férőhely létrehozása esetén csak támogatott lakhatás formájában biztosítható – arra következtetett, hogy ez az ellátás csak két módon nyújtható: vagy intézmény átalakítással vagy új férőhely létrehozással. Mindkét esetben kizárólag támogatott lakhatás formájában, „a jelenben és nem a bizonytalan jövőben”. A hatályon kívül helyező végzés által megállapított tényként utalt arra, hogy B. területén nincs ilyen ellátási forma. Kifejtette, hogy 2013. január 1. napjától az állam köteles gondoskodni a szakosított ellátásról a Szocvtv. 88. § (1) bekezdése alapján, ezért az államnak minden megye területén kötelessége megszervezni és fenntartani a szakosított ellátást. Valamennyi fogyatékos személy igényt formálhat arra, hogy az őt megillető ellátáshoz a lakóhelyéhez közel jusson hozzá, a fővárosi lakosok pedig a fővárosban létrehozott támogatott lakhatás igénybevételére jogosultak. A komplex szükségletfelmérést sem tartotta az ellátásra való jogosultság feltételének, mert a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet 110/B. § és 110/C. § (3) bekezdése szerint annak célja nem a jogosultság, hanem a nyújtandó szolgáltatások körének felmérése. További érvelése szerint a Szocvtv. 75. §-a 2013. január 1. napjától létrehozta a támogatott lakhatási formát, a 66/A. § alapján pedig 2015. január 1. napjától a szakosított intézményi ellátást csak ebben a formában lehet nyújtani, ezért az állam a jogszabály hatályba lépésétől kezdődően köteles ezt az ellátást biztosítani.
- [10] Az elsőfokú bíróság részítéletének indokai szerint az I. rendű alperes felelőssége a Kormány feladat- és hatásköreiről szóló 94/2018. (V. 22.) Korm. rendelet 105. § (2) bekezdéséből, a szociálpolitikával kapcsolatos feladataiból következik. Az I. rendű alperes jogellenesen járt el, mert elmulasztotta a fővárosi intézményrendszer azon kereteinek kialakítását, amelyek alapján a fogyatékosok az őket megillető ellátáshoz hozzájuthatnak. Az I. rendű alperes nem határozta meg a fejlesztési irányokat, nem tett eleget ellenőrzési kötelezettségének sem, ellenkező esetben tudnia kellett volna a II. rendű alperes működésének jogellenességéről. A II. rendű alperes feladata az intézmények megszervezése és fenntartása, amely kötelezettségének nem tett eleget.
- [11] Az elsőfokú bíróság részítéletének [102] bekezdése szerint a felperesek keresete végső soron arra irányult, hogy az I. és a II. rendű alperesek a jogszabályban meghatározott kötelezettségeiknek tegyenek eleget. Megállapította, hogy a felperesek igénye a támogatott lakhatási ellátáshoz való jogon alapul, mert „a fogyatékkal élő felperesek jogosultak arra, hogy b.-i lakóhelyükön és a jelenben, azaz nem a távolba vésző jövőben juthassanak hozzá az őket megillető ellátáshoz”. Alaptalannak tartotta a II. rendű alperes költségvetési finanszírozás hiányán alapuló védekezését, mert ez olyan közjogi kérdés, ami a felperesek magánjogi igényével szemben a kimentésre nem alkalmas.
- [12] Az elsőfokú bíróság akként foglalt állást, hogy a támogatott lakhatás hiányára visszavezethető hátrányok nem egyéni, hanem rendszerszerű problémát okoztak, amelyek valamennyi felperes emberi létezésének központi magját érintik, ezért valamennyi felperes emberi méltóságát sértették. A támogatott lakhatási ellátás keretében biztosított szolgáltatások ugyanis azok, amelyek a fogyatékkal élő felperesek személyiségének kibontakozásához, a méltó emberi létezéshez szükséges támogatást megadják. A magánélet védelméről szóló 2018. évi LIII. törvény (a továbbiakban: Mvtv.) 1. § és 2. § (1) és (3) bekezdése alapján megállapította, hogy a felperesek magánéletéhez fűződő személyiségi joga is sérült. Megalapozatlannak tartotta ugyanakkor, ezért elutasította a családi élet tiszteltben tartásához, a kapcsolattartáshoz fűződő személyiségi jog sérelmére alapított keresetet.
- [13] Az elsőfokú bíróság megítélése szerint a fogyatékossgal élő felperesek alappal hivatkoztak az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdésébe ütköző, továbbá az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény (a továbbiakban: Ebktv.) 8. § g) pontjában foglalt védett tulajdonságuk miatt az egyenlő bánásmód sérelmére, a közvetlen hátrányos

megkülönböztetésre. Az összehasonlító helyzetben lévő csoportját az ép, nem fogyatékos emberek csoportjában határozta meg, akikkel szemben a támogatott lakhatás elmaradása miatt szenvedtek el a fogyatékoságukra visszavezethető, emberi méltóságukat sértő hátrányt a felperesek. Megalapozottnak tartotta – az „átsugárzó diszkrimináció” elve alapján – a fogyatékos gyermekeiket nevelő felperesek egyenlő bánásmód sérelmére alapított keresetét. Megállapítása szerint a fogyatékos gyermekeiket érő hátrányos megkülönböztetés közvetlenül a szülőket is érinti, miután a közvetlen hátrányos megkülönböztetéshez a gyermekek védett tulajdonsága, a fogyatékoság vezetett [Ebktv. 8. § g) pont] az összehasonlító helyzetben lévő, ép gyermeket nevelő szülőkhöz képest.

- [14] Kifejtette, hogy a felperesek személyiségi jogainak sérelme az I. és a II. rendű alperes magatartásával, illetve mulasztásával okozati összefüggésben áll. Az alperesek személyiségi jogot sértő magatartását – a keresetet tartalma szerint elbírálván – az alperesek jogszabályon alapuló feladat- és hatásköre alapján állapította meg. Az I. és a II. rendű alperest a jogsértés abbahagyására és elégtétel adására kötelezte. A keresetnek megfelelően kötelezte az I. és a II. rendű alperest a sérelmes helyzet megszüntetésére. Irányadónak tartotta a Legfelsőbb Bíróság Pfv.IV.21.568/2010/5. számú ítéletét, amely szerint a jogsértés megszüntetésének konkrét módját is meghatározhatja a bíróság, és ennek nem akadálya, hogy az alperesek nem polgári jogi, hanem közjogi jogviszonyban kötelesek az egyenlő bánásmód tiszteletben tartására. Kiemelte, hogy erre csak a végrehajtathóság követelményének, a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény (a továbbiakban: Vht.) 13. §-ának megfelelő kereset esetén van lehetőség. Ennek ellenére a sérelmes helyzet megszüntetését lehetségesnek tartotta „az ítélet végrehajtására vonatkozó kötelezettséget általánosságban hangsúlyozó, kifejezett marasztalást nem tartalmazó ítéleti rendelkezéssel is” [152]. Az elsőfokú bíróság ezért a keresetet a tartalma szerint értékelve arra kötelezte az alpereseket, hogy B. területén biztosítsanak az I., az V., a VII., a IX. és a XI. rendű felpereseknek támogatott lakhatási ellátást, a sérelmes helyzet megszüntetéséig pedig a Szocvtv. 75. § (1) bekezdés b)–d) pontjaiban foglalt szolgáltatásokat. Teljes egészében megalapozottnak tartotta a felperesek nem vagyoni kár megtérítésére irányuló keresetét is. A felperesek immateriális kárának kompenzálására alkalmas összeget a jogsértés súlya, ismétlődő jellege, a felróhatóság mértéke, a jogsértésnek a sértettre és a környezetére gyakorolt hatása alapján állapította meg.
- [15] Az I. és a II. rendű alperesek fellebbezése alapján eljáró másodfokú bíróság részítéletével az elsőfokú bíróság részítéletének nem fellebbezett részét nem érintette, fellebbezett rendelkezését azzal a pontosítással hagyta helyben, hogy az egyetemlegesen kötelezett I. és II. rendű alperesek az I., a II., a IV. és a XII. rendű felpereseknek mint egyetemleges jogosultaknak kötelesek az elsőfokú perköltséget megfizetni.
- [16] A másodfokú bíróság részítéletének – a felülvizsgálati kérelmek elbírálása szempontjából releváns – indokai szerint a Szocvtv. 75. §-ának

hatályba lépése 2013. január 1. napjától intézményi struktúraváltást szolgált, mely szerint a támogatott lakhatás hivatott biztosítani a fogyatékos személyek ellátását. A Szocvtv. 66/A. § (1)–(5) bekezdéseinek hatályba lépése 2015. január 1-jétől a „kitagolás” folyamatának hatékonyságát erősítette. A másodfokú bíróság az Alaptörvény XIX. cikk (1) bekezdését akként értelmezte, hogy míg annak első mondata a szociális biztonságra törekvést mint államcélként deklarálja, a második mondat a „támogatásra jogosult” fordulattal nem az adott személy adott ellátásra való feltétel nélküli jogosultságát fejezi ki. Ehelyett a jogalkotó kötelezettséget teremtett a végrehajtott hatalom oldalán a támogatások törvényi rendszerének kidolgozására és a támogatások valós nyújtására, elérhetőségének megteremtésére, „egyúttal a másik oldalon jogosultságot teremt az abból fakadó igényérvényesítésre, hogy az alperesek feladatellátása révén létező ellátások a fogyatékkal élők és más támogatásra szorulóknak rendelkezésére állnak” [83]. Az I. és a II. rendű alperesek kötelezettségének elmulasztása következtében a szakosított ellátási formák elvi igénybevétele is kizárt, ami a jogosulti oldalon „az ebből fakadó személyiségsérelem érvényesíthetőségét vonja maga után, amelynek objektív és szubjektív szankcióit a Ptk. határozza meg azzal, hogy a bíróság döntésének egyedi rendelkezése tölti meg azokat tartalommal”. A fogyatékos személyek és szüleik oldalán keletkező alanyi jog léte azért sem tagadható, mivel a Szocvtv. 88. §-a szerint 2013. január 1. napjától az állam szervein keresztül köteles gondoskodni a fogyatékos személyek szakosított ellátásának megszervezéséről. Mivel jogosultság hiányában a kötelezettségek kiüresednének, az intézkedések elmaradása az állampolgári jogok mellett a személyhez fűződő jogok gyakorlását is ellehetetlenítené.

- [17] A másodfokú bíróság súlytalannak tartotta az alperesek forráshiányra és az ézszerű gazdálkodásra történő hivatkozását. Nem tartotta valós, hatékony, a jogszabályoknak megfelelő, a jogszerű állapotot előidéző intézkedésnek a hosszútávú koncepciók időben elhúzódo meg határozását. Álláspontja szerint az alperesek mulasztását nem szünteti meg az Országos Fogyatékosági Program kidolgozása, a 2021–2027. évi uniós tervezési célok meghatározása, valamint az újabb budapesti és vidéki intézmények tervezett létesítése sem.
- [18] A másodfokú részítélet további indokai szerint a személyiségi jog megsértését önmagában nem zárja ki, hogy a felperesek a nagy létszámú elhelyezést nyújtó otthonokat nem vették igénybe, mert erre nem kényszeríthetők. A támogatott lakhatás bevezetése 2013-tól törvényi kötelezettség, melyet az I. és a II. rendű alperes akként köteles teljesíteni, hogy az ország területén bárhol lakóhellyel rendelkező fogyatékos személy számára lakóhelye, családtagjai közelében elérhető legyen, ennek hiányában sérül a családi élethez és kapcsolattartáshoz való jog. Az pedig közömbös, hogy létezik-e az ország más területén támogatott lakhatás mint ellátási forma, mivel a felperesek a „családi kapcsolataikat érintő személyiségi jogaik sérelmét vállalva azt nem kötelesek igénybe venni”.

- A férőhelyek valós elérhetőségét az alperesek nem igazolták. Az egyéb fenntartású b.-i támogatott lakhatási férőhelyek léte pedig nem bizonyítja az alperesek kötelezettségének maradéktalan teljesítését, miután arra az I. és a II. rendű alperesek nem egyházak és civil szervezetek útján kötelesek.
- [19] A másodfokú bíróság megítélése szerint a 2015. január 1. napjától hatályba lépett törvénymódosítás mellett a felperesek döntésük szerint egyszerűen nagy létszámú intézményi várólistára iratkozhatnak fel, ez az intézmény és ellátás azonban „nem azonos azzal, amely kapcsán jelen igényüket érvényesítik”, ezért ennek elmulasztása nem „annullálja” az alperesek jogsértését. Másrészt felmerülhet a támogatott lakhatás intézményébe történő jelentkezésük, a szükséges dokumentációval és a komplex szükségletfelmérés elvégzésével. Ennek elvárása azonban – a központi kormányzat által fenntartott nyolc b.-i támogatott lakhatási férőhelyre tekintettel – irreális. Olyan intézményekbe történő jelentkezés pedig nem várható el a felperesektől, amelyek a nevükből is kitűnően más ellátotti körre specializálódtak.
- [20] A másodfokú bíróság egyetértett az elsőfokú bírósággal, miszerint a Szocvtv. 66/A. § (1)–(5) bekezdéseinek 2015. január 1. napján hatályba lépő rendelkezéseiből az következik, hogy a felperesek a b.-i meglévő intézményekben új férőhelyekre vagy új intézményekben új férőhelyekre jogosultak, azonban ilyen új férőhelyek az elsőfokú eljárás során nem létesültek. A jogszabály hatályba lépésének időpontjára tekintettel a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) rendelkezéseit tartotta alkalmazandónak a jogsértés megállapítására és a további jogkövetkezmények alkalmazására. Mivel a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: régi Ptk.) anyagi jogi rendelkezései azonosak a Ptk. releváns rendelkezéseivel, ezért a keresetet a Ptk. 2:42. § (1) bekezdése, 2:43. § *b)* és *c)* pontja, 2:51. § (1) bekezdés *a)* pontja alapján is megalapozottnak tartotta. A másodfokú bíróság megítélése szerint az elsőfokú bíróság a felperesek emberi méltósága, a magánélethez és egyenlő bánásmóddhoz fűződő személyiségi jogának megsértését helyesen állapította meg.
- [21] Az egyenlő bánásmód sérelmére alapított keresettel összefüggésben a másodfokú bíróság álláspontja az volt, hogy a B.-től távoli intézmények igénybevétele a felperesektől nem elvárható. A támogatott lakhatás igénybevitelére irányuló igény nem egyéni szükséglet kielégítését célzó elvárás, miután az törvényben meghatározott ellátási forma, amelynek elérhetlensége a felperesek jogainak sérelméhez vezetett. A fogyatékossgal élő felperesek az Ebktv. 8. § *g)* pontja, a szülők a 8. § *t)* pontja szerinti védett tulajdonsággal rendelkeznek. Az édesanyák nem saját magatartásuk, hanem az adott csoporthoz tartozásuk miatt szenvednek hátrányt, ami nem egyéni körülményeiken alapuló, védett tulajdonságuk – gyermekük fogyatékosága és anyai mivoltuk – állandó és megváltoztathatatlan.
- [22] A másodfokú bíróság kifejtett érvelése szerint az elsőfokú bíróság a Ptk. 2:51. § (1) bekezdés *b)* és *c)* pontjában foglalt jogkövetkezményeket helytállóan alkalmazta. A sérelmes helyzet megszüntetésével kapcsolatos álláspontja az volt, hogy a mulasztásnak és következményeinek a megszüntetése a részítélet jogerőre emelkedésétől szükséges, így az elsőfokú bíróság a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: régi Pp.) 217. § (2) bekezdése alapján eljárva helytállóan mellőzte a teljesítési határidő meghatározását. Az alperesek által kifejtendő magatartás sem kétséges, hiszen már léteznek támogatott lakhatást biztosító intézmények. A lakhatási szolgáltatáson kívüli egyéb szolgáltatások nyújtása a Szocvtv. 75. § (1) bekezdés *b)–d)* pontjaiban meghatározott ellátásokra terjed ki, ezek biztosításával megszüntethető a felperesek személyiségi jogainak sérelme. A komplex szükségletfelmérés elmaradása pedig irreleváns, mert a jogerős részítélet végrehajtása során azt az intézményvezető elvégzi.
- [23] A jogsértés időtartamára és annak a felperesek életvitelére gyakorolt következményeire tekintettel a másodfokú bíróság egyetértett az elsőfokú bíróság által a Ptk. 2:52. §-a alapján meghatározott sérelemdíj fizetési kötelezettséggel és annak összegével.
- A felülvizsgálati kérelem és ellenkérelem**
- [24] A jogerős részítélet ellen az I. és a II. rendű alperesek terjesztettek elő felülvizsgálati kérelmet.
- [26] Az I. rendű alperes felülvizsgálati kérelme arra irányult, hogy a Kúria a jogerős részítéletet helyezze hatályon kívül, és elsődlegesen hozzon keresetet elutasító ítéletet, másodlagosan kötelezze az elsőfokú bíróságot új eljárás lefolytatására, új határozat hozatalára.
- [27] Megsértett jogszabályhelyként a régi Pp. 64. § (3) bekezdését, a 146. § (1) bekezdését, a 146/A. § (1) bekezdését, a 3. § (2) és (3) bekezdését, a 164. § (1) bekezdését, a 206. § (1) bekezdését, a 221. § (1) bekezdését, a 252. § (4) bekezdését, a Szocvtv. 66. §-át, 66/A. §-át, 88. § (1) bekezdés *b)* pontját, az Egyesült Nemzetek keretében 2006. december 13-án New Yorkban elfogadott, a Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény (a továbbiakban: Egyezmény) és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív jegyzőkönyv (a továbbiakban: Jegyzőkönyv) és az ennek kihirdetéséről szóló 2007. évi XCII. törvény 19. cikkét, a Fot. 2. § (5) bekezdését, az Alaptörvény XIX. cikk (1) és (2) bekezdését, a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet 110/B. § (1) bekezdését jelölte meg. Ezen kívül sérelmezte, hogy a jogerős részítélet indokolás nélkül eltért a Kúria Kfv.35.177/2019/4. számú ítéletének elvi tartalmától, sértette a Ptk. 2:42. § (1)–(2) bekezdését, a 2:51. § (1) bekezdés *c)* pontját, az Mvvtv. 1. §-át, a 2. § (1) és (3) bekezdését, valamint az Ebktv. 8. § *g)* és *t)* pontját. Kifogásolta továbbá, hogy a XII. rendű felperes megismételt elsőfokú eljárásban történt perbelépése nem felelt meg a régi Pp. 64. § (3) bekezdésének, a megismételt elsőfokú eljárásban történt keresetváltotatás pedig a régi Pp. 146/A. § (1) bekezdésébe ütközött.
- [28] Az I. rendű alperes felülvizsgálati álláspontja szerint az eljárt bíróságok a Szocvtv. 66/A. § (1) bekezdésének téves értelmezésével jutottak arra a következtetésre, hogy a fogyatékos személyek részére a teljes körű ellátás a jelenben kizárólag

támogatott lakhatás formájában biztosítható. A 2015. január 1. napjától bevezetett rendelkezés az intézményi struktúraváltást hivatott szolgáltni, elsősorban azt, hogy a kiváltási folyamat során a nagy létszámú intézmények átalakítása esetén már csak támogatott lakhatás hozható létre, illetve új intézmény vagy férőhely is csak támogatott lakhatás formájában létesíthető. E rendelkezés az egyén ellátására nem mond ki alanyi jogosultságot, hanem a fenntartók és az engedélyező hatóság számára jelöli ki az állam által meghatározott irányvonalat. Mindez azonban nem jelenti azt, hogy a korábbi ápoló, gondozóotthoni férőhelyek ezen időponttól megszűnnek, a többi intézménytípus működése jogellenessé válik, mert azok változatlanul az ellátórendszer részét képezik. A nagy létszámú bentlakásos intézményi ellátásról fokozatosan történik az áttérés a közösségi lakhatást, életvitelt nyújtó szolgáltatások használatára. A felperesek személyhez fűződő jogai a szakosított ellátásban a Szocvtv. 94/E–94/J. §-aiban részletesen kimunkált ellátotti jogok és a garanciális szabályokra tekintettel nem sérülhetnek. Az állam a Szocvtv. 88. § (1) bekezdés *b)* pontjában foglalt kötelezettségeinek – miszerint a fővárosban a pszichiátriai betegek, szenvedélybetegek, fogyatékos személyek szakosított ellátásának megszervezéséről és fenntartásáról gondoskodni köteles – eleget tett. A szociális ellátórendszer szakosított ellátási forma keretében biztosít férőhelyeket a fogyatékos személyek részére. Az ellátórendszer nemcsak az állami, hanem az állami normatív támogatásban részesülő egyházi és civil fenntartók által biztosított ellátásra is épül. Tévesen és iratellenesen állapította meg a jogerős részítélet, hogy a főváros területén támogatott lakhatás nincs és azok kialakítása az alperesek távlati terveiben sem szerepel. Valótlán a jogerős részítéletnek az a megállapítása is, hogy a szakosított ellátási formák elvi igénybevétele is kizárt. Az pedig az irányadó jogszabályok normatív tartalmából nem vezethető le, hogy a fogyatékos személlyel élő felpereseket kifejezetten B.-n és kifejezetten támogatott lakhatás formájában illeti meg az ellátás.

- [29] Az I. rendű alperes álláspontja szerint az eljáró bíróságok az Egyezmény 19. cikkét is tévesen értelmezték, mert annak ratifikálásával az állam intézkedések foganatosítását vállalta, a fogyatékos személyek jogainak érvényesülése érdekében, amelyhez szükséges volt a jogszabályi háttér kialakítása. Ebből azonban a megvalósítás időbeliségére, az állam gazdasági teljesítőképességére nem lehet következtetést levonni. Az állam prioritásként kezeli a fogyatékos személyek ellátását, az eljárás során jogelődje ismertette a Kormány fogyatékkal élő személyeket segítő intézkedéseit. Az Egyezményben vállalt kötelezettségeinek eleget téve folyamatosan bővíti az intézményi férőhelyeit, ami hosszú távú folyamat. Életszerűtlen és megvalósíthatatlan, hogy a szabályozás időpontjától azonnal, minden Magyarországon élő fogyatékos személy lakóhelyén támogatott lakhatásban részesüljön. A Magyar Államnak az államháztartásról szóló 2011. évi CXCV. törvény (a továbbiakban: Áht.) és az Alaptörvény N) cikkében foglalt kötelezettsége a felelős gazdálkodás, az intézményi kiváltást is ennek függvényében hajtja végre. Súlyosan jogszabálysértőnek tartotta a jogerős részítéletnek azon megállapítását, hogy az újabb b.-i intézmények létesítése sem szünteti meg az alperesek jogsértését. A Szocvtv. ugyanis nem írja elő, hogy az országban élő bármely fogyatékkal élő személy, jelentkezés nélkül a lakóhelyén automatikusan jogosult támogatott lakhatásra. A Szocvtv. kizárólag azt rögzíti, hogy nagy létszámú intézmény átalakítása vagy új férőhely kialakítása esetén kell az ellátást támogatott lakhatás formájában nyújtani.
- [30] Az I. rendű alperes érvelése szerint az Alaptörvény XIX. cikk (1) és (2) bekezdése sem tartalmaz a szociális biztonsághoz való alkotmányos alanyi jogot, a szociális biztonság államcél, amely a szociális ellátó rendszer fenntartását és működtetését követeli meg az államtól anélkül azonban, hogy bármely ellátás konkrét formájára és mértékére vonatkozóan bárki számára Alaptörvényben biztosított alanyi jogot keletkeztetne. A minisztériumra az a feladat hárul, hogy előkészítse a szociális ellátó rendszer működésének jogi kereteit, amelynek eleget tett.
- [31] Hangsúlyozta, hogy a szakosított ellátási férőhelyek igénybevétele jogszabályban meghatározott eljárásrenden alapul, ennek során a szolgáltatást nyújtó és az igénylő fél megállapodást köt. Ebben az eljárásban a minisztérium nem vesz részt, a felperesek az ellátás igénybevételére kérelmet nem terjesztettek elő, a személyiségi jogaik sérelmére általánosságban hivatkoztak. Az egyes felperesek esetében annak bizonyítására sem került sor, hogy valóban el kívánna-e szakadni édesanyjuktól.
- [32] Az I. rendű alperes további érvelése szerint a részítéletben foglalt marasztalás végrehajthatatlan. A részítélet rendelkezése szerint az alpereseknek a Szocvtv. 75. § (1) bekezdés *b)–d)* pontjában foglalt szolgáltatásokat kell nyújtania, holott ezek az elemek a Szocvtv.-ben szabályozott alapszolgáltatási formák keretében nyújthatók. Az I. rendű alperes egy kormányzati szerv, közvetlenül nem nyújt szociális szolgáltatást, számára a bíróság nem jogosult a szakmai tevékenységével kapcsolatosan feladatokat előírni, vagy a központi költségvetést érintően bizonyos szolgáltatások létrehozására kötelezni.
- [33] Az I. rendű alperes álláspontja szerint az eljáró bíróságok a támogatott lakhatást nyújtó intézményi rendszer meghatározását és a II. rendű alperes törvényességi ellenőrzését illetően alapvető tényekben tévedtek, a tévesen megállapított tényekből és a jogszabályok téves értelmezésével helytelen jogi következtetéseket vontak le.
- [34] A II. rendű alperes a felülvizsgálati kérelemben a jogerős részítélet hatályon kívül helyezését, az elsőfokú bíróság részítéletének megváltoztatását és a kereset elutasítását kérte. A jogerős részítélet által megsértett jogszabályként a régi Pp. 164. § (1) bekezdését, a 206. § (1) bekezdését, a Szocvtv. 75. § (1) bekezdését, a Ptk. 2:42. § (1) és (2) bekezdését, a 2:51. § (1) bekezdés *c)* pontját, az Mvtv. 1. §-át, 2. § (1) és (3) bekezdését és az Ebktv. 8. § *g)* és *t)* pontját jelölte meg. Kifogásolta, hogy a jogerős részítélet indokolás nélkül eltér a Kúria Kfv.35.177/2019/4. számú ítéletének elvi tartalmától.

- [35] A felülvizsgálati kérelem indokai szerint az eljáró bíróságok tévesen értelmezték a Szocvtv. rendelkezéseit, mert az Alaptörvény XIX. cikk (1) bekezdése szerint a szociális biztonsághoz való jog nem alapjog, hanem olyan állami kötelezettségvállalás, amelynek az állam eleget tesz, ha a szociális ellátás biztosítására megszervezi és működteti a társadalombiztosítás és a szociális támogatás egyéb rendszereit [42/2000. (XI. 8.) AB határozat, megerősítette a 40/2012. (XII. 6.) AB határozat, 3217/2014. (XI. 24.) AB határozat]. Az emberi méltósághoz való jog megvalósulásához szükséges minimumot elérő mértékű szolgáltatás esetében a szociális biztonsághoz való jog sérelméről nem lehet beszélni. A Szocvtv.-ben rögzített szakosított ellátási formák az ellátórendszer részét képezik, azokat jogszerűen lehet nyújtani és igénybe venni. A kitagolási folyamat során – az első- és másodfokú bíróság értelmezésével szemben – a korábbi ápoló, gondozó, otthoni férőhelyek nem szűnnek meg, a többi intézménytípus működése sem jogszerűtlen. Hangsúlyozta, hogy B.-n is működik állami fenntartásban fogyatékos személyek részére tartós bentlakásos intézményi ellátás és támogatott lakhatás, ezt a perben bemutatta. Az a körülmény, hogy mindezt az elsőfokú bíróság nem vette figyelembe, iratellenes és sérti a régi Pp. 206. § (1) bekezdését.
- [36] A II. rendű alperes kiemelte, hogy a Kúria Kfv.35.177/2019/4. számú ítéletében kimondta, hogy támogatott lakhatás igénybevételének előfeltétele a Szocvtv. 75. §-a alapján az előzetesen elvégzett komplex szükségletfelmérés. A felperesek nem rendelkeznek a támogatott lakhatáshoz szükséges dokumentációval, nem nyújtottak be szociális ellátás iránti kérelmet, komplex szükségletfelmérés nélkül a támogatott lakhatás nyújtása nem merülhet fel.
- [37] Megítélése szerint a felperesek nyilatkozatai sem voltak kellően egyéniesítve, holott a Fővárosi Ítélet tábla 32.Pf.21.346/2018/12. számú végzése szerint szükséges volt annak vizsgálata, hogy a megjelölt szociális ellátás a felperesek mely személyiségi jogát érintette. Különbséget kell tenni az egyes felperesek személyisége között, emellett az anya-gyermek felperesek között az érdekellentétet sem lehet kizárni. A felperesek nyilatkozatai hiányában a személyiségi jogok sérelmének megállapítása sértette a Ptk. 2:42. § (1)–(2) bekezdését, az Mvtv. 1. §-át és 2. § (1)–(2) bekezdését.
- [38] Álláspontja szerint a sérelmezett helyzet megszüntetésére és az elégtétel adására vonatkozó részítéleti rendelkezések végrehajthatatlanok, teljesítési határidőt nem tartalmaznak, a felperesek erre irányuló keresete nem felel meg a régi Pp. 121. § (1) bekezdés *e*) pontjában foglalt követelménynek. A jogerős részítélet észszerűen nem szolgálhat a Vht. 13. §-a szerinti végrehajtás alapjául, mert meghatározhatatlan, hogy az alperesek mely konkrét magatartással tesznek eleget a jogerős részítéletben előírt kötelezettségüknek. Ezért a jogerős részítélet sérti a Ptk. 2:51. § (1) bekezdés *c*) pontját.
- [39] A II. rendű alperes szerint az egyenlő bánásmód követelményének sérelmére is tévesen következtettek az eljáró bíróságok. A Kúria BH 2021.118. számon megjelent határozatában akként foglalt állást, hogy az akadálymentesítést a különböző fogyatékosági csoportok eltérő szükségleteire és nem a csoporton belül az egyes személyek saját, különleges igényére figyelemmel kell biztosítani. Az, hogy a felperesek igényének a fővárosban és vidéken rendelkezésre álló ellátás nem felel meg, nem lehet alapja az Ebktv. 8. § (1) bekezdés *g*) pontjára alapított marasztalásnak. Az Ebktv. 8. §-ának felsorolása nem zárt, ugyanakkor a *t*) pontban szereplő egyéb helyzetnek minősülő tulajdonságok körét nem lehet tágan értelmezni (BH 2019.163.). Az egyéb helyzet tekintetében főszabályként olyan tulajdonságokra lehet a védelmet kiterjeszteni, amelyek az emberi személyiség lényegi vonása, vagyis csak olyan jellemző lehet, ami beépül az adott ember személyiségébe. A fenti követelményeknek nem felel meg a felperesek általánosság szintjét meg nem haladó előadása, ezért a másodfokú bíróság az Ebktv. 8. § (1) bekezdésének sérelmével állapította meg az egyenlő bánásmód követelményének megsértését.
- [40] A II. rendű alperes hangsúlyozta, hogy a felperesek nem bizonyították a terhére rótt magatartással összefüggésben elszenvedett immateriális hátrányt. A II. rendű alperes költségvetési szerv, támogatott lakhatást biztosító intézmény létesítésére nem kapott forrást, így a kereset elutasításának lett volna helye.
- [41] A felperesek a jogerős részítélet hatályában fenntartását kérték.
- [42] A felperesek álláspontja szerint a jogerős részítélet az Alaptörvény, az Egyezmény és a Szocvtv. rendelkezéseit helyesen értelmezve jutott arra a következtetésre, hogy a Magyar Állam nem bármilyen ellátást, hanem konkrétan támogatott lakhatást köteles biztosítani a fogyatékkal élőknek, az e kötelezettségeket kimondó jogszabályok hatályba lépésétől és nem belátása szerint bárhol, hanem a rászorultak lakóhelyéhez közel. Az eljáró bíróságok figyelembe vették és értékelték a rendelkezésre álló bizonyítékokat, amelyek alapján megállapítható, hogy állami fenntartásban nem állt rendelkezésre működő támogatott lakhatási szolgáltatás a súlyos-halmozottan fogyatékos személyek számára, annak igénybevételére B.-n nincs lehetőség. A komplex szükségletfelmérés nem feltétele a támogatott lakhatásra való jogosultságnak. A felperesektől nem is várható el, hogy szükségletfelmérésnek vessék alá magukat, miután nincs olyan férőhely, ahol az elhelyezésükre sor kerülhetne. Az egyéniesített jogsérelmüket többször is előadták, amelyet az elsőfokú részítélet részletesen ismertet. Annak eldöntése, hogy a támogatott lakhatás intézménye valamennyi felperes javát szolgálja-e, jogalkotási szinten már eldőlt.
- [43] A felperesek a jogerős részítélet rendelkezéseit végrehajthatónak tartották, mert az alperesek maguk számoltak be arról a perben, hogy több támogatott lakhatást létesítettek, így annak keretrendszere, pontos szabályai a rendelkezésükre áll.
- [44] További érvelésük szerint az adott ügyben a Kúria BH 2021.118. számon megjelent eseti döntése nem alkalmazható, mert nem az egyéni igényeiket kérték számon, hanem a jogszabály alapján nekik járó támogatott lakhatást. A szülő felperesek az Ebktv. 8. § *g*) pontját jelölték meg védett tulajdonságként, az egyéb tulajdonsággal összefüggő felülvizsgálati

- érvelés ezért irreleváns. A felperesek egyéniesített sérelmeiket előadták. Azzal, hogy a II. rendű alperes nem tett hatékony lépéseket a támogatott lakhatás nyújtása érdekében, felróható mulasztást követett el, a költségvetési források hiányára történő hivatkozás ezért alaptalan.
- [46] A Belügyminisztérium eljárási jogszabálysértésre hivatkozásait tévesnek tartották, emellett kifejtették, hogy a felülvizsgálati kérelem indokai alapján nem állapítható meg, hogy a Belügyminisztérium a megjelölt jogszabályok megsértését milyen okból állítja.
- A Kúria döntése és jogi indokai**
- [47] A felperes az I. rendű alperes felülvizsgálati kérelmének hivatalból történő elutasítását a régi Pp. 273. § (2) bekezdés *b*) pontjára hivatkozással kérte, mert megítélése szerint azt nem az arra jogosult nyújtotta be.
- [52] Az I. és a II. rendű alperes felülvizsgálati kérelme az alábbiak szerint alapos.
- [53] A Kúria kiemeli, hogy a felülvizsgálati eljárás nem a per folytatása, hanem szigorú eljárási szabályok szerinti rendkívüli perorvoslat. Ennek során kizárólag a régi Pp. 272. § (2) bekezdésében meghatározott tartalmi követelményeknek megfelelő felülvizsgálati hivatkozások vehetők figyelembe. A felpereseknek a személyiségi jog szankcióinak alkalmazására irányuló keresete a Szocvtv. 2015. január 1. napján hatályba lépett 66/A. § (1) bekezdés *a*) és *b*) pontjaiban meghatározott támogatott lakhatási ellátási formához való hozzáférés hiányán alapult, ezért a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény hatályba lépésével összefüggő átmeneti és felhatalmazó rendelkezésekről szóló 2013. évi CLXXVII. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 8. § (1) bekezdése alapján a perben a Ptk. rendelkezéseit kellett alkalmazni.
- [54] Az I. és a II. rendű alperesek a felülvizsgálati kérelmükben számos anyagi és eljárási jogszabály megsértését állították, amelyre tekintettel a jogerős részítélet hatályon kívül helyezését, az elsőfokú részítélet megváltoztatását és a kereset elutasítását kérték. A Kúria olyan eljárási jogszabálysértést nem észlelt, amely a jogerős ítélet hatályon kívül helyezését és az első- vagy másodfokú bíróság új eljárásra utasítását indokolta volna.
- [55] Az alperesek érdemben a perbeli védekezésükkel összhangban elsődlegesen azt hangsúlyozták, hogy a felperesek személyiségi jogi sérelme az általuk felhívott jogszabályokból [Szocvtv. 66/A. § (1) bekezdés, 75. § (1) bekezdés, 88. § (1) bekezdés *b*) pont], de az Alaptörvény XIX. cikk (1) bekezdéséből és az Egyezményből sem vezethető le. Erre tekintettel a Kúriának először abban a kérdésben kellett állást foglalni, hogy megilleti-e a felpereseket az az alanyi jog, amelynek keresettel történő érvényesítésére a Ptk. 2:42. § (1) és (2) bekezdésében foglalt anyagi jogi szabályok lehetőséget biztosítanak, illetve az I. és a II. rendű alpereseknek a – keresetben megjelölt – tevékenysége, állított mulasztása értelmezhető-e a felperesek személyiségi jogát sértő vagy veszélyeztető, polgári jogviszonyt keletkeztető magatartásként.
- [56] A felperesek keresete szerint a perben érvényesített alanyi joguk – az emberi méltóság, a magán- és családi élethez, kapcsolattartáshoz és az egyenlő bánásmód követelményéhez fűződő személyiségi jog – a Ptk. személyiségi jogok általános védelmét garantáló rendelkezésén alapul. A keresettel érvényesített e jogot a felperesek azon tényekre alapították, hogy az I. és a II. rendű alperesek jogszabályi kötelezettsége az egyes szociális ellátások nyújtása, amelyek igénybevételére egyébként jogosultak lennének. A felperesek választott szociális ellátáshoz való joga és az I. és a II. rendű alperesek jogszabályi kötelezettségének állított elmulasztása a kereset szerint együttesen valósította meg a különböző személyiségi jogok sérelmét.
- [57] Az eljárási bíróságok a perben elsősorban az I. és a II. rendű alperesnek az Alaptörvény és a különböző jogszabályok alapján fennálló kötelezettségei és a felpereseknek a szociális ellátás igénybevételéhez fűződő jogosítványai vizsgálatára helyezték a hangsúlyt, az egyes személyiségi jogok sérelmét az ellátási formákhoz való hozzájutás nehézségeiből, kilátástalanságából vezették le. A Fővárosi Ítéletábrta a 32.Pf.21.346/2018/12-II. számú hatályon kívül helyező végzésben már szükségesnek tartotta annak pontos megjelölését, hogy az alperesek mely magatartása az egyes felperesek mely személyiségi jogát érinti; van-e személyiségi jogot sértő tartalma annak a ténynek, hogy a főváros területén támogatott lakhatás nincs és a felperesek támogatott lakhatás formájában szociális ellátásban nem részesültek.
- [58] Az elsőfokú bíróság részítéletében kifejtett álláspontja szerint az állam minden megye területén köteles megszervezni és fenntartani a szakosított ellátást (támogatott lakhatást), következésképpen valamennyi fogyatékos személy igényt formálhat arra, hogy az őt megillető ellátáshoz lakóhelyéhez közel hozzájusson, amelynek hiányát egyben a felperesek emberi méltósága, a magánélethez fűződő személyiségi joga, továbbá a hátrányos megkülönböztetés tilalmába ütköznek tartotta.
- [59] A másodfokú bíróság a jogerős részítéletben abból indult ki, hogy az Alaptörvény XIX. cikk rendelkezéseiből önmagában nem következik alanyi jog a szociális ellátások igénybevételére, de az I. és a II. rendű alperesek ágazati jogszabályokba foglalt kötelezettségeinek elmulasztása miatt a szakosított ellátási formák elvi igénybevétele is kizárt, ami „a jogosulti oldalon az ebből fakadó személyiségsérelem érvényesíthetőségét vonja maga után”. Ezért a Ptk. személyiségvédelemhez kapcsolódó objektív és szubjektív szankcióit alkalmazhatónak tartotta.
- [60] A fenti értelmezéssel mind az első, mind a másodfokú bíróság figyelmen kívül hagyta, hogy az egyes szociális ellátásokhoz fűződő jogosultságok nem azonosak a keresettel érvényesített személyiségi jogokkal.
- [61] A Ptk. 2:42. § (1) bekezdése szerint mindenkinek joga van ahhoz, hogy törvény és mások jogainak korlátai között személyiségét, így különösen magán- és családi élet, az otthon, a másokkal való – bármilyen módon, illetve eszközzel történő – kapcsolattartás és jóhírnév tiszteletben tartásához való jogát szabadon érvényesíthesse, és hogy abban

- öt senki ne gátolja. A (2) bekezdés szerint az emberi méltóságot és az abból fakadó személyiségi jogokat mindenki köteles tiszteletben tartani. A személyiségi jogok e törvény védelme alatt állnak.
- [62] E szabályozásából következően a Ptk. – miként a régi Ptk. 75. § (1) bekezdése is – általános jelleggel védi a személyiségi jogokat és mindenkit arra kötelez, hogy annak megsértésétől tartózkodjon.
- [63] A személyiségi jog általános, mindenkire kötelező tartalmát tekintve abszolút szerkezetű jogviszony. A jogvédelem oldaláról közelítve az abszolút szerkezetű jogviszony sajátossága, hogy negatív tartalmú jogviszonyként jelenik meg: mindössze a jogosult személye adott, akivel szemben mindenki más tartózkodásra köteles. Az alanyi jog oldaláról szemlélve ez a jogosulti érdekkör zavartalanágát jelenti mások jogellenes behatása ellen. Az ilyen joggal nem áll szemben személy szerint megjelölt kötelezett, hanem mindenkinek el kell kerülnie az abszolút alanyi jog megzavarását, az abszolút jelleg tehát a mindenkivel szembeni érvényesülés szempontját jelenti. Az abszolút szerkezetű jogviszonyok általában valamely kötelemfakasztó tény folytán transzformálódnak át relatív szerkezetű jogviszonnyá. Ilyen tény lehet például szerződés, károkozás, személyiségi, dologi vagy más jog megsértése, egyoldalú nyilatkozat [Ptk. 6:2. § (1) bekezdés]. A személyiségi jogban az abszolút szerkezetű jogviszony elrelativizálódását a személyiségi jogot sértő cselekmény mint sajátos kötelemfakasztó esemény teremti meg, konkretizálódott kétoldalú kötelmet keletkeztetve mindig pontosan meghatározott személyek között. A személyiségi jog megsértése tehát relatív szerkezetű jogviszonyt keletkeztet a jogsértő és a jogosult között, amely polgári jogi igény, ezen belül személyiségvédelmi igény alapja lehet.
- [64] A személyiség megvalósulását, érvényesítését és védelmét szabályozó alanyi jogok gyakorlása a személyi minőség alapja. A jogi védelem az emberi magatartás befolyásolása útján valósul meg. Ezért bármiféle jogi védelem feltétele, hogy a sérelmet valakinek a magatartása okozza, valakinek a magatartása jogellenesen sértse, vagy veszélyeztesse a személyiségi alanyi jog érvényesülését. A jogsérelem és a jogsértő magatartása közötti objektív kapcsolatot ezért bizonyítani kell, a jogérvényesítés feltétele, hogy a kötelezettként megjelölt személy behatolt a jogosított – jog által védett – személyiségi érdekkörébe [Törő Károly: *Személyiségvédelem a polgári jogban*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1979, 41–46., 89–90., 95–96.].
- [65] A személyiségvédelmi igényérvényesítésre csak relatív szerkezetű jogviszonyban, a jogsértő és a sérelmet szenvedett fél között fennálló kapcsolat esetén van lehetőség, mert egyrészt ekkor válik meghatározhatóvá a jogsértő személye, másrészt a konkrét személyek közötti kapcsolatban tanúsított magatartás lehet alkalmas közvetlenül befolyásolni a személyiség érvényesülését. A kötelezett személynek ebben a személyiségi jogviszonyt keletkeztető kapcsolatban tanúsított magatartása adhat tehát okot a jogosult személyiségi jogainak megsértésére. A fent ismertetettek szerint a személyiséget érintő jogsértés a másik fél magatartásával a jogosultnak a személyiségi érdekkörébe történő behatolást jelent. Ebből következően a személyiségi jogot a személyiséget közvetlenül támadó, az égyén magánautonómiájába jogtalanul behatoló magatartás sérti, ami a jogsértő és a sérelmet szenvedett személy között egyfajta közvetlen kapcsolatot feltételez. Ez a kapcsolat, amelyben a személyiségi érdekkörbe a jogtalan behatolás történik, teremti meg a relatív szerkezetű jogviszonyban a személyiségi igényérvényesítés jogalapját.
- [66] Az emberi jog, az állampolgári vagy alkotmányos jog (alaptörvényben biztosított jog) és a személyiségi jog tartalmukban egymást nem teljesen átfedő fogalmak.
- [67] A nemzetközi közjogban használt emberi jog a személyiségi jognál szélesebb fogalom, magában foglalja egyrészt az ember személyiségéhez kapcsolódó, emberi mivoltából következő jogok, másrészt az ember társadalomban elfoglalt helyzetével összefüggésben álló jogok (politikai, polgári, gazdasági, szociális és kulturális jogok) védelmét.
- [68] Az elsőfokú bíróság szakirodalomra hivatkozással ismertette, hogy „a polgári jogban a védelem középpontjában az emberi személyiségből fakadó azon jogok vannak, melyek az embert emberré teszik, az emberi létezés központi magját képezik és mely az emberi személyiséghez a társadalmi közeg vizsgálata nélkül is hozzátartoznak” [108]. Nem ismertette azonban az elsőfokú bíróság az érintett szövegből kiemelt megállapítást követően levont következtetést, mely szerint „[e]bből következik, hogy sem a politikai jogok, sem gazdasági vagy szociális, kulturális jogok nem tartoznak ebbe a körbe, hiszen e jogok nem az ember személyiségéhez tapadnak, hanem a társadalomban betöltött szerepéből, helyéből következnek. Ez utóbbi jogosultságok esetén elsősorban az állam jelenik meg kötelezettként, és legfőbb szuverénként neki kell biztosítani a politikai szabadságjogok, valamint a gazdasági, szociális vagy kulturális jogok érvényesülését. A polgári jog nem az állam és a jogalanyok közjogi jogviszonyaival, hanem a mellérendelt magánjogi jogalanyok egymás közötti kapcsolataival foglalkozik. A személyiségi jogok körébe így nem tartozhatnak olyan jogosultságok, amelyek kizárólag az állam – legyen szó akár jogalkotó, akár jogalkalmazó szerepéről – oldaláról várnak el cselekvést. (...) Az alkotmányjogban használt állampolgári jogok, illetve alapjogok az Alaptörvény »Szabadság és felelősség« címe alatt kerülnek felsorolásra, és bár számos személyiségi jogot is tartalmaznak, e jogok az állammal szembeni korlátként foghatók fel. A személyiségi jogok ezzel szemben nem az állam által garantált jogokként szerepelnek a Ptk. II. Könyvében, hanem abszolút jelleggel, valamennyi jogalany vonatkozásában kötelezettség az elismerésük, türesük, a megsértésüktől való tartózkodás” (*A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja*, I. kötet, szerk.: Osztoivits András, Opten Informatikai Kft., Budapest, 2014, 250–251.).
- [69] A személyiségi jog tehát olyan jogokat részesít védelemben, amelyek az ember személyiségéhez a társadalmi közeg vizsgálata nélkül is hozzátartoznak. A Ptk. kodifikációja során

- megfogalmazott elvi célkitűzés szerint „[a] Ptk. el kívánja kerülni, hogy az alkotmányos szabadságok, a nemzetközi egyezményekbe foglalt emberi jogok közül azokat is a magánjogi kódex tartalmazza, amelyeknek érvényesülését az államnak közjogi eszközökkel kell biztosítania, és amelyeknek védelmére a polgári jogi eszközök egyáltalán nem vagy csak kevésbé alkalmasak” (Vékás Lajos, Gárdos Péter: *A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal*, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2013, 57.).
- [70] Az Alaptörvény XIX. cikk (1) bekezdése szerint Magyarország arra törekszik, hogy minden állampolgárának szociális biztonságot nyújtson. Anyaság, betegség, rokkantság, fogyatékoság, özvegyiség, árvaság és önhibáján kívül bekövetkezett munkanélküliség esetén minden magyar állampolgár törvényben meghatározott támogatásra jogosult. A (2) bekezdés akként rendelkezik, hogy Magyarország a szociális biztonságot az (1) bekezdés szerinti és más rászorulóknak esetében a szociális intézmények és intézkedések rendszerével valósítja meg.
- [71] Az Alkotmánybíróság a 3217/2014. (IX. 22.) AB határozatban megállapította, hogy a „az Alaptörvény a szociális biztonsághoz való alkotmányos alanyi jogot nem tartalmaz. Az Alaptörvény XIX. cikkének – e tekintetben releváns – (1) bekezdése (...) egyértelműen deklarálja, hogy Magyarországon a szociális biztonság garantálása nem alanyi alapjog, hanem csak államcél. (...) Ez mindössze a szociális ellátórendszer fenntartását és működtetését követeli meg az államtól, anélkül azonban, hogy bármilyen ellátás konkrét formájára és mértékére vonatkozóan bárki számára Alaptörvényben biztosított jogot keletkeztetne. A második mondat azon kitétele, miszerint az állampolgárok még egyes speciális esetekben (konkrétan anyaság, betegség, rokkantság, özvegyiség, árvaság, és önhibán kívül bekövetkezett munkanélküliség esetén) is csak „törvényben meghatározott” mértékű támogatásra jogosultak, ezt erősíti meg; vagyis az egyes támogatások konkrét formáját és mértékét a törvényhozó szabadon határozza meg” [24]. Az 1/2018. (IV. 6.) és a 2/2018. (IV. 6.) AB határozatokban az Alkotmánybíróság azt hangsúlyozta, hogy „bár a XIX. cikk jellemzően államcélokról, és nem alapvető jogokról szól, az Alaptörvénynek ez a cikke alaptörvényi háttérrel ad a felsorolt élethelyzetekre vonatkozó jogszabályoknak. A törvényi feltételek részletei vagy a jogosultság feltételei mint konkrét részletszabályok nem az Alaptörvényből következnek, az alaptörvényi háttér csak azt jelenti, hogy az elvont jogosultság magából az alaptörvényből ered (1/2018. (IV. 6.) AB határozat, Indokolás [17]), továbbá „[e]nek megfelelően, miközben az Alaptörvény egyértelműen úgy rendelkezik, hogy meghatározott élethelyzetek esetén a magyar állampolgárok jogosultak törvény szerinti állami segítséget igénybe venni, ezen állami segítség részletszabályait nem az Alaptörvény, hanem a hatályos törvények rögzítik” (2/2018. (IV. 6.) AB határozat, Indokolás [13]).
- [72] Az alapjognak nem minősülő alkotmányos jogok jellemzője, hogy „belőlük az alkotmány alapján közvetlen alanyi jogosultság nem keletkezik”, „[e] jogok alkotmányi nevesítése azonban törvényhozáói kötelezettséget hoz létre olyan szabályok megalkotására, amelyek által a jogok érvényesülhetnek. Az alanyi jogosultság tehát nem az alkotmányból, hanem egy szinttel lejjebb, az alkotmány »végrehajtásáról« gondoskodó törvényből ered” (*Alkotmányjog – Alapjogok*, szerk.: Schanda Balázs, Balogh Zsolt, PPKÉ JAK, Budapest, 2011, 28.).
- [73] Mindebből következik, hogy az adott esetben az I. és a II. rendű alperesek tevékenységére irányadó Szocvtv. és más ágazati jogszabályok nem egyfajta Alaptörvényben biztosított alanyi jog végrehajtására, hanem – az intézményi háttér, az ellátások körének és feltételeinek meghatározásával – annak szabályozására hivatottak, hogy a személyek az állami segítségnyújtást mikor, milyen körben jogosultak igénybe venni. A másodfokú bíróság helyes megállapítása volt ezért az, hogy az Alaptörvényből a felperesek szociális ellátáshoz fűződő alanyi jogosultsága és a felperesek ezen alapuló személyiségi jogainak sérelme nem vezethető le. Tévesen jutott ugyanakkor arra a következtetésre a másodfokú bíróság, hogy az egyes szociális jogosultságok egyben személyiségi jogi igényeknek tekinthetők. Önmagában az alaptörvényi háttérrel, a felsorolt élethelyzetekre vonatkozó, alapvetően az állam által biztosítandó segítségnyújtás lehetőségeit, intézményi kereteit, eljárási rendjét szabályozó Szocvtv. egyes rendelkezéseire nem alapítható személyiségvédelmi igény. Személyiségi jogi per keretében nem kényszeríthetők ki egyes szociális ellátások, mert ezek biztosítása kizárólag az állam oldaláról vár el cselekvést, amely a közjogi viszonyokban valósul meg. Ezért a szociális ellátások a polgári jogi jogviszonyban érvényesíthető személyiségi jogok körébe nem vonhatók. A Ptk. 1:1. §-a értelmében a Polgári Törvénykönyv a mellérendeltség és egyenjogúság elve szerint szabályozza a személyek alapvető vagyoni és személyi viszonyait. A Ptk. 3:405. § (1) bekezdése is csak a polgári jogi jogviszonyaiban vonja az államot a törvény személyi hatálya alá. A szociális ellátás biztosítása nem polgári jogi jogviszony keretében valósul meg, és nem hoz létre az állam, illetve annak végrehajtó szerve és a közjogilag alávett jogalanyok között polgári jogilag értelmezhető, mellérendeltségen és egyenjogúságon alapuló jogviszonyt.
- [74] A fent kifejtettek értelmében tehát helyesen állapította meg a másodfokú bíróság, hogy a Szocvtv. 88. § (1) bekezdés a) és b) pontjának rendelkezéseiből – az állam fenntartói feladatkörében, szervein keresztül gyakorlandó feladataiból – a felperesek szociális ellátáshoz fűződő alanyi jogosultsága következik. Tévesen jutott ugyanakkor arra a következtetésre, hogy ez az alanyi jogosultság egyben lehetővé teszi a személyiségi jogsérelem objektív és szubjektív szankcióinak alkalmazását. A szociális ellátásra vonatkozó alanyi jog ugyanis önmagában, polgári jogviszony, ezen belül személyiségi jogviszony hiányában polgári perben nem érvényesíthető.
- [75] A másodfokú bíróság egyúttal figyelmen kívül hagyta, hogy a Szocvtv. 93. § (1) bekezdése szerint a személyes gondoskodást nyújtó szociális ellátások igénybevétele szociális intézményi jogviszony

- keretében, az ellátást igénylő (illetve törvényes képviselője) szóbeli vagy írásbeli kérelmére, a 94/C. § (1) bekezdés *a*) illetve *b*) pontjában megjelölt ellátókkal – a törvényben meghatározott eljárási rend szerint – megkötött megállapodás alapján történik. Ilyen jogviszony hiányában, személyiségi jogi per keretében általánosságban, az eljárásrend figyelmen kívül hagyásával az egyes ellátási formák megfelelősége, illetve rendelkezésre állása nem kérhető számon.
- [76] Téves volt az eljárási bíróságok azon következtetése is, amellyel az alperesek magatartását konkrétan a felperesek személyiségi jogának megsértésére alkalmasnak tartották. Az elsőfokú bíróság az Alaptörvény 28. cikkére hivatkozva, annak szellemétől azonban elrugaszkodva értelmezte a szociális ágazatban irányadó jogszabályokat személyiségvédelmi igényt megalapozónak azon tényre tekintettel, hogy jelenleg nincs lehetőség az országban mindenütt, valamennyi érintett fogyatékos személy részére a szociális ellátás támogatott lakhatás formájának azonnali, lakóhelyhez közel történő igénybevételére.
- [77] Az elsőfokú bíróság jogerős részítéssel helybenhagyott rendelkezése szerint az I. rendű alperes azzal sértette meg a felperesek személyiségi jogát, hogy elmulasztotta B.-re kiterjedően a súlyos-halmozott fogyatékossgal élő személyek részére támogatott lakhatást nyújtó intézményi ellátások rendszerének meghatározását, valamint a II. rendű alperes működése törvényességének ellenőrzését. A II. rendű alperes pedig a felperesek személyiségi jogát azzal sértette meg, hogy fenntartói és a Szocvtv. 88. § (1) bekezdés *a*) és *b*) pontjában foglalt szervezési kötelezettségei ellenére „nem érte el, még hatékony lépéseket sem tett annak érdekében, hogy a fogyatékossgal élő felperesek részére a támogatott lakhatás elérhető legyen” [44].
- [78] Az Alaptörvény 18. cikk (2) bekezdése szerint a miniszter a Kormány általános politikájának keretei között önállóan irányítja az államigazgatásnak a feladatkörébe tartozó ágazatait és az alárendelt szerveket, valamint ellátja a Kormány vagy a miniszterelnök által meghatározott feladatokat. A miniszterek általános feladatai közül az Alaptörvény az ágazati irányítást, a szervezeti irányítást, valamint a Kormány, illetve a miniszterelnök által meghatározott feladatok megvalósítását nevesíti. A miniszter a Kormány általános politikájának keretei között végezheti a tevékenységét, irányítja az államigazgatás feladatkörébe tartozó ágazatát, az Alaptörvény 18. § (3) bekezdése alapján törvényben vagy kormányrendeletben kapott felhatalmazás alapján, feladatkörében eljárva, önállóan vagy más miniszter egyetértésével rendeletet alkothat. A Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről szóló 182/2022. (V. 24.) Korm.rendelet 53. § (2) bekezdés *c*) és *d*) pontjai szerint a miniszter előkészíti a törvények és a kormányrendeletek tervezeteit, a Kormány, a miniszterelnök és a köztársasági elnök határozatait, valamint törvény vagy kormányrendelet felhatalmazása alapján miniszteri rendeletet ad ki, különleges jogrend időszakára vonatkozó jogszabálytervezeteket dolgoz ki, valamint intézményirányítást és felügyeletet gyakorol.
- [79] A II. rendű alperes a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóságról szóló 316/2012. (XI. 13.) Korm.rendelet 1. §-a szerint a belügyminiszter irányítása alá tartozó, központi hivatalként működő központi költségvetési szerv, amelynek hatáskörét és feladatait a 4. § (1)–(6) bekezdése írja körül.
- [80] Az I. rendű alperes a központi államigazgatás keretében az absztrakt magatartási szabályok kidolgozásával, továbbá az intézményirányítás és felügyeleti feladatai elvégzésével olyan általános, a személyek széles körére kiterjedő közjogi feladatot lát el, ami az egyén személyisége ellen irányuló közvetlen támadás hiányában polgári jogviszonyt nem keletkeztet, a Ptk. személyiségvédelmi intézményrendszere ezért az I. rendű alperessel szemben a felperes által meghatározott tevékenységekkel összefüggésben nem alkalmazható. A II. rendű alperes jogszabályban meghatározott általános igazgatási tevékenysége sem okozza önmagában a személyiségi jog sérelmét, erre alapítottnan jogkövetkezmény a személyiségi jogi perben nem kérhető. A Ptk. 2:51. § (2) bekezdése sem ad felhatalmazást a polgári per bíróságának arra, hogy az állami végrehajtó szerveket az ágazati jogszabályokban általánosságban meghatározott feladatai körében – mulasztásra hivatkozással – a közjogi viszonyok körébe tartozó konkrét intézkedésre, meghatározott szociális ellátás nyújtására kötelezze.
- [81] A polgári jog – főszabály szerint – nem az állam és a jogalany közötti közjogi jogviszonyokat rendez, hanem a magánjogi jogalanyok mellérendelt magánjogi kapcsolatait szabályozza. A központi kormányzati szerveknek az általános és az absztrakt szinten maradó tevékenysége, illetve állított mulasztása a személyek adott csoportját érintheti, de a személyiségvédelmi per eszközeivel ezek az érdeksérelmek nem orvosolhatók, mert az a közjogi jogviszonyokba történő felhatalmazás nélküli beavatkozást jelentene, sértve egyben az államhatalmi ágak közötti megosztás alkotmányos elvét is. A személyiségi jogok védelmére hivatott eszközök a személyiség ellen irányuló konkrét támadáson alapuló polgári jogi, ezen belül személyiségi jogviszonyban érvényesíthetők, azok a szociális ellátási rendszer állított hiányosságainak kiküszöbölésére, orvoslására nem alkalmasak. A személyiség általános védelmére hivatkozással az állam közjogi tevékenysége nem kérhető számon, polgári jogviszony hiányában a polgári perben eljáró bíróság az I. és a II. rendű alperest a közjogi területére tartozó intézkedésekre nem kötelezheti. „Az állam közjogi jellegű tevékenysége a polgári perben csak akkor vizsgálható, ha erre a jogalkotó kifejezetten felhatalmazást ad. Ilyen jogkörnek minősül a közhatalom gyakorlásával okozott károkért való felelősség elbírálása, a Ptk. 6:548. § és 6:549. §-ai alapján” (Kúria Pfv.III.20.308/2018/8.).
- [82] Ilyen konkrét felhatalmazó rendelkezéseket tartalmaz továbbá az esélyegyenlőség és a társadalmi felzárkózás előmozdítása érdekében az Ebktv. 12. §-a is, ami azonban nem általánosságban, hanem a törvény keretei között teremt lehetőséget személyiségi jogi per útján az igényérvényesítésre, a személyiségvédelmi eszközök igénybevételére. Az Ebktv. az egyenlő bánásmód megtartására kötelezettek körét kettősen határozza meg: a 4. §-

ban felsorolt, tág értelemben közfeladatot ellátó szervezetek valamennyi jogviszonyukban kötelesek az egyenlő bánásmód követelményét megtartani, míg az 5. § azokat a jogviszonyokat határozza meg, amelyek során a törvényben meghatározott fél – függetlenül attól, hogy a 4. § hatálya alá tartozik-e – köteles megtartani az egyenlő bánásmód követelményét. Az Ebktv. 4. §-a szerint az egyenlő bánásmód követelményét az *a)–m)* pontokban felsorolt szervek és intézmények jogviszonyaik létesítése során, jogviszonyaikban, eljárásaik és intézkedéseik során (a továbbiakban együtt: jogviszony) kötelesek megtartani. A perbeli esetben azonban a felperesek és az alperesek között nem volt olyan jogviszony, amelynek keretében az I. és II. rendű alperesek mint az Ebktv. 4. § *h)* pontjában meghatározott szociális ellátást nyújtó intézmények a felperesek ügyében eljártak, intézkedtek volna. Az I. és II. rendű alperesek azon tevékenységei, amelyeket a felperesek a keresetükben sérelmeztek, az Ebktv. sajátos felhatalmazó rendelkezése alapján sem képezhetik a személyiségi jogi per alapját.

- [83] A Kúria hangsúlyozza, hogy ebben a perben nem azt kellett megítélni, hogy a felpereseket megilleti-e a szociális ellátás támogatott lakhatás formájában történő igénybevételéhez való jog, mert ez a per adatai szerint nyilvánvaló. A felülvizsgálati kérelmek alapján azt kellett a vizsgálat tárgyává tenni, hogy a felperesek és az alperesek között van-e olyan polgári jogi jogviszony, ami az érvényesített személyiségvédelmi igényt megalapozza. Ennek során a Kúria jogelméleti alapokra, valamint jogirodalomra hivatkozással, az Alkotmánybíróság határozataiban megfogalmazott jogelvekre is figyelemmel, megállapította: a szociális ellátáshoz való jog nem az Alaptörvényben biztosított alanyi jog, hanem olyan alkotmányos jog, amely az állam törvényi szintű szabályozási kötelezettségét vonja maga után, és amelyet az állam a mindenkori gazdasági teljesítőképességére tekintettel biztosít; az alpereseknek mint az állam végrehajtó szerveinek perben sérelmezett magatartására a személyiségi jogi védelem nem terjed ki; a közhatalmat gyakorló alpereseknek a közjogi feladataik ellátása, illetve az általános igazgatási tevékenységük körében a felperesek által állított mulasztása – a felek közötti közvetlen kapcsolat hiányában – személyiségi jogviszonyt nem keletkeztet; így a személyiségvédelmi igényérvényesítés feltétele nem teljesül. Ebből következően a polgári perben, a polgári jogviszonyok alapján eljáró bíróságnak – jogszabályi felhatalmazás hiányában – nincs hatásköre a közjogi viszonyok körébe tartozó intézkedések megtételére kötelezni az alpereseket.
- [84] Mindezekre tekintettel a Kúria úgy ítélte meg, hogy a perbeli esetben a személyiségvédelem a személyiségi jogviszony hiánya miatt nem alkalmas jogi eszköz a felperesek – emberileg messzemenően támogatandó – céljának, a szociális ellátás választott formájában történő igénybevételének az eléréséhez, ezért a keresetnek nincs jogalapja.
- [85] Mivel a vizsgált kérdésben a jogerős részítélet sértette a Ptk. 2:42. § (1) és (2) bekezdését, azt a Kúria – az eljárási költségre és illetékre is kiterjedően – hatályon kívül helyezte, az elsőfokú bíróság részítéletét megváltoztatta és a keresetet elutasította.

(Kúria Pfv.IV.21.186/2022/10.)

132 **A felülvizsgálat engedélyezése iránti kérelem érdemi elbírálásának a lehetőségét kizárja, ha a fél felülvizsgálati kérelmét jogszabálysértésre, felülvizsgálat engedélyezése iránti kérelmét viszont a Kúria közzétett határozatától jogkérdésben való eltérésre alapítja. A Kúria ezért a felülvizsgálat engedélyezése iránti kérelmet – a két kérelem közötti közvetlen tartalmi összefüggés hiányában – visszautasítja [2016. évi CXXX. törvény (Pp.) 406. § (1) bek., 409. § (2)–(3) bek., 410. § (2) és (4) bek., 413. § (1) bek., 423. § (1) bek.].**

- [1] A felperes 1 575 000 forint biztosítási összeg megfizetésére kérte kötelezni az alperest. Az alperes kérte a kereset elutasítását.
- [2] Az elsőfokú bíróság a kereset szerint marasztalta az alperest. Az alperes fellebbezése folytán eljáró másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét megváltoztatta és a keresetet elutasította.
- [3] A jogerős ítélet ellen a felperes terjesztett elő felülvizsgálati kérelmet, amelyhez felülvizsgálat engedélyezése iránti kérelmet csatolt.
- [4] Felülvizsgálati kérelmében felülvizsgálni kért jogszabálysértésként a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény 536. § (1) bekezdését és az 556. § (1) bekezdés *d)* pontját jelölte meg. Az ennek alátámasztásaként kifejtett jogi érvelésében utalt a Jpe.I.60.009/2022/10. számú jogegységi határozatra, valamint a Kúria Pfv.V.21.402/2019/8. számú döntésére, amelyek – megítélése szerint – a saját álláspontját támasztják alá.
- [5] A felülvizsgálat engedélyezését a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Pp.) 409. § (3) bekezdése alapján kérte. Indokolása szerint a jogerős ítélet jogkérdésben eltér a Kúria közzétett Jpe.I.60.009/2022/10. számú jogegységi hatályú határozatában, a Pfv.III.21.464/2013/12. és a Pfv.V.21.402/2019/8. számú, valamint a Legfelsőbb Bíróság Pfv.21.623/2009/4. számú határozatában, továbbá a BDT 202.641. számú eseti döntésben foglaltaktól.
- [6] A Pp. 408. § (1) bekezdése alapján nincs helye felülvizsgálatnak olyan vagyoni perben, amelyben a felülvizsgálati kérelemben vitatott érték nem haladja meg az ötmillió forintot. A per vagyoni pernek minősül, mert az abban érvényesített igény a felperes vagyoni jogain alapul, továbbá értéke pénzösszegben kifejezhető [Pp. 7. § (1) bekezdés 18. pont]. A felülvizsgálati kérelemben vitatott érték az ötmillió forintot nem haladja meg, így nincs helye felülvizsgálatnak. Az ügyben ezért felülvizsgálat engedélyezése iránti kérelmet kellett előterjeszteni [Pp. 409. § (1) bekezdés és 410. § (1) bekezdés].
- [7] A felülvizsgálat engedélyezése iránti kérelem nem alkalmas érdemi elbírálásra.
- [8] A Pp. 406. § (1) bekezdése szerint felülvizsgálat az ügy érdemére kiható jogszabálysértésre, illetve a Kúria közzétett határozatától jogkérdésben való eltérésre hivatkozással kérhető. Ezzel összhangban a Pp. 409. § (2) és (3) bekezdése a felülvizsgálat engedélyezésének feltételeit külön szabályozza az ügy érdemére kiható jogszabálysértés, valamint a Kúria közzétett határozatától jogkérdésben való

- eltérés esetén. Ehhez igazodva a Pp. 413. § (1) bekezdés *b)* és *c)* pontja, valamint a Pp. 410. § (2) bekezdés *b)* pontja és a *c)* pont *ca)–cc)* alpontjai, valamint a *cd)* alpontja is külön szabályozza a felülvizsgálati kérelem és a felülvizsgálat engedélyezése iránti kérelem tartalmi elemeit az ügy érdemére kiható jogszabálysértésre, valamint a Kúria közzétett határozatától jogkérdésben való eltérésre vonatkozóan.
- [9] A felülvizsgálat engedélyezése a polgári eljárás elkülönülő, önálló kérelemre induló és a kérelem elbírálásával befejeződő szakasza, amelyet csak eredményessége esetén követ az eljárás felülvizsgálati kérelmen alapuló szakasza, a két kérelem között így tartalmi összefüggés áll fenn (Kúria Pfv.VI.20.764/2020/3., megjelent: BH 2020.366.). A felülvizsgálat engedélyezésével kapcsolatos egyes kérdésekről szóló 1/2021. (VII. 12.) PK vélemény 10. pontjához fűzött indokolás szerint a felülvizsgálat engedélyezése esetén a Kúria a jogerős ítéletet csak az eredményes engedélyezési okkal összefüggésben vizsgálja felül. A Pp. 413. § (1) bekezdése és a Pp. 423. § (1) bekezdése alapján a Kúria a jogerős határozatot a felülvizsgálati kérelemben megjelölt megsértett jogszabályhely, az ott előadott jogszabálysértés, illetve a Kúria közzétett határozatától jogkérdésben való eltérés, valamint a kérelem jogi indokai által meghatározott keretek között vizsgálhatja felül (Kúria Pfv.I.20.748/2021/8. [19]).
- [10] A felperes felülvizsgálati kérelmét jogszabálysértésre, felülvizsgálat engedélyezése iránti kérelmét ugyanakkor a Kúria közzétett határozatától jogkérdésben való eltérésre alapította. Mivel az adott esetben a felülvizsgálat kivételes engedélyezésének a felperes által hivatkozott feltétele a felülvizsgálat megjelölt alapjától eltér, a felülvizsgálat engedélyezése iránti kérelem és a felülvizsgálati kérelem közötti közvetlen tartalmi összefüggés hiányában a Kúria – a felülvizsgálati kérelem kereteire figyelemmel – a felülvizsgálat engedélyezése esetén sem vizsgálhatná a felülvizsgálati kérelemben megjelölt jogszabálysértést. A két kérelem tartalmi ellentmondása egyidejűleg kizárja a felülvizsgálat engedélyezése iránti kérelem érdemi elbírálásának a lehetőségét is éppen azért, mert a Kúria eredményes engedélyezési kérelem esetén sem végezhetné el a jogerős ítélet érdemi felülvizsgálatát.
- [11] A két kérelem tartalmi ellentmondása miatt a felülvizsgálat engedélyezése iránti kérelem nem felel meg a Pp. 410. § (2) bekezdés *b)* és *c)* pontjában foglaltaknak, ezért azt a Kúria visszautasította a Pp. 410. § (4) bekezdése alapján.
- [1] A felperes keresetében annak megállapítását kérte, hogy az I. és a II. rendű alperes megsértette a felperes szerzői jogait azzal, hogy az L. D. Kft., a K. D. O. Zrt., valamint a B. É. K. és más személyek előtt az I. rendű alperest a tervekkel kapcsolatban felelős tervezőként kívánta feltüntetni. Kérte az alperesek eltiltását a sérelmezett magatartástól, továbbá elégtétel adására és 2 000 000 forint kártérítés egyetemleges megfizetésére kötelezését.
- [2] Az I. és a II. rendű alperes a kereset elutasítását kérte.
- [3] Az I. rendű alperes viszontkeresetében annak megállapítását kérte, hogy a felperes megsértette a névfeltüntetéssel kapcsolatos szerzői személyhez fűződő jogát, mert a nevét nem tüntette fel szerzőként egy közleményében. Kérte a felperes eltiltását a további jogsértéstől, valamint elégtétel adására és adatszolgáltatásra, valamint 2 000 000 forint sérelemdíj megfizetésére kötelezését.
- [4] A felperes a viszontkereset elutasítását kérte.
- [5] Az elsőfokú bíróság ítéletével mind a keresetet, mind a viszontkeresetet elutasította.
- [6] Az I. rendű alperes fellebbezése folytán eljáró másodfokú bíróság ítéletével az az elsőfokú bíróság ítéletének fellebbezett rendelkezéseit helybenhagyta. Az elsőfokú bíróság viszontkeresetét elutasító döntését és annak jogi indokait teljes mértékben osztotta. A fellebbezésben foglaltakra tekintettel az elsőfokú bíróság ítéletének helyes indokai közül azt hangsúlyozta, hogy a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Szjt.) 12. § (1) bekezdése nem pusztán a szerző nevének feltüntetését írja elő, hanem azt, hogy a szerzőt szerzőként tüntessék fel, ami bővebb értelmű a pusztán névfeltüntetésnél. Azt a követelményt tartalmazza, hogy a szerző nevének úgy kell megjelennie a művön és a műre vonatkozó közleményben, hogy abból egyértelműen kiderüljön: a megnevezett személy az, akinek szellemi tevékenysége a műnek egyéni, eredeti jelleget biztosított. A Szerzői Jogi Szakértő Testület állásfoglalása alapján helyesnek tartotta az elsőfokú bíróság azon álláspontját, hogy az építész szakma szabályai szerint a projektvezető építész és az építész projektvezető megnevezés kifejezi, hogy az I. rendű alperes milyen jellegű munkát végzett, annak ellenére, hogy az nem egyezik meg a felek megállapodása szerinti elnevezéssel, amely egyebekben megtévesztő lenne. A másodfokú bíróság álláspontja szerint ezért helyes az a következtetés, hogy a felperes a kifogásolt módon nem sértette meg az I. rendű alperes Szjt. 12. § (1) bekezdése szerinti névfeltüntetéshez fűződő jogát.
- [7] A jogerős ítélettel szemben az I. rendű alperes terjesztett elő felülvizsgálati kérelmet, amelyben a jogerős ítélet részbeni hatályon kívül helyezését, az I. rendű alperes viszontkeresetének helyt adó ítélet meghozatalát, az Szjt. 94. § (1) bekezdés *a)*, *b)*, *c)* és *d)* pontja alapján az I. rendű alperes névfeltüntetéssel kapcsolatos szerzői személyhez fűződő joga megsértésének megállapítását, a felperes jogsértéstől történő eltiltását, valamint elégtétel adására, továbbá adatszolgáltatásra kötelezését kérte. Kifejtette, hogy a felülvizsgálati kérelem kizárólag személyhez fűződő jogokat érint, a sérelemdíj iránti viszontkereset nem tárgya a felülvizsgálati eljárásnak, ezért a polgári

(Kúria Gfv.I.30.510/2022/2.)

133 A szerzői jogi védelem körében a szerző személyhez fűződő joga nem önmagában a szerző személyiségét illeti, hanem a szerzőnek az egyedi műhöz fűződő személyes és a vagyoni jogok összességét magában foglaló komplex jogviszonyában értelmezhető [2016. évi CXXX. törvény (Pp.) 7. § (1) bek. 18. pont; 1999. évi LXXVI. törvény (Szjt.) 9. § (1) bek.].

- perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Pp.) 409. § (1) bekezdése szerint a felülvizsgálat engedélyezésére nincs szükség a vagyoni jogi per szabályai szerint.
- [8] A felperes a felülvizsgálati ellenkérelmében elsődlegesen a felülvizsgálati kérelem visszautasítását kérte, mert az I. rendű alperes nem terjesztett elő engedélyezés iránti kérelmet. Kifejtett érvelése szerint a per a Pp. 7. § 18. pontja alapján vagyoni jogi pernek minősül, mivel az értéke pénzben kifejezhető, és az I. rendű alperes ki is fejezte 2 000 000 forint összegben. A per vagyoni jogi jellegét nem érinti, hogy a felülvizsgálati kérelemben az I. rendű alperes a 2 000 000 forint kártérítés iránti igényét már nem érvényesíti. A Pp. 408. § (2) bekezdés nem a felülvizsgálat terjedelméhez köti a vagyoni jogi per fogalmát, hanem a másodfokú ítélethez. Az I. rendű alperes a jogerős ítélet meghozataláig a viszontkeresetét teljeskörűen fenntartotta, a per tehát vagyoni jogi per volt.
- [9] A felülvizsgálati kérelem érdemi elbírálásra nem alkalmas.
- [10] A Pp. 408. § (1) bekezdése kizárja a vagyoni jogi perekben a felülvizsgálatot, ha a pertárgyérték az ötmillió forintot nem haladja meg. A Pp. 408. § (2) bekezdése szerint nincs helye felülvizsgálatnak vagyoni jogi perben, ha az elsőfokú bíróság ítéletét a másodfokú bíróság azonos jogszabályi rendelkezésre és jogi indokolásra utalással hagyta helyben.
- [11] A felülvizsgálat engedélyezésével kapcsolatos egyes kérdésekről szóló 1/2021. (VII. 12.) PK vélemény (a továbbiakban: 1/2021. PK vélemény) 7. pontja szerint a Kúria a felülvizsgálat engedélyezésének szükségességét hivatalból vizsgálja. Ha a fél tévesen úgy ítéli meg, hogy a felülvizsgálat engedélyezésére nincs szükség, következőképpen engedélyezési kérelmet nem terjeszt elő, a Kúria a Pp. 415. § (1) bekezdés e) pontja szerinti következményt vonja le, azaz a felülvizsgálati kérelmet visszautasítja.
- [12] A Pp. 7. § (1) bekezdés 18. pontja értelmében vagyoni jogi per az a per, amelyben az érvényesített igény a fél vagyoni jogain alapul vagy értéke pénzösszegben kifejezhető.
- [13] A vagyoni jogi per fogalma alternatív feltételek teljesülésével valósulhat meg. A fogalom-meghatározásból következően annak eldöntésénél, hogy a per vagyoni jogi pernek tekinthető vagy sem, eljárásjogi és anyagi jogi szempontokat is figyelembe kell venni: egyrészt vagyoni jogi pernek minősül, ha az érvényesített igény vagyoni jogokon alapul, másrészt az a per is, amelyben – az érvényesített anyagi jog jellegétől függetlenül – a per értéke pénzösszegben meghatározható.
- [14] A polgári jog a felek személyi állapotát, személyiségi jogait és vagyoni viszonyait szabályozza, a Pp. 7. § (1) bekezdés 18. pontja utóbbihoz köti a vagyoni jogi per fogalmát. A nyilvánvalóan nem személyállapotú perben (Pp. 429.§) azt kellett ezért vizsgálni tárgyává tenni, hogy az I. rendű alperes a felülvizsgálati eljárás tárgyává tett, az Sztj. 94. § (1) bekezdés a), b), c) és d) pontjának anyagi jogi rendelkezéseire alapított viszontkeresettel személyiségi jogi igényt érvényesített, avagy a Pp. 408. § vagyoni jogi perre irányadó szabályai alkalmazhatók.
- [15] A szerzői jog a szellemi alkotások elkülönült fajtáira vonatkozó sajátos jogviszony, a polgári jogon belül a személyhez fűződő és a dologi jogok határára létező kizárólagos jog, ezért e jogintézményt a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) nem a személyiségi jogokat védő szabályok között, hanem a Második Könyv Negyedik Részben helyezte el, ezzel is kifejezésre juttatva, hogy a szerzői és iparjogvédelmi oltalmat elválasztja a személyiségi jogoktól (Ptk. 2:55. §).
- [16] Az Sztj. 9. § (1) bekezdése alapján a szerzőt a mű létrejöttétől kezdve megilleti a szerzői jogok – a személyhez fűződő és a vagyoni jogok – összessége. Az Sztj. által garantált védelem e jogosultságok egységének elvi alapján áll, a személyhez fűződő és a vagyoni elemek együttesen, egymással kölcsönhatásban állva és egymást kiegészítve védik az alkotás folyamatát, egyben a mű kereskedelmi értékét. A személyhez fűződő jogosultságok mögöttes jogterülete a Ptk., amelynek 2:42. §-a garantálja a jogok abszolút szerkezetét. Az Sztj. szabályozása azonban speciális, mert nem általában az emberi individuumból fakadó személyiséget, hanem sajátos személyt: a szerzői jogi oltalommal védett mű alkotóját, a szerzőt illető jogokat helyezi oltalom alá a konkrét művet érintő jogsértő magatartásokkal szemben. Ez a sajátos, a műtől elválaszthatatlan jogvédelem az egyes szerzői személyhez fűződő jogok [a mű nyilvánosságra hozatala (Sztj. 10–11. §), a név feltüntetése (Sztj. 12. §), a mű egységének védelme (Sztj. 13. §)] jellegében és szabályozásában is egyértelműen kifejezésre jut. A szerzői jog az alkotás tényéből származik, a szerzői műtől nem szakítható el, a szerzői jogi védelmet keletkeztető jogi tény a mű létrejötte [Sztj. 9. § (1) bekezdés]. A jogi védelem tehát nem önmagában a szerző személyiségét illeti, hanem a szerzőnek az egyedi műhöz fűződő személyes és a vagyoni jogokat is magában foglaló komplex jogviszonyában értelmezhető.
- [17] Ebből az okfejtésből az következik, hogy az I. rendű alperes a felülvizsgálati kérelemben az Sztj. 94. § (1) bekezdés a), b), c) és d) pontja alapján fellépve – az Sztj. 12. §-a alapján kifejezetten az alkotóként történő elismerését kérve – nem kizárólagosan az egyéni individuum védelmére hivatott személyiségi jogokat érvényesítette, hanem a szerző és a mű között fennálló speciális szerzői jogi védelmet kívánta igénybe venni, a perben is vitatott szerzői minőségét kívánta elismertetni. Ezért a per nem személyiségi jogi, de személyállapotú pernek sem tekinthető, így a felülvizsgálat során a vagyoni jogi perekre irányadó Pp. 408. § (1) és (2) bekezdés tiltó szabályait nem lehetett mellőzni. A felülvizsgálati eljárásban a per tárgyának értékét a fél által a felülvizsgálati kérelemben vitatott érték alapján kellett meghatározni [a Kúria 3/2015. Polgári jogegységi határozattal fenntartott, a vagyoni ügyben hozott jogerős közbenső ítélet elleni felülvizsgálat tárgyában meghozott 1/2009. Polgári jogegységi határozat]. Mivel az I. rendű alperes kizárólag objektív szankciók alkalmazását kérte, a per tárgyának értéke nem határozható meg, a Pp. 408. § (1) bekezdése a felülvizsgálatot nem zárta ki. Irányadó volt azonban a Pp. 408. § (2) bekezdése, valamint azon keresztül a felülvizsgálat engedélyezésének a szabályai (Pp. 409. §).

- [18] Az 1/2021. PK vélemény 11. pontja értelmében a másodfokú ítélet indoklásában hivatkozott jogszabályhely vagy az indoklás tartalma alapján a Kúria állapítja meg, hogy a másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét azonos jogszabályi rendelkezésre és jogi indoklásra utalással hagyta-e helyben. A Pp. 383. § (2) bekezdésén alapuló helybenhagyó ítélet akkor is megfelel a Pp. 408. § (2) bekezdése szerinti döntés kritériumainak, ha a másodfokú bíróság az ítélet indoklásában értékeli a fél másodfokú eljárásban megtett perbeli cselekményeit, illetőleg, ha az elsőfokú bíróság általa is helyesnek tartott és a döntését megalapozó érveit további érvekkel kiegészíti. Amennyiben a perben több keresetről kell döntenet (valódi tárgyi keresethalmazat) a Pp. 408. § (2) bekezdésének érvényesülését keresetenként kell vizsgálat tárgyává tenni.
- [19] A Kúria megállapítása szerint a felülvizsgálat tárgyát képező igények tárgyában a másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság érdemi döntésével és annak indokaival egyetértett, az elsőfokú ítéletet – tartalma szerint – azonos jogszabályi rendelkezésre és jogi indoklásra utalással hagyta helyben, ezért az ügyben a Pp. 408. § (2) bekezdése alapján felülvizsgálatnak nincs helye.
- [20] A Pp. 409. § (1) bekezdése szerint, ha a felülvizsgálatnak a Pp. 408. § alapján nem lenne helye – ugyanakkor törvény a felülvizsgálatot más okból nem zárja ki – a felülvizsgálatot a Kúria a (2) bekezdés szerinti esetekben engedélyezheti, a (3) bekezdés szerinti esetben engedélyezi.
- [21] Ha a Pp. 408. §-a alapján nincs helye felülvizsgálatnak, és a felülvizsgálati kérelem előterjesztője a felülvizsgálati kérelemmel együtt nem nyújtott be engedélyezés iránti kérelmet, a Kúria a felülvizsgálati kérelmet a Pp. 415. § (1) bekezdés e) pontja alapján visszautasította.
- [22] Figyelemmel arra, hogy jelen ügyben felülvizsgálatnak nincs helye és az alperes nem terjesztett elő a felülvizsgálat engedélyezése iránti kérelmet, a Kúria a felülvizsgálati kérelmet érdemben nem vizsgálhatta, ezért azt visszautasította.

(Kúria Pfv.IV.21.024/2022/4.)

POLGÁRI KOLLÉGIUM

GAZDASÁGI SZAKÁG

134 Ha kereset a szerződés érvénytelenségére hivatkozással a teljesített szolgáltatás állított túlfizetése miatt az alperes marasztalására irányul, a pertárgy értéke a keresetben megjelölt marasztalási összeg. Az ítélet elleni fellebbezés esetén a jogorvoslati illeték alapja (a vitássá tett követelés) a felperes fellebbezésében fenntartott marasztalási igény. A jogorvoslati eljárásban nem számítható hozzá a pertárgy értékéhez a keresettel (viszontkeresettel) nem érvényesített (azaz nem peresített) összeg, amely a bíróság által az érvénytelenség jogkövetkezményeinek levonása körében elvégzett elszámolás eredményeként a felperes „fennálló tartozását” állapítja meg abban az esetben sem, ha az a fellebbezéssel támadott ítéletben számszerűsítve megjelenik [1990. évi XCIII. törvény 39. § (1) bek.; 1952. évi III. törvény (rég. Pp.) 24. § (1) bek.].

A fellebbezés alapjául szolgáló tényállás

- [1] Az elsőfokú bíróság 12. számú ítéletében rögzítettek szerint a felperes pontosított keresetében a felek közötti kölcsönszerződés érvénytelenségének a megállapítását és az érvénytelenség jogkövetkezményének levonását kérte akként, hogy a bíróság a szerződést a határozathozatalig terjedő időre nyilvánítsa hatályossá és kötelezze az alperest 150 750 forint megfizetésére. Az alperes a kereset elutasítását kérte.
- [2] Az elsőfokú bíróság ítéletében a felek között létrejött kölcsönszerződést akként nyilvánította érvényessé, hogy a svájci frank és a forint közötti átváltási árfolyamot a szerződéskötés napjára irányadó, a Magyar Nemzeti Bank deviza középárfolyamához képest 35%-kal növelt mértékben maximalta a szerződésben rögzített induló kamatmérték változatlanul hagyása mellett; megállapította, hogy a felperes alperessel szemben fennálló tartozása 2022. január 1-jével 2 551 661 forint. Ezt meghaladóan a keresetet elutasította.
- [3] A felperes az ítélet ellen benyújtott fellebbezésében elsődlegesen annak megváltoztatását kérte oly módon, hogy a bíróság az alperest kötelezze 43 350 forint megfizetésére. Másodlagosan az elsőfokú bíróság ítéletének hatályon kívül helyezését és az elsőfokú bíróság új eljárás lefolytatására és új határozat hozatalára utasítását kérte.
- [4] A felperes az elsőfokú bíróság 14. sorszámú felhívására 15 000 forint összegű fellebbezési illetéket fizetett meg.
- [5] Az iratok felterjesztését követően az ítéletábra a 3. sorszámú végzésében az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény (a továbbiakban: Itv.) 39. § (1) bekezdésére és 46. § (1) bekezdésére történő hivatkozással – a fellebbezés elutasításának terhével – felhívta a felperest a fellebbezési eljárási illeték nyolc napon belül történő további 192 600 forinttal történő kiegészítésére, figyelemmel arra, hogy a fellebbezett illetékalap 2 595 011 forint.

- [6] A felperes a felhívásra úgy nyilatkozott, hogy az elsőfokú bíróság a 14. sorszámú végzésében a pertárgy értékét 43 350 forintban határozta meg, amelynek megfelelő 15 000 forint fellebbezési illetéket átutalással megfizetett. A pertárgyérték meghatározása tekintetében hivatkozott a BDT 2020.4193. szám alatt közzétett eseti döntésben foglaltakra. Erre az álláspontjára tekintettel a jogorvoslati illetéket nem egészítette ki.

A fellebbezéssel támadott határozat

- [7] Az ítéletábra végzésével a felperes fellebbezését hivatalból elutasította.
- [8] Döntését azzal indokolta, hogy az elsőfokú bíróság a jogorvoslati eljárásra vonatkozó pertárgy értékét tévesen határozta meg, figyelemmel arra, hogy az elsőfokú bíróság a határozatában a felperes tartozását állapította meg. Ezzel szemben a felperes a fellebbezésében nem a felperes, hanem az alperes (43 350 forint összegű) tartozását állította, és ennek megfelelően kérte az elsőfokú bíróság ítéletének a megváltoztatását.
- [9] Az Itv. 39. § (1) bekezdése és 46. § (1) bekezdése alapján a másodfokú pertárgyérték az elsőfokú bíróság ítéletében a felperes tartozása összegeként meghatározott 2 551 661 forint, valamint a felperes fellebbezésében az alperes tartozásaként megjelölt 43 350 forint, azaz összesen 2 595 011 forint, mivel ez a felperes által vitássá tett követelés. A felperes fellebbezésében hivatkozott eseti döntés jelen esetben nem alkalmazható annak eltérő tényállására tekintettel, az ugyanis az eljáró bíróság kijelölése tárgyában született és az elsőfokú eljárás pertárgyértéke volt vitás.

A fellebbezés

- [10] Az ítéletábra végzése ellen a felperes terjesztett elő fellebbezést, amelyben annak hatályon kívül helyezését és az ítéletábra utasítását kérte a fellebbezése elbírálására.
- [11] Arra hivatkozott, hogy a törvényszék 14. sorszámú végzésében megállapított 43 350 forint pertárgyértéknek megfelelő 15 000 forint fellebbezési eljárási illetéket átutalással megfizette. A 14. sorszámú végzés megváltoztatására, illetve hatályon kívül helyezésére nem került sor.
- [12] Az alperes a fellebbezésre nem tett észrevételt.

A Kúria döntése és jogi indokai

- [13] A Kúria a fellebbezést a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: régi Pp.) 233/A. §-a alapján bírálta el, és megállapította, hogy az az alábbiakra tekintettel alapos.
- [14] A felperes arra alaptalanul hivatkozott, hogy a törvényszék 14. sorszámú végzése „kötötte volna” a másodfokon eljáró ítéletábrát. Nem volt eljárási akadálya annak, hogy az ítéletábra a fellebbezés kapcsán újabb hiánypótlásra felhívó végzést

- bocsásson ki, ha úgy ítélte meg, hogy a fellebbezés illetékhiányos (vagy más hiányosságban szenved).
- [15] Erdemben viszont a felperes arra helytállóan hivatkozott, hogy a Kúria jogértelmezése szerint, amennyiben a kereset a szerződés érvénytelenségének megállapításán keresztül az érvénytelenség jogkövetkezményeként a felperes által saját túlfizetéseként állított összeg megfizetésére irányul, a kereset tisztán marasztalási jellegű. A pertárgyérték meghatározásánál ezért kizárólag a marasztalásra irányuló igény vehető egyedül figyelembe (Kúria Gf.VII.30.141/2019/2.; Gfv.VII.30.082/2020/3.; Gfv.VII.30.421/2019/2.).
- [16] Jelen ügyben a felperes marasztalásra irányuló keresetét terjesztett elő, amelynek összegét a fellebbezésében leszállította.
- [17] Kétségtelen, hogy az elsőfokú bíróság az ítéletében az érvényessé nyilvánítás körében elvégzett elszámolás eredményeként a felperes marasztalásra irányuló keresetének elutasítása mellett (erre irányuló viszontkereset hiányában) a felperesnek az alperessel szemben fennálló tartozását is megállapította, azonban ez nem változtat a felperes keresetének fentiek szerinti, tisztán marasztalási jellegén.
- [18] A Kúria megítélése szerint az Itv. 39. § (1) bekezdésének az a rendelkezése, hogy az illeték alapja a polgári peres eljárásban a per tárgyának az eljárás megindításakor fennálló értéke, a jogorvoslati eljárásban pedig a vitássá tett követelés vagy követelésrész értéke, nem értelmezhető olyan kiterjesztő módon, ami a jogorvoslati eljárásban „felülírja” a régi Pp. 24. § (1) bekezdésében meghatározott pertárgyérték fogalmát: a pertárgy értékének megállapításánál a keresettel érvényesített követelés vagy más jog értéke irányadó. Ez értelemszerűen vonatkozik a viszontkeresetre is.
- [19] Az eljárás tárgyának értéke ugyan nem feltétlenül azonos az elsőfokú, illetve a másodfokú eljárásban, viszont nem tekinthető a jogorvoslati eljárásban a pertárgy értékének a keresettel (viszontkeresettel) nem érvényesített követelés értéke, abban az esetben sem, ha a fellebbezéssel támadott ítélet rendelkező részében az érvényessé nyilvánítás körülírása és ennek körében az elvégzett elszámolás keretében a felperes „fennálló tartozásának” megállapítása számszerűsítve is megjelenik. Az ettől eltérő értelmezés a fellebbező félre, jelen esetben a felperesre nézve az eljárási illeték előlegezésében, illetve esetleges viselésében megnyilvánuló olyan hátrányra vezetne, amely nem felel meg az Alaptörvény 28. cikkében megfogalmazott értelmezési követelménynek, valamint a XXVIII. cikkében és a régi Pp. 2. §-ában előírt tisztességes eljárással szemben támasztott elvárásnak, a felperes marasztalási keresetének elbírálása érdekében szükségképpen elvégzett elszámolás nem vezethet a perben elő nem terjesztett követelésről való döntéshez. Az érvényessé nyilvánítás csak a fogyasztó marasztalásra irányuló keresetének az elutasítását eredményezheti, ha az általa állított túlfizetés nem áll fenn.
- [20] Az adott ügyben az elsőfokú ítéletből kitűnően az alperes nem élt viszontkeresettel. Emiatt a fenti jogértelmezés nem ellentétes a Kúriának azokban a perekben folytatott pertárgyérték megállapítási gyakorlatával, amely szerint abban az esetben, ha a kereset annak megállapítására irányul, hogy a felperes (fogyasztó) tartozása az érvénytelenség jogkövetkezményeként kisebb összegű, mint amit a pénzügyintézet vele szemben nyilvántart, a felülvizsgálati pertárgyérték megállapítása során azt az összeget kell irányadónak tekinteni, amely alól az alkalmazni kért jogkövetkezmény alapján – tartozása részbeni fennmaradása esetén – mentesül (Kúria Gfv.VII.30.057/2020/2.; Gfv.VII.30.285/2018/11.). Utóbbi esetben ugyanis a pertárgyérték számításának alapja a felperes keresetében érvényesített igény a régi Pp. 24. § (1) bekezdésének megfelelően.
- [21] Miután a felperes az elsőfokú bíróság felhívására lerótta a fellebbezésben leszállított marasztalási keresete után számított jogorvoslati illetéket, és a fentiek alapján további illetékfizetési kötelezettsége nem állt fenn, az ítéletábla erre vonatkozó felhívása nem volt megalapozott. Emiatt nem volt helye ekköbül az elsőfokú bíróság ítélete ellen előterjesztett fellebbezés hivatalbóli elutasításának, a fellebbezést érdemben szükséges elbírálni.
- [22] A fentiekre tekintettel a Kúria az ítéletábla végzését a régi Pp. 259. §-a folytán alkalmazandó régi Pp. 253. § (2) bekezdése alapján megváltoztatta és mellőzte a fellebbezés hivatalbóli elutasítását.
- (Kúria Gf.VI.30.533/2022/4.)*
- 135A csődeljárás kezdő időpontjában fennálló követelések nyilvántartásba vételének szükséges és együttes feltétele, hogy a hitelező a csődeljárás kezdő időpontját követő 30 napon belül a követelését a vagyonfelügyelőnek és az adósnak is bejelentse, továbbá ugyanezen határidőn belül befizesse a nyilvántartásba vételi díjat. Nem elegendő a hitelezői igényt az előírt határidő alatt csak az adósnak vagy csak a vagyonfelügyelőnek bejelenteni, a Cstv. nem biztosít e körben választási lehetőséget a hitelezők részére [1991. évi XLIX. törvény (Cstv.) 10. § (2) bekezdés f) pont, 15. § (3) bekezdés].**
- A felülvizsgálat alapjául szolgáló tényállás**
- [1] Az elsőfokú bíróság az adós csődeljárását a 7. számú végzésével rendelte el, az erről szóló végzés (hirdetmény) 2022. május 20-án jelent meg a Cégléletről, a kirendelt vagyonfelügyelő a D. Kft.
- [2] A hitelező 307 238 euro bérleti díjból és 16 002 000 forint költségből álló követelést jelentett be 2022. június 16-án hitelezői igényként a vagyonfelügyelőnek. Levelét elektronikus úton és postai úton is megküldte a vagyonfelügyelő székhelyére, valamint a vagyonfelügyelő honlapján közzétett közlemény szerinti – a hitelezői igények bejelentésére rendszeresített – levélcímre. A vagyonfelügyelő székhelyére a hitelezői igénybejelentést 2022. június 20-án, a postafiók címre pedig 2022. június 17-én kézbesítették. A hitelező 2022. június 7-én 100 000 forint nyilvántartásba vételi díjat is megfizetett a vagyonfelügyelő pénzforgalmi számlájára.
- [3] A vagyonfelügyelő a 2022. június 29-én kelt levelében közölte a hitelezővel, hogy hitelezői igényét nem veszi nyilvántartásba, figyelemmel arra, hogy az adós tájékoztatása szerint azt kizárólag

- a vagyonfelügyelőnek jelentette be. Felhívta a hitelező figyelmét arra, hogy amennyiben a döntéssel nem ért egyet, 5 munkanapon belül az elsőfokú bíróságnál kifogást terjeszthet elő.
- [4] A hitelező ezt követően, már a csődeljárás kezdő időpontját követő 30 nap eltelte után, a 2022. július 11-én postára adott küldeményében megküldte az igénybejelentést az adós részére is. Az igénybejelentés 2022. július 12-én érkezett meg az adóshoz.
- [5] 2022. július 11-én a hitelező ismételten kérte követelése nyilvántartásba vételét. A vagyonfelügyelő a 2022. július 14-én kelt és 2022. július 19-én kézbesített nyilatkozatában – korábbi álláspontját fenntartva – a hitelezői igény nyilvántartásba vételére irányuló kérelmet elutasította.
- A hitelező kifogása és a vagyonfelügyelő ellenkérelme**
- [6] A hitelező (a továbbiakban: kifogást tevő) a vagyonfelügyelő intézkedésével szemben 2022. július 26-án kifogást terjesztett elő a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény (a továbbiakban: Cstv.) 12. § (5) bekezdésére hivatkozással, és kérte a vagyonfelügyelő kötelezését a hitelezői igényének nyilvántartásba vételére. Arra hivatkozott, hogy a Cstv. 10. § (2) bekezdés *f*) pontjára és 12. § (1) bekezdésére, valamint a Cstv. általános érvényű hitelezővédelmi szemléletére figyelemmel nem utasítható vissza a hitelezői igény nyilvántartásba vétele önmagában amiatt, mert azt az adósnak határidőben nem jelentették be. Ha a hitelezői igénybejelentés a vagyonfelügyelőhöz vagy az adóshoz, tehát legalább az egyikükhöz igazolhatóan megérkezett, a hitelezői igényt érdemben meg kell vizsgálni. Sem jogszabályi alapja, sem jogpolitikai indoka nincs annak, hogy az igénybejelentést a vagyonfelügyelő és az adós részére is külön kelljen megtenni 30 napon belül.
- [7] A vagyonfelügyelő a kifogás elutasítását kérte.
- Az első- és a másodfokú határozat**
- [8] Az elsőfokú bíróság a kifogást elutasította. Határozatának indokolásában leszögezte: a vagyonfelügyelő 2022. június 29-én kelt levelében tévesen tájékoztatta a kifogást tevőt a jogorvoslati lehetőségéről, mivel a hitelezői igény nyilvántartásba vételének elmulasztása miatt előterjesztett kifogásra a Cstv. 12. § (5) bekezdése irányadó. Erre figyelemmel megállapította, hogy a kifogás az elsőfokú bírósághoz határidőben érkezett. Tévesnek ítélte a hitelező álláspontját, amely szerint nincs jogszabályi alapja annak, hogy a hitelezői igényt az adósnak is 30 napon belül be kell jelenteni, mivel a Cstv. 10. § (2) bekezdés *f*) pontjából ennek az ellenkezője következik. Mindezt a Cégléletről szóló 2022. május 20. napján közzétett 9. sorszámú végzés is tartalmazza, azzal a figyelmeztetéssel, hogy a határidők elmulasztása esetén a követelés nyilvántartásba vételére nem kerül sor. A követelés bejelentésére nyitva álló határidő elmulasztása esetén igazolásnak nincs helye.
- [9] Megállapította, hogy a kifogást tevő – nem vitásan – a 30 napos határidőn belül az adós részére a hitelezői igényét nem jelentette be, az igénybejelentés elmulasztásának jogkövetkezménye pedig a Cstv. 20. § (3) bekezdéséből eredően az, hogy a hitelező a csődegyezség megkötésében nem vehet részt, az egyezség hatálya nem terjed ki rá. A hitelezői igénybejelentés határideje anyagi jogi határidő, a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 8:3. § alapján a hitelezői igény bejelentésének legkésőbb a bejelentési határidő lejártáig meg kell érkeznie az adóshoz és a vagyonfelügyelőhöz, ahogyan azt a Kúria a Gfv.VI.30.244/2022/3. számú határozatában leszögezte. Mivel a kifogást tevő a 30 napos jogvesztő határidőn belül követelését az adósnak nem jelentette be – az igénybejelentést csak 2022. július 11. napján küldte meg a részére –, a vagyonfelügyelő nem sértett jogszabályt azzal az intézkedésével, hogy a hitelezői igény nyilvántartásba vételét elutasította, ezért a kifogás érdemben alaptalan.
- [10] A kifogást tevő fellebbezése folytán eljáró másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság végzését helybenhagyta. Határozatának indokolásában elemezte a Cstv. 12. § (5) bekezdésére és 15. § (3) bekezdésére alapított kifogás közötti különbséget és leszögezte, hogy a kifogást tevő helyesen a Cstv. 15. § (3) bekezdése alapján kérhette a vagyonfelügyelő kötelezését a hitelezői igénye nyilvántartásba vételére. Figyelemmel azonban arra, hogy a vagyonfelügyelő tájékoztatása a határidő tekintetében téves volt, a másodfokú bíróság egyetértett az elsőfokú bírósággal abban, hogy a kifogás nem késett el.
- [11] A másodfokú bíróság a kifogás érdemét érintően egyetértett a vagyonfelügyelővel abban, hogy az általa lefolytatott eljárásra nem vonatkoznak a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Pp.) szabályai, a hitelezői igény nyilvántartásba vétele során a vagyonfelügyelő sem hiánypótlási felhívásra, sem a hitelezői igény Pp. 176. § (1) bekezdése szerinti visszautasítására nem jogosult. A vagyonfelügyelőhöz intézett bejelentésnek egyébként sem hiánya az adóshoz történt bejelentés elmulasztása.
- [12] A Cstv.-nek az elsőfokú bíróság által hivatkozott 10. § (2) bekezdése, s így az *f*) pont is a csődeljárás elrendeléséről szóló, közzétételre kerülő végzés tartalmi elemét határozza meg. A 12. § (2) bekezdése e rendelkezésre utalva rögzíti, hogy a vagyonfelügyelő milyen követeléseket, milyen módon köteles nyilvántartásba venni. Eszerint: a vagyonfelügyelő az adós bevonásával külön-külön nyilvántartásba veszi a követeléseket, a következőképpen: *a*) a 11. § (1) bekezdés szerinti követelések, *b*) a 10. § (2) bekezdés *f*) pontja szerinti határidőben bejelentett, az (1) bekezdés szerinti nyilvántartásba vételi díj megfizetésével bejelentett, biztosított és nem biztosított követelések. Ebből pedig egyértelműen az következik, hogy a vagyonfelügyelő kizárólag azokat a követeléseket veheti nyilvántartásba, amelyeket a hitelezők határidőben (30 napon belül) az adósnak és a vagyonfelügyelőnek is bejelentettek. A kifogást tevő fellebbezési hivatkozásával ellentétben a Cstv. 12. § (2)

- bekezdésében szereplő szabály egyértelműen rendezi az adott ügyben felmerült jogkérdést.
- [13] A felszámolási eljárásban történő igénybejelentés rendjét a Cstv. 28. § (2) bekezdés *f*) pontja határozza meg, amely kimondja, hogy a hitelezői igényeket a felszámolónak kell bejelenteni. Ez összefügg azzal, hogy az adós felszámolását elszemélyesíti, ezzel szemben a csődeljárásban aktív szerepet játszik. A fellebbezésben szereplő, a Cstv. preambuluma („hitelezői érdekek védelme”) utalás kapcsán az ítélet tábla kiemelte, a hitelezői igények bejelentésének módjára, határidejére, illetve nyilvántartásba vételére irányadó jogszabályi rendelkezések [10. § (2) bekezdés *f*) pont, 12. § (2) bekezdés] nem kizárólag az adós jogi érdekeit védik. A vagyontfelügyelőnek a hitelezői igények nyilvántartásba vételével, besorolásával kapcsolatos intézkedése meghatározó szerepet játszik abban, hogy az adós hitelezői közül mely hitelező válik jogosulttá arra, hogy az egyezség megkötésében részt vegyen. A hitelező által sérelmezett intézkedés tehát a nyilvántartásba vett hitelezők jogi helyzetét is érinti, az egyezségben való részvételhez, a hitelezői igény kielégítéséhez fűződő jogi érdeküket védi.
- [14] A vagyontfelügyelő Cstv. 15. § (1) bekezdése alapján fennálló polgári jogi felelőssége kiterjed a hitelezői igények nyilvántartásba vételével kapcsolatos intézkedésére is. A kifogást tevő által hivatkozott tájékoztató levél kizárólag a vagyontfelügyelőnek történő bejelentésre vonatkozó információkat tartalmazott, amelyből a hitelező – különösen a Cégbiztosítványban megjelent végzés tartalma és a Cstv. ismertetett rendelkezései alapján – kellő körültekintéssel nem juthatott volna arra a következtetésre, hogy 30 napon belül kizárólag a vagyontfelügyelő részére kell a hitelezői igényt bejelentenie. A másodfokú bíróság utalt arra is, hogy a Kúria hivatkozott végzésében (Gfv. VI.30.244/2022/3.) alapvetően az igénybejelentésre nyitva álló határidő jogi természetére vonatkozó álláspontját fejtette ki. Mivel az adott ügyben irányadó Cstv. rendelkezések egyértelműek, az elsőfokú bíróság által hivatkozott fenti kúriai, illetve ítélet táblai döntésnek (BDT 2021.4290.) az ügy érdemét tekintve nincs jelentőségük.
- A felülvizsgálati kérelem és ellenkérelem**
- [15] A kifogást tevő felülvizsgálati kérelmében a jogerős végzés hatályon kívül helyezését, és az elsőfokú végzés megváltoztatásával a kifogásának helyt adó határozat meghozatalát, a vagyontfelügyelő kötelezését kérte a hitelezői igényének nyilvántartásba vételére. Állította, a jogerős végzés sérti a Cstv. 12. § (1) bekezdését, (2) bekezdésének *b*) pontját, a Cstv. 10. § (2) bekezdésének *f*) pontját és 12. § (5) bekezdését.
- [16] Arra hivatkozott, hogy a Cstv. 10. § (2) bekezdés *f*) pontja szerinti végzés nem a hitelező számára ír elő kötelezettséget, hanem azt rögzíti, hogy mit tartalmazzon a csődeljárás elrendeléséről szóló, közzétételre kerülő végzés. A Cstv. 12. § (1) bekezdése és a Cstv. 12. § (2) bekezdésének *b*) pontja kizárólag a bejelentés határideje tekintetében utal vissza a Cstv. 10. § (2) bekezdésének *f*) pontja szerinti végzés tartalmára.
- [17] A követelések nyilvántartásba vételével, besorolásával kapcsolatos feladatok ellátására jogosult vagyontfelügyelő által megadott két külön címre nem vitásan határidőben megküldte a hitelezői igénybejelentését, és a nyilvántartásba vételi díj megfizetését is igazolta. A vagyontfelügyelő a hitelező igénybejelentését a bejelentésre nyitva álló határidőn belül kézhez vette, arról tudomást szerzett. A hitelező az igénybejelentést az adós székhelyére is megküldte a 30 napos határidő elteltét követően.
- [18] Az eljáró bíróságok figyelembe vették a vagyontfelügyelő téves tájékoztatását a kifogás benyújtási határidejét illetően. Azt a sérelmezett további intézkedését azonban a határozathozatal körében már nem értékelték, hogy a vagyontfelügyelő a honlapján közzétett közleményében kifejezetten a székhelyétől eltérő postacímre jelölt meg a hitelezői igénybejelentések teljesítésére, a közleményben foglaltaknak pedig a hitelező maradéktalanul elegendő tette, és a vagyontfelügyelő székhelyére és a vagyontfelügyelő által megjelölt kézbesítési címre is megküldte a bejelentést. Kiemelte, hogy a vagyontfelügyelő a hitelezők részére rendszeresített bejelentésmintában kizárólag saját magát (a vagyontfelügyelőt) jelölte meg címzettként, ami a hitelezők felretájékoztatásának is minősül.
- [19] Álláspontja szerint a Cstv. hitelezővédelmi szemléletére figyelemmel önmagában azért nem lehet elutasítani a hitelezői igény nyilvántartásba vételét, mert az igénybejelentés az adós részére közvetlenül nem került határidőben kézbesítésre. A Cstv. 12. § (2) bekezdésének *b*) pontja szerint a vagyontfelügyelő – az adós bevonásával – végzi el a hitelezői igények nyilvántartásba vételét. Az a körülmény, hogy a vagyontfelügyelő a hitelezői igény nyilvántartásba vétele körében észlelte azt, hogy az adós részére a hitelezői igénybejelentés nem került határidőben kézbesítésre, önmagában feltételezi, hogy az adós és a vagyontfelügyelő együtt összesítették a beérkezett igénybejelentéseket. Ebből pedig következik, hogy mind a vagyontfelügyelő, mind az adós a hitelezői igénybejelentés elbírálását megelőzően tudomással bírt az igénybejelentésről, annak tartalmát ismerve döntöttek a bejelentésről. Álláspontja szerint csak azért szükséges az arról való tájékoztatása a hitelezőknek, hogy adós és a vagyontfelügyelő részére is küldjék meg a bejelentést, mert akkor nagyobb valószínűséggel érkezik be legalább valamelyikükhöz határidőben a bejelentés. Ez nem arra hivatott, hogy a hitelezők adminisztrációs terheit tovább növeljék, és fennálló követelésük nyilvántartásba vételével további kockázatoknak legyenek kitéve, hanem azért szükséges, hogy a hitelezői igények nyilvántartásba vételére bármelyik címzett részére való kézbesítéssel sor kerülhessen. Amennyiben igazolást nyer, hogy határidőben beérkezett legalább a vagyontfelügyelőhöz vagy az adóshoz a bejelentés, akkor a hitelezői igénybejelentést érdemben el kell bírálni, hiszen a hitelezői igények elbírálásakor mindkét fél – a Cstv. 12. §-ának megfelelően – tudomást szerez a bejelentés tartalmáról.
- [20] Érvelése szerint nincs jogszabályi alapja és jogpolitikai indoka sem annak a jogértelmezésnek,

hogy a hitelezőnek a hitelezői igényét két különböző személy részére is be kellene a 30 napos határidőn belül jelentenie, különösen úgy, hogy azok együttesen értékelik a beérkező bejelentéseket. A vagyonfelügyelő és az eljáró bíróságok értelmezését alapul véve a hitelező, ha nem küldi meg az igénybejelentését a vagyonfelügyelő és az adós részére is, tulajdonképpen teljes jogvesztést szenved el, a követelését illetően jogait nem tudja gyakorolni a csődeljárás tartama alatt, a csődegyezség megkötése során szavazati joggal nem rendelkezik, nem minősül hitelezőnek, csődegyezség esetén követelését nem vagy csak korlátozottan tudja érvényesíteni.

- [21] A vagyonfelügyelő nem terjesztett elő felülvizsgálati ellenkérelmet.

A Kúria döntése és jogi indokai

- [22] A Kúria előrebocsátja, hogy a másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság végzését érdemben helybenhagyta ugyan, de részben eltérő indokolás mellett, így a hitelezőnek a Cstv. 6. § (3) bekezdése alapján alkalmazandó Pp. 408. § (1) bekezdése szerinti engedélyezés iránti kérelmet nem kellett előterjesztenie, ezért a Kúria mellőzte annak elbírálását.
- [23] A Kúria a jogerős végzést a Pp. 423. § (1) bekezdése alapján a felülvizsgálati kérelem keretei között vizsgálta, és azt a hivatkozott indokok alapján nem találta jogszabálysértőnek.
- [24] Hangsúlyozza, hogy a hitelezői igénybejelentés, akár csak a felszámolási eljárásban, a csődeljárásban is a követelés érvényesítésének eszköze. A hitelezők a csődeljárás alatt álló adóssal szembeni követéseiket nem perben, keresetlevél benyújtásával, hanem a Cstv. 10. § (2) bekezdés *f*) pontja szerinti határidőben történő bejelentéssel érvényesítik. Az igénybejelentés elmulasztása a követelés megszűnésével ugyan nem jár, a jogosult azonban a követelést az adóssal szemben – annak az esetnek a kivételével, ha utóbb más hitelező kezdeményezésére felszámolási eljárás indul – a továbbiakban nem érvényesítheti.
- [25] Alapítanul hivatkozott a kifogást tevő a felülvizsgálati kérelmében arra, hogy nem írja elő semmilyen jogszabály a hitelezők számára azt a kötelezettséget, hogy igényüket csődeljárás esetén a vagyonfelügyelőnek és az adósnak is be kell jelenteniük.
- [26] A Cstv. 10. § (2) bekezdés *f*) pontjának és 12. § (1) és (2) bekezdésének együttes helyes értelme szerint ugyanis a csődeljárás kezdő időpontjában fennálló követelések nyilvántartásba vételének elengedhetetlen feltétele, hogy a hitelező a csődeljárás kezdő időpontját követő 30 napon belül a követelését a vagyonfelügyelőnek és az adósnak egyaránt bejelentse, valamint hogy ugyanezen határidőn belül befizesse a nyilvántartásba vételi díjat. Ezeket a Cstv. együttes (konjunktív) követelményként szabja meg, vagyis a hitelezőknek az igényüket az adós és a vagyonfelügyelő részére is be kell jelenteniük a csődeljárás elrendeléséről szóló végzés közzétételétől számított 30 napon belül. Ezt egyértelműen alátámasztja a normaszöveg nyelvtani értelmezése, tekintettel a Cstv. 10. § (2) bekezdés *f*) pontjában az adóst a vagyonfelügyelővel összekötő „és”, nem pedig „vagy” kötőszó is. Megjegyzi a

Kúria, hogy hasonlóan foglalt állást az EBH 2011.2332. számon közzétett döntésében, valamint a Gfv.VI.30.244/2022/3. számú határozatában is. Utóbbi határozat a Bírósági Határozatok Gyűjteményében közzétett, kötelező erejű határozatok között is szerepel.

- [27] Nem elegendő tehát a hitelezői igényt az előírt határidő alatt csak az adósnak vagy csak a vagyonfelügyelőnek bejelenteni, a Cstv. nem biztosít e körben választási lehetőséget a hitelezők részére.
- [28] A hivatkozott jogszabályi rendelkezések egyértelműen meghatározzák, hogy a hitelezői igénybejelentést kinek a részére kell megtenni, a vonatkozó jogszabályok alkalmazását a felülvizsgálati kérelemben megfogalmazott jogpolitikai érvek sem teszik mellőzhetővé. Ezzel kapcsolatban a Kúria hangsúlyozza, hogy – amint arra a másodfokú bíróság is rámutatott – alapvetően más a célja a csődeljárásnak és a felszámolási eljárásnak, és eltérő a vagyonfelügyelő és a felszámoló, továbbá az adós szerepe is a két eljárásban. Mindezekből következhet a hitelezői igénybejelentés megtételének eltérő szabályozása a csődeljárásban, illetve a felszámolási eljárásban.
- [29] A jelen ügyben nem volt vitatott, hogy a kifogást tevő a Cstv. 10. § (2) bekezdés *f*) pontjában meghatározott 30 napos határidőn belül a hitelezői igényét kizárólag a vagyonfelügyelőnek jelentette be, az adósnak nem. A hitelezői igény nyilvántartásba vételére ezért – az eljáró bíróságok helyes álláspontjának megfelelően – nem kerülhetett sor. Nincs jogi jelentősége e vonatkozásban annak, hogy az adós utóbb a vagyonfelügyelőtől vagy a 30 napos határidő elteltét követően a részére is megtett igénybejelentésből tudomást szerzett a hitelező igényéről, hiszen ezek nem pótolhatták a felé határidőben megtett, a hitelezői igény nyilvántartásba vételének egyik kötelező és szükséges feltételét jelentő bejelentést, nem adhattak mentesítést annak elmulasztása alól.
- [30] Alapítanul hivatkozott a kifogást tevő arra is, hogy a vagyonfelügyelő félrevezető tájékoztatást adott a részére az igénybejelentés megtételével kapcsolatban. Az említett tájékoztató levél ugyanis – a jogerős végzés indokolásában helyesen kifejtetteknek megfelelően – kizárólag a vagyonfelügyelőhöz benyújtandó igénybejelentésre vonatkozó információkat tartalmazott. A hitelezőnek a Céglépcsőnyben megjelent végzés tartalma, továbbá az adósnak a Cstv. 12. § (1) bekezdése szerinti felhívása alapján nem lehetett kétsége afelől, hogy a hitelezői igényét az adós részére is be kell jelentenie. A kifogást tevő sem állította, hogy az adós a Cstv. 12. § (1) bekezdése szerinti kötelezettségének teljesítését elmulasztotta volna, de a megfelelő felhívás megtörténtét a vagyonfelügyelő 4. sorszámú észrevétele mellékleteként becsatolt okiratok kétséget kizáróan igazolják is.
- [31] A kifejtettek értelmében a Kúria a jogerős végzést a Pp. 424. § (1) bekezdése alapján hatályában fenntartotta.

(Kúria Gfv.III.30.527/2022/3.)

POLGÁRI KOLLÉGIUM

MUNKAÜGYI SZAKÁG

136I. Az azonnali hatályú felmondás indokolása szerinti minősítés a bíróságot nem köti. Az intézkedés jogszerűségének vizsgálata arra terjed ki, hogy a munkáltató döntésében felhozott magatartás megfelel-e a törvény rendelkezésének [a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény (Mt.) 78. § (1) bek.].

II. A munkavállaló kötelezettségzegése súlyosságának értékelésekor figyelembe kell venni a munkáltató szervezetében elfoglalt helyzetét, ellátott vezető munkakörét, kötelezettségzegése lehetséges hatásait [a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény (Mt.) 78. § (1) bek. a) pont].

A felülvizsgálat alapjául szolgáló tényállás

- [1] Az alperes autógyártóknak és más, hasonló profilú cégeknek készít elektronikus kábeleket. A felperes 1999. május 19-től állt határozatlan idejű munkaviszonyban nála, 2016. február 1-jétől 2016. október 4-ig műszaki vezető, ezt követően műszaki és energetikai vezető munkakörben. Felette a munkáltatói jogkört a cégvezető gyakorolta.
- [2] A koronavírus világjárványra tekintettel a megrendelések visszaestek, ezért az alperes rövidített munkaidő bevezetéséről döntött. A felperes részére, aki nem közvetlenül a termelésben dolgozott, heti 20 órás munkaidőre vonatkozó munkaszerződés-módosítást ajánlott 3 havi időkerettel, ahhoz kapcsolódó csökkentett bérrel. Ezt az ajánlatot a felperes nem fogadta el, ezért az alperes újabb munkaszerződés módosítására vonatkozó ajánlatot tett. Eszerint választható heti 20 óra munkaidő az alapbér 50%-ával, heti 40 órás munkaidő változatlan bérezés mellett legfeljebb 44 napra gépbeállító munkakörbe átirányítással, vagy állásidő 1 hónapra javadalmazás nélkül a munkáltató működési körén kívül eső ok miatt. A felperes mindhárom ajánlatot visszautasította, majd 2020. április 8-án élettársa útján bejelentette, hogy keresőképtelen állományba került. A cégvezető az élettárhoz címzett e-mailben a gyógyulási folyamat zavartalansága érdekében visszakérte a céges autós, az üzemanyagkártyát, a céges laptopot és a telefont.
- [3] A felperes 2020. május 5-én tájékoztatta a munkáltatót arról, hogy a következő naptól keresőképes. Az alperes ismét a munkaszerződés módosítására, illetve a munkaviszony közös megegyezéssel történő megszüntetésére tett javaslatot, de a felperes nem fogadta el azt. Végül a munkáltató 2020. május 11-től kezdődő hatállyal átirányította a felperest gépbeállító munkakörbe a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény (továbbiakban: Mt.) 53. §-a alapján. Egy nap munkavégzést követően, 2020. május 13-án a munkaalkalmassági vizsgálaton az üzemorvos ideiglenesen alkalmatlannak minősítette a felperest, aki ettől a naptól kezdődően ismételen keresőképtelen állományba került.

- [4] 2020. június 15-én a felperes e-mailben tájékoztatta az alperes ügyvezetőjét arról, hogy a cégvezető eljárást folytat vele szemben, amelyet inkorrektnek, illegálisnak és sportszerűtlennek tart. Úgy vélte, hogy a felettese szeretné őt eltávolítani anélkül, hogy a törvényes feltételeket teljesítené, helyette más kíván a pozíciójába helyezni. Arra utalt, hogy a felettes régóta nem kommunikál vele, kimaradt abból a körből, akik legutóbb béremelést kaptak, és feladatai közül elvett néhányat. Sérrelmezte, hogy más kollégákkal ellentétben a koronavírus világjárványra tekintettel nem napi 6 órás munkaidőre kapott munkaszerződés módosítására ajánlatot, amelyet egyébként elfogadott volna. Tudomása szerint a munkáltató teljes kapacitással dolgozott, és a magyar szabályozás lehetőséget biztosított a cégeknek a csökkentett munkaidő kompenzálására. Nyomás alá helyezte őt a felettese, aki illegális opciókat kínált részére. A vele szemben folytatott eljárás célja, hogy munkavállalói felmondással távozzon a cégtől annak érdekében, hogy ne kelljen részére végkielégítést fizetni, holott több mint 20 éve áll az alperes alkalmazásában. Több kollégától hasonlókat hallott, ezért attól tart, hogy a cég sok jó munkatársát fogja elveszíteni, noha – mint a felperes is – szívesen voltak ennek a kollektívának a tagjai.

- [5] Az alperes 2020. június 26-án kelt azonnali hatályú felmondással megszüntette a felperes munkaviszonyát azzal az indokkal, hogy azon magatartása, miszerint a felettes vezetője intézkedéseivel szemben panaszt tett olyan módon, hogy levelének több állításában a valóságtól eltérő tényeket közölt, valamint közvetlen felettesét inkorrekt és a jogszabályoknak nem megfelelő, (illegális) eljárással vádolta jogalap nélkül, kimeríti az Mt. 78. § (1) bekezdésében megfogalmazottakat. Magatartása a munkaviszony fenntartását ellehetetlenítette, a munkaviszony tartós bizalmi viszony, a bizalom pedig az ügyvezető részéről megszűnt.

A felperes keresete és az alperes ellenkérelme

- [6] A felperes módosított keresetében a munkaviszony jogellenes megszüntetésének jogkövetkezményeként 4 304 484 forint elmaradt jövedelem mint kártérítés és 5 havi távolléti díjnak megfelelő, azaz 3 250 000 forint végkielégítés és ezek kamata megfizetésére kérte kötelezni az alperest.
- [7] Érvélese értelmében a cégvezető nem volt jogosult a munkáltatói jogok gyakorlására.
- [8] Felperes szerint a felettese által ajánlott lehetőségek mind méltánytalan és diszkriminatív jellegűek voltak, a 6 órás munkaidőt számára nem kínálták fel, pedig azt elfogadta volna. Úgy érezte, hogy a gépbeállító munkakörbe való átirányítás a véleménye elfojtására szolgált. Az ügyvezetőhöz

- azért fordult, hogy kifejezze aggályait, mivel a közvetlen vezetővel ezeket nem tudta megbeszélni, a levélírással pedig az Mt. 6–8. §-ainak megfelelően gyakorolta jogait.
- [9] Az alperes ellenkérelme a kereset elutasítására és a felperes perköltségben való marasztalására irányult. Álláspontja szerint a felmondást a munkáltatói jogkör gyakorlója adta ki, indokolása pedig valós és okszerű volt.
- Az első- és a másodfokú bíróság ítélete**
- [10] A törvényszék ítéletével a keresetet elutasította.
- [11] Az elsőfokú bíróság ítéletében utalt az Mt. 78. § (1) bekezdésének *a)* és *b)* pontjában foglaltakra. Rögzítette, hogy a bírói gyakorlat szerint nem jogellenes, ha az azonnali hatályú felmondás indokolása tévesen hivatkozik a 78. § (1) bekezdés *a)* vagy *b)* pontjára, ilyen esetekben az azonnali hatályú felmondás jogszerűségét annak tartalma szerint kell elbírálni.
- [12] A felperes által nem vitatott tény, hogy 2020 márciusában Magyarországot is elérte a koronavírus járvány. A következmények elhárítása érdekében a 40/2020. (III. 11.) Kormányrendelet veszélyhelyzetet hirdetett ki. Az alperesnél a pandémia miatt már márciusban érezhető volt, hogy a következő időszakban a rendelésállomány és a bevétel csökkenni fog, folyamatosan állt le az autógyártó üzemekben a termelés.
- [13] A tanúvallomások alapján a bíróság megállapította, hogy a munkaidő csökkentést célzó munkaszervezés-módosítást az alperes nyomás gazdasági okok miatt kezdeményezte, és nem csak a felperest érintette, hanem valamennyi szellemi foglalkozású dolgozót. A tanúvallomások azt is bizonyították, hogy a 4, illetve 6 órás munkaviszony közötti különbségtétel alapja az volt, hogy a munkavállaló által betöltött munkakör szorosan kapcsolódott-e a termeléshez. A tanúvallomások szerint a felperes munkaköre nem volt ilyen, ez okszerű indoka volt tehát annak, hogy a munkáltató felperesnek csak napi 4 órás munkaidőt ajánlott. A munkaszervezés-módosítás határozatlan idejűségét pedig indokolta az a tanúvallomásokkal is alátámasztott, de egyébként köztudomásúnak is tekinthető tény, hogy hosszú távon nem lehetett kiszámítani a járvány következményeit, annak a gazdaságra, ezen belül is az alperes működésére gyakorolt hatását.
- [14] Az alperes igazolta, hogy milyen opciókat kínált fel a felperesnek, miután a munkaidő csökkentést nem fogadta el. Ezen javaslatokat a felperes megalapozatlanul nevezte illegálisnak. A munkaidő csökkentése a munkaszervezés módosítását igényelt, ehhez a felperes hozzájárulására volt szükség, azonban az alperes a munkaidőt nem csökkentette le egyoldalúan, azt választási lehetőségként kínálta fel. A gépbeállító munkakörben a felperes foglalkoztatására az Mt. 53. § (1) bekezdése teremtett lehetőséget, amely során alperes figyelembe vette, hogy a felperes korábban, éveken keresztül ebben a munkakörben dolgozott.
- [15] A harmadik lehetőség nem az Mt. 146. § (1) bekezdésében szabályozott állásidő, mert ez esetben akkor illeti meg alapbér a dolgozót, ha a munkáltató foglalkoztatási kötelezettségének – az elháríthatatlan külső okot kivéve – nem tesz eleget, perbeli esetben azonban nem erről volt szó. A kialakult helyzetet nem lehetett úgy tekinteni, hogy az alperes foglalkoztatási kötelezettségének nem kívánt eleget tenni, hanem úgy értelmezendő, hogy az alperes azt ajánlotta fel, miszerint felperest mentesíti a munkavégzési kötelezettség alól, és ebben az esetben a kialakult helyzet miatt nem illeti meg díjazás [Mt. 146. § (2) bekezdés].
- [16] A tanúvallomások nem támasztották alá azt a levélben foglalt állítást, hogy a cégvezető nem adott a felperesnek támogatást, és kimaradt azon kollégák köréből, akik legutóbb béremelést kaptak.
- [17] A felperes az alperes megbecsült dolgozója volt. A tanúvallomások nem támasztották alá, hogy a cégvezető elvett volna tőle feladatokat, és nem akart volna vele dolgozni. A felperes 2017-ig műszaki vezető munkakört töltött be, azonban a megnövekedett feladatok miatt éppen az ő tehermentesítése érdekében, részben az ő kérésére hirdette meg az alperes az operatív műszaki vezető munkakört. A műszaki vezető munkakör kettéválasztása, az operatív műszaki vezető munkakör kialakítása nem a felperes eltávolítását célozta, célszerűségi indoka volt.
- [18] Az Mt. 52. § (1) bekezdés *d)* és *e)* pontja a munkavállaló kötelezettségévé teszi, hogy a munkakörének megfelelő bizalom szerinti magatartást tanúsítson és munkatársaival együttműködjön. A bírói gyakorlat e követelmények megsértését szigorúan értékeli. A munkaviszony során alá- és fölérendeltségben lévő személyek közötti együttműködést súlyosan sértő, a felettes tekintélyének csorbítására, személyében való megsértésére mind jellegében, mind szóhasználatában alkalmas levélre tekintettel a munkaviszonyt azonnali hatállyal megszüntető intézkedés jogszerű (Kúria Mfv.10.166/2011.).
- [19] Vezető munkakörű munkavállalótól fokozottabb mértékben várható el a munkaviszonyban a munkavállalót terhelő kötelezettségre irányadó szabályok betartása, e körben példamutatásra köteles (Kúria Mfv.10.240/2012.).
- [20] A felperes fellebbezése folytán eljáró ítélet tábla ítéletével az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyta.
- [21] A másodfokú bíróság elsődlegesen a munkáltatói jogkör gyakorlását vizsgálta. Megállapította, hogy az Mt. 20. § (1) bekezdése szerint a cégvezető egyértelműen jogosult volt arra, ugyanis az ügyvezető meghatalmazta a jogkör kizárólagos gyakorlásával 2019. november 4-től kezdődően. A munkáltatói jogkör gyakorlója a meghatalmazáson túl az Mt. 20. § (3) bekezdése szerinti jóváhagyását is megadta az intézkedéshez a bírósághoz címzett írásbeli nyilatkozatával, amelyet az alperes csatolt.
- [22] A másodfokú bíróság annyiban pontosította az elsőfokú bíróság által megállapított tényállást, hogy a munkáltatónak a 2020. május 7-i e-mailben közölt ajánlata nem volt azonos a 2020. április 7-i ajánlattal. Május 7-én az alperes heti 20 órás munkaszervezést kínált 50% alapbérrel személyes jelenléttel, vagy 3 hónapra fizetetlen állásidőt vagy fizetés nélküli szabadságot, illetőleg a munkaviszony közös megegyezéssel történő megszüntetését javasolta.
- [23] A bíróság joga és feladata a magatartás minősítése, és a jognyilatkozatot tartalma szerint kell elbírálni, amennyiben az azonnali hatályú felmondás az Mt.

78. § (1) bekezdés *a*) és *b*) pontját egyidejűleg felhívja. Jelen esetben azonban a munkáltató az Mt. 78. § (1) bekezdés *b*) pontját jelölte meg, egyértelműen bizalomvesztésre hivatkozva. A felmondás indokainak a tartalmi elemzéséből is az következik, hogy bizalomvesztés történt, így az *a*) pont értékelése szükségtelen volt.
- [24] Az MK 95. számú állásfoglalás II. pontjára tekintettel a felmondásban nem kellett megjelölni minden egyes valótlan tény, amire a felperes hivatkozott, elég volt arra összefoglalóan utalni. A bíróságnak tehát a levél valóságtartalmát kellett vizsgálni, amelyet az elsőfokú bíróság helyesen végzett el.
- [25] Bizonyosan a valóságot elferdítve tartalmazta a levél, miszerint a felperes nem részesült béremelésben, hiszen saját előadása szerint két alkalommal ajánlották fel ezt részére, amit nem fogadott el. A koronavírus járvány okozta helyzet előtt mozgóbére alapbérre tételét nem kérte, amelyhez a HR vezető tanúvallomása szerint további mozgóbért kapott volna, és visszautasította a széndioxid kibocsátási programra tekintettel felajánlott havi 500 euró plusz juttatást is.
- [26] A „néhány feladatot elvettek tőlem” tényállításban az volt a ferdítés, hogy korábban ő volt a teljes műszaki területért felelős, és a felperes maga kért segítséget túlzottan megnövekedett munkaterhei miatt. Az ő kérésére és segítségével, tehermentesítésére lett S. G. operatív műszaki vezető. A felperes és S. G. munkaköre jól elkülöníthető volt, és már hosszú ideje, 3 éve fennálló, kialakult állapot szerinti volt a munkaelosztás.
- [27] A HR vezető tanúvallomása alapján kétségtelen és életszerű, hogy a szerződésmódosításra tett munkáltatói ajánlat azért szolt határozatlan időre, mert senki nem tudta előre megjósolni 2020 év tavaszán, hogy a koronavírus világjárvány meddig fog tartani, milyen hatása lesz, így nyilvánvalóan az alperes sem tudott konkrét időpontot közölni a munkavállalókkal. A megrendelés a tanúvallomások alapján 30%-kal csökkent, így a termelést át kellett alakítani, a műszakszámokat csökkenteni kellett, azaz valótlan állítás, hogy a cég teljes kapacitással működött.
- [28] A HR vezető tanúvallomásából kiderült, hogy az állami támogatás igénybevétele nem volt célszerű, mert a munkaidő rövidítése miatt visszafizetési kötelezettsége keletkezett volna a cégnek, a megtérülésre részletes számításokat végeztek.
- [29] Felperes minden ajánlatot visszautasított, mert ragaszkodott eredeti munkabéréhez és teljes munkaidejéhez. A tanúvallomások alapján ezt csak úgy lehetett teljesíteni, ha a termelésbe irányítják. Ezért olyan munkakörbe osztották be, amit az eredeti munkaszerződése szerint éveken keresztül ellátott. A gépbeállító munkakört azonban egészségügyi alkalmatlansága miatt nem tudta ellátni.
- [30] A munkáltatói ajánlatai nem voltak a felperessel szemben diszkriminatív jellegűek, éppen ő volt az, aki a per adatai szerint pozitív megkülönböztetést kívánt magának elérni.
- [31] Valótlanul állította a felperes, hogy az alperes tervezte munkaviszonyának megszüntetését, hiszen tanúvallomások erősítették meg, hogy munkájára szükség volt, nem kívántak tőle megválni. A 2020. május 7-i e-mailben nem azt közölte felperessel a cégvezető, hogy továbbfoglalkoztatására nincs szükség, hanem azt, hogy a napi 8 órás home office-ban való továbbfoglalkoztatása nem megoldható.
- [32] Rámutatott a másodfokú bíróság arra is, hogy a tanúvallomások szerint azok a dolgozók, akiknek munkaviszonya ez idő alatt közös megegyezéssel szűnt meg, megkapták a munkáltatói felmondás esetére járó Mt. szerinti járandóságukat. A felperes alaptalanul vádolta munkáltatóját illegális eljárással, hiszen a törvényi kötelezettségén túl is teljesítette együttműködési kötelezettségét.
- [33] A felperes a való tények elferdítésével önmaga számára kívánt előnyöket szerezni a cég ügyvezetőjénél, amely magatartás az ügyvezető és a közvetlen felettes, a cégvezető kapcsolatának aláásására volt alkalmas. A levél tényállításai a kifejtett indokok alapján megdőltek, nyilvánvaló volt, hogy a továbbiakban a felperes és a közvetlen vezetője nem tudnak együtt dolgozni, így alappal rendült meg a felperes irányába a bizalom.
- [34] A bizalomvesztést illetően elsősorban a munkaviszonyon kívül tanúsított magatartás vehető figyelembe, azonban nem kizárólag az vezethet bizalomvesztéshez, a munkaviszony keretében tanúsított magatartás is okot adhat arra (BH 2021.267.). A bizalom erkölcsi, etikai jellegű kategória, a munkavégzésben megnyilvánuló bizalmi elvet juttatja kifejezésre, amelynek az érintettek közötti szubjektív érzésen túli körülménynek kell lennie.
- [35] Nem fogadta el a másodfokú bíróság a felperesnek azt az érvelését, hogy csupán a véleményét nyilvánította ki a tájékoztató levéllel, a véleménynyilvánítás pedig munkavállalói alapjog. A bírói gyakorlat szerint a véleménynyilvánítás korláta, hogy nem tartalmazhat valótlan tényállítást, mert az jogsértő (Kúria Pfv.IV.21.501/2014/3.). A felperes szubjektív véleménye mellett tényállításokat közölt, amelyek több ponton valótlanak bizonyultak.
- [36] A másodfokú bíróság érveléséből következik, hogy az azonnali hatályú felmondás jogszerűségét az Mt. 78. § (1) bekezdés *b*) pontja alapján ítélte meg, ezért a fellebbezés azon kifogásával, hogy az elsőfokú bíróság a Pp. 78. § (1) bekezdés *a*) pontjának alkalmazása során a Pp. 237. § (3) bekezdése szerinti anyagi pervezetést elmulasztotta, érdemben nem kellett foglalkozni.

A felperes felülvizsgálati kérelme és az alperes ellenkérelme

- [37] A felperes felülvizsgálati kérelmében a jogerős ítélet hatályon kívül helyezését és a jogszabályoknak megfelelő új határozat hozatalát kérte.
- [38] Álláspontja szerint a jogerős ítélet megsértette az Mt. 78. § (1) bekezdés *b*) pontjában foglaltakat, az Mt. 66. § (2) bekezdését, az Mt. 6. § (2) bekezdését, a 7. § (1) bekezdését, valamint a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (Pp.) 279. §-át, a 369. § (3) bekezdés *a*) és *c*) pontját.
- [39] Az azonnali hatályú felmondás jogellenes, mivel az Mt. 78. § (1) bekezdés *b*) pontja szerinti tényállás nem valósult meg. A másodfokú bíróság helytelenül

- és hiányosan megállapított tényállásból helytelen következtetést vont le. A levél megírása, tartalma és elküldése nem tehető lehetetlenné a munkaviszony fenntartását.
- [40] A csatolt és a másodfokú bíróság által nem értékelt bizonyítékokból az állapítható meg, hogy a felperes a felmondása alapjául szolgáló levelet nem a cégvezető elleni panaszként, nem jogalap nélküli vád szándékával írta, hanem végső kétségbeesésében fordult az alperes ügyvezetőjéhez.
- [41] A felperes a másodfokú bíróság indokaival ellentétben alapvetően arra kívánt utalni a levélben, hogy az alperes javaslatai elfogadhatatlanok és jogszabálysértőek, amelyek jogszerűségének az indokait a másodfokú bíróság nem tartotta lényegesnek.
- [42] A csatolt e-mail levelezés alapján a 8 órás munkaidő 4 órás munkaidőre történő módosítása valójában nem is határozatlan időre szólt volna a munkáltató ajánlata szerint, hanem visszavonásig. Ez bizonytalanságot és kiszolgáltatottságot eredményezett volna a munkavállalónak, amely elfogadhatatlan, és az Mt. 6. § (2) bekezdésébe, valamint a 7. § (1) bekezdése ütközik.
- [43] A visszavonásig tartó időre tett ajánlat a munkáltató részére visszaélésre adott volna lehetőséget, és gyakorlatilag a munkáltató egyoldalú döntésére bízta volna a 8 órás munkaidő visszaállítását, ezért a munkáltatónak a munkaidő 4 órára történő visszavonásig terjedő időre szóló ajánlata joggal való visszaélést valósított meg.
- [44] A felperes nem minden ajánlatot utasított vissza, csak a számára kedvezőtlen, és ehhez joga is volt. Joggal való visszaélésnek minősül az a munkáltatói magatartás, melynek során, miután nem tudott ajánlatot adni, amelyet a munkavállaló el tudott volna fogadni, ahelyett, hogy a jogviszonyát jogszerűen felmondással, végkielégítés megfizetése mellett megszüntette volna az Mt. 66. § (2) bekezdése alapján, élt az Mt. 53. §-a szerinti egyoldalú foglalkoztatás jogával. Ezzel az intézkedésével egy vezető munkavállalóját gépbeállító munkakörben, éjszakai munkavégzésre kötelezte orvosi alkalmassági vizsgálat nélkül. A jogszerűtlen javaslatokat közös megegyezéssel nem lehetett elfogadni.
- [48] A felperes magatartása megítélése szempontjából teljesen érdektelen, hogy más munkavállalók részére kifizette-e a munkáltató a végkielégítést, a felperes esetében ilyen munkáltatói szándék nem volt, ezért a felperes levelének az a része, amely szerint „a folyamatnak az a célja, hogy hagyjam el a céget saját elhatározásomból, ne kelljen kifizetni a végkielégítésemet”, helyálló.
- [49] A levélben a felperes több alkalommal kifejezte együttműködési szándékát, és megírta az általa elfogadható megoldásokat, amelyeket a perben csatolt e-mail levelezés is tartalmaz.
- [50] Megalapozatlan az ítélet indokolása, amely szerint a felperesen kívül mindenkiel sikerült megállapodni a válság hatásainak csökkentése érdekében.
- [51] A felperes a levélben több alkalommal megemlítette, hogy kész munkát végezni, a nehéz helyzetben kész beszélni egy vállalható változásról, de az alperes által előadottak számára elfogadhatatlanok voltak.
- [53] Az első- és a másodfokú bíróság ítéletének összevetésével azt a következtetést lehet levonni, hogy az elsőfokú bíróság az általa megállapított tényállás alapján a felperes kötelezettségzegését állapította meg az Mt. 78. § (1) bekezdés *a*) pontja szerint, a másodfokú bíróság pedig ugyanazokból a tényekből jogszabálysértő módon az úgynevezett egyéb magatartás megvalósulását tartotta megalapozottnak az Mt. 78. § (1) bekezdés *b*) pontja szerint. A felperes álláspontja az, hogy a munkavállaló magatartása vagy kötelezettségzegő, vagy úgynevezett egyéb magatartás tényállását valósítja meg, tehát egyféle magatartás kétféle módon nem ítéhető meg jogszerűen. Ezért a másodfokú bíróságnak az elsőfokú bíróság ítéletét meg kellett volna változtatnia, és a keresetnek megfelelő ítéletet kellett volna hoznia.
- [54] Az alperes felülvizsgálati ellenkérelme a jogerős ítélet hatályában való fenntartására irányult, mivel álláspontja szerint az megfelelő mind az anyagi jogi, mind az eljárásjogi szabályokban foglaltaknak.
- [55] A jogerős ítélet helyesen helyezkedett arra az álláspontra, hogy a felmondásban megjelölt felperesi magatartásra alapított azonnali hatályú felmondás az Mt. 78. § (1) bekezdés *b*) pontjára hivatkozással jogszerű, bizalomvesztéshez vezethet a munkaviszony keretében tanúsított magatartás is.
- [57] Alperes álláspontja szerint a jogerős ítélet megállapításai nem sértik az Mt. 6. § (1) bekezdését, a 7. § (1) bekezdésében foglaltakat, hiszen az alperes a felajánlott munkaszerződés módosítások közül egyetlen egy végrehajtására sem kötelezte a felperest. A munkaszerződés módosítására mind a két fél tehet javaslatot, amit egyetlen jogszabály sem tilt, ezért a munkaszerződés módosítására tett alperesi mint munkáltatói ajánlat nem törvénytelen, nem illegális, nem ütközik az Mt. 58. §-ba foglalt szabályokba.

A Kúria döntése és annak jogi indokai

- [63] A felülvizsgálati kérelem nem megalapozott.
- [64] A Pp. 423. § (1) bekezdése alapján a Kúria a felülvizsgálat során a felülvizsgálati kérelem korlátai között, az ott megjelölt jogszabályok tekintetében vizsgálhatta a jogerős ítélet jogszabálysértő voltát figyelemmel a Pp. 523. §-ban foglaltakra is.
- [65] A felülvizsgálati eljárásban is irányadó tényállás szerint az alperes 2020. június 26-án kelt azonnali hatályú felmondással szüntette meg a felperes jogviszonyát. Ebben nem azt róttá a terhére, hogy a felettes vezető intézkedéseivel szemben panaszt tett az ügyvezetőnél, hanem azt, hogy a levél megfogalmazása szerint a közvetlen vezető inkorrekt, sportszerűtlen, a jogszabályoknak nem megfelelő (illegális) magatartást tanúsít, ezek az állítások pedig a valóságtól eltérő tényeket tartalmaztak, mindezen felperesi magatartás pedig a bizalom megrendülésére alkalmas volt.
- [66] Az Mt. 78. § (1) bekezdése szerint a munkáltató vagy a munkavállaló a munkaviszonyt azonnali hatályú felmondással megszüntetheti, ha a másik fél *a*) a munkaviszonyból származó lényeges kötelezettségét szándékosan vagy súlyos gondatlansággal jelentős mértékben megszegi, vagy *b*) egyébként olyan magatartást tanúsít, amely a munkaviszony fenntartását lehetetlenné teszi.

- [67] A per adataiból megállapíthatóan a koronavírus járvány következtében az alperesnél a termelés körülbelül 30%-kal visszaesett, ezért a munkáltató az alkalmazottak helyzetének rendezésére törekedett. Ezt próbálta megvalósítani felperes esetében is, aki – bár a cég irányítói közé tartozott mint műszaki és energetikai vezető – minden fajta kompromisszumtól elzárkózott, kizárólag saját elképzelései szerint lett volna hajlandó megegyezni.
- [68] A munkáltató az eljárás során észszerű indokát adta annak, hogy a felperes részére felajánlott átmeneti munkavégzési feltételeknek mi volt az indoka. Bizonyította, hogy a felperes – bár a 6 órás munkavégzést elfogadta volna – ezt nem tudta részére lehetővé tenni, mivel csak azon munkavállalók esetében járult ehhez hozzá, akik a termeléshez közvetlenül kapcsolódtak, a felperes pedig nem volt ilyen munkavállalónak tekintendő.
- [69] A jogvita eldöntése során nem lehet kiemelt jelentősége azon felülvizsgálati hivatkozásnak, hogy a felajánlott javaslatok – felperes álláspontja szerint – jogszabálysértőek, így elfogadhatatlanok voltak, különösen amiatt, hogy a módosítási javaslat nem határozott időre, hanem visszavonásig szólt. A szerződés módosítása iránti javaslatokat a felperes nem fogadta el, azokat nem írta alá, arra pedig nincs adat, hogy a felperes a módosítás hosszának megváltoztatását kezdeményezte volna (határozott időre visszavonásig helyett), ha úgy értelmezte, hogy a cégnél kialakult rendkívüli helyzetben ez számára a „bizonytalanság” és „kiszolgáltatottság” érzetét megszüntette volna, vagy a munkáltató „joggal való visszaélése” ezáltal elkerülhetővé válna. Megállapíthatóan a perben megállapított tényállás alapján – a bíróságok által az ajánlatokra vonatkozóan tett helyes jogkövetkeztetései szerint – nem sérültek bizonyíthatóan az Mt. 6. §-ában, sem a 7. §-ában foglaltak.
- [70] Arra helyesen hivatkozott a felperes, hogy a kedvezőtlen ajánlatot nem kellett elfogadnia a munkavállalónak, emiatt pedig hátrány nem érhet. A felperes nem írta alá a szerződésmódosítást (többszöri ajánlattételt követően sem), mert azt nem találta elfogadhatónak, de nincs arra bizonyíték, hogy őt emiatt érte volna bármi hátrány a munkáltató részéről. Nem tekinthető ilyennek a keresőképtelenség időtartama alatt a munkaeszközök visszaszolgáltatására adott utasítás, mert a felperest ez idő alatt munkavégzési kötelezettség nem terhelte.
- [71] Az alperes a perben bizonyította, hogy a felperes közvetlen felettese megkerülésével olyan tartalmú levelet írt sérelmei felsorolásával, amelyek jelentős része nem felelt meg a valóságnak, és alkalmas volt a cégvezető lejárására. Így nem fedte a valóságot, hogy a felperes kimaradt a béremelésből, hogy munkájának egy részét akarata ellenére elvették, és tanúvallomásokkal bizonyított, hogy a felperes eltávolítására és feladatainak más munkavállaló részére történő átadására készült az alperes.
- [72] A levélnek az a tartalma, hogy a felperestől visszakérték a hivatali mobilt és számítógépet, valamint, hogy végső megoldásként – a 8 órás foglalkoztatása érdekében – beállítói munkakörbe helyezték valós, ez azonban a levélben foglalt valótlan állítások felülírására nem alkalmas.
- [73] Önmagában az a körülmény, hogy az alperes – több más munkavállalóhoz hasonlóan – a felperes részére is felajánlotta a közös megegyezési jogviszony megszüntetést, az egyéb megoldások felperes általi megghiúsítása miatt nem jogellenes, és nem bizonyítja azon hivatkozását, hogy az alperes a munkáltatótól való eltávolítására törekedett. Peradat, hogy közös megegyezés esetén az alperes kifizette a munkavállalóknak a járandóságokat, ennek azonban jelen jogvita eldöntése során a felperes álláspontjával egyezően valóban nincs jelentősége, a felperes ezen megoldástól is elzárkózott.
- [74] A felperes együttműködési kötelezettségének nem tett eleget [Mt. 52. (1) bekezdés *d*), *e*) pont], az ügyvezetőhöz írt levélben feltárt problémák megvalósításában nem volt együttműködő. Az abban rögzítettek szerint is kizárólag a 6 órában történő foglalkoztatást találta volna elfogadhatónak, amiről tudta, hogy attól az alperes gazdasági megfontolásokból zárkózott el, és a felperessel szemben is e körben az általános, valamennyi munkavállalóra előírt módosításokat ajánlotta, ami nem volt jogsértő.
- [75] A következetes ítélkezési gyakorlat szerint is a kötelezettségzegésnél és annak súlya értékelésénél irányadó az Mt. 52. § (1) bekezdés *d*) pontjában foglalt magatartási zsinórmérték, amely szerint a munkavállaló a munkakörének ellátásához szükséges bizalomnak megfelelő magatartást köteles tanúsítani.
- [76] A felperes munkaköréből adódóan, a vezetőség tagjaként különös bizalmi viszonyban állt az alperessel, az együttműködési kötelezettség ezért fokozottan terhelte. Nem fogadható el, hogy felettese megkerülésével, saját érdekeinek előtérbe helyezésével a közvetlen vezető lejárására alkalmas módon hamis érvekkel kereste meg panaszaival az ügyvezetőt.
- [77] A másodfokú bíróság helyesen fejtette ki, hogy a felperes nem csupán saját véleményét adta elő az ügyvezetőhöz írt levélben, tényállításokat is tett, ezért az nem volt véleménynyilvánításként értékelhető. Az Alkotmánybíróság 14/2017. (VI. 30.) AB számú határozatában már kimondta, hogy az Alaptörvényből fakadó alapjogi követelmények végső soron a magánjog generál klauzuláin keresztül szolgálhatnak a magánfelek közötti jogviszonyok megítélésének alkotmányjogi mércéjeként. A bírói gyakorlat szerint a véleménynyilvánítás korlátja, hogy nem tartalmazhat valótlan tényállítást, mert az jogsértő (Kúrai Pfv.IV.21.501/2014/3.).
- [78] A másodfokú bíróság helyesen fejtette ki, hogy a felperes szubjektív véleménye és sérelmei mellett olyan tényállításokat közölt, amelyek több pontban valótlanak bizonyultak, ez a magatartás pedig már nem fér bele a véleménynyilvánítás mint munkavállalói alapjog kategóriájába.
- [79] A másodfokú bíróság ítéletében rögzítette, hogy az alperes az azonnali hatályú felmondásban az Mt. 78. § (1) bekezdés *b*) pontját jelölte meg bizalomvesztésre hivatkozva, így ezt kellett értékelni. Ezzel szemben a munkáltató a bizalomvesztés tényét ugyan rögzítette, intézkedésében azonban csak az Mt. 78. § (1)

- bekezdésére utalt az azonnali hatályú felmondás jogalapjaként az alpontok megjelölése nélkül.
- [80] Egységes a joggyakorlat abban a körben, miszerint nem annak van jelentősége, hogy az azonnali hatályú felmondás az Mt. 78. § (1) bekezdés *a*) vagy *b*) pontját külön megjelöli-e, vagy esetleg mindkettőre hivatkozik, mert a bíróság a megszüntető jognyilatkozatot annak tartalma szerint minősíti, a jognyilatkozatban közölt indokok alapján. Az azonnali hatályú felmondás indokolása szerinti minősítés a bíróságot nem köti. Az intézkedés jogszerűségének vizsgálata arra terjed ki, hogy a munkáltató döntésében felhozott magatartás megfelel-e a törvény rendelkezésének (Mfv.I.10.189/2017/7.; Mfv.I.10.055/2016/6.; Mfv.X.10.024/2021/4.).
- [81] A munkaviszony fenntartását lehetetlenné tevő magatartás akkor lehet a munkaviszony azonnali hatállyal történő megszüntetésének jogszerű indoka, ha emiatt nemcsak a másik fél véleménye szerint lehetetlen az adott körülmények között a munkaviszony fenntartása, hanem a hivatkozott magatartás objektíve teszi folytathatatlanná a munkaviszonyt (MDI.272.). Csak akkor lehet ezt a jogot gyakorolni, ha a munkaviszony másik alanyának magatartása idézte elő a helyzetet, amely a munkaviszony fenntartásának lehetetlenné válását eredményezte (MDI.273.). A szándékossághoz az szükséges, hogy az illető előre lássa cselekményének következményeit és azokat kívánja, vagy azokba belenyugodjon (MK 25. számú állásfoglalás).
- [82] Jelen esetben a felperes az azonnali hatályú felmondásban megjelölt szándékos magatartásával a munkaviszonyból származó lényeges, az Mt. 52. § (1) bekezdés *d*), *e*) pontjában foglalt (a munkakörének ellátásához szükséges bizalomnak megfelelő magatartás tanúsítása és a munkatársaival való együttműködés) kötelezettségét jelentős mértékben megszegte, ami adott tényállás mellett alappal eredményezett bizalomvesztést a munkáltatói jogkör gyakorlójánál, így azzal az Mt. 78. § (1) bekezdés *a*) pontját valósította meg a felperes *a*) ponttal szemben. Ennek azonban a jogvita eldöntése során nem volt kiemelt jelentősége az anyagi jogi pervezetés szempontjából sem [Pp. 237. § (3) bekezdés]. A bíróságok a bizonyítási eljárást – a munkáltatót az Mt. 78. § (1) bekezdés *a*) és *b*) pontjára alapított azonnali hatályú felmondás esetén egyaránt terhelő bizonyítási kötelezettség mellett, a felmondásban közölt indokok vonatkozásában – lefolytatták, a bizonyítékokat értékelték, a kötelezettségzegés minősítése pedig a bíróságok feladatkörébe tartozik (MD.II.259.). Ebből következően a bíróság részéről jogszabálysértés e körben sem volt megállapítható.
- [83] A felperes kötelezettségzegése súlyosságának értékelésekor figyelemmel kellett lenni a munkáltató szervezetében elfoglalt helyzetére, ellátott vezető munkakörére és arra, hogy közvetlen felettese, vezetőtársa negatív megítélését eredményezhette az ügyvezetőnél a levele. A közvetlen felettes megkerülésével írt, a felettesről valótlán tényeket is állító, való tényeket hamis színben feltüntető levél alkalmas volt a munkáltatói joggyakorló részéről a felperesbe vetett, de a vezetőtársak részéről a munkaviszonyban szükséges kölcsönös bizalom elvesztésére, a fennálló veszélyhelyzet miatt különösen indokolt, a vezető munkakört ellátó munkavállalókat terhelő fokozott együttműködés bomlasztására.
- [84] A kifejtettek tekintettel a Kúria a jogerős ítéletet hatályában fenntartotta a Pp. 424. § (1) bekezdése alapján tekintettel arra, hogy annak rendelkezései nem voltak a hivatkozottakkal szemben jogszabálysértőek.
- (Kúria Mfv. VIII.10.135/2022/4.)

137 Azonnali hatályú felmondást nem alapoz meg a munkáltatónál hosszabb ideig eltúrt, nem kifogásolt rossz gyakorlat [a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény (Mt.) 78. § (1) bek. a) pont].

A tényállás

- [1] A felülvizsgálati eljárásban irányadó tényállás szerint a felperes 2003. február 11-től állt az alperes alkalmazásában, 2017. március 1-jétől számlavezetési tanácsadó munkakört töltött be. Feladat körébe tartozott a Bank- és Bankcsoport termék- és szolgáltatásértékesítés szakértői bonyolítása, a munkafolyamatokhoz kapcsolódó ügyfél-tájékoztatás, továbbá a lakás előtakarékosági (LTP) szerződések megkötésére vonatkozó ajánlat elkészítésében is közreműködött.
- [2] Az alperes Lakástakarék Csoportja 2018. augusztus 24-én az alperes ügyvezető igazgatójának kérésére kimutatást készített a 2017. január 1-jétől 2018. január 1-jéig terjedő időszakban megkötött LTP szerződésről. Az megállapította, hogy a meg nem kezdett szerződések országos átlaga 2,84%, míg a felperes esetében 73,33% volt (60 megkötött szerződésből 44 esetben nem kezdődött meg a megtakarítás). A felperes a budapesti régióban és országosan is a harmadik legrosszabb eredményű munkavállaló volt.
- [3] Ez alapján a munkáltatói jogkör gyakorlója megbízta a felperes munkavégzési helyeül szolgáló fiók vezetőjét, hogy a felperes által 2018. január 1. napjától megkötött szerződéseket azonos szempontból vizsgálja meg. A fiókvezető 2018. szeptember 14-én készített jelentése szerint a vizsgált időszakban a felperes 40 szerződést kötött, melyből 24 esetben nem indult el a megtakarítás (66%), továbbá nem rögzítette a csoportos beszédési megbízást. A jelentés rögzítette, hogy a fiókban szabálytalan értékesítési gyakorlat alakult ki.
- [5] A felperes az LTP szerződések értékesítése során START pontokban részesült. Egy START pont után az alperes 100 forint összeget fizetett meg. A felperesnek a 2017. január és 2018. március 31. közötti időszakban az alperes 2210 START pontot számolt el, ennél fogva a felperes számára 221 000 forint munkabért írt jóvá.
- [6] Az alperes 2018. szeptember 27-én kelt és szeptember 28-án kézbesített azonnali hatályú felmondással szüntette meg a felperes munkaviszonyát. Annak indokolása tartalmazta az alperes által megállapított tényállást és rögzítette, hogy a már felmondott számlák szerződéses összege együttesen a fiókban 1 128 860 forint, az ezek után elszámolt START pont 6 701 volt. Ennek 25%-át a

felperes kötötte. Az általa megkötött szerződésekből felmondott-, felmondás alatti-, élő, megtakarítást meg nem kezdett szerződések száma összesen 71, 2018-ban 24 volt.

- [7] A vezetői ellenőrzési feljegyzések tartalmaztak megállapítást e hibákról, intézkedést is előírtak a rossz gyakorlat megszüntetésére, amit a felperes tudomásul vett, de nem történt változás. A vizsgálatok azt igazolták, hogy a felperes LTP értékesítési gyakorlata során valós értékesítés, valamint ténylegesen ügyféligény és ügyintézői teljesítmény nélkül nyitotta meg az LTP szerződéseket. Ezzel egyrészt indokolatlan erőforrást használt fel és költségfordítást okozott a bank számára, másrészt a szerződések után jogosulatlanul számolt el START pontokat, melyet az alperes munkabéreként fizetett meg. Ezt támasztja alá az is, hogy a megkötött szerződések több mint 80%-a a legmagasabb szerződéses összegű volt.
- [8] A felperes a vezetői ellenőrzés során feltárt hibát, helytelen gyakorlatot nem szüntette meg. Magatartása sértette a lakástakarék-szerződések szabályairól szóló 21/2018-LAH-2226. sz. Ügyviteli utasításban foglaltakat

A felperes keresete és az alperes ellenkérelme

- [9] A felperes elsődleges kereseti kérelmében az azonnali hatályú felmondás jogellenességére tekintettel 5 015 916 forint elmaradt jövedelem címén kártérítés és kamata megfizetését, másodlagosan a munkaviszony helyreállítását kérte arra hivatkozva, hogy az alperes megsértette az egyenlő bánásmód követelményét. Harmadlagos kérelmében azt állította, hogy az alperes intézkedése a joggal való visszaélés tilalmába ütközött. Végkielégítés megfizetését is kérte.
- [10] Előadta, hogy nem követett el kötelezettségszegést az LTP szerződések megkötése kapcsán, úgy járt el, ahogy az, az adott helyzetben elvárható volt. Nem sértette meg az Ügyviteli utasítást sem, figyelemmel arra, hogy az az ő vonatkozásában nem állapított meg kötelezést. A vele szembeni elvárás az LTP szerződések kapcsán az volt, hogy felkelte az ügyfelek érdeklődését, tájékoztassa őket az ajánlatról, abban az esetben pedig, ha szerződést kívánnak kötni, akkor írassa alá velük a részletes ajánlatot. A közreműködésével létrejött LTP szerződések valós tranzakciók voltak, amelyet az alperes ellenőrzött és valótlan, hogy tényleges teljesítmény vagy ügyféligény nélkül kötötte volna meg a szerződéseket. Erre tekintettel a vele szemben előterjesztett fizetési felszólítás is jogellenes volt.
- [11] Az egyenlő bánásmód megsértése kapcsán előadta, hogy védett tulajdonsága „egyéb helyzete” volt, melynek körében egyrészt ügyintézői, végrehajtói alacsony munkaköri beosztását, másrészt munkavégzési helyét jelölte meg. Hivatkozott továbbá arra, hogy más munkavállalók is követtek el súlyos magatartást, a munkáltató mégsem szüntette meg munkaviszonyokat.
- [12] Az alperes a kereset elutasítását kérte.

Az első- és a másodfokú bíróság határozata

- [13] A törvényszék ítéletével kötelezte az alperest, hogy kártérítésként fizessen meg a felperesnek 4 786 272 forintot és késedelmi kamatát, 1 595 424 forint végkielégítést és késedelmi kamatát, továbbá az

alperes 2018. szeptember 27-én kelt BPR/29630/2018. iktatószámú 221 000 forint kártérítés megfizetésére kötelező fizetési felszólítását hatályon kívül helyezte, ezt meghaladóan a felperes keresetét elutasította.

- [14] A meghallgatott tanúk vallomását értékelve a bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a felperes valamennyi szerződést lakásvásárlási szándék miatt kötött meg, és utóbb az ügyfelek az élethelyzetükben beállt változás következtében nem tudták fizetni az LTP szerződés részleteit. Az alperes által előterjesztett bizonyítékok nem alkottak olyan összefüggő, logikai zárt láncot, amely kétséget kizáró módon igazolná a felperes kötelezettségszegést, a valós ügyféligény hiányát.
- [15] Megállapította, hogy a felmondás indokolása a felperes munkavégzés helyén, a bankfiókban kialakult szabálytalan értékesítési gyakorlatot kifogásolta és nem a felperes munkavégzését, így ezen előadások nem minősültek az azonnali hatályú felmondás önálló indokának. A nem rögzített csoportos beszédési megbízásokkal kapcsolatban utalt arra, hogy az azonnali hatályú felmondás indoka valójában az el nem kezdett megtakarítású LTP szerződések nagy aránya volt, így ha a felperes ügyfelei közül jóval nagyobb arányban a megtakarítást elkezdték volna, a munkáltató a felperes teljesítményét kedvezőbbnek ítélte volna meg, függetlenül attól, hogy csoportos beszédési megbízást rögzített volna-e vagy az SMS szolgáltatás díját megfizették volna az ügyfelek.
- [16] A számlanyitási díj, a számlavezetési díj és a vállalt betét megfizetésének határideje a szerződést követő hónap 12. napja volt, e kötelezettség az ügyfelet terhelte, így az esetleges mulasztás nem róható a felperes terhére. Az ügyfeleknek lehetősége volt a csoportos beszédési megbízás mellett azt a lehetőséget is választani, hogy egy másik banknál vezetett bankszámláról vagy hozzátartozója, ismerőse bankszámlájáról teljesítsék fizetési kötelezettségüket, így az ezzel kapcsolatos alperesi kifogás nem róható a felperes terhére. Erre tekintettel az elsőfokú bíróság bizonyítottság hiányában az azonnali hatályú felmondás megalapozatlanságát állapította meg. Mivel a szerződéskötések mögött volt valós ügyintézői teljesítmény, így a fizetési felszólítást is hatályon kívül helyezte.
- [17] Az egyenlő bánásmód megsértése kapcsán „az egyéb helyzet” vonatkozásában megállapította, hogy a felperes által hivatkozott ügyintézői, végrehajtói munkakör beosztás és a munkavégzési hely nem tartozik a felperes személyisége lényegi vonásához, továbbá nem kapcsolja a felperest egy sérülékeny társadalmi csoporthoz, így nem fogadta el a felperes előadását az egyenlő bánásmód követelménye megsértése vonatkozásában.
- [18] Az alperes fellebbezése és a felperes csatlakozó fellebbezése folytán eljáró ítéletábrá ítéletével az elsőfokú bíróság ítéletét megváltoztatta, a felperes keresetét elutasította. Megállapította, hogy az elsőfokú bíróság feltárta a tényállást, azonban döntésével és jogi indoklásával nem értett egyet. Az alperes 2018-ban vizsgálta az LTP szerződéskötéseket, amely során észlelte, hogy néhány munkavállalónál kiugró mértékű ügyfélfizetés hiánya miatti megszüntetésre került

- sor. Bár a feljegyzésekben valóban azt írták, hogy „rendben”, de az is megjegyzésre került, hogy nem kezdődött meg a megtakarítás és nem került rögzítésre a csoportos beszédési megbízás. A felperes ezeket a feljegyzéseket átvette, tisztában volt azzal, hogy milyen mulasztásokat követett el.
- [19] Megállapította, hogy életszerű az, hogyha az ügyfél anyagi helyzetében bekövetkezett változás miatt meggondolja magát a szerződés megkötését követően, azonban a felperes esetében megvalósult 73,33%-os arány nem fogadható el, ez olyan nagymértékű volt, amely következtében megállapítható a felperes kötelezettségzegő magatartása. A felperes a tényleges „ügyféligény” felmérése nélkül, a szerződéskötés folyamatát súlyosan sértve járt el.
- [20] Megalapozottnak találta az azonnali hatályú felmondást amiatt is, hogy a felperes a csoportos beszédési megbízásokat nem rögzítette a rendszerben annak ellenére, hogy az alperesnél az irányadó szabályzatok, az Értékesítési kézikönyv, és a folyamatdokumentáció is előírja ennek rögzítését. Ezentúl a szerződéskötéskor kellett rendelkezni az SMS szolgáltatás díjáról is. Ez alapján alaptalanul állította a felperes, hogy nem volt szükséges a csoportos beszédési mód rögzítése.
- [21] A felperes ezzel a magatartásával megszegte a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény (a továbbiakban: Mt.) 8. § (1) bekezdésében szabályozott munkáltató jogos gazdasági érdekeit. A felperes nem elfelejtette a rögzítést, hanem tudatosan mellőzte. Ugyancsak tudatos lépés volt az SMS szolgáltatás igénylési díjának elmulasztása, mivel az ÁSZF 37/A. pontja egyértelműen rögzítette, hogy az SMS szolgáltatás igényléséért az ügyfél díjat köteles fizetni az igénylés benyújtásakor. Mindezek alapján a bíróság arra a következtetésre jutott, hogy az alperes bizonyította, hogy a felperes szabálytalan értékesítési gyakorlatot folytatott. Az értékesítési könyv előírásai szerint nem mérte fel az ügyfél igényét, nem vizsgálta ténylegesen, hogy van-e havi megtakarítási szándék és lehetőség, a szerződések nagyobb százalékát a legmagasabb szerződéses összegre kötötte meg. Nem rögzítette a csoportos beszédési megbízást, illetve az SMS szolgáltatás díját nem fizettette meg. A felperes az LTP ügyleteket nem a céljával összhangban, hanem a START pontok maximalizálása és a magas értékesítési elvárásoknak való megfelelés érdekében teljesítette. Az alperes valóban motiválta e szerződések megkötését, azokat munkabérrel díjazta, de ez nem azt jelenti, hogy szabálytalan gyakorlat megvalósítását várta el a munkavállalótól.
- A felülvizsgálati kérelem és felülvizsgálati ellenkérelem**
- [23] A jogerős ítélet ellen a felperes terjesztett elő felülvizsgálati kérelmet, melyben – többek között – azt kérte, hogy a Kúria azt helyezze hatályon kívül, az alperes fellebbezését elkészttség miatt utasítsa vissza, továbbá az elsőfokú ítéletet hagyja helyben.
- [25] Érvelése szerint a másodfokú ítélet sérti az Mt. 64. § (2) bekezdését, a 78. § (1) és (2) bekezdését, a 8. §-t, továbbá az MK 95. számú állásfoglalást, illetve a Pp. 265. § (1) bekezdését és a 279. § (1) bekezdését. A másodfokú ítélet az Mt. 8. § (1) bekezdésében foglalt, a munkáltató jogos gazdasági érdekeit sértő magatartásra hivatkozik az azonnali hatályú felmondás jogszerűsége alátámasztásául, azonban az erre történő hivatkozás nem szerepel a felmondás indokolásában, így az jogszerűen nem lehetett a felmondás okaként értékelendő, mindez pedig meg nem engedett keresetváltogatásnak minősül. A másodfokú bíróság ítéletében rögzítette, hogy „a felperesi kötelezettségzegés vonatkozásában legalább súlyos gondatlanság állapítható meg”. Az azonnali hatályú felmondás ezzel szemben nem súlyos gondatlanságra, hanem szándékosságra hivatkozik, a másodfokú bíróság pedig nem teheti meg jogszerűen azt, hogy a felmondás szövegét önkényesen bővíti és szándékosság helyett súlyos gondatlanságot is elfogad az azonnali hatályú felmondást megalapozó kötelezettségzegésként.
- [26] A felülvizsgálati érvelés szerint az azonnali hatályú felmondásban írtak nem valóság és nem okszerűek. Valótlan a felmondás indoka, amikor arra hivatkozik, hogy a vezetői ellenőrzésekről készült feljegyzések hibákra utaló megállapításokat tartalmaztak volna rá vonatkozóan, és intézkedést írtak volna elő a rossz gyakorlat megszüntetésére. Ezzel szemben a perben becsatolt okiratok is azt igazolják, hogy tevékenységét rendben találták, így alappal bízhatott abban, hogy jól végzi munkáját. Az A/15. alatti okiratok 4 db ellenőrzés eredményét rögzítették vonatkozásában és mind a 4 esetben az ellenőrzés megállapításaként „rendben” került rögzítésre (egyetlen esetben az „rendben szerződés fellelhető” kiegészítéssel). Ennek megfelelően az alperes a vizsgálat során nem kifogásolta a munkavégzését, e feljegyzések nem támasztják alá a felmondás indokolásának valóságát és okszerűségét. Ugy szintén ezzel ellentétes következtetésre lehet jutni az öt meghallgatott tanú egybehangzó és a felperesi álláspontot alátámasztó vallomásából is. Nyilvánvalóan kiderült, hogy a felmondással érintett ügyletek nem voltak fiktív tranzakciók, az ügyféligényeknek megfelelően járt el és tőle független okokból nem fizették továbbá az ügyfelek a megtakarítást. Az ítéleti állítással ellentétben a tanúk azt nyilatkozták, hogy LTP szerződéskötési szándékkal érkeztek a fiókba és a felperes az igényeik szerint járt el. Az a körülmény, hogy az ügyfelek nem fizették később a szerződéses összegeket, önmagában nem ad alapot jogszerű azonnali hatályú felmondásra.
- [27] Az A/13. szám alatt csatolt „Lakástakarékértékesítés támogatása” tájékoztató is azt bizonyítja – ellentétben a másodfokú ítéletben foglaltaktól –, hogy az alperes azt várta el az ügyintézőktől, hogy még annak az ügyfélnek is keltsék fel az igényét az LTP szerződéskötésekre, aki nem is akarna ilyet kötni. Indokolatlanul állította a másodfokú ítélet azt is, hogy az Mt. 52. § (1) bekezdésében foglaltakat sértette azzal, hogy magatartása az LTP szerződések szabályairól szóló ügyviteli utasítás 11.a. pontját sértette. A felhívott rendelkezés nem az ügyintézőre, hanem a lakástakarékoskodóra állapít meg kötelezettséget, így azt nem is sérthette meg.
- [28] A csoportos beszédési megbízásokkal kapcsolatos mulasztás vonatkozásában előadta, hogy ez a fizetési mód csak egy választható opció volt, de nem volt kötelező az LTP szerződések kapcsán.

[32] Az alperes felülvizsgálati ellenkérelmében kérte, hogy a Kúria a jogerős ítéletet hatályában tartsa fenn.

A Kúria döntése és annak jogi indokai

- [34] A felperes felülvizsgálati kérelme az alábbiak szerint megalapozott.
- [35] Nem találta megalapozottnak a Kúria a felperes elsődleges felülvizsgálati kérelmében arra hivatkozott, hogy az alperes fellebbezése elkésett, a másodfokú bíróság megalapozatlanul adott helyt igazolási kérelmének, a fellebbezést így vissza kellett volna utasítania. Kifogásolta, hogy a másodfokú bíróság az érdemi határozatában sem okolta meg, hogy miért fogadta el az alperes igazolási kérelmét.
- [36] A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Pp.) 154. § (1) bekezdése rendelkezik arról, hogy az igazolási kérelmet visszautasító, illetve azt elutasító határozat ellen külön fellebbezésnek van helye, azonban az igazolási kérelemnek, valamint az eljárás folytatása, illetve a végrehajthatóság felfüggesztése iránti kérelemnek helyt adó határozat csak az eljárást befejező határozat elleni fellebbezésben támadható, ha az igazolási kérelmet vissza kellett volna utasítani.
- [37] Ennek megfelelően az igazolási kérelemnek helyt adó döntés az elutasító döntéstől szűkebb körben támadható meg. A helyt adó döntés elleni jogorvoslat korlátja, hogy csak a mérlegelés nélkül, alaki okból, a Pp. 153. § (2) bekezdése alapján visszautasítandó, de visszautasítani elmulasztott igazolás támadható ezen az alapon. Vagyis az eljárást befejező határozat elleni fellebbezésnek – e körben – azzal kell érvelnie, hogy az igazolás kizárt lett volna a törvény erejénél fogva, elkésett volt vagy éppen nem pótolták a szükséges cselekményt, a bíróság azonban mégis befogadta ezt. A perbeli esetben ilyen körülmény nem állt fenn, az igazolást a törvény nem zárta ki, azt a Pp. 151. § (1) bekezdésében rögzített határidőn belül terjesztette elő az alperes és pótolta az elmulasztott cselekményt is, így az igazolási kérelemnek helyt adó végzés érdemi felülvizgálatára nem volt mód, ezért a Kúria a felperes elsődleges felülvizsgálati kérelmét nem találta alaposnak.
- [38] A Kúria a másodlagos felülvizsgálati érvelés vizsgálatok megalapozottnak találta a felperes indítványát.
- [39] A Pp. 279. § (1) bekezdése szerint a bíróság a perben jelentős tényeket a felek tényállításainak és a perben tanúsított magatartásának, valamint a per tárgyalása során megismert bizonyítékoknak és egyéb peradatoknak az egybevetése, egyenként és összességében történő értékelése alapján a meggyőződése szerint állapítja meg. Az ítéletábra szerint az elsőfokú bíróság a tényállást feltárta, azonban döntésével és a jogi indokolásával nem értett egyet. A Kúria szintén azt állapította meg, hogy az elsőfokú bíróság által megállapított tényállás helytálló volt, abból azonban a másodfokú bíróság helytelen következtetésekre jutott, jogi okfejtésével nem értett egyet.
- [40] Az Mt. 78. § (1) bekezdés a) pontja értelmében a munkáltató a munkaviszonyt azonnali hatályú

felmondással megszüntetheti, ha a munkavállaló a munkaviszonyból származó lényeges kötelezettségét szándékosan vagy súlyos gondatlansággal jelentős mértékben megszegi. Az azonnali hatályú felmondás esetében is irányadó az Mt. 64. § (2) bekezdésében rögzített azon feltétel, hogy a megszüntetés okának az indokolásból világosan ki kell tűnnie. A megszüntető nyilatkozat indokának valóságát és okszerűségét a nyilatkozattevő, azaz az adott esetben a munkáltató bizonyítja.

- [41] Helytállóan állította a felperes felülvizsgálati kérelmében, hogy a munkáltató felmondásában nem hivatkozott a jogos gazdasági érdekeit sértő felperesi magatartásra, csupán azt állította, hogy a felperes súlyosan etikátlan, kötelezettségszegő magatartása a pénzügyi rendeltetésszerű működésének alapelveit sértette, alkalmas volt a bank helytelen megítélésének kiváltására és magában hordozta az ügyfélpanasz kockázatát, a Felügyelet vizsgálatát.
- [42] Nincs helye olyan új felmondási ok bizonyításának, amelynek közlése a felmondásban nem történt meg (MK 95. számú állásfoglalás III. pontja). Ennek megfelelően az alperes a peres eljárás során már megalapozottan nem hivatkozhatott arra, hogy a felperes munkaviszonya megszüntetésének egyik oka a munkáltató jogos gazdasági érdekének veszélyeztetése volt, és mindezt a másodfokú bíróság sem értékelhette volna a felmondás indokaként.
- [43] Helytállóan állította a felperes felülvizsgálati kérelmében azt is, hogy mivel a felmondásban kifejezetten szándékos kötelezettségszegést róttak a terhére, a másodfokú bíróság is azt vizsgálhatta volna, hogy követett-e el olyan szándékos kötelezettségszegést, amely a felmondás indokolásában szerepel, az alperes tudta-e azt kétséget kizáróan igazolni és emiatt a munkaviszonya a továbbiakban nem volt fenntartható.
- [44] Kellő alap nélkül rótták az alperes a felperes terhére azt is, hogy a munkáltató által hosszabb időszakon keresztül eltűrt rossz gyakorlatot felhívás ellenére tovább folytatta, a korábbi magatartásán nem változtatott. Ezzel ellentétben megállapítható, hogy a per iratanyagához A/15. alatt csatolt okiratok, melyek a felperes vonatkozásában végzett vizsgálat eredményét rögzítették, azt a megállapítást tartalmazták, hogy „rendben”, illetve „rendben, szerződés fellelhető”. Ebből a felperes okkal juthatott arra a következtetésre, hogy munkájában súlyos szabálytalanságokat nem tártak fel. Amennyiben a munkáltató úgy ítélte meg, hogy a felperes LTP-vel kapcsolatos tevékenysége során súlyos kötelezettségzegéseket követett el, úgy azt egyértelműen a tudomására kellett volna hozni és felhívni a megfelelő eljárás folytatására. Ennek hiányában megalapozottan állította a felperes, hogy a munkáltató nem jelezte neki a felmondásáig, hogy nem az elvárásainak megfelelően végezte tevékenységét.
- [45] Nem maradhat értékelés nélkül az a körülmény sem, hogy a LTP szerződés kötés folyamata nem zárult le azzal, hogy a felperes egyeztetette az ügyféllel a szerződés kötési szándékát, és együtt kitöltötték a szükséges iratokat. Ezt követően a felperes felettese

- és másik munkatársa is ellenőrizte azokat, és jóváhagyólag aláírták.
- [46] A Pp. 279. § (1) bekezdésébe ütközően jutott arra a következtetésre a másodfokú bíróság, hogy a felperes az Ügyviteli utasítás mellett egyéb szakmai előírásokat és utasításokat is megszegett, holott a felmondás csupán az Ügyviteli utasítás meghatározott pontjára hivatkozott. Alaptalanul róttá a másodfokú bíróság a felperes terhére azt is, hogy a felperes a csoportos beszédési megbízásokat nem rögzítette a rendszerben, holott e kötelezettségét az Értékesítési kézikönyv és folyamat dokumentáció is előírta. Az Ügyviteli utasítás rendelkezik a csoportos beszédessel történő havi fizetésről, amely egyértelműen csupán lehetőségként rögzíti, hogy a havonta fizetendő összeg csoportos beszédessel történjen. Ezt erősítették meg a tanúvallomások is, akik indokát adták annak, hogy miért nem ezt a fizetési módot választották.
- [47] Indokolatlanul róttá az alperes a felperes terhére azt is, hogy megsértette a lakástakarékszerződések lényegét, miszerint a lakáselőtakarékoskodó arra kötelezte magát, hogy havi rendszerességgel, egyenlő részletekben történő befizetéssel meghatározott összeget a betétként leköt, illetve elhelyez. A hivatkozott Ügyviteli utasításban foglalt rendelkezés nem a felperesre, hanem a lakáselőtakarékoskodóra tartalmaz megállapítást, így annak esetleges megszegése nem róható a felperes terhére.
- [48] Helytállóan állította a felperes a felülvizsgálati érvelésében azt is, hogy a másodfokú bíróság nem vette figyelembe azt, hogy a felmondás indokolásában nem csak rá, hanem az egész fiókra vonatkozó megállapításokat tett a helytelen gyakorlat vonatkozásában a munkáltató. Nem vezette azonban le azt, hogy ez miért csak a felperes jogviszonya azonnali hatályú megszüntetését vonta maga után, s miért találta a munkáltató fenntarthatónak a fiók többi LTP számlanyitással foglalkozó alkalmazottja jogviszonyát. A felperes munkavégzési helyén kialakult és eltúrt gyakorlat nem eshet a munkavállaló terhére.
- [49] A munkáltatói azonnali hatályú felmondás indokolásával szemben természetes követelmény, hogy az valós legyen, amit a munkáltató köteles bizonyítani. Amennyiben a munkáltató több okot jelöl meg az azonnali hatályú felmondás indokaként és nem minden ok bizonyul valósnak, a való indok a munkáltatói intézkedést megalapozza, feltéve, hogy az megfelel az Mt. 78. § (1) bekezdésében meghatározott követelményeknek. Ha viszont az azonnali hatályú felmondás indokolása az abban felsorolt indokok együttes mérlegelésére utal, azaz azt a munkáltatói megítélést fejezi ki, miszerint a megjelölt indokok a maguk összességében alapozzák meg a munkáltatói azonnali hatályú felmondást, akár egy ok valótlansága is a munkáltatói intézkedés jogellenességét eredményezheti.
- [50] A perbeli esetben megállapítható, hogy a munkáltató több kötelezettségszegést rótt a felperes terhére, ezek túlnyomó része azonban nem minősült valósnak, a bizonyított kötelezettségszegések pedig nem voltak olyan súlyúak, amelyekre figyelemmel okszerűen juthatott volna a munkáltató arra a következtetésre, hogy a felperes jogviszonya a továbbiakban nem tartható fenn. Mindezekre figyelemmel a Kúria a Pp. 424. § (3) bekezdése alapján a jogerős ítéletet hatályon kívül helyezte és az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyta.
- (Kúria Mfv. VIII.10.150/2022/5.)
- 138I. Ráutaló magatartással lehet ugyan joghatás kiváltására irányuló nyilatkozatot tenni, de a magatartásból a nyilatkozatot tevő fél akaratának ki kell tűnni, és e magatartásnak a másik fél tudomására kell jutni. Ennek hiányában jognyilatkozatról nem lehet szó [2013. évi V. törvény (Ptk.) 64. § (1)–(2) bek.].**
- II. Amennyiben a másik fél számára a munkaviszony megszüntetésére irányuló akarat nem jut kifejezésre, az közöltnek nem tekinthető, így az Mt. 287. § (1) bekezdés b) pontjában és (4) bekezdésében meghatározott határidők nem lehetnek irányadóak [a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény (Mt.) 287. § (1) bek. b) pont, (4) bek.].**
- III. A bíróság nem csak a fél tényállításaihoz, hanem az általa érvényesített joghoz is kötve van [2016. évi CXXX. törvény (Pp.) 342. § (1) bek.].**
- A felülvizsgálat alapjául szolgáló tényállás**
- [1] A felperes 2017. június 6-tól állt az alperes alkalmazásában készlet- és anyagnyilvántartó munkakörben. 2019. január 18-án gyermeke született, ezt követően fizetés nélküli szabadságot vett igénybe, ténylegesen munkát nem végzett.
- [2] Az alperes 2019. november 29-én felszámolás alá került, ezt megelőzően, 2019. november 28-án a felperest a hatóságánál „kijelentették”, minderről őt nem értesítették.
- A felperes keresete és az alperes ellenkérelme**
- [3] A felperes 2022. március 31-én benyújtott és az elsőfokú bíróság felhívására pontosított keresetében kérte a 2019. november 28-án megszüntetett biztosítási jogviszonyának a helyreállítását, és a folyamatosan fennálló munkaviszonyára tekintettel az alperes 694 609 forint távolléti díj megfizetésére kötelezését.
- [4] Az alperes a kereset elutasítását kérte. Hivatkozása szerint a felperes munkaviszonya a felszámolás kezdő időpontja, 2019. november 29. előtt egy nappal, 2019. november 28-án megszűnt, a „kijelentés” tényét nem vitatta.
- Az első- és a másodfokú bíróság végzése**
- [5] A törvényszék végzésével az eljárást hivatalból megszüntette.
- [6] Végzésében utalt a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény (továbbiakban: Mt.) 287. § (1) bekezdés b) pontjára és (4) bekezdésében foglaltakra és a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (továbbiakban: Pp.) 176. § (1) bekezdés i) pontjára.
- [7] A felek által egyezően előadott tényállás szerint az alperes intézkedésével a munkaviszony megszüntetése 2019. november 28-án megtörtént, mivel a peradatok alapján a munkáltató ekkor „jelentette ki” a hatóságoknál a felperest, ezzel a nappal számolta fel a munkaviszonyt. A felperes a keresetlevelet 2022. március 31-én, tehát a

- keresetindítási határidőn túl, elkésleten nyújtotta be. A munkaviszony a gyakorlat szerint ráutaló magatartással is megszüntethető, ekkor vita esetén a bíróságnak kell meghatározni ennek időpontját [4/2013. (IX. 23.) KMK vélemény indokolása].
- [8] A felperes arra helytállóan hivatkozott, hogy az alperes vele – igazoltan – az Mt. 64. §-a szerinti egyoldalú címzett jognyilatkozatot írásban nem közölt a munkaviszonya megszüntetéséről, ebből azonban nem az következik, hogy a munkaviszonya továbbra is fennáll. Az Mt. rendszerében a munkaviszonyt a fél egyoldalú intézkedése (eljárása) a jognyilatkozat jogszerűségétől függetlenül mindenképpen megszünteti. A munkáltató részéről jogellenesen történő jogviszony megszüntetés jogkövetkezménye nem a munkaviszony fennmaradása, hanem az Mt.-ben meghatározott távolléti díj, illetve kártérítés fizetési kötelezettség.
- [9] Az elsőfokú bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a felperes munkaviszonyát az alperes azonnali hatállyal, egyoldalúan, ráutaló magatartással és ekként alakilag érvénytelenül [Mt. 22. § (3)–(5) bekezdés], ezért jogellenesen [Mt. 29. § (5) bekezdés] szüntette meg 2019. november 28-án akként, hogy a hatóságok részére bejelentette a jogviszony megszüntetésének a tényét. Mindez ugyanakkor a keresetindítási határidő elmulasztása miatt már nem értékelhető, ezen pedig az a tény sem változtat, hogy a felperessel az alperes címzett jognyilatkozatot egyáltalán nem közölt. Az Mt. 287. § (4) bekezdésében meghatározott hat hónapos anyagi jogi és objektív határidő jogvesztő, az igazolással nem menthető ki, és értelemszerűen a felperes tudomásszerzéséig sem nyugodott.
- [10] Az elsőfokú bíróság utalt a Pp. 176. §-ára és az 508. § (7) bekezdésében foglaltakra. Felhívta a felperest, hogy igazolja a felszámolás alatt álló alperessel szembeni vagyoni igényét, és hogy azt a felszámolási eljárásban bejelentette (amely tényt a felszámoló vitatott). Ezzel összefüggésben arra is felhívta a felperest, hogy csatolja a felszámolótól kapott okiratot, és jelölje meg a közlés időpontját. A felperes ezen felhívásnak sem határidőben, sem azóta nem tett eleget. Azt, hogy a pénzfizetésre irányuló marasztalási igénye tekintetében a hitelezői igényét vélhetően nem jelentette be a felszámolási eljárásban valószínűsíti a törvényszék végzésének [14] bekezdésében foglalt indokolás.
- [11] Fentiek alapján az elsőfokú bíróság a Pp. 176. § (3) bekezdése és a Pp. 240. § (1) bekezdés *a*) pontja alapján az eljárást hivatalból megszüntette.
- [12] A felperes fellebbezése folytán eljáró ítéletábrla végzésével az elsőfokú bíróság végzését helybenhagyta.
- [13] Elsődlegesen az Mt. 31. §-a szerint alkalmazandó, a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (továbbiakban: Ptk.) 6:4. § (1) és (2) bekezdésében foglaltakra utalt.
- [14] Az Mt. alaki kötöttségekre vonatkozó szabályrendszeréből arra következtetett, hogy mivel a 44. § szerint a munkaszerződést írásba kell foglalni, ezért azt az Mt. 22. § (1) és (3) bekezdésben foglaltakra tekintettel megszüntetni is csak írásban lehet. Így érvényesen bármelyik fél írásban közölhet a munkaviszony megszüntetésére irányuló jognyilatkozatot, vagy írásban köthető meg a munkaviszony közös megegyezéssel való megszüntetésre irányuló megállapodás. Ugyanezen paragrafus (4) bekezdése szerint pedig az alaki kötöttség megsértésével tett jognyilatkozat érvénytelen.
- [15] Az Mt. 29. § (5) bekezdésében rögzíti, hogy a munkaviszony megszüntetésére irányuló jognyilatkozat érvénytelensége esetén az Mt. 82–84. §-ban foglaltakat, azaz a munkaviszony jogellenes megszüntetésének jogkövetkezményeit kell megfelelően alkalmazni. Tekintettel arra, hogy az alperes a munkaviszony megszüntetésére jognyilatkozatot ráutaló magatartással tett, az Mt. 287. § (1) bekezdésében meghatározott, a munkaviszony megszüntetésének jogellenességével kapcsolatos 30 napos igényérvényesítési, azaz keresetindítási határidőt és a (4) bekezdésben meghatározott hat hónapos jogvesztő határidőt a magatartás tanúsításától, azaz a hatóságnál történt kijelentéstől kell számítani.
- [16] A másodfokú bíróság azt az álláspontot foglalta el, hogy a keresetindítási határidő a munkaviszony megszüntetésének időpontjától számítandó, a 2022. március 31-én benyújtott keresetlevéllel tehát elkéslett.
- [17] A másodfokú bíróság utalt arra, hogy a keresetlevél visszautasításához, ha egyetlen ok már fennáll, nem szükséges további okok vizsgálata. Így a jelen végzés elbírálásakor már nem volt jelentősége annak, hogy az alperes felszámolás alatt áll, és hogy az az elsőfokú bíróság még további, az előzetes eljárás lefolytatásával kapcsolatos hiányosságot is feltárt. A keresetlevelet már a keresetindítási határidő elmulasztása miatt vissza kellett utasítani.

A felperes felülvizsgálati kérelme és az alperes ellenkérelme

- [18] A felperes felülvizsgálati kérelmében a jogerős végzés Pp. 424. § (3) bekezdése szerinti hatályon kívül helyezését, és az elsőfokú bíróság új eljárásra és új határozat hozatalára utasítását kérte.
- [19] A kérelem jogalapjaként jelölte meg a Pp. 406. § (1) és (2) bekezdését, a Pp. 240. § (1) bekezdés *a*) pontját, illetve a Pp. 176. § (1) bekezdés *c*), illetve *i*) pontjában foglaltakat. Utalt az Mt. 287. § (1) bekezdésére, 64. § (1) bekezdésére, 65. § (3) bekezdésére, 78. § (1) bekezdésére, a 6. § (1) bekezdésére, valamint a Ptk. 6:5. §-ban foglaltakra. Felhívta a 2017. évi CL tv. (Art.) 1. számú mellékletét.
- [20] Jogi érvelése szerint nem fogadható el, hogy az alperes ráutaló magatartást tanúsított volna a munkaviszony megszüntetése kapcsán. Csak annyit lehetett tudni, hogy megszüntette a felperesnek a hatóságokhoz bejelentett biztosított jogviszonyát, amely valóban egy jognyilatkozat, az alperes akarata arra irányult, hogy a felperes társadalombiztosítási jogviszonyára tett bejelentést visszavonja. Ezt a nyilatkozatot a hatóság felé tette, tehát a címzett a hatóság volt. A munkaviszony létesítésével a munkavállaló társadalombiztosításra lesz jogosult a törvény erejénél fogva, a foglalkoztatónak a jogszabály pedig kötelezettséget ír elő, hogy ezt a jogviszonyt bejelentse. Amennyiben nem jelenti be, attól még a munkaviszony létezik, és ha jogszerűtlenül kijelentik, attól még szintén létezik a munkaviszony.

- [21] A Ptk. 6:4. § (1) bekezdése alapján a jognyilatkozat joghatás kiváltására irányuló akaratnyilatkozat. Az alperes magatartásából hiányzik a felperes felé tett akaratnyilatkozat, azaz annak az egyértelmű kifejezése, hogy nem kívánja a felperessel a munkaviszonyt fenntartani, ezért azt megszünteti.
- [22] A felperes semmit nem tudott az alperes magatartásáról, arról, hogy a munkaviszonyát valóban meg kívánják szüntetni. Már csak azért sem merült fel benne ennek lehetősége, mert az Mt. 65. § (3) bekezdése szerint védett volt: gyermeke születése miatt fizetés nélküli szabadságát töltötte.
- [23] Figyelemmel arra, hogy felé az alperes ráutaló magatartással sem fejezte ki azon szándékát, hogy a munkaviszonyát megszünteti, az nem is szűnt meg. Egy munkaszerződés, egy jogviszony felmondással szüntethető meg (vagy közös megegyezéssel). Jelen esetben nincs felmondás, nincs szerződést megszüntető semmilyen nyilatkozat, tehát nem szűnt meg a munkaviszony. Az Mt. 64. § (1) bekezdése alapján nem áll rendelkezésre semmilyen jogviszonyt megszüntető okirat, a bíróság által hivatkozott biztosított jogviszonyból történő kijelentés pedig a fenti okfejtés okán nem tekinthető jognyilatkozatnak, sem arra utaló magatartásnak, hogy megszünteti alperes a felperes munkaviszonyát.
- [24] Amennyiben a munkáltató azon magatartását, hogy kijelentette a felperest a biztosított jogviszonyból a felperes felé jognyilatkozatnak tekintjük, abban az esetben ennek megtételére távollévők között került sor, ekként az a Ptk. 6:5. § (3) bekezdése alapján a címzett tudomásszerzésével válik hatályossá. A felperes lényegében az alperes ellenkérelmének olvasásakor, azaz 2022. június 15-én értesült arról az alperesi jognyilatkozatról, hogy az ő munkaviszonyát megszüntették. Ebben az ellenkérelemben szerepel ugyanis először az a kijelentése az alperesnek, hogy „a felszámolást megelőző nappal a felperes munkaviszonya megszűnt”. Ezt megelőzően a felpereshez semmilyen alperesi jognyilatkozat nem érkezett meg szóban sem, ráutaló magatartásról pedig nem szerzett tudomást, így vele nem közöltek semmit. Hatálytalan és nem közölt jognyilatkozat esetében pedig az Mt. 287. § (1) és (4) bekezdésében meghatározott 30 nap, illetve hat hónapos határidő sem indulhatott meg.
- [25] Ezen jogértelmezést támasztja alá az Mt. 287. § (1) bekezdése, amely szerint a közléstől kell számítani a határidőt. E körben hivatkozott a felperes a Kommentár Ptk. 6:5. §-hoz fűzött jogértelmezésére, miszerint „az olyan nyilatkozatok, amelyekről a címzett nem szerez azonnal tudomást, a célzott joghatás kiváltására nem lehetnek alkalmasak mindaddig, amíg a címzettnek esélye sincs a nyilatkozat tartalmának megismerésére”.
- [26] Az Mt. 287. § (1) és (4) bekezdésére hivatkozással a felperes érvelése szerint ahhoz, hogy elmulassza valaki a 30 napos határidőt, nélkülözhetetlen, hogy megtörténjen a közlés, ahonnan azt számítani kell. Ha ilyen nincs, akkor nem kezdődik el sem a 30 nap, sem a hat hónapos határidő, amelyet figyelembe kellene venni.
- [27] A felperessel a kereset benyújtásáig nem közölték jogviszonyának megszüntetését, így a kereseti kérelem nem is a munkaviszony jogellenes megszüntetésére irányult, hiszen nem is tudott arról, hogy azt megszüntették. Ő csak azt látta, hogy a hatóságokhoz egy téves bejelentést tettek, így először azt gondolta, hogy adminisztratív hiba történt a felszámolás miatt.
- [28] Az alperes felülvizsgálati ellenkérelmet nem terjesztett elő.
- A Kúria döntése és jogi indokai**
- [29] A felülvizsgálati kérelem az alábbiak szerint megalapozott.
- [30] A Pp. 423. § (1) bekezdése alapján a Kúria a felülvizsgálat során a felülvizsgálati kérelem korlátai között, az ott megjelölt jogszabályok tekintetében vizsgálhatta a jogerős végzés jogszabálysértő voltát, figyelemmel a Pp. 523. §-ban foglaltakra is.
- [31] A periratokból megállapíthatóan a felperes 2022. március 17-én kelt és április 1-jén benyújtott keresetében annak megállapítását kérte, hogy az alperesnél 2017. június 6. napjától betöltött munkaviszonya folyamatosan fennáll, és az alperest a biztosítási jogviszonnyal kapcsolatos bejelentési kötelezettségének teljesítésére kérte kötelezni a 2019. évi CXXII. törvény 66. § (2) bekezdésében foglaltak szerint. Az elsőfokú bíróság 2022. április 14-én kelt végzésével felhívta a felperest a keresetlevél hiányainak pótlására, aki 2022. május 9-én előterjesztett „egységes szerkezetbe foglalt” keresetlevelében (5. oldal) igényét olyan módon határozta meg, hogy a fizetés nélküli szabadsága 2022. január 18. napjával megszűnt, így ezt követően az Mt. 146. § (1) bekezdése alapján alapbér illeti meg.
- [32] Fentiekre tekintettel az eljáró bíróságoknak erről a kereseti kérelemlről kellett döntenük.
- [33] A másodfokú bíróság végzése 3. oldalának utolsó bekezdésében és 4. oldalának első bekezdésében felhívott joggyakorlat szerint a ráutaló magatartással közölt munkaviszony-megszüntetés is kifejthet joghatást, illetve a fél nem hivatkozhat arra, hogy az írásbeliség elmaradása miatt az jogellenes, ha (a ráutaló magatartással kifejezett jognyilatkozatot) tudomásul vette, és maga is úgy járt el, ahogy a megszüntetés esetében általában eljárnak a felek. Jelen ügyben azonban ilyen munkavállalói magatartásra utaló körülmény nem merült fel, ezért a másodfokú bíróság végzésének ezen megállapításai nem voltak relevánsak.
- [34] A felülvizsgálati kérelem helyesen hivatkozott a Ptk. 6:4. § (1) és (2) bekezdésére, mivel az a munkajogban is alkalmazandó az Mt. 31. §-a alapján. A Ptk. felhívott rendelkezése szerint a jognyilatkozat joghatás kiváltására irányuló akaratnyilatkozat, mely szóban, írásban, ráutaló magatartással tehető meg. A felülvizsgálati kérelem helyesen tartalmazza, hogy az alperes egyértelműen semmilyen formában nem juttatta kifejezésre a felperes mint címzett felé, hogy a munkaviszonyát a továbbiakban nem akarja, illetve nem tudja fenntartani.
- [35] Adott esetben nem volt ráutaló magatartással kifejezésre juttatott munkáltató általi munkaviszony megszüntetést eredményező akaratnyilatkozat, a felperes felülvizsgálati kérelmében helyesen hivatkozott a Ptk. kommentárja által megfogalmazottakra is. Eszerint ráutaló magatartás

- az olyan magatartás, amely nyelvi megfogalmazás nélkül képes a joghatás kiváltására irányuló akarat megjelenítésére és közvetítésére. Ennek figyelembevételével tehát ráutaló magatartással lehet ugyan joghatás kiváltására irányuló nyilatkozatot tenni, de a magatartásból a nyilatkozatot tevő fél akaratának ki kell tűnni, és e magatartásnak a másik fél tudomására kell jutni. Ennek hiányában jognyilatkozatról nem lehet szó. Ráutaló magatartással tett egyoldalú jognyilatkozatot is a címzett tudomására kell hozni.
- [36] Ebből az is következik, hogy amennyiben a másik fél számára a munkaviszony megszüntetésére irányuló akarat nem jut kifejezésre, az közöltnek nem tekinthető, így az Mt. 287. § (1) bekezdés *b*) pontjában és (4) bekezdésében meghatározott határidők nem lehetnek irányadóak.
- [37] A társadalombiztosítási szervnek címzett „kijelentő” nyilatkozat alkalmas lehet arra, hogy a munkavállaló a munkaviszony megszüntetésének munkáltatói szándékáról tudomást szerezzen, ám az adott ügyben ilyenről a munkavállaló annak megtételekor nem értesült, illetve csak keresetének benyújtását megelőzően szerzett arról tudomást. A következetes ítélkezési gyakorlat szerint a „kijelentésnek” legfeljebb társadalombiztosítási szempontból lehetett jelentősége, de önmagában a munkáltató általi munkaviszony megszüntetését nem eredményezhette [Mt. 64. § (1) bekezdés]. Nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy az Mt. 65. § (3) bekezdése szerint a felperes munkajogi tételemben részesült, fizetés nélküli szabadságát töltötte az Mt. 128. § (1) bekezdése szerint 2022. január 19-ig, emiatt munkavégzési kötelezettsége nem volt. Alperes tehát nem a „kijelentéssel” összefüggésben hagyott fel a felperes foglalkoztatásával.
- [38] Míndezek alapján adott esetben a munkáltató munkaviszony-megszüntetésre irányuló akarata még ráutaló magatartással sem jutott kifejezésre, melyről a munkavállaló annak megtételekor tudomást szerzett volna, vagy tartalmának tudomásulvételére irányuló magatartást tanúsított volna.
- [39] A Pp. 342. § (3) bekezdése szerint törvény eltérő rendelkezése hányában az érdemi döntés nem terjedhet ki olyan jogra, amelyet a fél a perben nem állított. Ezen jogszabályhoz kapcsolódó következetes ítélkezési gyakorlat jelentősen megváltoztatta a korábban hatályos polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (régii Pp.) 215. §-án alapuló „jogcímhez kötöttség” elvét.
- [40] A hatályos Pp. miniszteri indokolása szerint a Pp. 342. § (3) bekezdésének szabályával lezárja a „jogcímhez kötöttség” körül a jogirodalomban és a bírói gyakorlatban zajló hosszú vitát. Kifejti, hogy „a bíróság a fél magánautonómiáját tiszteletben tartva nem dönthet a kereset szerinti kérelemnek megfelelően olyan jogalapon, amely eltérő a fél jogállítástól még akkor sem, ha a fél esetlegesen tévedésből jelölte meg a jogát rosszul, és az eltérő jogot a perben állított és bizonyított tények egyébként megalapozták”.
- [41] A Pp. három tagú pertárgy fogalma megköveteli, hogy a felperes keresetlevelében jelölje meg milyen jogalapon, milyen tények alapján, milyen ítéleti rendelkezést kér a bíróságtól. A túlterjeszkedés tilalma [Pp. 342. § (1) bekezdés] értelmében a bíróság döntése nem terjedhet túl a kereseti kérelmen (ellenkérelemnem, beszámítási kérelmen). Az esetleges ellentmondások az anyagi pervezetés keretében tisztázhatók, ekkor válnak véglegessé a jogállítások is. A bíróság érdemi döntése pedig nem terjedhet ki olyan jogra, amelyet a fél a perben nem állított, azaz döntését nem alapíthatja olyan jogra, amelyre a felek nem hivatkoztak, a perben azt nem érvényesítették.
- [42] A jogalkotó az új Pp. megalkotásával egyértelművé tette, hogy a bíróság nem csak a fél tényállításaihoz, hanem az általa érvényesített joghoz is kötvé van. Ez az elv következetesen érvényesül a jelenlegi ítélkezési gyakorlatban (BDT 2021.4421.; Pfv.IV.20.272/2022.; Mfv.VIII.10.043/2022.).
- [43] A felperes kereseti kérelmében a jogviszony fennállását és az Mt. 146. § (1) bekezdése szerinti alapbér megfizetését kérte.
- [44] Az Mt. 287. § (1) bekezdés *b*) pontjára és (4) bekezdésére alapították döntésüket a bíróságok, amely rendelkezések a munkaviszony-megszüntetés jogellenességével kapcsolatos igényérvényesítési határidőkről rendelkeznek. Jelen esetben a felperes azonban a jogviszony fennállását állította, és alapbér fizetésére kérte a munkáltatót kötelezni. Erre figyelemmel pedig igényét a három éves elévülési időn belül terjeszthette elő az Mt. 286. § (1) bekezdése értelmében.
- [45] Alperes hivatkozott ellenkérelmében a munkaviszony megszüntetésére mint a felperes keresetének megalapozatlanságát alátámasztó körülményre. Ezen érvelés helyességének vizsgálata a per érdemére tartozik, a kereset elkésztsége körében a kereset jogalapja, az érvényesített jog folytán nem értékelhető.
- [46] A Pp. 508. § (7) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a felszámolás kezdő időpontjától a felszámolás alatt álló munkáltatóval szemben a munkavállaló a felszámoló által vitatott, a felszámolás körébe tartozó vagyonnal kapcsolatos munkajogi igényen alapuló pénzkövetelését munkaügyi perben érvényesítheti. A felszámolás alatt álló munkáltatóval szembeni keresetlevelet a követelés vitatásáról szóló felszámoló közléstől számított 30 napon belül kell előterjeszteni.
- [47] Ezzel összefüggésben az elsőfokú bíróság kifejtette, hogy a pénzfizetésre irányuló marasztalási igénye tekintetében hitelezői igényét a felperes vélhetően nem jelentette be, amit a törvényszék végzésének [14] bekezdésében foglalt indokolás is tartalmaz. A felszámolás körébe tartozó vagyonnal kapcsolatos követelés tekintetében a perindítást megelőző felszámolási eljárást tehát a felperes nem igazolta.
- [48] Ezzel szemben a törvényszék végzésének tanúsága szerint jelen per felperese a felszámolóval szemben kifogásolási eljárást indított, amely eljárást a törvényszék végzésével megszüntette. Ebben utalt arra, hogy „a kifogás előterjesztője a 2022. január 27-én előterjesztett kifogásában a felszámoló kötelezését kérte arra, hogy munkavállalóként vegye nyilvántartásba és állítsa helyre a biztosított jogviszonyát. Előadta, hogy az adós munkavállalója jelenleg fizetés nélküli szabadságon van és GYED ellátásban részesül. Egy ismerősétől értesült arról, hogy az adós felszámolás alatt van, ezt követően ellenőrizte ügyfélkapuján a biztosított jogviszonyát, és ekkor szerzett tudomást arról, hogy 2019.

november 28. napjával kijelentették annak ellenére, hogy sem a felszámolás tényéről, sem a munkaviszonya megszűnéséről semmilyen tájékoztatást, értesítést nem kapott. 2021. október 18-án kelt levélben a jogi képviselője megkereste a felszámolót a hitelező igénye bejelentése érdekében, a levelet azonban nem vették át, ezért 2021. november 12-én megküldte a felszámolóbiztos részére is. Mindkét küldemény »nem kereste« jelzéssel érkezett vissza. 2021. december 28-án a jogi képviselője ismételt megküldte a levelet a felszámoló szervezet és a felszámolóbiztos részére, de azok ismételt »nem kereste« jelzéssel érkeztek vissza. Állította viszont a munkaviszonyának és biztosított jogviszonyának fennállását, az ezzel kapcsolatos igény elbírálása azonban nem a felszámolási ügyben eljáró bíróság hatáskörébe tartozik, hanem a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. (Pp.) 508. § (1) bekezdése szerinti munkaügyi perben érvényesíthető.”

- [49] Jelen eljárásban a felperes fellebbezésében a hitelezői igény bejelentésével kapcsolatos elsőfokú bírósági döntést is sérelmezte. A másodfokú bíróság azonban ezzel a fellebbezési érveléssel nem foglalkozott. Végzésében utalt arra, hogy „a keresetlevél visszautasításához, ha egyetlen ok már fennáll, nem szükséges további okok vizsgálata, így a jelen végzés elbírálásakor már nincs jelentőség annak, hogy az alperes felszámolás alatt áll és hogy az egyébként az elsőfokú bíróság által vizsgált még további előzetes eljárás lefolytatásával kapcsolatos hiányosság is feltárássra került. A keresetlevelet pedig már a keresetindítási határidő elmulasztása miatt vissza kellett utasítani.”
- [50] A másodfokú bíróság tehát a keresetindítási határidők kérdésében elfoglalt téves jogi álláspontja miatt a hitelezői igénybejelentéssel kapcsolatos felperesi fellebbezést nem vizsgálta, amellyel eljárásjogi szabálysértést követett el [Pp. 370. § (1) bekezdés]. A megismételt eljárásban vizsgálni kell ezért a fellebbezésben erről írtakat a rendelkezésre álló adatok tükrében, és e körben is döntést kell hoznia a másodfokú bíróságnak.
- [51] Fentiekre figyelemmel a Kúria a másodfokú bíróság végzését hatályon kívül helyezte és ugyanezt a bíróságot új eljárásra és új határozat hozatalára utasította a Pp. 424. § (3) bekezdése szerint.

(Kúria Mfv. VIII.10.155/2022/3.)

KÖZIGAZGATÁSI KOLLÉGIUM

139A Vámkódex koherens és egységes alkalmazásával a hivatalból indult vámeljárásokban lefolytatott meghallgatásokra tekintettel is fel kell függeszteni a vámtartozás elévülését.

A szakvélemény megállapításait a fél abban az esetben vitathatja felülvizsgálati kérelmében, amennyiben a peres eljárás során kimerítette a számára rendelkezésre álló perrendi, eljárási lehetőségeket [2011. évi CLXI. törvény (Bszi) 32. §; 952/2013. évi EU Rendelet (Vámkódex) 22. cikk, 29. cikk, 103. cikk].

A felülvizsgálat alapjául szolgáló tényállás

- [1] A felperes indítványára a 2014. és 2015. években származó különböző finomságú végtelen fonott üvegszálból készült üvegfonal vámárukat bocsátottak szabad forgalomba. A NAV Szakértői Intézettől (a továbbiakban: NAV SZI) az áruátengedést követő ellenőrzés során beszerzett 2015. évi szakvélemény alapján az elsőfokú vámhatóság azt állapította meg, hogy a mintázott termékek nem üvegfonalak, hanem előfonatok, így antidömping intézkedés hatálya alá tartoznak. Ezért több elsőfokú határozatában végleges dömpingellenes vámot, végleges kiegyenlítő vámot, valamint áfát állapított meg. Alperes egy-egy másodfokú határozatával, az indokolások megváltoztatásával, több elsőfokú határozatot hagyott helyben.
- [2] Az ellenőrzés során az elsőfokú hatóság részjegyzőkönyvében tájékoztatta a felperest egyrészt arról, hogy meghallgatási jog illeti meg, másrészt arról, hogy ezen jog gyakorlására biztosított határidő felfüggeszti az elévülést. Felperes meghallgatási jogát írásban gyakorolta.

A kereseti kérelem

- [3] A felperes külön-külön keresetekkel mind eljárásjogi, mind anyagi jogi hivatkozásokkal támadta az alperes határozatait. Az utólagos ellenőrzés tarifálása kapcsán a kiterjesztést mind időbeli, mind a típusbeli megfeleltethetőség tekintetében kifogásolta.
- [4] A vámáru tarifálását érintő igazságügyi szakértői bizonyítási eljárás lefolytatását követően a Szekszárdi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság mind eljárásjogi, mind a termékek osztályozásának kérdésében alaptalannak értékelte a keresetet, ezért azt a 4.K.27.117/2017/42. számú ítéletével elutasította. A felperes felülvizsgálati kérelme folytán eljáró Kúria a Kfv.I.35.303/2019/10. számú végzésével ezen jogerős ítéletet hatályon kívül helyezte, az elsőfokú bíróságot új eljárásra és új határozat hozatalára utasította. A Kúria a végzés [40] pontjában a keresetben sérelmezett észrevételezési jog és meghallgatási jog kapcsán rögzítette, hogy mivel a hatóság biztosította a „meghallgatás” jogát a felperesnek, amelyet ő írásban gyakorolt is, ténylegesen nem fosztották

meg az észrevételezés jogától. Az új eljárásra adott szempontok szerint az elsőfokú bíróság a megismételt eljárásban a kereset elbírálásához szükséges mértékben köteles a tényállás rögzítésére, a 3 éven túl közölt vám- és egyéb közteher tartozás jogszerűségét nem állapíthatja meg.

- [5] A megismételt eljárásban az elsőfokú bíróság az elévülés tekintetében előzetes döntéshozatali eljárást kezdeményezett, ahol az Európai Unió Bírósága a C-636/20. számú végzésével a kérelmet, indokolásbeli hiányosságai miatt, nem fogadta be. Ezt követően az elsőfokú bíróság rögzítette a 2.K.700.931/2021/7. számú ítélet indokolásának [99] pontjában, hogy irányadónak tekinti a Kúria elévülésre vonatkozó értelmezését. Az alapeljárásban beszerzett igazságügyi szakértői vélemény kiegészítését követően azt a következtetést vonta le, hogy a szakvélemények együttese aggálytalan. Az indokolás [126] pontja szerint alperes anyagi jogi szempontból tévedett, az áruazonosság hiányában a kiterjesztésre nem lett volna lehetőség.
- [6] Az alperes felülvizsgálati kérelme folytán eljáró Kúria a Kfv.I.35.022/2022/9. számú végzésével ezen jogerős ítéletet hatályon kívül helyezte és az elsőfokú bíróságot új eljárásra és új határozat hozatalára utasította. Az új eljárásra adott iránymutatás szerint az elsőfokú bíróságnak valamennyi alperesi határozatot meg kell jelenítenie a pert érdemben lezáró határozatában, mindegyikre nézve nevesítenie kell, alapos-e az elévülési hivatkozás vagy sem. Az elévüléssel nem érintett alperesi, illetve ahol nem a teljes elsőfokú kör vitatott, az egyes elsőfokú határozatoknál az elsőfokú bíróságnak pontosan meg kell határoznia, hogy mely esetekben miként értékeli a kiegészített igazságügyi szakértői véleményben foglaltakat.

Az elsőfokú ítélet

- [7] Az elsőfokú bíróság a felperes nyilatkozatát követően jogerős ítéletével a korábbi permegszüntetéssel nem érintett alperesi határozatokat, csak a keresettel vitatott elsőfokú határozatokra kiterjedően, hatályon kívül helyezte.
- [8] Tekintettel arra, hogy az egyes másodfokú határozatokhoz tartozó nagyszámú elsőfokú határozatok több szempontból is képezhetnék a bírósági felülvizsgálat tárgyát, azokat az elsőfokú bíróság három csoportba sorolta. Az első csoportba azokat a határozatokat, amelyek esetében a 3 éves elévülés bekövetkezett, a második csoportba azokat, amelyeknél az elévülés bekövetkezett volna, ha az elsőfokú hatóság biztosítja a felperes számára az észrevételezési jogot, a harmadikba azokat, amelyeknél az elévülés nem következett be, de a téves áruosztályozásra nem kerülhetett volna sor. Azt is rögzítette az elsőfokú bíróság, hogy amennyiben nem lett volna elévülés, akkor az első két kategória esetében is anyagi jogi okból lett volna szükséges a hatályon kívül helyezés.

- [9] Az elévülés megállapításánál az elsőfokú bíróság a Kúria Kfv.I.35.303/2019/10. számú végzésében kifejtett értelmezést tekintette irányadónak.
- [10] A vámáru-osztályozásnál az EUB C-571/12. számú ítélete értelmében szankcionálásra csak és kizárólag akkor van lehetőség, ha az áruk azonossága megállapítható, az ügyletekre vonatkozó adatok és okiratok alapján. Ezzel cseng össze a Kúria Kfv.I.35.303/2019/10. számú végzésének elvi tartalma, amely a kiterjesztés, szankcionálás kapcsán szintén azt az alapfeltételt rögzíti, hogy az áruknak azonosnak kellett lenniük, amelyet a bíróságnak kell megvizsgálnia. Ehhez irányadónak az alap- és kiegészítő szakértői véleményben foglaltakat tekintette, azok együttesét aggálytalannak értékelte.
- [11] Az elsőfokú bíróság értékelte a felek szakértői véleményre vonatkozó észrevételeit. Az alap- és a kiegészítő szakértői vélemények ellentmondása kapcsán kitért arra, hogy az alapszakértői véleményhez képest a szakértő a kiegészítő véleményében többlet adminisztrációt is figyelembe vett, ezen adminisztráció tükrében állította össze a kiegészítő szakértői véleményét. A kiegészítő szakértői vélemény az időbeli megfeleltethetőség tekintetében egyértelműen rögzíti, hogy a bíróság által megküldött új dokumentációk tükrében nem lehet visszakövetkeztetni arra, hogy a NAV SZI által megvizsgált termékkel azonos termék került behozatalra korábban. Ugyanígy megállapítást rögzít a szakvélemény a típusbeli megfeleltethetőség – illetve annak hiánya – kapcsán. A fent kifejtettek szerint a szakértő a kiegészítő szakvélemény összeállításakor az alapszakvéleményhez képest többlet adminisztrációval rendelkezett.
- [12] Az áruosztályozásnál az alperesnek objektív jegyek alapján a bizonyosság fokáig kellett volna megállapítania azt, hogy termékazonosság volt a 2014–2015. évi import kapcsán. Ha csupán valószínűsíthető a termékek azonossága, a felperes jogszerű szankcionálására nem kerülhetett volna sor.
- A felülvizsgálati kérelem és ellenkérelem**
- [13] Az alperes felülvizsgálati kérelmében a jogerős ítélet hatályon kívül helyezését és elsődlegesen a felperes keresetének elutasítását, másodlagosan az elsőfokú bíróság új eljárásra utasítását kérte.
- [14] Álláspontja szerint tévedett az elsőfokú bíróság, amikor a Kúriának az elévülésre vonatkozó értelmezését irányadónak tekintette. Az elévülés tekintetében az Európai Parlament és Tanács 2013. október 9-i 952/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendelete az Unió Vámkodeks létrehozásáról (a továbbiakban: Vámkodeks) 103. cikk (3) bekezdés *b)* pontja egyértelműen kimondja, hogy az elévülési időbe nem számítható bele a meghallgatáshoz való jog biztosítására nyitva álló időtartam. Ezt az álláspontot támasztja alá az EUB C-39/20. számú ügyben hozott ítélete is. Mivel a Kúria Kfv.I.35.303/2019/10. számú végzésében a jogszabályokkal és az EUB joggyakorlatával ellentétes döntést hozott, indokolt jogegységi eljárás kezdeményezése a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: rPp.) 274. § (5) bekezdése, valamint a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. tv. (a továbbiakban: Bszi.) 32. § (1) bekezdés *a)* pontja alapján.
- [15] Az elsőfokú bíróság mind az alap-, mind a kiegészítő szakvéleményt elfogadta, ugyanakkor az ítéletben kizárólag a kiegészítő szakvéleményt értékelte, a kiegészítő szakvélemény és az alapszakvélemény ellentmondásait nem vizsgálta, nem oldotta fel.
- [16] Érthetetlen, miért vonta le azt a következtetést a szakértő és az elsőfokú bíróság a típusbeli megfeleltethetőség kapcsán, hogy nem lehet visszakövetkeztetni arra, hogy 2014-ben a felperes a többi típusú termékből is olyanokat vámkézelte, amelyek az alperes által meghatározott vámtarifa szám alá tartoznak. Az eljárás során a CPIC és a CNB cégek és nyilatkozatot tettek az általuk a felperesnek 2013 és 2016 közötti időszakban szállított termékekre, amelyek alapján megállapítható, hogy maguk a szerződő felek is minden esetben azonosnak tekintették a kérdéses árukat.
- [17] Előadta, hogy az elsőfokú közigazgatási perben folyamatosan hivatkozott arra, hogy az EUB C-571/12. ítélete és az irányadó bírósági gyakorlat alapján nincs akadálya annak, hogy a vámhatóság e célból a vámáru-nyilatkozatban szereplő áruk egy részét érintő vizsgálat eredményeit kiterjessze a korábbi vámáru-nyilatkozatokban szereplő olyan árukra, amelyeket a vámhatóság már kiadott, amennyiben ezek az áruk azonosak, aminek vizsgálata kizárólag a kérdés előterjesztő bíróság hatáskörébe tartozik. A kiterjesztésről a szakértő az alapszakvéleményben még az alperesi jogértelmezés szerint nyilatkozott, annak pedig, hogy miért változtatta meg a véleményét, nem adta semmilyen indokát. A felperes sem a közigazgatási eljárás, sem a peres eljárás során nem tudott olyan bizonyítékokat bemutatni, amelyek alkalmasak arra, hogy alátámasszák a szóban forgó áruk közötti azonosság hiányára vonatkozó állítást. Hivatkozott az EUB C-320/11. számú ítéletére.
- [18] A megfeleltethetőség szempontjából kiemelte, hogy a felperes nyilatkozata szerint a gyártási technológia több évtizede változatlan, különösebb módosítás nélkül alkalmas arra, hogy mind az előfonatot, mind pedig az üvegfonalat felhasználják a gyártás során, és az eltérő üveg típus kódokra utalva csupán azok tarifális besorolást befolyásoló hatását nem tudta megmondani.
- [19] Az időbeli megfeleltethetőség kérdésében az elsőfokú bíróság kritika nélkül elfogadta a szakértő kiegészítő szakvéleményben kifejtett álláspontját, amely szerint nem lehet visszakövetkeztetni a dokumentációból és annak NAV SZI vizsgálatából arra, hogy 2014. évben is a 2015. évi importált termékekkel azonos termék került behozatalra. A gyártó cégek nyilatkozatai szerint azonban 2013 és 2016 közötti időszakban szállított termékeket a felek maguk is azonosnak tekintették.
- A Kúria döntése és jogi indokai**
- [20] Az alperes felülvizsgálati kérelme részben alapos.
- [21] A felperes felülvizsgálati kérelme folytán eljáró Kúria a Kfv.I.35.303/2019/10. számú végzésének [35] pontjában azt állapította meg, hogy az elévülés kérdését és a vámtarifa kiterjesztését meghaladóan

- állított további jogszabálysértések nem hatottak ki az ügy érdemére, illetve nem valósultak meg. Az is megállapítható, hogy az alaki végzés elmaradásának kérdésére a felperes nem felülvizsgálati kérelemben vagy csatlakozó felülvizsgálati kérelemben hivatkozott. A felülvizsgálati ellenkérelem előadása alapján a Kúria – figyelemmel a korábbi bírósági határozatokra is – nem vizsgálódhat érdemben.
- [22] Az elévülés kapcsán alperes két irányú előadást tett felülvizsgálati kérelmében: egyrészt jogegységi eljárás kezdeményezését indítványozta, másrészt az EUB C-39/20. számú ügyben hozott ítéletére hivatkozott.
- [23] A Bszi. 32. § (1) bekezdése szerint az előzetes döntéshozatali indítványra nézve jogegységi eljárásnak van helye, ha *a*) az egységes ítélkezési gyakorlat biztosítása érdekében jogegységi határozat meghozatala, korábban meghozott jogegységi határozat megváltoztatása vagy hatályon kívül helyezése szükséges, vagy *b*) a Kúria valamely ítélkező tanácsa jogkérdésben el kíván térni a Kúria Bírósági Határozatok Gyűjteményében közzétett határozatától (a továbbiakban: Kúria közzétett határozata).
- [24] A kérelmező meghallgatásához kapcsolódó vámtartozás elévülésének kérdésében a Kúria a perbelit meghaladóan nem hozott másik határozatot, a Kfv.I.35.303/2019/10. számú végzés pedig a jelen ítélet meghozatalának időpontjáig nincs közzé téve a BHGY-ben. Erre tekintettel a Kúriának a Bszi. egyik szabálya alapján sincs lehetősége jogegységi eljárásra vonatkozó előzetes döntéshozatali indítványra, ezért mellőzte az alperes erre irányuló kérelmét.
- [25] A Kúria jelen tanácsa Kfv.I.35.022/2022/9. számú végzésének [12] pontjában már kitért a megelőző kúriai határozat kötőerejének jogintézményére, azt továbbra is irányadónak tekinti. A rPp. 275.§ (5) és (7) bekezdés alapján a jogerős ítéletet hatályon kívül helyező és az elsőfokú bíróságot új eljárásra és új határozat hozatalára utasító kúriai végzés köti az alsóbb fokú bíróságot, a megismételt eljárásban a kúriai végzésben foglalt iránymutatás szerint köteles eljárni (pl. Kfv.III.38.348/2019/11. számú végzés [46] pont, Kfv.V.35.029/2022/9. számú végzés [46] pont). A megismételt eljárásban hozott jogerős ítéletet elleni felülvizsgálati kérelmet a Kúria csak erre tekintettel bírálhatja el.
- [26] Az elsőfokú bíróság kötöttsége azonban enged kivételeket, mint azt a Kúria Kfv.I.35.040/2022/8. számú végzésének [50] pontjában is megállapította „A megismételt eljárás során az elsőfokú bíróságot kötötte a Kúria Végzésében adott utasítás. Ez a régi Pp. 252.§ (4) és 206.§ (1) bekezdésén nyugvó kötöttség mindaddig fennállt, amíg ugyanaz volt a peranyag, mint amelyre a Kúria alapozta döntését. A kötöttség tehát nem abszolút, amennyiben az újabb eljárás során új tények, bizonyítékok merülnek fel, és azok a Kúria megállapításait megdöntik, vagy az elrendelt bizonyítást időközben a per állása, illetőleg alakulása feleslegessé teszi, akkor az elsőfokú bíróság, újabb tényállást állapíthat meg, és újabb következtetésekre juthat, illetőleg mellőzheti a bizonyítást.” A bizonyításon túl eltérést eredményezhet az irányadó jogszabályi környezet megváltozása is, amely a közigazgatási perekben jellemzően időközben hatályba lépett, de a folyamatban lévő ügyekben is alkalmazandó új normákkal vagy az Alkotmánybíróság döntésével, az EUB ítéletével vagy éppen az alperes által indítványozott jogegységi határozattal következhet be.
- [27] Az EUB az EUMSZ 267. cikkére tekintette, a C-283/81. számú, Cilfit ügyben hozott ítéletét követően az EUB-hoz való fordulással összefüggésben több esetben vizsgálta a bírósági határozat hatályon kívül helyezésének, az érintett bíróság elé való visszautalásnak, a hatályon kívül helyezést kimondó határozatnak való megfelelés kötelezettségének kérdését (pl. C-416/10., C-561/19., C-177/20.).
- [28] A C-416/10. számú, Jozef Križan és társai ügyben hozott ítélet 68. pontja alapján az olyan nemzeti szabály, amelynek értelmében a magasabb szintű bíróság által tett megállapítások kötik valamely másik nemzeti bíróságot, még nem fosztja meg ez utóbbit attól a lehetőségtől, hogy az e jogi megállapításokkal érintett uniós jogi rendelkezések értelmezésével kapcsolatban kérdéseket terjesszen a Bíróság elé. A nemzeti bíróság szabadon dönthet arról, hogy – amennyiben úgy ítéli meg, hogy a magasabb szintű bíróság által végzett jogi értékelés az uniós joggal ellentétes ítélethez vezetne – a vonatkozó kérdéseket a Bíróság elé terjessze (a C-378/08. sz., ERG és társai ügyben 2010. március 9-én hozott ítélet [EBHT 2010., I-1919. o.] 32. pontja, valamint a fent hivatkozott Elchinov-ügyben hozott ítélet 27. pontja). A 69. pont szerint ebben a szakaszban hangsúlyozni kell, hogy az a nemzeti bíróság, amely élt az EUMSZ 267. cikkben részére biztosított lehetőséggel, kötve van az alapügy elbírálásánál a Bíróság által a szóban forgó rendelkezések tekintetében adott értelmezéshez, és adott esetben figyelmen kívül kell hagynia a felsőbb szintű bíróság megállapításait, ha úgy ítéli meg, hogy ezen értelmezésre való figyelemmel azok nem felelnek meg az uniós jognak (a fent hivatkozott Elchinov-ügyben hozott ítélet 30. pontja).
- [29] A nemzeti bíróságok, így a Kúria is, előzetes döntéshozatali eljárást csak abban az esetben kezdeményeznek, ha teljesülnek az EUB Cilfit ügyben hozott C-283/81. számú ítéletében megfogalmazott követelmények. Eszerint az EGK-Szerződés 177. cikkének harmadik bekezdésében foglaltakat úgy kell értelmezni, hogy ha közösségi jogi kérdés merül fel olyan nemzeti bíróság előtt, amelynek határozatai ellen a nemzeti jog értelmében nincs jogorvoslati lehetőség, e bíróság köteles eleget tenni azon kötelezettségének, hogy a kérdést a Bíróság elé terjessze, kivéve, ha azt állapította meg, hogy a felmerült kérdés nem releváns vagy a szóban forgó közösségi jogi rendelkezést a Bíróság már értelmezte, vagy a közösségi jog helyes alkalmazása olyannyira nyilvánvaló, hogy az minden észszerű kétséget kizár; az ilyen esetek fennállását a közösségi jog sajátos jellemzőinek, az értelmezésével kapcsolatos különleges nehézségeknek és a Közösségen belüli eltérő ítélkezési gyakorlat veszélyének függvényében kell megítélni.
- [30] Ezen elvek mentén a Kúria azt állapította meg, hogy a Vámkódex 22. cikk (6) bekezdése, a 29. cikk és a 103. cikk (3) bekezdése értelmezésének a Kúria által elrendelt megismételt eljárásban is helye van,

- de előzetes döntéshozatali eljárás kezdeményezése nem szükséges, mivel a kérdéses közösségi jogi rendelkezéseket az EUB a C-39/20. számú ítéletében már értelmezte.
- [31] A Vámkódex 103. cikke szabályozza a vámtartozás elévülését. Az (1) bekezdés alapján a vámtartozás keletkezésének napjától számított három év eltelte után a vámtartozás már nem közölhető az adóssal. A (3) bekezdés *b*) pontja értelmében az (1) és (2) bekezdésben előírt időszakokat fel kell függeszteni, amennyiben a vámhatóságok a 22. cikk (6) bekezdésével összhangban közli az adóssal azokat az okokat, amelyek alapján értesíteni kívánják a vámtartozásáról, e felfüggesztés a közlés időpontjától kezdődően és azon időszak végéig alkalmazandó, amíg az adósnak lehetősége van álláspontjának kifejtésére.
- [32] A Vámkódex kérelem alapján hozott határozatokra vonatkozó 22. cikk (6) bekezdése szerint egy olyan határozat meghozatala előtt, amely hátrányosan érintené a kérelmezőt, a vámhatóságoknak közölniük kell a határozatuk alapjául használni kívánt okokat a kérelmezővel, akinek meg kell adni a lehetőséget arra, hogy kifejezze álláspontját egy attól a naptól számított, meghatározott időtartamon belül, amelyen a közlést megkapta vagy ügy tekintendő, hogy megkapta. Ezen időtartam lejártát követően a kérelmezőt megfelelő formában értesíteni kell a határozatról. Az előzetes kérelem nélkül – magyar jogrendben: hivatalból indult eljárásban – hozott határozatokra vonatkozik a 29. cikk, kivéve, amikor a vámhatóság igazságszolgáltatási szervként jár el, a 22. cikk (4), (5), (6) és (7) bekezdése, a 23. cikk (3) bekezdése és a 26., 27. és 28. cikk vonatkozik azokra a határozatokra is, amelyeket a vámhatóságok az érintett személy előzetes kérelme nélkül hoztak.
- [33] A jelen felülvizsgálati kérelemmel érintett alperesi határozatok meghozatalára a kérelemre indult szabadforgalomba bocsátás után, attól elkülönült, a Vámkódex 48. cikke szerinti áruátengedést követő ellenőrzés céljából, hivatalból indult vámeljárással került sor. A hivatalból indult vámeljárással lefolytatott meghallgatásra a 29. cikk következtében alkalmazni kell a 22. cikk (6) bekezdésének szabályait, annak az elévülésre gyakorolt joghatásával együtt. Ezt az értelmezést tartalmazza a C-39/20. ítélet 40. pontja. Eszerint az Unió Vámkódex 29. cikkével összefüggésben értelmezett 22. cikkének (6) bekezdése és e kódex 103. cikkének (3) bekezdése közötti kapcsolatot illetően hozzá kell tenni, hogy ezek az eljárási és anyagi jogi szabályok elválaszthatatlan egységet képeznek, amelynek egyes elemeit időbeli hatályuk tekintetében nem lehet elkülönítve figyelembe venni. Fontos cél ugyanis a vámjogra vonatkozó uniós jogszabályok koherens és egységes alkalmazása (lásd analógia útján: 2015. március 26-i Bizottság kontra Moravia Gas Storage ítélet, C 596/13 P, EU:C:2015:203, 36. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- [34] Az EUB ezen értelmezésére tekintettel a Kúria jelen tanácsa eltért a Kúria Kfv.I.35.303/2019/10. számú végzésében foglaltaktól. A Kúria végzése kizárólag a kérelemre indult eljárások szabályait tekintette irányadónak, nem vette figyelembe a 29. cikkben foglaltakat, elmaradt a vámjogra vonatkozó uniós jogszabályoknak az EUB által elvárt koherens és egységes alkalmazása. Az EUB értelmezését követve a Kúria azt állapította meg, hogy nem következett be a vámtartozások elévülése, ez okból nem kerülhetett volna sor az alperesi határozatoknak és az érintett elsőfokú határozatoknak a hatályon kívül helyezésére. Ugyancsak nem állapítható meg elévülés azokban az elsőfokú bíróság által önálló csoportként kezelt esetekben, amelyeknél az elévülés bekövetkezett volna, ha az elsőfokú hatóság biztosítja a felperes számára az észrevételezési jogot. Az alperes elévülésre vonatkozó felülvizsgálati kérelme alapos volt.
- [35] A Kúria már több ítéletében (pl. Kfv.I.35.364/2019/6. ítélet [35], Kfv.I.35.343/2022/8. ítélet [31] pont) kimondta, hogy a fél a felülvizsgálati eljárás során a szakvélemény megállapításait abban az esetben vitathatja, amennyiben a peres eljárás során a számára rendelkezésre álló perrendi, eljárási lehetőségeit kimerítette. Ha a fél nem tett érdemi észrevételt, nem kérte a szakértő meghallgatását, nem élt további bizonyítási indítvánnyal a rendelkezésére álló határidő alatt, ezt a rendkívüli jogorvoslati eljárásban pótolni már nincs mód. Az alperes felülvizsgálati kérelmének a szakértő véleményei aggályosságára vonatkozó előadásai felvetik annak kérdését, hogy az elsőfokú eljárásban alperes kimerítette-e a rendelkezésére álló eljárási jogi eszközöket, vagy a felülvizsgálati eljárásban kívánja álláspontját először érvényesíteni. Megállapítható, hogy alperes az alap- és a kiegészítő szakértői véleményekre észrevételeket tett, a szakértőhöz meghallgatásai során kérdéseket intézett, már megelőző felülvizsgálati kérelmében is vitatta a szakvélemény megfelelőségét. Perbeli magatartása kapcsán nem merült fel a felülvizsgálati kérelem vonatkozó részének érdemi elbírálását akadályozó eljárási jogi hiányosság.
- [36] A vámaru paramétereire irányadó bizonyítás fentiekben jelzett módszerét alkalmazta a Kúria a Kfv.V.35.303/2019/10. számú végzésében. Annak [55]–[59] pontjaiban nem fogadta el az elsőfokú bíróság azon eljárást, amikor az az alap-szakértői vélemény beszerzését követően nem folytatta a szakértői bizonyítást a termékazonosság műszaki-vegytani szakértői objektív vizsgálatára, hanem a felperes nyilatkozatai alapján maga határozta meg a tényeket. Az új eljárás [67] pontban megadott szempontja is ehhez igazodott: a vámtarifaszám kiterjesztését mind a korábbi időszak, mind az eltérő megnevezéssel és műszaki jellemzőkkel rendelkező termékekre vizsgálni kell, és a kiterjesztés csak abban az esetben jogszerű, amennyiben a bizonyítás eredménye azzal jár, hogy az áruk objektív jellemzői megegyeznek.
- [37] Az elsőfokú bíróság ennek megfelelően járt el akkor, amikor kiegészítő szakértői véleményt szerzett be, és miként az alap-szakértői vélemény esetében, a kiegészítő szakvéleményre nézve is meghallgatta az igazságügyi szakértőt. Eljárásban irányadónak tekintette az EUB C-571/12. számú ítéletét. Kiemelte, hogy szankcionálásra csak és kizárólag akkor van lehetőség, ha az áruk azonossága megállapítható. Az alapul szolgáló vitatott vámaru paramétereit, az adatok utólagos

- tarifálására vonatkozó tényeket az elsőfokú bíróság megfelelő bizonyítási eljárást követően rögzítette.
- [38] Az elsőfokú bíróság a jelen felülvizsgálati eljárás alapjául szolgáló ítéletében részletesen bemutatta nem csupán a kiegészítő-, hanem mindkét szakértői véleményt. A felülvizsgálati kérelemben foglaltakkal szemben elvégezte a két szakvélemény összevetését, a jogerős ítélet [185] pontjában részletes indokát adta annak, miért a kiegészítő szakvéleményt tekinti irányadónak. Az alperes kapcsolódó előadásait ismertette az elsőfokú bíróság, azokat ütköztette a szakértői véleményekkel, és ekként jutott arra a következtetésre, hogy a termékazonosság a bizonyosság szintjén nem állapítható meg, a jogszerű szankcionáláshoz pedig nem elégséges a valószínűsíthetőség.
- [39] Az alperes felülvizsgálati kérelmében az áruosztályozás körében az elsőfokú bíróság előtt, illetve a megelőző felülvizsgálati kérelmében tett előadásait ismételte meg. Azokat azonban az elsőfokú bíróság elbírálta, a jogerős ítélet a szakértői bizonyítás körében okszerűen levezetett, az iratoknak megfelelő indokolást tartalmaz. Az alperes felülvizsgálati kérelme nyomán a Kúria nem látott lehetőséget az áruosztályozás kérdésében a jogerős ítélet megváltoztatásával a kereset elutasítására.
- [40] Mindezekre figyelemmel a Kúria az elsőfokú bíróság ítéletét a rPp. 275. § (3) bekezdése alapján hatályában fenntartotta, akként, hogy az elévülés kérdésében a keresetet elutasító indokolást alkalmazott. Mivel azonban az áruosztályozás esetében valamennyi keresettel támadott alperesi határozat – és az azokhoz tartozó elsőfokú határozat – tekintetében helytálló volt az elsőfokú bíróság döntése, a Kúria a jogerős ítéletet – az indokolásnak az elévülést érintő megváltoztatásával – hatályában fenntartotta.

(Kúria Kfv.I.35.481/2022/5.)

140 Adó- és illetékkedvezmény kizárólag a törvény egyértelmű, kifejezett rendelkezése alapján jár. Egyértelmű és kifejezett rendelkezés hiányában pedig a Ptk. 8:2. § (2) bekezdésének nyelvtani értelmezéséből az következik, hogy a jogalkotó a Ptk.-n kívüli jogi személyekre nem kívánta az Itv. 26. § (1) bekezdés t) pontja szerinti illetékmentességet kiterjeszteni, az csak a Ptk.-ban szabályozott gazdasági társaságokat illeti meg [1990. évi XCIII. törvény (Itv.) 26. § (1) bek. t) pont; 2013. évi V. törvény (Ptk.) 3:89. § (1) bek.].

A felülvizsgálat alapjául szolgáló tényállás

- [1] A felperes egy magántőkealap, melynek képviselője a Zrt., amely a Csoport érdekeltségi körébe tartozik. A 2021. február 9. napján kötött 6 db üzletrész adásvételi szerződés alapján a felperes mint vevő vétel jogcímén az alábbi eladóktól az alábbi belföldi ingatlanvagyonnal rendelkező társaságok (a továbbiakban: Projektársaságok) üzletrészeit szerezte meg: az Zrt. eladótól a Kft. 100%-os üzletrészt, az Zrt. eladótól a Kft. 100%-os névértékű üzletrészt, az Zrt. eladótól a Kft. 100%-os névértékű üzletrészt, az Kft. eladótól a Kft. 100%-os névértékű üzletrészt, az Kft. eladótól a Kft. 100%-os üzletrészt, az Kft. és a Kft. eladóktól a Kft. 100%-os üzletrészt.
- [2] A felperes 2021. június 15-én bejelentést tett az elsőfokú adóhatóság felé a felperes vagyonszerzéséről. A bejelentő adatlapon nyilatkozott arról, hogy az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény (a továbbiakban: Itv.) 26. § (1) bekezdés t) pontja alapján a belföldi ingatlanvagyonnal rendelkező társaságban fennálló vagyoni betétnek a társasági adóról és az osztalékadóról szóló 1996. évi LXXXI. törvény (a továbbiakban: Tao tv.) 4. § 23. pont a)–e) alpontja szerinti kapcsolt vállalkozások közötti átruházásának illetékmentessége illeti meg valamennyi vagyoni betétre vonatkozóan. Másodlagosan a kizárólagosan az engedély alapján működő ingatlanalap ingatlanszerzésére vonatkozó, az Itv. 23/A. § (2) bekezdése szerinti 2%-os illetékkedvezmény megadását is kérte.

Az elsőfokú határozat

- [4] Az elsőfokú adóhatóság a fizetési meghagyásában az Itv. 19. § (1) bekezdése szerinti ingatlanonként 1 milliárd Ft-ig 4%-os, a forgalmi érték ezt meghaladó része után 2%-os mértékű, összesen 335 283 925 Ft visszerthes vagyonátruházási illetéket szabott ki a felperes terhére. Megállapította, hogy az Itv. 18. § (1) bekezdésére, a (2) bekezdés h) pontjára, (4) bekezdésére, 102. § (1) bekezdés o) pontjára figyelemmel a belföldi ingatlanvagyonnal rendelkező társaságok 100%-os üzletrészeinek felperes általi megszerzése visszerthes vagyonszerzési illeték alá esik. Az Itv. 19. § (5) bekezdésére figyelemmel megállapította azt is, hogy jelen esetben az illeték alapja a belföldi ingatlanvagyonnal rendelkező társaságok tulajdonában lévő ingatlanok forgalmi értékének 100%-os aránya, csökkentő tétel pedig nincs.
- [5] Az elsőfokú adóhatóság a belföldi ingatlanvagyonnal rendelkező társaságban fennálló vagyoni betétnek a Tao tv. 4. § 23. pont a)–e) alpontja szerinti kapcsolt vállalkozások közötti átruházására vonatkozó illetékmentesség alkalmazása iránti kérelmet elutasította, tekintettel arra, hogy a felperes és ügyleti partnerei nem kapcsolt vállalkozások. Emellett az elsőfokú adóhatóság az engedély alapján működő ingatlan alap ingatlanszerzése utáni 2%-os ingatlan mérték alkalmazására vonatkozó illetékkedvezmény igénybevételére irányuló kérelmet is elutasította, mivel a felperesi adózó nem ingatlanalap. Egyebekben a vagyonszerzéssel kapcsolatos bejelentési kötelezettség késedelmes teljesítése miatti mulasztási bírság előírását mellőzte.
- [6] Az indokolásában a kollektív befektetési formákról, kezelőikről, valamint egyes pénzügyi tárgyú törvények módosításáról szóló 2014. évi XVI. törvény (a továbbiakban: Kbtv.) 4. § (1) bekezdés 70. pontjára, 65–66. §-ra, a 101. § (1) bekezdésére figyelemmel megállapította, hogy az adózó egy magántőkealap, ami olyan vagyonegyesítő jogi személy, melyben a befektetők a befektetéskezelésre irányuló döntéshozatalban közvetlenül nem vesznek részt, a vagyon kezelésének feladatát – ide értve a kezelt vagyonhoz tartozó más vállalkozásokban fennálló részesedésből fakadó jogok gyakorlását is – kizárólagos joggal a

- befektetési alapkezelő látja el. Ezért a döntéshozatalra való érdemi ráhatás lehetőségén alapuló többségi befolyás gyakorlása sem a magántőke alapban (más vállalkozás által), sem a magántőke alap által (más vállalkozásban) nem értelmezhető, ezért a magántőkealap nem állhat más vállalkozással, a Tao tv. 4. § 23. pont *a)–e)* alpontja szerinti kapcsolott vállalkozási viszonyban.
- [7] A kapcsolott vállalkozási viszony az adózó és a projektársaságok közötti viszonylatban vizsgálendő, ezért az alapkezelő és az alapkezelő tulajdonosának/vezető tisztségviselőjének személye csak abban az esetben lenne releváns, ha a magántőkealap rajtuk keresztül közvetett kapcsolott vállalkozási viszonyba kerülhetne más vállalkozással.
- [8] Az Itv. 23/A. § (2) bekezdése szerinti illetékkedvezmény körében is megállapította az elsőfokú adóhatóság, hogy a felperes nem minősül ingatlanalapnak, valamint nem ingatlanvagyon, hanem üzletrészt szerzett, ezért erre az illetékkedvezményre sem jogosult. Az illetékkiszabási eljárás során az elsőfokú adóhatóság helyszíni szemle adatait is értékelve figyelembe vette a tárgyi ingatlanok sajátosságait, az összehasonlító adatokhoz képest kimutatható eltéréseket pedig korrekció alkalmazásával egyenlítette ki.
- [9] A felperes fellebbezése folytán eljáró alperes a 6414662703/2021/NAV számú határozatával az elsőfokú adóhatóság fizetési meghagyását az indokolás kiegészítésével helybenhagyta.

A kereset és a védírat

- [11] A felperes keresetében az alperes határozatának az elsőfokú határozatra kiterjedő megváltoztatását és a felperes terhére megállapított visszterhes vagyonszerzési illeték törlését, másodlagosan az alperes határozatának az elsőfokú határozatra is kiterjedő hatályon kívül helyezését és új eljárás elrendelését kérte. Kifejtette, hogy a cégcsoport felépítése alapján a végső tulajdonoson keresztül a cégcsoport egyes vállalatai közvetett többségi befolyáson alapuló kapcsolat miatt egymás kapcsolott vállalkozásai. Mivel a felperes a cégcsoportba tartozó ingatlanvagyonnal rendelkező projektársaságokban szerzett 100%-os részesedést, így ezen részesedés-szerzésekre alkalmazható az Itv. 26. § (1) bekezdés *t)* pontja szerinti illetékmentesség.

Az elsőfokú ítélet

- [13] Az elsőfokú bíróság ítéletével a felperes keresetét elutasította. Indokolása szerint a Kbftv. rendelkezései egyértelműen igazolják, hogy a felperes egy vagyonelem, melyben semmilyen döntés nem születik, abban semmilyen szavazás nincs, márpedig a Ptk. 8:2. § (1) és (2) bekezdései szerinti befolyás tagi vagy részvényesi pozícióhoz kötött. A vagyontömegnek pedig nincs szervezete, az illetékkiszabás tárgyát képező üzlet rész megvásárlás kifizetése sem az alap, hanem annak törvényes képviselője döntési kompetenciája volt jelen ügyben. Az alapkezelő tulajdonosának, ügyvezetőjének személye, illetve ezen magánszemélyhez köthető vállalkozási viszonyok nem hatottak ki jelen ügyben, mivel az alapkezelő

az illetékkötelezettség tárgyát képező jogügyletekben sem közvetve, sem közvetlenül nem vett részt.

- [14] A Tao tv. 4. § 23. pontja a kapcsolott vállalkozási viszony fogalmának alapját, a többségi befolyást a Ptk. rendelkezéseinek megfelelő alkalmazásával rendeli meghatározni. Az adójogszabályok alkalmazása körében az adókedvezmények, adómentességek vizsgálata során tilos a kiterjesztő vagy az analógián alapuló értelmezés. Ekként a Tao tv. fogalmi meghatározására utaló Itv. alapján a Tao tv. 4. § 23. pontjában meghatározott kapcsolott vállalkozás fogalmába az elsőfokú bíróság sem értelmezhetette bele az alapkezelőt, ami egy valóban speciális helyzet, de attól az alapkezelő nem lesz a felperes kapcsolott vállalkozása. Ezért irrelevánsnak tartotta a felperesnek az alapkezelőre, illetve az alapkezelő tulajdonosának személyére történő hivatkozást, valamint a Cégcsoporton belüli elhelyezkedést. A felperes által az egy magánszemélyi befolyás a Tao tv. 4. § 23. pont *f)* alpontja alapján az ügyvezetés egyezőségére hasonlítana a leginkább, mely azonban az Itv. 26. § (1) bekezdés *t)* pontja alapján illetékmentességet, a jogszabályhely kifejezett rendelkezése alapján nem is alapozhat meg.
- [15] A felperes esetében az Itv. 23/A. § (2) bekezdés szerinti illetékkedvezmény sem alkalmazható, mivel felperes magántőkealap és nem ingatlanalap, továbbá felperes nem ingatlant, hanem üzletrészt vásárolt.

A felülvizsgálati kérelem és ellenkérelem

- [16] A felperes felülvizsgálati kérelmében elsődlegesen az elsőfokú ítélet hatályon kívül helyezését és az elsőfokú bíróság új eljárásra és új határozat hozatalára utasítását kérte akként, hogy a felperes keresetének a Kúria adjon helyt. Másodlagosan az elsőfokú ítélet megváltoztatását kérte akként, hogy az alperes határozatát az elsőfokú határozatra kiterjedően a Kúria semmisítse meg és az elsőfokú adóhatóságot kötelezze új eljárás lefolytatására.
- [17] Az elsőfokú bíróság ítélete sérti az Itv. 26. § (1) bekezdés *t)* pontját, a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 3:3. § (3) bekezdését és 8:2. §-át, az Alaptörvény 28. cikkét, a Tao tv. 4. § 23. pont *c)* bekezdését, a közigazgatási perrendtartásról szóló 2017. évi I. törvény (a továbbiakban: Kp.) 85. §-át és a 86. § (1) bekezdését, a Kp. 84. § (2) bekezdése alapján alkalmazandó polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Pp.) 346. § (5) bekezdését és ellentétes a 112/B/2001.számú AB határozattal.
- [18] Előadta, hogy a felperes jogi személy, amit az alperes sem vitatott [Kbftv. 65. § (1) bekezdés, Ptk. 3:3. § (3) bekezdés]. A jogi személyiséggel rendelkező magántőkealapban gyakorolható többségi befolyás. Irreleváns, hogy a felperes nem a Ptk. által, hanem a Kbftv. által nevesített jogi személy, mert a Ptk. jogi személyekre vonatkozó általános rendelkezései (pl. többségi befolyás, szavazás) alkalmazandók. A felperes esetében a Kbftv., a kollektív befektetési formák befektetési és hitelfelvételi szabályairól szóló 78/2014. (III. 14.) Kormányrendelet (továbbiakban: 78/2014.Kormányrendelet) és a Ptk. is nevesíti a

- szavazati jogot. A Kbfv. rögzíti, hogy a befektetési jegy tulajdonosa szavazati joggal rendelkezik, ezen szavazati jog gyakorlásán keresztül pedig a befektető többségi befolyással rendelkezik a felperesben és a józan ész is ezt diktálja. A többségi befolyás csak és kizárólag a befektető mint a befektetési jegyek tulajdonosa szempontjából vizsgálható.
- [19] Mivel a felperes jogi személy, ezért a Tao tv. 4. § 7. pontja szerinti belföldi személy fogalomnak is megfelel. A kapcsolt vállalkozási viszony pedig egy belföldi jogi személy és egy adózó között állapítható meg, és nem szükséges az, hogy a felperes a Tao tv. szerinti adózó legyen, ahogyan azt az elsőfokú bíróság is megállapította. A felperes tehát kapcsolt vállalkozási viszony alanya lehet. A kapcsolt vállalkozási viszonyhoz a Ptk. szerinti többségi befolyás megléte szükséges. Mindkét kritérium teljesül. A magánszemély 90%-os közvetlen és közvetett befolyással rendelkezik a befektetőben. Mivel mind az eladókban, mind a befektetőben a magánszemély többségi befolyással rendelkezik, a felperes a Tao tv. alapján kapcsolt vállalkozásnak minősül.
- [20] A befektetési jegyek tulajdonosa hozza meg az érdemi stratégiai döntéseket (tőke felemelése, leszállítása, alapkezelői tevékenység, más alapkezelői társaságnak történő átadása stb.), az alapkezelő mint törvényes képviselő a gazdasági társasághoz hasonlóan a napi működéshez szükséges döntéseket hozhatja meg, a befektetési jegyek tulajdonosa által hozott stratégiai irányokon belül. Ez azonban nem azt jelenti, hogy kizárólag az alapkezelő hoz stratégiai tulajdonoshoz kapcsolódó döntéseket.
- [21] Anyagi jogi jogszabálysértésként hivatkozott arra, hogy az elsőfokú bíróság nem vizsgálta meg, hogy az Itv. 26. § (1) bekezdés *t*) pontja szerinti illetékmentesség feltételeinek megfelelnek-e a felperes és az eladók között végbement tranzakciók. Az elsőfokú ítélet érdemben egyetlen pontban foglalkozik a kereseti kérelemmel, azonban megállapítása jogszabálysértő, valamint önellentmondásos és koncepcionálisan téves, holott a felperes keresetében részletesen kifejtette, hogy a Tao tv. szerinti kapcsolt vállalkozási viszony fennáll-e a felperes vonatkozásában.
- [24] A magántőkealap nem is tekinthető speciális jogi személynek, a részvénytársasághoz hasonló módon működik, ugyanúgy vagyont egyesít, viszont ezen egyesítés célja a szakmai befektetések megvalósítása. Ezen túlmenően bejegyzéshez kötött, vagyis egy hatóság már állást foglalt a felperes jogi személyiségéről és a létesítő okiratáról, amely rögzíti a befektető szavazati jogát.
- [25] Eljárásjogi jogszabálysértésként kifogásolta, hogy az elsőfokú ítélet indokolása hiányos, és így sérült a felperes bírói jogvédelemhez fűződő alapvető joga. Nem vizsgálta meg az elsőfokú bíróság a felperes arra vonatkozó érveit, hogy az eladókkal a befektetője magánszemély tulajdonosán keresztül kapcsolt vállalkozási viszonyban áll a Tao tv., a Ptk. és a Kbfv. alapján, mert benne a befektető többségi befolyással rendelkezik, holott a felperes keresetlevelében ezt bemutatta, és bemutatta az eladók tulajdonosi struktúráját is. Azon túl, hogy érdemben tévesen értelmezte a jogszabályokat az elsőfokú bíróság, a felperes érveit, levezetését, illetve a hivatkozott bírósági esetjogot nem vizsgálta meg. Az elsőfokú ítélet érdemi indokolása nem felel meg a jogszabályi követelményeknek, kontextusából kiragadva áttemelte a másodfokú határozatban foglaltakat és az elsőfokú ítéletben koncepció nélkül a logikát nélkülözve jeleníti meg azokat (KGD 2016.20., KGD 2011.11., Kfv.I.35.646/2017/10.számú ítélet).
- [27] Az elsőfokú bíróság a felperes által hivatkozott bírósági esetjogot (Kfv.35.558/2015/4.számú döntés, BDT 2021.4375. számú döntés, Fővárosi Ítéltábla Gfv.40.644/2019/12. számú döntés, Kúria Kfv.35.079/2020/6.számú döntés, Kúria Kfv.35.517/2019/6. számú döntés, 112/B/2001.számú AB határozat) figyelmen kívül hagyta, valamint a hivatkozott bírói döntésektől való eltérés okát sem rögzítette ítéletében.
- [28] Az elsőfokú bíróság annak ellenére foglalkozott az Itv. 23/A. § (2) bekezdése szerinti illetékkezdvezménnyel, hogy a felperes keresete nem hivatkozott arra. Ugyanúgy, ahogyan az ügyvezető személye kapcsán fennálló kapcsolt vállalkozási viszonyra sem hivatkozott, mégis az ítéletében foglalkozott ezzel az elsőfokú bíróság.
- [29] A kiterjesztő értelmezés nemkívánatos módszer az adójogban a felperesi magántőkealapra ugyanakkor pontos jogszabályi keretek vonatkoznak, így a bíróság kiterjesztő értelmezésre vonatkozó indokolása iratellenes. Ellenben a szűkítő értelmezés is nemkívánatos, így az elsőfokú bíróság eljárása jogszabálysértő akkor, amikor a jogszabályi kereteket leszűkítve minősítette le a felperest egy vagyonelemmé, melyben nem történik szavazás.

A Kúria döntése és jogi indokai

- [31] Az felperes felülvizsgálati kérelme alaptalan.
- [33] A jelen ügy eldöntésénél az Itv. rendelkezései élveznek elsőbbséget. Az illetékmentesség jogi alapját jelentő Itv. 26. § (1) bekezdés *t*) pontja a visszterhes vagyónáruházási illeték alóli mentesség feltételeként az ingatlan, valamint a belföldi ingatlanvagyonnal rendelkező társaságban fennálló vagyoni betétnek az átruházása esetére az átruházás kapcsolt vállalkozások közötti megtörténtét szabja. Az Itv. említett rendelkezése utal a Tao tv. 4. § 23. pontja *a)–e*) pontjára, az pedig tovább utal a Ptk. 8:2. §-ára. A Ptk. 8:2. § (2) bekezdése alapján hangsúlyozta az elsőfokú bíróság ítéletében, hogy a kapcsolttság alapját képező többségi befolyás meghatározásánál a Ptk. tagról és részvényesről beszél, vagyis a Ptk. e helyütt a befolyást tagi vagy részvényesi pozícióhoz köti (elsőfokú ítélet [69] pont).
- [34] Az Alkotmánybíróság már a korai döntéseiben (pl. 275/E/1990. AB határozat) érintette, illetve a 320/B/1992. számú határozatában már elvi élel és részletesen kifejtette álláspontját az adó- és illetékkezdvezmények (mentességek) alkotmányos kérdéseitől. Ez utóbbi határozatában kimondta, hogy amíg a közterhekhez való hozzájárulás az állampolgároknak az Alkotmány 70/I. §-ból eredő alapvető kötelezettsége, addig az e kötelezettség alóli mentesülésére, vagyis kedvezményekre senkinek sincs az alkotmányon alapuló alanyi joga. A mentességek és kedvezmények megállapítására a jogalkotónak van széles körű mérlegelési joga. E

- joga gyakorlása során érvényre juttathatja a gazdaságpolitikai, életszínvonal- és szociálpolitikai, illetve egyéb céljai megvalósítását célzó döntéseit. A mérlegelése során azonban kötik az alkotmányban meghatározott jogi korlátok. Az Alaptörvény hatályba lépésével az így kialakult alapjogi értelmezés e körben annyiban változott, hogy az Alaptörvény tartalmazza a gyermeknevelési költségek figyelembevételének kötelezettségét [Alaptörvény XXX. cikk (2) bekezdés], és így e vonatkozásban alanyi jogot biztosít. Egyebekben azonban nem változott az adó- és illetékkedvezmények alapjogi értelmezése. Ennek megfelelően adó- és illetékkedvezmény kizárólag a törvényhozói szándék egyértelmű kifejezése, megállapíthatósága alapján jár.
- [35] Ily módon az elsőfokú bíróság helyes következtetésre jutott, amikor az illetékmentesség feltételeként szabott kapcsolt vállalkozási viszony esetén a kapcsoltság alapját képező többségi befolyás körében megállapította, hogy a befolyás tagi vagy részvényesi pozícióhoz kötött. A Ptk. 8:2. § (2) bekezdése ugyanis a többségi befolyás meghatározásánál tagról és részvényesről beszél. A magántőkealap a Kbtv. – azaz külön jogszabály – alapján létrejött jogi személy. Egyértelmű és kifejezett rendelkezés hiányában pedig a Ptk. nyelvtani értelmezéséből az következik, hogy a jogalkotó a Ptk.-n kívüli jogi személyekre nem kívánta az Itv. 26. § (1) bekezdés *t)* pontja szerinti illetékmentességet kiterjeszteni, az csak a Ptk.-ban szabályozott gazdasági társaságokat illeti meg [Ptk. 3.89. § (1) bek.]. Helyesen utalt tehát arra az elsőfokú bíróság, hogy az alapul fekvő jogszabályokat – illetékkedvezményről lévén szó – nem lehet kiterjesztően értelmezni.
- [36] Ezért alaptalanul hivatkozott arra a felülvizsgálati kérelemben a felperes, hogy az elsőfokú ítélet önellentmondásos, koncepcionálisan téves és nem vizsgálja a kapcsolt vállalkozási viszony felperes által előadott levezetését. Nem jogszabálysértő – a helytálló jogi álláspont következtében – az elsőfokú ítéletnek az a megállapítása, hogy irreleváns az ügy érdeme szempontjából a felperesnek az alapkezelőre, illetve az alapkezelő tulajdonosának személyére történő hivatkozása, valamint a Cégcsoporton belüli elhelyezkedése. Ezért az ítélet indokolása nem hiányos, az elsőfokú bíróság eltérő jogi álláspontja nem jelenti azt, hogy a felperesi álláspontot a jogszabályi feltételek fennállta tekintetében nem vizsgálta meg.
- [37] A felülvizsgálati kérelemben foglaltakkal szemben – az elsőfokú bíróság által elfoglalt jogi álláspont helyességére tekintettel – nem alapos az a hivatkozás sem, hogy a felperes által előterjesztett bizonyítékokat a befektető szavazati jogának fennállásával kapcsolatban törvénysértően mellőzte az elsőfokú bíróság és a kereset érdemi elbírálása is elmaradt. A felperes bírói jogvédelemhez fűződő alapvető joga sem sérült, az elsőfokú bíróság ítéleti értelmezése megfelel a vonatkozó jogszabályoknak, így az Alaptörvény 28. cikkében foglalt követelményeknek is.
- [38] A kapcsolt vállalkozás mint az illetékmentesség feltételének hiánya jelen ügyleteknél a fenti levezetés alapján arra vezet, hogy nincs szó az illeték kétszeres megfizetéséről, továbbá ugyanezen okból – a felülvizsgálati kérelemben hivatkozott 112/B/2001.számú AB határozatban foglaltak szerint – a vagyonomozgás megállapítható, az elsőfokú ítélet tényállása azt megfelelően tartalmazza.
- [39] A felülvizsgálati kérelem úgy hivatkozott a bírósági esetjogra, hogy az Itv. 26. § (1) bekezdés *t)* pontja szerinti illetékmentesség elbírálása körében a befektetési alap tekintetében nem hozott még a Kúria döntést, ezért a hivatkozott esetjog a Kúria jelen döntését nem befolyásolja.
- [40] Alapos volt ugyanakkor a felülvizsgálati kérelem a körben, hogy az elsőfokú bíróság ítéletének indokolása annak ellenére tartalmazott az Itv. 23/A. § (2) bekezdése szerinti illetékkedvezménnyel kapcsolatos indokolást, hogy a felperes keresete e körben nem támadta az alperesi végleges határozatot. Ezért a Kúria jelen ítéletével mellőzte az elsőfokú ítéletnek az Itv. 23/A. § (2) bekezdése szerinti illetékkedvezménnyel kapcsolatos indokolását.
- [41] Mindezek alapján a Kúria az elsőfokú bíróság ítéletét a Kp. 121. § (2) bekezdése alapján hatályában fenntartotta.

(Kúria Kfv.V.35.335/2022/6.)

141 Sérti a tisztességes eljárás alapvető követelményét, ha az alperes az elsőfokú hatóság törvényi határidőnél rövidebb – annak fele időtartamú – fellebbezési határidőt biztosító határozatát anélkül változtatja meg, hogy az ügyfél jogorvoslati jogát teljeskörűen biztosította volna [2017. évi I. törvény (Kp.) 86. § (1) bek.; Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bek., (7) bek.; EU Alapjogi Charta 41. cikk].

A felülvizsgálat alapjául szolgáló tényállás

- [1] Város Önkormányzat Képviselő-testülete (a továbbiakban: Képviselő-testület) a helyi adókról szóló 1990. évi C. törvény (a továbbiakban: Htv.) 1. § (1) bekezdésében foglalt felhatalmazás alapján megalkotta a helyi adókról szóló 50/2012. (XII. 17.) számú önkormányzati rendeletet (a továbbiakban: Önk.r.).
- [3] A felperes telekadó bevallási kötelezettségének a Polgármesteri Hivatal (a továbbiakban: elsőfokú adóhatóság) felszólítására tett eleget, melyben az Ingatlan érintő építési, telekalakítási, változtatási tilalomra, a belterületi fekvésre, a tényleges mezőgazdasági hasznosításra hivatkozással, a Htv. 19. § *b)* és *c)* pontjaira alapítottan telekadó mentességet kért.
- [4] Az elsőfokú adóhatóság – megismételt eljárásban – a 2018. szeptember 13. napján kelt megbízólevéllel 2013–2017. adóévekre az Ingatlanra, továbbá a felperes tulajdonában álló további 89 ingatlanra telekadó adónemben ellenőrzést végzett, amelynek eredményeként határozatával a felperes telekadó mentesség megállapítására irányuló kérelmét elutasította, terhére utólagos adómegállapítás keretében évenként 433 370 Ft, összesen 2 166 850 Ft telekadó fizetési kötelezettséget állapított meg, az adóbírság, késedelmi pótlék kiszabását mellőzte. Az elsőfokú határozat jogorvoslati tájékoztatása a közléstől számított 15 napos fellebbezési határidőt biztosított. Indokolása szerint az Ingatlan

- a Htv. 52. § 7. pontja szerint teleknek minősül, az Önkormányzat illetékességi területén belül helyezkedik el (Htv. 17. §), a felperes mint tulajdonos a telekadó alanya (Htv. 18. §). Az Ingatlanra külterületi besorolása miatt mentesség nem állapítható meg [Htv. 19. § b) pont].
- [5] A felperes fellebbezése alapján eljáró alperes határozatával az elsőfokú határozat telekadó fizetési kötelezettséget megállapító részét, a „telekadó előírását rendelem el” szövegrész helyett „adókülönbözetnek és adóhiánynak minősülő telekadó előírását rendelem el” szövegrészre, továbbá a 15 napos jogorvoslati határidő időtartamát 30 napra megváltoztatta, egyebekben az elsőfokú döntést helyben hagyta.
- [6] Indokolásában rögzítette, a hatóság az elsőfokú eljárás 2017. május 25-i megindulása miatt az adózás rendjéről szóló 2003. évi XCII. törvényt (a továbbiakban: régi Art.) a másodfokú határozattal elrendelt új eljárás időpontjában (2018. szeptember 21.), a 2018. január 1. napjától hatályos, az adózás rendjéről szóló 2017. évi CL. törvényt (a továbbiakban: Art.) és az adóigazgatási rendtartásról szóló 2017. évi CLI. törvényt (a továbbiakban: Air.) szabályait alkalmazta.
- [7] Megállapította, hogy az elsőfokú adóhatóság határozatát adókülönbözet feltárását eredményező utólagos adómegállapítás keretében hozta [Air. 117. §, Art. 144. § (1) bekezdés, 146. § (1) bekezdés], így az Air. 73. § (1) bekezdése szerinti jogorvoslati tájékoztatása helytelen volt, az Air. 124. § (1) bekezdése szerinti 30 napos határidő helyett biztosított 15 napos határidő téves, ezért az elsőfokú döntést meg kellett változtatnia.
- [8] Az elektronikus ügyintézés és bizalmi szolgáltatások általános szabályairól szóló 2015. évi CCXXII. törvény (a továbbiakban: Eüsztv.) alapján nem vitatta, hogy az elsőfokú adóhatóság a megbízólevelet és az értesítést nem az elektronikus kapcsolattartás szabályai szerint, hanem postai úton kézbesítette a felperesnek, arról azonban tudomást szerzett, nem állapítható meg tehát a joggyakorlás akadályozottsága.
- [9] A felperes adóalanyisága alapját az ingatlan-nyilvántartási bejegyzés képezi (Htv. 18. §). A telekadó tárgya, mentessége körében megállapította – figyelemmel a Htv. telek fogalom meghatározására (52. § 16., 17. pont) –, hogy a felperes tulajdonában álló külterületi Ingatlan „kivett építési terület”-ként nem nyilvántartva, függetlenül mezőgazdasági művelésétől termőföldnek nem minősül, telekadó hatálya alá tartozik.
- [10] Az Ingatlan külterületi besorolása miatt nem vonatkozhat rá a Htv. 19. § b) pontja szerinti adómentesség. Az alperes az elsőfokú adóhatósággal egyezően a mentesség megállapítását a Htv. 19. § c) pontja alapján sem minősítette teljesíthetőnek figyelemmel arra, hogy építési korlátozás adómentességként nem értékelhető.
- [11] A telekadó mértékével kapcsolatban kifejtette, hogy az Önk.r. 6. §-a alapján az adó alapja a telek m²-ben számított területe, amely független az Ingatlan forgalmi értékétől, övezeti besorolásától. Az Önk.r. jogszerűségének vizsgálatára nincs hatásköre, annak alkalmazásától nem tekinthet el. Az Önk.r. 7. §-a alapján a 2013–2017. adóévekben alkalmazott 287 Ft/m²/év adómérték nem éri el a Htv. 22. § a) pontjában meghatározott felső határnak a 6. § c) pontja szerinti fogyasztói árszínvonal-változással növelt összegét, az adómaximumot.
- A felperes keresete, az alperes védírata**
- [12] A felperes keresetében az alperes határozatának az elsőfokú határozatra is kiterjedő megsemmisítését vagy hatályon kívül helyezését kérte elsődlegesen új eljárásra kötelezés nélkül, másodlagosan a közigazgatási perrendtartásról szóló 2017. évi I. törvény (a továbbiakban: Kp.) 92. §-a alapján a hatóság új eljárás lefolytatására kötelezésével, míg harmadlagosan a Kp. 90. §-a szerint a másodfokú határozat megváltoztatását, annak megállapítását, hogy a 2013–2017. évekre telekadó fizetési kötelezettség nem terheli.
- [13] Előadta, hogy területén egy tömbben elhelyezkedő, korábban tulajdonában álló 90 db ingatlant érintő telekadó tárgyában hozott valamennyi határozatot fellebbezéssel támadta.
- [14] A hatóság részéről megvalósított eljárásjogi jogszabálysértéseket felperes a keresetlevele A. pontjában foglalta össze:
1. Sérelmezte az Art. és Air. szabályainak téves alkalmazását, utalva a visszamenőleges jogalkalmazás tilalmára. Ellentétes jogértelmezés esetén kérte az Alkotmánybíróság normakontroll eljárásának kezdeményezését, az Art. 271. §-a, illetve az Air. 139. §-a alaptörvény-ellenességének megállapítását az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésre, az R) cikk (2) bekezdésre, a T) cikk (3) bekezdésre, a XIII. cikk (1) bekezdésére hivatkozással.
4. Adókimutatás hiányában adófizetési kötelezettsége nincs. Az adóhatóság telekadót kivétő határozatot nem hozott, ilyen eljárás nem indult, így telekadó fizetési kötelezettsége sem keletkezett a régi Art. 25. §-a, 120. §-a, a 125. § (2) bekezdése szerint.
10. Jogellenes a megállapítási jegyzőkönyvre tehető észrevételezési, valamint az elsőfokú határozatok elleni fellebbezési határidő 30 napról 15 napra lerövidítése az Air. 97. § (2) bekezdése, a 73. § és a 124. § alapján. Az elsőfokú határozat rendelkező részének megváltoztatása helyett a törvénysértés a határozat hatályon kívül helyezésével lett volna orvosolható.
- [15] A hatóság részéről elkövetett anyagi jogi jogszabálysértéseket a felperes keresetlevelének B. pontjában összegezte:
Vitatta, hogy Ingatlana a telekadó tárgya lenne (Htv. 17. §, BH 2017/12/414.).
A telekadónak nem ő az alanya, mivel a vizsgálattal érintett teljes időszakra az Ingatlant mezőgazdasági hasznosításra használatba adta, így a Htv. 12. § (1) bekezdése és 18. §-a alapján az adó alanya a földhasználó.
- A jogerős ítélet**
- [17] Az elsőfokú bíróság a keresetet elutasította.
- [23] Nem sérült a felperes tisztességes eljáráshoz való joga, mivel az ellenőrzési jegyzőkönyvet átvette, arra észrevételt tett, a fellebbezéshez csatolt szakvéleményt a másodfokú hatóság értékelte.
- [24] Azzal kapcsolatos felperesi hivatkozásra, miszerint összesen 90 elsőfokú és 15 másodfokú határozatot hozott a hatóság, az elsőfokú bíróság kifejtette, hogy

az egyedi közigazgatási jogi aktus felülvizsgálatát kellett elvégeznie. Tiltó rendelkezés hiányában az adóhatóság nem volt elzárva attól, hogy ingatlanonként külön hozzon határozatot. A törvényességi felügyeleti eljárás pedig jelen pernek nem tárgya.

A felülvizsgálati kérelem és ellenkérelem

- [26] A felperes felülvizsgálati kérelmében a Kp. 121. § (1) bekezdés *b)* pontja alapján az elsőfokú ítéletnek elsődlegesen a megváltoztatását, alperes határozatának – az elsőfokú határozatra is kiterjedő – megsemmisítését és az elsőfokú adóhatóság új eljárásra kötelezését, másodlagosan a hatályon kívül helyezését, és az elsőfokú bíróság új eljárás lefolytatására és új határozat hozatalára utasítását kérte.
- [27] Hivatkozott a Kp. 86. § (1) bekezdésének megsértésére, arra, hogy az elsőfokú bíróság nem bírálta el keresetlevelének:
1. a A/10. pontjában foglalt fellebbezési határidő 30 napról 15 napra lerövidítését.
E pont kapcsán fenntartotta és megismételte a keresetében kifejtett jogi álláspontjait.
- [28] Sérelmezte a – keresetlevelében kifejtett jogi érvei fenntartása mellett – kereseti kérelmei törvénysértő elbírálását.
- [29] A felülvizsgálati kérelem B/1. pontjában (keresetlevelél: A/1. pont) vitatta az Art. és Air szabályainak nem megfelelő alkalmazását, utalt az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésére, az R) cikk (1), (2) bekezdéseire, a T) cikk (3) bekezdésére, a XIII. cikk (1), (2) bekezdéseire, hivatkozott a visszaható jogértelmezés tilalmára, az Alkotmánybíróság III/3839/2021. AB határozat 65. pontjában foglalt iránymutatásra.
- [30] Változatlanul kérte az Alkotmánybíróság normakontroll eljárásának kezdeményezését a Kp. 34. § *b)* pontjára hivatkozással, az új Art. 271. §-ának, illetve az Air. 139. §-ának egyedi alkalmazási tilalmának elrendelését jelen eljárásban.
- [36] Változatlanul fenntartotta az önkormányzati rendelet Htv.-be ütközésével kapcsolatos normakontroll eljárás kezdeményezésére tett indítványát.
- #### A Kúria döntése és jogi indokai
- [38] A felülvizsgálati kérelem alapos.
- [40] A Kúria rögzíti, az elsőfokú bíróság a kereseti kérelem A/10. pontjának az elsőfokú határozattal szembeni fellebbezési jogra vonatkozó részét – a felülvizsgálati kérelemben foglaltakkal ellentétben – az ítélete [75] bekezdésében elbírálta, megállapítva, hogy felperes „nem esett el” az elsőfokú döntés elleni jogorvoslati joga „érvényesítésétől”. Az elsőfokú bíróság jogi álláspontja a felperesnek az elsőfokú határozattal szembeni jogorvoslati jogának gyakorlása vonatkozásában téves, továbbá az indokolás nem felel meg a Kp. 84. § (2) bekezdése folytán alkalmazandó, a Pp. ítélet indokolása kötelező tartalmi elemeit szabályozó 346. § (5) bekezdésének sem, mert a megállapítás jogi indokai hiányoznak.
- [41] Elsődlegesen vizsgálta a Kúria a jogorvoslati jog biztosítását, a tisztességes eljárás lefolytatását rögzítő alapjogokat és azok sérelmeit.
- [42] Az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdése szerint mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogorvoslattal éljen az olyan bírósági, hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely jogát vagy jogos érdekét sérti.
- [43] Az Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdése alapján mindenkinek joga van ahhoz, hogy ügyeit a hatóságok részrehajlás nélkül, tisztességes módon és észszerű határidőn belül intézzék.
- [44] Az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése deklarálja, mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, észszerű határidőn belül bírálja el.
- [45] Az Alkotmánybíróság több [22/2013. (VII. 19.) AB, 3064/2014. (III. 26.) AB, 9/2017. (IV. 18.) AB számú] határozatában foglalkozott a jogorvoslati jog joggal, melyek szerint az olyan alkotmányos alapjog, amely tárgyat tekintve a bírói, illetőleg a hatósági (más közigazgatási) döntésekre terjed ki, tartalmát tekintve pedig azt kívánja meg, hogy valamennyi, az érintett jogát vagy jogos érdekét (helyzetét) érdemben befolyásoló érdemi határozat felülvizsgálata érdekében legyen lehetőség más szervhez vagy azonos szerv magasabb fórumához fordulni. A jogorvoslati jog törvényben meghatározottak szerint gyakorolható, ezért az egyes eljárásokban eltérő szabályozás lehetséges. Az Alaptörvény megköveteli, hogy a jogorvoslati jog nyújtotta jogvédelem hatékony legyen, vagyis ténylegesen érvényesüljön és képes legyen a döntés által okozott sérelem orvoslására. A jogorvoslati jogának hatékony érvényesülését számos tényező befolyásolhatja, így többek között a felülbírálati lehetőség terjedelme, a jogorvoslat elintézésére meghatározott határidő vagy a sérelmezett határozat kézbesítésének szabályai és megismerhetőségének tényleges lehetősége. A jogorvoslati jogosultság nem a közigazgatási szerv határozatából, különösen nem az arról való tájékoztatásból fakad, hanem a törvény keletkezteti. Ugyanakkor e tájékoztatási kötelezettséget törvény írja elő. A tájékoztatás jogszerűsége nem függetleníthető a közigazgatási eljárásban kötelezően érvényesülni rendelt többi alapelvtől, mint a tisztességes ügyintézéshez való jogtól vagy a tájékoztatáshoz való jogtól. A tájékoztatás, kioktatás célja éppen az olyan ügyféli jogok, mint a jogorvoslati jog gyakorlásának – az eljárási törvényben meghatározott módon történő – elősegítése, másfelől az esetlegesen félrevezető tájékoztatás e jogelvek érvényesülése ellen hathat.
- [46] A 11/2019. (III. 29.) AB határozat szerint minden jogorvoslat lényegi, immanens eleme a jogorvoslati lehetőség, hogy a jogorvoslat fogalmilag és szubsztanciálisan tartalmazza a jogsérelem orvosolhatóságát. A jogorvoslat ténylegességének követelménye, az, hogy a jogorvoslati fórum képes legyen a jogsérelem orvoslására, két elemet foglal magában: egyrészt, hogy a jogorvoslati fórumrendszer igénybevétele nem gátolják-e jogszabályi előírások, másrészt, hogy milyen a jogorvoslat terjedelme, azaz teljeskörűsége, illetve korlátozottsága.

- [47] A Kúriának a fellebbezési jogról adott téves tájékoztatásról szóló 7/2010. (XI. 8.) KK véleménye szerint is a közigazgatási szerv téves jogorvoslati tájékoztatása miatt az ügyfelet joghátrány nem érheti.
- [49] Az Air. 73. §-a a közigazgatási határozat tartalmi elemeit szabályozza. Az (1) bekezdésben foglaltak szerint a döntés tartalmazza az eljáró adóhatóság, az adózó és az ügy azonosításához szükséges minden adatot, a rendelkező részt az adóhatóság döntésével, a jogorvoslat igénybevételével kapcsolatos tájékoztatással és a felmerült eljárási költséggel együtt, továbbá a megállapított tényállásra, a bizonyítékokra, a mérlegelés és a döntés indokaira, valamint az azt megalapozó jogszabályhelyek megjelölésére is kiterjedő indokolást. Az Air. 124. § (1) bekezdése szerint a fellebbezést és a fellebbezést alátámasztó bizonyítékokat az írásba foglalt döntés közzétételétől számított 15 napon belül, utólagos adó megállapítás esetén 30 napon belül lehet előterjeszteni. E rendelkezés vonatkozik a fellebbezés elektronikus úton történő benyújtására is.
- [50] Az idézett törvényi rendelkezés alapján az utólagos adó megállapítása esetén – az általános szabálytól eltérően – 30 nap biztosított az adózónak a fellebbezés benyújtására, mely szabály bevezetésével az volt a jogalkotói szándék, hogy a bonyolult, átfogó utólagos adómegállapításoknál megfelelő idő álljon rendelkezésre a fellebbezés előterjesztésére.
- [51] Vitatta a felperes a vele szemben folytatott ellenőrzési eljárás jogszerűségét, azt azonban nem, hogy utólagos adóellenőrzési eljárás lefolytatásakor az elsőfokú határozattal szembeni jogorvoslati határidő 30 nap, ezért sérelmezte, hogy a hatóság csak a fele időtartamot (15 napot) biztosított a részére.
- [52] A felperes fellebbezése folytán eljáró alperes határozata I.E.c. pontjában (19. oldal) megállapította, hogy az elsőfokú adóhatóság határozatát adókülönbözet feltárását eredményező utólagos adómegállapítás során hozta, így az Air. 73. § (1) bekezdésének b) pontja szerinti jogorvoslati kitanítás helytelen, a jogorvoslati határidő az Air. 124. § (1) bekezdése szerint 30 nap. Az alperes az elsőfokú hatóság jogsértését az elsőfokú határozat rendelkező részének megváltoztatásával kívánta orvosolni, mely rendelkezés Alaptörvénynek való megfelelésségét, jogszerűségét a felperes keresettel támadta.
- [53] Az alperes azzal tett volna eleget a jogorvoslati joggyakorlás Alaptörvényben és az Air.-ban rögzített eljárási követelményeinek, ha – megállapítva a jogsértő jogorvoslati kioktatást – az elsőfokú határozatot megsemmisíti, és az elsőfokú hatóságot kötelezi felperes részére a törvényes jogorvoslati határidő biztosítására. Azzal, hogy az elsőfokú határozatot megváltoztatta, azt formailag próbálta jogszerűvé tenni, azonban ténylegesen a felperesnek további 15 napos fellebbezési határidőt nem biztosított, a felperes jogfosztott maradt.
- [54] A jogérvényesítési jog attól függetlenül sérült, hogy a felére csökkentett jogorvoslati határidőben a felperes a fellebbezését előterjesztette. A jogsérelem pedig hatványozottan jelentkezik akkor, amikor 90 db elsőfokú határozatot hozott az elsőfokú hatóság a felperesre vonatkozóan.
- [55] A Kúria álláspontja szerint – figyelemmel arra, hogy a jogorvoslati jogosultság nem a közigazgatási szerv határozatából fakad, hanem törvény keletkezteti, illetve alaptörvényi követelmény a jogorvoslat ténylegessége – az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdését, és felperesnek e normán alapuló joggyakorlását sérti és a jogalkotó szándékával, a törvényi szabályozással ellentétes a jogorvoslati határidő időtartamát lényegesen (felére) csökkentő, a jogorvoslat teljes körűségét nem biztosító hatósági eljárás, közigazgatási döntés.
- [56] A felperes felülvizsgálati kérelme alapján a Kúria azt is vizsgálta, hogy az elsőfokú hatóság téves tájékoztatása, továbbá az alperes részéről az elsőfokú határozat fellebbezési határidőt érintő – fellebbezési időtartamot nem pótló – megváltoztatása mennyiben felel meg az Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdésében foglalt tisztességes eljárás követelményének.
- [57] Az Európai Unió Alapjogi Chartája a 41. cikkben deklarálja a megfelelő ügyintézéshez való jogot, az (1) bekezdés szerint mindenkinek joga van ahhoz, hogy ügyeit az Unió intézményei, szervei és hivatalai részrehajlás nélkül, tisztességes módon és észszerű határidőn belül intézzék.
- [58] A 3223/2018. (VII. 2.) AB határozat szerint jogállami keretek között a „tisztességes” karakter minden közhatalom erejével felruházott eljárással szemben követelmény. Ezért a sajátosságok figyelembevétele mellett, de a hatósági eljárásban is meg kell jelennie a fair eljárás követelményeinek, amely követelményeket az alapjogi jogalanyisággal rendelkező ügyfeleknek alanyi jogként, végső fokon alapjogként ki kell tudni kényszeríteni. E jogok érvényesíthetősége a hatóság működésének korláta, jogszerű eljárásának pedig mércéje. A jogállami követelményrendszernek a megnyilvánulása az, hogy az Alaptörvény XXIV. cikke önálló, az ügyintézés alapjogaként ismeri el a fair hatósági eljáráshoz való jogot.
- [59] Az elsőfokú eljárásban az ügyfelet megillető jogok és az ezek megsértése miatt igénybe vehető jogorvoslati jog nem azonos jogosultságok. A másodfokú eljárás adott esetben – a teljes felülbírálati jogkörből adódóan is – korrigálhatja az elsőfokú eljárás hibáit, tévedéseit, azonban ez nem minden hiba esetén tehető meg [3311/2018. (X. 16.) AB határozat]. A Kúria megállapította, az alperes azzal, hogy megváltoztatta az elsőfokú határozat jogorvoslati tájékoztatását, a felperes részére nem pótolta a fellebbezési határidőt – tőle megfosztott – fele időtartamát, a megváltoztató rendelkezéssel az elsőfokú hatóság jogsértését nem korrigálta.
- [60] A tisztességes eljáráshoz való jog alapján az egyes eljárási garanciák olyan értéket jelentenek, amelyek megszegése vagy be nem tartása kihat az ügy érdemére, az ügy kimenetelétől függetlenül. A tisztességes eljáráshoz való jog sérelme úgy is bekövetkezik, hogy nem áll fenn oksági kapcsolat a lényeges eljárási szabálysértés és az ügy konkrét kimenetele között [3311/2018. (X. 16.) AB határozat]. A Kúria szerint az eljárás kimenetelétől függetlenül a felperes alapvető ügyféli joga: a jogorvoslati jog teljes körű gyakorolhatósága sérült, ezáltal sérült a tisztességes eljáráshoz való joga is.

- [61] Mindezek folytán a Kúria a jogerős ítéletet a Kp. 121. § (1) bekezdés *b*) pontja alapján megváltoztatta, az alperes határozatát – az elsőfokú határozatra is kiterjedően – megsemmisítette, és az elsőfokú hatóságot új eljárás lefolytatására kötelezte.
- [62] A Kúria a hatóság Alaptörvénybe ütköző, a garanciális alapjogok sérelmét megvalósító eljárási jogszabálysértése miatt a felülvizsgálati kérelem további részeit érdemben nem vizsgálhatta, normakontroll eljárást nem kezdeményezett. Az ügy eddigi eljárásának részletes ismertetését döntésének indokolása tartalmazza.
- [63] A megismételt eljárásban a felperes tisztességes eljáráshoz, jogorvoslathoz fűződő jogának sérelme nélkül kell az elsőfokú hatóságnak a döntését meghoznia.

(Kúria Kfv.VI.35.384/2022/6.)

142 Az egyéni vállalkozói tevékenység megkezdésével önálló, elkülönült jogalany nem jön létre, a vállalkozási tevékenység során keletkezett jogok és kötelezettségek a természetes személyt illetik és terhelik. Ezáltal a vállalkozási tevékenység során keletkező tulajdonjog sem az egyéni vállalkozót, hanem a természetes személyt illeti. Az egyéni vállalkozó mint természetes személy jogosultként személyazonosító adatainak feltüntetésével jegyezhető be az ingatlan-nyilvántartásba [2013. évi V. törvény (Ptk.) 2:1. §, 2:2. §; 2019. évi CXV. törvény (Evec.tv.) 2. § (1) bek., 16. §; 1997. évi CXLI. törvény (Inytv.) 6. § (1) bek., 26. § (1) bek., 32. § (1) bek. a), b) pont, 39. § (3) bek. b) pont].

A felülvizsgálat alapjául szolgáló tényállás

- [1] A végrehajtó a 023.V.2038/2019/187. számú ingatlan-árverési jegyzőkönyve alapján a felperes mint egyéni vállalkozó tulajdonjogának a bejegyzését árverési vétel jogcímen kérte a perbeli ingatlan 1/2-ed tulajdoni illetőségére.
- [2] Az alperes 2022. január 26-án kelt 460087/2022.01.05. számú határozatával a kérelmet elutasította. A döntés indokai szerint egyéni vállalkozó önállóan nem jogképes, nem jogi személy, saját neve alatt jogot nem szerezhethet, csak magánszemélyként vagy egyéni cégeként. Az ingatlan-nyilvántartásról szóló 1997. évi CXLI. törvény (a továbbiakban: Inytv.) 39. § (3) bekezdés *b*) pontja szerint a megkeresés hiánypótlásra nem alkalmas, ezért a kérelmet el kellett utasítani.

A kereseti kérelem

- [3] A felperes keresetében elsődlegesen az alperes határozatának megváltoztatását és tulajdonjogának bejegyzését kérte árverési vétel jogcímen a perrel érintett ingatlan 1/2-ed tulajdoni hányadára. Másodlagosan az alperes határozatának hatályon kívül helyezését, az alperes új eljárásra és új határozat hozatalára kötelezését indítványozta. Elsődleges érve szerint egyéni vállalkozói gazdálkodói tevékenységét természetes személyként végzi, aki a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 2:1. §-a, illetve 2:2. §-a szerint jogképes. Az egyéni

vállalkozó mint természetes személy tulajdont szerezhethet.

Az elsőfokú ítélet

- [4] A törvényszék ítéletével a felperes keresetét elutasította.
- [5] Döntését alapvetően az Inytv. 1. § (1a) bekezdésére, a Ptk. 2:1. § (1) bekezdésére, az 5:167. §-ára, az Inytv. 26. § (8) bekezdésére, valamint a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény (a továbbiakban: Vht.) 35. § (2), a 137. § (1), a 152. § (1), a 153. § (1) és (3) bekezdéseire, továbbá az egyéni vállalkozóról és egyéni cégről szóló 2019. évi CXV. törvény (a továbbiakban: Evec. tv.) 2. § (1), a 16. § (1) és (6) bekezdéseire, az Inytv. 34. § (1) bekezdésére és a 39. § (3) bekezdés *b*) pontjára alapította.
- [6] Rögzítette, a felek nem vitatták, hogy a megkeresés és az árverési jegyzőkönyv is a Vht. 152. § (1) bekezdés *b*) pontja szerint feltüntetett tartalmi elemként a felperest mint egyéni vállalkozó árverési vevőt jelöli. A megkeresés az egyéni vállalkozó vevő tulajdonjogának a bejegyzésére irányult, az árverési vevő személyét egyéni vállalkozó megnevezéssel (e.v. toldattal) adta meg. Az alperes a megkeresésben foglaltakhoz kötve volt, ugyanakkor annak teljesíthetősége körében vizsgálnia kellett, hogy a tulajdonjog-bejegyzés a jogszabályoknak megfelelően, az ingatlan-nyilvántartás tartalma alapján teljesíthető-e.
- [7] Megállapította, hogy az ingatlanra vonatkozó tulajdonjog a természetes személy megkeresés szerinti egyéni vállalkozói minőségének feltüntetésével nem jegyezhető be.
- [8] Mindez nem mond ellent a keresetben hivatkozott BDT 2005.1195. számú eseti döntésnek sem, a felperes egyéni vállalkozó mint természetes személy jogképes és ekként tulajdont szerezhethet.
- [9] Nem tartotta megalapozottnak a felperes azon hivatkozását, hogy a határozat nem felel meg az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény (a továbbiakban: Akr.) 81. § (1) bekezdés utolsó fordulatában írtaknak. Abból megismerhető a tényállás, valamint az elutasító döntés jogi indoka.

A felülvizsgálati kérelem

- [10] A felperes felülvizsgálati kérelmében elsődlegesen az elsőfokú bíróság ítéletének hatályon kívül helyezését és a bíróság új eljárás lefolytatására és új határozat hozatalára utasítását, másodlagosan az alperes határozatának megváltoztatását, a kérelmét elutasító döntés megsemmisítését és az alperes új eljárás lefolytatására kötelezését kérte.
- [11] Előadása szerint egyéni vállalkozóként 2017 óta ingatlanok adásvételével foglalkozik. Ezen ingatlanokat vagy közvetlenül a tulajdonostól vagy árverés útján vásárolta meg. Több ingatlant vásárolt egyéni vállalkozóként és tulajdonjogát valamennyi illetékes ingatlanügyi hatóság bejegyezte.
- [12] Hivatkozott az alperes Földhivatali Főosztálya vezetőjének tájékoztató levelére, amelyet a Budapesti Ügyvédi Kamara részére küldött és annak tartalma szerint az egyéni vállalkozó tulajdonszerzése akkor jegyezhető be, ha ebbéli minősége a bejegyzés alapjául szolgáló okiratból kitérül. Ebből a tájékoztatásból fakadóan az alperes

- az egyéni vállalkozó tulajdonszerzését bejegyezhetőnek tartja, éppúgy, mint Magyarország többi ingatlan-nyilvántartási hatósága. Ennek alátámasztásául utalt a KGD 2010.42. és BH 2007.393. számú eseti döntésekre is.
- [13] Rámutatott, ezidáig a jogalkalmazás során fel sem merült, hogy az egyéni vállalkozó ne szerezhetne ingatlantulajdont. Ellenben az alperes jelen határozata alaptörvény-ellenesen korlátozza a tulajdon szabadságán és vállalkozási szabadságon nyugvó alapjogokat és az a társadalmi rend súlyos sérelmét jelenti.
- [14] Sérelmezte azt is, hogy az elsőfokú bíróság nem értékelte és elmulasztotta figyelembe venni a 2022. szeptember 19-én kelt természetes személyként egyéni tekintve az eljárás szabálytalansága elleni kifogásként értékelhető.
- [15] Az, hogy egyéni vállalkozóként jogképes-e olyan jogkérdés, amelynek megítélése a bírósági eljárásban felhívott Ptk. 2:1. §-a és 2:2. §-a szerint, továbbá az Evec. tv. 2. § (1) bekezdése és 16. §-a szerinti jogszabályok ismeretében egyértelműen megítélhető. Ellenben az elsőfokú ítéletből nem derül ki, hogy mely jogszabály tiltja az egyéni vállalkozó tulajdonjogának ingatlan-nyilvántartásbeli bejegyzését. Az Evec. tv. 2. § (1) bekezdése szerint természetes személyként egyéni vállalkozó, tehát egyszemélyben jogalany. Ezáltal vele szemben az Inyvtv. 39. § (3) bekezdés *b*) pontja nem alkalmazható, mert egyéni vállalkozóként ugyanúgy saját maga részére szerez, mint amikor vállalkozói tevékenységén kívül szerez tulajdont.
- [16] Nincs olyan személy, akire meg lehet változtatni a jogszerzést és a bejegyzési kérelmet, hiszen csak mint természetes személy szerepel a kérelmen. Az Inyvtv. 39. § (3) bekezdés *b*) pontja alkalmazásának feltétele az, hogy megjelölhető legyen az a személy, aki a kérelmet előterjesztővel szemben valós jogszerző, és akire a kérelem szerinti jogosult személye megváltoztatható lenne. Ilyen személyt azonban sem az alperes döntése, sem a jogerős ítélet nem tartalmaz.
- [17] Mivel az egyéni vállalkozónak nincs a természetes személytől elkülönült jogalanyisága, így önállóan nem kezdeményezhet hatósági eljárást, annak egyéni vállalkozó önmagában nem lehet alanya.
- [18] Mindazonáltal az Inyvtv. ezen hivatkozott szakaszának alkalmazása bírósági megkeresés alapján indult eljárásban fogalmilag is kizárt, mivel a bejegyzést megelőző eljárásban a bírósági végrehajtó is meggyőződik arról, hogy a megkeresésben megjelölt személy jogszerzésre alkalmas-e.
- [19] Mindez egybeesik a perbeli jogképesség vizsgálatával, annak a tárgya az, hogy az adott személyt megilleti-e a tulajdonjog. A jogerős ítélet azonban arról tanúskodik, hogy az önálló bírósági végrehajtó döntésében szereplőtől eltérő személy vonatkozásában várja el a kérelem előterjesztését a törvényszék, vagyis vitatja a végrehajtó jogerős döntésének tartalmát.
- [20] A jogerős ítélet sérti Magyarország Alaptörvényének (a továbbiakban: Alaptörvény) U) és XIII. cikkéből következően a polgári társadalom alapját és a társadalmat alkotó természetes személyek jogosultságát, a tulajdonjogot. Érvelése szerint sérült az Alaptörvényben biztosított tulajdonhoz való joga, holott jogerős önálló bírósági végrehajtói határozat szól arról, hogy árverési vevőként tulajdont szerzett a perbeli ingatlan 1/2-ed tulajdoni hányadán.
- [21] Sem az alperes, sem a törvényszék nem tudott olyan adatot megjelölni, amelynek hiánya vagy megléte a bejegyzés Inyvtv. 32. § (1) bekezdése szerinti akadálya lett volna. Az Ákr. és az Inyvtv. természetes személy fogalma egybeesik az Evec. tv. és Ptk. fogalmával.
- [22] Sérelmezte azt is, hogy a jogerős ítéletből kimaradt azon jogszabályhelynek a megnevezése, amely akadályát képezte tulajdonjoga bejegyzésének.
- [23] Rámutatott, a Kúria Kfv.II.37.143/2008. és Kfv.IV.37.394/2006. számú döntései a felülvizsgálattal érintett ítélet megállapításaival ellentétes premisszából indulnak ki. Ugyanakkor a döntésekben relevanciával az bír, hogy az egyéni vállalkozók ingatlan-nyilvántartásba történő bejegyzéssel történő tulajdonszerzése a Kúria számára elfogadott. Ha pedig tevékenységét más gazdálkodási formában kívánná folytatni, úgy a megszerzett ingatlanvagyon tekintetében jogutódlás is csak akkor lenne megállapítható, ha egyéni vállalkozóként lenne bejegyezve az ingatlan-nyilvántartásba. Ebből fakadóan a felülvizsgálattal érintett ítélet ellentmond a Kúria döntéseinek.

A Kúria döntése és jogai indokai

- [25] A felperes felülvizsgálati kérelme – az alábbiak szerint – alaptalan.
- [26] A felülvizsgálati eljárás kereteit a Kp. 115. § (2) bekezdése folytán alkalmazandó Kp. 108. § (1) bekezdése értelmében a felülvizsgálati kérelem és felülvizsgálati ellenkérelem jelöli ki. A Kp. 120. § (5) bekezdésére figyelemmel a felülvizsgálati eljárásban bizonyítás felvételének nincs helye, a Kúria a felülvizsgálati kérelem elbírálása során a jogerős határozat meghozatalakor rendelkezésre álló iratok és bizonyítékok alapján dönt.
- [27] A Kúria szerint az elsőfokú bíróság a törvényesen megállapított tényállásból helytálló jogi következtetést vont le.
- [28] Az Inyvtv. 6. § (1) bekezdése szerint a jogok és jogilag jelentős tények bejegyzésére, illetve feljegyzésére irányuló ingatlan-nyilvántartási eljárás – ha e törvény másként nem rendelkezik – az ügyfél kérelmére vagy hatósági megkeresésre indul, és az ingatlan-nyilvántartásba csak az a jog, jogilag jelentős tény jegyezhető be, illetve kerülhet feljegyzésre, amelyet a kérelem vagy hatósági megkeresés megjelöl, vagy amelyet törvény alapján lefolytatott megfeleltetési eljárás során a bíróság jogerős döntésében megjelöl.
- [29] Az Inyvtv. 26. § (1) bekezdése többek között arról rendelkezik, hogy az ingatlanhoz kapcsolódó jog vagy tény keletkezését, módosulását, illetve megszűnését a miniszter e törvény felhatalmazása alapján kiadott rendeletében meghatározott nyomtatványon benyújtott kérelemre vagy megkeresés alapján kell az ingatlan-nyilvántartásba átvezetni.
- [30] Az Inyvtv. 32. § (1) bekezdés *a*) és *b*) pontja értelmében az okiratnak – ahhoz, hogy az ingatlan-nyilvántartási bejegyzés alapjául szolgálhasson – tartalmaznia kell az ügyfél természetes személyazonosító adatait, lakcímét és személyi

- azonosítóját, a statisztikai számjellel rendelkező szervezet megnevezését, statisztikai azonosítóját, székhelyét, a bírósági, illetőleg cégbírósági bejegyzésének számát, jogi személyiséggel rendelkező vallási közösség, illetve belső egyházi jogi személy esetében nyilvántartási számát.
- [31] Az Inyvtv. Vhr. 60. § (3) bekezdése értelmében a megkeresésnek tartalmaznia kell a megkereső szerv nevét, címét, az érintett ingatlan fekvése szerinti település nevét, az érintett ingatlan helyrajzi számának és annak a jognak, ténynek vagy adatnak a megjelölését, amelynek bejegyzésére, feljegyzésére vagy átvezetésére a megkeresés irányul.
- [32] A Vht. 152. § (1) bekezdés *b*) pontja szerint az árverésről a végrehajtó árverési jegyzőkönyvet készít, és ebben többek között feltünteti az árverési vevő nevét, személyazonosító adatait, lakóhelyét, illetőleg székhelyét.
- [33] A perben rendelkezésre álló iratokból megállapítható, hogy az ingatlan árverési jegyzőkönyv tanúsága szerint a megtartott árverésen a végrehajtás alá vont ingatlan $\frac{1}{2}$ tulajdoni hányadát az önálló bírósági végrehajtó a felperes részére értékesítette. A Vht. 152. § (1) bekezdés *b*) pontja alapján, az Inyvtv. 32. § (1) bekezdés *a*) pontjának megfelelően az árverési jegyzőkönyvben feltüntette az árverési vevő természetes személy azonosító adatait, lakcímét és személyazonosítóját, neve mellett azonban feltüntette egyéni vállalkozói minőségét is. Az önálló bírósági végrehajtó által kiállított, a Vht. 152. §-a szerinti árverési jegyzőkönyv az Inyvtv. Vhr. 126. §-a alapján hatósági határozatnak minősült.
- [34] A Kúria továbbra is fenntartja azt az eddigi következetes joggyakorlaton alapuló álláspontot, hogy az ingatlanügyi hatóság mint regisztratív szerv azt vizsgálhatja, hogy a saját eljárására vonatkozó jogszabályi előírások mentén a bejegyzési kérelem vagy megkeresés teljesíthető-e, figyelemmel az annak alapjául szolgáló okirat tartalmi, alaki megfelelőségére [Kfv.III.37.593/2017/7., Kfv.VI.37.535/2018/5. Kfv.VI.38.055/2018/9.].
- [35] A végrehajtó megkeresése teljesítésének akadályát az képezheti, ha nem felel meg a megkeresés az Inyvtv. 32., 39. §-aiban rögzített szabályoknak. Az ingatlanügyi hatóság ugyanis a végrehajtó alakilag és tartalmilag aggálytalan megkereséséhez kötve van, amennyiben a bejegyzéshez szükséges minden okirat rendelkezésre áll és a jogszabályi rendelkezéseknek megfelel, annak eleget kell tennie.
- [36] A perbeli esetben az önálló bírósági végrehajtó által az alperesnek megküldött iratok – az ingatlan árverési jegyzőkönyv, továbbá a hatósághoz címzett megkeresés – nem feleltek meg a vonatkozó jogszabályi rendelkezéseknek az alábbiak okán.
- [37] Az ingatlan-nyilvántartási eljárás – főszabály szerint – kérelemre vagy megkeresésre indul, amelynek során meghatározó jelentőségű a kérelem, illetve a megkeresés tartalma. A kérelemhez kötöttség elve szigorú, kögens szabály, az ingatlanügyi hatóság csak arról dönthet, amelyet a kérelem, a megkeresés tartalmaz. Nem volt vitatott a peres eljárás során, hogy a végrehajtó megkeresése az árverési vevő egyéni vállalkozó tulajdonjogának bejegyzésére irányult, neve mellett ugyanis mind a jegyzőkönyvben, mind a megkeresésben szerepelt egyéni vállalkozói minősége (e.v.). Nem valós tehát a felperes azon érve, hogy nincs olyan személy, akire meg lehetne változtatni a jogszerzést és a bejegyzési kérelmet (megkeresést), mivel csak, mint természetes személy szerepel a kérelmen.
- [38] Az Evec tv. 2. § (1) bekezdése kimondja, hogy Magyarország területén természetes személy a szolgáltatási tevékenység megkezdésének és folytatásának általános szabályairól szóló törvény szerinti letelepedés keretében üzletszerű – rendszeresen, nyereség- és vagyonszerzés céljából, saját gazdasági kockázatvállalás mellett folytatott – gazdasági tevékenységet egyéni vállalkozóként végezhet.
- [39] Ebből a definícióból és a jogi személyek nyilvántartásáról szóló 2021. évi XCII. törvény rendelkezéseiből is megállapíthatóan, az egyéni vállalkozó nem jogi személy, hanem természetes személy, aki üzletszerű gazdasági tevékenységet végez. Ezen minőségén az sem változtat, ha az egyéni vállalkozó gazdasági tevékenysége körében vásárol ingatlan. Az egyéni vállalkozói tevékenység megkezdésével önálló, elkülönült jogalany nem jön létre, a vállalkozási tevékenység során keletkezett jogok és kötelezettségek a természetes személyt illetik és terhelik. Ezáltal a vállalkozási tevékenység során keletkező tulajdonjog sem az egyéni vállalkozót, hanem a természetes személyt illeti. Következésképpen a felperes nem mint egyéni vállalkozó hanem mint természetes személy, ebből adódóan természetes személyazonosító adatai feltüntetésével jelezhető be az ingatlan-nyilvántartásba.
- [40] Az Inyvtv. 32. § (1) bekezdés *a*) és *b*) pontja értelmében is az okiratnak – ahhoz, hogy az ingatlan-nyilvántartási bejegyzés alapjául szolgálhasson – vagy az ügyfél természetes személyazonosító adatait vagy a statisztikai számjellel rendelkező szervezet megnevezését kell tartalmaznia. Vagyis jelen esetben a megkeresésnek a felperes természetes személyazonosító adatait, ezáltal nevét kellett volna tartalmaznia. A felperes neve azonban nem tartalmazza az e.v. megjelölést, így a megkeresésben foglalt adatokkal az ingatlan-nyilvántartásba nem jelezhető be.
- [41] Az alperes eljárása során az önálló bírósági végrehajtó megkereséséhez kötve van. Mindebből következik, hogy a megkeresésében foglalt jognak a jogosult javára történő bejegyzéstől eltérő bejegyzést nem fogyanatosíthat.
- [42] A felperes keresetleveléhez és felülvizsgálati kérelméhez csatolt bejegyző határozatok, tulajdoni lapok is azt tanúsítják, hogy a többi ingatlan vonatkozásában is a felperes neve szerepel a tulajdonos adataként és nem egyéni vállalkozói minősége. A felperes felülvizsgálati kérelmében hivatkozott eseti döntések sem igazolják azon érvelését, hogy egyéni vállalkozói minősége feltüntetésével az ingatlan-nyilvántartásba bejegyezhető lenne. A Kfv.II.37.143/2008/7. számú döntés pontosan azt mondta ki, hogy egy magánszemély tulajdonában álló ingatlanra ugyanazon személy által alapított egyéni cég – jogutódlás címén – nem kérheti tulajdonjoga bejegyzését.

- [43] Mindez nem jelenti azt, hogy a felperes tulajdonhoz való joga sérülne. Sem az alperes, sem az elsőfokú bíróság nem vitatta a felperes tulajdonszerzését, csupán azt állapította meg, hogy a bejegyzés alapjául szolgáló, a hatósághoz címzett megkeresés nem felelt meg a jogszabályi előírásoknak.
- [44] Az "e.v." toldat bejegyzésének hiányában is köthet a természetes személy egyéni vállalkozói minőségben szerződést, azaz az okiratban szerződő fél is lehet az egyéni vállalkozó, mint ahogyan árverésen is szerezhethet ingatlant, csak éppen e minőségének ingatlan-nyilvántartási bejegyzésére nem kerül sor.
- [45] A felperes tulajdont szerezhethet és azt – egyéb jogszabályi feltételek fennállta esetén – be kell jegyezni az ingatlan-nyilvántartásba, ha a megkeresés bejegyzendő adatként a felperes nevét tartalmazza kizárólag, még akkor is, ha a természetes személy egyéni vállalkozói minőségben szerzett joga adózási, illetékfizetési szempontból releváns.
- [46] A felperes 2022. szeptember 19-én előterjesztett beadványában foglaltakat az elsőfokú bíróság a kereseti kérelem elbírálása körében nem találta megalapozottnak, az ügyben a bíróság egy jogkérdésben foglalt állást, amely az alperes nyilatkozata nélkül eldönthető volt, azt az eljáró bíróság helyesen értékelte, az ügy kimenetelét sem a határidő meghosszabbítása, sem az alperes beadványa nem befolyásolta.
- [47] A kifejtettekre tekintettel az elsőfokú bíróság döntése a felülvizsgálati kérelemben megjelölt okokból nem jogszabálysértő, ezért az elsőfokú ítéletet a felülvizsgálati bíróság a Kp. 121. § (2) bekezdése alkalmazásával hatályában fenntartotta.

(Kúria Kfv.III.37.793/2022/5.)

143 A lakcím szerinti (utca, házszám) lakóhellyel nem rendelkező, de a nyilvántartásban adott településen „lakcím nélkülként” nyilvántartott személy termőföld adásvételi szerződés útján történő tulajdonszerzése ennek okán nem korlátozható. A „lakcím nélküli”, azaz településszintű lakos esetében nem kizárt annak a tényállapotnak az igazolása, hogy az adott személy a településen él életvitelszerűen 3 éve [Alaptörvény 28. cikk, P) cikk (1) bek., I. cikk (3) bek.; 2013. évi CXXII. törvény (Földforgalmi tv.) 18. § (1) bek. e) pont; 1992. évi LXVI. törvény (Nyvt.) 5. § (2), (4) bek.; 146/1993. (X. 26.) Korm.rendelet (Nyvtv.vhr.) 35. § (1) bek.; Jogegységi Panasz Tanács 5/2022. Jogegységi határozata].

A felülvizsgálat alapjául szolgáló tényállás

- [1] A perben nem álló eladók és a vevő 2021. március 22-én adásvételi szerződést kötöttek az ingatlanra. Az adásvételi szerződésben a vevő úgy nyilatkozott, hogy a mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról szóló 2013. évi CXXII. törvény (a továbbiakban: Földforgalmi tv.) 18. §-a szerinti elővásárlási joggal nem rendelkezik.
- [2] Az adásvételi szerződés közzétételét követően a felperes mint elővásárlásra jogosult a Földforgalmi tv. 18. § (1) bekezdés e) pontjára alapítottan elfogadó jognyilatkozatot tett. Személyes adatai között lakcímként T., lakcím nélküli lakos került feltüntetésre. Csatolta továbbá ezen lakcímet

igazoló hatósági igazolványát (a továbbiakban: lakcímkártya), amelyen azonos tartalommal szerepelt a felperes lakcím nélkülként. Nyilatkozott arról is, hogy több mint három éve állandó t.-i lakos, életvitelszerű lakóhelye ténylegesen T.-án van. A felperes a hatósági eljárás során a testvére m.-i lakóhelyének címét levelezési címként bejelentette, és kérte az eljárás során keletkezett iratok ezen címre történő kézbesítését.

- [3] Az alperes megkeresésére a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara Vármegyei Elnöksége állásfoglalásában a vevővel támogatta, míg a felperessel nem támogatta a szerződés jóváhagyását. Kifejtette, hogy a felperes tulajdonszerzése a Földforgalmi tv.-ben foglalt, a helyi gazdálkodói közösség érdekeinek érvényesítésére vonatkozó általános agrár- és földbirtok politikai érdekek nem feleltethető meg.
- [4] Az alperes 2021. szeptember 16-án kelt 590800/9/2021. számú határozatával az adásvételi szerződést a vevővel jóváhagyta, a felperessel a jóváhagyást megtagadta.
- [5] A felperes vonatkozásában a megtagadást a Földforgalmi tv. 27. § (1) bekezdés a) pontjával, azaz a nem támogató állásfoglalással indokolta.
- [6] Ezen túlmenően az alperes utalt a mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról szóló 2013. évi CXXII. törvénnyel összefüggő egyes rendelkezésekről és átmeneti szabályokról szóló 2013. évi CCXII. törvény (a továbbiakban: Fétv.) 13. § (1) bekezdés a) pont ae) alpontja szerinti lakcím, mint kötelező adat elfogadó jognyilatkozatban való feltüntetése hiányára. Hivatkozott a Kúria Kfv.IV.37.182/2019/4. számú ítéletére is, arra, hogy a lakóhely létesítéséhez nem elegendő pusztán az életvitelszerű tartózkodás, hanem a lakcímnek a nyilvántartó hatóságnál történő bejelentése is szükséges.

A kereseti kérelem

- [7] A felperes kereseti kérelmében a határozatnak és az állásfoglalásnak a hatályon kívül helyezését vagy megsemmisítését indítványozta. Hangsúlyozta, hogy elhanyagolt állapotú ingatlanokat vásárolt azzal a céllal, hogy azokat rendbe tegye. Ezen tevékenysége megfelel az állásfoglalásban is hivatkozott földbirtokpolitikai érdekeknek. A lakcímkártyája tanúsága szerint több, mint három éve t.-i településszintű lakos azzal, hogy lakcíme valóban nincs. Ez azonban nem zárja ki, hogy elővásárlási jogát gyakorolja, hiszen a 20 kilométeren belüli lakóhelye igazolt. A lakcím hiánya miatt az általános jogelvek szerint nem érheti hátrány azokkal szemben, akik lakcímmel rendelkeznek. Az elfogadó jognyilatkozatában a lakcímet a lakcímkártya adataival egyezően tüntette fel, a Fétv. 13. § (1) bekezdés a) pont ae) alpontja szerinti lakcímmel rendelkezik, és nem tartalmaz olyan előírást a jogszabály, hogy utca és házszám feltüntetése is kötelező lenne.

Az alperes módosító határozata

- [8] Az alperes 2021. december 21-én kelt 592660/2/2021. számú határozatával módosította az 590800/9/2021. számú határozatának indokolását és a felperessel szembeni megtagadás további okaként felhívta a Földforgalmi tv. 27. § (2) bekezdés a)

pontja folytán alkalmazandó 23. § (1) bekezdés *d)* pont *da)* alpontját. Ezzel összefüggésben utalt a Kúria Kfv.II.37.377/2018/8. és Kfv.II.37.447/2017/6. számú döntéseire. A Fétv.-ben meghatározott adatoknak, így a lakcímnek az elfogadó jognyilatkozatban hiánytalanul szerepelnie kell, ezen adat vonatkozásában hiánypótlásnak nincs helye. Az elfogadó jognyilatkozat kötelező tartalmi eleme hiányában a hatósági jóváhagyás nem adható meg.

- [9] A felperes keresetét a módosító határozatra is kiterjesztette azzal, hogy hangsúlyozta, az egységes szerkezetében ellentmondásos, mivel a határozat azt tartalmazza, hogy az elfogadó jognyilatkozat alakilag és tartalmilag megfelelő, ehhez képest utóbb, a módosító határozatban mégis az elfogadó jognyilatkozat tartalmi hiányát tekintette olyan alakszerűségi hiányosságnak, amely miatt megtagadásnak volt helye.

Az elsőfokú ítélet

- [10] A törvényszék ítéletével a kereset elutasította.
- [11] Döntését alapvetően a Fétv. 13. § (1)–(2) bekezdésében és 18. §-ában foglaltakra, továbbá a Földforgalmi tv. 23. § (1) és (2) bekezdésében és a 27. § (2) bekezdés *a)* pontjában foglaltakra alapította.
- [12] A keresetlevélben hivatkozott eljárási jogsértést nem találta megállapíthatónak, miután a módosító határozatban is szereplő érvényben maradt tényállási rész mindössze az előzményeket rögzítette. Eljárási jogsértés hiányában az alperes határozatának érdemi vizsgálata körében kiemelte, hogy a lakcím, illetve a lakóhely tekintetében a polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásáról szóló 1992. évi LXVI. törvény (a továbbiakban: Nyvt.) 3. § (1) és 5. § (4) bekezdéséből következik, hogy ahhoz, hogy lakcímről, illetve lakóhelyről beszéljünk, szükséges megjelölni annak a lakásnak a pontos címét, amelyben a polgár él. A „lakcím nélküli” megjelölésű adat ennek a lakcímkritériumnak nem felel meg, mivel a „lakcím nélküli” éppen azt jelenti, hogy csak településszintű lakos. Következésképpen utca és házszám feltüntetése hiányában a lakcím nem felel meg a Fétv., illetve a Földforgalmi tv. lakcím, lakóhely követelményének sem. Azzal szemben, aki földtulajdont kíván szerezni, minimálisan elvárható követelmény, hogy bejelentett lakcímmel rendelkezzen.
- [13] Utalt az Nyvt. 5. § (2) bekezdésének 2022. január 1-jétől hatályos rendelkezésére, arra, hogy a jogszabály-módosításból is az olvasható ki, hogy annak a lakásnak a címének kell lennie, amely a polgárnak az állammal való hivatalos kapcsolattartásául, valamint a lakóhelyhez kötött jogai és kötelezettségei megalapozásául szolgál. Ezen új jogszabályi fogalomnak a felperes lakóhelye nem vitásan nem felel meg.
- [14] Rámutatott, hogy a felperes a megelőző eljárásban maga is szükségesnek látta levelezési címként a testvére lakcímének megjelölését, azért, hogy a hivatalos iratokat a hatóság oda kézbesíthesse. Ez pedig igazolja, hogy a településszintű címen vele a kapcsolat nem tartható.
- [15] Összességében úgy foglalt állást, hogy településszintű lakcímmel rendelkező személy, mint

amilyen a felperes, termőföld tulajdont nem szerezhet, különösen azért, mert a lakcím, illetve lakóhely kategóriához a Földforgalmi tv. elővásárlási jogcímeiket társít. A lakcím mint kötelező adat hiánypótlás keretében nem pótolható, a hiányos elfogadó jognyilatkozat az alakszerűségi előírásoknak nem felelt meg, így az alperes részéről jogszerűen került sor a jóváhagyás megtagadására.

A felülvizsgálati kérelem

- [16] A felperes felülvizsgálati kérelmében kérte a jogerős ítéletnek a közigazgatási perrendtartásról szóló 2017. évi I. törvény (a továbbiakban: Kp.) 121. § (1) bekezdés *a)* pontja szerinti hatályon kívül helyezését, az eljárás bíróság új eljárás lefolytatására és új határozat hozatalára utasítását. Az elsőfokú bíróság – álláspontja szerint – megsértette Magyarország Alaptörvényének (a továbbiakban: Alaptörvény) XIII. cikkét, a Földforgalmi tv. 23. § (1) bekezdés *d)* pont *da)* alpontját, 27. § (2) bekezdés *a)* pontját, Fétv. 13. § (1) bekezdés *a)* pont *ae)* alpontját, 18. §-át és a Kp. 88. § (1) bekezdés *c)* pontját.
- [17] Érvelése szerint az elsőfokú ítéleti megállapítások a jogvita keretein túlmutató, alkotmányossági kérdéseket is felvetnek és alkotmányos alapjogát (tulajdonhoz való jogát) sértik. A legkürivőbb alapjogsértésként azt jelölte meg, hogy az ítélet értelmében a településszintű lakcímmel rendelkező személyek termőföld tulajdont nem szerezhetnek. Természetes személy tulajdonhoz való jogát egy jogszabály sem korlátozza azon ismerv alapján, hogy az adott személy rendelkezik-e bármilyen utca és házszám szintű lakcímmel, avagy sem. A lakcím nélküli polgárok tulajdonjoga sem ingatlanok, sem ingóságok, sem a Polgári Törvénykönyv szerint dolognak minősülő vagyontárgyak esetében nem esik korlátozás alá. Az elsőfokú bíróság nem adta kellő magyarázatát annak, hogy mi az indoka a tulajdonszerzés differenciálásának, azaz az ingatlan jogi jellege szerinti megkülönböztetésnek.
- [18] Habár a tulajdonjog mint alkotmányos alapjog nem korlátlan, azonban az csak az Alkotmánybíróság ítélkezési gyakorlatában kimunkált szükségesség-arányosság teszt eredményeképp korlátozható. Ezen teszt elvégzésével az elsőfokú bíróság adós maradt, arra egyáltalán nem utalt, hogy a termőföld tulajdon településszintű lakcímmel rendelkező személyek általi megszerzése miért tilalmazott, és az alkotmányos alapjog elvonását melyik másik alkotmányos alapjog érvényesülése indokolja.
- [19] A Kúria már egyértelműen állást foglalt arról, hogy a Földforgalmi tv. értelmében lakcímbejelentés szükséges, vagyis az csak akkor elővásárlási jogot megalapozó jogi tény, ha azt a hatósági nyilvántartás is tartalmazza. Ugyanakkor a lakcímkártyájával egyezően került megjelölésre lakcíme az elfogadó nyilatkozatban, egyebekben az a valóságnak is megfelel. Ebből pedig az következik, hogy az elfogadó jognyilatkozata hiánytalan volt, mivel tartalmazta a lakcímkártyájával egyező lakcímet. Megjegyezte azt is, hogy a Földforgalmi tv. és a Fétv. az Nyvt. hatálya alá tartozó személyek esetében nem is zárja ki a földingatlan megszerzésének lehetőségét, mivel a termőföld tulajdonjogát tagállami állampolgárok

- is megszerezhetik, akik nem feltétlenül tartoznak az Nyvt. hatálya alá.
- [20] Fenntartotta azon eljárási szabálysértésre alapított álláspontját is, hogy a módosított határozat egységes szerkezetben értelmezve ellentmondásos, miután a határozat azt rögzíti, hogy az elfogadó nyilatkozat alakilag és tartalmilag is megfelelő. Ez pedig olyan eljárási szabálysértés, aminek az ügy érdemi elbírálására lényeges kihatása volt.
- A Kúria döntése és jogai indokai**
- [22] A felperes felülvizsgálati kérelme – az alábbiak szerint – alapos.
- [23] A felülvizsgálati eljárás kereteit a Kp. 115. § (2) bekezdése folytán alkalmazandó Kp. 108. § (1) bekezdése értelmében a felülvizsgálati kérelem és felülvizsgálati ellenkérelem jelöli ki. A Kp. 120. § (5) bekezdésére figyelemmel a felülvizsgálati eljárásban bizonyítási felvételének nincs helye, a Kúria a felülvizsgálati kérelem elbírálása során a jogerős határozat meghozatalakor rendelkezésre álló iratok és bizonyítékok alapján dönt.
- [24] A felperes felülvizsgálati kérelmében hivatkozott azon eljárási jogsérelemre, hogy a módosító határozat és az alaphatározat ellentmondásos tartalmában a Kúria rámutat, hogy a Földforgalmi tv. 27. § (2) bekezdés a) pontja szerint eljárt alperes utóbb állapította meg, hogy a jóváhagyás megtagadásának lett volna helye. Az alperes alap és módosító határozata együtt értelmezve nem értelemszerű, abból egyértelműen megállapítható a megtagadás indoka, amely indokkal szemben a felperes keresetlevelében kifejtette érveit. Az eljárási jogsérelem kapcsán pedig a felperes azt nem jelölte meg, hogy ez konkrétan miben hat ki az ügy érdemére. A felperes elővásárlási joga jogszerű gyakorlásával összefüggésben az alábbiakat emeli ki.
- [25] Az Alaptörvény 28. cikke értelmében a bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik. A jogszabályok céljának megállapítása során elsősorban a jogszabály preambulumát, illetve a jogszabály megalkotására vagy módosítására irányuló javaslat indokolását kell figyelembe venni. Az Alaptörvény és a jogszabályok értelmezésekor azt kell feltételezni, hogy a józan észnek és a közjónak megfelelő, erkölcsös és gazdaságos célt szolgálnak.
- [26] Az Alaptörvény P) cikk (1) bekezdése értelmében a természeti erőforrások, különösen a termőföld, az erdők és a vízkészlet, a biológiai sokféleség, különösen a honos növény- és állatfajok, valamint a kulturális értékek a nemzet közös örökségét képezik, amelynek védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése az állam és mindenki kötelessége. A (2) bekezdés szerint a termőföld és az erdők tulajdonjogának megszerzése, valamint hasznosítása az (1) bekezdés szerinti célok eléréséhez szükséges korlátait és feltételeit, valamint az integrált mezőgazdasági termelés-szervezésre és a családi gazdaságokra, továbbá más mezőgazdasági üzemekre vonatkozó szabályokat sarkalatos törvény határozza meg.
- [27] Az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdése értelmében az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. Alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.
- [28] Az Alaptörvény XIII. cikk (1) bekezdése deklarálja, hogy mindenkinek joga van a tulajdonhoz és az örökléshez. A tulajdon társadalmi felelősséggel jár.
- [29] Az elfogadó jognyilatkozat előterjesztésekor hatályos Földforgalmi tv. 18. § (1) bekezdés e) pontja szerint elővásárlási jog illeti meg az olyan földművest, akinek a lakóhelye vagy a mezőgazdasági üzemközpontja legalább 3 éve azon a településen van, amelynek közigazgatási határa az adásvétel tárgyát képező föld fekvése szerinti település közigazgatási határától közúton vagy közforgalom elől el nem zárt magánúton legfeljebb 20 km távolságra van.
- [30] A szintén ekkor hatályos Nyvt. 5. § (2) bekezdése szerint a polgár lakóhelye annak a lakásnak a címe, amelyben a polgár él. A lakcímbjelentés szempontjából lakásnak tekintendő az az egy vagy több lakóhelyiségből álló épület vagy épületrész, amelyet a polgár életvitelszerűen otthonául használ, továbbá – a külföldön élő magyar és nem magyar állampolgárok kivételével – az a helyiség, ahol valaki szükségből lakik vagy – amennyiben más lakása nincs – megszáll.
- [31] Ugyanezen jogszabályhely (4) bekezdése értelmében a polgár lakcím adata bejelentett lakóhelyének, illetve tartózkodási helyének címe (a továbbiakban együtt: lakcím).
- [32] Az Nyvt. 26. § (1) bekezdése kimondja, a Magyarország területén élő, a törvény hatálya alá tartozó polgár köteles a beköltözés vagy kiköltözés után három munkanapon belül lakóhelyének címét nyilvántartásba vétel céljából bejelenteni.
- [33] Az Nyvt. végrehajtásáról szóló 146/1993. (X. 26.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Nyvt.vhr.) 35. § (1) bekezdése szerint, ha a Magyarországon élő polgárnak a nyilvántartásban sem lakó-, sem tartózkodási helye nincs, adatait „lakcím nélküli”-ként kezelik.
- [34] A tulajdonhoz való jog nem minősül korlátozhatatlan alapjognak, az Alaptörvényben foglalt feltételek teljesülése esetében, a megfelelő alapjogi garanciák tiszteletben tartása mellett az állami beavatkozás nem kizárt. Az Alkotmánybíróság 3009/2012. (VI. 21.) AB határozatában megállapította, hogy a tulajdonhoz való jogot mint alapjogot, az Alkotmányhoz hasonlóan az Alaptörvény is garantálja, így a tulajdonhoz való jog értelmezése során az Alkotmánybíróság által korábban tett megállapítások továbbra is irányadónak tekinthetők. Többek között a 20/2014. (VII. 3.) AB határozat is megismételte a 64/1993. (XII. 22.) AB határozatban foglalt alaptézist, hogy az alapjogként védett tulajdon tartalmát a mindenkori (alkotmányos) közjogi és magánjogi korlátokkal együtt kell érteni. Az alkotmányos tulajdonvédelem terjedelme mindig konkrét; függ a tulajdon alanyától, tárgytól és funkciójától, illetve a korlátozás módjától is. A másik oldalról nézve: ugyanezen szempontoktól függően az adott fajta közhatalmi beavatkozás alkotmányos lehetősége a tulajdonjogba más és más. A tulajdonhoz való jog – azon belül a

- tulajdonjog részjogosítványainak – korlátozása akkor alkotmányellenes, ha az elkerülhetetlen, tehát kényszerítő ok nélkül történik, továbbá, ha a korlátozás súlya a korlátozással elérni kívánt célhoz képest aránytalan.
- [35] Az Alaptörvény az I. cikk (3) bekezdésében rögzíti azt az általános mércét, miszerint alapvető jog csak törvénnyel korlátozható. A Kúria szerint a felperes földtulajdon szerzése vonatkozásában ilyen korlátozást a Földforgalmi tv. nem tartalmaz.
- [36] A Kúria Jogegységi Panasz Tanácsa 5/2022. Jogegységi határozatban a helyben lakás kapcsán kifejtette, az életvitelszerű lakóhely azt a többletkövetelményt juttatja kifejezésre, hogy a személy ténylegesen a nyilvántartó hatóság felé bejelentett lakcímen él. Amíg tehát az életvitelszerű ottlakás valós tényeket, körülményeket, vagyis egy tényállapotot tükröz, addig a bejelentett lakóhely egy nyilvántartási állapotot jelöl.
- [37] A Kúria hangsúlyozza, a Földforgalmi tv. által megjelölt elővásárlási jogosultságok körében nem csak a nyilvántartási állapotot, hanem a tényállapotot is vizsgálni kell. Jelen esetben a tényállapot vizsgálatára nem is került sor a nyilvántartási állapot hiányára utalással. A nyilvántartási állapot azonban a Nyvt. értelmében nem csak a lakás címét jelölheti, mivel ismeri a „lakcím nélküli” kategóriát is. A „lakcím nélküli”, azaz településszintű lakos esetében pedig nem kizárt annak a tényállapotnak az igazolása, hogy az adott személy a településen él életvitelszerűen 3 éve. A Földforgalmi tv. az elővásárlási jog gyakorlásához annyit kíván meg, hogy az arra hivatkozó fél lakóhelye vagy a mezőgazdasági üzemközpontja legalább 3 éve azon a településen legyen, amelynek közigazgatási határa az adásvétel tárgyát képező föld fekvése szerinti település közigazgatási határától közúton vagy közforgalom elől el nem zárt magánúton legfeljebb 20 km távolságra van.
- [38] A Kúria szerint a lakcím szerinti (utca, házszám) lakóhellyel nem rendelkező, de a nyilvántartásban adott településen „lakcím nélküliként” nyilvántartott személy termőföld adásvételi szerződés útján történő tulajdonszerzése ennek okán nem korlátozható, az elsőfokú bíróság jogértelmezése e körben helytelen volt. A felperes az elfogadó jognyilatkozatban a lakcímét a nyilvántartásban szereplő adatokkal egyezően megadta, így önmagában azért, mert utca és házszám szerinti lakcímmel nem rendelkezik, nem tagadható meg a szerződés jóváhagyása vele szemben.
- [39] A Kúria rámutat arra is, a 2022. január 1. napjától hatályos Nyvt. 5. § (2) bekezdésében megjelölt fogalom jelen ügyben nem alkalmazható. Mint ahogyan eltérő tényállás mellett a Kúria Kfv.II.37.377/2018/8. és Kfv.II.37.447/2018/8. számú döntései sem, mivel azok az állampolgárság elfogadó jognyilatkozatban történő feltüntetése és a külföldiek tartózkodási kártyája kiállításának feltétele kapcsán tettek megállapításokat.
- [40] Ez a jogértelmezés nem ellentétes a Kfv.IV.37.182/2019/4. számú ítélettel sem, amely kimondta, hogy az Nyvt. 5.§ (2), (3) és (4) bekezdései értelmében lakóhely létesítéséhez nem elegendő pusztán az életvitelszerű tartózkodás, hanem a lakcímnak a nyilvántartó hatóságnál történő bejelentése is szükséges. Az állampolgár erre a törvény is kötelezi, hiszen a bejelentett lakó-, illetve tartózkodási helynek – jogszabály szerint – a valós állapotot kell tükröznie. Az állampolgár okiratának ugyanis, a valós állapottal egyezőnek kell lennie, és a közhiteles nyilvántartásnak is a valóságnak megfelelően kell tartalmaznia a nyilvántartott adatokat. A felperes részére a hatóság lakcímkártyát állított ki, annak adatait tüntette fel a felperes az elfogadó jognyilatkozatában, azt pedig az alperes sem állította, hogy annak tartalma nem fedti a valóságot.
- [41] Miután az elsőfokú bíróság az alperes részéről a módosító határozatban megjelölt lakcím hiány miatti megtagadási okot megalapozottnak találta, a felperes kereseti kérelmének további hivatkozásait – az állásfoglalással kapcsolatos felperesi érvelést – nem vizsgálta.
- [42] A kifejtettre figyelemmel a Kúria az ügy érdemére kiható módon jogszabálysértő ítéletet a Kp. 121. § (1) bekezdése szerint hatályon kívül helyezte és az eljárás elsőfokú bíróságot új eljárás lefolytatására és új határozat hozatalára utasította.
- [43] A megismételt eljárásban az elsőfokú bíróságnak érdemben kell vizsgálnia a felperes kereseti kérelmének a nem támogató állásfoglalással és az erre alapított megtagadással kapcsolatosan felhozott érveit és döntést hoznia az alperes határozatának jogszerűségéről azzal, hogy az igazoltan lakcím nélküliként nyilvántartott, településszintű lakos lakcíme hiányára alapítottan a szerződés jóváhagyása nem tagadható meg.

(Kúria Kfv.III.37.823/2022/4.)

144 Az előhaszonbérleti jog jogosultja a közlés kezdő napjától számított 15 napos jogvesztő határidőn belül tehet a haszonbérleti szerződésre elfogadó vagy az előhaszonbérleti jogáról lemondó jognyilatkozatot, mely nyilatkozatához mindaddig kötve van, amíg a mezőgazdasági igazgatási szerv a szerződés jóváhagyásáról nem rendelkezik. A jognyilatkozatnak a Földforgalmi törvény 49. § (3) bekezdése szerinti jogvesztő határidőt követően tett visszavonása hatálytalan, az joghatás kiváltására nem alkalmas [2013. évi CXXII. törvény (Földforgalmi tv.) 49. § (3) bek.].

A felülvizsgálat alapjául szolgáló tényállás

- [1] A perben nem álló haszonbérbeadó, másrésztől a felperes mint haszonbérelő között 2021. augusztus 14. napján haszonbérleti szerződés jött létre, a külterület .../4 hrsz.-ú „a” alrészlet „szántó” megjelölésű szántó 2., 4., 6. minőségi osztályú, 42 ha 3813 m² területű, 1030,42 AK értékű „b” alrészlet „kivett vízállás” megjelölésű, 7396 m² területű, földrészlet összes területe: 43 ha 1209 m² területű, 1030,42 AK értékű ingatlan, valamint a külterület .../3 hrsz.-ú „szántó” megjelölésű 2., 4. minőségi osztályú, 24 ha 4901 m² területű, 700,59 AK értékű ingatlan, illetve a külterület .../20 hrsz.-ú „szántó” megjelölésű, 1., 2. minőségi osztályú, 12 ha 2995 m² területű, 437,96 AK értékű ingatlanokra. A haszonbérleti szerződés szerint a felperesnek nincs előhaszonbérleti jogosultsága.
- [2] A szerződés 2021. augusztus 24. napjától 2021. szeptember 8. napjáig tartó kifüggesztése alatt az alperesi érdekelt 2021. szeptember 7. napján

- elfogadó nyilatkozatot terjesztett elő a jegyzőnél, hivatkozva arra, hogy a mező- és az erdőgazdasági földek hasznosításáról szóló 2013. évi CXXII. törvény (a továbbiakban: Földforgalmi törvény) 46. § (1) bekezdés c) pontja (mint olyan földműves, aki helyben lakónak minősül), továbbá 46. § (3) bekezdés d) pontja (olyan helyben lakó földműves, amelynek a haszonbérlet célja szaporító anyag előállításához szükséges terület biztosítása) alapján előhaszonbérleti jogosultsága áll fenn, ezáltal megilleti a Földforgalmi törvény 46. § (1) bekezdés a) pontjával megegyező ranghely. A hivatkozásai szerint továbbá, mint őstermelők családi gazdaságának tagja esetében a Földforgalmi törvény 46. § (4) bekezdés a) pontja szerinti feltétel is fennáll.
- [4] Az alperesi érdekelt 2021. szeptember 15. napján kelt – aznap a jegyzőhöz benyújtott – „lemondó nyilatkozat” elnevezésű beadványában kijelentette, hogy az előhaszonbérleti jogosultságát nem kívánja érvényesíteni, a földterületeket haszonbérbe nem kívánja venni, majd 2021. szeptember 17. napján a jegyzőnél lemondó nyilatkozat visszavonása elnevezésű beadványt nyújtott be, amely szerint továbbra is érvényesíteni kívánja elővásárlási jogosultságát.
- [5] Az alperes 2021. november 9. napján kelt 578.807/9/2021. iktatószámú határozatával a haszonbérleti szerződést az alperesi érdekelttel hagyta jóvá.
- [6] A felperes ezen határozat ellen keresettel élt, melyre tekintettel az alperes az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény (a továbbiakban: Ákr.) 115. §-a alapján, az 578.807/9/2021. iktatószámú határozatát saját hatáskörében a 2022. január 28. napján kelt 578.298/4/2022. iktatószámú határozatával visszavonta, egyidejűleg az előhaszonbérleti jogosultak rangsoráról készített új jegyzék alapján a haszonbérleti szerződést ismételten az alperesi érdekelttel hagyta jóvá. Megállapította, hogy az alperesi érdekelt az előhaszonbérleti jogosultsága alapján a rangsorban megelőzi a felperest.
- [7] A határozat szerint az alperesi érdekelt a Földforgalmi törvény 49. § (3) bekezdése értelmében a közlés kezdő napjától számított 15 napos jogvesztő határidőn belül tehet meg a haszonbérleti szerződést elfogadó vagy előhaszonbérleti jogáról lemondó nyilatkozatát. Az előhaszonbérleti jognyilatkozat megtételére nyitva álló határidő (közvetélteli határidő) 2021. augusztus 24. és 2021. szeptember 8. napja között volt. Az alperesi érdekelt a 2021. szeptember 7. napján tett érvényes elfogadó nyilatkozatát 2021. szeptember 15. napján visszavonta, mely a fentiek alapján elkésettnek minősült, azt figyelembe venni – a lemondó nyilatkozata visszavonásához hasonlóan – nem lehetett.
- A kereseti kérelem és az alperes védekezése**
- [8] A felperes a keresetében az alperes határozatának megsemmisítését és az alperes új eljárásra kötelezését kérte, hangsúlyozva, hogy az alperesi érdekelt elfogadó nyilatkozatát a jogvesztő határidőn belül terjesztette elő, azt azonban a hatóság jóváhagyását megelőzően 2021. szeptember 15. napján kelt nyilatkozatával visszavonta.
- [9] Az álláspontja szerint a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 6:118. § (1) bekezdéséből és a Kúria Pfv.V.20.489/2019/8. számú határozatából az következik, hogy a hatóság jóváhagyásától függ, hogy a haszonbérbeadó és a szerződés szerinti haszonbérelő vagy a haszonbérbeadó és elfogadó nyilatkozatot tevő haszonbérleti jogosult között létrejött haszonbérleti szerződés hatálya áll-e be. Az előhaszonbérleti jogosultnak a szerződés szerinti haszonbérelő helyébe lépése nem jelent alanyváltozást a kötelemben. Az előhaszonbérleti jogosult ugyanis nem a szerződés szerinti haszonbérelő és a haszonbérbeadó közti – függő hatályú – szerződésbe lép be, mivel a haszonbérbeadó és az előhaszonbérletre jogosult között – az ajánlat elfogadásával – egy azonos tartalmú másik haszonbérleti szerződés jön létre. A két azonos tartalmú haszonbérleti szerződés közül pedig a hatóság jóváhagyásával válik valamelyik szerződés hatályossá.
- [10] A felperes kifejtette, hogy a Ptk. 6:9. §-a szerint a jognyilatkozat hatályára, érvénytelenségére, és hatálytalanságára – ha e törvény eltérően nem rendelkezik – a szerződés általános szabályait kell megfelelően alkalmazni. A Ptk. 6:118. §-a szerint a jognyilatkozattévő jogait és kötelezettségeit a függőben lévő feltétel szabályai szerint kell megítélni. A Ptk. 6:117. §-a szerint függőben lévő feltétel esetén egyik fél sem tehet semmit, ami a másik fél jogát a feltétel bekövetkezése vagy meghiúsulása esetére csorbítja, meghiúsítja.
- [11] A felperes szerint tehát az alperesi érdekelt a haszonbérleti szerződés hatósági jóváhagyásáról döntő határozat hatályossá válását megelőzően vonhatta vissza a jognyilatkozatát, ezzel másnak a jogát a függő hatály alatt nem csorbította, nem is hiúsította meg. Ebből következően az alperesi érdekelt nyilatkozatát úgy kellett tekinteni, hogy előhaszonbérleti jogosultságával élni nem kívánt. A lemondó nyilatkozatának visszavonását pedig a Földforgalmi törvény 49. § (3) bekezdése alapján elkésett jognyilatkozatnak kellett tekinteni, úgy mintha az előhaszonbérleti jogát az erre jogosult nem gyakorolta volna. Az alperesi érdekelt elfogadó jognyilatkozata így a felperes szerint a haszonbérleti szerződés kapcsán joghatás kiváltására alkalmatlan volt.
- [12] Az alperes a kereset elutasítását kérte a határozatban foglaltak fenntartása mellett. Az alperesi érdekelt szintén a kereset elutasítását kérte.
- A jogerős ítélet**
- [13] Az elsőfokú bíróság jogerős ítéletével a keresetet elutasította. Annak indoklásában rámutatott, hogy a Földforgalmi törvény 49. § (3) bekezdése alapján az előhaszonbérleti jog jogosultja a közlés kezdő napjától számított 15 napos jogvesztő határidőn belül tehet a haszonbérleti szerződésre elfogadó vagy az előhaszonbérleti jogáról lemondó jognyilatkozatot, a nyilatkozattételi határidő a haszonbérleti szerződésnek a kormányzati portálon történő közzétételét követő napon kezdődik. Az előhaszonbérleti jogról való lemondásnak kell tekinteni, ha az előhaszonbérletre jogosult az e bekezdésben meghatározott határidőn belül nem nyilatkozik. Utalt arra, hogy a Kúria

- Kfv.II.37.695/2021/6. számú döntésében megjelenő joggyakorlatának értelmében a mezőgazdasági földhasznóbérlési szerződés hatósági jóváhagyása során a mezőgazdasági igazgatási szervnek elsődlegesen a Földforgalmi törvény és a mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról szóló 2013. évi CXXII. törvénnyel összefüggő egyes rendelkezésekről és átmeneti szabályokról szóló 2013. évi CCXII. törvény (a továbbiakban: Fétv.) rendelkezései alapján kell döntenie, a Ptk. rendelkezései csak másodlagosak.
- [14] Az elsőfokú bíróság a Kúria Pfv.V.20.489/2019/8. számú eseti döntésében foglaltakat teljes egészében nem látta alkalmazhatónak annak tárgya és eltérő jogi, valamint ténybeli indokai következtében. Hangsúlyozta azonban, hogy a Kúria ezen eseti döntésében kifejtettek szerint a szerződéses hasznóbérlő tekintetében függő hatályú szerződés az előhasznóbérlésre jogosultak irányában a hasznóbérlő saját ajánlatának, a szerződés létrehozását célzó akaratnyilatkozatának minősül. A Földforgalmi törvény 49. § (3) bekezdésében adott tizenöt nap ezen ajánlat (függő hatályú szerződés) elfogadására előírt jogvesztő határidő.
- [15] Megállapította továbbá, hogy a függő hatályra és a Földforgalmi törvény 49. § (3) bekezdésében foglaltakra is figyelemmel az alperesnek a megelőző eljárásban hatásköre a jognyilatkozatra nyitva álló határidőn belül érkezett beadványok ellenőrzésére és értékelésére terjed ki, tehát a határidőn túl benyújtott beadványokat nem értékelheti, azaz nem vizsgálhatja a szerződéskötési szándékot és azt sem, hogy az elfogadó nyilatkozat nemlétező szerződésnek minősül-e vagy sem. Mindezek alapján az alperes a rendelkezésre álló adatokat, körülményeket jogszerűen értékelte.
- A felülvizsgálati kérelem és ellenkérelem**
- [16] A jogerős ítélettel szemben a felperes terjesztett elő felülvizsgálati kérelmet a jogerős ítélet hatályon kívül helyezése és az ügyben eljáró bíróság új eljárásra utasítása iránt. Álláspontja szerint a jogerős ítélet sérti a Földforgalmi törvény 38. § (2) bekezdését, valamint a Ptk. 6:117. §-ának, 6:118. §-ának és 6:9. §-ának rendelkezéseit. Kifejtette, hogy az előhasznóbérlési jogot érvényesítő egyoldalú jognyilatkozatára is irányadó a Ptk. 6:9. §-a, mely szerint a jognyilatkozat hatályára, érvénytelenségére és hatálytalanságára – ha e törvény eltérően nem rendelkezik – a szerződés általános szabályait kell megfelelően alkalmazni. A Ptk. 6:118. § szerint a jognyilatkozatot tevő jogait és kötelezettségeit a függőben lévő feltétel szabályai szerint kell megítélni. A függőben lévő feltétel szabálya szerint pedig egyik fél sem tehet semmit, ami a másik fél jogát a feltétel bekövetkezése vagy meghiúsulása esetére csorbítja vagy meghiúsítja.
- [17] Az alperesi érdekelt elfogadó nyilatkozatának hatálya – a hatósági jóváhagyás hiányában – még nem állt be, azt visszavonhatta. Emiatt azt úgy kellett tekinteni, mint aki az előhasznóbérlési jogát nem gyakorolta. A visszavonást követően tett (visszavonást visszavonó) nyilatkozata új – elkészített – elfogadó nyilatkozatnak minősül. A véleménye szerint tehát tévesen jutott az elsőfokú bíróság arra a következtetésre, hogy az elfogadó nyilatkozat 15 napon túli visszavonása a hatósági eljárásban nem releváns.
- [18] A felperes hivatkozott a Kúria Pfv.V.20.489/2019/8. ítéletére, kifejtve, hogy annak jogi indokolása szerint a Ptk.-hoz képest speciális szabálynak minősülő Földforgalmi törvény rendelkezéseit a Ptk. 1:2. § (2) bekezdésében foglaltak alapján a Ptk.-val összhangban kell értelmezni. A Ptk. elővásárlási jogra vonatkozó szabályai analóg módon az előhasznóbérlési jogra is alkalmazandók. A hasznóbérlő és a hasznóbérlő szerződése az előhasznóbérlési jogosultak joggyakorlásától függő hatállyal megkötött szerződésnek minősül. Az előhasznóbérlési jogosult joggyakorlása esetén a Ptk. 6:118. § (1) bekezdésében foglaltak értelmében a hatóság jóváhagyásától függ, hogy a hasznóbérlő és a szerződés szerint hasznóbérlő vagy a hasznóbérlő és az elfogadó jognyilatkozatot tevő hasznóbérlési jogosult között létrejött hasznóbérlési szerződés hatálya áll-e be.
- [19] Az alperes és az alperesi érdekelt felülvizsgálati ellenkérelmet nem terjesztettek elő.
- A Kúria döntése és jogi indokai**
- [20] A felülvizsgálati kérelem az alábbiak szerint nem megalapozott.
- [21] A Kp. 120. § (5) bekezdése, valamint a 115. § (2) bekezdése alapján alkalmazandó 108. § (1) bekezdése értelmében a felülvizsgálati eljárásban bizonyítás felvételének nincs helye, a Kúria a felülvizsgálati kérelem elbírálása során a felülvizsgálati kérelem és a felülvizsgálati ellenkérelem keretei között a jogerős határozat meghozatalakor rendelkezésre álló iratok és bizonyítékok alapján dönt.
- [22] A Földforgalmi törvény 38. § (2) bekezdése kimondja, hogy a hasznóbérlésre e törvény rendelkezései mellett a Polgári Törvénykönyv (a továbbiakban: Ptk.), valamint a Fétv. hasznóbérlésre vonatkozó szabályait is alkalmazni kell. A felülvizsgálati kérelem alapján eldöntendő jogkérdés az volt, hogy jelen ügyben alkalmazhatók-e a Ptk.-nak a hatósági jóváhagyástól függő szerződésre, és a függőben lévő feltételre vonatkozó szabályai (6:117., 6:118. §). A Földforgalmi törvény 49. § (3) bekezdése szerinti határidőben megtett elfogadó nyilatkozat a hatóság jóváhagyás tárgyában hozott döntéséig visszavonható-e.
- [23] A Kúria – elsőfokú bíróság által is felhívott – egységes gyakorlata szerint a mezőgazdasági földhasznóbérlési szerződés hatósági jóváhagyása során a mezőgazdasági igazgatási szervnek elsődlegesen a Földforgalmi törvény és a Fétv. rendelkezései alapján kell döntenie, a Ptk. rendelkezései csak másodlagosak (Kfv.II.37.695/2021/6. [36] bekezdés).
- [24] A Földforgalmi törvény 49. § (3) bekezdése alapján az előhasznóbérlési jog jogosultja a közlés kezdő napjától számított 15 napos jogvesztő határidőn belül tehet a hasznóbérlési szerződésre elfogadó vagy az előhasznóbérlési jogáról lemondó jognyilatkozatot. A nyilatkozattételi határidő a hasznóbérlési szerződésnek a kormányzati portálon történő közzétételét követő napon kezdődik. Az előhasznóbérlési jogról való lemondásnak kell tekinteni, ha az előhasznóbérlésre jogosult az e

- bekezdésben meghatározott határidőn belül nem nyilatkozik.
- [25] A Földforgalmi törvény 49. § (5) bekezdése értelmében a haszonbérbeadót az olyan elfogadó jognyilatkozat köti, amelyet az előhaszonbérletre jogosult határidőn belül tesz meg, és a jognyilatkozatában a haszonbérleti szerződést magára nézve teljeskörűen elfogadja.
- [26] A Földforgalmi törvény 49. § (6) bekezdése szerint a (3) és (4) bekezdésben foglaltak megsértése esetén az előhaszonbérleti jognyilatkozatot olyannak kell tekinteni, mintha az előhaszonbérleti jogát az arra jogosult nem gyakorolta volna.
- [27] A fenti rendelkezések alapján az elsőfokú bíróság jogszerűen állapította meg, hogy az előhaszonbérleti jog jogosultja a haszonbérleti szerződésre vonatkozó szerződéses nyilatkozatát 15 napos jogvesztő határidőben tehetette meg.
- [28] Kiemeli a Kúria, hogy a Földforgalmi törvény annak ellenére nevesíti „az előhaszonbérleti jogáról lemondó jognyilatkozatot”, hogy szabályozza azt is, hogy – a határidőben történő – hallgatást előhaszonbérleti jogról való lemondásnak kell tekinteni. Márpedig nem kétséges, hogy a perbeli esetben az alperesi érdekelt határidőben az előhaszonbérleti jogával élt, az a haszonbérbeadót is kötötte. Az alperesi érdekelt ezt követően az előhaszonbérleti jogáról a 15 napos jogvesztő határidőn túl mondott le. Ez utóbbi jognyilatkozata tehát éppen a Földforgalmi törvény – Ptk.-tól eltérő – speciális, jogvesztést kimondó rendelkezése folytán joghatás kiváltására nem volt alkalmas. Ebből következően a lemondó nyilatkozat visszavonásának sem lehetett jogi jelentősége.
- [29] A Kúria megállapította továbbá, hogy az elsőfokú bíróság nem tért el jogkérdésben a felülvizsgálati kérelemben precedensképes határozatként megjelölt Pfv.V.20.489/2019/8. számú ítéletben foglaltaktól. Azon ügy tényállásában ugyanis lényeges eltérés jelen üggyhöz képest, hogy annak alapja egy haszonbérleti szerződés szerződő felei közötti haszonbérleti szerződés hatósági jóváhagyást megelőző felbontása volt, azzal, hogy a Kúria a hivatkozott döntésében azt állapította meg, hogy a haszonbérbeadót az előhaszonbérleti jogosult elfogadó nyilatkozata a szerződés hatósági jóváhagyásáig kötötte. Mindezek folytán nem lehetett jelentősége a szerződés szerinti haszonbérlettel létrejött függő hatályú szerződés felbontásának. A Kúria rámutatott, hogy a haszonbérbeadót az előhaszonbérleti jogosult elfogadó nyilatkozata mindaddig köti, amíg a haszonbérleti szerződést vele szemben a mezőgazdasági igazgatási szerv jóváhagyhatja.
- [30] Ezzel szemben jelen ügyben éppen az volt megállapítható, hogy az alperesi érdekelt a szerződést magára nézve teljeskörűen elfogadta, ez a nyilatkozata kötötte a haszonbérbeadót, és ezt a nyilatkozatát a jogvesztő határidőn túl nem vonhatta vissza.
- [31] A Kúria a felperes által hivatkozott döntésében is kifejtette, hogy a Ptk. 6:64. § (1) bekezdése egyértelműen kimondja, hogy aki szerződés megkötésére irányuló szándékát egyértelműen kifejező és a lényeges kérdésekre kiterjedő jognyilatkozatot tesz, nyilatkozatához kötve marad. Ebből következően az alperesi érdekelt az elfogadó nyilatkozatához – mint szerződés megkötésére irányuló szándékát egyértelműen kifejező nyilatkozatához – kötve volt. A Ptk. 6:65. § (2) bekezdése szerint továbbá akkor szűnik meg az ajánlati kötöttség, ha az ajánlattevő ajánlatát a másik fél elfogadó jognyilatkozatának elküldését megelőzően a másik félhez intézett jognyilatkozatával visszavonja. Figyelemmel arra, hogy a haszonbérbeadó részéről az elfogadó nyilatkozat tekintetében további jognyilatkozatra nincs szükség (és az nem is tehető), a Ptk. 6:65. § (2) bekezdése nem alkalmazható.
- [32] A kifejtettek szerint a Kúria megállapította, hogy az elsőfokú bíróság ítélete az irányadó jogszabályoknak megfelelt, ezért azt a Kp. 121. § (2) bekezdése alapján hatályában fenntartotta.
- (Kúria Kfv.IV.37.814/2022/4.)
- 145** Az elidegenítési tilalom biztosítását szolgáló foglaltak szerint a feljegyzés alapjául szolgáló okirattól egyértelműen ki kell derülnie, ennek hiányában a kérelem elutasítása jogszerű [2013. évi V. törvény (Ptk.) 5:31. § (1) bek.; 109/1999. (XII. 29.) FVM rend. (Inytv. vhr.) 28. § (2) bek.].
- A felülvizsgálat alapjául szolgáló tényállás**
- [1] A 742 m² alapterületű zártkerti, művelés alól kivett (a továbbiakban: ingatlan I.), a 1624 m² alapterületű kivett lakóház, szőlő és gazdasági épület megnevezésű (a továbbiakban: ingatlan II.), és az 1142 m² alapterületű, szőlő és gazdasági épület megnevezésű (a továbbiakban: ingatlan III.) ingatlanok a felperes kizárólagos tulajdonában álltak.
- [2] A 1336 m² területű zártkerti, művelés alól kivett terület és gazdasági épület megnevezésű ingatlan (a továbbiakban: ingatlan IV.) perben nem álló magánszemélyek 1/2-ed tulajdoni arányban P.F., 1/2-ed tulajdoni arányban Sz.T. közös tulajdonában állt.
- [3] A felperes, P.F. és Sz.T. (a továbbiakban: szerződő felek) 2021. július 19. napján ingatlan tulajdonjogának átruházása és használati megosztás, valamint telekalakításra és ajándékozásra irányuló előszerződést kötöttek (a továbbiakban: adásvételi és előszerződés) Sz.T. részére értékesítette. Szerződő felek megállapodtak a közös tulajdonú ingatlanrészek használatában, továbbá telekalakításra vonatkozó előszerződést kötöttek, melyben kinyilvánították, hogy a használati megosztással kizárólagos használatukba került ingatlanrészek önálló ingatlankénti kialakítását lehetővé teszik, kötelezettséget vállaltak az ingatlanokon fennálló közös tulajdon megszüntetésére. Megállapodtak abban is, hogy a felperestől megvásárolt tulajdoni hányadokra a felperes javára elidegenítési tilalmat alapítanak annak biztosítása érdekében, hogy a helyi építési szabályzat végrehajtásához, köztül létesítéséhez szükséges terület rendelkezésre álljon, melynek elajándékozását P.F., illetőleg Sz.T. térítésmentesen, a felperes felhívását követő 30 napon belül vállalta az út létesítését akadályozó felülepítmény esetleges elbontása mellett. Késedelmes teljesítés esetére késedelmi kötbért kötöttek ki.

- [4] A felperes tulajdonjog bejegyzése, elidegenítési tilalom feljegyzése iránti kérelmére az alperes 140.918/2/2021. számon hiánypótlási felhívást adott ki, melyben kérte annak a jognak a megjelölését, amelynek biztosítására az elidegenítési és terhelési tilalom szolgál.
- [5] Szerződő felek 2021. szeptember 21. napján az adásvételi és előszerződés 3., 5. pontjait módosították rögzítve, hogy a felperes javára elidegenítési tilalmat alapítanak „településrendezési eszköz útján közút létesítésének ajándékozással történő biztosítása” céljából.
- [6] Az alperes 140.918/5/2021. számú határozatával a tulajdonosváltást az I–IV. ingatlanokra átvezette, az elidegenítési tilalom tényének feljegyzése iránti kérelmet elutasította. Indokolása szerint a szerződő felek által megkötött szerződés és annak módosítása nem tartalmazza a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 5:31. § (1) bekezdése, valamint az ingatlan-nyilvántartásról szóló 1997. évi CXL. törvény (a továbbiakban: Inyvt.) végrehajtásáról kiadott 109/1999. (XII. 29.) FVM rendelet (a továbbiakban: Inytv. vhr.) 28. § (2) bekezdése szerinti jognak a megjelölését, melynek biztosítására az adott tilalom szolgál. Kifejtette, az elidegenítési és terhelési tilalom, az elidegenítési tilalom egyaránt járulékos jellegű jogintézmények, melynek önálló, biztosított jog nélküli alapítására nincs lehetőség. Utalt az Inytv. 39. § (3) bekezdés *a*) pontjára, 40. § (4) bekezdésére, 51. § (1) bekezdésére.

A kereseti kérelem, védírat

- [7] A felperes keresettel támadta a 140.918/5/2021. számú határozatot, kérve annak a megsemmisítését, alperes új eljárásra kötelezését. Álláspontja szerint a jogvita tárgya annak eldöntése, hogy milyen jogot lehet elidegenítési és terhelési tilalommal, valamint elidegenítési tilalommal biztosítani, a Ptk. által szabályozott bármely polgári jogot vagy csupán az Inytv. 16. §-ában nevesített jogot. A Ptk. 6:73. § (2) bekezdésére, a 6:58. §-ára, 6:2 §-ára, 5:31. § (1) bekezdésére hivatkozással előadta, hogy a megkötött adásvételi és előszerződéssel joga keletkezett az ajándékozási szerződés létrehozására, ezzel a szerződés tárgyát képező ingatlanrészek tulajdonjogának biztosítására. Az ajándékozási szerződés teljesedésével beépítésre alkalmas építési telkek alakulnak ki, mely a szerződő felek számára a jelenleginél jóval előnyösebb állapotot eredményez, mivel az ingatlanok értéke többszörösére nő, illetőleg az építési szabályoknak megfelelően beépíthetővé válnak. Az elidegenítési tilalom alapításával az előnyös állapot elérését kívánták biztosítani. A hatóság felhívására a szerződésmódosítással a biztosítani kívánt jogot pontosította. Az alperes tévesen értelmezte az elidegenítési és terhelési tilalomra, az elidegenítési tilalomra vonatkozó rendelkezéseket, határozata jogszabálysértő, az elidegenítési tilalom feljegyzésének jogszabályi feltételei fennállnak.
- [8] Kifejtette, a vonatkozó jogszabályok rendszertani és nyelvtani elemzésével (Ptk. 5:31. § (1) bekezdés, 5:168. § (1) bekezdés, Inytv. vhr. 28. § (2) bekezdés) megállapítható, hogy a „jogok feltüntetése” kifejezés nem az Inytv. 16. §-ban foglalt jogokra és azok biztosítására vonatkozik,

hanem bármely polgári jogi szerződéssel körülírt és pontosan meghatározott jogra. Az Inytv. szerint a jogot nem feltüntetik az ingatlan-nyilvántartásban, hanem bejegyzik (Inytv. 16. §), illetőleg feljegyzésre a tények tekintetében kerül sor (Inytv. 17. §), ennek megfelelően az elidegenítési tilalom feljegyzésekor a megjegyzés rovatban tüntetik fel az elidegenítési tilalommal biztosított, a felek által meghatározott jogot.

- [9] Hivatkozott arra, hogy az illetékről szóló 1990. XCIII. törvény (a továbbiakban: Itv.) 5. § (1) bekezdés *b*) pontja alapján teljes személyes illetékmentességben részesül.
- [10] Az alperes védíratában a kereset elutasítását kérte a határozatában foglalt indokok fenntartása mellett. Nem vitatta, hogy az Inytv.-ben feltüntetett jogon kívül a Ptk. által biztosított jogra is feljegyezhető a tilalom, így az eldöntendő jogkérdés az, hogy a szerződésmódosításban szereplő „településrendezési eszköz útján közút létesítésének ajándékozással történő biztosítására” kitétel értelmezhető-e az elidegenítési és terhelési tilalom alapjául szolgáló jogként. Álláspontja szerint nem, mivel az konkrét és egyértelmű jogként nem nevesíthető.

Az elsőfokú határozat

- [11] Az elsőfokú bíróság jogerős ítéletével a keresetet elutasította, felperest kereseti illeték megfizetésére kötelezve.
- [12] Döntését az Inytv. 17. § (1) bekezdésére, a Ptk. 5:31. § (1) bekezdésére, az Inytv. vhr. 28. § (2) bekezdésére alapította.
- [13] Indokolása szerint (utalva a Ptk. kommentár vonatkozó részére) az elidegenítési tilalom szerződéssel alapításának lehetőségét a Ptk. szélesebb körben lehetővé teszi a biztosítandó jog feltüntetése mellett. Egyetértett az alperes okfejtésével, miszerint a „településrendezési eszköz útján közút létesítésének ajándékozással történő biztosítására” nem értelmezhető az ingatlanhoz kapcsolódó, a felperest megillető jognak. A szerződésmódosítás szerint a magánszemély tulajdonosok arra vállalnak kötelezettséget, hogy egy későbbi időpontban ingatlanukból visszaajándékoznak a felperesnek egy előre meg nem határozott tulajdoni hányadot. Az, hogy a felperesnek, mint volt tulajdonosnak az elidegenítési tilalom alapítása milyen joga biztosítását szolgálja, nem állapítható meg. Utalt a BH 1997.477.számú eseti döntésre.

A felülvizsgálati kérelem és ellenkérelem

- [14] A felperes felülvizsgálati kérelmében a közigazgatási perrendtartásról szóló 2017. évi I. törvény (a továbbiakban: Kp.) 121. § (1) bekezdés *a*) pontja alapján a jogerős ítéletnek elsődlegesen a hatályon kívül helyezését, az elsőfokú bíróság új eljárásra és új határozat hozatalára utasítását; másodlagosan a Kp. 121. § (1) bekezdés *b*) pontja alapján a megváltoztatását, az alperes határozatának megsemmisítését és a hatóság új eljárásra, új határozat hozatalára kötelezését kérte.
- [15] Jogszabálysértésként az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény (a továbbiakban: Ákr.) 2. § (1) bekezdésére, a Kp. 84. § (2) bekezdésére, a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Pp.)

346. § (2) és (5) bekezdéseire, a Ptk. 5:31. §, 5:168. § (1) bekezdésére, a 6:1. § (1) bekezdésére, a 6:2. § (1) bekezdésére, a 6:58. §-ára, a 6:73. § (1)–(2) bekezdéseire, a 6:235. § (1)–(2) bekezdéseire és az Inyvt. vhr. 28. § (1)–(2) bekezdéseire hivatkozott.
- [16] Kifejtette, az elsőfokú bíróság helytállóan állapította meg a vonatkozó Ptk. kommentárral alátámasztva, hogy milyen esetekben lehetséges elidegenítési tilalmat alapítani, azonban a helyesen megállapított tényállásból téves következtetésre jutott. Utalt arra, hogy a településrendezési eszköz – a településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről szóló 314/2012. (XI. 8.) Korm. rendelet alapján – a településfejlesztési koncepció, a településszerkezeti terv, a szabályozási terv, a helyi építési szabályzat. Az ajándékozási szerződés fogalmát a Ptk. 6:235. § (1) bekezdése határozza meg, míg a közút fogalmát a közúti közlekedésről szóló 1988. évi I. törvény (Ktv.) 32. § (1) bekezdése. Álláspontja szerint – a biztosított jogot alkotó fogalmakat egyedileg és összességében is értékelve – kétséget kizáróan megállapítható a jog, aminek biztosítására szolgál az elidegenítési tilalom. Dologi jogi várományosa településrendezési eszköz útján a jövőben kialakuló közútnak a megkötött szerződés és annak módosítása alapján, mely egyrészt kötelezettség, másrészt jogosultság. A kötelezettség teljesítésének [Ptk. 6:1. § (1)–(2) bekezdései, 6:2. § (1) bekezdés, 6:58. §] a biztosítása az a jog, amiért az elidegenítési tilalmat a felek alapítani kívánják.
- [17] A jogszabályi rendelkezéseket a szerződés rendelkezéseivel együtt értelmezve megállapítható, hogy a szerződéssel joga keletkezett az abban rögzített ajándékozási szerződés létrehozására és ezzel az előszerződés tárgyát képező ingatlanrészek tulajdonjogának biztosítására az elidegenítési tilalom feljegyzésével, mely elidegenítési tilalmat a felek a szerződéssel és nem az előszerződéssel alapították.
- [18] Utalt arra, hogy az Itv. 5. § (1) bekezdés *b*) pontja alapján teljes személyes illetékmentességben részesül, így jogszabálysértő a kereseti illeték megfizetésére kötelező rendelkezés.
- A Kúria döntése és jogi indokai**
- [19] A felülvizsgálati kérelem a jogerős ítélet érdemét érintően nem alapos.
- [20] A Kúria az elsőfokú bíróság jogerős ítéletét a Kp. 115. § (2) bekezdése alapján alkalmazandó 108. § (1) bekezdésében foglaltak szerint a felülvizsgálati kérelem és ellenkérelem keretei között vizsgálja felül. A Kúria rendkívüli perorvoslati eljárásban a Kp. 115. § (1) bekezdése alapján jogkérdésben jár el, azt vizsgálhatja, hogy a felülvizsgálati kérelemmel támadott jogerős ítélet a felülvizsgálati kérelemben foglalt jogszabálysértést megvalósította-e vagy sem. A Kp. 120. § (5) bekezdése értelmében a felülvizsgálati eljárásban bizonyítás felvételének nincs helye, a Kúria a jogerős határozat meghozatalakor rendelkezésre álló iratok és bizonyítékok alapján dönt.
- [21] Az Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdése szerint mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogorvoslattal éljen az olyan bírósági, hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely jogát vagy jogos érdekét sérti.
- [22] A felperes az Alaptörvényben rögzített jogát gyakorolta akkor, amikor az alperesi határozat bírósági felülvizsgálata iránti keresetet, majd a meghozott elsőfokú ítélettel szemben felülvizsgálati kérelmet terjesztett elő.
- [23] A Kúriának abban a jogkérdésben kellett állást foglalnia, hogy a módosított adásvételi és előszerződés tárgyát képező, magánszemélyek által megvásárolt ingatlanrészre a felperes javára „településrendezési eszköz útján közút létesítésének ajándékozással történő biztosítására” elidegenítési tilalom ingatlan-nyilvántartási feljegyzésének elutasítása jogszerű-e.
- [24] A Ptk. 5:168. §-a rögzíti a bejegyzési elvet, mely szerint törvényben meghatározott egyes jogok keletkezése, módosulása és megszűnése az ingatlan-nyilvántartási tulajdoni lapra történő bejegyzéssel megy végbe. Az ingatlan-nyilvántartásba azokat a jogokat lehet bejegyezni, amelyek bejegyzését jogszabály lehetővé teszi.
- [25] A Ptk. 5:31. §-a szerint az elidegenítési és terhelési tilalom vagy az elidegenítési tilalom a polgári jog szabályai szerint a tulajdonjog tárgyára vonatkozó jog biztosítására alapítható. Ingatlan esetén az ingatlan-nyilvántartásban azt a jogot is fel kell tüntetni, amelynek biztosítására a tilalom szolgál.
- [26] E jogszabályi rendelkezés alapján a jogalkotó lehetővé teszi az elidegenítési és terhelési tilalom alapítását szerződéssel, azonban azt csak meghatározott jog érvényesítésének biztosítása érdekében engedi, melyet az ingatlan-nyilvántartásba a jog feltüntetésével együtt be kell jegyezni.
- [27] Az ingatlan-nyilvántartási eljárásra vonatkozó Inyvt. vhr. 28. § (1) bekezdése a Ptk. idézett szakaszával összhangban rögzíti, hogy elidegenítési és terhelési tilalmat, elidegenítési tilalmat, rendelkezési jogot korlátozó egyéb tilalmat egész ingatlanra vagy egész tulajdoni illetőségre, illetve ezek eszmei hányadára lehet feljegyezni. A (2) bekezdés kimondja, az elidegenítési és terhelési tilalomra, valamint az elidegenítési tilalomra vonatkozó feljegyzésben fel kell tüntetni azt a jogot, amelynek biztosítására a tilalom szolgál és a tilalom jogosultjának adatait.
- [28] A következetes bírói gyakorlat (BH 1997.477, Kfv.IV.37.352/2000/6/4.) szerint érvényesen elidegenítési és terhelési tilalom akkor köthető ki, ha az ingatlan tulajdonjogának átruházására irányuló szerződés megkötésekor az átruházónak vagy más személynek az adásvételi szerződés tárgyát képező ingatlanra vonatkozó olyan joga van, amelynek biztosítása céljából az elidegenítési és terhelési tilalom járulékos jogosultságként létesíthető. Ebből levezethetően amennyiben a kikötés nem a dologra vonatkozó jog biztosítását szolgálja, az elidegenítési tilalom a Ptk. 5:31. §-ába ütközik, a bejegyzés alapjául szolgáló okirat nyilvánvalóan érvénytelen, az Inyvt. 51. § (1) bekezdése alapján bejegyzésre nem alkalmas.
- [29] A felperes hivatkozása szerint a 2021. július 19. napján kelt adásvételi és előszerződés 3., 5. pontjait érintő 2021. szeptember 21-i módosítás a biztosítási kívánt jogot pontosította, az elidegenítési tilalmat a szerződő felek „településrendezési eszköz útján

- közút létesítésének ajándékozással történő biztosítására” kívánták alapítani. A szerződés módosítás 3. pontja ezt követően hosszan levezeti, hogy ez alatt mit is kell pontosan érteni.
- [30] A Kúria osztotta azt az alperesi és a jogerős ítéletben is kifejtett álláspontot, mely szerint „településrendezés útján közút létesítésének ajándékozással történő biztosítása” nem értelmezhető az elidegenítési tilalom alapjául szolgáló jogként. Az adásvételi és előszerződés módosításban rögzítettek szerint a magánszemély vevők, a megvásárolt ingatlanrészek tulajdonosai kötelezettséget vállaltak arra, hogy pontosan meg nem határozható időpontban, egy előre meg nem határozható területet, a tulajdoni hányadukból elajándékoznak a felperesnek, biztosítva a helyi építési szabályzat végrehajtásához, közút létesítéséhez a területet. A felperes az adásvételi és előszerződéssel, valamint annak módosításával egy jogilag biztosított helyzetet kívánt teremteni. Az elidegenítési tilalom a felperes hivatkozása szerint is egy jövőbeli útépitéshez szükséges terület biztosítására szolgált.
- [31] Az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVII. törvény (a továbbiakban: Étv.) 18. § (1) bekezdése rögzíti, hogy építési tevékenységet az e törvényben foglaltak, valamint az egyéb jogszabályok megtartásán túl csak a helyi építési szabályzat előírásainak megfelelően szabad végezni. A (2) bekezdés szerint, ha egy adott területre vonatkozóan nincs hatályban helyi építési szabályzat – vagy ha a helyi építési szabályzat e törvényben vagy a végrehajtására kiadott kormányrendeletben meghatározott kötelező tartalmi elemeket nem tartalmazza teljeskörűen –, építési munkát és egyéb építési tevékenységet végezni csak e törvény, valamint az építésügyi és településképi követelményekre vonatkozó egyéb jogszabályok megtartásával és csak akkor lehet, ha az építési tevékenység során érvényesül a településrendezési illeszkedés követelménye.
- [32] Az Étv. 23. §-a telekalakításra vonatkozó szabályokat tartalmaz, mely visszautal a helyi építési szabályzat előírásaira, a kiszolgáló út egyidejű megépítésére.
- [33] Az Étv. 25. és 26. §-a lehetővé teszi a települési önkormányzat részére a helyi építési szabályzatban meghatározott településrendelkezési célok megvalósításához szükséges ingatlanok esetében az elővásárlási jog gyakorlását, illetőleg közérdek esetén kisajátítási eljárás lefolytatását. Emellett az Étv. 27. §-a ismeri a kiszolgáló és lakóút céljára történő lejegyzés intézményét.
- [34] A felperes alapvetően polgári jogi eszközökkel kíván területet biztosítani egy közjogi eszközökkel szabályozott útépitéshez az Étv.-ben rögzített lehetőségek és garanciák nélkül, a helyi építési szabályzat végrehajtására. Az elidegenítési tilalom csak meghatározott jog érvényesíthetőségének biztosítása érdekében köthető ki, mely tulajdonhoz kapcsolódó jognak a feljegyzés pillanatában fenn kell állnia. A közútépítés az ingatlan hasznosításának egyfajta módja, mely nem értelmezhető a felperes ingatlanhoz kapcsolódó védendő jogaként. Az adásvételi és előszerződés 3. pontja, valamint annak módosítása a felperes javára ajándékozási szerződés megkötésére vonatkozó szándéknyilatkozatot tartalmaz a magánszemély vevők részéről, a közút létesítése céljából „szükséges” terület megszerzéséhez. Az ajándékozási szerződés önmagában biztosítja a felperes tulajdonszerzését. Az ajándékozással megszerzendő ingatlan hasznosítása szintén nem minősül biztosítandó jognak. A szerződés módosítás az egyértelmű, világos, védendő jog meghatározása helyett, csak hosszas körülírással próbálta megmagyarázni a jogi helyzetet.
- [35] Az ingatlanügyi hatóság regisztratív feladatokat lát el, az okirati elv alapján ellenőrzi a bejegyzési, feljegyzési kérelem alapján a formai, tartalmi megfelelőséget, mely jelen eljárásban az Inyvtv. vhr. 28. § (2) bekezdése szerint az elidegenítési tilalom biztosítását szolgáló jog feltüntetésének ellenőrzését jelenti. A jog feltüntetésének a kérelem alapjául szolgáló okiratból egyértelműen ki kell derülnie. Helytállóan hivatkozott az alperes arra, hogy a felperes által becsatolt szerződés és szerződés módosítás ingatlan-nyilvántartási feljegyzés alapjául szolgáló biztosítandó jogot nem tartalmazott.
- [36] A Kúria álláspontja szerint – a felperes hivatkozásával szemben – az elsőfokú bíróság ítéletének jogi indokolása a Pp. 346. § (2), (5) bekezdéseiben foglalt tartalmi követelményeknek megfelel.
- [37] A felperes felülvizsgálati kérelmében alappal sérelmezte, hogy – mivel helyi önkormányzatként az Itv. 5. § (1) bekezdés b) pontja alapján teljes személyes illetékmentességben részesül – az elsőfokú bíróság tévesen kötelezte illeték megfizetésére. Ez az eljárási jogszabálysértés azonban az ügy érdemét nem érintette.
- [38] Mindezek folytán a Kúria az elsőfokú bíróság érdemben helytálló ítéletét a Kp. 121. § (2) bekezdése alapján hatályában fenntartotta, az illeték fizetésére vonatkozó rendelkezését hatályon kívül helyezte megállapítva, hogy a felperest illeték fizetési kötelezettség nem terheli.

(Kúria Kfv.VI.37.726/2022/4.)

146 Ha a védírat elsődlegesen a keresetlevél visszautasítására irányul, azonban a bíróság a keresetlevelet nem utasítja vissza, akkor a bíróságnak az ügy érdemében hozott határozata indokolásában ki kell térnie arra, hogy az alperes által hivatkozott perakadály – a védíratban kifejtettek ellenében – miért nem áll fenn [2017. évi I. törvény (Kp.) 42. § (4) bek., 85. § (1) bek.]

A felülvizsgálat alapjául szolgáló tényállás

- [1] Budapest Főváros Kormányhivatala a BP-1008/13235-2/2019. számú végleges határozatával (a továbbiakban: határozat) a felperest az ingatlan homlokzatán jogellenesen kihelyezett reklám miatt az 500 000 forint közigazgatási bírság megfizetésére, egyben a jogellenesen elhelyezett reklámhordozó eltávolítására, valamint az eredeti állapot helyreállítására kötelezte. A határozattal szemben előterjesztett keresetet a Fővárosi Törvényszék a 42.K.705.192/2020/8. számú ítéletével elutasította.
- [2] Az alperes két alkalommal felhívta a felperest a fizetési kötelezettség teljesítésére és a

- reklámhordozó eltávolítására, melynek a felperes nem tett eleget.
- [3] Az alperes a BP-13/103/00018-15/2022. számú (a továbbiakban: Végzés I.) és a BP-13/103/00018-16/2022. számú (a továbbiakban: Végzés II.) végzéseivel – az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény (a továbbiakban: Akr.) 132–133. §-ai alapján – elrendelte a határozat végrehajtását.
- [4] A felperes a cégkapujára kézbesített Végzés I.-et és a Végzés II.-t 2022. június 10. napján vette át. A felperes jogi képviselője a Végzés I.-gyel és a Végzés II.-vel szemben 2022. július 11. napján 21:26:34-kor elektronikus úton keresetlevelet nyújtott be az alpereshez. A keresetlevél igazolási kérelmet nem tartalmazott.
- [5] A keresetlevélben foglaltakra tett alperesi védírat elsődlegesen a keresetlevél – közigazgatási perrendtartásról szóló 2017. évi I. törvény (a továbbiakban: Kp.) 48. § (1) bekezdés *i*) pontja szerinti – visszautasítására, másodlagosan a kereset elutasítására irányult. Elsődleges kérelme indokaként előadta, hogy a keresetindítási határidő nem eljárásjogi, hanem anyagi jogi határidő. Anyagi jogi határidő esetén a határidő akkor tekinthető megtartottnak, ha a keresetlevél 30 napon belül a közigazgatási szervhez megérkezik. A perbeli esetben azonban nem vitásan csak a 31. napon, hétfőn késő este lett benyújtva a keresetlevél és az a 32. napon érkezett meg az alpereshez. Álláspontja szerint a Kúria 4/2003. PJE határozata – érintve és magában foglalva az akkor hatályos közigazgatási perekre vonatkozó szabályozást is –, olyan, a perrendi szabályokon átívelő dogmatikai jelentőségű megállapításokat tett a keresetindítási határidő jogi természetével kapcsolatban, amelyek a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Pp.) és a Kp. talaján is érvényesnek tekintendők.
- [6] Hangsúlyozta, hogy a keresetlevél benyújtásának időpontjában semmilyen eljárás nem volt folyamatban, ezen az sem változtat, hogy a mulasztás igazolással kimenthető. Az anyagi jogi határidő *differentia specificája* ugyanis nem az, hogy az igazolással kimenthető-e vagy sem, hanem az, hogy a keresetlevél anyagi jogi igény érvényesítésének eszköze, egy eljárást indít meg, nem pedig egy folyamatban lévő eljárásba ékelődik. Nézete szerint a 4/2003. PJE határozat alapján megállapítható, hogy a keresetlevél benyújtása nem eljárási cselekmény, ezért arra a Pp. határidők számítására vonatkozó 146. § (5) bekezdésében foglalt rendelkezés nem alkalmazható.
- Az elsőfokú ítélet**
- [7] Az elsőfokú bíróság az 1.K.702.661/2022/6. számú ítéletével a kereset elutasította.
- [8] Indokolásának [2] bekezdésében – a per alapjául szolgáló tényállás körében – rögzítette, hogy: „A Végzés I. és Végzés II.-t az elektronikus kapcsolattartásra köteles felperes a szolgáltató letöltési igazolása alapján 2022. június 10. napján kézhez vette, a keresetlevelet 2022. július 11. napján (hétfőn) terjesztette elő, így a közigazgatási perrendtartásról szóló 2017. évi I. törvény (a továbbiakban: Kp.) 36. § (1) bekezdés *e*) pontja alapján alkalmazandó, a Pp. 146. § (5) bekezdése folytán (ha a határidő lejárt munkaszüneti napra esik, a határidő csak az azt követő legközelebbi munkanapon jár le), a Kp. 39. § (1) bekezdésében biztosított keresetindítási határidőt a bíróság megtartottnak tekintette, ezért az e körben el.”
- [9] Indokolásában a védírat körében csak a kereset elutasítása iránti indítványt és annak indokait ismertette. Az alperes keresetlevél visszautasítása iránti kérelmét és annak indokait meg sem említette.
- A felülvizsgálati kérelem**
- [10] Az alperes felülvizsgálati kérelmében az elsőfokú ítélet hatályon kívül helyezését és az ügyben eljáró bíróság új eljárás lefolytatására és új határozat hozatalára utasítását kérte.
- [11] Álláspontja szerint az elsőfokú ítélet sérti a Kp. 39. § (1) bekezdését, illetőleg a Pp. 146. § (5) bekezdését, valamint eltér a Kúria 4/2003. PJE határozatban kifejtett – közigazgatási perekre is irányadó – elvi jelentőségű állásfoglalásától, illetőleg a 70/2006. (XII. 13.) AB határozatban kimondottaktól.
- [12] Hangsúlyozta, ha a 4/2003. PJE határozatban foglaltakkal összhangban járt volna el az elsőfokú bíróság, akkor a kereset nem érdemben kellett volna elutasítani, hanem visszautasítani kellett volna a Kp. 48. § (1) bekezdés *i*) pontja alapján.
- [13] Hivatkozása szerint bár a védírata elsődlegesen a keresetlevél Kp. 48. § (1) bekezdés *i*) pontja szerinti visszautasítására irányult, hosszasan elemezve a 4/2003. PJE határozat megállapításait, ugyanakkor az elsőfokú ítélet e körben konkrét és alapos jogi indokolást nem tartalmaz. Nem derül ki az ítéletből, hogy az elsőfokú bíróság miért tekintette megtartottnak a keresetindítási határidőt, ha a keresetlevelet a 31. napon nyújtották be. Rámutatott arra, hogy az elsőfokú ítélet a nyelvi szintaxis megsértésével megszővegezett (2) bekezdése nem értelmezhető. Ugyanakkor azzal, hogy a Kp. 36. § (1) bekezdésére és a Pp. 146. § (5) bekezdésére hivatkozva döntött a bíróság a tekintetben, hogy a határidő megtartott, azt is állította a bíróság, hogy a keresetlevél előterjesztésére nyitva álló határidő nem anyagi jogi, hanem eljárásjogi határidő.
- [14] Álláspontja szerint az elsőfokú bíróság által vizsgálandó előkérdés – helyesen – az lett volna, hogy a keresetindítási határidő anyagi jogi vagy eljárásjogi határidőnek minősül-e. Ezt a kérdést azonban az ítéletében fel sem vetette a bíróság. A 4/2003. PJE határozat, a 70/2006. (XII. 13.) AB határozat és a határidők fogalmi, logikai rendszere alapján egyértelműen megállapítható az anyagi jogi határidő. Ha a bíróság megválaszolta volna ezt a kérdést, és eldöntötte volna, hogy a keresetindítási határidő anyagi jogi határidő, akkor már nem lehetett volna alkalmazni a Pp. 146. § (5) bekezdésében rögzített szabályt, mert az csak eljárásjogi határidő tekintetében alkalmazandó.
- [15] Hangsúlyozta, hogy a 4/2003. PJE határozat bár még a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: rPp.) talaján keletkezett, olyan elvi jelentőségű megállapításokat tesz a keresetindítási határidő anyagi, illetőleg eljárásjogi természetével kapcsolatban, amelyek dogmatikai jelentőségűek, ezért azok a Pp. és a Kp. talaján is érvényesek.

- [16] A 4/2003. PJE határozatban foglaltakból következően a keresetlevél az anyagi jogi igény érvényesítésének eszköze, ennél fogva egy eljárást indít meg, nem pedig egy folyamatban lévő eljárásba ékelődik. A keresetlevél benyújtása nem eljárási cselekmény, ezért arra a Pp. határidők számítására vonatkozó rendelkezései nem alkalmazhatók. A 4/2003. PJE iránymutatása alapján a határidő anyagi jogi jellegén az sem változtat, hogy maga a normaszöveg lehetővé teszi közigazgatási perekben igazolási kérelem előterjesztését.
- [17] A közigazgatási perekkel összefüggésben rámutatott arra, hogy a 4/2003. PJE határozat – tekintettel arra, hogy a 2003-ban hatályos polgári perrendtartás része volt – kitér a közigazgatási pereket megindító keresetlevélre is, és e tekintetben is irányadónak tartja a keresetindítási határidő anyagi jogi jellegét. A 2005. szeptember 1-jétől módosult rPp. 330. §-a – egyebek mellett – kiegészült azzal, hogy a 30 napos határidő megtartottnak tekintendő, ha a keresetlevelet a keresetindítási határidőn belül postára adták. Nézete szerint ez a kitétel a keresetindítási határidő anyagi jogi jellegén semmit nem változtat. Különösképpen nem lehet ebbe beleérteni azt a lehetőséget, hogy a keresetindítási határidő akkor is megtartott lenne, ha nem 30 napon belül, hanem a 31. napon nyújtják be.
- [18] Rámutatott továbbá arra, hogy a jelen ügyben alkalmazandó, a közigazgatási per megindítására nyitva álló határidőt a Kp. 39. § (1) bekezdése szabályozza. Ha maga a Kp. lehetővé tenné, hogy a keresetindítási határidő megtartott legyen akkor is, ha a határidő utolsó napja munkaszüneti napra esik és azt a következő munkanapon benyújtják, akkor ilyen szabályt tartalmazna. Azonban ilyen szabály a normaszövegben nincs.
- [19] A felperes felülvizsgálati ellenkérelmet nem nyújtott be.
- A Kúria döntése és jogi indokai**
- [20] Az elsőfokú ítélet érdemi felülbírálatra alkalmatlan.
- [21] A Kúria a rendelkezésre álló iratok alapján megállapította, hogy az elsőfokú ítélet indokolása a keresetindítási határidő megtartottsága körében olyan mértékben hiányos, hogy az alapján az elsőfokú bíróság jogi álláspontjának jogszerűsége érdemben nem vizsgálható. A felülvizsgálati kérelemben foglalt jogsértések az indokolás hiányossága okán nem bírálhatók el.
- [22] Amint arra a Kúria Közigazgatási-Munkaügyi Kollégium Joggyakorlat-elemző Csoportja A közigazgatási perjog Összefoglaló véleményében rámutatott, a közigazgatási pereket illetően hangsúlyozni kell, hogy a felek esetében az egyenlőség ténylegesen csak jogi, s ezen belül eljárásjogi szempontból állapítható meg, valójában szakmai vagy szociológiai értelemben a felek nyilvánvalóan nem egyenlők. A közigazgatási perek egyik állandó résztvevője – rendszerint alperesként – a közhatalom, illetve annak valamely szervezetrendszerére, a hozzá kapcsolódó szakmai lehetőségekkel és háttérrel. Szociológiai szempontból egy adott területen működő professzionális szervezetről van szó, számos kizárólagossággal, s ennek döntését teszi vitássá független fórum előtt az ellenérdekű fél. Ez az ellenérdekű fél a lehetőségeit tekintve nyilvánvalóan nem áll azonos színvonalon a perbeli ellenfelével, és ezt a kétségtelenül fennálló egyensúlytalanságot olyan garanciák beépítésével kell kiküszöbölni, amely a polgári perek esetében általában nem indokolt (7. oldal 2. bekezdés).
- [23] Ilyen, a polgári peres szabályokhoz – Pp. 342. § (1) bekezdés – képest eltérő szabály, hogy a közigazgatási perben a bíróság nem az ellenérdekű felek kérelmei által behatárolt körben dönt, hanem a közigazgatási tevékenység jogszerűségét a kereseti kérelem korlátai között vizsgálja [Kp. 85. § (1) bekezdés]. Mindebből következően a közigazgatási per nem a kereseti kérelem és a védírat korlátai között, hanem a kereseti kérelem és a támadott egyedi döntés indokainak korlátai között folyik. Mindezért nem áll fenn a védírat kimerítésének kötelezettsége.
- [24] A Kp. 42. § (4) bekezdése szerint, ha a keresetlevél nem felel meg a 37. §-ban meghatározott követelményeknek, vagy a keresetlevél visszautasításának van helye, az alperes a védíratban csak erre köteles kitérni.
- [25] A kiemelt rendelkezésből látható, hogy ha az alperes úgy ítéli meg, hogy a keresetlevél visszautasításának van helye, érdemi védekezést nem kell előadnia a védíratban. Ha a bíróság alaposnak tartja az alperesnek a keresetlevél visszautasítására irányuló indítványát, a keresetlevelet végzéssel visszautasítja, ha viszont nem tartja azt alaposnak, nem hoz a perakadály fennállásának hiányát megállapítható, jogorvoslattal támadható végzést, hanem fel kell hívnia az alperes érdemi védekezés előterjesztésére. Ilyen esetben az ügy érdemében hozott határozatában kell számot adnia arról, hogy miért nem volt alapos az alperesnek a perakadály fennállására vonatkozó álláspontja.
- [26] Jelen ügyben az alperes a védíratában elsődlegesen a keresetlevél visszautasítására tett indítványt, hosszasan elemezve a keresetindítási határidő jogi jellegét, illetőleg a 4/2003 PJE határozatban kimondottak közigazgatási perekben történő alkalmazhatóságát és ennek a Kp. hatálya alatti tarthatóságát.
- [27] Az elsőfokú bíróság az ítélete indokolásában a védírat ismertetése körében azonban csak az ügy érdemében kifejtett alperesi nyilatkozatot ismertette, a perakadály kapcsán előadott alperesi kérelmet és az ahhoz tartozó álláspontot meg sem említette.
- [28] A keresetlevél visszautasítására irányuló alperesi indítványra ítéletének indokolása [2] bekezdésében – a per alapjául szolgáló tényállás körében – reagált. Ám amit e körben kifejtett az egy befejezetlen, értelmezhetetlen mondat, amely tulajdonképpen a Pp. 146. § (5) bekezdésében foglaltak ismertetéséből és a Kp. 39. § (1) bekezdésének felhívásából áll. Abból teljes mértékben hiányzik annak levezetése, hogy miért következik a felhívott jogszabályokból a keresetindítási határidő megtartottsága. Ez különösen arra tekintettel sem lett volna mellőzhető, hogy az alperes részletes, dogmatikai jelentőségű kérdéseket is felvető érvelését adta az elsődleges kérelméhez kapcsolódó jogi álláspontjának.
- [29] Abból, hogy a bíróságnak a kereseti kérelemről kell döntenie, nem következik, hogy az alperest ne

- illetné meg az indokolt döntéshez való jog a perakadályra való hivatkozása körében. Az alperes a per során nem kap a perakadály fennállásának hiányát megállapító önálló jogorvoslattal támadható végzést, így a bíróság álláspontját csak az ügy érdemében hozott határozatból ismerheti meg, és azt csak az ügy érdemében hozott határozattal szembeni jogorvoslatban kifogásolhatja.
- [30] A 11/2019. (III. 29.) AB határozatában az Alkotmánybíróság a következőképpen foglalta össze a jogorvoslati jog lényegét: „minden jogorvoslat lényegi, immanens eleme a jogorvoslati lehetőség, vagyis hogy a jogorvoslat fogalmilag és szubsztanciálisan tartalmazza a jogsérelem orvosolhatóságát. A jogorvoslat ténylegességének követelménye, vagyis az, hogy a jogorvoslati fórum képes legyen a jogsérelem orvoslására, két elemet foglal magában: egyrészt, hogy a jogorvoslati fórumrendszer igénybevételét nem gátolják-e jogszabályi előírások, másrészt, hogy milyen a jogorvoslati fórum terjedelme, azaz teljeskörűsége, illetve korlátozottsága. A hatékony bírói jogvédelem követelménye része a tisztességes bírósági eljárásnak. A jogi szabályozással szemben alkotmányos igény, hogy a perbe vitt jogokról a bíróság érdemben dönthesse. Önmagában a bírói út igénybevételének formális biztosítása ugyanis nem elegendő az eljárási garanciák teljesedéséhez, hiszen az alkotmányos szabályban előírt garanciák éppen azt a célt szolgálják, hogy azok megtartásával a bíróság a véglegesség igényével hozhasson érdemi döntést. A tisztességes eljárás alkotmányos követelményrendszerét kielégítő hatékony bírói jogvédelem pedig attól függ, hogy az eljárási szabályok értelmében a bíróság mit vizsgálhat felül” (11/2019. (III. 29.) AB határozat, [11]). Az Alkotmánybíróság továbbá rámutatott arra, hogy: „a jogorvoslati jog nyújtotta jogvédelem hatékonyságához pedig az szükséges, hogy ténylegesen érvényesüljön és képes legyen a döntés által okozott sérelem orvoslására” (22/2013. (VII. 19.) AB határozat, indokolás [26]). Minden jogorvoslat lényegi eleme a »jogorvoslat« lehetőség, vagyis a jogorvoslat fogalmilag és szubsztanciálisan tartalmazza a jogsérelem orvosolhatóságát (23/1998. (IV. 9.) AB határozat, ABH 1998, 182, 186, megerősítette: 3064/2014. (III. 26.) AB határozat, indokolás [15]. 3064/2014. (III. 26.) AB határozat, indokolás [15] és 14/2015. (V. 26.) AB határozat, indokolás [29], valamint a 18/2020. (VII. 21.) AB határozat, indokolás [74].
- [31] Az Alkotmánybíróság kifejtette, hogy a tisztességes bírósági eljárásból fakadó elvárás az eljárási szabályok Alaptörvénynek megfelelő alkalmazása, ami a jogállami keretek között működő bíróságok feladata. Az eljárási törvény rendelkezéseire is figyelemmel, a tisztességes bírósági eljárás alkotmányos követelménye a bírói döntésekkel szemben azt a minimális elvárást mindenképpen megfogalmazza, hogy a bíróság az eljárásban szereplő feleknek az ügy lényegi részeire vonatkozó észrevételeit kellő alaposan megvizsgálja, és ennek értékeléséről határozatában számot adjon (7/2013. (III. 1.) AB határozat, Indokolás [33]–[34]).
- [32] Az Alkotmánybíróság gyakorlatából következően az indokolt bírói döntéshez való jog azt az általános követelményt támasztja a bíróságokkal szemben, hogy a perben szereplő feleknek az ügy lényegi részeire vonatkozó észrevételeit kellő alaposan megvizsgálja, és ennek értékeléséről határozatában számot adjon. Az indokolás tartalmát és terjedelmét a jogvita jellege, az alkalmazandó eljárásjogi rendelkezések, a perben előadott kérelmek és az ahhoz kapcsolt indokolás, valamint a választ igénylő kérdések súlya és jellege határozza meg.
- [33] Az elsőfokú ítélettel szemben biztosított jogorvoslat akkor tényleges, érdemi és hatékony, ha az elsőfokú bíróság a keresetlevél visszautasítása iránti indítvány alaptalanságának indokait nem formálisan, hanem a védíratban kifejtettekhez igazodóan megjeleníti ügydöntő határozata indokolásában. Az alperes abból ismerheti meg ugyanis a bíróságnak a perakadály fennállásának hiányát illető álláspontját, amellyel szemben akkor gyakorolhatja hatékonyan a jogorvoslati jogát, ha a bíróság álláspontja nem csak formálisan, hanem érdemben kifejtésre kerül. Indokok hiányában nincs abban a helyzetben, hogy elfogadja a bíróság érvelését, de azzal sincs tisztában, hogy milyen szempontból kellene cáfolni a bíróság álláspontját.
- [34] A Kp. rendelkezéseinek – 42. § (4) bekezdés, 85. § (1) bekezdés – az Alaptörvénnyel összhangban álló értelmezéséből következően egy olyan indoklás a követelmény a perakadály hiányát megállapító bírói döntéssel szemben, amely biztosítja a perorvoslat gyakorolhatóságát. Az elsőfokú bíróság befejezetlen, a jogszabály szövegét idéző, de ahhoz jogi levezetést nem adó mondata, különös tekintettel a védíratban feltett kérdések súlyára és dogmatikai jelentőségére, ezt a követelményt nem elégíti ki. Nem állapítható meg ugyanis az elsőfokú ítéletből, hogy a védíratban kifejtetteket az elsőfokú bíróság miért nem tartotta alaposnak, és az abban foglaltakkal szemben mi a bíróság jogi álláspontja.
- [35] A fentiekre tekintettel a Kúria a Kp. 121. § (1) bekezdés a) pontját alkalmazva az elsőfokú ítéletet hatályon kívül helyezte, és az elsőfokú bíróságot új eljárás lefolytatására és új határozat hozatalára utasította.
- [36] Az új eljárás során az elsőfokú bíróságnak vizsgálnia kell a perakadály fennállását, ha azt állapítja meg, hogy a keresetlevél elkésett, akkor a keresetlevelet vissza kell utasítania. Ha azonban azt állapítja meg, hogy a keresetindítási határidő a felperes megtartotta, úgy az ügy érdemében hozott határozata indokolásában részletes indokolást kell adni a perakadály fennállásának hiányáról, kitérve a védíratban kifejtett dogmatikai jelentőségű kérdésekre, így a 4/2003. PJE határozat Kp. hatálya alatti alkalmazhatóságára, tekintettel a 70/2006. (XII. 13.) AB határozatban foglaltakra is.

(Kúria Kfv.VI.37.806/2022/4.)

147^I A visszaküldés a bíróság eljárásjogi cselekménye, amely a fellebbezéssel vagy felülvizsgálati kérelemmel megindított jogorvoslati eljárási szakaszt lezárja, és amely a felterjesztő bíróság számára kötelezést tartalmaz. Jöghatározata, hogy a felterjesztő bíróságnak a

kötelezésben kapott, jellemzően a jogorvoslati kérelem érdemi elbírálásra való alkalmassági vizsgálatával kapcsolatos feladatot el kell végeznie és annak eredményeként újra kell döntenie arról, hogy a jogorvoslati kérelmet felterjeszti vagy más jogkövetkezményt alkalmaz. A visszaküldés, figyelemmel arra, hogy a közigazgatási perben eljáró bíróság a per érdemében ítélettel, a per során felmerült minden más kérdésben végzéssel dönt [Kp. 84. § (1) bekezdés], tartalmilag és a forma szerint is végzés.

II. A Kp. 102. § (1) bekezdés b) pontjában a „fellebbezést törvény kizárja” rendelkezést a jogalkalmazás során úgy kell értelmezni, hogy a bíróságnak a fellebbezést vissza kell utasítania, ha az olyan határozat ellen irányul, amellyel szemben a fellebbezést törvény nem teszi lehetővé [2017. évi I. törvény (Kp.) 99. §, 102. §, 112. §].

A tényállás

- [1] A Pécsi Törvényszék az ügy iratait – az alperesnek a 11.K.700.386/2021/23. számú ítélet ellen benyújtott fellebbezésére tekintettel – a másodfokú bírósághoz (a Fővárosi Ítéltáblához) felterjesztette. Az ítéltábla észlelte, hogy az alperes a fellebbezését nem az arra rendszeresített nyomtatványon terjesztette elő, ezért a fellebbezést érdemben nem bírálta el, hanem a felterjesztett iratokkal együtt a 2. sorszámú végzésével az elsőfokú bíróságnak visszaküldte annak megfontolására, hogy az ügyben helye lehet-e a közigazgatási perrendtartásról szóló 2017. évi I. törvény (a továbbiakban: Kp.) 102. § (1) bekezdés d) pontjában foglalt intézkedésnek, a bírósági ügyvitel szabályairól szóló 14/2002. (VIII. 1.) IM rendelet 75/C. § (2b) bekezdésére (a továbbiakban: Bűsz.) és a Kúria következetes gyakorlatára figyelemmel. A végzés jogorvoslati záradékot nem tartalmazott. Az alperes az ítéltáblának az iratok visszaküldéséről rendelkező végzése ellen fellebbezést terjesztett elő.

Az első fokon eljáró bíróság végzése

- [2] Az ítéltábla – mint első fokon eljáró bíróság – az alperes fellebbezését visszautasította. Végzését ezzel indokolta, hogy a fellebbezés érdemi elbírálására nincs törvényes lehetőség a Kp. 7. § (2) bekezdés a) pontja, a 99. § (1) bekezdése, a 102. § (1) bekezdés b) pontja és a 112. § (1) bekezdése alapján.
- [3] Annak eldöntéséhez, hogy az iratok visszaküldéséről rendelkező végzés fellebbezhető-e, az ítéltábla megvizsgálta a visszaküldő végzés perjogi természetét a vonatkozó kommentárirodalom és a kúriai gyakorlat alapján. Megállapította, hogy az iratok visszaküldéséről rendelkezés a bírói gyakorlat által kialakított intézkedési forma, amelyet a másodfokú bíróság a felterjesztés szabályosságának vizsgálatát követően alkalmaz, ha észleli, hogy az elsőfokú bíróság nem tett eleget a perrendi vagy ügyviteli kötelezettségének, ideértve a Kp. 102. §-a szerinti körülmények vizsgálatának elmulasztását is.
- [4] Megállapította, hogy a másodfokú bíróságnak az iratok elsőfokú bíróságra történő visszaküldése tárgyában hozott, tartalmilag kizárólag ügyviteli rendelkezést tartalmazó végzése ellen a Kp., eltérő

rendelkezése hiányában, illetve az ilyen végzések perjogi természetére tekintettel nem biztosít fellebbezési lehetőséget, ezért a Kp. 102. § (1) bekezdés b) pontja alapján a fellebbezés visszautasításának van helye.

A fellebbezés és az észrevétel

- [5] Az alperes fellebbezésében a végzés hatályon kívül helyezését és az ítéltáblának a határozatában hivatkozott kúriai döntések megküldésére kötelezését kérte. Álláspontja szerint sem a Kp., sem a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Pp.) alapján nem létezik „megfontolásra visszaküldő végzés”, illetve a törvények az „ügyviteli rendelkezést tartalmazó végzés” elleni fellebbezés kizárását nem nevesítik, ezért a végzés sérti a Kp. 48. § (1) bekezdés b) pontjában, 102. § (1) bekezdés b) pontjában foglalt rendelkezéseket, az Alaptörvényben biztosított jogorvoslati jogot. Az ítéltábla jogszabályi alap nélkül, lényegében jogalkotóként hozta meg döntését, a visszaküldést elrendelő végzése ellen nem biztosított jogorvoslatot, azt a felek részére nem küldte meg. Előadta, hogy az ítéltábla által hivatkozott Nagykommentár nem a jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Jat.) szerinti jogforrás, amely csak arra az esetre írja elő „megfontolásra visszaküldő végzés” és az „elnöki meghagyás” intézményének alkalmazását, amikor a másodfokú bíróság nem képes az elsőfokú bíróság mulasztását pótolni. Ha a perbeli esetben az ítéltábla a fellebbezést visszautasította volna, a végzése ellen biztosított lett volna a jogorvoslati jog. A „megfontolásra visszaküldő végzés” sérti a jogbiztonságot és az Alaptörvényben biztosított jogorvoslati jogot, mert az eljárásjogi jogszabályok a fellebbezés felterjesztését követően az elsőfokú bíróságnak nem teszik lehetővé, hogy ettől a döntéstől eltérő döntést hozzon, illetve ha a másodfokú bíróság maga hozza meg a visszautasító végzést az ellen biztosított lett volna a jogorvoslati jog. A másodfokú bíróság „megfontolásra visszaküldő” végzésével presszionálta az elsőfokú bíróságot, mert előírta részére, hogy álláspontja szerint mi lenne a helyes döntés. A visszaküldő végzés végrehajtásával az elsőfokú bíróság megsértette a Kp. 102. és 103. §-ában foglalt rendelkezéseket, mert egyszerre létezik a fellebbezést felterjesztő és a fellebbezést visszautasító végzése. Ha az ítéltábla álláspontja szerint a fellebbezés visszautasításának volt helye, a Kp. 104. § (1) bekezdésében és 45. (helyesen: 48.) § (1) bekezdés c) pontjában foglalt rendelkezések alapján az erre vonatkozó döntést neki kellett volna meghoznia. Utalt továbbá arra, hogy az ítéltábla által hivatkozott kúriai gyakorlat az anonim határozatok gyűjteményében nem érthető el.
- [6] A felperes a fellebbezésre észrevételt nem terjesztett elő.
- A Kúria döntése és jogi indokai**
- [7] A fellebbezés – az alábbiak szerint – megalapozatlan.
- [8] Az ítéltábla, mint másodfokú bíróság a 2. számú végzésében az ítélet elleni fellebbezés felterjesztésének feltételei vizsgálatára küldte vissza a felterjesztett iratokat, mivel a Kp. 102. § (1)

- bekezdésében meghatározott okok miatti intézkedés megtételére a jogalkotó az elsőfokú bíróságot jogosította és kötelezte, míg a 4. számú végzésében a fellebbezés és az iratok visszaküldéséről rendelkező végzés elleni fellebbezés visszautasításáról rendelkezett. A fellebbezésben foglaltak kapcsán a Kúria mindenekelőtt azt emeli ki, hogy ennek a fellebbezési eljárásnak a tárgya nem az ítéletábra mint másodfokú bíróság által meghozott 2. számú végzés jogszerűségének vizsgálata, hanem az ítéletábra mint elsőfokú bíróság által 4. szám alatt meghozott – az alperes 2. számú végzése ellen benyújtott fellebbezést visszautasító – végzés jogszerűsége. A Kúria ezért az alperesnek a visszaküldő végzéssel kapcsolatban előadott kifogásait és érveit kizárólag azzal összefüggésben vizsgálhatta, hogy a fellebbezés visszautasításának feltételei fennálltak-e, volt-e helye a 2. számú végzés ellen fellebbezésnek.
- [9] Az Alaptörvény alkotmányos alapjogként biztosítja a jogorvoslathoz való jogot [XXVIII. cikk (7) bekezdés], azonban az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó részletes (az egyes jogágakat érintő) szabályokat törvény állapítja meg, illetve az alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható [Alaptörvény I. cikk (3) bekezdés].
- [10] A Kp. – a jogorvoslathoz való alkotmányos alapjog érvényesülése érdekében – a negyedik részében szabályozza a perorvoslatok perjogi szabályait, az egyes perorvoslati formákat. A perorvoslatok között a bírósági határozatokkal szembeni rendes jogorvoslat formája a fellebbezés, amelyet a fél az elsőfokú bíróság nem jogerős határozataival (az ítélettel és a végzéssel) szemben vehet igénybe. A fellebbezési jog azonban nem korlátlan, a fél a közigazgatási perben csak akkor terjeszthet elő fellebbezést a bíróság határozatával (ítéletével vagy végzésével) szemben, ha a fellebbezési jogot a Kp., illetve a Kp. rendelkezése alapján alkalmazandó Pp. rendelkezései biztosítják és a fellebbezés egyéb törvényi feltételei is fennállnak. A Kp. rögzíti az ítélet elleni fellebbezés részletes szabályait (Kp. 99. §), a végzés elleni fellebbezés körébe tartozó szabályok tekintetében csak az eltéréseket határozza meg (Kp. 112. §), ebben a körben a Pp. rendelkezései nem alkalmazhatók.
- [11] A Kp. 99. § (1) bekezdése értelmében, ha törvény lehetővé teszi, a fél az elsőfokú ítélet ellen jogszabálysértésre, illetve a Kúriának a Bírósági Határozatok Gyűjteményében közzétett határozatától jogkérdésben való eltérésre hivatkozással fellebbezéssel élhet. A (2) bekezdés szerint fellebbezésnek van helye, ha a közigazgatási cselekményt megelőző eljárás nélkül valósították meg vagy a törvény által meghatározott jogvitában.
- [12] A Kp. 102. § (1) bekezdés *b)* pontja szerint az első fokon eljáró bíróság a fellebbezést visszautasítja, ha az olyan határozat ellen irányul, amely ellen a fellebbezést törvény kizárja.
- [13] A Kp. 112. § (1) bekezdése értelmében a fél a bíróság végzése ellen a Kp.-ban meghatározott esetben terjeszthet elő fellebbezést. A Kp. 112. §-ához fűzött indokolás szerint „[a] fellebbezéssel támadható végzéseket az elsőfokú eljárás szabályai határozzák meg, hiszen azon esetekben van helye fellebbezésnek, ha a törvény külön megengedi”.
- [14] A fentiek alapján – a szabályozás logikájára is figyelemmel – a Kp. 102. § (1) bekezdés *b)* pontjában a „fellebbezést törvény kizárja” rendelkezést a jogalkalmazás során úgy kell értelmezni, hogy a bíróságnak a fellebbezést vissza kell utasítania, ha az olyan határozat ellen irányul, amellyel szemben a fellebbezést törvény nem teszi lehetővé.
- [15] Az ítéletábra végzésében helytállóan helyezkedett arra az álláspontra, hogy a fellebbezés szempontjából a Kp. 112. § (1) bekezdése alapján annak volt jelentősége, hogy a visszaküldő végzést a Kp. rendelkezései nem nevesítik fellebbezéssel támadható végzéseként.
- [16] Az ítéletábrának az iratvisszaküldés perjogi természetére tett megállapításaival a Kúria túlnyomórészt, a következő pontosítással egyetért. A visszaküldés a bíróság eljárásjogi cselekménye, amely a fellebbezéssel vagy felülvizsgálati kérelemmel megindított jogorvoslati eljárási szakaszt lezárja, és amely a felterjesztő bíróság számára kötelezést tartalmaz. Jogkövetkezménye, hogy a felterjesztő bíróságnak a kötelezésben kapott, jellemzően a jogorvoslati kérelem érdemi elbírálásra való alkalmassági vizsgálatával kapcsolatos feladatot el kell végeznie és annak eredményeként újra kell döntenie arról, hogy a jogorvoslati kérelmet felterjeszti vagy más jogkövetkezményt alkalmaz. A visszaküldés, figyelemmel arra, hogy a közigazgatási perben eljáró bíróság a per érdemében ítélettel, a per során felmerült minden más kérdésben végzéssel dönt [Kp. 84. § (1) bekezdés], tartalmilag és a forma szerint is végzés.
- [17] A Kúria utal arra is, hogy az ítéletábra végzéséből egyértelműen kitűnik, hogy a kommentáriródatmal – az alperes által előadottaktól eltérően – nem jogforrásként, hanem a törvény rendelkezéseinek az értelmezését segítő, a bíróság álláspontját alátámasztó eszközként használta, ami nem ütközik a Jat. rendelkezéseibe, a jogtudomány eredményei a jogalkalmazás során felhasználhatók.
- [18] Az alperes fellebbezésében a Kp. 48. § (1) bekezdés *b)* pontjának és a 104. § (1) bekezdés *b)* pontjának megsértését az iratok visszaküldését elrendelő végzéssel összefüggésben állította, vagyis a visszaküldés jogszerűségét vitatta, amely – a korábban kifejtettekre tekintettel – nem fellebbezhető végzés, a másodfokú vizsgálatnak nem lehet a tárgya. Ezért a Kúria annak rendelkezéseit (tartalmát) nem vizsgálhatja felül, nem foglalhat állást abban a kérdésben, hogy az ítéletábrának a visszaküldés helyett az alperes fellebbezésének a visszautasításáról kellett volna rendelkeznie.
- [19] Mindezekre figyelemmel a Kúria megállapította, hogy az ítéletábra fellebbezést visszautasító döntése nem sérti a Kp. 7. § (2) bekezdés *a)* pontjában, 99. § (1) bekezdésében, 102. § (1) bekezdés *b)* pontjában és 112. § (1) bekezdésében foglalt rendelkezéseket.
- [20] A bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény (a továbbiakban: Bszi.) 163. § (1) bekezdése szerint a Kúria a jogegységi

határozatot a jogegységi panasz eljárásban, valamint a jogorvoslat a törvényesség érdekében folytatott eljárásban hozott határozatát, az általa az ügy érdemében hozott és a hatályon kívül helyező határozatot, az ítéletábra az általa az ügy érdemében hozott határozatot, a törvényszék – ha a felülvizsgált közigazgatási határozatot egyfokú eljárásban hozták, és a bíróság határozata ellen nincs helye rendes jogorvoslatnak – az általa a közigazgatási perben az ügy érdemében hozott határozatot a Bírósági Határozatok Gyűjteményében digitális formában közzéteszi. A Bszi. 163. § (1a) bekezdése szerint a Kúria a Bírósági Határozatok Gyűjteményében közzéteszi az (1) bekezdésben nem említett, az általa a felülvizsgálati kérelmet érdemben elbíráló határozatát is.

- [21] A Bűsz. 10. § (1) bekezdés második mondata szerint az eljárásban részt nem vevő személy részére a bíróság elnöke engedélyezheti a felvilágosítást, ha ahhoz az érintett hozzájárult, vagy azt jogszabály egyébként lehetővé teszi.
- [22] Az alperes fellebbezésében kérte az ítéletábra fellebbezést visszautasító végzésében felsorolt, az iratok visszaküldésével kapcsolatos kúriai határozatok részére történő megküldését. A felsorolt kúriai határozatok nem a Bszi. idézett rendelkezései körébe tartoztak, és nem a felek ügyében keletkezett határozatok, ezért a felek részére történő megküldésük törvényi feltételei nem állnak fenn, azokról a felvilágosítást a bíróság (a Kúria) elnöke engedélyezheti.
- [23] Mindezekre tekintettel a Kúria a fellebbezést visszautasító végzést – a Kp. 109. § (1) bekezdése és 112. § (1) bekezdése alkalmazásával – helyben hagyta.

(Kúria Kpkf.VII.45.026/2023/2.)

148 Ha a szabályozási szintek között az egymásnak való megfelelés csak részleges, önkormányzati rendelet más jogszabályba ütközése kivételesen megállapítható [1997. évi LXXVIII. törvény (Étv.) 4. § (3a) bek.; 2010. évi CXXX. törvény (Jat.) 22. § (1) bek. d) pont].

Az indítvány alapjául szolgáló tényállás

- [1] Az indítványozó felhívta az érintett önkormányzatot (a továbbiakban: Önkormányzat), hogy a jogbiztonság és a jogalanyok alapvető jogainak védelme érdekében 2022. július 14. napjára visszamenőleges hatállyal semmisítse meg Budapest Főváros XIV. Kerület Zuglói Önkormányzata Képviselő-testületének a 190-es tömb területére változtatási tilalom elrendeléséről szóló 21/2022. (VII. 13.) önkormányzati rendeletét (a továbbiakban: Ör.1.) és a 190-es tömb területére építési és telekalakítási tilalom elrendeléséről szóló 22/2022. (VII. 13.) önkormányzati rendeletét (a továbbiakban: Ör.2.). A 190-es jelű tömb a Lócsei út–Bosnyák utca–Bosnyák köz–Rákospatak utca–Csömöri út által határolt.
- [2] Az indítványozó által kibocsátott törvényességi felhívás a helyi önkormányzatok törvényességi felügyeletének részletes szabályairól szóló 119/2012. (VI. 26.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Tfvh.) 9. § b) és d) pontja alapján eredménytelennek bizonyult. A Magyarország helyi

önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény (a továbbiakban: Möt.) 134. § (2) bekezdése alapján az indítványozó a törvényességi felügyeleti eljárás egyéb eszközeinek alkalmazásáról döntött.

Az indítvány és az Önkormányzat védírata

- [3] A fenti előzmények alapján az indítványozó a Möt. 136. § (2) bekezdésében biztosított jogkörével élve kezdeményezte a Kúriánál az Ör.1. és az Ör.2. jogszabállyal való összhangjának felülvizsgálatát és azok megsemmisítését.
- [4] Megállapítása szerint, hivatkozással az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény (a továbbiakban: Étv.) 4. § (3a) bekezdésében foglalt felhatalmazásra is, a tilalmi rendeletek hatályba lépésekor, 2022. július 4-én a 190-es tömb területén a Zuglói Városközpont Kft. által vezetett beruházás (továbbiakban: Zuglói Beruházás) nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű ügynek minősült az egyes gazdaságfejlesztési célú és munkahelyteremtő beruházásokkal összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról, valamint egyes nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról szóló kormányrendeletek módosításáról szóló 141/2018. (VII. 27.) Korm. rendelet (a továbbiakban: 141-es Korm. rendelet) alapján. A Zuglói Beruházás kiemelt jellegét megerősítette a 2022. augusztus 12-én hatályba lépett a Budapest XIV. kerületében komplex ingatlanfejlesztésre, illetve az ahhoz kapcsolódó építmények, infrastrukturális fejlesztések megvalósítására irányuló beruházással összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánításáról és a beruházás kiemelten közérdekű beruházássá nyilvánításáról szóló 314/2022. (VIII. 11.) Korm. rendelet (a továbbiakban: 314-es Korm. rendelet) is, amely a 141-es Korm. rendeletnek a Zuglói Beruházást érintő rendelkezéseit egyidejűleg hatályon kívül helyezte.
- [5] A 314-es Korm. rendelet 5. § (2) bekezdése szerint a 190-es tömbben változtatási és építési tilalom nem alkalmazható, (3) bekezdésének szabályai pedig a telekalakítási tilalmat zárják ki. Az indítványozó szerint az Önkormányzat tudatosan, a magasabb szintű előírásokban megfogalmazott céllal ellentétes szabályozást fogadott el azzal, hogy az Ör.-ek ilyen tilalmakat mondanak ki, megsértve ezzel az Möt. 9. §-ában az önkormányzati joggyakorlás alapelvei között nevesített rendeltettségű joggyakorlás elvét. Magyarország Alaptörvénye (a továbbiakban: Alaptörvény) 32. cikk (3) bekezdése értelmében az önkormányzati rendelet más jogszabállyal nem lehet ellentétes, aminek az adott önkormányzati rendelet hatályban létének teljes ideje alatt köteles megfelelni. Az Ör.1. és Ör.2. vonatkozásában azonban e feltétel nem teljesül.
- [6] Az indítványozó szerint a 314-es Korm. rendeletben kiemelt földrészetek és a tilalmi rendeletekkel érintett 190-es tömb területe között átfedés található, a hatályos önkormányzati szabályozás emiatt is magasabb szintű jogszabályba ütközik, az elrendelt tilalmak nem alkalmazhatók. A 190-es tömb azon földrészleteire, amelyekre a 314-es Korm. rendelet

- nem terjed ki, önálló változtatási, építési tilalom nem vonatkozhat, figyelemmel arra, hogy a településtervek tartalmáról, elkészítésének és elfogadásának rendjéről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről szóló 419/2021. (VII. 15.) Korm. rendelet és a településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről szóló 314/2012. (XI. 8.) Korm. rendelet (a továbbiakban: 314/2012. Korm. rendelet) előírásai értelmében kerületi építési szabályzat legalább településszerkezeti egységre, módosítása pedig legalább telektömbre készülhet, ezért tilalom ennél kisebb egységre történő elrendelése jogszabályellenes lenne. Az Ör.1. és Ör.2. a 314-es Korm. rendelet hatálybalépését követően kiüresedett, az abban foglalt tilalmak alkalmazhatatlanná váltak, ezért a jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Jat.) 22. § (1) bekezdés *d)* pontjára figyelemmel hatályon kívül helyezésük indokolt.
- [7] Felhívta továbbá a figyelmet az indítványozó arra, hogy a változtatási, tilalmat elrendelő Ör.1. vonatkozásában az Étv. a változtatási tilalom elrendelését a 20. § (1) bekezdés *a)* pontjában és a 21. § (1) bekezdésében meghatározott időbeli korláthoz köti. Ennek értelmében az érintett területre változtatási tilalom a helyi építési szabályzat készítésének időszakára annak hatálybalépéséig (de legfeljebb három évig) rendelhető el. Az Étv. tehát a változtatási tilalom előfeltételeként a helyi építési szabályzat folyamatban lévő módosítását követeli meg, amelynek folyamata jelen esetben az elfogadásakor már lezárult, és nem volt másik szabályozási termódosítási eljárás folyamatban. Az elrendelt változtatási tilalom a törvény erejénél fogva ezért megszűnt, amiért is annak deregulációja lett volna indokolt. Összességében az Ör.1. és az Ör.2. magasabb szintű jogszabályi előírásnak ellentmondó rendelkezései jogbizonytalanságot eredményeznek, az érintetteket elbizonytalanítja annak eldöntése, hogy a folyamatban lévő beruházás során a központi vagy a helyi szabályozáshoz igazodjanak. Megsértett jogszabályként kiemelte különösen a 314-es Korm. rendelet 5. § (2) és (3) bekezdését, az Alaptörvény 32. cikk (3) bekezdését, a Jat. 2. § (4) bekezdésének *b)* és *d)* pontját.
- [8] Az Önkormányzat védíratában kifejtette, hogy az Ör.1. és az Ör.2. más jogszabállyal nem ellentétes. Álláspontja szerint Az Ör.1. és az Ör.2. nem volt ellentétes a 141-es Korm. rendelet előírásaival, mert az nem tartalmazott telekalakítási, építési és változtatási tilalomra vonatkozó előírást. A 314-es Korm. rendelet pedig az Ör.1. és az Ör.2. hatálybalépését követően, 2022. augusztus 13-tól hatályos, ezért az Ör.-ek megalkotásuk idején nem ütközhetek a 314-es Korm. rendelet rendelkezéseibe. A 314-es Korm. rendelet telekalakítási tilalom vonatkozásában nem tartalmaz szabályozást, sem alkalmazását, sem annak elrendelését nem tilalmazza.
- [9] Az Önkormányzat szerint továbbá az Ör.1. és az Ör.2. területi hatálya kiterjedtebb, mint az indítványozó által hivatkozott 314-es Korm. rendeleté. Az előbbieket a 190-es telektömbre vonatkozóan tartalmaznak rendelkezéseket, amely terület nem azonos a 314-es Korm. rendelet által érintett telkekkel. Mivel az Ör.1. és az Ör.2. területi hatálya szélesebb körű az Ör.1. és az Ör.2. esetleges hatályon kívül helyezése esetén, a rendeleti szabályozás olyan területek vonatkozásában is sürgősen megszűnne, amelyekre a 314-es Korm. rendelet szerinti alkalmazási tilalom nem is vonatkozik.
- [10] A védírat rámutat, hogy az Étv. 62. § (6) bekezdés 5. pontja által a szóban forgó tilalmak megállapítására vonatkozó törvényi felhatalmazást kormányrendelet mint alacsonyabb szintű jogforrás nem írhat felül. A 314-es Korm. rendelet nem írja ezt felül, az 5. § (2) bekezdése akként rendelkezik, hogy a „változtatási és építési tilalom nem alkalmazható”, amely megfogalmazás szerint a jogalkotó számolt azzal, hogy lehetnek olyan önkormányzati rendeletek, amelyek az érintett telkek vonatkozásában változtatási és/vagy építési tilalmat rendelnek el, ezért mondta ki e rendeletek alkalmazásának tilalmát. Ezt támasztja alá a 314-es Korm. rendelet 7. §-a, amely szerint azt „a hatálybalépésekor folyamatban lévő közigazgatási ügyekben is alkalmazni kell.” Ebből következően az Ör.1. és az Ör.2. nem ellentétesek a hatályba lépésüket követően megalkotott és hatályba léptetett 314-es Korm. rendelettel.
- [11] A 314/2012. Korm. rendelet, továbbá a településtervek tartalmáról, elkészítésének és elfogadásának rendjéről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről szóló 419/2021. (VII. 15.) Korm. rendelet (a továbbiakban: 419/2021. Korm. rendelet) előírja, hogy a helyi építési szabályzat legalább településszerkezeti egységre, módosítása legalább telektömbre készül, azonban ezek egyike sem határoz meg változtatási, építési- vagy telekalakítási tilalmak vonatkozásában területi szabályozást és korlátot. Budapest Főváros XIV. Kerület Zuglói Önkormányzata Képviselő-testületének Zuglói építési szabályzatáról szóló 11/2021. (III. 26.) önkormányzati rendeletének (a továbbiakban: ZÉS) módosítása tárgyában pedig az Ör.-ek elfogadásakor volt eljárás folyamatban, és a teljes eljárásban történő módosítás is zajlik. Az Étv. 20. § (2) bekezdése szerint a tilalom felülvizsgálatát a helyi építési szabályzat felülvizsgálatával együtt el kell végezni.

A Kúria Önkormányzati Tanácsa döntésének indokai

- [12] Az indítvány megalapozott az alábbiak szerint.
- [13] Az Önkormányzati Tanács az indítványt a közigazgatási perrendtartásról szóló 2017. évi I. törvény (a továbbiakban: Kp.) 141. § (2) bekezdése alapján bírálta el. A Kp. 140. § (1) bekezdése alapján az indítványra a keresetlevél szabályait kell alkalmazni. A Kp. 37. § (1) bekezdés *f)* pontja szerint az indítványnak tartalmaznia kell a közigazgatási tevékenységgel okozott jogserelmet, az annak alapjául szolgáló tények, illetve azok bizonyítékai előadásával. Ha törvény másképp nem rendelkezik, az Önkormányzati Tanács az önkormányzati rendeletek vizsgálatát az indítvány és a védírat keretei között végzi el.

- [14] Az indítvánnyal érintett Ör.-ek érdemi rendelkezései szerint Zugló Önkormányzata az Ör.1-ben változtatási, az Ör.2.-ben pedig építési és telekalakítási tilalomról döntött.
- [15] Az Ör.1. 1. §-a a következő: „Budapest Főváros XIV. Kerület Zugló Önkormányzata – Zugló építési szabályzatában – 190-es jelű (a Lőcsei út–Bosnyák utca–Bosnyák köz–Rákospatak utca–Csömöri út által határolt) tömb területére változtatási tilalmat rendel el.” Az Ör.2. 1. §-a szerint „Budapest Főváros XIV. Kerület Zugló Önkormányzata – Zugló építési szabályzatában – 190-es jelű (a Lőcsei út–Bosnyák utca–Bosnyák köz–Rákospatak utca–Csömöri út által határolt) tömb területére építési és telekalakítási tilalmat rendel el.”
- [16] Az Alaptörvény 32. cikk (2) bekezdése alapján feladatkörében eljárva a helyi önkormányzat törvény által nem szabályozott helyi társadalmi viszonyok rendezésére, illetve törvényben kapott felhatalmazás alapján önkormányzati rendeletet alkot.
- [17] Az Alaptörvény 32. cikk (3) bekezdése értelmében az önkormányzati rendelet más jogszabállyal nem lehet ellentétes.
- [18] A Jat. 2. § (1) bekezdése alapján a jogszabálynak a címzettek számára egyértelműen értelmezhető szabályozási tartalommal kell rendelkeznie.
- [19] A Jat. 2. § (4) bekezdésének *b)* pontja alapján az önkormányzati rendeletek megalkotásakor biztosítani kell, hogy a jogszabály illeszkedjen a jogrendszer egységébe, *d)* pontja szerint pedig azt, hogy megfelelően a jogalkotás szakmai követelményeinek.
- [20] Megállapítható ebből, hogy ha az önkormányzati rendelet utóbb megalkotott és hatályba lépő más, magasabb szintű jogszabállyal ellentétessé válik, akkor az önkormányzatnak módosítania kell rendeletét. A Kúria efelett örködik az Alaptörvény 25. cikk (2) bekezdésén és a Kp. 12. § (2) bekezdés *b)* pontján alapulóan, miként arra a Köf.5.010/2019/5. számú határozat [17] pontjában hivatkozik.
- [21] A Jat. 22. § (1) bekezdése szerint a jogalkalmazás és az utólagos hatásvizsgálat tapasztalatait is figyelembe véve a Kormány tagja gondoskodik arról, hogy a tárgykört érintő új jogi szabályozás vagy módosítás megalkotása során, ennek hiányában e célból kiadott jogszabály keretében (...) *d)* a normatív tartalom nélküli, tartalmilag kiüresedett vagy egyébként alkalmazhatatlan, a feladatkörébe tartozó jogszabályi rendelkezések hatályon kívül helyezésére, illetve megfelelő módosítására kerüljön sor.
- [22] Az Önkormányzat jelen ügyben azonban vitatja az Ör.-ek más jogszabályba ütközését.
- [23] Az Étv. alapján településrendezési eszközzel változtatási, telekalakítási és építési tilalom rendelhető el egy adott területen. Az Étv. 62. § (6) bekezdés alapján felhatalmazást kap a települési önkormányzat (fővárosban a kerületi önkormányzat, illetve a fővárosi önkormányzat által közvetlenül igazgatott terület tekintetében a fővárosi önkormányzat) arra, hogy rendeletben állapítson meg [5.] a településre elrendelt építési tilalmat, valamint változtatási tilalmat, továbbá megállapítsa [6.] helyi építési szabályzatát. A kerületi önkormányzatok ezzel felhatalmazást kaptak, hogy a kerületi illetékességgel elrendelt építési tilalmat, valamint változtatási tilalmat rendeletben állapítsanak meg.
- [24] Az Étv. 20. § (1) bekezdése szerint az érintett területre
a) változtatási tilalom rendelhető el a helyi építési szabályzat készítésének időszakára annak hatálybalépéséig,
b) telekalakítási, illetve építési tilalom rendelhető el
ba) a településrendezési feladatok megvalósítása, végrehajtása, továbbá a természeti, környezeti veszélyeztetettség megelőzése,
bb) a természet-, illetve a környezet védelméről szóló törvényekben foglaltak érvényre juttatása érdekében.
- [25] A (2) bekezdés szerint a tilalmat a feltétlenül szükséges mértékre és időtartamra kell korlátozni, és azt haladéktalanul meg kell szüntetni, ha az elrendelésének alapjául szolgáló okok már nem állnak fenn. A tilalom felülvizsgálatát a helyi építési szabályzat felülvizsgálatával együtt el kell végezni.
- [26] A (2a) bekezdés szerint a tilalmat külön önkormányzati rendelettel vagy – a (4) bekezdésben meghatározott indokból – hatósági határozattal kell elrendelni, módosítani és megszüntetni.
- [27] Az Étv. 20. § (4) bekezdése szerint a természeti és a környezeti veszélyeztetettség megelőzése érdekében a telekalakítási vagy építési tilalmat elrendelő határozatot tájékoztatásul az érintett építésügyi hatósággal, és – amennyiben a veszélyeztetettség közigazgatási határon átnyúló – az érintett települési önkormányzattal is közölni kell.
- [28] Önkormányzat által ezek szerint elrendelhető tilalmak elrendelhetőségét illetően jelen esetben még a további központi szabályozási tárgyban meghozott jogszabályokra is tekintettel kell lenni.
- [29] Az Étv. 4. § (3a) bekezdése akként rendelkezik, hogy a nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű beruházások megvalósításának gyorsításáról és egyszerűsítéséről szóló 2006. évi LIII. törvény (a továbbiakban: Ngtv.) szerint „nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű beruházás során építési tevékenységgel érintett telekre, valamint az országos jelentőségű kulturális és sport rendeltetésű építmények telkére, valamint az azok közvetlen környezetébe tartozó telkekre vonatkozóan az ott megvalósítandó közérdekű beruházás érdekében, valamint a nemzetbiztonsági célú építmények telkére vonatkozóan a Kormány rendeletben megállapíthatja a beépítés szabályait, az egyedi építési követelményeket és a területrendezési szabályokat.” Az ügyben e kormánynak szóló felhatalmazás és az Önkormányzat tilalmak elrendelésére szóló jogosítványa egymáshoz való jogi viszonyát kellett tisztázni.
- [30] A tilalmi rendeletek hatályba lépésekor a 190-es tömb területén a Zugló Beruházás nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű ügynek minősült a 141-es Korm. rendelet alapján. A 3441/2022. (X. 28.) AB határozat a tárgyra vonatkozó részében a jogszabály alaptörvény-ellenességének megállapítására irányuló alkotmányjogi panaszt elutasította. A későbbiekben hatályba lépett, részletes további szabályokat megállapító 314-es Korm. rendelet a 141-es Korm. rendeletnek a Zuglói Beruházást érintő rendelkezéseit egyidejűleg hatályon kívül helyezte.

- [31] A 314-es Korm. rendelet 1. §-a értelmében „(1) A Kormány nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségűvé nyilvánítja azokat az 1. mellékletben felsorolt közigazgatási hatósági ügyeket, amelyek a Budapest XIV. kerületében komplex ingatlanfejlesztésre, illetve az ahhoz kapcsolódó építmények, infrastrukturális fejlesztések megvalósítására irányuló, 2. mellékletben meghatározott beruházással (a továbbiakban: Beruházás) függenek össze. (...) (3) A Kormány kiemelten közérdekű beruházássá nyilvánítja a Beruházást, amelynek helyszíne a 2. mellékletben meghatározott ingatlanok területe.”
- [32] A 314-es Korm. rendelet 2. mellékletében meghatározott ingatlanok az alábbiak: Budapest közigazgatási területén elhelyezkedő, természetben a Budapest XIV. kerület, Csömöri út 13–19., Bosnyák utca 48–56., Bosnyák utca 54–56., Rákospatak utca 12–28., a Budapest XIV. kerület, belterület 31267/132, 31267/133, 31267/134 és 31267/135 helyrajzi számokon nyilvántartott földrésztletek.
- [33] A 2. mellékletben megjelölt telkekre, az azokból telekalakítással kialakításra kerülő telkekre a sajátos beépítési szabályokat, az egyedi építési követelményeket, az egyedi településképi követelményeket és a fás szárú növények védelmére vonatkozó egyedi előírásokat a 314-es Korm. rendelet 5. § (3) bekezdése állapítja meg. Az 5. § (2) bekezdése külön kiemeli, hogy a 2. mellékletben megjelölt telkek, az azokból telekalakítással létrejövő telkek tekintetében változtatási és építési tilalom nem alkalmazható.
- [34] Az Önkormányzat ezzel kapcsolatban rámutatott, hogy a nem alkalmazhatóság nem teszi jogellenessé az adott szabályt előíró jogforrást, továbbá nem függeszti fel a felhatalmazást adó törvényi helyeket, jelen esetben az Étv. 62. § (6) bekezdését.
- [35] A Kúria szerint helytálló a hivatkozás, hogy az alkalmazás meghatározott hatályú kizárása szokásos szabályozási technika, ami önmagában nem vezet a nem alkalmazható szabály törvényellenessé válásához. A Korm. rendelet 5. § (2) bekezdése nem egyértelmű abban a tekintetben, hogy a változtatási és építési tilalom szabályozási értelemben nem alkalmazható eszköz, avagy a már meglévő tilalom (ami a 314-es Korm. rendelet meghozatalakor hatályos volt) adott eljárásokban egyedileg nem alkalmazható. Az utóbbi értelmezés az Ör.-ek jogszerűségét nem érinti.
- [36] Megjegyzendő, hogy azonos jogi tárgyban, a 141-es Korm. rendeletnek egy másik önkormányzatra vonatkozó korlátozása kapcsán az Alkotmánybíróság 3264/2021. (VII. 7.) AB határozata [48] pontjában akként hivatkozik, hogy a rendeleti eltérő szabályozás a más jogszabályokra nézve a „nem kell alkalmazni” követelményét eredményezi, azaz nem ír elő kötelezettséget arra vonatkozóan, hogy a helyi építési szabályzatot ennek megfelelően módosítani is kellene. Az alkalmazás fogalmi összefüggésének vonatkozni kell más önkormányzati rendeletre is, amennyiben – mint jelen esetben – egyes tilalmakat azokban, és nem építési szabályzatában mondja ki.
- [37] A védírat felhossa mindezekon túlmenően a 314-es Korm. rendelet, illetve az Ör.-ek hatályának eltérését. A Kúria szerint ez a körülmény a két jogforrásból fakadó szabályozási következmények különbözőségét, egymásnak való meg nem felelését (inkongruenciáját) eredményezi, ami által viselkedés nem feltétlenül jogszabályi összeütközésre vezető eredmény keletkezik, mégpedig a következők szerint.
- [38] Egyrészt különbözik a 314-es Korm. rendelet, illetve az Ör.-ek területi hatálya. Az utóbbiak a 190-es jelű tömbre vonatkozóan, míg a kormányrendeletnek a helyi szabályozás szempontjából releváns kiemelt közérdekűvé nyilvánítása az 5. § (2) bekezdése alapján a 2. melléklet B2 mezőjében meghatározott helyszínre, ami a kérdéses tömbből csak 4 helyrajzi szám. Az erre a 4 helyrajzi számra vonatkozóan a fentiek szerint nem alkalmazandó szabályok nem érintik a szabályozás hatályát, azaz ettől a minimális, telektömbre rendezés követelménye nem sérül. Nem megalapozott ezért az a hivatkozás, hogy pusztán emiatt jogellenesség keletkezne a helyi jogforrás körben. Ugyanakkor a jelzett 4 helyrajzi számmal körülírt terület tekintetében a 314-es Korm. rendelettel való ellentét fennáll.
- [39] Másrészt a 314-es Korm. rendelet 5. §-a csak a változtatási és az építési tilalmak alkalmazását zárja ki [(2) bekezdésében], a telekalakítási tilalom alkalmazását [(3) bekezdésében] azonban nem. Az utóbbira vonatkozóan azonban kimerítő részletezettségű, a helyrajzi számhoz kötött telkeken belüli, csak területi földmérési határpontokkal beazonosítható, az Egységes Országos Vetületi Rendszerben megadott, részegységekre lebontott szabályokat rendel 3. mellékletében.
- [40] Harmadrészt, az Étv. 4. § (3a) bekezdése építésszabályozási korlátozásra ad felhatalmazást, amelyet a 62. § (1) bekezdés 27. pontjában a Kormánynak ad meg, és amelyet az ügyre vonatkozóan a 314-es Korm. rendelet valósít meg – noha annak preambuluma erre nem hivatkozik. Ebből az következtethető, hogy e rendelkezés – az Étv. 62. § (6) bekezdésének 6. pontja szerinti felhatalmazással párhuzamosan – az önkormányzat elé korlátot állít, ami az e pont szerinti „helyi építési szabályzatát” illeti. A kérdés azonban okkal merül fel abban a tekintetben, vajon korlátot jelent-e az 5. pont szerinti „a településre elrendelt építési tilalmat, valamint változtatási tilalmat” megállapító rendeletalkotásra való felhatalmazás tekintetében is. Továbbá tisztázatlan a korlátozottság kiterjedése az ügyben előtérbe kerülő telekalakításra nézve.
- [41] Negyedrész, a korlátozottság kiterjedése más szabályozási felhatalmazások tekintetében is kérdéses. Tekintettel a 314-es Korm. rendelet kimerítő részletezettségére, megállapítható, hogy szokásos logikai jogértelmezés, ami a normaszöveg esetleges kiterjesztését illeti, aggálytalanul nem alkalmazható. Figyelemmel kell ugyanis lenni arra, hogy ha a jogalkotó telekmélységnél jóval részletezettebb határpontok szerinti beépítési szabályokat, külön tételes építési követelményeket, egyedi településképi követelményeket, a fák védelmére szóló előírásokat határozott meg, akkor pedig, amiről hallgat, azt vélelmezhetően nem kívánta rendezni. A 314-es Korm. rendelet 5. § (1) bekezdés b) pontja ebben a tekintetben is a más önkormányzati rendeleteknek a kormányrendeleti tartalomba ütköző alkalmazási tilalmáról szól, nem

pedig az erre vonatkozó szabályozás tartalmi korlátozásáról.

- [42] A formális szempontokon túl, tartalmilag azonban valóban ellentmondásos helyzet keletkezett a 314-es Korm. rendelet hatályba lépésével, figyelemmel arra is, hogy a szabályozás nem rendezte az Ör.1.-nek és az Ör.2.-nek a hozzáigazítását a magasabb szintű jogforrás rendelkezéseihez. Az indítványozó ezzel kapcsolatban a Jat. 22. § (1) bekezdés *d*) pontjára hivatkozott, mint a Kormány tagjának feladatára, ami a szabályozás konzisztenciája fölötti őrködést írja elő. A hatályos jogszabályi keretek között az Ör.1.-nek és az Ör.2.-nek a 314-es Korm. rendelettel való ellentétes volta kétségtelenül megállapítható. A jogszabály címzettjei szempontjából ugyanis nem teremt egyértelmű helyzetet, hogy amit az Ör.1. és az Ör.2. tilt, azt a 314-es Korm. rendelet engedi és részleteiben meghatározza. Így a hatályos jogi keretek között, az Alaptörvény 32. cikk (3) bekezdése alapján, az Étv. 4. § (3a) bekezdésén alapulóan, a 314-es Korm. rendelet hatályba lépését követően, az Önkormányzatra nézve keletkezhetett csakis kötelezettség a magasabb szintű jogforrással való összhangba hozatalt illetően.
- [43] Az Önkormányzati Tanács a fentiek szerint figyelembe vette, hogy az érintett önkormányzat a 314-es Korm. rendelet alkotmányossági felülvizsgálatát az AB-tól már kérte, amit az elutasított. Más jogalapon, illetve a felhatalmazó törvények tekintetében ilyen indítványt ebben az eljárásban nem tett.
- [44] Összességében jelen ügyben a tartalmi ellentmondás mellett, az egyértelmű szabályozási tartalom a jogviszonyok ellentmondásos szabályozása miatt nem állapítható meg, ami jogbizonytalanság forrása lehet. E jogszabályi ütközés alapján az Ör.1. és az Ör.2. megsemmisítése vált szükségessé a Kp. 146. § (1) bekezdés *a*) pontja alapján.
- [45] Az Önkormányzati Tanács indokoltnak látta az indítványozó által kért visszamenőleges hatályú megsemmisítést, ezért az Ör.-eket a 314-es Korm. rendelet hatályba lépésének napjára, azaz 2022. augusztus 12. napjára visszamenőleges hatállyal történő megállapítása a Kp. 146. § (4) bekezdése alapján történt meg.

(Kúria Köf.5.017/2022/4.)

EURÓPAI UNIÓ BÍRÓSÁGA HATÁROZATAI

I.

C-100/21. sz. Mercedes-Benz Group (Responsabilité des constructeurs de véhicules munis de dispositifs d'invalidation) ügyben 2023. március 21-én hozott ítélet

1) A 2009. május 7-i 385/2009/EK bizottsági rendelettel módosított, a gépjárművek és pótkocsijaik, valamint az ilyen járművek rendszereinek, alkatrészeinek és önálló műszaki egységeinek jóváhagyásáról szóló, 2007. szeptember 5-i 2007/46/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (keretirányelv) 18. cikkének (1) bekezdését, 26. cikkének (1) bekezdését és 46. cikkét – a könnyű személygépkocsik és haszongépjárművek (Euro 5 és Euro 6) kibocsátás tekintetében történő típusjóváhagyásáról és a járműjavítási és -karbantartási információkhoz való hozzáférésről szóló, 2007. június 20-i 715/2007/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet 5. cikkének (2) bekezdésével összefüggésben –

a következőképpen kell értelmezni:

e rendelkezések a közérdeken kívül védik valamely gépjármű magánszemély vevőjének az e gépjármű gyártójával szemben fennálló magánérdekeit is, ha a gépjármű ez utóbbi rendelkezés értelmében vett tiltott hatástalanító berendezéssel lett ellátva.

2) Az uniós jogot akként kell értelmezni, hogy e jog e tárgyra vonatkozó rendelkezéseinek hiányában az érintett tagállam joga határozza meg a 715/2007 rendelet 5. cikkének (2) bekezdése értelmében vett tiltott hatástalanító berendezéssel ellátott gépjármű vevőjének ténylegesen okozott kár megtérítésére vonatkozó szabályokat, azzal a megkötéssel, hogy e kártérítésnek megfelelőnek kell lennie a keletkezett kárhoz képest.

1 Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem a 2009. május 7-i 385/2009/EK bizottsági rendelettel (HL 2009. L 118., 13. o.) módosított, a gépjárművek és pótkocsijaik, valamint az ilyen járművek rendszereinek, alkatrészeinek és önálló műszaki egységeinek jóváhagyásáról (keretirányelv) szóló, 2007. szeptember 5-i 2007/46/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL 2007. L 263., 1. o.) 18. cikke (1) bekezdésének, 26. cikke (1) bekezdésének és 46. cikkének a könnyű személygépkocsik és haszongépjárművek (Euro 5 és Euro 6) kibocsátás tekintetében történő típusjóváhagyásáról és a járműjavítási és -karbantartási információkhoz való hozzáférésről szóló, 2007. június 20-i 715/2007/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet (HL 2007. L 171., 1. o.) 5. cikkének (2) bekezdésével, valamint az EUMSZ 267. cikk második bekezdésével összefüggésben történő értelmezésére vonatkozik.

2 E kérelmet a QB és a Mercedes-Benz Group AG (korábban Daimler AG) gépjárműgyártó között folyamatban lévő jogvita keretében terjesztették elő, amelynek tárgya QB kártérítési követelése, valamint a neki amiatt esetlegesen járó kártérítés összegének kiszámítása, hogy a jármű szennyező gázainak újrahaznosítását a külső hőmérséklet függvényében csökkentő, az uniós jogból eredő követelményeknek meg nem felelő szoftverrel ellátott dízelmotoros járművet vásárolt meg.

Az alapeljárás

23 2014. március 20-án QB az Auto Y GmbH-től 29 999 EUR-ért vásárolt egy Mercedes-Benz márkájú, C 220 CDI típusú, Euro 5 dízelmotorral felszerelt, 28 591 km futásteljesítményű, használt gépjárművet. A Daimler járműgyártó által forgalomba hozott e járművet 2013. március 15-én vették először nyilvántartásba.

24 Ez a jármű olyan motorprogramozó szoftverrel van ellátva, amely csökkenti a kipufogógáz-visszavezetés mértékét, ha a külső hőmérséklet egy bizonyos küszöbérték alatt van, ami megnövekedett NO_x-kibocsátást eredményez. Ez a visszavezetés tehát csak akkor hatékony teljes mértékben, ha a külső hőmérséklet nem esik e küszöbérték (a továbbiakban: hőmérsékleti tartomány) alá. E tekintetben az alapeljárás felei között vita tárgyát képezi, hogy pontosan milyen külső hőmérséklet alatt és milyen mértékben csökken ez a visszavezetési arány.

25 QB keresetet indított a kérdést előterjesztő bíróság, a Landgericht Ravensburg (ravensburgi regionális bíróság, Németország) előtt azon kár megtérítése iránt, amelyet a Mercedes-Benz Group a szóban forgó gépjárműnek a 715/2007 rendelet 5. cikkének (2) bekezdése értelmében vett tiltott hatástalanító berendezéssel való ellátásával okozott neki.

26 Így e bíróság előtt az alapeljárás felei megvitatták azt a kérdést, hogy a szóban forgó jármű rendelkezik-e ilyen jogellenes eszközökkel, QB esetleges kártérítéshez való jogának terjedelmét, valamint a QB által e jármű használatából származó előnyöknek a javítás összegébe való esetleges beszámítását.

27 A kérdést előterjesztő bíróság úgy véli, hogy a hőmérsékleti tartomány a 715/2007 rendelet 3. cikkének 10. pontja és 5. cikkének (2) bekezdése értelmében vett tiltott hatástalanító berendezésnek minősül. Valójában a szóban forgó jármű kipufogógázainak újrafeldolgozási sebessége és következésképpen a kibocsátáscsökkentő rendszer hatékonysága már 0 Celsius-fok feletti külső hőmérsékleten is csökkenne, holott ez a hőmérséklet az e 3. cikk 10. pontja értelmében vett, „a jármű rendes üzemeltetése és használata során észszerűen elvárható körülmények” részét képezi.

28 E bíróság úgy véli továbbá, hogy prima facie a 715/2007 rendelet 5. cikke (2) bekezdésének a)

pontjában írt kivétel nem alkalmazható az alapjogvitára, mivel kizárólag a jármű vezetése során bekövetkező konkrét veszélyhelyzetet előidéző károsodás közvetlen kockázata igazolhatja a hatástalanító berendezés használatát (2020. december 17-i CLCV és társai [Dizelmotoron elhelyezett hatástalanító berendezés] ítélet, C-693/18, EU:C:2020:1040, 114. pont). Márpedig a kérdést előterjesztő bíróság kétli, hogy az olyan hőmérsékleti tartomány, amelynek célja a lerakódások motorban történő kialakulásának megakadályozása, és ily módon az elhasználódás megelőzése, megfelel e kivétel szigorú alkalmazási feltételeinek.

29 A kérdést előterjesztő bíróság szerint QB-nek a BGB 823. §-ának (2) bekezdése alapján, amely csak egyszerű gondatlanságot követel meg, el lehet ismerni a kártérítéshez való jogát. Mindazonáltal ez a rendelkezés feltételezi egy másik védelmét szolgáló törvény megsértését, ami a Bundesgerichtshof (szövetségi legfelsőbb bíróság, Németország) ítélkezési gyakorlata szerint azt jelenti, hogy e törvény célja egy magánszemélynek vagy személyek csoportjának valamely meghatározott jogi érdek sérelmével szembeni védelme. E tekintetben elegendő, ha e törvényt azzal a céllal fogadták el, hogy magánszemély vagy személyek csoportja számára jogi védelmet biztosítsanak, még akkor is, ha az elsődlegesen a közérdek védelmére irányul. E rendelkezés továbbá azt is feltételezi, hogy az a veszély, amellyel szemben az említett törvény védelmet nyújt, konkrét kár formájában testesülhet meg, és hogy a konkrétan károsult személy vagy személyek a szóban forgó törvény személyi hatálya alá tartoznak. Következésképpen a kérdést előterjesztő bíróság arra keresi a választ, hogy a keretirányelv 18. cikkének (1) bekezdése, 26. cikkének (1) bekezdése és 46. cikke, valamint a 715/2007 rendelet 5. cikkének (2) bekezdése a közérdek védelmén kívül célozza-e az uniós jognak nem megfelelő jármű magánszemély vevője érdekeinek védelmét is, különösen, ha e jármű az utóbbi rendelkezés értelmében vett tiltott hatástalanító berendezéssel van ellátva.

30 E kérdéseket illetően a német ítélkezési gyakorlatban és jogirodalomban különféle értelmezések léteznek. A Bundesgerichtshof (szövetségi legfelsőbb bíróság) úgy véli, hogy a járművekre vonatkozó műszaki követelmények harmonizálása érdekében elfogadott uniós jogi aktusok elsősorban a közúti közlekedésbiztonság, valamint az egészség- és környezetvédelem magas szintjét célozzák. A 715/2007 rendelet 5. cikkének nem célja a jármű magánszemély vevője gazdasági önrendelkezéshez való jogának védelme sem.

31 Ezzel szemben több regionális bíróság úgy véli, hogy a keretirányelv 18. cikke (1) bekezdésének, 26. cikke (1) bekezdésének és 46. cikkének, valamint a 715/2007 rendelet 5. cikke (2) bekezdésének célja a jármű vevőjének egyéni védelme is. A megfelelőségi nyilatkozat egyik célja ugyanis a keretirányelv IX. mellékletének megfelelően az, hogy a jármű gyártója biztosítsa e jármű vevője számára, hogy a jármű gyártása időpontjában megfelel az Unióban alkalmazandó jogszabályi rendelkezéseknek. E tanúsítvány célja továbbá a közigazgatási nyilvántartásba vételi eljárás és az áruk Unión belüli szabad mozgásának megkönnyítése.

32 Abban az esetben, ha úgy tekinthető, hogy a jelen ítélet 29. pontjában említett rendelkezések csak általános jogi érdekeket védenek, és nem a vevők

magánérdekeit, a kérdést előterjesztő bíróság arra is keresi a választ, hogy a tényleges érvényesülés elve megkövetelheti-e, hogy a járműgyártó által a 715/2007 rendelet 5. cikke értelmében vett tiltott hatástalanító berendezéssel ellátott gépjárművek forgalomba hozatala során elkövetett minden szándékos vagy gondatlan hibát szankcionáljon az érintett vevőnek a jogellenes károkozásért fennálló felelősségen alapuló kártérítési igénye.

33 E tekintetben a Landgericht Stuttgart (stuttgarti regionális bíróság, Németország) szerint a BGB 823. §-a (2) bekezdésének alkalmazhatósága azon a tényen alapul, hogy az uniós jog hatékony alkalmazása érdekében polgári jogi szankciókkal kell ellátni a vonatkozó uniós jogi rendelkezéseket.

34 Abban az esetben, ha QB-t a BGB 823. §-ának (2) bekezdése alapján megilleti a kártérítéshez való jog, a kérdést előterjesztő bíróság arra keresi a választ, hogy a jelen ügyben alkalmazandó uniós jogi rendelkezések gyakorlati érvényesülésének biztosítása érdekében szükséges-e, hogy a szóban forgó gépjármű használatából származó előnyöket ne vagy csak korlátozott mértékben számítsák be e kártérítési követelésbe. Az ítélkezési gyakorlatban és a német jogirodalomban eltérő álláspontok léteznek e kérdéssel, valamint arról a befolyásról, amelyet a jogalap nélküli gazdagodás tilalma gyakorolhat az ilyen beszámításra.

35 E tekintetben a Bundesgerichtshof (szövetségi legfelsőbb bíróság) úgy véli egyrészt, hogy tekintettel a jogalap nélküli gazdagodásnak a német kártérítési jogban előírt tilalmára, a károsult nem kerülhet kedvezőbb helyzetbe, mint amilyenben a kárt okozó esemény hiányában lenne, másrészt pedig, hogy a kártérítési követelésbe kizárólag az ezen eseményhez kapcsolódó nyereséget kell beszámítani, a károkozó aránytalan mentesítése nélkül. Ezzel szemben több regionális bíróság úgy véli, hogy a tiltott hatástalanító berendezéssel ellátott jármű használatából származó előnyök beszámíthatók a kártérítési követelésbe.

36 Végül a kérdést előterjesztő bíróság, amely az alapügyben egyesbíróként jár el, megállapítja, hogy a ZPO 348. §-a (3) bekezdése első mondatának 1. és 2. pontja alapján az eredetileg eljáró egyesbíró köteles az ügyet a polgári tanács elé utalni annak érdekében, hogy e tanács folytassa le az eljárást, ha az ügy sajátos ténybeli vagy jogi nehézségekkel jár, vagy elvi jelentőségű. E tekintetben az egyesbíró nem rendelkezik mérlegelési jogkörrel. Közlekedésről, a Bundesgerichtshof (szövetségi legfelsőbb bíróság) ítélkezési gyakorlatából az következik, hogy amennyiben egyesbíró anélkül fordul előzetes döntéshozatal iránti kérelemmel a Bírósághoz, hogy a jogvitát előzetes döntéshozatal céljából a polgári tanács elé utalta volna, ez a bíróság megsérti a törvényes bírónak a Grundgesetz (alaptörvény) 101. cikke (1) bekezdésének második mondatában előírt alkotmányos elvét.

37 Márpedig a kérdést előterjesztő bíróság azon a véleményen van, hogy az EUMSZ 267. cikk második bekezdésével ellentétes az ilyen, a polgári tanács elé utalásra vonatkozó kötelezettség. Kétségtelen, hogy a Bíróság a 2018. december 13-i Rittinger és társai ítéletében (C-492/17, EU:C:2018:1019) kimondta, hogy az egyesbíró által előterjesztett előzetes döntéshozatal iránti kérelem uniós jogi szempontból elfogadható, függetlenül attól, hogy tiszteletben tartották-e a nemzeti eljárási szabályokat vagy sem. A Bíróság azonban nem vizsgálta meg azt a kérdést, hogy e 267. cikk második

bekezdésével ellentétes-e az ilyen kérelem benyújtásának lehetőségét korlátozó nemzeti rendelkezés.

38 E körülmények között a Landgericht Ravensburg (ravensburgi regionális bíróság) úgy határozott, hogy az eljárást felfüggeszti, és előzetes döntéshozatal céljából kérdéseket terjeszt a Bíróság elé.

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

„1) A [keretirányelvnek] a [715/2007 rendelet] 5. cikkének (2) bekezdésével összefüggésben értelmezett 18. cikke (1) bekezdésének, 26. cikke (1) bekezdésének és 46. cikkének az is célja-e, hogy a gépjárművek vevőinek érdekeit védje?

Amennyiben igen:

2) Az ilyen érdekek közé tartozik-e a jármű vevőjének ahhoz fűződő érdeke, hogy ne vásároljon olyan járművet, amely nem felel meg az uniós jogi előírásoknak, így különösen, hogy ne vásároljon olyan járművet, amely a [715/2007 rendelet] 5. cikkének (2) bekezdése szerinti tiltott hatástalanító berendezéssel rendelkezik?

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdésre adandó nemleges válasz esetén:

3) Összeegyeztethetetlen-e az uniós joggal, ha egy vevő, aki valamely gyártó által a [715/2007 rendelet] 5. cikkének (2) bekezdése szerinti tiltott hatástalanító berendezéssel forgalomba hozott járművet vásárolt, a jármű gyártójával szemben a kára megtérítésére irányuló, jogellenes károkozásokon alapuló polgári jogi követeléseket, így különösen a jármű átadása és átruházása ellenében a járműért fizetett vételár megtérítésére irányuló követelést is csak kivételesen, akkor érvényesíthet, ha a jármű gyártója szándékosan és a jóerkölcsbe ütköző módon járt el?

Amennyiben igen:

4) Megköveteli-e az uniós jog, hogy a jármű vevője a jármű gyártójának a [715/2007 rendelet] 5. cikkének (2) bekezdése szerinti tiltott hatástalanító berendezéssel ellátott jármű forgalomba hozatalával összefüggő bármely vétkes (gondatlan vagy szándékos) magatartása esetén jogellenes károkozásokon alapuló polgári jogi megtérítési követelést támaszthasson a jármű gyártójával szemben?

39 Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első négy kérdésre adott választól függetlenül:

40 5) Összeegyeztethetetlen-e az uniós joggal, ha a nemzeti jogban a jármű vevőjének túrníe kell a jármű tényleges használatából származó előnyök beszámítását, ha a gyártótól jogellenes károkozás miatti kártérítés útján a [715/2007 rendelet] 5. cikkének (2) bekezdése szerinti tiltott hatástalanító berendezéssel forgalomba hozott jármű átadása és átruházása ellenében a jármű vételárának megtérítését követeli?

Amennyiben nem:

6) Összeegyeztethetetlen-e az uniós joggal, ha a használatból származó ezen előny a teljes vételáron alapul, anélkül, hogy a járműnek a tiltott hatástalanító berendezéssel való ellátásból eredő értékcsökkenése miatt, és/vagy az uniós jognak nem megfelelő jármű vevő által nem kívánt használatára tekintettel levonást eszközölnének?

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első hat kérdésre adott választól függetlenül:

7) Összeegyeztethetetlen-e a nemzeti bíróságoknak az EUMSZ 267. cikk második bekezdése

szerinti, előzetes döntéshozatal iránti kérelem előterjesztésére való jogosultságával, és alkalmazhatatlan-e előzetes döntéshozatalra utaló végzések meghozatalára a [ZPO] 348. §-ának (3) bekezdése annyiban, amennyiben e rendelkezés előzetes döntéshozatalra utaló végzéseknek az EUMSZ 267. cikk második bekezdése alapján történő meghozatalára is vonatkozik?”

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekről

Az elfogadhatóságról

48 Hetedik kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra vár választ, hogy az EUMSZ 267. cikk második bekezdését úgy kell-e értelmezni, hogy azzal ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amelynek alapján az egyesbíró köteles az előtte folyamatban lévő ügyet – különösen annak elvi jelentőségére tekintettel – három bíróból álló polgári tanács elé utalni, és tartózkodni attól, hogy ezen ügy keretében maga terjesszen előzetes döntéshozatal iránti kérelmet a Bíróság elé.

49 A Mercedes-Benz Group azt állítja, hogy ez a kérdés elfogadhatatlan, mivel az EUMSZ 267. cikk szerinti előzetes döntéshozatal iránti eljárás keretében a Bíróság nem rendelkezik hatáskörrel arra, hogy a nemzeti jognak az uniós joggal való összeegyeztethetőségéről döntsön.

50 A német kormány előadja, hogy a Bíróság e kérdésre adandó válasza nem szükséges ahhoz, hogy a kérdést előterjesztő bíróság el tudja bírálni az alapügyet.

51 A Bizottság álláspontja szerint az a kérdés, hogy a nemzeti jog lehetővé teszi-e, vagy sem, hogy az egyesbíró előzetes döntéshozatal iránti kérelemmel forduljon a Bírósághoz, nem releváns a jelen jogvita eldöntése szempontjából, amely a gépjármű vevője által a járműgyártóval szemben a 715/2007 rendelet 5. cikke (2) bekezdésének értelmében vett tiltott hatástalanító berendezésnek a gépjárműben való jelenléte miatt támasztott kártérítési követelés fennállására vonatkozik. E kérdés egyben hipotetikus is, mivel az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból kitűnik, hogy az alapügyben nem éltek jogorvoslattal.

52 Emlékeztetni kell arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a Bíróság és a nemzeti bíróságok között az EUMSZ 267. cikk alapján létrehozott együttműködés keretében kizárólag az alapügyben eljáró és a meghozandó bírósági határozatért felelős nemzeti bíróság feladata, hogy az ügy sajátosságaira tekintettel megítélje mind az előzetes döntéshozatalra utalásnak az ítélete meghozatala tekintetében fennálló szükségességét, mind pedig a Bíróság elé terjesztendő kérdéseinek relevanciáját. Következésképpen, ha a feltett kérdések az uniós jog értelmezésére vonatkoznak, a Bíróság főszabály szerint köteles határozatot hozni (2021. július 15-i The Department for Communities in Northern Ireland ítélet, C-709/20, EU:C:2021:602, 54. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

53 Ennélfogva az uniós jogra vonatkozóan előterjesztett kérdések releváns voltát vélelmezni kell. A Bíróság csak akkor tagadhatja meg a nemzeti bíróság által előterjesztett előzetes döntéshozatal iránti kérelem elbírálását, ha az uniós jog kért értelmezése nyilvánvalóan nincs összefüggésben az alapügy

tényállásával vagy tárgyával, ha a probléma hipotetikus jellegű, vagy ha nem állnak a Bíróság rendelkezésére azok a ténybeli és jogi elemek, amelyek szükségesek ahhoz, hogy az elé terjesztett kérdésekre hasznos választ adhasson (2020. november 24-i Openbaar Ministerie [Okirat-hamisítás] ítélet, C-510/19, EU:C:2020:953, 26. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

54 A jelen ügyben a hetedik kérdés az EUMSZ 267. cikk második bekezdésének értelmezésére vonatkozik, és a kérdést előterjesztő bíróság nem fejtette ki, hogy miért van szükség e rendelkezés értelmezésére ahhoz, hogy az előtte folyamatban lévő jogvitában dönteni tudjon. Mindössze annyit közölt ugyanis, hogy az egyesbírónak a jelen előzetes döntéshozatal iránti kérelem Bíróság elé terjesztésére vonatkozó hatásköre vitatható. Nem pontosítja azonban, milyen hatása van az előzetes döntéshozatalra utaló határozatra vagy adott esetben az eljárást befejező határozatra az azon tényből fakadó esetleges eljárási szabálytalanságnak, hogy az egyesbíró anélkül fordult előzetes döntéshozatal iránti kérelemmel a Bírósághoz, hogy az alapügyet tanácsban eljáró ítélkező testület elé utalta volna. Különösen az nem tűnik ki az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból, hogy azzal szemben az eljárás adott szakaszában ilyen eljárási szabálytalanságra alapított jogorvoslattal éltek volna.

55 Következésképpen a hetedik kérdést elfogadhatatlannak kell nyilvánítani.

Az ügy érdeméről

Előzetes észrevételek

56 Előjáróban emlékeztetni kell arra, hogy a 715/2007 rendelet 3. cikkének 10. pontja úgy határozza meg a „hatástalanító berendezést”, hogy az „bármely olyan tervezési elem, amely érzékeli a hőmérsékletet, a jármű sebességét, a motor fordulatszámát (a percnkénti fordulatszámot), a sebességfokozatot, a kipufogó- és szívócsővezetékben keletkező vákuumot vagy bármely más paramétert a kibocsátást szabályozó rendszer bármely részének működésbe hozása, működésének modulálása, késleltetése vagy kikapcsolása céljából, és amely bizonyos, a jármű szokásos körülmények közötti üzemeltetése és használata során észszerűen várható feltételek mellett csökkenti a kibocsátást szabályozó rendszer hatásfokát”.

57 A jelen ügyben az előzetes döntéshozatal iránti kérelemből kitűnik, hogy a jelen ítélet 24. pontjában említett szoftver olyan hőmérsékleti tartományt hozott létre, amelynek segítségével a kipufogógáz-visszavezetés csak akkor válik teljes mértékben hatékonyá, ha a külső hőmérséklet nem csökken egy bizonyos küszöbérték alá. E tekintetben a kérdést előterjesztő bíróság megállapítja, hogy a kipufogógáz-visszavezetés mértéke és általa a kibocsátáscsökkentő rendszer hatékonysága már 0 Celsius-fok feletti külső hőmérséklettől csökken, vagyis olyan hőmérséklettől, amely a 715/2007 rendelet 3. cikke (10) bekezdésének értelmében vett, a járművek rendszeres működése és használata során észszerűen elvárható körülmények közé tartozik.

58 Az alapügyben szereplőhöz hasonló hőmérsékleti tartományt illetően a Bíróság megállapította, hogy a 715/2007 rendelet 3. cikkének 10. pontját e rendelet 5. cikkének (1) bekezdésével összefüggésben úgy kell értelmezni, hogy az a

berendezés, amely csak akkor biztosítja az e rendeletben előírt kibocsátási határértékek betartását, ha a külső hőmérséklet 15 és 33 Celsius-fok között van, és ha a közlekedési magasság nem haladja meg az 1000 métert, az e 3. cikk 10. pontja értelmében vett „hatástalanító berendezésnek” minősül (2022. július 14-i GSMB Invest ítélet, C-128/20, EU:C:2022:570, 47. pont; 2022. július 14-i Volkswagen ítélet, C-134/20, EU:C:2022:570, 47. pont).

59 E tekintetben a kérdést előterjesztő bíróság megjegyzi, hogy az alapeljárás felei vitatják, hogy pontosan milyen külső hőmérséklet alatt következnek be a kipufogógáz-visszavezetési arány csökkenése, és milyen mértékű ez a csökkenés. Mindazonáltal emlékeztetni kell arra, hogy az EUMSZ 267. cikkben említett eljárás keretében, amely a nemzeti bíróságok és a Bíróság feladatainak világos szétválasztásán alapul, az alapügy konkrét tényállásának a megállapítása és értékelése, valamint a nemzeti jog értelmezése és alkalmazása kizárólag a nemzeti bíróság hatáskörébe tartozik (2022. július 14-i GSMB Invest ítélet, C-128/20, EU:C:2022:570, 29. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat). A kérdést előterjesztő bíróság feladata tehát adott esetben eldönteni, hogy a jelen ítélet 58. pontjában hivatkozott ítélkezési gyakorlatban tett pontosításokra tekintettel a jelen ítélet 24. pontjában említett szoftver a 715/2007 rendelet 3. cikkének 10. pontja értelmében vett „hatástalanító berendezésnek” minősül-e.

60 Másodszor, a 715/2007 rendelet 5. cikkének (2) bekezdése szerint tilos a kibocsátáscsökkentő berendezések hatásfokát csökkentő hatástalanító berendezések használata. E tilalom alól azonban három kivétel létezik, ezek közül a kérdést előterjesztő bíróság szerint csak az ezen 5. cikk (2) bekezdésének a) pontjában szereplő kivétel releváns. E kivétel arra az esetre vonatkozik, amikor „a berendezés használata a motor károsodás vagy baleset elleni védelme és a jármű biztonságos üzemeltetése szempontjából indokolt”.

61 A 715/2007 rendelet 5. cikke (2) bekezdésének a) pontját szigorúan kell értelmezni, amennyiben az kivételt állapít meg az olyan hatástalanító berendezések használatának tilalma alól, amelyek csökkentik a kibocsátáscsökkentő berendezések hatásfokát (2022. július 14-i GSMB Invest ítélet, C-128/20, EU:C:2022:570, 50. pont).

62 Magából e rendelkezés szövegéből kitűnik, hogy ahhoz, hogy a hatástalanító berendezés az itt előírt kivétel hatálya alá tartozzon, a szükségességét nemcsak a motor károsodással vagy balesettel szembeni védelme, hanem a jármű biztonságos üzemeltetése tekintetében is igazolni kell. Tekintettel ugyanis arra, hogy az említett rendelkezésben az „és” kötőszó szerepel, azt úgy kell értelmezni, hogy az abban előírt feltételek kumulatívok (2022. július 14-i GSMB Invest ítélet, C-128/20, EU:C:2022:570, 61. pont).

63 Az e rendelet 5. cikkének (2) bekezdésében foglalt tilalom ugyanis lényegét vesztené, és nem érvényesülne hatékonyan, ha megengednék a gyártóknak, hogy a gépjárműveket kizárólag abból a célból, hogy a motort megvédjék a szennyeződéstől és a kopástól, ilyen hatástalanító berendezésekkel szereljék fel (2020. december 17-i CLCV és társai [Dizelmotoron elhelyezett hatástalanító berendezés] ítélet, C-693/18, EU:C:2020:1040, 113. pont).

64 Így az alapügyben szóban forgóhoz hasonló hatástalanító berendezés használata csak akkor

indokolható e kivétel alapján, ha bizonyítást nyer, hogy ez a berendezés szigorúan a motor olyan károsodása vagy balesetlen bekövetkezése következtében veszélyének elkerülését szolgálja, amelyet a kipufogógáz-visszavezető rendszer egyik komponensének olyan súlyos meghibásodása okoz, amely konkrét veszélyhelyzetet teremt az ezzel a berendezéssel ellátott jármű üzemeltetése során (lásd ebben az értelemben: 2022. július 14-i GSMB Invest ítélet, C-128/20, EU:C:2022:570, 62. pont).

65 Továbbá az alapügyben szereplőhöz hasonló hőmérsékleti tartomány tekintetében a Bíróság megállapította, hogy bár igaz, hogy a 715/2007 rendelet 5. cikke (2) bekezdésének a) pontja formálisan nem ír elő egyéb feltételeket az e rendelkezésben előírt kivétel alkalmazásához, az a tény, hogy egy olyan kibocsátáscsökkentő berendezésnek, amelynek a rendes forgalmi körülmények között a motor károsodástól vagy balesettől való védelme és a jármű biztonságos üzemeltetésének biztosítása érdekében az év nagy részében működni kell, egyértelműen ellentétes az említett rendelet által kitűzött céllal, amelytől az említett rendelkezés csak igen különleges körülmények között enged eltérést, és a járművek NOx-kibocsátásának korlátozására vonatkozó elv aránytalan megsértését eredményezné (2022. július 14-i GSMB Invest ítélet, C-128/20, EU:C:2022:570, 63. pont).

66 A Bíróság így arra a következtetésre jutott, hogy az ilyen hatástalanító berendezés nem igazolható e rendelkezés alapján. Annak elismerése ugyanis, hogy egy ilyen hatástalanító berendezés az említett rendelkezésben előírt kivétel hatálya alá tartozhat, azt eredményezné, hogy ezt a kivételt az év nagyobb részében az Unió területén érvényesülő valós vezetési feltételek mellett alkalmazni lehetne, ily módon az ilyen hatástalanító berendezések tilalmának az említett 5. cikk (2) bekezdésének első mondatában írt elve a gyakorlatban kevésbé érvényesülne, mint az említett kivétel (2013. július 14-i GSMB Invest ítélet, C-128/20, EU:C:2022:570, 64. és 65. pont).

67 A jelen ítélet 60–66. pontjában felidézett feltételek alkalmazásához szükséges ténybeli értékelések elvégzése a kérdést előterjesztő bíróság feladata.

Az első és a második kérdésről

68 Első és második kérdésével, amelyeket együttesen kell megválaszolni, a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra vár választ, hogy a keretirányelv 18. cikkének (1) bekezdését, 26. cikkének (1) bekezdését és 46. cikkét – a 715/2007 rendelet 5. cikkének (2) bekezdésével összefüggésben – akként kell-e értelmezni, hogy e rendelkezések a közérdeken kívül védik valamely gépjármű magánszemély vevőjének az e gépjármű gyártójával szemben fennálló magánérdekeit is, ha a gépjármű ez utóbbi rendelkezés értelmében vett tiltott hatástalanító berendezéssel lett ellátva.

69 Az előzetes döntéshozatal iránti kérelemből kitűnik, hogy e kérdések oka az, hogy e bíróság szerint az uniós jognak nem megfelelő gépjármű magánszemély vevőjét a BGB 823. §-ának (2) bekezdése alapján megillető kártérítéshez való jog gyakorlása mások védelmére szolgáló törvény megsértését feltételezi.

70 A 715/2007 rendelet 5. cikkének (2) bekezdését illetően emlékeztetni kell arra, hogy e rendelet célja – amint az (1) és (6) preambulumbekkezdéséből kitűnik – a környezet magas szintű védelmének biztosítása, és konkrétan a dízelüzemű gépjárművek NOx-kibocsátásának jelentős csökkentése a levegőminőség javítása és a szennyezési határértékek tiszteletben tartása érdekében (2022. július 14-i GSMB Invest ítélet, C-128/20, EU:C:2022:570, 43. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat). A kibocsátáscsökkentő berendezések hatásfokát csökkentő hatástalanító berendezések használatának az e rendelet 5. cikke (2) bekezdésének első mondatában előírt tilalma éppen a szennyező gázok kibocsátásának korlátozására, és ezáltal az ugyanezen rendelet által követett környezetvédelmi cél megvalósításához való hozzájárulásra irányul (lásd ebben az értelemben: 2022. november 8-i Deutsche Umwelthilfe [Gépjárművek típusjóváahagyása] ítélet, C-873/19, EU:C:2022:857, 57. pont).

71 Meg kell tehát állapítani, hogy ez utóbbi rendelkezés – azon renDELETEH Hasonlóan, amelynek a részét képezi – a környezet magas szintű védelmének biztosítására irányuló általános célt követ.

72 Amint arra a főtanácsnok az indítványának 40. pontjában rámutatott, ezen általános célkitűzés követésébe illeszkedik a gyártók számára a 715/2007 rendelet 4. cikkének (3) bekezdésében előírt azon kötelezettség, hogy a jármű adásvételekor a jármű vevője számára a szén-dioxid-kibocsátás és az üzemanyag-fogyasztás számadatait tartalmazó dokumentumot szolgáltatassanak. E kötelezettség célja ugyanis, amint az e rendelet (17) preambulumbekkezdéséből levezethető, hogy a fogyasztók és a felhasználók a vásárlási döntésük időpontjában objektív és pontos tájékoztatást kapjanak arról, hogy a gépjárművek többé-kevésbé szennyező jellegűek.

73 Mindemellett az első és a második kérdés megválaszolása érdekében a 715/2007 rendeletet azon összefüggésbe kell helyezni, amelybe illeszkedik. E tekintetben e rendelet 5. cikkét nemcsak e rendelet különböző rendelkezéseire, hanem a gépjárműveknek az Unión belüli jóváahagyására vonatkozó azon szabályozási keretre tekintettel is meg kell vizsgálni, amelybe ugyanezen rendelet illeszkedik (lásd ebben az értelemben: 2020. december 17-i CLCV és társai [Dízelmotoron elhelyezett hatástalanító berendezés] ítélet, C-693/18, EU:C:2020:1040, 75. pont).

74 A keretirányelv 3. cikkének 5. pontja úgy határozta meg az alapügy tárgyát képezőhöz hasonló gépjármű EK-típusjóváahagyását, hogy az „olyan eljárás, amellyel a tagállam igazolja, hogy egy jármű, rendszer, alkatrész vagy önálló műszaki egység típusa megfelel [e keretirányelv] és [az annak] IV. vagy XI. melléklet[é]ben felsorolt szabályozási aktusok vonatkozó igazgatási rendelkezéseinek és műszaki követelményeinek”. Ezen „A járművek EK-típusjóváahagyásához szükséges követelményeket meghatározó jogszabályok jegyzéke” című IV. melléklet „A korlátlan sorozatban gyártott járművek EK-típusjóváahagyására vonatkozó jogszabályok felsorolása” című I. részében a 715/2007 rendeletre hivatkozott a „[k]ibocsátások (Euro 5 és Euro 6) könnyű haszongépjárművek/információhoz való hozzáférés” vonatkozásában.

75 Emlékeztetni kell arra is, hogy a keretirányelv 4. cikke (3) bekezdésének első albekezdése kimondta, hogy a tagállamok csak azon járműveket veszik nyilvántartásba, illetve csak azok értékesítését vagy forgalomba helyezését engedélyezik, amelyek megfelelnek ezen irányelv követelményeinek.

76 Végül a 715/2007 rendelet 4. cikkének (1) bekezdése előírja, hogy a gyártók kötelesek bizonyítani, hogy minden új jármű, amelyet az Unióban értékesítenek, regisztrálnak vagy üzembe helyeznek, az e rendeletben és annak végrehajtási intézkedéseiben foglaltaknak megfelelően típusjóváhagyással rendelkezik.

77 A jelen ítélet 74–76. pontjában említett rendelkezésekből következik egyrészt, hogy a keretirányelv hatálya alá tartozó járműveket típusjóváhagyásnak kell alávetni, másrészt pedig, hogy e jóváhagyás csak akkor adható meg, ha a szóban forgó járműtípus megfelel a 715/2007 rendelet rendelkezéseinek, különösen a kibocsátásokra vonatkozó rendelkezéseknek, amelyek közé e rendelet 5. cikke tartozik (2022. július 14-i Porsche Inter Auto és Volkswagen ítélet, C-145/20, EU:C:2022:572, 52. pont).

78 A gyártókra vonatkozó EK-típusjóváhagyási követelmények mellett a gyártóknak megfelelőségi nyilatkozatot is át kell adniuk a jármű magánszemély vevőjének. A keretirányelv 18. cikkének (1) bekezdése előírta, hogy a gyártó, mint a járműre vonatkozó EK-típusjóváhagyás jogosultja minden, a jóváhagyott típusal megegyezően gyártott teljes, nem teljes vagy befejezett járműhöz megfelelőségi nyilatkozatot mellékel.

79 Márpedig e keretirányelv 26. cikkének (1) bekezdése alapján ez a dokumentum kötelező a jármű nyilvántartásba vételéhez, értékesítéséhez vagy forgalomba helyezéséhez. Ezt a kötelezettséget az magyarázza, hogy az ugyanezen keretirányelv 3. cikkének 36. pontjában szereplő meghatározás szerint e nyilatkozat „igazolja, hogy az [e keretirányelvvvel] összhangban jóváhagyott típusorozathoz tartozó jármű megfelel valamennyi szabályozási aktusnak a gyártása idején”.

80 Egyébiránt a keretirányelv 46. cikke által követett, a gyártók közötti tisztességes verseny által jellemzett belső piac létrehozására és működésére irányuló célkitűzésen kívül az e cikkben említett szankcióknak azt is biztosítaniuk kell, hogy a jármű vevője rendelkezhesen olyan megfelelőségi nyilatkozattal, amely e keretirányelv IX. mellékletének megfelelően lehetővé teszi számára, hogy a járművet bármely tagállamban anélkül vetethesse nyilvántartásba, hogy további műszaki dokumentumokat kellene benyújtania (2018. október 4-i Bizottság kontra Németország ítélet, C-668/16, EU:C:2018:802, 87. pont).

81 A jóváhagyott típusorozathoz tartozó, és ezért megfelelőségi nyilatkozattal ellátott jármű megvásárlásakor a vevő észszerűen elvárhatja, hogy e jármű tekintetében betartsák a 715/2007 rendeletet, és különösen annak 5. cikkét (lásd ebben az értelemben: 2022. július 14-i Porsche Inter Auto és Volkswagen ítélet, C-145/20, EU:C:2022:572, 54. pont).

82 Következésképpen a jelen ítélet 78–80. pontjában említett keretirányelv rendelkezéseiből következik, hogy az közvetlen kapcsolatot hoz létre a gépjárműgyártó és a gépjármű magánszemély vevője

között, amelynek célja, hogy e vevő számára garantálja, hogy a gépjármű megfelel a vonatkozó uniós jogszabályoknak. Közelebből, mivel a jármű gyártójának tiszteletben kell tartania a 715/2007 rendelet 5. cikkéből eredő követelményeket az e jármű nyilvántartásba vétele, értékesítése vagy forgalomba helyezése céljából a megfelelőségi nyilatkozatnak a magánszemély vevő részére történő kiállítása során, e nyilatkozat lehetővé teszi e vevő védelmét azzal szemben, hogy e gyártó nem tartotta tiszteletben az e rendelkezésnek megfelelő járművek forgalomba hozatalára vonatkozó kötelezettségét.

83 Márpedig nem kizárt, hogy a jármű közötti használatát lehetővé tévő EK-típusjóváhagyással érintett járműtípust a jóváhagyó hatóság eredetileg anélkül hagyhatja jóvá, hogy a jelen ítélet 24. pontjában említett szoftver jelenlétét felfednék számára. E tekintetben a keretirányelv szabályozza azt a helyzetet is, amikor valamely jármű valamely tervezési elemének jogellenessége – például a 715/2007 rendelet 5. cikkében foglalt követelményekre tekintettel – csak e típusjóváhagyást követően válik ismertté. Így e keretirányelv 8. cikkének (6) bekezdése kimondja, hogy e hatóság visszavonhatja a jármű típusjóváhagyását. Továbbá ezen keretirányelv 13. cikke (1) bekezdésének első és harmadik mondatából következik, hogy amennyiben a gyártó az EK-típusjóváhagyást megadó tagállamot az információs csomagban szereplő információkban bekövetkezett változásról tájékoztatja, e tagállam szükség esetén a gyártóval konzultálva dönthet úgy, hogy új EK-típusjóváhagyásra van szükség (lásd ebben az értelemben: 2022. július 14-i Porsche Inter Auto és Volkswagen ítélet, C-145/20, EU:C:2022:572, 56. pont). Végül ugyanezen keretirányelv 30. cikkének (1) bekezdése előírta, hogy ha az EK-típusjóváhagyást megadó tagállam megállapítja, hogy a jármű nem felel meg az általa jóváhagyott járműtípusnak, akkor megteszi a szükséges intézkedéseket, beleértve szükség esetén a jóváhagyás visszavonását is, annak biztosítására, hogy a gyártott járművek megfeleljenek a jóváhagyott típusnak.

84 Következésképpen egy gépjárműre felszerelt, az EK-típusjóváhagyást követően felfedezett hatástalanító berendezés jogellenessége megkérdőjelezheti a jóváhagyás érvényességét, és ezáltal azon megfelelőségi nyilatkozat érvényességét is, amely azt hivatott igazolni, hogy a jóváhagyott típusorozathoz tartozó e jármű a gyártásakor megfelelt valamennyi szabályozási aktusnak. Tekintettel a keretirányelv 26. cikkének (1) bekezdésében foglalt szabályra, ez a jogellenesség így többek között bizonytalanságot okozhat ugyanezen jármű nyilvántartásba vételének, értékesítésének vagy üzembe helyezésének lehetőségét illetően, és hosszú távon hátrányosan érintheti a tiltott hatástalanító berendezéssel ellátott jármű vevőjét.

85 A fentiek alapján az első és a második kérdésre azt a választ kell adni, hogy a keretirányelv 18. cikkének (1) bekezdését, 26. cikkének (1) bekezdését és 46. cikkét – a 715/2007 rendelet 5. cikkének (2) bekezdésével összefüggésben – akként kell értelmezni, hogy e rendelkezések a közérdeken kívül védik valamely gépjármű magánszemély vevőjének az e gépjármű gyártójával szemben fennálló magánérdekeit is, ha a gépjármű ez utóbbi rendelkezés értelmében vett tiltott hatástalanító berendezéssel lett ellátva.

A harmadik és a negyedik kérdésről

86 Az első és a második kérdésre adott válasza figyelemmel a harmadik és a negyedik kérdést nem kell megválaszolni.

Az ötödik és a hatodik kérdésről

87 Ötödik és hatodik kérdésével, amelyeket célszerű együttesen vizsgálni, a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra vár választ, hogy az uniós jogot akként kell-e értelmezni, hogy azzal ellentétes az, ha a 715/2007 rendelet 5. cikkének (2) bekezdése értelmében vett tiltott hatástalanító berendezéssel ellátott gépjármű vevőjének okozott kár megtérítése keretében az e gépjármű tényleges használatából származó előnyöket nem számítják be e gépjármű vételárának visszatérítésébe, illetve ha ez nem, akkor az, hogy e kedvezményt ugyanezen gépjármű teljes vételára alapján számítják ki.

88 E tekintetben meg kell állapítani, hogy – amint az az első és a második kérdésre adott válaszból kitűnik – a keretirányelv 18. cikkének (1) bekezdése, 26. cikkének (1) bekezdése és 46. cikke, összefüggésben értelmezve a 715/2007 rendelet 5. cikkének (2) bekezdésével, védi a gépjármű magánszemély vevőjének az e gépjármű gyártójával szemben fennálló magánérdekeit is, ha a gépjármű ez utóbbi rendelkezés értelmében vett tiltott hatástalanító berendezést tartalmaz.

89 E rendelkezésekből tehát az következik, hogy a gépjármű magánszemély vevője e gépjármű gyártójával szemben jogosult arra, hogy e gépjárművet ne lássák el az e rendelet 5. cikkének (2) bekezdése értelmében vett tiltott hatástalanító berendezéssel.

90 Ezenkívül, amint az lényegében már a jelen ítélet 80. pontjában is szerepel, a keretirányelv 46. cikke alapján a tagállamok feladata az ezen irányelv rendelkezéseinek megszegése esetén alkalmazandó szankciók meghatározása. E szankcióknak hatékonyaknak, arányosaknak és visszatartó erejűeknek kell lenniük. Továbbá a 715/2007/EK rendelet 13. cikkének (1) bekezdése szerint a tagállamok megállapítják az e rendelet rendelkezéseinek megsértése esetén alkalmazandó szankciókra vonatkozó rendelkezéseket. E szankcióknak hatékonyaknak, arányosaknak és visszatartó erejűeknek kell lenniük.

91 E körülmények között meg kell állapítani, hogy a keretirányelv 18. cikkének (1) bekezdéséből, 26. cikkének (1) bekezdéséből és 46. cikkéből – e rendelkezéseket a 715/2007 rendelet 5. cikkének (2) bekezdésével összefüggésben értelmezve – az következik, hogy a tagállamok kötelesek előírni, hogy az e rendelet 5. cikkének (2) bekezdése értelmében vett tiltott hatástalanító berendezéssel ellátott gépjármű vevője kártérítésre jogosult e gépjármű gyártójától, ha ez a berendezés kárt okozott e vevőnek.

92 Az uniós jog olyan rendelkezéseinek hiányában, amelyek az ilyen gépjárművet megszerző vevők kártérítéshez való hozzájutását részletesen szabályozzák, az egyes tagállamok feladata, hogy meghatározzák e részletes szabályokat.

93 Ezzel együtt nem felel meg a tényleges érvényesülés elvének az a nemzeti jogszabály, amely a gyakorlatban lehetetlenné vagy rendkívül nehézé teszi, hogy a gépjármű vevője megfelelő kártérítést kapjon azért a kárért, amelyet számára a 715/2007 rendelet 5.

cikkének (2) bekezdésében írt tilalomnak e gépjármű gyártója általi megszegése okozott.

94 E fenntartás mellett érdemes felidézni, hogy a nemzeti bíróságoknak ügyelniük kell arra, hogy az uniós jogrend által biztosított jogok védelme ne vezessen a jogosultak jogalap nélküli gazdagodásához (2021. március 25-i Balgarska Narodna Banka ítélet, C-501/18, EU:C:2021:249, 125. pont).

95 A jelen ügyben a kérdést előterjesztő bíróság feladata annak vizsgálata, hogy az adott gépjármű tényleges használatából származó előnyök beszámítása megfelelő kártérítést nyújt-e az érintett vevőnek, amennyiben megállapítást nyer, hogy a vevőt a gépjárművének a 715/2007 rendelet 5. cikke (2) bekezdésének értelmében vett tiltott hatástalanító berendezéssel történő ellátása miatt kár érte.

96 Következésképpen az ötödik és a hatodik kérdésre az a válasz adandó, hogy az uniós jogot akként kell értelmezni, hogy e jog e tárgyra vonatkozó rendelkezéseinek hiányában az érintett tagállam joga határozza meg a 715/2007 rendelet 5. cikkének (2) bekezdése értelmében vett tiltott hatástalanító berendezéssel ellátott gépjármű vevőjének ténylegesen okozott kár megtérítésére vonatkozó szabályokat, azzal a megkötéssel, hogy e kártérítésnek megfelelőnek kell lennie a keletkezett kárhoz képest.

II.

C-351/21. sz. Beobank ügyben 2023. március 16-án hozott ítélet

A belső piaci pénzforgalmi szolgáltatásokról és a 97/7/EK, a 2002/65/EK, a 2005/60/EK és a 2006/48/EK irányelv módosításáról és a 97/5/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló, 2007. november 13-i 2007/64/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv 47. cikke (1) bekezdésének a) pontját

a következőképpen kell értelmezni:

a fizető fél pénzforgalmi szolgáltatója köteles ezen előbbivel közölni azon információkat, amelyek lehetővé teszik azon természetes vagy jogi személy azonosítását, aki vagy amely azon fizetési művelet kedvezményezettje volt, amellyel e fizető fél számláját megterhelték, és nem csak azon információkat, amelyekkel e szolgáltató a legnagyobb erőfeszítéseinek megtételét követően e kifizetési műveletet illetően rendelkezik.

1 Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem a belső piaci pénzforgalmi szolgáltatásokról és a 97/7/EK, a 2002/65/EK, a 2005/60/EK és a 2006/48/EK irányelv módosításáról és a 97/5/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló, 2007. november 13-i 2007/64/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL 2007. L 319., 1. o.; helyesbítés: HL 2009. L 187., 5. o.) 38. cikke a) pontjának az értelmezésére vonatkozik.

2 E kérelmet a ZG és a Beobank SA – belga bank, amelynél az alapeljárás felperese bankszámlával rendelkezik – között e felperes betéti kártyájának segítségével végzett két olyan fizetési művelet tárgyában folyamatban lévő jogvita keretében terjesztették elő, amelyek ez utóbbi szerint nem engedélyezett műveletek voltak.

Az alapeljárás

16 A belga illetőségű ZG a belgiumi Beobanknál bankszámlával és ahhoz tartozó betéti kártyával rendelkezik.

17 ZB a 2017. április 20-ról 21-re virradó éjszaka Valenciában (Spanyolország) tartózkodott. Az első 100 eurós, 0 óra 35 perckor történő fizetésre betéti kártyája útján került sor egy olyan létesítményben, amelynek pontos jellege vitatott az alapeljárásban részt vevő felek között. Ezt követően e kártyával és ugyanazon mobil fizetési terminálon két további fizetésre került sor, mégpedig 991 euró összegben 1 óra 35 perckor, illetve 993 euró összegben 2 óra 06 perckor. A negyedik, 994 euró összegű kifizetés 2 óra 35 perckor került sor, azt azonban elutasították.

18 ZG nem vitatja az első, 100 eurós kifizetést, vitatja azonban a második és harmadik kifizetést (a továbbiakban: az alapügyben szóban forgó kifizetések). A kérdést előterjesztő bíróság előtt kifejti, hogy már nem emlékszik arra, hogy italfogyasztását követően mi történt az érintett létesítményben. Nem emlékszik e létesítmény nevére és címére sem, és azt állítja, hogy kábítószert felhasználásával elkövetett csalás áldozata lett.

19 2017. április 23-án ZG letiltotta bankkártyáját, április 29-én pedig feljelentést tett a brüsszeli (Belgium) rendőrségen e bankkártya ellopása és csalárd felhasználása miatt.

20 A kérdést előterjesztő bíróság, a justice de paix du canton de Forest (forest-i körzeti békebíróság, Belgium) előtt az alapeljárás felperese az 500 euró összegű kártérítés megfizetésén kívül az alapügyben szóban forgó kifizetések, azaz 1984 euró összeg visszatérítését kéri, amely kifizetést a gazdasági jogi törvénykönyv VII.35. cikke értelmében véve „nem engedélyezettnek” tart.

21 A Beobank vitatja a ZG által leírt tényeket, és megtagadja e visszatérítést, mivel úgy véli, hogy e kifizetések engedélyezettek voltak, vagy hogy legalábbis ZG „súlyos gondatlanságot” követett el.

22 A kérdést előterjesztő bíróság szerint fontos tudni, hogy ki volt az említett kifizetések kedvezményezettje. Főszabály szerint a harmadik személy által a károsult betéti kártyája révén elkövetett csalás lehetővé teszi a csalás elkövetője számára, hogy vásároljon vagy készpénzt vegyen ki. Márpedig a jelen ügyben ZG állításai szerint a csalás harmadik személy bankszámlája javára történt.

23 A kérdést előterjesztő bíróság jelzi, hogy ZG jogi képviselője kérelmére a Beobank csupán az érintett kifizetés termináljának elektronikus azonosító számát és földrajzi helymeghatározását közölte anélkül, hogy az alapügyben szóban forgó kifizetések kedvezményezettjének személyazonosságát – a „COM SU VALENCIA ESP” megnevezésen túl – megadta volna. E bíróság pontosítja, hogy az alapügyet a tárgyalás után visszautalta annak érdekében, hogy lehetővé tegye a Beobank számára, hogy e tekintetben pontosításokat tegyen, ez utóbbi azonban végül nem szolgált azokkal, jelezve, hogy az ATOS-tól, e fizetési terminál üzemeltetőjétől nem kapott további információkat. A Beobank szerint e kifizetések kedvezményezettjének spanyol bankja, a Sabadell tagadta meg az érintett kereskedő azonosító adatainak közlését.

24 A kérdést előterjesztő bíróság a gazdasági jogi törvénykönyv VII.18. cikkére hivatkozva azon a véleményen van, hogy meg kell határozni, hogy e rendelkezés értelmében ezen információk szolgáltatását illetően az érintett bankot gondossági vagy eredménykötelem terheli-e. Ha a Bíróság értelmezése arra a következtetésre vezetne, hogy a Beobank nem teljesítette kötelezettségét, akkor e bíróság szerinte „levonhatná ennek következményeit [e banknak] a vitatott fizetési műveletek visszatérítésével kapcsolatban fennálló [kötelezettsége] és/vagy a pénzeszközök harmadik feltől való visszaszerzésének esélyvesztésére vonatkozó kártérítési kereset tekintetében”.

25 A Beobank a kérdést előterjesztő bíróság előtt azt állítja, hogy a gazdasági törvénykönyv VII.18. cikke csupán gondossági kötelmet ír elő az érintett bankkal szemben, mindössze azt követelve meg tőle, hogy átadja a közvetítője által részére továbbított információkat, és a fogyasztóra hagyja, hogy e közvetítőhöz forduljon, amennyiben ezek az információk elégtelenek. A jelen ügyben a Beobank azt a javaslatot teszi a kérdést előterjesztő bíróságnak, hogy adott esetben bocsásson ki „bírósi meghagyást” a Sabadell szemben annak érdekében, hogy az benyújtsa az érintett művelet kedvezményezettjének azonosítását lehetővé tevő iratokat. Kielégítő válasz hiányában a Beobank szerint jogsegély iránti megkeresés útján akár vizsgálat elrendelésére is sor kerülhet a Sabadell tagjainak meghallgatása érdekében. A Beobank az álláspontját az érintett rendelkezésben szereplő „adott esetben” fordulatra alapítja. Ezzel szemben ZG úgy véli, hogy a Beobankot kell felelősségre vonni az adatok Sabadell általi közlésének elmaradásáért.

26 E körülmények között a justice de paix du canton de Forest (forest-i körzeti békebíróság) úgy határozott, hogy az eljárást felfüggeszti, és előzetes döntéshozatal céljából kérdéseket terjeszt a Bíróság elé.

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

„1) A 2007/64 irányelv 38. cikkének [...] a) pontja értelmében a [fizető fél] pénzügyi szolgáltató[já]t gondossági vagy eredménykötelem terheli-e a »kedvezményezettre vonatkozó információ« rendelkezésre bocsátásával kapcsolatban?

2) Az e rendelkezésben foglalt »kedvezményezettre vonatkozó információk« magukban foglalják-e azokat az információkat, amelyek lehetővé teszik a fizetés tekintetében kedvezményezett természetes vagy jogi személy azonosítását?”

Előzetes észrevételek

27 Először is meg kell állapítani, hogy az előzetes döntéshozatal iránti kérelem a 2007/64 irányelv 38. cikke a) pontjának, tehát egy olyan rendelkezésnek az értelmezésére irányul, amely ezen irányelv 2. fejezetének részét képezi, amely ezen irányelvnek „A pénzforgalmi szolgáltatásokra vonatkozó feltételek átláthatósága és tájékoztatási követelmények” című III. címe keretében „[a]z egyszeri fizetési műveletek[et]” szabályozta.

28 E 2. fejezet, amint a 2007/64 irányelv 35. cikkének (1) bekezdése előírta, „a keretszerződés hatálya alá nem eső egyszeri fizetési műveletekre alkalmazandó”.

29 Márpedig az előzetes döntéshozatal iránti kérelemből kitűnik, hogy ZG fizetési számlával rendelkezik a Beobanknál, amely tekintetében olyan betéti kártyával rendelkezik, amely révén az alapügyben szóban forgó kifizetéseket teljesítették.

30 E körülmények között, amint arra a Beobank, a cseh kormány és az Európai Bizottság hivatkozik, az alapügyben szóban forgó kifizetések nem a 2007/64 irányelv III. címének 2. fejezete értelmében vett „egyszeri fizetési műveleteknek” minősülnek, hanem ezen irányelv III. címe „Keretszerződések” című 3. fejezetének hatálya alá tartoznak.

31 E 3. fejezet az említett irányelv 40. cikkének megfelelően a valamely keretszerződés hatálya alá tartozó fizetési műveletekre volt alkalmazandó. Ugyanezen irányelv 4. cikkének 12. pontja úgy határozza meg a „keretszerződés” fogalmát, mint „egyedi és sorozatos fizetési műveletek jövőbeni teljesítését szabályozó pénzforgalmi szolgáltatási szerződés, amely fizetési számla nyitására vonatkozó kötelezettséget és annak feltételeit is tartalmazhatja”.

32 Ennélfogva abból az előfeltevésből kell kiindulni, hogy a 2007/64 irányelv 47. cikke (1) bekezdésének a) pontja alkalmazandó volt az alapügyben szóban forgó kifizetésekre.

33 Ebből következik, hogy ahhoz, hogy a kérdést előterjesztő bíróságnak hasznos választ lehessen adni, e kérdéseket úgy kell érteni, hogy azok a 2007/64 irányelv 47. cikke (1) bekezdése a) pontjának, nem pedig ezen irányelv 38. cikke a) pontjának az értelmezésére vonatkoznak.

34 Másodszor meg kell állapítani, hogy ZG a kérdést előterjesztő bíróság előtt többek között az alapügyben szóban forgó, általa „nem engedélyezettnek” tekintett kifizetések visszafizetését kéri azt követően, hogy a Beobank az e visszafizetés iránti felhívást elutasította azzal az indokkal, hogy e bank szerint ZG ténylegesen engedélyezte azokat, vagy hogy legalábbis „súlyos gondatlanságot” követett el.

35 Amint a Bíróság által feltett írásbeli kérdésekre adott válaszokban megerősítést nyert, a ZG által indított kereset a gazdasági törvénykönyv VII.35. cikkén alapul. E cikk ülteti át a belga jogba a 2007/64 irányelv 60. cikkét, amely szerint engedély nélküli fizetési művelet esetén az érintett fizető fél pénzforgalmi szolgáltatója haladéktalanul megtéríti e fizető fél részére e fizetési művelet összegét, és – amennyiben releváns – helyreállítja a megterhelt fizetési számlát abba az állapotba, amelyben az lenne, ha az említett fizetési műveletre nem került volna sor. Ugyanakkor ezen irányelv 61. cikkének (2) bekezdése alapján az említett fizető fél viseli a nem engedélyezett műveletekkel összefüggő összes kárt, amennyiben e károk azáltal keletkeztek, hogy csalárd módon járt el, vagy az említett irányelv 56. cikkében meghatározott egy vagy több kötelezettségével kapcsolatban „súlyos gondatlansággal” járt el, vagy azokat szándékosan nem teljesítette.

36 Úgy tűnik, hogy a kérdést előterjesztő bíróság azon a véleményen van, hogy amennyiben a Bíróság által a feltett kérdésekre adott válaszok fényében megállapításra kerülne, hogy a Beobank nem teljesítette a 2007/64 irányelv 47. cikke (1) bekezdésének a) pontjában előírt információk ZG-vel való közlésére vonatkozó kötelezettségét, ebből többek között a Beobanknak az alapügyben szóban forgó kifizetések

visszatérítésére irányuló kötelezettségét illetően következtetéseket vonhat le.

37 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a Bíróság kimondta, hogy a pénzforgalmi szolgáltatók vonatkozásában a 2007/64 irányelv 60. cikkének (1) bekezdésében, valamint ezen irányelv 58. és 59. cikkében előírt felelősségi rendszert teljes mértékben harmonizálták. Ennek következménye, hogy összeegyeztethetetlen az említett irányelvvel mind az ugyanazon a tényálláson alapuló párhuzamos felelősségi rendszer, mind azon versengő felelősségi rendszer, amely lehetővé teszi a pénzforgalmi szolgáltatás igénybe vevője számára, hogy e felelősség megállapítását más tényállásra alapján kérje (lásd ebben az értelemben: 2021. szeptember 2-i CRCAM-ítélet, C-337/20, EU:C:2021:671, 42. és 46. pont).

38 Ugyanis a nem engedélyezett vagy hibásan teljesített műveletekért fennálló felelősség 2007/64 irányelvben megállapított harmonizált rendszerét csak azzal a feltétellel lehet a nemzeti jogban előírt, ugyanazon tényeken és jogalapon nyugvó alternatív felelősségi rendszerrel kiegészíteni, hogy az nem sérti az így harmonizált rendszert, és nem érinti hátrányosan ezen irányelv céljait és hatékony érvényesülését (2021. szeptember 2-i CRCAM-ítélet, C-337/20, EU:C:2021:671, 45. pont).

39 Márpedig, amint a főtanácsnok az indítványának 53. és 60. pontjában megjegyezte, a nemzeti bíróság nem hagyhatja figyelmen kívül az említett irányelvben a fizetési műveletek tekintetében aszerint tett különbségtételt, hogy azok engedélyezettek, vagy sem, következésképpen pedig nem dönthet az olyan kifizetések visszatérítése iránti kérelemről, mint az alapügyben szóban forgó kifizetések, anélkül hogy e kifizetéseket előzetesen engedélyezettnek vagy nem engedélyezettnek minősítene. Ugyanis ugyanezen irányelv 60. cikkének a 86. cikkének (1) bekezdésével összefüggésben értelmezett (1) bekezdésével ellentétes, hogy a pénzforgalmi szolgáltató igénybe vevője a pénzforgalmi szolgáltató felelősségének megállapítását kérje annak alapján, hogy ez utóbbi nem tett eleget a 2007/64 irányelv 47. cikke (1) bekezdésének a) pontja szerinti tájékoztatási kötelezettségének, amennyiben e felelősség a fizetési műveletek visszatérítésére vonatkozik.

40 Ebből következik, hogy a kérdést előterjesztő bíróság látszólagos álláspontjával ellentétben a Beobanknak a 2007/64 irányelv 47. cikke (1) bekezdésének a) pontjában előírt információk szolgáltatására vonatkozó, az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekben említett kötelezettségének esetleges elmulasztása önmagában nem alapozhatja meg az alapügyben szóban forgó kifizetések visszatérítésére vonatkozó kötelezettséget.

41 Mindazonáltal a kérdést előterjesztő bíróság megállapításaiból kitűnik, hogy e bíróság úgy véli, hogy a ZG által meglátogatott létesítmény jellege és az e létesítményben nyújtott szolgáltatások befolyásolhatják azon kérdés értékelését, hogy az alapügyben szóban forgó kifizetések engedélyezettek voltak-e, vagy sem. Márpedig a felek közötti ezzel kapcsolatos vitát megoldhatná, ha ismert lenne e kifizetések kedvezményezettjének azonossága, ami annak meghatározását követeli meg, hogy végső soron kire hárul az e tekintetben szükséges információk szolgáltatásának kötelezettsége. Az előzetes döntéshozatal iránti kérelemből az is kitűnik, hogy a

kérdést előterjesztő bírósághoz a Beobank arra irányuló kérelmével fordultak, hogy hozzon pervezető intézkedéseket annak érdekében, hogy az e kifizetések kedvezményezettjének pénzforgalmi szolgáltatójától az említett kedvezményezettre vonatkozóan bizonyos információkat kérjenek.

42 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a nemzeti bíróságok a lehető legszélesebb lehetőséggel rendelkeznek a tekintetben, hogy a Bírósághoz forduljanak, ha azt állapítják meg, hogy az előttük folyamatban lévő ügyben az annak eldöntéséhez szükséges uniós jogi rendelkezések értelmezésére vagy érvényességére vonatkozó kérdések merülnek fel, és hogy különösen e bíróságok e lehetőséggel az eljárás bármely általuk megfelelőnek tartott pillanatában élhetnek (2018. november 14-i Memoria et Dall'Antonia ítélet, C-342/17, EU:C:2018:906, 33. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

43 Ezenkívül a Bíróság állandó ítélkezési gyakorlatából következik, hogy kizárólag a jogvitában eljáró és a bírósági határozat meghozatalára hivatott nemzeti bíróság hatáskörébe tartozik annak értékelése, hogy – az alapügy különleges jellemzőire tekintettel – a Bíróságnak feltett kérdése releváns-e. Következésképpen, amennyiben a feltett kérdés valamely uniós jogszabály értelmezésére vagy érvényességére vonatkozik, a Bíróság – főszabály szerint – köteles határozatot hozni. Ennélfogva az uniós jogra vonatkozó, előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések releváns voltát vélelmezni kell. A Bíróság csak akkor tagadhatja meg az ilyen kérdéstről való határozathozatalt, ha az uniós jog kért értelmezése nyilvánvalóan semmilyen összefüggésben nincs az alapügy tényállásával vagy tárgyával, ha a probléma hipotetikus jellegű, vagy ha nem állnak a Bíróság rendelkezésére azok a ténybeli vagy jogi elemek, amelyek szükségesek ahhoz, hogy az elé terjesztett kérdésekre hasznos választ adhasson (2022. szeptember 7-i Cilevičs és társai ítélet, C-391/20, EU:C:220:638, 41. és 42. pont).

44 Ezen ítélkezési gyakorlatnak megfelelően, mivel a kérdést előterjesztő bíróság az alapügyben szóban forgó kifizetések engedélyezett vagy nem engedélyezett jellegének általa végzett értékelése keretében, ideértve az ebben az összefüggésben esetlegesen meghozandó pervezető intézkedéseket is, szükségesnek tartja, hogy megismerje azon információk jellegét és terjedelmét, amelyeket az érintett fizető fél pénzforgalmi szolgáltatójának a 2007/64 irányelv 47. cikke (1) bekezdésének a) pontja alapján e fizető fél számára szolgáltatnia kell, az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések alapügy megoldása szempontjából fennálló relevanciája nem kérdőjelezhető meg.

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekről

45 Kérdéseivel, amelyeket célszerű együttesen vizsgálni, a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra keresi a választ, hogy a 2007/64 irányelv 47. cikke (1) bekezdésének a) pontját úgy kell-e értelmezni, hogy a fizető fél pénzforgalmi szolgáltatója köteles ezen előbbivel közölni azon információkat, amelyek lehetővé teszik azon természetes vagy jogi személy azonosítását, aki vagy amely azon fizetési művelet kedvezményezettje volt, amellyel e fizető fél számláját

megterhelték, és nem csak azon információkat, amelyekkel e szolgáltató a legnagyobb erőfeszítéseinek megtételét követően e kifizetést illetően rendelkezik.

46 A Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata szerint az uniós jog valamely uniós jogi rendelkezés értelmezéséhez nemcsak annak szövegét, hanem szöveggörnyezetét, és annak a szabályozásnak a célkitűzéseit is figyelembe kell venni, amelynek az részét képezi (lásd ebben az értelemben különösen: 2023. január 12-i Nemzeti Adatvédelmi és Információs szabadság Hatóság ítélet, C-132/21, EU:C:2023:2, 32. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

47 Ami a 2007/64 irányelv 47. cikke (1) bekezdésének szövegét illeti, meg kell jegyezni, hogy e rendelkezés előírja, hogy miután valamely egyedi fizetési művelet összegével a fizető fél számláját megterhelték, vagy – amennyiben e fizető fél nem használ fizetési számlát – a fizetési megbízás átvételét követően az említett fizető fél pénzforgalmi szolgáltatója az ezen irányelv 41. cikkének (1) bekezdésében megállapítottal egyező módon haladéktalanul ezen előbbi rendelkezésére bocsát bizonyos információkat.

48 Ahhoz, hogy e követelménynek eleget tegyen, az érintett fizető fél pénzforgalmi szolgáltatója a 2007/64 irányelv 47. cikke (1) bekezdésének a) pontja értelmében köteles minden egyes fizetési művelet e fizető fél általi azonosítását lehetővé tévő hivatkozást, és „adott esetben [azok] kedvezményezettj[re] vonatkozó információkat” továbbítani.

49 Márpedig meg kell állapítani, hogy bár a 2007/64 irányelv 4. cikkének 8. pontja úgy határozza meg a „kedvezményezett” fogalmát, mint az a természetes vagy jogi személy, aki vagy amely valamilyen fizetési művelet tárgyát képező pénzeszközök szándékolt jogosultja, ezen irányelv nem határozza meg azokat az „információkat”, amelyeket e 47. cikk (1) bekezdésének a) pontja alapján az érintett fizetési művelet kedvezményezettjét illetően szolgáltatni kell.

50 Különösen ez utóbbi rendelkezés szövege alapján nem határozható meg – amint a kérdést előterjesztő bíróság megjegyezte –, hogy az ezen információk szolgáltatására vonatkozó kötelezettség gondossági kötelezettségnek vagy eredménykötelezettségnek minősül-e, többek között az e rendelkezésben szereplő „adott esetben” fordulat miatt.

51 E körülmények között a jelen ítélet 46. pontjában felidézett ítélkezési gyakorlatnak megfelelően meg kell vizsgálni a 2007/64 irányelv 47. cikke (1) bekezdése a) pontjának szöveggörnyezetét, valamint az ezen irányelv által követett célokat.

52 Márpedig e tekintetben a releváns szöveggörnyezetet illetően emlékeztetni kell arra, hogy – amint a 2007/64 irányelv 86. cikkének (1) bekezdéséből következik – az a jelen ítélet 37. pontjában megállapítottaknak megfelelően teljes harmonizációt valósít meg, amely megakadályozza a tagállamokat abban, hogy az ezen irányelvben foglaltaktól eltérő rendelkezéseket tartsanak fenn vagy fogadjanak el, hacsak ez utóbbi másként nem rendelkezik, ami azonban annak 47. cikkének (1) bekezdésében előírt tájékoztatási kötelezettségek tekintetében nem áll fenn. Így az ezen irányelv (21) preambulumbekzdése pontosítja, hogy a tagállamok nem fogadhatnak el az említett irányelvben

megállapítottaktól eltérő, tájékoztatásra vonatkozó rendelkezéseket.

53 Az ilyen teljes harmonizációra figyelemmel meg kell állapítani, hogy a 2007/64 irányelv 47. cikkének (1) bekezdésében előírt tájékoztatási kötelezettségek szükségképpen olyan kötelezettségeknek minősülnek, amelyeket a tagállamoknak anélkül kell végrehajtaniuk, hogy attól eltérhessenek, vagy anélkül, hogy azokat akár azáltal enyhíthetnék, hogy gondossági kötelezettségeknek, nem pedig eredménykötelezettségeknek minősítik azokat. E 47. cikk rendszerében egyébként semmi nem enged arra következtetni, hogy az uniós jogalkotó a meghozandó intézkedéseket pontosan meghatározó kötelezettségek előírásával kizárólag arra törekedett, hogy e tekintetben erőfeszítéseket tegyenek, nem pedig arra, hogy konkrét elérendő eredményeket állapítson meg.

54 E következtetést megerősíti az a tény, hogy a 2007/64 irányelv egyes egyéb rendelkezéseinek szövege úgy van megfogalmazva, hogy azokból egyértelműen kitűnik, hogy az erőfeszítések megtétele elegendő az e rendelkezések által támasztott követelményeknek való megfeleléshez. Ez a helyzet többek között ezen irányelv 74. cikke (2) bekezdésének második albekezdése vagy 75. cikke (1) bekezdésének negyedik albekezdése esetében, amelyek értelmében a fizető fél pénzforgalmi szolgáltatója köteles „erőfeszítéseket tenni” a pénzüsszegek visszaszerzésére, vagy a nem teljesített vagy hibásan teljesített fizetési művelet nyomán követésére. Ennélfogva logikusan vélelmezhető, hogy annak jogalkotója az említett irányelv 47. cikke (1) bekezdésének a) pontjához hasonló kifejezéseket használt volna, ha az arra irányuló erőfeszítések egyszerű megtétele, hogy a fizetés kedvezményezettjére vonatkozó információkat a fizető fél rendelkezésére bocsássák, elegendő lenne ahhoz, hogy eleget tegyenek az e rendelkezésben előírt kötelezettségnek.

55 Ami a 2007/64 irányelv 47. cikke (1) bekezdésének a) pontjában szereplő „adott esetben” fordulatot illeti, e fordulat az imént kifejtett megfontolásokra figyelemmel nem értelmezhető úgy, hogy a pénzforgalmi szolgáltatónak csak akkor kell közölnie a fizető féllel a fizetési művelet kedvezményezettjének azonosítását lehetővé tévő információkat, ha az e tekintetben tett erőfeszítéseit követően maga rendelkezik ezekkel az információkkal.

56 Ezzel szemben az említett fordulatot úgy kell értelmezni, hogy az ebben az összefüggésben azt jelenti, hogy a pénzforgalmi szolgáltató által az érintett fizető fél részére a fizetési művelet kedvezményezettjére vonatkozóan azt követően nyújtandó információk, hogy a fizetési művelet összegével megterheltek e fizető fél számláját vagy az ezen irányelv 47. cikkének (2) bekezdése alapján megállapított időpontban nyújtandó információk magukban foglalják azokat az információkat, amelyekkel e pénzforgalmi szolgáltató rendelkezik, vagy amelyekkel az uniós jognak megfelelően rendelkeznie kell.

57 Ezt az értelmezést megerősíti a 2007/64 irányelv által követett célkitűzés, amint az az (1), (21), (23), (40) és (43) preambulumbekendéséből kitűnik, amely célkitűzés többek között a pénzforgalmi szolgáltatások egységes piaca megfelelő működésének biztosítása érdekében annak biztosításában áll, hogy e szolgáltatások igénybe vevői könnyen azonosíthassák a fizetési műveleteket azáltal, hogy mind a pénzforgalmi

szolgáltatási szerződésre, mind magukra a fizetési műveletekre nézve szükséges és elégséges, „mindenütt ugyanolyan magas színvonalú, egyértelmű információkkal” rendelkezzenek, és hogy ezen információk arányosak legyenek ezen igénybe vevők szükségleteivel, azok közlésére pedig szabványos formában kerüljön sor, mindezt annak érdekében, hogy biztosítsák egyrészt az érintett műveletek teljesen integrált és automatizált feldolgozását, másrészt pedig a kifizetések hatékonyságának és gyorsaságának javítását (lásd ebben az értelemben: 2019. március 21-i Tecnoservice Int. ítélet, C-245/18, EU:C:2019:242, 28. pont).

58 Ebből így kitűnik, hogy a 2007/64 irányelv magas „standardot” kívánt megállapítani azon információkat illetően, amelyeket a pénzforgalmi szolgáltatók kötelesek a felhasználóknak továbbítani.

59 Ahhoz, hogy megfeleljenek a jelen ítélet 57. pontjában felidézett követelményeknek, azoknak az információknak, amelyeket a pénzforgalmi szolgáltatónak a 2007/64 irányelv 47. cikke (1) bekezdésének a) pontja alapján közölnie kellett az érintett fizető féllel, kellően pontosnak és jelentősnek kell lenniük. Ezek hiányában ugyanis e fizető fél ezen információk segítségével nincs abban a helyzetben, hogy bizonyossággal azonosítsa az érintett fizetési műveletet. Ráadásul az ezen irányelv 47. cikkének (1) bekezdésében megkövetelt egyéb információk, mint például az érintett művelet összege, annak értéknapja vagy a fizetési megbízás átvétele, valamint adott esetben az alkalmazott díjak és átváltási árfolyam nem bírnak jelentőséggel az említett fizető fél számára, mivel ez utóbbi nem tudná ezen információkat valamely meghatározott fizetési művelethez kapcsolni.

60 Márpedig, mivel a 2007/64 irányelv 47. cikke (1) bekezdése a) pontjának első tagmondatában szereplő, „a fizető fél számára minden egyes fizetési művelet azonosítását lehetővé tevő hivatkozás” olyan betűk és/vagy számok kombinációjából áll, amelyek kiválasztása elsősorban informatikai követelményeknek felel meg, így e hivatkozás, jöllehet integrált és automatizált kezelésre alkalmas, nem teszi lehetővé az érintett fizető fél számára, hogy az említett hivatkozást egy meghatározott fizetési művelethez kapcsolja, az érintett fizető fél pénzforgalmi szolgáltatójának szükségszerűen e 47. cikk (1) bekezdése a) pontjának második tagmondatában említett további elem, vagyis „a kedvezményezettre vonatkozó információk” keretében kell ezen előbbi rendelkezésére bocsátania az e rendelkezésből eredő követelmények teljes körű teljesítéséhez szükséges információkat.

61 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a 2007/64 irányelv (27) preambulumbekendésének megfelelően azon módok megválasztásával, ahogyan az érintett pénzforgalmi szolgáltatónak e szolgáltatások igénybe vevőjének rendelkezésére kell bocsátania az előírt információkat, figyelembe kell vennie többek között ez utóbbi szükségleteit.

62 Egyébiránt, amint a 2007/64 irányelv (46) preambulumbekendésében szerepel, az érintett fizető fél pénzforgalmi szolgáltatója az, aki rendelkezésre bocsátja a fizetési rendszert, intézkedik tévesen átutalt pénzüsszegek visszahívása felől, és a legtöbb esetben ő választja ki a művelet teljesítésében érintett közvetítőket. A fizetési műveletek végrehajtásának különböző szakaszaiban általa végzett ezen ellenőrzés azt is lehetővé teszi számára, hogy a közvetítőktől az

érintett kedvezményezettre vonatkozóan megfelelő információk szolgáltatását kérje, különösen akkor, ha – mint a jelen ügyben is – ezt a fizetési műveletet egy ilyen közvetítőhöz tartozó technikai infrastruktúrán keresztül végzik.

63 Ezenkívül, amint a 2007/64 irányelv (46) preambulumbekzdésében szintén szerepel, elvárható, hogy a küldő pénzforgalmi szolgáltatótól a fogadó pénzforgalmi szolgáltatóhoz az érintett fizetés összegét eljuttató közvetítőintézmény – rendszerint egy „semleges” szervezet, például egy központi bank vagy egy elszámolóház – megőrzi az érintett számlára vonatkozó adatokat, és szükség esetén ezeket bármikor szolgáltatni tudja.

64 A fenti megfontolások összességére tekintettel az előterjesztett kérdésekre azt a választ kell adni, hogy a 2007/64 irányelv 47. cikke (1) bekezdésének a) pontját úgy kell értelmezni, hogy a fizető fél pénzforgalmi szolgáltatója köteles ezen előbbivel közölni azon információkat, amelyek lehetővé teszik azon természetes vagy jogi személy azonosítását, aki vagy amely azon fizetési művelet kedvezményezettje volt, amellyel e fizető fél számláját megterhelték, és nem csak azon információkat, amelyekkel e szolgáltató a legnagyobb erőfeszítéseinek megtételét követően e kifizetési műveletet illetően rendelkezik.

III.

C-354/21. sz. Registru centras ügyben 2023. március 9-én hozott ítélet

Az öröklési ügyekre irányadó joghatóságról, az alkalmazandó jogról, az öröklési ügyekben hozott határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az öröklési ügyekben kiállított közokiratok elfogadásáról és végrehajtásáról, valamint az európai öröklési bizonyítvány bevezetéséről szóló 650/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet 1. cikke (2) bekezdésének 1) pontját, 68. cikkének 1) pontját, valamint 69. cikkének (5) bekezdését

a következőképpen kell értelmezni:

azokkal nem ellentétes az olyan tagállami szabályozás, amely előírja, hogy az ingatlan e tagállam ingatlan-nyilvántartásába történő bejegyzése iránti kérelem elutasítható, ha a kérelem alátámasztására benyújtott egyetlen okirat egy olyan európai öröklési bizonyítvány, amely nem azonosítja az adott ingatlant.

1 Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem az öröklési ügyekre irányadó joghatóságról, az alkalmazandó jogról, az öröklési ügyekben hozott határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az öröklési ügyekben kiállított közokiratok elfogadásáról és végrehajtásáról, valamint az európai öröklési bizonyítvány bevezetéséről szóló, 2012. július 4-i 650/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet (HL 2012. L 201., 107. o.; helyesbítések: HL 2012. L 344., 3. o. és HL 2013. L 60., 140. o.) 1. cikke (2) bekezdése 1) pontjának és 69. cikke (5) bekezdésének értelmezésére vonatkozik.

2 E kérelmet az R. J. R. és a Registru centras VĮ (nyilvántartási központ, Litvánia) között egy Litvániában található olyan ingatlanon fennálló

tulajdonjog ingatlan-nyilvántartásba való bejegyzése tárgyában folyamatban lévő jogvitában terjesztették elő, amely ingatlanak R. J. R. az örököse.

Az alapeljárás

19 Az alapeljárás felperese, R. J. R. Németországban rendelkezik lakóhellyel.

20 2015. december 6-án R. J. R. édesanyja (a továbbiakban: elhunyt), akinek szokásos tartózkodási helye ekkor Németországban volt, elhalálozott. Az alapeljárás felperese, az elhunyt egyedüli örököse, fenntartások nélkül elfogadta az elhunyt németországi hagyatékát. Az örökös az európai öröklési bizonyítvány kiállítására hatáskörrel rendelkező német bírósághoz fordult, mivel e hagyatékban Németország mellett Litvániában lévő vagyontárgyak is a részét képezték.

21 2018. szeptember 24-én az Amtsgericht Bad Urach (bad urachi helyi bíróság, Németország) kiállította az alapeljárás felperese részére egyrészt az 1. VI 174/18. sz. öröklési bizonyítványt, amelyben az szerepelt, hogy a szerint a 2014. május 10-én elhunyt G. R. az örökséget a kizárólagos örököse, az elhunyt hagyta, és az 1. VI 175/18. sz. európai öröklési bizonyítványt, amely szerint az elhunyt az örökséget az alapeljárás felperesére hagyta, és utóbbi személy volt a kizárólagos örökös, aki fenntartások nélkül elfogadta az örökséget.

22 2019. március 15-én az alapeljárás felperese kérelmet nyújtott be a nyilvántartások központjához, amely többek között a litvániai ingatlan-nyilvántartás vezetésével megbízott állami szerv, az elhunyt Litvániában található ingatlanán fennálló tulajdonjogának nyilvántartásba vétele iránt. Kérelmének alátámasztására benyújtotta az előző pontban említett öröklési bizonyítványt és európai öröklési bizonyítványt.

23 A nyilvántartások központján belül a vagyontárgyak nyilvántartásával foglalkozó földhivatali osztály tauragei kirendeltsége 2019. március 20-i határozatával elutasította ezt a kérelmet, azzal az indokkal, hogy a benyújtott európai öröklési bizonyítvány nem tartalmazta az ingatlanok azonosításához szükséges, az ingatlan-nyilvántartásról szóló törvényben előírt adatokat, azaz nem tüntette fel az alapeljárás felperese által örökölt vagyontárgyakat.

24 Ez utóbbi panaszt nyújtott be ezen elutasító határozattal szemben a nyilvántartások központján belül a központi nyilvántartó hivatal vitarendezési testületéhez, amely 2019. május 9-i határozatával helybenhagyta az említett elutasító határozatot.

25 Az alapeljárás felperese keresetet nyújtott be e határozatok ellen a Regionų apygardos administracinio teismo Klaipėdos rūmaihoz (a klaipeđai megyei közigazgatási bíróság, Litvánia), amely 2019. december 30-i ítéletével e keresetet mint megalapozatlant elutasította.

26 Az alapeljárás felperese fellebbezést nyújtott be ezen ítélettel szemben a Lietuvos vyriausiasis administracinis teismashoz (Litvánia legfelsőbb közigazgatási bírósága), a kérdést előterjesztő bírósághoz. E bíróság úgy véli, hogy az előtte folyamatban lévő jogvita a 650/2012 rendelet értelmezésére vonatkozó kérdéseket vet fel.

27 E bíróság megjegyzi, hogy a 650/2012 rendelet 69. cikkének (5) bekezdése értelmében az európai öröklési bizonyítvány olyan okirat, amely érvényes

jogcímet képez – az 1. cikk (2) bekezdése k) és l) pontjának sérelme nélkül – a hagyaték tárgyát képező vagyontárgynak valamely tagállam megfelelő nyilvántartásába való bejegyzéséhez, vagyis e bizonyítvány nincs hatással e rendelet 1. cikke (2) bekezdése l) pontjának alkalmazására. Az említett bíróság szerint ez utóbbi rendelkezés, amely az említett rendelet hatálya alól kizárja az ingatlanul vagy ingósággal kapcsolatos jogok nyilvántartásba vételét, magában foglalja, hogy az európai öröklési bizonyítvány megszerzése önmagában nem eredményezi az ingatlan-nyilvántartásba való bejegyzés az ingatlan fekvése szerinti tagállam joga által megállapított feltételeinek alkalmazhatatlanságát.

28 E tekintetben az előterjesztő bíróság hangsúlyozza, hogy Litvániában azokat a dokumentumokat, amelyek ingatlanon fennálló dologi jogok nyilvántartásba történő bejegyzésének alapjául szolgálhatnak, az ingatlan-nyilvántartásról szóló törvény 22. cikke sorolja fel, és e törvény 23. cikkének (2)–(4) bekezdése kötelező jelleggel meghatározza azokat az információkat és adatokat, amelyeket e dokumentumoknak igazolniuk kell. A nyilvántartások központja kizárólag a törvény által ráruházott hatáskör alapján jár el, amely nem teszi lehetővé számára azt, hogy maga állapítsa meg a tulajdonhoz fűződő jogok tartalmát, illetve hogy bizonyos tények fennállását vagy hiányát igazoló információkat és bizonyítékokat maga gyűjtsön össze.

29 E bíróság rámutat, hogy következképpen a litván jog szabályai alapján az ingatlan-nyilvántartásba történő bejegyzéshez szükséges adatokat kizárólag az ingatlan-nyilvántartásról szóló törvény 22. cikkében felsorolt dokumentumokban lehet megadni, és ha a szolgáltatott adatok hiányosak, a nyilvántartások központjának nincs hatásköre arra, hogy az e dokumentumokban szereplő adatokon kívül más adatokat is figyelembe vegyen.

30 Az említett bíróság hozzát teszi, hogy e joghatások kiváltásához az európai öröklési bizonyítványt az 1329/2014 végrehajtási rendelet 5. mellékletében szereplő V. formanyomtatvány felhasználásával kell kiállítani. Következésképpen, ha a 650/2012 rendelet és az 1329/2014 végrehajtási rendelet alkalmazandó rendelkezéseiben szereplő adatokat az európai öröklési bizonyítvány tartalmazza, azt Litvániában olyan érvényes okiratnak kell tekinteni, amely alapján a vagyontárgy átszállása a 650/2012 rendelet 69. cikkének (5) bekezdésében előírtak értelmében az ingatlan-nyilvántartásba bejegyezhető.

31 A kérdést előterjesztő bíróság megállapítja, hogy az alapügyben szóban forgó európai öröklési bizonyítványt ezen V. formanyomtatvány felhasználásával állították ki, és az tartalmazza az említett formanyomtatvány IV. mellékletét, amely tanúsítja az örökös jogállását és jogait. Hozzáteszi azonban, hogy e IV. melléklet 9. pontjában semmilyen adatot nem szolgáltatott az örökösnek juttatott azon vagyontárgy vagy vagyontárgyak azonosítása érdekében, amelyek tekintetében a bizonyítványt kérték.

32 E bíróság rámutat, hogy az alapeljárás felperese által előadott érvek, valamint a német bíróságok felperes által hivatkozott ítélkezési gyakorlata arra utal, hogy az európai öröklési bizonyítványt kiállító hatóság nem tévedésből mulasztotta el ezen adatok szolgáltatását. Az alapeljárás felperese többek között arra hivatkozik, hogy a német öröklési jogot az egyetemes jogutódlás elve

szabályozza, következképpen, e jog szerint ha egyetlen jogosult van, az elhunyt teljes vagyonát ő szerzi meg, és nincs semmilyen lehetőség arra, hogy a hagyaték tárgyát képező vagyontárgyakat külön megnevezzék vagy beazonosítsák. Véleménye szerint az állandó ítélkezési gyakorlatnak megfelelően a német bíróságok nem alkalmazzák a 650/2012 rendelet 68. cikkének (1) bekezdését, amely szerint a bizonyítványban fel kell tüntetni az egyes örökösöket megillető örökrészt, valamint adott esetben valamely adott örököst megillető jogok és/vagy vagyontárgyak felsorolását.

33 Figyelembe véve az európai öröklési bizonyítvány bevezetésével elérni kívánt célokat, és különösen az Unión belül a határokon átnyúló vonatkozású öröklések gyors, zökkenőmentes és hatékony rendezésének célkitűzését, a kérdést előterjesztő bíróság a 650/2012 rendelet 1. cikke (2) bekezdése l) pontjának és 69. cikke (5) bekezdésének értelmezését kéri, különösen az e rendelkezések és a szóban forgó hagyaték tárgyát képező vagyontárgy helye szerinti tagállamnak a tulajdonjog ingatlan-nyilvántartásba történő bejegyzése feltételeit szabályozó nemzeti joga közötti kapcsolat tekintetében.

34 Ilyen körülmények között a Lietuvos vyriausysis administracinis teismas (Litvánia legfelsőbb közigazgatási bírósága) úgy határozott, hogy az eljárást felfüggeszti, és előzetes döntéshozatal céljából kérdést terjeszt a Bíróság elé.

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés

„Úgy kell-e értelmezni a [650/2012 rendelet] 1. cikke (2) bekezdésének l) pontját és 69. cikkének (5) bekezdését, hogy azokkal nem ellentétes az ingatlan fekvése szerinti tagállam azon jogi szabályozása, amely szerint tulajdonjogok csak abban az esetben jegyezhetők be európai öröklési bizonyítvány alapján az ingatlan-nyilvántartásba, ha a nyilvántartásba vételhez szükséges valamennyi adat szerepel az európai öröklési bizonyítványban?”

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésről

35 A jelen ügyben, amint az az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból kitűnik, az alapeljárás felperesének egy Litvániában fekvő ingatlanon fennálló tulajdonjognak az ingatlan-nyilvántartásba való bejegyzése iránti kérelmét azzal az indokkal utasították el, hogy az e kérelem alátámasztására benyújtott európai öröklési bizonyítvány nem tartalmazott e vagyontárgyra vonatkozó adatokat. E körülmények között, annak érdekében, hogy hasznos választ lehessen adni a kérdést előterjesztő bíróságnak, úgy kell átfogalmazni az előterjesztett kérdést, hogy az a 650/2012 rendelet 68. cikkére is vonatkozzon, mivel e cikk – amint az magából a címéből is kitűnik – pontosan az ilyen bizonyítvány tartalmára vonatkozik. Az állandó ítélkezési gyakorlat értelmében ugyanis a Bíróságnak kell a nemzeti bíróság által szolgáltatott információk összessége és különösen az előzetes döntéshozatalra utaló határozat indokolása alapján meghatározni az uniós jog azon rendelkezéseit, amelyeknek az értelmezése a jogvita tárgyára figyelemmel szükséges (lásd ebben az értelemben: 2021. november 16-i Governor of Cloverhill Prison és társai ítélet, C-479/21

PPU, EU:C:2021:929, 39. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

36 Így kérdésével az előterjesztő bíróság lényegében arra keresi a választ, hogy a 650/2012 rendelet 1. cikke (2) bekezdésének 1) pontját, 68. cikkének 1) pontját, és 69. cikkének (5) bekezdését úgy kell-e értelmezni, hogy azokkal ellentétes az olyan tagállami szabályozás, amely előírja, hogy az ingatlanok az e tagállam ingatlan-nyilvántartásába történő bejegyzése iránti kérelem elutasítható, ha az e kérelem alátámasztására benyújtott egyetlen okirat egy olyan európai öröklési bizonyítvány, amely nem azonosítja az adott ingatlant.

37 Előjáróban emlékeztetni kell arra, hogy a 650/2012 rendelet 1. cikke, miután (1) bekezdésében meghatározta e rendelet hatályát, (2) bekezdésében kimerítően felsorolja az e hatály alól kizárt tárgyköröket, amelyek között szerepel ezen 1. cikk (2) bekezdésének 1) pontjában „az ingatlanról vagy ingóssággal kapcsolatos jogok nyilvántartásba vételére – beleértve az e nyilvántartásba vételre vonatkozó jogi követelményeket is – és az ilyen jogok nyilvántartásba vételének vagy nyilvántartásba vétele elmulasztásának a joghatásaira”.

38 A 650/2012 rendelet 69. cikkének (5) bekezdése úgy rendelkezik, hogy az európai öröklési bizonyítvány érvényes jogcímet képez – az 1. cikk (2) bekezdése k) és l) pontjának sérelme nélkül – a hagyaték tárgyát képező vagyontárgynak valamely tagállam megfelelő nyilvántartásába való bejegyzéséhez. Az említett rendelet 68. cikke pedig úgy rendelkezik, hogy a bizonyítványnak a kiállítása rendeltetéséhez szükséges mértékben tartalmaznia kell bizonyos adatokat, és különösen – e 68. cikk 1) pontjának megfelelően – az egyes örökösöket megillető örökrészt, valamint adott esetben valamely adott örökös megillető jogok és/vagy vagyontárgyak felsorolását.

39 Így, annak értékelése érdekében, hogy a 650/2012 rendelet 68. cikkének 1) pontjában előírt azon kötelezettség, hogy az európai öröklési bizonyítványba fel kell tüntetni az érintett örökös megillető vagyontárgyak felsorolását, az ilyen bizonyítványt kiállító hatóság számára nem csupán nagyszámú örökös érintő öröklés esetén áll-e fenn, hanem az egyetlen örökös érintő olyan öröklés esetén is, mint amely az alapügy tárgyát képezi, e 68. cikk (1) bekezdését az 1. cikk (2) bekezdésének 1) pontja és a 69. cikk (5) bekezdése közötti kapcsolat fényében, az e rendelkezéseket magába foglaló általános keretbe tekintettel kell értelmezni.

40 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy az európai öröklési bizonyítvány az uniós jog önálló eszköze, amelynek használatát és joghatásait a 650/2012 rendelet rendelkezései részletesen szabályozzák. A Bíróság így már pontosította, hogy ezen, e rendelettel létrehozott bizonyítvány az említett rendelet VI. fejezetének rendelkezései által létrehozott önálló jogi szabályozás alá tartozik (2018. június 21-i Oberle ítélet, C-20/17, EU:C:2018:485, 46. pont).

41 A 650/2012 rendelet jelen ítélet 39. pontjában említett rendelkezéseit a rendelet által követett célok fényében kell értelmezni, amelyek – amint az a rendelet (7) és (8) preambulumbekkezdéséből kitűnik – az örökösöknek és a hagyományosoknak, az örökhagyóhoz közel álló más személyeknek, valamint a hagyatéki hitelezőknek a határokon átnyúló vonatkozású örökléssel összefüggő jogaik érvényesítése során

történő segítségnyújtásra törekszik, valamint arra, hogy az uniós polgárok számára lehetővé tegye az öröklésük előkészítését (lásd ebben az értelemben: 2018. június 21-i Oberle ítélet, C-20/17, EU:C:2018:485, 49. pont).

42 Ezt a szempontot szem előtt tartva vezette be az uniós jogalkotó a 650/2012 rendelettel az európai öröklési bizonyítványt, amelynek célja e rendelet (67) preambulumbekkezdése szerint az Unióban a határokon átnyúló vonatkozású öröklések gyors, zökkenőmentes és hatékony rendezése érdekében többek között lehetővé tenni az örökösök számára, hogy egy másik tagállamban könnyen igazolhassák jogállásukat, és/vagy jogaikat és jogosítványaikat.

43 E tekintetben az európai öröklési bizonyítvány a 650/2012 rendelet 63. cikke (1) bekezdésének megfelelően azon örökösök általi használatra szolgál, akiknek egy másik tagállamban kell hivatkozniuk jogállásukra vagy gyakorolni jogaikat örökösként. E 63. cikk (2) bekezdésének a) és b) pontja értelmében e bizonyítvány felhasználható különösen az e bizonyítványban említett egyes örökösök jogállásának és/vagy jogainak, valamint a hagyatékba tartozó konkrét vagyontárgy vagy vagyontárgyak örökös vagy örökösök javára való juttatásának bizonyítására.

44 Ami az európai öröklési bizonyítvány joghatásait illeti, amint az a 650/2012 rendelet 69. cikkének (1) bekezdéséből és (71) preambulumbekkezdéséből kitűnik, e bizonyítványnak valamennyi tagállamban azonos joghatással kell bírnia, külön eljárás lefolytatása nélkül. E rendelet 69. cikke (2) bekezdésének megfelelően vélelmezni kell, hogy az említett bizonyítvány hitelesen bizonyítja az öröklésre alkalmazandó jognak vagy a bizonyos tényekre alkalmazandó egyéb jognak megfelelően megállapított tényeket. A bizonyítványban örökösként említett személyről vélelmezni kell, hogy rendelkezik az e bizonyítványban említett jogállással, és/vagy a bizonyítványban feltüntetett jogokkal, illetve jogosítványokkal, és hogy e jogokhoz, illetve jogosítványokhoz a bizonyítványban feltüntetettek túl egyéb feltétel és/vagy korlátozás nem fűződik. Így, amennyiben az örökhagyó szokásos tartózkodási helye szerinti tagállamban az örökös részére európai öröklési bizonyítványt állítanak ki, ezen örökös azt felhasználhatja azon más tagállamokban, ahol az örökhagyó vagyontárgyai találhatóak.

45 Ami különösen azt az esetet illeti, amikor az európai öröklési bizonyítványt olyan okiratként mutatják be, amely alapján a örökölt ingatlan bejegyzését kérik, hangsúlyozni kell, hogy a 650/2012 rendelet 68. cikke az e bizonyítványban feltüntetendő adatok minimális szintjét írja elő. Márpedig e bizonyítvány tartalma esetenként eltérő lehet annak függvényében, hogy azt milyen célból állították ki.

46 A tekintetben pontosítani kell, hogy a 650/2012 rendelet 67. cikke (1) bekezdésének megfelelően, és amint azt a Bíróság már megállapította, kiállító hatóságnak kötelezően az 1329/2014 végrehajtási rendelet 5. mellékletében előírt V. formanyomtatvány felhasználásával kell kiállítania az említett bizonyítványt (lásd ebben az értelemben: 2019. január 17-i Brisch ítélet, C-102/18, EU:C:2019:34, 30. pont).

47 Mindemellet emlékeztetni kell arra is, hogy amint az a jelen ítélet 38. pontjából kitűnik, a 650/2012 rendelet 69. cikkének (5) bekezdése úgy rendelkezik, hogy az európai öröklési bizonyítvány érvényes

jogcímet képez – többek között e rendelet 1. cikke (2) bekezdése l) pontjának sérelme nélkül – a hagyatéktárgyat képező vagyontárgynak valamely tagállam megfelelő nyilvántartásába való bejegyzéséhez, mivel ez utóbbi rendelkezés – amint azt a Bíróság már megállapította – kimondja, hogy az említett rendelet hatálya nem terjed ki az ingatlanról vagy ingósággal kapcsolatos jogok nyilvántartásba vételére – beleértve az e nyilvántartásba vételre vonatkozó jogi követelményeket is – és az ilyen jogok nyilvántartásba vételének vagy nyilvántartásba vételének elmulasztásának a joghatásaira (lásd ebben az értelemben: 2017. október 12-i Kubicka ítélet, C-218/16, EU:C:2017:755, 54. pont).

48 Azon körülmény, hogy az ilyen jogi követelményeket ily módon a nemzeti jog szabályozza, a 650/2012 rendelet (18) preambulumbekzdéséből is következik, amelynek értelmében az ingatlanról vagy ingósággal kapcsolatos jogok nyilvántartásba vételére vonatkozó követelményekre nem terjed ki e rendelet hatálya, és így a nyilvántartás helye szerinti tagállam jogának kell meghatározni a bejegyzés jogi feltételeit és részletes szabályait, valamint azt, hogy mely hatóságok – földhivatalok vagy közjegyzők – feleljenek annak ellenőrzéséért, hogy minden követelmény teljesül-e, és hogy a benyújtott vagy összeállított dokumentáció elegendő-e, illetve hogy tartalmazza-e a szükséges adatokat.

49 Következésképpen az európai öröklési bizonyítványt bevezető 650/2012 rendelet rendelkezései, pontosabban e rendelet 69. cikkének (5) bekezdése – az abban említett 1. cikk (2) bekezdésének l) pontjával összefüggésben – nem akadályozza meg a tagállamokat abban, hogy az ingatlanon fennálló dologi jogok bejegyzése érdekében teljesítendő követelményeket állapítsanak meg vagy alkalmazzanak.

50 E tekintetben minden tagállam, amelyben az ingatlanon fennálló dologi jogok ilyen bejegyzését előírják, szabadon határozza meg e bejegyzés feltételeit és részletes szabályait, beleértve azon követelményt is, amely szerint a nyilvántartásba vétel iránti kérelem tárgyát képező ingatlant azonosító valamennyi adatot tartalmaznia kell a kérelemnek vagy a kísérő dokumentumoknak.

51 Ennélfogva, abban az esetben, ha az ingatlanon fennálló dologi jogok bejegyzéséért felelős hatósághoz örökölt ingatlan bejegyzése iránti kérelmet nyújtanak be, anélkül hogy ezen ingatlant olyan okirathoz azonosítsanak, amelynek alapján e bejegyzést kérik, beleértve a benyújtott európai öröklési bizonyítványt, a fentiekből az következik, hogy e hatóság elutasíthatja az ilyen kérelmet.

52 E tekintetben meg kell állapítani, hogy egy adott ingatlan tagállami ingatlan-nyilvántartásba az európai öröklési bizonyítvány alapján való bejegyzése iránti kérelemnek azon az alapon történő elutasítása, hogy az nem tartalmazza ezen ingatlan azonosítási adatait, önmagában nem kérdőjelezi meg e bizonyítvány érvényességét az általa igazolt többi elem, mint például az örökös jogállása tekintetében.

53 A fenti megfontolások összességére tekintettel az előterjesztett kérdésre azt a választ kell adni, hogy a 650/2012 rendelet 1. cikke (2) bekezdésének l) pontját, 68. cikkének l) pontját, és 69. cikkének (5) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy azokkal nem ellentétes az olyan tagállami szabályozás, amely előírja, hogy az ingatlan e tagállam ingatlan-nyilvántartásába történő

bejegyzése iránti kérelem elutasítható, ha a kérelem alátámasztására benyújtott egyetlen okirat egy olyan európai öröklési bizonyítvány, amely nem azonosítja az adott ingatlant.

IV.

C-618/21. sz. AR és társai (Action directe contre l'assureur) ügyben 2023. március 30-án hozott ítélet

A gépjármű-felelősségbiztosításról és a biztosítási kötelezettség ellenőrzéséről szóló, 2009. szeptember 16-i 2009/103/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv 18. cikkét ezen irányelv 3. cikkével összefüggésben

a következőképpen kell értelmezni:

– azzal nem ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely egy közlekedési baleset következtében kárt szenvedett személy által a balesetért felelős személy biztosítója ellen közvetlenül indított kereset esetén annak egyetlen módjaként, hogy e biztosító terhére kártérítést lehessen elérni, pénzbeli kártérítés megfizetését írja elő;

– azzal ellentétesek e kártérítés számítási módjai, valamint az annak megfizetésére vonatkozó feltételek, amennyiben azok az e 18. cikk alapján indított közvetlen kereset keretében azzal a hatással járnak, hogy kizárják vagy korlátozzák a biztosítónak az e 3. cikkből eredő azon kötelezettségét, hogy teljes egészében fedezze azon kártérítéseket, amelyeket a kárért felelős személy köteles nyújtani a károsult számára az az utóbbi által elszenvedett kár jogcímén.

1 Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem a gépjármű-felelősségbiztosításról és a biztosítási kötelezettség ellenőrzéséről szóló, 2009. szeptember 16-i 2009/103/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL 2009. L 263., 11. o.) 18. cikkének ezen irányelv 3. cikkével összefüggésben történő értelmezésére vonatkozik.

2 A kérelmet hat, az AR és a PK S. A. és CR, a BF és a SI S. A., a ZN és az MB S. A., az NK sp. z o.o., s.k. és a PK S. A., a KP és SI, illetve az RD sp. z o.o. és az EZ S. A., a gépjárműtulajdonosok és az e gépjárművekben okozott károkért felelős személyek felelősségbiztosítói között az e gépjárművekben keletkezett károk megtérítése iránti kérelem tárgyában folyamatban lévő jogvitában terjesztették elő.

Az alapeljárás

10 Hat eljárás van folyamatban a kérdést előterjesztő bíróság, a Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie (varsói kerületi bíróság, Lengyelország) előtt. E jogviták közül ötnek BF, ZN, NK, KP és RD a felperesei, akik a gépjárművekben közlekedési baleset következtében okozott kár megtérítését kérik. A hatodik jogvitában AR a gépjárművében egy garázsajtó lezuhanása által okozott kár megtérítését kéri.

11 Az alapeljárás felperesei kárukat a sérült jármű javításához szükséges eredeti pótalkatrészek és

munkaerő becsült piaci értékének megfelelő javítási költségek alapján értékelték. Mivel az érintett járművek javítására még nem került sor, a kérdést előterjesztő bíróság e javítási költségeket „feltételezetteknek” minősíti. Az alapeljárás alperesei, vagyis az alapeljárás felperesei számára kártérítést nyújtani köteles személyek polgári jogi felelősségét fedező biztosítótársaságok arra hivatkoznak, hogy e kártérítés nem haladhatja meg a ténylegesen elszenvedett kárnak az úgynevezett „különbségi” módszer alapján kiszámított összegét. E módszer szerint ezen összegnek azon érték, amellyel a gépjármű rendelkezett volna, ha a baleset nem következett volna be, és e gépjárműnek a jelen, sérült állapotban fennálló értéke közötti különbségnek kell megfelelnie. E biztosítótársaságok szerint a javítási költségeket csak akkor lehet figyelembe venni, ha bizonyítást nyer, hogy azok ténylegesen felmerültek.

12 A kérdést előterjesztő bíróság kifejti, hogy a nemzeti jogban a kártérítés célja, hogy a károsultnak olyan összeget biztosítson, amely azon különbségnek felel meg, amely a sérült dolog értéke és azon érték között áll fenn, amellyel a károsult rendelkezett volna, ha a kár nem következett be, ugyanakkor nem teszi lehetővé e fél számára a gazdagodást.

13 E bíróság kiemeli, hogy a lengyel ítélkezési gyakorlat szerint a károsult gépjármű tulajdonosának fizetendő kártérítést e gépjármű feltételezett javítási költségei alapján kell kiszámítani, függetlenül attól, hogy a tulajdonosa ténylegesen elvégeztette-e a javítást, vagy szándékában áll-e azt elvégeztetni. Azt a kártérítést, amely az ilyen feltételezett kártérítési költségeket veszi figyelembe, amelyek jelentősen meghaladják az elszenvedett kárnak a különbségi módszer alapján meghatározott összegét, még azoknak a károsultaknak is ki kellene fizetni, akik már eladták a károsult gépjárműüket, és akik következésképpen e kártérítést nem a gépjármű javíttatására használják fel. A kérdést előterjesztő bíróság szerint ez a gyakorlat azzal a következménnyel jár, hogy e személyek jogalap nélkül gazdagodnának az összes többi biztosított hátrányára, akikkel a biztosítótársaságok viseltetnek az e túlzott kártérítésekből eredő költségeket, egyre magasabb díjakat követelve tőlük.

14 A kérdést előterjesztő bíróság szerint ezt az ítélkezési gyakorlatot, amely kifogásolható, amennyiben egyes esetekben a károsult gazdagodásához vezethet, a közlekedési balesetek károsultjainak az uniós jogból fakadó különleges védelme indokolhatja. Úgy véli tehát, hogy tisztázni kell a károsult azon jogainak terjedelmét, amelyek a 2009/103 irányelv 18. cikkében előírt, a biztosítóintézzettel szembeni közvetlen keresetindítási jogból erednek.

15 A kérdést előterjesztő bíróság különösen ez utóbbi jog terjedelmével kapcsolatban vár választ, figyelemmel arra a tényre, hogy a lengyel jog szerint a felelős személlyel szemben indított kereset a károsult személy választása szerint pénzbeli kártérítés vagy a sérült gépjármű javítására, azaz természetbeni ellátásra irányulhat, míg a polgári törvénykönyv 822. cikkének (1) §-a előírja, hogy a biztosítótársaság csak vagyoni jellegű szolgáltatást nyújthat.

16 A kérdést előterjesztő bíróság tehát arra keresi a választ, hogy ellentétesek-e az uniós joggal az olyan nemzeti jogi rendelkezések, amelyek azt a károsultat, aki valamely biztosítóval szemben közvetlen keresetet akar indítani, a nemzeti jog alapján megfosztják a

kártérítés egyik módjától. A maga részéről hajlik arra az álláspontra, hogy az uniós jogot úgy kell értelmezni, hogy e kérdésre igenlő választ kell adni.

17 Mindazonáltal a kérdést előterjesztő bíróság arra is keresi a választ, hogy mi a tárgya annak a közvetlenül keresetnek, amelyet a károsult nyújt-e be egy biztosítóval szemben, és amellyel e személy gépjárműve javítását követeli. El lehet ugyanis térni a polgári törvénykönyv 822. cikkének (1) bekezdéséből eredő azon szabálytól, amely szerint a biztosító által nyújtott szolgáltatás csak vagyoni jellegű lehet, és ily módon lehetővé tenni a károsult személy számára, hogy a biztosítótól a sérült gépjárműve javításának megtérítését követelje, vagy pedig elismerni a károsult személy azon jogát, hogy a kártérítés megtérítése helyett az e célból szükséges összegek kifizetését követelje a biztosítótól.

18 A kérdést előterjesztő bíróság hajlik arra, hogy a második lehetőséget részesítse előnyben. Mindazonáltal a kérdést előterjesztő bíróság arra is keresi a választ, hogy ellentétes-e az uniós joggal a belső jog olyan szabályainak alkalmazása, amelyek lehetővé teszik, hogy a károsult személy számára a gépjárműve javításához szükséges pénzeszközök kifizetését olyan feltételekhez kössék, amelyek annak megakadályozására irányulnak, hogy e személy e pénzeszközöket az említett javítástól eltérő célokra használhassa fel, és olyan helyzetbe kerüljön, amelyben vagyona a baleset következtében növekedne. Ezenfelül a kérdést előterjesztő bíróságnak kétségei vannak azzal kapcsolatban, hogy azt a jogot, hogy a biztosítótól követeljék a károsult gépjármű javításához szükséges pénzeszközök megfizetését az ilyen gépjármű azon tulajdonosával szemben is el kell-e ismerni, aki azt már eladta, és így gyakorlatilag lehetetlen számára a gépjármű javíttatása.

19 Végül a kérdést előterjesztő bíróság azon a véleményen van, hogy az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekre adandó válaszok azon jogvita megoldása szempontjából is relevánsak, amelyben AR az alapügy felperese, még akkor is, ha egy gépjárműben a garázsajtó lezuhanása által okozott kár nem tartozik a 2009/103 irányelv hatálya alá. A „törvény előtti egyenlőség elvére” tekintettel észszerűnek tűnik ugyanis, hogy az ilyen jogvitára ugyanazokat az elveket alkalmazza, mint amelyeket a többi alapeljárásra is alkalmazni kell.

20 E körülmények között a Sađ Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie (varsói kerületi bíróság, Lengyelország) úgy határozott, hogy az eljárást felfüggeszti, és előzetes döntéshozatal céljából kérdéseket terjeszt a Bíróság elé.

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

„1) Úgy kell-e értelmezni a [2009/103 irányelv] 3. cikkével összefüggésben értelmezett 18. cikkét, hogy azzal ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely szerint a károsult, aki gépjármű-felelősségbiztosítás alapján közvetlen keresettel él a járművében keletkezett kár megtérítése iránt azon biztosítóval szemben, amelynél a felelős személy felelősségbiztosítással rendelkezik, a biztosítótól kizárólag a vagyonában bekövetkezett tényleges és konkrét értékcsökkenésnek, vagyis a gépjármű balesetet megelőző állapota és a sérült gépjármű közötti értékkülönbségnek megfelelő, a gépjármű javításának már ténylegesen viselt, indokolt

költségével, valamint egyéb, a balesetből eredő, már ténylegesen viselt, indokolt költségekkel növelt összegű kártérítést kaphat, míg abban az esetben, ha a kártérítést közvetlenül a felelős személytől kérné, saját választása szerint kártérítés helyett a gépjármű balesetet megelőző állapotnak megfelelő helyreállítását is kérhetné tőle (a felelős személy által személyesen végzett vagy általa fizetett javítóműhelyben történő javítást)?

2) Az előző kérdésre adott igenlő válasz esetén úgy kell-e értelmezni a [2009/103 irányelv] 3. cikkével összefüggésben értelmezett 18. cikkét, hogy azzal ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely szerint a károsult, aki gépjármű-felelősségbiztosítás alapján közvetlen keresettel él a járművében keletkezett kár megtérítéséért az azon biztosítóval szemben, amelynél a felelős személy felelősségbiztosítással rendelkezik, a biztosítótól a vagyonában bekövetkezett tényleges és konkrét értékcsökkenésnek, vagyis a gépjármű balesetet megelőző állapota és a sérült gépjármű közötti értékkülönbségnek megfelelő, a gépjármű javításának már ténylegesen viselt, indokolt költségével, valamint egyéb, a balesetből eredő, már ténylegesen viselt, indokolt költségekkel növelt összegű kártérítés helyett kizárólag a gépjármű balesetet megelőző állapotnak megfelelő helyreállításának költségeivel egyenlő összeget kaphatja meg, míg abban az esetben, ha a kár megtérítését közvetlenül a felelős személytől kérné, saját választása szerint kártérítés helyett a gépjármű balesetet megelőző állapotának megfelelő helyreállítását is kérhetné tőle (nem csak pénzeszközök e célból történő rendelkezésre bocsátását)?

3) Az 1. kérdésre adott igenlő és a 2. kérdésre adott nemleges válasz esetén úgy kell-e értelmezni a [2009/103 irányelv] 3. cikkével összefüggésben értelmezett 18. cikkét, hogy azzal ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely szerint a biztosító, amelytől sérült gépjármű tulajdonosa a gépjármű-felelősségbiztosítás alapján azon feltételezett költségek megtérítését kérte, amelyeket nem viselt, azonban viselnie kellett volna, ha a gépjármű balesetet megelőző állapotnak megfelelő helyreállítása mellett döntött volna,

a) e kifizetést attól teheti függővé, hogy a károsult igazolja, hogy ténylegesen szándékában áll a gépjárművet meghatározott módon, meghatározott szerelőnél, meghatározott alkatrész- és szolgáltatási áron megjavíttatni, és e javítás céljából a pénzeszközöket közvetlenül e szerelőnek (adott esetben a javításhoz szükséges alkatrészek eladójának) kifizetni azzal, hogy visszakövetelheti az összeget, amennyiben a cél, amelyre e pénzeszközöket kifizették, nem valósul meg, és ha nem,

b) e kifizetést a fogyasztó azon kötelezettségvállalásától teheti függővé, hogy a megállapodás szerinti határidőn belül igazolja, hogy a kifizetett pénzeszközöket a gépjármű javítására vagy azoknak a biztosítók részére történő visszafizetésére használta fel, és ha nem,

c) e pénzeszközöknek a kifizetés céljának (felhasználásuk módjának) megjelölésével történő kifizetését, valamint az ahhoz szükséges időtartam leteltét követően, hogy a károsult megjavíttathassa a gépjárművet, kérheti a károsulttól, hogy igazolja, hogy ezen pénzeszközöket a javításra költötte el, vagy kérheti azok visszafizetését annak érdekében, hogy kizárják annak lehetőségét, hogy a károsult a kár révén gazdagodjon?

4) Az 1. kérdésre adott igenlő és a 2. kérdésre adott nemleges válasz esetén úgy kell-e értelmezni a [2009/103 irányelv] 3. cikkével összefüggésben értelmezett 18. cikkét, hogy azzal ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely szerint a károsult, aki már nem tulajdonosa a sérült gépjárműnek, mivel eladta azt, és cserébe pénzt kapott, ami miatt már nem tudja a gépjárművet megjavíttatni, és emiatt attól a biztosítótól, amelynél a felelős személy felelősségbiztosítással rendelkezik, nem követelheti a javítás költségeinek megfizetését, amely ahhoz lenne szükséges, hogy a sérült gépjárművet a balesetet megelőző állapotnak megfelelően állítsák helyre, keresetével a biztosítótól kizárólag a vagyonában bekövetkezett tényleges és konkrét értékcsökkenésnek, vagyis a gépjármű balesetet megelőző állapotának megfelelő érték és a gépjármű eladásából befolyt, a gépjármű javításának már ténylegesen viselt, indokolt költségével, valamint egyéb, a balesetből eredő, már ténylegesen viselt, indokolt költségekkel növelt összeg közötti különbségnek megfelelő összegű kártérítést követelhet?”

Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem elfogadhatóságáról

21 A Bíróság elé terjesztett észrevételeiben az RD arra hivatkozik, hogy az előzetes döntéshozatal iránti kérelem elfogadhatatlan, mivel az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések valójában a gépjárműbalesetekből eredő károk polgári jogi felelősségbiztosítás címén történő rendezésének a lengyel jogban előírt szabályait kérdőjelezzik meg. A lengyel kormány a maga részéről azt állítja, hogy az alapjogviták alapjául szolgáló keresetek nem az alapeljárások felperesei járműveinek helyreállítására, hanem pénzbeli kártérítés fizetésére irányulnak, így az első két kérdést hipotetikusnak, és ezért elfogadhatatlannak kell tekinteni.

22 E tekintetben a Bíróság ítélezési gyakorlatából kétségtelenül kitűnik, hogy az uniós jog jelenlegi állapotában a tagállamok főszabály szerint továbbra is szabadon meghatározhatják polgári jogi felelősségre vonatkozó rendszereik keretében különösen a gépjárművek által okozott megtérítendő károkat, e károk megtérítésének terjedelmét és az említett kártérítésre jogosult személyek körét (2021. május 20-i K. S. ítélet [Sérült gépjármű vontatási költségei], C-707/19, EU:C:2021:405, 25. pont, valamint az ott hivatkozott ítélezési gyakorlat).

23 Mindazonáltal a jelen ügyben az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések nem az előző pontban említett jogterületekre vonatkoznak. Kérdéseivel ugyanis a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra vár választ, hogy úgy kell-e értelmezni a 2009/103 irányelv 18. cikkét, hogy azzal ellentétes az olyan tagállami szabályozás, amely bizonyos részletszabályokat ír elő a közlekedési baleset következtében kárt szenvedett személyek e cikkben elismert, az e kárért felelős személy biztosítójával szembeni közvetlen keresetindítási jogának gyakorlására vonatkozóan.

24 Ezenfelül a lengyel kormány azon érve, miszerint az alapjogviták alapjául szolgáló keresetek nem az érintett sérült járművek helyreállítására, hanem pénzbeli kártérítés fizetésére irányulnak, nem elegendő annak bizonyításához, hogy a kérdést előterjesztő bíróság első két kérdése hipotetikus jellegű.

25 E bíróságnak a jelen ítélet 13–17. pontjában összefoglalt megjegyzéseiből ugyanis kitűnik, hogy tudatában van annak a ténynek, hogy az alapeljárások alapjául szolgáló keresetek pénzbeli kártérítés fizetésére irányulnak. A kérdést előterjesztő bíróság ugyanakkor többek között azt kívánja megtudni, hogy úgy kell-e értelmezni a 2009/103 irányelv 18. cikkét, hogy amennyiben valamely tagállami szabályozás előírja, hogy a károsult személy a kárért felelős személytől választása szerint pénzbeli kártérítés megfizetését vagy helyreállítást követelhet, e személy a felelős személy felelősségbiztosítását fedező biztosítóval szembeni közvetlen keresetindítási jogának gyakorlása során olyan pénzbeli kártérítést követelhet e biztosítótól, amelyet nem az úgynevezett „különbségi” módszer, hanem az említett gépjármű helyreállításához szükséges költségek alapján kerül kiszámításra.

26 Ebből az következik, hogy a kérdést előterjesztő bíróság kérdései az uniós jog értelmezésére vonatkoznak, és nem hipotetikus jellegűek.

27 Mindazonáltal meg kell állapítani, hogy a kérdést előterjesztő bíróság tájékoztatása szerint az AR, valamint a PK és a CR közötti alapjogvita a gépjárműben a garázsajtó lezuhanása által okozott károk megtérítésére irányul.

28 A 2009/103 irányelv célja a gépjárművek által okozott balesetek károsultjai védelmének biztosítása, amely célkitűzést az uniós jogalkotó folyamatosan követte és erősítette (lásd ebben az értelemben: 2021. május 20-i K. S. ítélet [Sérült gépjármű vontatási költségei], C-707/19, EU:C:2021:405, 27. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

29 Nyilvánvaló azonban, hogy a garázs felügyeletét ellátó személynek e garázs ajtaja gépjárműre történő lezuhanását követően beálló polgári jogi felelőssége nem az érintett gépjármű által okozott kárból, hanem egy ingatlan valamely alkotórészének lezuhanása által okozott kárból ered. Ebből következik, hogy – amint azt maga a kérdést előterjesztő bíróság is elismeri – az AR, valamint a PK és a CR között folyamatban lévő alapeljárás alapjául szolgáló tényállás nem tartozik a 2009/103 irányelv hatálya alá.

30 A kérdést előterjesztő bíróság mindazonáltal kifejti, hogy „a törvény előtti egyenlőség elvére” tekintettel észszerűnek tűnik számára, hogy az említett jogvitára ugyanazokat a szabályokat alkalmazza, mint amelyeket a többi alapeljárásra kell alkalmazni. Amennyiben e bíróság ily módon megelégszik azon következmények figyelembevételével, amelyek a jelen ítéletben egy, a lengyel jogban elismert elvből eredhetnek, elegendő arra emlékeztetni, hogy az EUMSZ 267. cikkben előírt eljárás keretében a Bíróságnak nincs hatásköre a nemzeti jog értelmezésére, sem jogi szabályoknak egy meghatározott helyzetre való alkalmazására, mivel e feladatok kizárólag a kérdést előterjesztő bíróságra tartoznak (lásd ebben az értelemben: 2020. szeptember 3-i Vikingo Fővállalkozó végzés, C-610/19, EU:C:2020:673, 68. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat; 2023. január 9-i A. T. S. végzés, C-289/22, EU:C:2023:26, 29. pont). Következésképpen e megfontolások nem elegendők annak megállapításához, hogy összefüggés áll fenn ezen előbbi jogvita tárgya és az uniós jog kért értelmezése között.

31 Következésképpen a fenti megfontolások összességére tekintettel meg kell állapítani, hogy az előzetes döntéshozatal iránti kérelem elfogadható,

kivéve az AR, valamint a PK és a CR közötti jogvitát érintő részét, amelynek tekintetében elfogadhatatlan.

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekről

32 Kérdéseivel, amelyeket célszerű együttesen vizsgálni, a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra keresi a választ, hogy úgy kell-e értelmezni a 2009/103 irányelv 18. cikkét ezen irányelv 3. cikkével összefüggésben, hogy azzal ellentétes egy olyan nemzeti szabályozás, amely egy közvetlen kereset esetén, amelyet egy közlekedési balesetből eredő kárt elszenvedő személy nyújtott be az e balesetért felelős személy biztosítójával szemben, az e biztosítót terhelő helyreállítás egyetlen módjaként pénzbeli kártérítés megfizetését írja elő, illetve – adott esetben – arra, hogy milyen kötelezettségek erednek e rendelkezésekből e kártérítés kiszámítási módját illetően, és melyek e kártérítés megfizetésének feltételei.

33 A 2009/103 irányelv 3. cikke minden tagállam számára előírja azt a kötelezettséget, hogy – az ezen irányelv 5. cikke értelmében általuk előírható eltérések fenntartásával – minden szükséges intézkedést megtegyenek annak biztosítására, hogy a saját területén szokásosan üzemben tartott gépjárművek rendelkezzenek gépjármű-felelősségbiztosítással.

34 E tekintetben előzetesen meg kell állapítani, hogy a kérdést előterjesztő bíróság ezzel ellentétes információjának hiányában az öt alapeljárás, amelynek tekintetében az előzetes döntéshozatal iránti kérelem elfogadhatósága megállapításra kerül, nem olyan személyekre vagy járművekre vonatkozik, amelyek tekintetében a Lengyel Köztársaság élt volna az eltérésnek az ezen 5. cikkben biztosított lehetőségeivel.

35 A károsultak számára a 2009/103 irányelv 18. cikkében biztosított, a biztosítóval szembeni közvetlen keresetindításhoz való jogot illetően meg kell állapítani, hogy e rendelkezéssel nem ellentétes, ha a nemzeti jog előírja, hogy a kártérítés igénybevételenek e módja kizárólag vagyoni jellegű szolgáltatásokból állhat.

36 Meg kell ugyanis állapítani, hogy ezen irányelv (30) preambulumbekzdéséből az következik, hogy e jog abban áll, hogy az lehetővé teszi a károsult számára, hogy a biztosítóintézzettel szemben közvetlenül a biztosítási szerződésre hivatkozzon, és a kártérítési igény közvetlenül érvényesíthesse. Ebből az következik, hogy egy ilyen kereset tárgya csak azon szolgáltatásnak a felelős személy biztosítója általi közvetlen nyújtása lehet, amelyet e biztosítónak kellett volna nyújtania az általa biztosított személynek a biztosítási szerződés korlátain belül.

37 Így, amennyiben a biztosítónak a biztosítási szerződésben meghatározott szolgáltatása kizárólag pénzbeli jellegű, az említett irányelv 18. cikkével nem ellentétes, hogy a károsult személy által a biztosítóval szemben indított közvetlen kereset tárgya kötelezően pénzbeli kártérítés megfizetése legyen.

38 E tekintetben, amint arra a főtanácsnok is lényegében rámutatott indítványának 52. pontjában, az a tény, hogy különösen a 2009/103 irányelv 9. cikke a kötelező minimális fedezetet minimális kártérítési összegek formájában határozza meg, megerősíti ezt az értelmezést.

39 A jelen ügyben ez a helyzet az alapügyben az ezen irányelv 18. cikke alapján benyújtott közvetlen keresetek esetében, mivel – amint az a Bíróság

rendelkezésre bocsátott információkból kitűnik – a polgári törvénykönyv 822. cikkének 1. §-a előírja, hogy a biztosító által nyújtott szolgáltatások csak pénzbeli jellegűek lehetnek.

40 Ebben az összefüggésben a kérdést előterjesztő bíróság kérdései az ilyen pénzbeli kártérítés számítási módjaira, valamint az annak megfizetésére vonatkozó szabályokra is vonatkoznak, többek között azon lehetőséget illetően, hogy a biztosítót terhelő ilyen kártérítés fizetését olyan feltételek tiszteletben tartásától tegyék függővé, amelyek annak biztosítására irányulnak, hogy a károsult e kártérítést ténylegesen gépjárművének javíttatására fordítsa, ami kizárja, hogy e kártérítés megfeleljen a sérült gépjármű helyreállítási költségeinek, amennyiben e személy ilyen állapotban értékesítette e gépjárművet.

41 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a nemzeti bíróságoknak biztosítaniuk kell azt, hogy az európai uniós jogrend által biztosított jogok védelme ne járjon a jogosultak jogalap nélküli gazdagodásával (2021. március 25-i Balgarska Narodna Banka ítélet, C-501/18, EU:C:2021:249, 125. pont; 2023. március 21-i Mercedes–Benz Group ítélet [Hatástalanító berendezéssel ellátott gépjárművek gyártóinak felelőssége], C-100/21, EU:C:2023:229, 94. pont).

42 Erre figyelemmel arra is emlékeztetni kell, hogy a harmadik feleknek okozott károkat fedező gépjármű-felelősségbiztosítási kötelezettség eltér a biztosított polgári jogi felelőssége alapján történő kártérítés mértékétől. Amíg ugyanis az előbbi az uniós szabályozás határozza meg és garantálja, addig az utóbbit alapvetően a nemzeti jog szabályozza (2021. május 20-i K. S. ítélet [Sérült gépjármű vontatási költségei], C-707/19, EU:C:2021:405, 23. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

43 Ennek megfelelően, az uniós szabályozás nem a tagállamok felelősségbiztosítási rendszereinek harmonizálására irányul, és a tagállamok főszabály szerint továbbra is szabadon meghatározhatják a gépjárműbalesetekből eredő károokra alkalmazandó felelősségbiztosítási rendszert (2021. május 20-i K. S. ítélet [Sérült gépjármű vontatási költségei], C-707/19, EU:C:2021:405, 24. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

44 Következésképpen, amint arra a jelen ítélet 22. pontja emlékeztet, az uniós jog jelenlegi állapotában a tagállamok főszabály szerint polgári jogi felelősségi rendszereik keretében továbbra is szabadon határozhatják meg – többek között – a gépjárművek által okozott megtérítendő károkat, e károk megtérítésének terjedelmét és az említett kártérítésre jogosult személyeket.

45 Mindazonáltal a tagállamok az ezen a területen fennálló hatásköreiket az uniós jog tiszteletben tartása mellett kötelesek gyakorolni, és a gépjárműbalesetekből eredő károk megtérítésére vonatkozó nemzeti rendelkezések nem akadályozhatják az uniós szabályozás hatékony érvényesülését, különösen azzal, hogy hivatalból kizárják vagy aránytalanul korlátozzák a károsult kötelező gépjármű-felelősségbiztosításból eredő kártérítéshez való jogát (lásd ebben az értelemben: 2021. május 20-i K. S. ítélet [Sérült gépjármű vontatási költségei], C-707/19, EU:C:2021:405, 26. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat; 2021. június 10-i Van Ameyde España ítélet, C-923/19, EU:C:2021:475, 44. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

46 E tekintetben meg kell állapítani, hogy amennyiben a károsult a kárért felelős személy felelősségbiztosítójával szembeni közvetlen keresetindítási jogának érvényesítésével azt követeli, hogy számára a biztosító a biztosítási szerződésben előírt szolgáltatást nyújtsa, e szolgáltatás nyújtására kizárólag az e szerződésben kifejezetten előírt feltételek vonatkoznak.

47 Következésképpen, amint azt a főtanácsnok is kiemelte indítványának 62. pontjában, – a 2009/103 irányelv 18. cikkében előírt közvetlen keresetindításhoz való jog hatékony érvényesülése sérelmének esetét kivéve – a jelen ítélet 40. pontjában kifejtett feltételek nem vezethetnek a biztosítónak az ezen irányelv 3. cikkéből eredő azon kötelezettsége kizárásához vagy korlátozásához, hogy teljes egészében fedezze azon kártérítéseket, amelyeket a kárért felelős személy köteles nyújtani a károsult számára az ez utóbbi által elszenvedett kár jogcímén.

48 A fenti megfontolások összességére tekintettel az előterjesztett kérdésekre azt a választ kell adni, hogy a 2009/103 irányelv 18. cikkét ezen irányelv 3. cikkével összefüggésben úgy kell értelmezni, hogy:

– azzal nem ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely egy közlekedési baleset következtében kárt szenvedett személy által a balesetért felelős személy biztosítója ellen közvetlenül indított kereset esetén annak egyetlen módjaként, hogy e biztosító terhére kártérítést lehessen elérni, pénzbeli kártérítés megfizetését írja elő;

– azzal ellentétesek e kártérítés számítási módjai, valamint az annak megfizetésére vonatkozó feltételek, amennyiben azok az e 18. cikk alapján indított közvetlen kereset keretében azzal a hatással járnak, hogy kizárják vagy korlátozzák a biztosítónak az e 3. cikkből eredő azon kötelezettségét, hogy teljes egészében fedezze azon kártérítéseket, amelyeket a kárért felelős személy köteles nyújtani a károsult számára az ez utóbbi által elszenvedett kár jogcímén.

V.

C-651/21. sz. M. Ya. M. (Renonciation à la succession d'un cohéritier) ügyben 2023. március 30-án hozott ítélet

Az öröklési ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az öröklési ügyekben a közokiratok elfogadásáról és végrehajtásáról, továbbá az európai öröklési bizonyítvány kiállításáról szóló, 2012. július 4-i 650/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet 13. cikkét

a következőképpen kell értelmezni:

azzal nem ellentétes az, hogy amennyiben egy örökös a szokásos tartózkodási helye szerinti tagállam bírósága előtt nyilvántartásba vetette az olyan örökhagyó örökségét elfogadó, illetve visszautasító nyilatkozatát, aki halála időpontjában valamely másik tagállamban rendelkezett szokásos tartózkodási hellyel, valamely másik örökös ezt követően kérhesse e nyilatkozat ez utóbbi tagállam joghatósággal rendelkező bíróságánál történő nyilvántartásba vételét.

1 Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem az öröklési ügyekre irányadó joghatóságról, az alkalmazandó jogról, az öröklési ügyekben hozott határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az öröklési ügyekben kiállított közokiratok elfogadásáról és végrehajtásáról, valamint az európai öröklési bizonyítvány bevezetéséről szóló, 2012. július 4-i 650/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet (HL 2012. L 201., 107. o.; helyesbítések: HL 2012. L 344., 3. o.; HL 2013. L 60., 140. o.; HL 2019. L 243., 9. o.) 13. cikkének az értelmezésére vonatkozik.

2 Ezt a kérelmet a Ya. M. által annak tárgyában indított eljárásban terjesztették elő, hogy örökösként egy másik örökös által a szokásos tartózkodási helye szerinti tagállam bírósága előtt tett, az örökség visszautasítására vonatkozó nyilatkozatnak egy másik tagállam nyilvántartásába való bejegyzését kérte.

Az alapeljárás

18 Az alapeljárás felperese, Ya. M. bolgár állampolgár előadja, hogy a 2019. március 29-én Görögországban elhunyt, bolgár állampolgárságú nagyanyjának, T. G.-nek az örököse.

19 Az alapeljárás felperese egy másik örökös, nevezetesen az örökgyógy házastársa által az örökség visszautasítására vonatkozóan tett nyilatkozat bejegyzése iránti kérelemmel fordult a Sofiyski rayonon sadhoz (szófiai kerületi bíróság, Bulgária), a kérdést előterjesztő bírósághoz. E tekintetben benyújtott egy, a bolgár hatóságok által kiállított öröklési bizonyítványt, amely szerint az elhunyt örökgyógy örökösei H. H., a – görög állampolgárságú – házastársa, I. M. N., a lánya és az alapeljárás felperese.

20 Ezen eljárás keretében az alapeljárás felperese benyújtott egy, az Eiriodikeio Athinon (athéni békebíróság, Görögország) által készített jegyzőkönyvet, amely szerint az elhunyt örökgyógy házastársa 2019. június 28-án megjelent e bíróság előtt, és nyilatkozatot tett az örökség visszautasításáról. Egyébiránt az örökgyógy házastársa kijelentette, hogy az örökgyógy utójlára Görögországban élt.

21 Ugyanakkor a kérdést előterjesztő bíróság megjegyzi, hogy nem nyert előtte pontosítást, hogy hol volt az örökgyógy utolsó szokásos tartózkodási helye, és csak azt követően szerezhethet be erre vonatkozó információkat, hogy megállapította joghatóságát az örökségnek a visszautasító örökös szokásos tartózkodási helye szerinti tagállam bírósága előtt korábban történt visszautasítására vonatkozó nyilatkozat nyilvántartásba vételére.

22 Ezenkívül az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból kitűnik, hogy a kérelmező nem az örökgyógy házastársának megbízottjaként jár el, hanem azt állítja, hogy egyenrangú örökösként érdeke fűződik a szóban forgó örökséget visszautasító nyilatkozat bejegyzéséhez, mivel e bejegyzés növelné a hagyatékból való részesedését.

23 E körülmények között a kérdést előterjesztő bíróság arra keresi a választ, hogy az ilyen nyilatkozatot be kell-e jegyezni a szóban forgó öröklés egészében történő határozathozatalra általános joghatósággal rendelkező bíróság előtt is, amennyiben e nyilatkozatot a 650/2012 rendelet 13. cikkének megfelelően a joghatósággal rendelkező bíróság megkapta. Ezenkívül a kérdést előterjesztő bíróság arra keresi a választ, hogy az egyik örökösnek az örökség visszautasítására

vonatkozó nyilatkozatát be lehet-e jegyezni egy másik örökös kérelmére.

24 A kérdést előterjesztő bíróság szerint a 650/2012 rendelet 13. cikke joghatósági összehatókozást eredményezhet, mivel e rendelet általános rendelkezései szerint a joghatóságot az örökgyógy szokásos tartózkodási helye határozza meg, nem pedig az örökösé. Noha az öröklés tárgyában történő határozathozatalra főszabály szerint az örökgyógy utolsó szokásos tartózkodási helye szerinti bíróság rendelkezik joghatósággal, előfordulhat, hogy e bíróságnak nincs tudomása az örökség visszautasításának, illetve elfogadásának az örökösök szokásos tartózkodási helye szerinti bíróságok által elvégzett nyilvántartásba vételéről.

25 Így a 650/2012 rendelet joghézagot teremt azáltal, hogy a különböző államok bíróságai – nevezetesen az örökgyógy utolsó szokásos tartózkodási helye szerinti bíróság és az örökösök szokásos tartózkodási helye szerinti bíróság – versengő joghatóságát írja elő, anélkül hogy ez utóbbi bíróság számára előírna, hogy tájékoztassa az előbbi bíróságot az ilyen nyilatkozatok meglétéről.

26 E tekintetben a kérdést előterjesztő bíróság megjegyzi, hogy egy ilyen tájékoztatási kötelezettség hiánya nem felel meg a bolgár jogalkotó és a nemzeti ítélkezési gyakorlat azon felfogásának, amely szerint az örökség elfogadásáról vagy visszautasításáról szóló valamennyi nyilatkozat egy helyen és egy bírósági nyilvántartásban összpontosul, amelyből kiindulva a megfelelő kereséseket el lehet végezni. E megközelítés a megbízhatóságot szolgálná, amely a jelen esetben abból a lehetőségéből ered, hogy az öröklés elfogadásával vagy visszautasításával kapcsolatos valamennyi információt egy helyen lehet tárolni.

27 Amennyiben a 650/2012 rendelet nem ír elő kifejezetten ilyen tájékoztatási kötelezettséget, a kérdést előterjesztő bíróságban kérdés merül fel az előtte folyamatban lévő eljárás jellegét illetően, amely eljárás keretében az alapeljárás felperese nem a saját visszautasításának nyilvántartásba vételét kéri az örökgyógy örökségére vonatkozóan, hanem egy másik örökös visszautasítására vonatkozó nyilatkozatának nyilvántartásba vételét. A bolgár jog azonban nem ír elő ilyen eljárást. Azon elv, amely szerint mindenki saját maga védi a jogait a bíróság előtt, nem tenné lehetővé, hogy egy adott személy más nyilatkozatát jegyeztesse be az öröklés elfogadásáról vagy visszautasításáról vezetett nyilvántartásba.

28 Énnélfogva e bíróság először is arra keresi a választ, hogy a 650/2012 rendelet 13. cikke hallgatólagosan megtiltja-e, hogy az örökös szokásos tartózkodási helye szerinti államban tett, öröklés visszautasítására vonatkozó nyilatkozatot egy másik – állítólagosan az örökgyógy halála időpontjában szokásos tartózkodási helye szerinti – tagállam bírósága utólag szintén bejegyezze.

29 E tekintetben az említett bíróság olyan megoldást részesítene előnyben, amely több tagállamban engedélyezi több, örökséget visszautasító nyilatkozat bejegyzését. E bíróság úgy érvel, hogy egy ilyen megoldás nem befolyásolná jelentősen a megbízhatóságot, mivel egyrészt a tagállamok jogrendszerei állapítják meg az öröklés elfogadásáról vagy visszautasításáról több egymást követő nyilatkozat tétele esetén követendő eljárásra vonatkozó szabályokat, és másrészt az öröklési jogvita esetén a bíróság, amely

előtt a kérelmet benyújtják, a nyilatkozatok megtétele időpontjának függvényében értékelheti e nyilatkozatok joghatását.

30 Másodszor a kérdést előterjesztő bíróság arra keresi a választ, hogy az örökséget elfogadó vagy visszautasító nyilatkozat valamely tagállamban történő nyilvántartásba vételét követően, ki kérheti e nyilatkozatnak egy másik tagállamban történő későbbi nyilvántartásba vételét. E kérdés azért jelentős, mert a bolgár eljárásjog nem rendelkezik az örökség valamely más tagállamban már bejegyzett elfogadása vagy visszautasítása bolgár bíróság előtti átírásának lehetőségéről. E nyilatkozatot csak az érintett örökös teheti meg személyesen. Így felmerül a kérdés, hogy az örökös kérheti-e az örökös feltételezett szokásos tartózkodási helye szerinti tagállamban a szóban forgó örökséget visszautasító, egy másik örökös által tett és az utóbbi szokásos tartózkodási helye szerinti tagállamban bejegyzett nyilatkozat átírását, amennyiben az első tagállam joga ezt nem írja kifejezetten elő.

31 A kérdést előterjesztő bíróság szerint a 650/2012 rendelet 13. cikkének hatékony alkalmazása – és e cikk (32) preambulumbekzdésben említett céljára tekintettel, amely szerint az örökség elfogadása, illetve visszautasítása nem teheti szükségessé, hogy az örökös az örökös szokásos tartózkodási helye szerinti tagállamba utazzon, illetve hogy ebben a tagállamban képviselőt bízson meg – megköveteli, hogy bármelyik örökös kérhesse egy másik tagállamban korábban tett visszautasító nyilatkozat nyilvántartásba vételét. A jelen esetben ez kizárhatná a bolgár eljárásjog alkalmazását, figyelemmel arra, hogy az említett 13. cikk hatékony alkalmazásának biztosítása érdekében el kell térni a tagállamok eljárási autonómiájának elvétől.

32 Ezzel szemben, ha az örökséget visszautasító nyilatkozat nyilvántartásba vétele mind az érintett örökös szokásos tartózkodási helye szerinti tagállamban, mind az örökös halála időpontjában fennálló szokásos tartózkodási helye szerinti tagállamban lehetséges lenne – azonban kizárólag akkor, ha az említett örökös személyesen kéri azt –, e feltétel a lényegétől fosztaná meg a 650/2012 rendelet 13. cikkét.

33 E tekintetben a kérdést előterjesztő bíróság hozzáteszi, hogy a 650/2012 rendelet hiányos, mivel nem ír elő az örökösök visszautasító nyilatkozatának nyilvántartásba vételére joghatósággal rendelkező bíróság számára arra vonatkozó kötelezettséget, hogy az ezen öröklés egészében történő határozathozatalra általános joghatósággal rendelkező bíróságot tájékoztassa e nyilatkozat meglétéről. Ennélfogva és az örökösök közötti konfliktusok megelőzése, valamint a visszautasító örökös akaratának tiszteletben tartása érdekében minden örökös számára lehetővé kellene tenni ezen akaratnak az örökös utolsó szokásos tartózkodási helye szerinti tagállam nyilvántartásba történő átírását.

34 E körülmények között a Sofiyski rayonon sad (szófiai kerületi bíróság, Bulgária) úgy határozott, hogy az eljárást felfüggeszti, és előzetes döntéshozatal céljából kérdéseket terjeszt a Bíróság elé.

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

„1) Úgy kell-e értelmezni a [650/2012 rendelet] 13. cikkét a jogbiztonság védelmének elvével összefüggésben, hogy azzal ellentétes, hogy miután az örökös a szokásos tartózkodási helye szerinti állam

bíróságánál már nyilvántartásba vetette az olyan örökös örökségének elfogadását, illetve visszautasítását, aki halálakor valamely másik tagállamban rendelkezett szokásos tartózkodási hellyel, az utóbbi államban a megtörtént visszautasítás, illetve elfogadás újabb nyilvántartásba vételét kéri?”

2) Ha az első kérdésre azt a választ kell adni, hogy megengedett az újabb nyilvántartásba vétel: Úgy kell-e értelmezni a 650/2012/EU rendelet 13. cikkét a jogbiztonság védelmének és az uniós jog hatékony érvényesítésének elvével, valamint az államok EUSZ 4. cikk (3) bekezdése szerinti együttműködési kötelezettségével összefüggésben, hogy az lehetővé teszi, hogy a közös örökös örökségének az egyik örökös általi, az ezen örökös szokásos tartózkodási helye szerinti tagállamban megtörtént visszautasításának nyilvántartásba vételét olyan másik örökös kérje, aki azon államban tartózkodik, amelyben az örökös halálakor szokásos tartózkodási hellyel rendelkezett, annak ellenére, hogy az utóbbi állam eljárásjoga nem teszi lehetővé az örökség visszautasításának más nevében történő nyilvántartásba vételét?”

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekről

Előzetes észrevételek

35 Először is meg kell állapítani, hogy az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból kitűnik, hogy az örökös házasársának tájékoztatása szerint az örökös utolsó szokásos tartózkodási helye Görögországban volt. Ez azt jelentené, hogy a görög bíróságok rendelkeznének joghatósággal a szóban forgó öröklés egészében történő határozathozatalra, és az alkalmazandó jog főszabály szerint a görög jog lenne, kivéve, ha a 650/2012 rendelet 22. cikke (1) bekezdésének megfelelően az örökös az állampolgársága szerinti tagállam jogát, azaz a bolgár jogot választotta az öröklésre alkalmazandó jogként.

36 Ugyanakkor a kérdést előterjesztő bíróság jelzi, hogy nem rendelkezik pontos információkkal az örökös utolsó szokásos tartózkodási helyéről, és hogy ahhoz, hogy ilyen információkat gyűjthessen, először meg kell állapítania joghatóságát a visszautasító örökös által a szokásos tartózkodási helye szerinti tagállam bírósága előtt tett, örökséget visszautasító nyilatkozat bejegyzésére.

37 Úgy tűnik tehát, hogy a jelen ügyben nem határozható meg egyértelműen a tagállam, amelynek bíróságai a 650/2012 rendelet 4. cikke alapján általános joghatósággal rendelkeznek. Márpedig, amint arra a főtanácsnok indítványának 39. pontjában lényegében rámutatott, ha bebizonyosodik, hogy az örökös utolsó szokásos tartózkodási helye Görögországban volt, e rendelkezés értelmében e tagállam bíróságainak kellene határozniuk az érintett örökléssel kapcsolatos valamennyi kérdéssel, mivel a kérdést előterjesztő bíróság e rendelet 13. cikke alapján az örökös szokásos tartózkodási helye szerinti tagállam bíróságaként csak az esetleges nyilatkozatok átvételére rendelkezik joghatósággal.

38 E megfontolásokra tekintettel a kérdést előterjesztő bíróságnak először is, mielőtt az egyik örökös által a szokásos tartózkodási helye szerinti tagállamban tett, örökséget visszautasító nyilatkozat egy másik örökös kérelmére történő nyilvántartásba

vételének feltételeit értékelné, meg kell vizsgálnia, hogy hol volt az örökösök szokásos tartózkodási helye.

39 E tekintetben ha az bizonyosodna be, hogy a bolgár jog rendelkezései akadályát képezik annak, hogy a kérdést előterjesztő bíróság megvizsgálja a szóban forgó öröklés tekintetében fennálló joghatóságát, e bíróságnak e rendelkezéseket figyelmen kívül kell hagynia. A Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata értelmében ugyanis az uniós jogi rendelkezéseket hatáskörének keretei között alkalmazni hivatott nemzeti bíróság köteles biztosítani e normák teljes érvényesülését, szükség esetén – saját hatáskörénél fogva – eltekintve a nemzeti jogszabályok uniós joggal ellentétes rendelkezéseinek alkalmazásától (lásd ebben az értelemben: 2013. február 26-i Åkerberg Fransson ítélet, C-617/10, EU:C:2013:105, 45. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

Az ügy érdeméről

40 Kérdéseivel, amelyeket célszerű együttesen vizsgálni, a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra vár választ, hogy a 650/2012 rendelet 13. cikkével ellentétes-e, hogy az egyik örökös által a szokásos tartózkodási helye szerinti tagállam bírósága előtt tett, a halála időpontjában szokásos tartózkodási hellyel másik tagállamban rendelkező örökösök örökségét elfogadó vagy visszautasító nyilatkozat későbbi nyilvántartásba vételét ez utóbbi tagállam joghatósággal rendelkező bíróságánál egy másik örökös kérje.

41 A Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata szerint mind az uniós jog egységes alkalmazásának követelményéből, mind pedig az egyenlőség elvéből az következik, hogy a jelentésének és hatályának meghatározása érdekében a tagállami jogokra kifejezett utalást nem tartalmazó uniós jogi rendelkezést rendes körülmények között az egész Unióban önállóan és egységesen kell értelmezni, figyelembe véve nemcsak a rendelkezés kifejezéseit, hanem annak összefüggéseit és a kérdéses szabályozás célját is (2022. június 2-i T. N. és N. N. [Az örökséget visszautasító nyilatkozat] ítélet, C-617/20, EU:C:2022:426, 35. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

42 A 650/2012 rendelet 13. cikkének szövegét illetően először is emlékeztetni kell arra, hogy e rendelkezés szerint az öröklés tárgyában történő határozathozatalra e rendelet alapján joghatósággal rendelkező bíróság mellett a szokásos tartózkodási hely szerinti tagállam bíróságai is jogosultak bármely olyan személy vonatkozó nyilatkozatainak átvételére, aki az öröklésre alkalmazandó jog értelmében nyilatkozhat az örökségnek, a hagyománynak vagy a kötelelésnek az elfogadásáról vagy visszautasításáról, illetve az érintett személy hagyatéki tartozásokért való felelősségének korlátozásáról.

43 Másodszor, a 650/2012 rendelet 13. cikkének összefüggéseit illetően emlékeztetni kell arra, hogy e cikk e rendelet II. fejezetének részét képezi, amely az örökléssel kapcsolatos valamennyi joghatósági okot szabályozza. A 13. cikk tehát vagylagos joghatóságról rendelkezik, amelynek célja, hogy a 650/2012 rendelet 4–11. cikkének általános szabályaival összhangban lehetővé tegye azon örökösök számára, akik nem abban a tagállamban rendelkeznek szokásos tartózkodási hellyel, amelynek bíróságai joghatósággal rendelkeznek az öröklés tárgyában történő határozathozatalra, hogy az örökséget elfogadó vagy visszautasító nyilatkozataikat

azon tagállam bíróságán tegyék meg, amelyben szokásos tartózkodási helyük található (2022. június 2-i T. N. és N. N. [Az örökséget visszautasító nyilatkozat] ítélet, C-617/20, EU:C:2022:426, 37. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

44 Harmadszor, a 650/2012 rendelet által elérni kívánt célt illetően ki kell emelni, hogy e rendelet, (7) preambulumbekzdése értelmében, elő kívánja segíteni a belső piac megfelelő működését, azáltal hogy megszünteti azoknak a személyeknek a szabad mozgása előtti akadályokat, akik a határokon átnyúló vonatkozású örökléssel összefüggő jogaikat kívánják érvényesíteni. Konkrétabban, az európai igazságszolgáltatási térségben az örökösök és a hagyományosok, az örökösök közeli álló más személyek, valamint a hagyatéki hitelezők jogait hatékonyan kell biztosítani (lásd ebben az értelemben: 2022. június 2-i T. N. és N. N. [Az örökséget visszautasító nyilatkozat] ítélet, C-617/20, EU:C:2022:426, 42. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

45 E tekintetben a Bíróság már megállapította, hogy a 650/2012 rendelet (32) preambulumbekzdésével összefüggésben értelmezett 13. cikke, amely szerint e rendelkezés célja az öröklés ügyében eljáró vagy eljárni hivatott tagállamtól eltérő tagállamban szokásos tartózkodási hellyel rendelkező örökösök és hagyományosok helyzetének megkönnyítése érdekében az e rendelet 4–11. cikkében előírt joghatósági szabályoktól eltérést engedve az örökösök és a hagyományosok eljárásainak egyszerűsítésére törekszik (lásd ebben az értelemben: 2022. június 2-i T. N. és N. N. [Az örökséget visszautasító nyilatkozat] ítélet, C-617/20, EU:C:2022:426, 41. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

46 Különösen az örökséget elfogadó vagy visszautasító nyilatkozatoknak az öröklés tárgyában történő határozathozatalra joghatósággal rendelkező bírósággal való közlésére vonatkozó kérdést illetően, meg kell jegyezni, hogy a 650/2012 rendelet (32) preambulumbekzdésének utolsó mondatából kitűnik, hogy „[a]zon személyek, akik élni kívánnak azzal a lehetőséggel, hogy a szokásos tartózkodási helyük szerinti tagállamban tegyenek nyilatkozatot, az öröklésre alkalmazandó jog értelmében megállapított határidőn belül értesítik az öröklés ügyében eljáró vagy eljárni hivatott bíróságot vagy hatóságot az ilyen nyilatkozatok meglétéről”.

47 E (32) preambulumbekzdés utolsó mondata első látásra azt sugallja, hogy az uniós jogalkotó szerint a visszautasító örökös szokásos tartózkodási helye szerinti tagállam bíróságán tett, örökséget visszautasító nyilatkozatot az öröklés tárgyában történő határozathozatalra joghatósággal rendelkező bíróság tudomására kell hozni. Meg kell azonban állapítani, hogy a 650/2012 rendelet 13. cikke nem rendelkezik olyan mechanizmusról, amely lehetővé tenné az ilyen nyilatkozatoknak a visszautasító örökös szokásos tartózkodási helye szerinti tagállam bírósága általi továbbítását az öröklés tárgyában történő határozathozatalra joghatósággal rendelkező bírósághoz. Az említett (32) preambulumbekzdés mindazonáltal abból indul ki, hogy azok a személyek, akik éltek a szokásos tartózkodási helyük szerinti tagállamban történő nyilatkozattétel lehetőségével, vállalják az ilyen nyilatkozatok létezésének a hagyatéki ügyekben eljáró

hatóságokkal való közlésének terhét (lásd ebben az értelemben: 2022. június 2-i T. N. és N. N. [Az örökséget visszautasító nyilatkozat] ítélet, C-617/20, EU:C:2022:426, 47. pont).

48 E tekintetben igaz ugyan, hogy a visszautasító örökösnek abszolút érdekében áll, hogy tájékoztassa az öröklés tárgyában történő határozathozatalra joghatósággal rendelkező bíróságot az ilyen nyilatkozat meglétéről, annak elkerülése érdekében, hogy e bíróság a nyilvánított akaratával ellentétes, ténybelileg téves határozatot hozzon, ez azonban nem változtat azon, hogy a 650/2012 rendelet rendelkezései e tekintetben nem írnak elő számára kötelező erejű kötelezettséget. Ennélfogva nem állapítható meg, hogy a visszautasító örökösnek magának kellene mindig tájékoztatnia az említett bíróságot e nyilatkozat meglétéről.

49 E körülmények között tágan kell értelmezni a 650/2012 rendelet 13. cikkének megfelelően tett nyilatkozatoknak az öröklés tárgyában történő határozathozatalra joghatósággal rendelkező bíróság részére történő továbbítását. E továbbítás célja ugyanis az, hogy lehetővé tegye e bíróság számára az ilyen nyilatkozat meglétéről való tudomásszerzést, és annak az öröklésről történő határozathozatal során való figyelembevételét. E tekintetben nincs jelentősége annak, hogy e nyilatkozat milyen módon jut az említett bíróság tudomására.

50 A 650/2012 rendelettel ugyanis nem ellentétes az, hogy amennyiben az egyik örökös a szokásos tartózkodási helye szerinti tagállamban visszautasító nyilatkozatot tesz a halála időpontjában szokásos tartózkodási hellyel másik tagállamban rendelkező örökhagyó örökségére vonatkozóan, e nyilatkozat későbbi nyilvántartásba vételét ez utóbbi tagállam bíróságánál egy másik örökös kérje. Meg kell állapítani, hogy azon örökösnek, akinek a számára az öröklés visszautasítása kedvező lehet, ezen öröklés rendezésének megkönnyítése érdekében lehetősége legyen tájékoztatni e nyilatkozat meglétéről az ezen öröklési ügyben történő határozathozatalra joghatósággal rendelkező bíróságot, amennyiben a visszautasító örökös maga ezt nem tette meg.

51 Ezt az értelmezést megerősítik a 650/2012 rendelet által követett, a jelen ítélet 44. pontjában ismertetett célkitűzések, amelyek többek között a határokon átnyúló vonatkozású örökléssel összefüggő jogait érvényesíteni kívánó személyek szabad mozgása előtti akadályok megszüntetésére irányulnak.

52 E tekintetben hangsúlyozni kell, hogy az öröklés tárgyában történő határozathozatalra joghatósággal rendelkező bíróságnak az örökös által a szokásos tartózkodási helye szerinti tagállam bírósága előtt a 650/2012 rendelet 13. cikke értelmében tett, ezen örökséget visszautasító nyilatkozat létezéséről való tájékoztatása nem harmadik személy nevében tett nyilatkozatnak, hanem csupán ezen előbbi bíróság e visszautasító nyilatkozat létezéséről történő tájékoztatásának minősül.

53 Egyébiránt e tekintetben nincs jelentősége azon ténynek, hogy az olyan tagállami szabályozás, mint az alapügy tárgyát képező, úgy rendelkezik, hogy az említett visszautasító nyilatkozatot bírósági nyilvántartásba kell bejegyezni annak érdekében, hogy az örökség elfogadásáról vagy visszautasításáról szóló valamennyi nyilatkozat egy helyen és egy bírósági nyilvántartásban összpontosuljon, amelyből kiindulva el lehet végezni a megfelelő kereséseket.

54 Ezenkívül, mivel a kérdést előterjesztő bíróság utal arra, hogy a bolgár jog nem teszi lehetővé az örökségek elfogadásáról vagy visszautasításáról szóló, mások által tett nyilatkozatok bejegyeztetését a nyilvántartásba, a Bíróságnak a jelen ítélet 39. pontjában felidézett ítélkezési gyakorlatára tekintettel meg kell állapítani, hogy e bíróság feladata a 650/2012 rendelet 13. cikke teljes érvényesülésének biztosítása annak elfogadásával, hogy az alapügyben szóban forgó, az örökséget visszautasító nyilatkozatot az azt a szokásos tartózkodási helye szerinti tagállamban tevő örököstől eltérő örökös továbbítsa részére, eltekintve adott esetben a nemzeti jogszabályok ezzel ellentétes rendelkezéseinek alkalmazásától.

55 A fenti megfontolásokra tekintettel az előterjesztett kérdésekre azt a választ kell adni, hogy a 650/2012 rendelet 13. cikkét úgy kell értelmezni, hogy azzal nem ellentétes az, hogy amennyiben egy örökös a szokásos tartózkodási helye szerinti tagállam bírósága előtt nyilvántartásba vetette az olyan örökhagyó örökségét elfogadó, illetve visszautasító nyilatkozatát, aki halála időpontjában valamely másik tagállamban rendelkezett szokásos tartózkodási hellyel, valamely másik örökös ezt követően kérhesse e nyilatkozat ez utóbbi tagállam joghatósággal rendelkező bíróságánál történő nyilvántartásba vételét.

FÓRUM

Liktor Zoltán Attila* A régi magyar bírósági rendszer A kezdetektől 1848-ig¹

„Mikor a nádorispán haza megyen, a király és udvara pecsétjét annál hagyja, aki az ő helyén leszen, hogy valamint egy a király udvara [curia], azonképpen pecsétje is egy legyen. Valamig pedig azon ispán otthon leend, senkire pecsétjét ne küldje, hanem csak azokra, akiket udvarnokoknak hivattatnak, és akik szabad akarattal járulnak eleibe, azokon legyen hatalma itélnie.”
Szent László király (1077–1095) dekrétumából

Absztrakt

A bírói függetlenség személyi és intézményes garanciái körében a bírósági rendszer fejlődése is kiemelt figyelmet érdemel. A bíróságok középkorban kialakult rendje, a központi és a vidéki, a királyi és az önkormányzati bíróságok – némi átalakulással – egészen 1848-ig megmaradtak. A bírósági rendszerre a legnagyobb változást Magyarországon leginkább külső hatások gyakorolták, az oszmán megszállás, illetve a bécsi udvari törekvések, amelyekkel szemben a törvényesség rendjét csak hatalmas küzdelmek árán sikerült megtartani vagy helyreállítani.

The ancient judicial system of Hungary: from the beginning until 1848

Abstract

We should analyse the judicial system of Hungary within the personal and institutional guarantees of the independence of justice. The ancient system of the Middle Ages, the royal courts, the communities' courts, the central and regional courts remained with us until 1848. The structural changes were the consequences of the ottoman invasion, or the policy of the Habsburgs. Despite of the external effects, the constitutional order of the judicial system could remain due to the constitutional resists.

Bevezetés

A jogállamisági felfogások² középpontjában álló bírói függetlenség kérdésköre az utóbbi években a

szakmai és a szélesebb nyilvánosság érdeklődési körébe került. „Magyarország független, demokratikus jogállam” – fogalmaz az Alaptörvény.³ Hazánk azon nagyon kevés európai országok közé tartozik, amelyek több, mint ezeréves (jog)államiságot tudhatnak maguk mögött. Ennek az ezer évnek a döntő része – a történelmi megrázkódtatásokat (idegen megszállásokat) leszámítva – szerves és természetes fejlődést mutat egészen a második világháborúig, amely a törvénykezés szerveit is magában foglalja. Az egyes, az igazságszolgáltatással és a bírói hivatással szemben támasztott követelmények (pártatlanság, elfogulatlanság, külső és belső befolyástól való mentesség, a jognak alávettség stb.) már a középkori törvényeinkben (elszórta) kifejezést nyertek, Werbőczy István⁴ országbírói ítélmester híres munkája, a Tripartitum (1514) az, amely ezt elsőként egységes keretbe kívánta foglalni.⁵ Werbőczy munkájának máig ható kultúrtörténeti jelentőségét jól mutatja, hogy az Alaptörvény hatályba lépését követően az új Polgári Törvénykönyv (2013) kodifikációja kapcsán az Alkotmánybíróság határozatában visszautalt magára a Tripartitumra is.⁶ „Ami Werbőczy munkájából számunkra igazán jelentős, az a máig érvényes, alkotmányosan és alapjogilag védett, a jogállam elengedhetetlen tartozékait képező elemek. Ezek távlatokra történt megfogalmazása a sajátosan magyar jogrend elemei között Werbőczy István elvitathatatlan érdeme”.⁷ Werbőczy bizonyosan

---

Budapest, 2015; VARGA Csaba: *Jogállamiság – viták közegében*, Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2022.

³ Alaptörvény B) cikk (1) bek.

⁴ FRAKNÓI Vilmos: *Werbőczy István életrajza*, Magyar Történelmi Társulat, Budapest, 1899; NEUMANN Tibor: *Werbőczy István származása és pályakezdése*, In: A magyar jog fejlődésének fél évezrede. Werbőczy és a Hármaskönyv 500 esztendő múltán (szerk.: Máthé Gábor), Nemzeti Közszerkesztési és Tankönyvkiadó, Budapest, 2014, 31–53.

⁵ WERBŐCZY István: *Hármaskönyv*, In: Corpus Juris Hungarici (szerk.: Márkus Dezső), Franklin Társulat, Budapest, 1897, Előbeszéd 13–16.

⁶ 43/2012. (XII. 20.) AB határozat [49]. „Magyarország magánjogi hagyományait vizsgálva megállapítható, hogy már a középkori országos szokásjogot összefoglaló Tripartitum tartalmazta az örökkelssel kapcsolatos – a maga idejében természetesen rendi jellegű – szabályokat”. Az Alkotmánybíróság határozatai, 2012/13, 797.

⁷ ZLINSZKY János: *Mit jelképez ma Werbőczy?*, In: A Hármaskönyv 500. évfordulóján (szerk.: Csehi Zoltán–Szabó István–Schanda Balázs–Varga Zs. András), Pázmány Press, Budapest, 2015, 14.

---

* A szerző PhD főtanácsadó, Kúria (Werbőczy István Országbíró Kutatóintézet); megbízott oktató, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar Jogtörténeti Tanszék. A tanulmány a szerző álláspontját tartalmazza, és az nem értelmezhető a Kúria állásfoglalásaként.

¹ A tanulmány a Kúria Werbőczy István Országbíró Kutatóintézetében folytatott „A bírói függetlenség intézményes garanciái” című részletes projekt keretében készült.

² VARGA Zs. András: *Eszményből bálvány?* – A joguralom dogmatikája, Századvég Kiadó,

külföldön (is) tanult,⁸ mégis, amit alkotott – a Tripartitum – szinte egészen magyar lett, és „amely a maga nemében koránt sem elvetendő, hanem tisztelendő kultúrárték a magyar jogállam kibontakozásának történetében”.⁹

A Magyar Királyságban soha nem volt feudalizmus, sem pedig hűbériség, az inkább csak idegen (nyugati) hatásra és nagyon szűk körben (az elsőszülöttségi rendben való trónöröklés behozatala 1687-ben, az örökletes főispánságok adományozása, a különböző nemesi címek; gróf, herceg stb. 16–17. századi elterjedése) jelent meg.¹⁰ Nem véletlen, hogy nálunk soha nem alakult ki abszolutizmus sem, amely a feudalizmus egyenes fejlődési íve volt a nyugati államokban. Magyarországon a Szent Korona¹¹ eszmeiségéből – amely szerint a nemzet és a király együtt teszik ki a Szent Korona testét – az alkotmányfejlődés természetes ívét jelentette a rendiség kibontakozása és fennmaradása. Nálunk a sajátos magyar közjogi felfogás mentén a familiaritás rendszere (és nem a hűbériség) alakult ki, ahol az egy és ugyanazon nemesi szabadság (*una et aedamque libertas*) [Hármaskönyv (HK) I. 2. 1–3. §] eszmeisége következtében nemes nem kerülhetett más nemes magánhatalma alá, hanem kizárólag a Szent Korona és a király közhatalma alatt maradt. Ennek döntő jelentősége volt a bírói hatalom magyarországi sajátosságainak alakulásában is, amit tanulmányomban megvilágítani igyekszem.

Feladatom az volt, hogy a bírói függetlenség garanciái mellett a bírósági rendszernek a Szent Istvántól az 1848-as polgári átalakulásig húzódo fejlődési ívét bemutassam, illetve annak jelentőségét felvázoljam, jelen írás a bírósági rendszer bemutatására szorítkozik. További tanulmányokban foglalkozom a bírói függetlenség személyi és intézményes garanciáival. A 19–20. század fordulóján jelentős forrásfeltárást végzett az akkor kialakuló modern (jog)történettudomány, amelynek alapján számos monográfia és forráskiadás készült,¹² kifejezetten a bírói függetlenség garanciáinak oldaláról vizsgálva az igazságszolgáltatást azonban még nem készült történeti munka. Jelen tanulmány a kezdetektől a rendi korszak végéig kíván áttekintést nyújtani a magyar bírósági rendszer felépítéséből. A

bíróságokra, illetve a bírakra vonatkozó szabályok középkorban kialakult rendszere – némi kora újkori módosítással/kiegészítéssel – egészen a polgári átalakulásig megmaradt.

I. Az igazságeszmény a magyar jogban

A magyarság jogérzetében a jó, az igazság, igazságosság eszmeisége mindig is a középpontban állott, már az Anonymus által a *Gesta Hungarorum*-ban leírt Vérszerződés (884) szövegében szerepel „hogy ami jószágot csak fáradaimánk árán szerezhetnek, mindegyiküknek része legyen abban”.¹³ Géza fejedelem (972–997) és Szent István király (997/1000–1038) a magyar állami és társadalmi berendezkedésbe bekapcsolták a kereszténységet, aminek eszmeisége középpontjában ugyancsak a jó és az igazság keresése, és az arra való törekvés állott.

Az igaz(ságos) törvény (*lex justa*) és az igaz(ságos) ítélet (*justi iudicii*) kifejezések a kezdetektől fogva megjelennek törvényeinkben. Szent István király fiához, Imre herceghez írott Intelmeiben az igaz(ságos) ítéletet „a királyi korona ékességének” mondja, hozzátéve, hogy „valahányszor valamely ítéletet érdemlő ügy, vagy valaki jó te elődbe, a kinek főbenjáró dolga vagon [...] ne is ítélj te magad, [...], hanem az efféle ügyet bocsásd inkább a bírákhoz, a kikre bizva vagon, hogy törvény szerint igazítsák el azt”.¹⁴ Szent László (1077–1095) törvénye a bírót az „igazság szerint való ítékezésre” kötelezi,¹⁵ de Könyves Kálmán (1095–1116) is az ispánok és a püspökök „igaz törvénytételéről” (*justo iudicio*) beszél dekrétumaiban.¹⁶ Később az Aranybullában (1222) is az igaz(ságos) törvénykezés (*justo iudicio*) szerepel (18. cikkely), a sort még sokáig lehetne folytatni, hiszen az gyakorlatilag a 20. századig első feléig jellemzi a magyar jogfelfogást. Werbőczy, Tripartituma előbeszédében – amely egy jogelméleti alapvetés – éppen az igazság értelmét és jelentését járja körbe első helyen; „az igazság a léleknek állapotja és az elmének indulatja, melynek alapján valakit igazságosnak mondunk; mikor tudniillik kedvezés és személyválogatás nélkül tartja, a mennyiben rajta áll, akárkinek a maga jogát megadni”. (HK Előbeszéd 1.) „Ez a munka önmagában is az önkény és a hatalom korlátja, nem a modern értelemben természetesen, de a jobbiztonságot és a joguralmat szolgálta”.¹⁷ A középkori (keresztény) eszme szerint az igazság forrása az uralkodó személyében testesült meg, a bírói főhatalom – mint az állami főhatalom egyik

⁸ RADY, Martyn: *Customary Law in Hungary. Courts, texts and the Tripartitum*, Oxford University Press, Oxford, 2015, 17.

⁹ ZLINSZKY i.m. 19.

¹⁰ BÓNIS György: *Hűbériség és rendiség a középkori magyar jogban*, Kolozsvári Bolyai Tudományegyetem Erdélyi Tudományos Intézet, Kolozsvár, 1948.

¹¹ TIMON Akos: *A Szent Korona és a koronázás közjogi jelentősége*, Rákosi Jenő Budapesti Hírlap Ujságvállalata, Budapest, 1907.

¹² *A magyar törvényhatóságok jogszabályainak gyűjteménye*. I–V. kötet (szerk.: Kolosvári Sándor–Óvári Kelemen), Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1885–1904. Lásd még HAJNIK Imre: *A magyar bírósági szervezet és perjog az Árpád- és a vegyes házbeli királyok alatt*, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1899; VINKLER János: *A magyar igazságszolgáltatási szervezet és polgári peres eljárás a mohácsi véstől 1848-ig*. I–II. kötet, Dunántúli Egyetemi Nyomdája, Pécs, 1927.

¹³ ANONYMUS: *Gesta Hungarorum* (szerk.: Juhász, Ladislaus, ford. Pais Dezső), Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest, 1932, 5.

¹⁴ *Corpus Juris Hungarici – Magyar Törvénytár (1000–1526)* (szerk.: Márkus Dezső), Franklin Társulat, Budapest, 1899, Szent István Intelmek, 5. fejezet.

¹⁵ Szent László Első Dekrétuma, 13. fejezet.

¹⁶ Könyves Kálmán Második Dekrétuma, 24. fejezet.

¹⁷ PACZOLAY Péter: *A király igazsága*. In: *A magyar jog fejlődésének fél évezrede*. Werbőczy és a Hármaskönyv 500 esztendő múltán (szerk.: Máthé Gábor), Nemzeti Közszerzői és Tankönyvkiadó, Budapest, 2014, 375.

eleme – Magyarországon azonban a sajátos közjogi gondolkodás és alkotmányeszméje, a Szent Korona-tan¹⁸ értelmében a koronázás közjogi aktusa révén a nemzettől szállott a királyra.¹⁹ Ennek kulcsfontossága van, Magyarországon a király a közhatalmat, és abban a bírói hatalmat nem önjogán gyakorolta, mint számos más európai országban az uralkodók, hanem a koronázás közjogi aktusa révén. Werbőczy a Tripartitumban ezt világosan leírja: „De minekutána a katholikus hitre tértek és maguknak önként királyt választottak, úgy a törvényhozásnak, mint bármely birtokadományozásnak és minden bíraskodásnak hatalmát és jogát az uralkodással és kormányzással együttesen ez ország szent koronájának, melylyel Magyarország mindenik királyát megkoronázni szokták, joghatóságára és következésképen a mi törvényesen rendelt fejedelmünkre és királyunkra ruházták át”. (HK II. 3. 2. §)

„A magyar állam a hagyomány szerint szerződéses alapon jött létre. Ennek tudata végigkíséri alkotmányjogunk fejlődését. A nemzet és a király viszonya a közszabadság eszméje fejlődésében sok specialitást mutat, és történelmünknek különleges jelleget ad, melyből kétségtelenül kidomborodik nemzetünk politikai jelleme. A fejlődés iránya a közszabadság fokozatos fejlesztése a királyi hatalom rovására”.²⁰ Következésképpen Magyarországon a bírói hatalom is származtatott hatalom, ami úgy a kuriális bíróságok, mint a vármegyei törvényszékek esetében világos kifejezést nyer már a középkor folyamán.

A király személyes bíraskodása meghatározó volt kezdetben, igaz e közjogi kötelezettségét törvényeinkben nem találjuk meg. Az Aranybulla 1. cikkelye az első, amely azt néven nevezi a fehérvári törvényt napok (*festo sancti regis*) keretében: „a szent király ünnepét minden esztendőnként, ha csak valami nagy nehéz ügyek gondja vagy betegségeink meg nem tilt minket, Fehérvárat tartozzunk megülni. És ha mi ott nem lehetnénk, a nádorispán kétség nélkül ott leszen érettünk és a mi képünkben minden ember dolgát meghallgatja”.

Az uralkodó személyes bíraskodása egészen Mohácsig (1526) gyakorlatban volt, mivel azonban azt követően – az oszmán hódítás következtében – a királyi udvar az országhatáron kívülre (Bécs) került, és a Habsburg uralkodó csak ritkán – volt, hogy évtizedekig (például I. Ferdinánd 1528 és 1542 között, Rudolf 1583 és 1608 között) sem – jelent meg az országban, így ennek a személyes királyi törvénykezésnek a 16. században vége szakadt. Igaz ugyan, hogy a hűtlenség eseteinél a törvény (1715:7. tc. 4–5. §) még a 18. században is fenntartotta a király személyes bíraskodásának lehetőségét – bár azzal a gyakorlattal nem éltek a Habsburgok – a század végén (1791) azonban már implicite megszűntnek tekintti azt a törvény (1790/91:56. tc.). Ennek ellenére a bíróságok

továbbra is a király nevében hirdettek ítéletet (1869. évi IV. tc. 2. §), amely gyakorlat – a polgári átalakulást (1848, 1867) követően is – egészen 1918-ig megmaradt. A bíróságokon a dualizmus korában az uralkodó portréja ennek megfelelően a bíróságok tárgyalótermeiben ki volt függesztve.

II. A magyar bírósági rendszer

A (késő) középkor és az újkor joga széttagolt (partikuláris), az egységes jogrendszer majd a polgári átalakulás (19. század második fele) nagy vívmánya lesz. Következésképpen a középkori és (kora) újkori időszak bírósági rendszere is meglehetősen széttagolt, különösen a rendek (klérus, nemesség, polgárság) és a rendiség kialakulásával válik mindinkább partikulárisra az évszázadok során. Így jöttek létre az egyházi és világi, a kuriális (központi, udvari) és a vidéki bíróságok (vármegyei törvényszék, városi bíróság, úriszék, tiszti szék, falusi bíró stb.), továbbá megkülönböztetést teszünk rendes és rendkívüli bíróságok között is. Jelen tanulmány a rendelkezésre álló lehetőségek keretein belül a kuriális bíróságokra, illetve a vármegyei törvényszékekre vonatkozó jogszabályi kört érinti és annak vonzáskörében lévő gyakorlatra fókuszál. A bírósági rendszeren belül az első ilyen elkülönülés az egyházi és világi bíróságokra való szétválást jelentette, e tanulmányban azonban a szentszékekkel nem foglalkozom.

II. 1. A kuriális bíróságok

A kezdeti időkben (11–12. század) az uralkodó személyes bíraskodása a „vándorló” udvartartás keretében folyt, a király – udvarával együtt – járta az országot, és egyházi, valamint világi előkelők társaságában szolgáltatott igazságot.²¹ A királyság első két évszázadában nem volt állandó királyi székhely, Esztergom és Fehérvár persze kiemelkedően fontos (szakrális) helyszín volt, a tatárjárás (1241–1242) után azonban IV. Béla (1235–1270) úgy döntött, hogy Buda lesz a királyi székhely, amely aztán – Visegrád mellett – egészen Mohácsig meg is őrizte kiemelt központi helyzetét. Buda azonban nemcsak a királyi udvar és a királyi tanács, az országgyűlések,²² a híres „pesti Rákosok”, hanem a kuriális bíróságok állandó színhelye is lett, egészen Mohácsig. Habár 1526 után a királyi udvar végleg az országhatáron kívülre (Bécsbe, egy rövidebb időre Prágába) került, a kuriális bíróságok és a Habsburg I. Ferdinánd (1526–1564) által kialakított kormányzások²³ is a

²¹ VÁCZY Péter: *A magyar igazságszolgáltatás szervezete a XI–XII. században*, Ludvig-Janovits Nyomda, Miskolc, 1930.

²² SZABÓ Dezső: *A magyar országgyűlések története II. Lajos korában*, Hornyánszky, Budapest, 1909; KUBINYI András: *A magyar országgyűlések tárgyalási rendje (1445–1526)*, Jogtörténeti Szemle 2006/2, 3–11.; *Rendi országgyűlések a Magyar Királyságban a 18. század elejéig* (szerk.: Fazekas István–Gebei Sándor–Pálosfalvi Tamás), Országgyűlés Hivatala, Budapest, 2020.

²³ PÁLFFY Géza: *A Magyar Királyság új fővárosa. Pozsony a XVI. században*, Fons, 2013/1, 3–76.

¹⁸ FERDINANDY Gejza: *A koronázás és közjogi jelentősége*, Athenaeum, 1893/3, 212–234.; TIMON Akos: *A Szent Korona elmélete és a koronázás*, Stephaneum, Budapest, 1920.

¹⁹ FERDINANDY Gejza: *A királyi hatalom és méltóság Magyarországon*, Budapest, Kilián Frigyes M. K. Egyetem Könyvtár kiadása, 1895.

²⁰ TOKAY Lajos: *Magyarország kormányzata a Jagelló-korban*, Petőfi Nyomda, Békés, 1932, 13.

Bécshez közeli Pozsonyban állandósultak a 16. században, amely város – egy-két kivételes esettől eltekintve – az országgyűlések helyszínéül is szolgált a későbbi évszázadok során, egészen 1848-ig.²⁴ Buda-Pest csak a 18. században nyerte vissza régi, középkori kormányzati-felsőbírósi kiemelt központi helyét.

II. 2. A király személyes bíraskodása és helyettesítése 1526-ig

A kezdeti időszakhoz képest a jogélet fejlődésével és az igények növekedésével az uralkodó – egyéb politikai, kormányzati, diplomáciai, hadi stb. kötelezettségei mellett – egyre kevésbé tudott/akart részt venni az igazságszolgáltatásban, azt mindinkább átadta helyetteseinek. A 11. században az udvarban tartózkodók feletti bíraskodás jogát a király átadta a nádornak, a királyi várak esetében az ispánnak. A 12. században az erdélyi részeken a vajdának és a székelyispánnak, a horvát–szlavón–dalmát részeken a bán(ok)nak, a curiai bíraskodást a 13. században az országbírónak (királyi jelenlét) engedte át az uralkodó, a 14. században a kancellárnak (királyi különös jelenlét), a szabad királyi városok tekintetében a tárnokmesternek²⁵ (tárnoki szék), a 15. században pedig a személynöknek (királyi személyes jelenlét). Mohácsig azonban a legkiemelkedőbb, legfontosabb ügyekben – alkalomadtán – maga a király (*propria in persona*) továbbra is részt vett az ítélezésben.²⁶ Számos oklevél maradt fenn még a Jagelló-korszakból is, amelyben a király utasítja a vármegyét, hogy ha a fél nem ért egyet a vármegye törvényszéke által hozott ítélettel, akkor tegyék át a pert (az ítélet teljes leírásával) a királyi curiába az ő személyes jelenléte elé.²⁷ Ezekben a leveleken a „*commissio propria domini regis*” formula olvasható, a mindennapi, átlagos ügyekben nem vettek részt személyesen az uralkodók, helyettük a nagybírák és ítélmesterek bíraskodtak.

Már Szent István korában létrejön a nádorispáni tisztség (*palatinus comes*), a 11–12. században még udvari tisztviselőként törvénykezett az udvarban

tartózkodók felett a nádor, a király helyett.²⁸ Az Aranybulla 8. cikkelye viszont már országos méltóságként emlékezik meg róla, mondván, hogy a „nádorispán minden ember dolgában, ki országunkbeli, különbség nélkül ítéljen, de nemesek perét, ha fejük vesztébe vagy birtokuk veszedelmébe jár, a király hire nélkül el ne végezhesse”. A nádorispán azonban nem gyakorolt joghatóságot az egész országban, Erdélyben a vajda,²⁹ a horvát-, szlavón-, dalmát részeken pedig a bán³⁰ volt az, aki joghatóságot gyakorolt.³¹ Sem egyházi személyek, sem pedig a 13. században elszaporodó szabad királyi városok polgárai vagy egyéb hospesközösségek felett nem bírt *jurisdictió*val.³² A nádor a 13. század első feléig a királyi udvarhoz hasonlóan – részben azzal együtt – járta az országot, és egy-egy vármegyében ítélezett. A tatárjárást (1241–1242) követően azonban a nádorok egyéb kötelezettségeikkel voltak elfoglalva, „az idősakra jellemző volt, hogy néhány kivétellel a korszak nádorai alig bíraskodtak, és aktív vagy passzív tevékenységük szinte soha nem mutatott túl egyetlen régió határain”.³³ A királyi udvar országjárásának végével, és a budai állandó udvartartással párhuzamosan jelenik meg az 1270-es évek elején a *generalis congregatio* intézménye, az egy-egy, vagy akár több vármegye számára tartott nádori közgyűlés.³⁴ „Ha a nádor országunkban az igazságszolgáltatására indul, minden megyében négy kiküldött bíró és a megyei ispán tartoznak vele menni és bíraskodni” (1291:14. tc.). A közgyűlésen azonban az 1320-as évekig a nádorok csak ritkaság számban jelentek meg,³⁵ ekkoriban alakul ki a nádori *curia*, élén a nádort helyettesítő – általában a nádor familiárisai közül kikerülő – ítélmesterrel és a jegyzővel.³⁶ „A közgyűléseket eredetileg csak királyi parancs alapján tarthatták, a formulává merevedett szóhasználatlaltal a király felhatalmazásából (*regia auctoritate*). A 14. század első felétől alakult ki az a szokás, hogy a nádor, az erdélyi vajda és a bánok saját elhatározásukból is tarthattak ilyeneket. A többi gyűlésen a bírói hatalom a király képében érvényesült, még akkor is, ha az országbíró a maga ítélmesterét és írnokait elvitte e gyűlésekre, és ilyenkor az általa vezetett

²⁴ PÁLFFY Géza: *A magyar országgyűlések helyszínei a 16–17. században. A szimbolikus politikai kommunikáció kora új történetéhez*, In: Rendiség és parlamentarizmus Magyarországon a kezdetektől 1918-ig (szerk.: Dobszay Tamás et al.), Országgyűlés Hivatala, Budapest, 2013, 65–87.; SZIJÁRTÓ M. István: *A 18. századi Magyarország rendi országgyűlése*, Országgyűlés Hivatala, Budapest, 2016; DOBSZAY Tamás: *A rendi országgyűlés utolsó évtizedei (1790–1848)*, Országgyűlés Hivatala, Budapest, 2019; *Rendi országgyűlés – polgári parlament. Érdekképviselet és törvényhozás Magyarországon a 15. századtól 1918-ig* (szerk.: Dobszay Tamás–H. Németh István–Pap József–Szijártó M. István), Magyar Nemzeti Levéltár–Eszterházy Károly Egyetem, Budapest–Eger, 2020.

²⁵ SZENTPÉTERY Imre: *A tárnoki ítélszék kialakulása*, Századok 1934/pótfüzet, 510–590.

²⁶ HAJNIK i.m. 42.

²⁷ NEUMANN Tibor: *II. Ulászló koronázása és első rendeletei (Egy ismeretlen országgyűlésről és koronázási dekrétumról)*, Századok, 2008/2, 324–325.

²⁸ SZÖCS Tibor: *A nádori intézmény korai története 1000–1342*, Kódex Könyvgyártó Kft., Budapest, 2014, 183.

²⁹ JANITS Iván: *Az erdélyi vajdák igazságszolgáltató és oklevéladó működése 1526-ig*, Egyetemi Nyomda, Budapest, 1940.

³⁰ ZSOLDOS Attila: *A királyi hatalom és Szlavónia a 14. század első negyedében*, In: A horvát–magyar együttélés fordulópontjai (szerk.: Fodor Pár–Soksevíts Dénes), MTA BTK TTI, Budapest, 2015, 126–136.

³¹ HAJNIK i.m. 119–144.

³² SZÖCS i.m. 158.

³³ Uo. 52.

³⁴ ISTVÁNYI Géza: *A generalis congregatio: első közlemény*, Levéltári közlemények 17. 1939, 50–83.; ISTVÁNYI Géza: *A generalis congregatio (Második és befejező közlemény)*, Levéltári Közlemények 18–19. 1940–1941, 179–207.

³⁵ SZÖCS i.m. 52.

³⁶ Uo. 221.

kúriai bíróság, a királyi jelenlet személyzete szolgáltatott igazságot”.³⁷ A 14–15. században rendes gyakorlat volt, hogy a nádor vidéken közgyűlést tartott, ahol a pert megkezdték, de azt már a nádor *curiájában* fejezték be.³⁸ Hunyadi Mátyás több dekrétuma³⁹ tett kísérletet a nádori közgyűlés megszüntetésére, amit később II. Ulászló is megismételt,⁴⁰ Werbőczy Tripartitumában az már csak, mint egykori intézmény szerepel (HK II. 2. 5. §). A nádori cikkelyek – amelyeket a (korábbi) történetírás Hunyadi Mátyáshoz köt(ött), azonban az újabb kutatások azt a Négyeskönyv (Quadripartitum) időszakához (1540-es, 1550-es évek) kapcsolják⁴¹ – a nádort az ország főbírájának (*judicum regni maximus*) mondják (1485:9. tc.).

A nádor helyét az udvarban tartózkodók feletti joghatóság tekintetében a 12. század elején megjelenő udvarispánból (*comes curiae*) a 13. század elejére udvarbíróvá (*judex curiae*) váló személy vette át, akit később országbírónak ismert a jogtörténetírás.⁴² Az udvarbíró/országbíró, ellentétben az ország nádorával, végig a király által – értsd: jogi értelemben annak tetszése szerint – kinevezett bíró maradt, abba az országgyűlésnek soha nem volt „beleszólása”, a tisztség betöltésének szabályaira – azon túl, hogy a király jogában áll a kinevezés, és hogy magyaroknak kell adni – nem is találunk érdemi rendelkezést a *Corpus Juris*-ban. Az országos méltóságok betöltése persze a valóságban politikai alkuk eredménye volt, informálisan (!) tehát a királyi tanácsnak, esetleg az országgyűlésnek döntő súlya lehetett személyi kérdésekben, az nem is lehetett máshogy a politikai realitásokat figyelembe véve. Az országbíró a királyt helyettesítette az udvarban az ítékezésben, ebből alakul ki a királyi jelenlet (*praesentia regia*) bírósága, ahol a király pecsétje alatt folyt a törvénykezés. Az 1351:9. tc. már a nádorral egyenrangú bíróként említi az udvarbíró/országbíró, akit Hunyadi Mátyás híres *Decretum Maiusa* (1486) – az ország rendes bírójának felsorolásánál – a nádor utáni első helyen említi (1486:68. tc.). Az országbíró tehát a nádorhoz hasonló országos *jurisdiction*-t gyakorolt, azonban a nádorral ellentétben közgyűléseket (vidéken) nem tartott, csak kivételesen, *ad hoc* jelleggel, külön uralkodói felkérésre.⁴³

A szabad királyi városok számának 14. századi jelentős növekedése miatt az – addig e városok fellebbviteli bíróságaként működő – országbíró átadta törvénykezési jogát (1379) a kúriális

bíróságtól ezzel elkülönülő tárnokmesteri széknek (*sedes tavernicalis*), amely így a szabad királyi városok önálló felsőbbbírósága lett polgári ügyekben, büntetőügyekben nem, hiszen ezek a városok pallosjogot (*ius gladii*) kaptak az uralkodótól.⁴⁴ A 15. században gazdaságilag megerősödő, immáron az országos politikában is szerepet vállaló, sőt országrendiséget is nyerő szabad királyi városok⁴⁵ felsőbbbírósági leterheltsége jelentősen megnőtt, ezért Hunyadi Mátyás időszakában e városok felsőbbbíróságát kettéosztották, egy része maradt a tárnokmester (tárnoki városok) *jurisdiction*-ja alatt, egy része pedig az akkor (1464) létrehozott személynöki méltóság joghatósága (személynöki városok) alá került.⁴⁶

Az uralkodó személyes bíraskodására igény volt, a király azonban ezekről az újonnan létrehozott bírói fórumokról – még az utolsó Árpádok alatt kialakított királyi jelenlet (*praesentia regia*), az Anjouk idején felállított királyi különös jelenlet⁴⁷ (*specialis praesentia regia*), illetve a Zsigmond által életre hívott királyi személyes jelenlet⁴⁸ (*personalis praesentia regia*) – is kivonult, átadva azokat az országbírónak, a (fő)kancellárnak, majd a személynöknek.⁴⁹ A személynök körül kialakult bíróságot már a 15. században királyi táblának (*tabula regia judiciaria*) hívták, ahol az ítélmesterek mellett az országgyűlés által választott (nemesi) ülnökök vettek részt bíróként, de volt, hogy a király személyesen is megjelent.⁵⁰ Hunyadi Mátyás kancellári reformja keretében pedig össze is vonta az utóbbi két bíróságot, a személynököt téve meg e fórum vezetőjének, ami beleillett a már Zsigmond király idejében megkezdődött központosítási törekvések folytatásába.⁵¹

⁴⁴ BORECZKY Elemér: *A királyi tárnokmester hivatala 1405-ig*, Országos Központi Községi Nyomda Részv.-társ., Budapest, 1904; WEISZ Boglárka: *A tárnokmester jogköre az Anjou-korban*, In: Pénz, posztó, piac: Gazdaságtörténeti tanulmányok a magyar középkorról (szerk.: Weisz Boglárka), MTA BTK TTI, Budapest, 2016, 181–200.

⁴⁵ KUBINYI András: *A magyarországi városok országrendiségének kérdéséhez (különös tekintettel az 1458–1526 közötti időre)*, Tanulmányok Budapest múltjából 21, Budapest, 1979, 7–48.; KUBINYI András: *Középkori országgyűléseink és a városok: válasz Gerics József professzor tanulmányára*, Századok, 2007/2, 471–492.

⁴⁶ HAJNIK [1899] *i.m.* 84–96.

⁴⁷ GERICS József: *A magyar királyi kúriai bíraskodás és központi igazgatás Anjou-kori történetéhez*, Jogtörténeti Tanulmányok I. Budapest, 1966.

⁴⁸ KONDOR Márta: *A királyi kúria bíróságaitól a kancelláriáig. A központi kormányzat és adminisztráció Zsigmond-kori történetéhez*, Századok, 2008/2, 403–436.

⁴⁹ HAJNIK [1892] *i.m.* 8.

⁵⁰ HAJNIK [1899] *i.m.* 55.

⁵¹ MÁLYUSZ Elemér: *Zsigmond király központosítási törekvései Magyarországon*, Történelmi Szemle, 1960/2–3, 162–192., KUBINYI András: *Adatok a Mátyás-kori királyi kancellária és az 1464-es kancellári reform történetéhez*,

³⁷ TRINGLI István: *Két szokásjogi norma a közgyűlések működéséről*, Történelmi Szemle, 1997/3–4, 390.

³⁸ HAJNIK Imre: *A királyi bíróság személyes jelenlete és ennek helytartója a vegyesházakbeli királyok korszakában*, MTA, Budapest, 1892, 6.

³⁹ 1471:5. tc., 1478:7. tc., 1486:1. tc.

⁴⁰ 1492:35. tc.

⁴¹ C. TÓTH Norbert: *A Magyar Királyság nádora. A nádori és a helytartói intézmény története (1342–1562)*, MTA-BTK TTI, Budapest, 2020.

⁴² SZÖCS Tibor: *Miből lett az országbíró? Az udvarispáni tisztségek kialakulása*, Századok 151. 2017/5, 1063–1088.

⁴³ FRANKL Vilmos: *A nádori és országbírói hivatal eredete és hatáskörének története és kifejlődése*, Pfeifer Ferdinánd, Pest, 1863, 148.

A 15. század második felében az állandó bíráskodás kérdésével többször foglalkozik az országgyűlés. Habsburg V. László király (1440–1457) dekretuma (1454:10. tc.) kimondja, hogy a háború idején a bíróságok szüneteljenek, de Szilágyi Mihály kormányzó (1458:4. tc.) törvénykönyvében már azt olvashatjuk, hogy „a négy nyolczados törvényszéket minden esztendőben meg kell tartani, és soha semmi fontos ügy miatt se maradjanak el, kivéve közönséges hadjárat idején; de más okból ne halaszszák el”. A kuriális bíróságok nem folytattak állandó jelleggel ítélezést, azok csak a nagyobb és a kisebb oktávákon (bizonyos nagy ünnepek nyolcadik napján) hosszabb (40 nap) vagy rövidebb (25 nap) időre összeülő bíróságok voltak.⁵² A horvát-, dalmát-, szlavón báni széktől, illetve az erdélyi vajdai bíróságtól a királyi *curiába* fellebbezett ügyek kapcsán már a 15–16. század fordulóján négy nappal meghosszabbítani rendelik az ítélezést.⁵³ A jogélet fejlődése, az ügyek gyors szaporodása miatt a felsőbíráskodás folyamatossága kapcsán a 15. században megfogalmazott igényt a 16. század elején részben siker koronázta, a királyi tábla vonatkozásában II. Ulászló utolsó törvénykönyve (1514:55. tc.) már az állandó és folyamatos bíráskodást mondta ki,⁵⁴ amit azonban Mohács utáni hódoltság időszaka megtört, és csak az 1723. évi (felső)bírósági reform keretében sikerült helyreállítani a középkor végén megindult folyamatot.

Nagyon érdekes története van az országgyűlési ítélezés létrejöttének. Amíg a 13. században (az Aranybulla szerint) a legsúlyosabb bűncselekmény, a hűtlenség – amely fő- és jószágvesztéssel is járt – tekintetében még a király tudta nélkül nem ítéltetett a nádor, addig Hunyadi Mátyás időszakára megfordul a dolog, ilyen ügyekben már a király nem ítéltet a főpapok és a bárók tanácsa (királyi tanács) nélkül.⁵⁵ A II. Ulászló uralmával szembeszálló bárók,⁵⁶ különösen Újlaki Lőrinc herceg lázadása és megbüntetése⁵⁷ után úgy határoznak a rendek, hogy az országgyűlés nélkül hűtlenségben a király senkit se marasztalhasson el. (1495:3. tc.) „Itt a személynök vádjára az országgyűlés mondta ki az elmarasztaló ítéletet, és az ítéletlevél is az országgyűlésen jelen volt főpapok, bárók, előkelők és az összes nemesség nevében kelt, mégpedig az ország mind a három nagybirájának pecsétje alatt”.⁵⁸ Ekkor kerül be a hűtlenség tényállásai közé a végvárak feladása is

(1495:33. tc.),⁵⁹ amely az oszmán hódítás veszélye miatt kiemelt fontosságú tétellé vált, Werbőczy Tripartituma (HK I. 14. 16. §) is említi. Nándorfehérvár eleste (1521) talán a leghíresebb eset, sor is került a tényállás alkalmazására.⁶⁰ Mohács előtt a király (egyébként korlátlan és feltétlen) kegyelmezési jogát is megvonták (!) e tekintetben, „a királyi felség a végvárak elvesztőinek a decretum tartalma ellenére meg ne kegyelmezessen, vagy ha ezt megtette volna, annak semmi ereje se legyen”. (1526:15. tc.) Az uralkodó kegyelmezési jogát egyébként sem előtte sem utána nem korlátozta törvény, amely az államfőnek sajátos jogosítványt biztosított az igazságszolgáltatásban.

II. 3. A 16–17. század igazságszolgáltatása és a felsőbírói reform (1723)

A Mohács (1526) utáni időszak jelentős átalakulást hoz az igazságszolgáltatás középkor végére kialakult felsőbírói rendszerében. A Mohács után ketté-, a Buda elfoglalása (1541) után az oszmán hódítás következtében pedig háromfelé szakított ország erdélyi és oszmán fennhatóság alatt álló részek igazságszolgáltatásával nem foglalkozom. Az ország megmaradó nyugati-északi része Mohács után a Habsburgok uralma alatt alá került. A Habsburg-magyar kapcsolatok egészen a 13. század második feléig, a dinasztiaalapító Habsburg Rudolf időszakára⁶¹ (1273–1291) nyúlnak vissza, a középkor folyamán rövid időre – két évtizeden át (1437–1457) – uralták is az országot, Mohácsot követően azonban egészen az első világháború végéig (1918) az ország élén állhattak.⁶² A hazai és nemzetközi (jog)történetírás ugyan használja a „Habsburg Monarchia” (1526–1848) kifejezést, ilyen politikai entitás azonban jogilag soha nem létezett. Azt soha nem hozták létre, következésképpen annak nem volt közös területe, közös törvényhozása, végrehajtó vagy bírói hatalma, közös állampolgársága, közös hadserege, pénze, még uralkodója sem közös, csupán azonos. A Magyar Királyság szuverén ország (maradt) a Habsburgok uralma alatt is, és a bírósági rendszer is a magyar szuverenitás alatt marad. Erdemes idézni I. Ferdinánd 1527. évi székesfehérvári koronázása előtt a budai országgyűlésen tartott – stratégiát vázoló – beszédét, amelyben az ország alkotmányos rendjéről és az igazságszolgáltatásról is szól: „Tehetségünk- és erőnkhez képest, mit sem fogunk elmulasztani, mit igazságos, kegyes, jóakarató uralkodótól az alattvalók várhatnak. Ne tartsatok attól, hogy megszüntetni fogjuk az elődeink által alkotott törvényeket. Mindenkor épségben

Publicationes Universitatis Miskolciensis Sectio Philosophica 9. 2004, 25–58.

⁵² 1446:7. tc., 1462:1. tc., 1478:13. tc., 1486:3. tc., 1492:40. tc.

⁵³ 1500:6. tc., 1504:30. tc.

⁵⁴ BÓNIS György: *A személynök és bírótársai a Jagellók korában*, Századok, 1969/1, 5–29.

⁵⁵ 1464:3. tc., 1478:10. tc., 1486:46. tc., 1492:13. tc.

⁵⁶ NEUMANN Tibor: *II. Ulászló király délvédelmi utazásai (1494–1496)*, Bácsország, 2014, 49–56.

⁵⁷ FEDELES Tamás: *A király és a lázadó herceg – Az Újlaki Lőrinc és szövetségesei elleni királyi hadjárat (1494–1495)*, Szegedi Középkorász Műhely, Szeged, 2012.

⁵⁸ HAJNIK [1899] *i.m.* 44.

⁵⁹ PÁLFFY Géza: *Várfeladók feletti ítélezés a 16–17. századi Magyarországon: a magyar rendek hadügyi jogkörének kérdéséhez*, Levéltári Közlemények, 1997/1–2, 199–221.

⁶⁰ 1522:60. tc.

⁶¹ FRAKNÓI Vilmos: *A Habsburg-ház első érintkezési Magyarországgal (1269–1274)*, In: *Értekezések a Történeti Tudományok köréből*, 24. kötet (szerk.: Fejérváthy László), MTA, Budapest, 1918.

⁶² SÁRA János: *A Habsburgok és Magyarország 950–1918*, Athenaeum 2000 Kiadó, Budapest, 2001.

megőrizzük jogaitokat és kiváltságaitokat. Bármely ügyben bizalommal fordulhattok hozzánk. Buzgón fogunk igyekezni, hogy mindnyájatok igazságos, kegyes és jóságos uralkodónak tartsatok minket; az előkelők és alacsony sorsúak között nem teszünk különbséget; mindenkinek egyformán szolgáltatók ki az igazságot”.⁶³

A Habsburgok azonban nem tudták/akarták betartani a ferdinándi ígéretet, és részben Bécs sokszor törvénysértő politikája, részben pedig az ország jelentős részének oszmán hódoltság alá kerülése következtében a kuriális törvénykezési szervezet jelentős sérelmet szenvedett. A nádori és az országbírói ítélkező fórum idővel összeolvadt, és a Hétszemélyes Tábla (*Tabulae septemviralis*) keretében rögzült, négy világi és három egyházi főméltóság, amelynek élén – „papíron” – a nádor állott.⁶⁴ A nádorválasztást a bécsi udvar igyekezett megakadályozni, és helyette a király tetszése szerint kinevezett királyi helytartóra⁶⁵ kívánta a nádor törvénykezési jogát is testálni – 1530 és 1554 között nem volt betöltve a méltóság –, az országgyűlés azonban elérte azt, hogy nádor nemlétében a nádori helytartó bíraskodjon,⁶⁶ aki mellé tanácsosnak/ülőknek ugyancsak az országgyűlés választott bírótársakat.⁶⁷ A kuriális bíróság másik fóruma a személynöki szék volt, amely a korábbi formában (királyi tábla) maradt meg.⁶⁸

Az ország középső részének az 1540-es években oszmán megszállás alá kerülése következtében a kuriális bíróságok Budáról Pozsonyba kerültek, de az állandó bíraskodás megszűnt, bár az igénye tovább élt; „a törvényszékeken ezután, az ország rendes biráin kívül, folytonosan és kivétel nélkül két főpap és ugyanannyi báró, vagy legalább a főpapok közül egy és a bárók közül is egy jelen legyen”.⁶⁹ Eredetileg eltérő időszakban, de Pozsonyban kívánták megtartani a felsőbíróságot minden vármegye számára.⁷⁰ Az egykori, viszonylag középponti helyet elfoglaló Buda-Pest helyett a földrajzi elhelyezkedése miatt igencsak távoli pozsonyi székhely miatt már a 16. század második felében arról születik döntés, hogy a felső-magyarországi vármegyéknek Kassán – majd később Eperjesen –, az alsó részek számára pedig Pozsonyban legyen a felsőbíróság.⁷¹ A horvát-szlavón részekben évente két nyolcados törvényszéket rendeltek, felsőbíróságát pedig Pozsonyba jelölve ki,⁷² a báni szék működése azonban akadozott, bár annak évenkénti

összehívását többször is követelték az országgyűlésen.⁷³

A 16–17. század során jelentős fennakadások és szünetek jellemezték a kuriális törvénykezést, hiába követelte az országgyűlés, hogy a bíraskodás folyamatos legyen⁷⁴ – Várday Pál érsek-helytartó⁷⁵ (1542–1548) ugyan állandóan ítélkezett, de már Nádasdy Tamás nádor (1554–1562) sem folytatta azt,⁷⁶ utána pedig évtizedekig (1562–1608) üresedésben állt a méltóság, törvények sora rendelkezett az időszakos jellegű törvénykezésről.⁷⁷ A tizenöt éves háború (1591–1606) idején szünetelt a kuriális bíróságok működése,⁷⁸ az országgyűlés határozott fellépése⁷⁹ nyomán 1609-ben ugyan összeült a nagyoktáván, de utána a felső-magyarországi részekben csak 1650-ben – hiába követelték a diétán a törvények betartását⁸⁰ – legközelebb pedig csak 1700-ban. Az alsó részek esetében 1635-ig viszonylag rendszeresen működött a felsőbíróság. 1622-ben Habsburg II. Ferdinánd király (1619–1637), 1626-ban pedig Esterházy Miklós nádor (1625–1645) értesíti Zala vármegyét a nyolcados törvényszék megtartásának idejéről.⁸¹ 1635-től egészen 1650-ig azonban egyetlen egyszer sem ült össze a felsőbíróság – Esterházy Miklós nádor hiába próbálkozott a helyzet orvoslásával⁸² – majd 1650 után csak újabb fél évszázad múlva, 1700-ban hívták össze.⁸³ Az országgyűlés eredmény nélkül próbált fellépni a rendes bíróságok működésének helyreállítása és biztosítása érdekében.⁸⁴ E két évszázad folyamán a nagybírák helyett az ítélőmesterek folytattak állandó bíraskodást – többnyire vidéken –, amely már a 15. század közepétől fogva gyakorlatban volt, később ebből alakultak ki a kerületi táblák, amit formálisan majd csak a 18. század eleji bírósági reform (1723) keretében „hoznak létre”.⁸⁵

Az udvar (a törvényes magyar felsőbíróságokat mellőzve) felelevenítette a kora középkori kiküldött bírák intézményét, de most idegenekből összeállított ún. delegált bírákat alkalmazott, illetve egyre nagyobb szerepet kapott a törvénykezésben a kamara (azaz egy pénzügyigazgatási szerv), amelyet a nem feltétlenül udvarhű magyar nemesség ellen használt Bécs. A törvénytelen gyakorlat ellen a rendek már a kezdetektől fogva

⁷³ 1659:87. és 88. tc., 1681:28. tc., 1715:121. tc.

⁷⁴ 1543:32. tc.

⁷⁵ LACZLAVIK György: *A központi bíraskodás szervezetének vázlata a Magyar Királyságban a 16. század első felében*, Jogtörténeti Szemle, 2015/2, 16–19.

⁷⁶ VINKLER *i.m.* (I) 28.

⁷⁷ 1545:34. tc., 1546:33. tc., 1563:24. tc., 1566:21. tc., 1567:24. tc., 1569:39. tc.

⁷⁸ 1599:46. tc.

⁷⁹ 1609:70. tc.

⁸⁰ 1618:64. tc., 1622:43. tc., 1625:51. tc., 1635:14. tc., 1638:23. tc., 1655:51. tc., 1659:41. tc.

⁸¹ TURBULY Éva: *Zala vármegye közgyűlési jegyzőkönyveinek regesztái II. 1611–1655*, Zalaegerszeg, 1996, 1077., 1196. oklevél.

⁸² EMBER [1946] *i.m.* 106.

⁸³ VARGA Endre–VERES Miklós: *Bírósági levéltárak 1526–1869*, Akadémiai Könyvkiadó, Budapest, 1989, 23–24.

⁸⁴ 1618:14. tc., 1622:43. tc.

⁸⁵ VINKLER *i.m.* (I) 30.

⁶³ FRAKNÓI Vilmos: *Monumenta Hungariae Historica 3. Monumenta Comititalia regni Hungariae I. 1526–1536*. Budapest, 1874, 140.

⁶⁴ Vinkler *i.m.* (I) 159–210.

⁶⁵ EMBER Győző: *Az újkori magyar közigazgatás története Moháctól a török kiűzéséig*, Magyar Országos Levéltár kiadványai, III. Hatóság- és hivaltörténet I. Budapest, 1946, 102.

⁶⁶ 1542: (pozsonyi) 28. tc.

⁶⁷ 1588:30. tc.

⁶⁸ VINKLER *i.m.* (I) 211–232.

⁶⁹ 1559:38. tc.

⁷⁰ 1548:19. tc.

⁷¹ 1574:16. tc.

⁷² 1572: (II. decr.) 7. tc., 1575:3. tc.

tiltakoztak,⁸⁶ nem túl sok sikerrel, hiszen az továbbra is megmaradt, ami ellen a magyar országgyűlés újra és újra kénytelen volt felemelni a szavát.⁸⁷ Az egri hős, Dobó István és sógora, Balassi János – összeesküvés vádjával – pozsonyi diétán (1569) történt törvénytelen letartóztatása⁸⁸ és évekig való fogva tartása a leglátványosabb visszaélés volt az udvar részéről a 16. században, amit a tizenöt éves háború vége felé azonban koncepcióos perek sora követett, köztük legnagyobb súllyal és politikai következménnyel az Illésházy-per (1603) járt.⁸⁹ A Bocskay-felkelés (1604–1606) legfőbb okai között a törvénytelen ítélkezési gyakorlat is ott volt, a felkelést lezáró bécsi békeséget (1606) becikkelyező 1608. évi országgyűlés ki is mondta, hogy „a törvénytelen parancsokat megtartani nem kell”,⁹⁰ amely igényt a század folyamán még többször megerősítettek.⁹¹ A 17. századi uralkodói (alkotmánybiztosító) hitlevelek mindegyike – a korábbi törvényekre hivatkozva – hangsúlyosan tartalmazta azt, hogy a király „az ország határain belülről hozzáforduló kérelmezőket és peres feleket pedig, a kik hazafiak, [...] külföldi kormányhoz és törvényekhez utasítani, hurczolni és küldeni nem engedi”.⁹² Ehhez képest az udvar továbbra is élt ezzel a praxissal, sőt a 17. század második felében az csak felerősödött, a Wesselényi-összeesküvés lebukását követően pedig a bécsi udvar nyíltan felrúgtá⁹³ (1673) a magyar alkotmányos berendezkedést, amely törvénytelen ségnek csak a Thököly-felkelés⁹⁴ (1679–1681) vetett véget. Buda felszabadítása (1686) és a pozsonyi diéta (1687/8) után azonban az udvar újra a rendeleti kormányzás és az abszolutizmus felé mozdult el, a magyar alkotmányos rendet (köztük az igazságszolgáltatás rendszerét is) semmibe vette,⁹⁵ az újabb törvénytelen abszolutista kísérletnek a Rákóczy-szabadságharcot lezáró szatmári békeség⁹⁶ (1711) vetett véget.⁹⁷ A 17. század végén az oszmánok kiűzése után a Habsburgok, a magyarság és a magyar rendiség megosztása, gyengítése érdekében Erdélyt nem csatolták vissza Magyarországhoz⁹⁸

(Diploma Leopoldinum, 1691). Bár az országgyűlésen (1741) rögzítették, hogy Erdély a Magyar Királyság Szent Koronájához tartozik,⁹⁹ azt mégis külön fejedelemségként – a 18. század második felétől (1765) nagyfejedelemségként – egészen 1848-ig külön kormányozták a Habsburgok – mint Magyarország királyai –, az újraegyesítést csak az áprilisi törvények mondták ki.¹⁰⁰

A horvát-, szlávón-, dalmát báni méltóság a középkori kormányzatban is fontos helyet foglalt el,¹⁰¹ az oszmánokkal szembeni küzdelem és védelem tekintetében azonban a 15. századra kiemelt fontosságúvá vált. A Hunyadi- és Jagelló-korszakban a három méltóságot – az erdélyi vajdai és a székelyispáni méltóság egyesítésének mintájára – össze is vonták a katonai szempontokat előtérbe helyezve.¹⁰² Mohács után a báni hatalom jelentős sérelmet szenvedett az új (Habsburg) kormányzati szervek javára, a báni joghatóság helyreállítása érdekében az országgyűlés számos alkalommal¹⁰³ lépett fel, nem sok eredménnyel.¹⁰⁴ Az oszmánok kiűzése után sem állították helyre a báni joghatóságot, sőt a déli vármegyék helyébe katonai határőrvidéket alakított ki (1699, 1718) a bécsi udvar, zárójelbe téve az érintett (egykori) vármegyék joghatóságát. A területet közvetlenül az Udvari Haditanács alá rendelték, bár a diéta többször felemelte szavát a törvénysértés ellen,¹⁰⁵ az oszmán fenyegetettség miatt a katonai határőrvidéket csak a 19. század második felében számolták fel.

A Rákóczy-szabadságharcot lezáró szatmári békeséget (1711) követően a békés építkezés időszaka következett Magyarországon, amelyet az alkotmányos rend (részbeni) helyreállítása mellett a központi kormányzati struktúra újra-rendezése¹⁰⁶ (Magyar Királyi Helytartótanács) és a (felső)bírói reform (Magyar Királyi Curia, kerületi táblák) fémjelzett leginkább. A Mohács utáni két évszázad időszakának kaotikus állapotát felszámolandó már az 1712–1715. évi országgyűlésen megindult a folyamat,¹⁰⁷ de csak az 1722–1723. évi diétán sikerült keresztülvinni, és így létrehozták az állandóan működő, rögzített

⁸⁶ 1536:41. tc.

⁸⁷ 1559:8. és 9. tc., 1569:38. tc., 1598:39. tc.

⁸⁸ KÁROLYI Árpád: *A Dobó-Balassa féle összeesküvés történetéhez (1569–72)*, Athenaeum R. Társulat Könyvnyomdája, Budapest, 1879.

⁸⁹ KÁROLYI Árpád: *Illésházy István hűtlenségi pöre*, MTA, Budapest, 1883.

⁹⁰ 1608 (k. u.):6. tc.

⁹¹ 1635:13. tc., 1655:53. tc.

⁹² 1622:2. tc. 9. §.

⁹³ KÁROLYI Árpád: *A magyar alkotmány felfüggesztése 1673-ban*, MTA, Budapest, 1883.

⁹⁴ BENCZÉDI László (szerk.): *A Thököly-felkelés és kora*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1983.

⁹⁵ R. VÁRKONYI Ágnes: *A Habsburg-abszolutizmus a XVII. század második felében és Magyarország*, Történelmi Szemle, 1965/1, 14–22.

⁹⁶ PÁLFFY Géza: *Egy elbukott, mégis sikeres függetlenségi mozgalom – A Rákóczi-szabadságharcról hosszabb történelmi távlatban*, In: Rákóczi Emlékkönyv. Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., Budapest, 2021, 14–29.

⁹⁷ 1715:17. tc.

⁹⁸ PÉTER Ágnes: *A Diploma Leopoldinum tartalmi módosulásai*, Belvedere, 2005/5–6, 3–22.

⁹⁹ 1741:18. tc.

¹⁰⁰ 1848. évi VII. tc.

¹⁰¹ MILJAN, Suzana: *Zágráb vármegye nemességének viszonya a királyi és a báni hatalomhoz Zsigmond király korában (1387–1437)*, In: A horvát–magyar együttélés fordulópontjai i.m. 137–145.

¹⁰² PÁLOSFALVI Tamás: *A bánok helye a királyság kormányzati struktúrájában. Királyi hatalom és területi különkormányzat 1435–1526*, In: A horvát–magyar együttélés fordulópontjai i.m. 146–153.

¹⁰³ 1600:27. tc., 1608 (k. e.):11. tc., 1609:28. tc., 1635:32. tc., 1638:32. tc., 1647:51. tc., 1649:33. tc., 1687:22. tc., 1715:114. tc.

¹⁰⁴ VARGA Szabolcs: *Bán vagy alkirály? A horvát-szlávón báni hatalom változása a 16–17. században*, In: A horvát–magyar együttélés fordulópontjai i.m. 160–167.

¹⁰⁵ 1723:87. tc., 1741:47. tc., 1791:24. tc.

¹⁰⁶ 1723:97., 101., 102. tc.; EMBER Győző: *A M. Kir. Helytartótanács ügyintézésének története 1724–1848*, M. Kir. Országos Levéltár, Budapest, 1940.

¹⁰⁷ 1715:28. tc.

hatáskörű felsőbbbírósgot, a Magyar Királyi Curia-t.¹⁰⁸ A Curia a – már Mohács előtt kialakult – Királyi Táblát, illetve a 16–17. században kialakult Hétszemélyes Táblát foglalta magába, utóbbit a törvény 1723-ban nyolc fővel (két püspök, két báró, négy nemesi ülnök), 1741-ben pedig újabb négy fővel (egy püspök, egy báró, két nemes) egészítette ki.¹⁰⁹ A Curia ügyterhe a 18. század végén jelentősen megnőtt, a szabad királyi városoktól a polgároktól, a vármegyék törvényszékétől és a pallosjoggal rendelkező úriszékektől a jobbágyok súlyosabb büntetőügyeiben a Királyi Táblához lehetett fellebbezni.¹¹⁰ Nem véletlen, hogy 1792-ben a törvény az igazságszolgáltatás gyorsítása érdekében már úgy rendelkezett, hogy „a hétszemélyes tábla ugyanazon törvénykezési szakokban üljön össze a perekben való bíraskodás végett, mint a királyi tábla, kivéve a husvétutáni törvényszakot”.¹¹¹ A 19. században a hatékonyság érdekében jelentős reformokat hoztak, míg a Curia felállítását követően a horvát–dalmát–szlavón részekben a vármegyéktől – a középkori gyakorlatot folytatva – a báni székhez lehetett fellebbezni, onnan a Királyi Táblához, a Királyi Táblától pedig a Hétszemélyes Táblához lehetett felülvizsgálatért folyamodni.¹¹² A felülvizsgálatért 1807-től kezdve a Királyi Tábla megkerülésével közvetlenül a Hétszemélyes Táblához lehetett folyamodni mind a báni szék, mind pedig a tárnoki szék joghatósága alá tartozó városok esetében is.¹¹³ A törvénykezési szüneteket is tovább csökkentik, korábban az országgyűlés ideje alatt nem folytattak ítélezést, az 1811/12. évi diéta azonban már szokatlan módon elhúzódott, amit a reformkor – addig példátlan – rekordhosszú (1825/27., 1832/36. évi) országgyűlései követtek. Ezért a régi szabályt most (1830) eltörlik,¹¹⁴ sőt később (1844) a már megszűnt ünnepnapok kapcsán is rendelkeznek, „a hétszemélyes Tábla ezentúl a husvétutáni törvényszakban is összeülni és bíraskodni fog. Azon decretalis napokon, mellyek már ünnepek lenni megszűntek, eddig tartatni szokott törvénykezési szünet jövőre az ország minden bíróságaira nézve eltöröltetik, s ezeken is ítéletek kihirdetethetnek és végrehajthatnak”.¹¹⁵

A Curia elnöke a nádor volt, azonban részben annak egyéb (politikai, közigazgatási stb.) elfoglaltsága miatt, részben pedig azért, mert a 18. században többször évtized(ek)ig (1732 és 1741, majd 1765 és 1790 között)¹¹⁶ betöltetlen volt a nádori szék, volt,

hogy a (papíron) másodelnök országbíró – amely hivatal az 1848 előtti időszakot tekintve mindig be volt töltve – vezetése alatt folytatta igazságszolgáltatási tevékenységét. Az országgyűlések mellett a 18. század elején kialakuló kerületi ülések¹¹⁷ mintájára a bírósági reform keretében (1723) intézményes keretek közé terelték az ítélemesterek 15. század óta gyakorlatban lévő vidéki ítélezését, és formálisan is megalakították a kerületi táblákat,¹¹⁸ így tehermentesítendő a felsőbbbírósgot. A Curia joghatósága nem terjedt ki az egész országra, sem a (déli) katonai határőrvidékre, sem pedig Erdélyre, utóbbit a Habsburgok Magyarországtól különálló fejedelemségként tartották meg, amint azt fentebb már említettem.

A magyar bíróságok középkor végére kialakult és évszázadokig működő rendszerébe elsőként a bitorló II. József császár avatkozott bele úgy, hogy azt teljességgel felforgatta, a *Novus Ordo* (1785) értelmében eltörölte az összes rendi jellegű bíróságot.¹¹⁹ (Korábban a 16–17. században a bécsi udvar nem számolta fel a magyar felsőbbbírósgokat, azok működése azonban jelentős fennakadásokat mutatott) A törvénytelen józsefi önkényuralom időszakát követően az 1790/91. évi diéta helyreállította a törvényes régi bírósági struktúrát, amely a polgári átalakulásig meg is őrizte alkotmányos működését. A Curia-t 1790-ben Budáról átköltöztették Pestre, amely ezután véglegesen ott is maradt.¹²⁰ Habsburg Ferenc király (1792–1835) a napóleoni háborúk során az 1808-as pozsonyi országgyűlésen elmondott beszédében kiemelte, hogy mennyire fontos a magyar alkotmányos rend fenntartása: „Magyarok! Minden népek és egész Európa szemei rátok figyelnek. Ti alkotmányotokban látjátok minden dicsőségteket és boldogságotokat, én meg nem kevésbé dicsekszem, hogy királyotok vagyok. Legyetek továbbra is magyarok és hogy mentől tovább örvendhesetek e nemes névnek és nemzeti erényeiteknek, fordítsátok minden gondotokat arra, hogy hazátok boldogságát örökre biztosítsátok”.¹²¹

A „világjobbító” politikájáról ismert I. Napóleon francia császár 1809-ben Schönbrunnból egy kiáltványt intézett a magyarsághoz, amellyel a Habsburgoktól való elszakadást akarta kiprovokálni, de az alkotmányos berendezkedést illetően meglepő kitétel tett: „Magyarok! Eljött a szempillantás, melylyben visszanyerhetitek régi függetlenségteket. Fogadjátok el a békességet, mellyet ajánlok: maradgyon-fenn Hazátoknak

¹⁰⁸ BÓNIS György: *A bírósági szervezet megújítása III. Károly korában (Systematica Comissio)*, Sárkány Nyomda, Budapest, 1935.

¹⁰⁹ 1723:24–26. tc.; VARGA J. János: *Államhatalmi és rendi kísérletek a közigazgatás és az igazságszolgáltatás reformjára a török kiűzésének időszakában. 1688–1723*, In: *A magyar államiság első ezer éve*, PTE BTK–PTE ÁJK, Pécs, 2000, 147–159.; 1741:24. tc.

¹¹⁰ 1791:43. tc.

¹¹¹ 1792:16. tc.

¹¹² 1723:27. tc. 1. §.

¹¹³ 1807:9. tc. 2–3. §.

¹¹⁴ 1830:6. tc.

¹¹⁵ 1844. évi VIII. tc.

¹¹⁶ Batthyány Lajos nádor halála után Mária Terézia a vejét, Albert herceget királyi helytartóvá nevezte ki, aki a Curia élén is állt, lásd KULCSÁR Krisztina:

Idegenként a Hétszemélyes Tábla élén. Albert szász-tescheni herceg elnöksége (1766–1781), A Kúria és elnökei I. (szerk. Bódiné Beliznai Kinga), Bibliotheca Curiae, HVG–ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2014, 17–32.

¹¹⁷ SZIJÁRTÓ i.m. 260–266.

¹¹⁸ 1723:31. tc.

¹¹⁹ BATÓ Szilvia: *A Helytartótanács bírósági igazgatási tevékenysége a 18–19. század fordulóján*, Acta Universitatis Szegediensis: forum: acta juridica et politica 1. 2011, 55–88.

¹²⁰ 1791:39. tc.

¹²¹ *Diarium comitorum regni Hungariae*, Posonii, 1808, 39.

Constitutója, akár azon állapotjában, a mint eddig vala, akár pedig azon változtatásokkal, amellyeket abban Ti magatok tellyes tetszésetek, s kényetek szerént, az időnek mostani környüállásaihoz képest jóknak, s saját polgártársaitok hasznára nézve talán szükségesnek ítélni fogtok. [...] Gyülekezettek azért öszve Rákos mezejére, régi Öseitek szokása szerént, tartsatok ott igazi Nemzeti Gyűlést, és adjátok tudtomra végzésiteket”.¹²²

A napóleoni háborúk után ugyan a király egy évtizedig (1812–1825) sem hívta össze az országgyűlést – a történetírás ezen időszakot nevezi ferenci vagy kabinet-i abszolútizmusnak –, és a vármegyei bíróságok működésébe is belenyúlt azáltal, hogy főispánokat császári adminisztrátorokra cserélték le, de az 1825. évi diétán az alkotmányosság helyreállítása során a törvénykönyvben megerősítette, hogy: „Ő szent felsége teljesen meggyőződvn a felől, hogy a király és az ország boldogsága a törvények pontos tiszteletben tartásán és sértetlenségén nyugszik, és hogy ha akár a királynak, akár az ország karainak jogaiból valami elvétetik, a törvényeknek és az ország törvényes rendszerének századok gyakorlata által megszilárdított szerkezete romba dől, kegyesen kijelenteni méltóztatott, hogy az országnak a fölavatási esküvel megerősített alkotmányát minden időben védelmezni és föntartani kiváló gondjai közé sorozza”.¹²³

A kabinet-i abszolútizmust követő reformkor (1825–1848) politikai törekvései lényegében előkészítették a polgári átalakulást, kulcsfontosságú állomásnak bizonyult a váltójog és a váltó-törvényszékek felállítása.¹²⁴ A polgári jogrendszer kiépítése részben az 1848/49-es forradalom és szabadságharc, részben az önkényuralom időszaka (Ideiglenes Törvénykezési Szabályok, 1861 stb.), nagyrészt azonban a kiegyezést (1867) követő évtizedek során történt meg, amely elhozta az egységes jogrendszert is, ekkor nyílt lehetőség arra, hogy a bírósági rendszert és a bírák jogállását egységesen lehessen rendezni.

II. 4. A vidéki bíráskodás

Az ítélkezési tevékenység döntő része a középkorban, de a kora újkorra is igaz ez, vidéken zajlott, a városokban, a falvakban, az úriszéken, a tisztiszéken, de főként a vármegyékben. A városi bíráskodás a rendi kor döntő részében személyileg és intézményileg nem különült el a magisztrátustól, azaz a bíró vezette városi tanácstól. A nádori közgyűlésekből kialakuló vármegyei közgyűlés/törvényszék is átfedést mutat úgy személyileg mint intézményileg, az elkülönülésre csak a 17. században került sor, de a közigazgatás és a bíráskodás (személyi) elválasztására majd csak a polgári időszakban, a 19. század utolsó harmadában kerül sor.¹²⁵ A vármegyei tisztikarra – és egyben bírói karra – vonatkozóan sokkal részletesebb szabályozást találunk, mint a kuriális

bíróságok tekintetében. A falusi önkormányzat és falusi bíráskodás kapcsán a törvényekben nem igazán találunk rendelkezést, azokról Werbőczy is csak szűkszavúan szól a Tripartitum harmadik részében.

II. 4. 1. A nemesi vármegye

A Szent István király által kialakított királyi vármegyék a 13. század folyamán jelentősen átalakultak, a 13–14. század fordulóján az egész országban létrejöttek a nemesi vármegyék, amelyek autonómiájuk végleges formáját csak a 15–16. század fordulóján érték el, hogy aztán a polgári átalakulásig az alkotmányos berendezkedés védőbástyái lehessenek. Az Aranybulla még úgy fogalmazott, hogy a „megyei várispánok egyáltalában senkit ne ítéljenek, hanem csak a magok vára népét”.¹²⁶ A 11–12. században a vármegyében az ispán a királyi várnépek felett ítélkezett két királybíró (billogosok) társaságában,¹²⁷ vidéki gyűlésekről (*congregationes particulares, provinciales*) azonban már Szent László és Könyves Kálmán dekrétumai is beszélnek.¹²⁸ A vármegye közönségének 13. században megjelenő ítélkezési igénye és megszerzett jogosítványa – első forrását a kehidai oklevélhez (1232) köttjük; „királyi felségünktől alázatosan kértük, adna nekünk szabadságot, hogy ítélkezhessünk”¹²⁹ – mentén fejlődött ki később a nemesi vármegye önkormányzata.¹³⁰ „A midőn a megye megszűnt királyi közigazgatási kerület lenni, s a nemesek közönségévé vált, t. i. a XIII. századtól kezdve, a megyében fejlődő autonóm bírói szervezetben új alakban ismét megjelennek a választott bírák, és így a királyi bíróságok mellett külön bírói szervezet keletkezik, mely hatalmának forrását nem a királyban bírja. Mindazonáltal minden bírói hatalom forrása ezentúl is a szent korona, illetőleg annak birtokosa, a király marad, mert a fellebbviteli bíróságok továbbra is a királyi bíróságok voltak”.¹³¹ Az önkormányzatiság ezen – kifejezetten sajátos magyar – változata egészen a kora rendiségig a polgári átalakulásig a magyar alkotmányos berendezkedés része maradt. A vármegyei hatóságot a 13–14. század fordulójától legtöbb esetben a főispán mellett az alispán és a választott szolgabírák teszik ki, a király, a nádor, az országbíró, (esetleg az országnagyok)¹³² leginkább nekik írják a mandátumaikat, azaz valamely eljárás

¹²⁶ 1222:5. tc. 1. §.

¹²⁷ 1222:5. tc.

¹²⁸ Szent László Harmadik Dekrétuma, 1. fejezet; Könyves Kálmán Első Dekrétuma, 2. fejezet.

¹²⁹ „a domino nostro Rege petiuimus humiliter et deuote, ut nobis daret licenciam iudicandi”. WENZEL Gusztáv (szerk.): *Árpádkori új okmánytár*, Eggenberger, Budapest, 1873, 249.

¹³⁰ TRINGLI István: *Megyék a középkori Magyarországon*, In: Honoris Causa. Tanulmányok Engel Pál tiszteletére (szerk.: Neumann Tibor–Rác György), MTA Történettudományi Intézet, Budapest–Piliscsaba, 2009, 32.

¹³¹ FERDINANDY [1895] i.m. 269.

¹³² C. TÓTH Norbert (szerk.): *Documenta ad historiam familiae Batori de Ecsed spectantia I. Diplomata 1393–1540*, Jóna András Múzeum Kiadványai 67. Nyíregyháza, 2011, 49. oklevél.

¹²² Hadtörténelmi Levéltár, DKA-000330 *Napoleon kiáltványa a magyar nemzethez (1809. május 15.)*.

¹²³ 1827:3. tc.

¹²⁴ 1840. évi XV. tc.

¹²⁵ KÁLLAY István: *Városi bíráskodás Magyarországon 1686–1848*, Osiris Kiadó, Budapest, 1996.

cselekmény elvégzését, attól való eltiltást. Zsigmond király utolsó dekrétuma a nemesség részvételét a vármegye gyűlésén pénzbüntetés terhe alatt követeli meg,¹³³ ami ugyancsak a nemesi vármegyék (önkormányzatának/közösségének) erősödését segítette, ennek következtében jön használatba a hatósági okleveleken az alispán és szolgabírák megnevezés mellett a „vármegye közönsége” formula, amely már az 1450-es években is előfordult; „*universitas nobilium comitatus Zathmariensis*”,¹³⁴ „*nos universitas nobilium comitatus de Zabolch*”.¹³⁵ A vármegyei nemesi közönség jelentőségének emelkedését a II. Ulászló-kori vármegyei hatósági források már egyértelműen alátámasztják, az 1491-ben kelt ugocsi hatósági oklevélben a „*fideles universitas nobilium comitatus de Wgocha*”,¹³⁶ 1495-ben kelt beregin az „*universitas nobilium comitatus de Bereg*” fordulat olvasható.¹³⁷ Az *universalis congregatio*ok természetesen a vagyoni viszonyra való tekintet nélkül az egész vármegyei nemességet magukban foglalták.¹³⁸ A főispánok, alispánok és szolgabírák pecséthasználatát már Zsigmond király utolsó dekrétuma¹³⁹ (1435) említi, de az autonómia erőteljesebb kifejezésére a Jagelló-korban terjed el a vármegyei címer- és pecséthasználat; egy 1498-ban kelt Szatmár vármegyei oklevél kifejezetten említi is azt, mint a vármegye saját használatú pecsétjét, amellyel az okleveleket megerősítik.¹⁴⁰ A pecséthasználat elterjedése mentén az országos gyakorlat alapján a 16. század derekán már törvény kötelezi a vármegyét, hogy mindenki mástól jól megkülönböztethető, saját pecsétet használjon.¹⁴¹ Az örökletes főispánságok elterjedésével párhuzamban – annak ellenére, hogy korábban a vármegyék hevesen tiltakoztak a tisztség örökletessé tétele ellen a diétákon – a vármegyei nemesség és a főispáni méltóságot örökösen viselő család között a Habsburg-korban több esetben látványosan harmonikus viszony alakult ki. „A főispánság örökös volta végre oly szorosra fűzte a viszonyt a megye és a főispáni család között, hogy emennek címere igen gyakran majd egészben, majd csak részben a megyéé is lett. Pozsony és Varasdmegegyék címerei egészen azonosak a Pálffy és Erdődy grófi családok címereivel, mely

utóbbinak használata Varasdmegegyének 1763-ban újból biztosított. Sopronmegeye 1693-ban királyi engedélyt nyert, hogy azon pajzsra, melyet a czimerében jelentkező vitézi alak tart, az Esterházyak berezegei czimerét vésethesse és Liptó s Trencsénmegegyék is felvették czimerökbe az Illésházyak teljes czimerét”.¹⁴²

A közhatalom részéről elsősorban a főispán volt hivatott biztosítani a vármegyei nemesség birtok- és egyéb jogainak védelmét, amelybe az igazságszolgáltatáshoz való jog védelme is beletartozott; Szapolyai Imre főkincstartó 1462-ben levélben hívja fel erre a közjogi kötelezettségükre a szatmári főispánt.¹⁴³ A főispánok mellett természetesen az alispán(ok) és a szolgabírák is ellátták ezt a kötelességet, nem egyszer külön királyi utasításra¹⁴⁴ (*commissio domini regis*), sőt volt, hogy az egész vármegye közönségét hívták fel a jogosultak védelmére.¹⁴⁵ Szapolyai István nádor 1495-ben Turóc vármegyét szólítja fel, hogy a két megyebeli nemes közötti ellentétet tüzzék napirendre és rendezzék el.¹⁴⁶ 1499-ben II. Ulászló – az eljárás elhúzódsáról az egyik peres féltől értesülve – szólítja fel Szatmár vármegyét, hogy ne halogassák tovább az ítélethozatalt, mert az igazság senkitől sem tagadható meg.¹⁴⁷ Érdemes kiemelni, hogy a törvényszékre menőket, ott megjelenőket, onnan távozókat ért bántalmazás hütlenségét (!) vont maga után.¹⁴⁸

Amint arra fentebb utaltam, Magyarországon a bírói hatalom származtatott hatalom úgy a kurialis, mint a vármegyeiek esetében is, látványosan megjelenik ez az ítéletek végrehajtásánál, ami a korai időszakban (11–12. század) még a poroszló, majd a 13. századtól¹⁴⁹ (1231) a hiteleshely képviselője, a 15. század végétől fogva pedig már a vármegye tisztikara közreműködése mellett zajlik.¹⁵⁰ A vármegyei autonómia megerősödésének, illetve az ügyteher számottevő növekedésének következménye, hogy Habsburg V. László király (1440–1457) dekrétuma (1454) felhatalmazza a vármegyét arra, hogy saját hatáskörben (azaz külön királyi, nagybírói mandátum nélkül is) ítélhessen,¹⁵¹ amit a Jagelló-korban megerősítenek.¹⁵² A végrehajtásnál a tisztikar a vármegyeiek felhatalmazása nélkül – hivatalvesztés terhe mellett (!) – azonban nem járhatott el.¹⁵³ A vármegyeiek gyakorlatában ez világosan vissza is köszön; Szabolcs vármegye¹⁵⁴ statútuma (1593) egyértelműen a tisztikar közreműködéséről beszél

¹³³ 1435: (II) 7. tc.

¹³⁴ PITI Ferenc–NEUMANN Tibor–C. TÓTH Norbert: *Szatmár megye hatóságának oklevelei (1284–1524)*, Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat Múzeumok Igazgatósága, Nyíregyháza, 2010, 405. oklevél

¹³⁵ C. TÓTH Norbert: *Szabolcs megye hatóságának oklevelei II. 1367–1526*, Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Múzeumok Igazgatósága, Budapest-Nyíregyháza, 2002, 537. oklevél.

¹³⁶ C. TÓTH Norbert: *Ugocsa megye hatóságának oklevelei. 1290–1526*, MTA, Budapest, 2006, 122. oklevél.

¹³⁷ NEUMANN Tibor: *Bereg megye hatóságának oklevelei 1299–1526*, A Szabolcs-szatmár-beregi Szemle Füzetek 3. szám. Nyíregyháza, 2006, 242. oklevél.

¹³⁸ EREKY István: *Tanulmányok a vármegyei önkormányzat köréből*, Grill, Budapest, 1908, 72.

¹³⁹ 1435: (II) 2. tc. 4. §.

¹⁴⁰ PITI–NEUMANN–C. TÓTH *i.m.* 441. oklevél.

¹⁴¹ 1550:62. tc.

¹⁴² HAJNIK Imre: *Az örökös főispánság a magyar alkotmánytörténetben*, MTA, Budapest, 1888, 22.

¹⁴³ NEUMANN Tibor: *A Szapolyai család oklevéltára I. Levelek és oklevelek (1458–1526)*, MTA, BTK TTI, Budapest, 2012, 32. oklevél.

¹⁴⁴ MIHÁLYI János: *Máramarosi diplomák a XIV. és XV. századból*, Mayer és Berger Könyvnyomdája, Máramarossziget, 1900, 230., 235. oklevelek.

¹⁴⁵ Uo. 179. oklevél.

¹⁴⁶ A Szapolyai család oklevéltára *i.m.* 235. oklevél.

¹⁴⁷ PITI–NEUMANN–C. TÓTH *i.m.* 444. oklevél.

¹⁴⁸ 1492:79. tc. 2–3. §.

¹⁴⁹ 1231:21. tc.

¹⁵⁰ 1486:67. tc., 1492:73. tc., 1495:16. tc.

¹⁵¹ 1454:15. tc.

¹⁵² 1498:71. tc.

¹⁵³ 1495:16–17. tc.

¹⁵⁴ KOLOSVÁRI-ÓVÁRI [1892] *i.m.* 17.

csak, a végrehajtás a pernyertes felet illette/terhelte. Máramaros vármegye¹⁵⁵ statútuma (1630) a törvénnyel összhangban fogalmazza, hogy „se viceispán, se szolgabírák vármegye exmissionalisa nélkül, semmi executióra ki ne menjenek sub amissione officii”, amely praxis egészen a 19. század elejéig megmarad, akkor azonban az eljárás egyszerűsítése érdekében ezt a felhatalmazási kikötést eltörlik.¹⁵⁶

II. 4. 2. A vármegye tisztikara, a vármegyei törvényszék birái

A történettudomány az elmúlt években kulcsfontosságú középkori alap kutatások eredményeit adta közre – bár még nem teljes az adattár –, a Mohács előtti egyházi és világi archontológia jó része már rendelkezésre áll, köztük a középkori vármegyékre vonatkozó adatok is.¹⁵⁷ Mivel a vármegyék tisztikarára vonatkozó törvényi szabályozás a Mohács előtti időszakból a legmeghatározóbb, így itt van leginkább értelme a szabályozás és a gyakorlat összevetésének. A 16–19. századi egyházi és világi archontológiai kutatások még javában folynak, bár már több vármegye közgyűlési jegyzőkönyvének forráskiadása,¹⁵⁸ illetve a korszak meghatározó családjainak levéltárával kapcsolatos adattárak rendelkezésünkre állnak.¹⁵⁹

¹⁵⁵ Uo. 61.

¹⁵⁶ 1807:8. tc. 7. §.

¹⁵⁷ ZSOLDOS Attila: *Magyarország világi archontológiája (1000–1301)*, MTA TTI, Budapest, 2011; ENGEL Pál: *Magyarország világi archontológiája 1301–1457, I–II*. História-MTA Történettudományi Intézete, Budapest, 1996; *Magyarország világi archontológiája (1458–1526) I. Főpapok és bárók* (szerk.: C. Tóth Norbert–Horváth Richárd–Neumann Tibor–Pálosfalvi Tamás–W. Kovács András), MTA BTK TTI, Budapest, 2016; H. NÉMETH István: *Az archontológia és a várostörténet. Karrier és hatalmi csoportok a városokban (XVI–XVII. század)*, Fons, 2004/2, 197–218, *Magyarország világi archontológiája (1458–1526) II. A megyék* (szerk.: C. Tóth Norbert–Horváth Richárd–Neumann Tibor–Pálosfalvi Tamás–W. Kovács András), MTA BTK TTI, Budapest, 2017.

¹⁵⁸ HENZSEL Ágota: *Szatmár vármegye közgyűlési jegyzőkönyveinek regesztái 1629–1634*, A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltár Kiadványai II. Közlemények 10. Nyíregyháza, 1996; GECSÉNYI Lajos: *Győr vármegye nemesi közgyűlési és törvénykezési jegyzőkönyveinek regesztái II. 1617–1626*, Győr, 1995; BOROSY András: *Pest-Pilis-Solt vármegye közgyűlési iratainak regesztái. Igazságszolgáltatási iratok I. 1589–1660*, Pest Megyei Levéltári Füzetek 27. Budapest, 1998; TÓTH Péter: *Vas vármegye közgyűlési jegyzőkönyveinek regesztái II. 1601–1620, 1631–1641*, Vas megyei levéltári füzetek 5., TÓTH Péter: *Borsod vármegye közgyűlési és törvényszéki jegyzőkönyvei I. 1569–1578*, Borsodi Levéltári Füzetek 51. Miskolc, 2008.

¹⁵⁹ MAKSAY Ferenc: *A Csáky család levéltára: Repertórium*, Levéltári leltárak 29, Budapest, 1964; BAKÁCS István: *Az Esterházy család hercegi ágának levéltára*, Levéltári leltárak 2, Budapest,

A vármegye élén álló (fő)ispánt (*supremus comes*)¹⁶⁰ jó ideig tetszése szerint – nyilván a királyi tanáccsal egyeztetve, véleményét kikérve/meghallgatva – nevezte ki a király. A főispánok a vármegyék előkelőbb, tekintélyesebb nemesi (bárai) családjaiból kerültek ki,¹⁶¹ aminek részben az volt az oka, hogy személyükben a királyt képviselték a vármegyében, részben pedig ők bírtak olyan tekintéllyel, hogy a királyi akaratnak, a törvényeknek érvényt tudjanak szerezni. Hunyadi Mátyás *Decretum Maiusa* kötötte elsőként a királyi tanács hozzájárulásához a főispán kinevezését,¹⁶² ez azonban a Mohács utáni időben a királyi tanács megszűnésével elveszett, és a Habsburgok újfent szabadon – de a valóságban a régi királyi tanács helyébe lépő magyar tanáccsal (*Consilium Hungaricum*) egyeztetve – nevezték ki a főispánokat.

A középkori forrásokból megállapítható, hogy a főispán helyetteseként szolgáló alispán (*vicecomes*) eredetileg rendre a főispán familiárisai közül került ki.¹⁶³ A 14–15. századra a főispánok számos közjogi feladatukat – köztük az ítélezést is – átengedték helyetteseiknek, mivel más vármegyékben tartózkodtak, vagy egyéb viselt országos tisztségük miatt voltak távol. „A megyésispán, ha nem maga tartotta székét, eleinte a várispánként őt a királyi várban (várszervezetben) helyettesítő udvarbíró (*comes curialis*), utóbb familiáris lekötelezettjét rendelte ki helyettesének, albirójának (*vice gerens, vicejudex, vicejudex comitis*). A familiáris lekötelezett helyettesek között az ispán várnagya, valamint birtokait kezelő tisztjei tűnnek fel. Az alispán tisztét egyszerre 2–3, sőt 3–4 familiáris is betölthette”.¹⁶⁴ Sok esetben éppen a familiáris alispánságából lehet tudni, hogy ura mikor kaphatta meg a méltóságot, mint ahogyan a történetírás Corvin János herceg baranyai, guthy

1956; ZIMÁNYI Vera: *A herceg Batthyány család levéltára. Repertórium*, Levéltári leltárak 16, Budapest, 1962; BAKÁCS István: *A Zichy család levéltára: Repertórium*, Levéltári leltárak 22, Budapest, 1963; BAKÁCS István: *Károlyi család nemzeti és főtisztviselői levéltára: Repertórium*, Levéltári leltárak 33, Budapest, 1965; KÁLLAY István: *A Balassa család levéltára: Repertórium*, Levéltári leltárak 55, Budapest, 1972; PAP Gáborné: *A Forgách családi levéltár*, Levéltári leltárak 69, Budapest, 1977.

¹⁶⁰ A Mohács előtti okleveles források ugyan nem használják a főispán (*supremus comes*), csak az ispán (*comes*) kifejezést, azonban már az 1504:2. tc. 1. §-a kifejezetten *supremus comes* azaz főispán fordulatot alkalmazza.

¹⁶¹ *Magyarország főispánjainak története 1000–1903* (szerk.: Medgyesi Somogyi Zsigmond), Ifj. Kellner Ernő Kő- és Könyvnyomdai Müintézete, Budapest, 1902.

¹⁶² 1486:60. tc.

¹⁶³ HOLUB József: *A főispán és alispán viszonyának jogi természete*, In: *Émlékkönyv Fejérváthy László életének hatvanadik évfordulója ünnepére* (szerk.: Szentpétery Imre), Budapest, 1917, 192.

¹⁶⁴ BÉLI Gábor: *A vármegyei nemesi bíraskodás szervezete 1723-ig*, Jogtörténeti Szemle, 2017/1–2, 23.

Ország Mihály nádor barsi, Szapolyai Imre gömöri, vagy Dengelegi Pongrác János közép-szolnoki, Ernusz Zsigmond tolnai familiárisainak szerepléséből következtet vissza uraik hivatali idejének kezdetére az adott vármegyében.¹⁶⁵ „Minthogy az alispánt a tisztán magánjogi természetű familiárisi szerződés fűzte csak a főispánhoz, a közhatalom birtokosához, s ennek alapján végzett közjogi jellegű funkciókat, kétségtelenül korán megnyilvánult a vármegye közönségének az a törekvése, hogy a főispán helyettese is, – aki tulajdonkép a vármegye legfontosabb ügyeit intézte – széke elfoglalásakor a vármegye színe előtt tegyen esküt”.¹⁶⁶ A 15–16. század fordulóján az alispán a vármegye által választott tisztségviselő lett.

A 13. század óta a vármegyénél a főispánok mellett a választott szolgabírákat (*iudex nobilium*) találjuk.¹⁶⁷ Szatmár vármegyében még az 1280-as években a kiküldött (király)bírákkal, 1299-től már bizonyíthatóan a szolgabírákkal,¹⁶⁸ Szabolcs vármegyében már az 1280-as években szolgabírákkal együtt ítéleztek a főispánok.¹⁶⁹ Az 1290-es években Ugocsa vármegyében a főispán még a kiküldött (király)bírákkal „*Nos Ladislaus comes de Vgacha et quatuor iudices in provincia eadem deputati*”,¹⁷⁰ 1299 után már kizárólag a négy szolgabíróval¹⁷¹ ítélezett, ahogyan Bereg¹⁷² vagy Győr („*Nos magister Symon comes Iauriensis et quatuor iudices nobilium eiusdem comitatus*”) és Tolna vármegyében is.¹⁷³ Az ország különböző részeiből származó források alapján bizonyítható, hogy a 14. század elejére országszerte elterjedt gyakorlattá vált III. András törvénykönyve, miszerint „az ispán négy választott nemes nélkül ne merjen ítéletet hozni vagy bíraskodni”.¹⁷⁴ A módosabb nemesek ugyan kiváltságokat kaptak a királyoktól, amely mentesítette őket a vármegye joghatósága alól; Hunyadi János kormányzó 1447-ben eltiltja Szabolcs vármegyét egy nemes – egy a közte és egykori familiárisa között a megyegyűlésen kitört viszály kapcsán való – megbüntetésétől, és felkéri az ügyet az ő bírósága elé.¹⁷⁵ Hunyadi Mátyás maga is adományozott ilyen

privilegiumokat,¹⁷⁶ azonban később az örökös grófokra vonatkozó kivételével eltörölte e kiváltságokat, elősegítve ezzel a vármegye autonómiájának szélesítését.¹⁷⁷ Mátyás halála után a bárók megerősödését adja vissza, hogy az 1492. évi országgyűlésen elérték, hogy újra mentesek legyenek a vármegye joghatósága alól, a három évvel későbbi országgyűlésen azonban a köznemesség felülkerekedését tükrözi az a tény, hogy ismét a vármegye joghatósága alá kényszerítették a bárókat, ahová nemes és nem nemes is perbe hívhatta őket.¹⁷⁸ Az uralkodók ennek ellenére később is adományoztak ilyen kiváltságokat, 1495-ben II. Ulászló király terebesi Perényi Gábort mentesíti a vármegye joghatósága alól.¹⁷⁹ Később minden, ez irányú privilegium eltörlésének, és valamennyi nemes vármegyei joghatósága alá kényszerítése óhajának is hangot adtak a rendek,¹⁸⁰ ami mind a vármegye hatalmának bővítését célozta.

A szolgabírák (*iudex nobilium*) a vármegye első választott tisztségviselői, a vármegye tisztikarának többi tagja (a főispán kivételével) a későbbi évszázadokban követi csak őket. Ők fogantatották többnyire a nagybírák (nádor, országbíró stb.) által elrendelt eljárási cselekményeket, közreműködtek az adószedésben, felügyeletet gyakoroltak az úriszék működése felett, ítéleztek.¹⁸¹ A jogélet 14. századi fellendülése és a hatósági (bíróági) teendők mennyiségének növekedése szükségessé tette a megyei ember (*homo noster*) tisztségének életre hívását, bár nem minden vármegyében alkalmaztak ilyet, de ahol igen, ott bírótársakként is a szolgabírák segítségére voltak.¹⁸² A 14. század közepéig többségében várjobbágyok közül kerültek ki, utána a kisebb birtokos nemesség köréből, befolyásos atyafissággal rendelkező családok tagjaiból. Hatáskörükbe tartozott a tanúkihallgatás, helyszíni szemle lefolytatása, peres felek eskütétele és a vármegyénél kezdeményezett idézés kibocsátása.¹⁸³

Az esküdtek (*iurati assessores*) a 15. század végéig nem tartoztak a vármegye állandó tisztségviselői közé, csupán a nádori közgyűlések idejére megválasztott

¹⁶⁵ Magyarország világi archontológiája (1458–1526) II. A megyék i.m. 44., 48., 105., 133., 271.

¹⁶⁶ HOLUB i.m. 198.

¹⁶⁷ BÉLI Gábor: *A nemesek négy bírója – A szolgabírók működésének első korszaka (1268–1351)*, Dialóg Campus, Pécs, 2008.

¹⁶⁸ PITI–NEUMANN–C. TÓTH i.m. 1–6. oklevelek.

¹⁶⁹ PITI Ferenc: *Szabolcs megye hatóságának oklevelei I*, Szeged-Nyíregyháza, Jóna András Múzeum Kiadványai, 2004, 1. oklevél.

¹⁷⁰ Ugocsa megye hatóságának oklevelei i.m. 2. oklevél.

¹⁷¹ Uo. 5. oklevél.

¹⁷² Bereg megye hatóságának oklevelei i.m. 1. oklevél.

¹⁷³ SZAKÁLY Ferenc: *Ami Tolna vármegye középkori okleveleiből megmaradt (1314–1525)*, Wosinszky Mór Múzeum, Szekszárd, 1998, 1.

¹⁷⁴ 1291:3. tc.; BÓNIS György–DEGRÉ Alajos–VARGA Endre: *A magyar bírósági szervezet és perjog története*, Zalaegerszeg, 1996, 43.

¹⁷⁵ Szabolcs megye hatóságának oklevelei II. i.m. 484. oklevél

¹⁷⁶ Máramarosi diplomák a XIV. és XV. századból i.m. 289. oklevél.

¹⁷⁷ 1486:21. tc.

¹⁷⁸ 1492:72. tc., 1495:15. tc.

¹⁷⁹ TRINGLI István: *A Perényi család levéltára 1222–1526*, MOL–MTA TTI, Budapest, 2008, 676. oklevél. Az 1495. évi dekrétum előbeszéde szerint Szent György napot (április 24.) követő tizenötödik napra hirdetett országgyűlés harminckét napig tartott, azaz nyár elején meghozták a vármegyei joghatóság alá kényszerítő rendelkezést, Perényi Gábornak az uralkodó 1495. decemberében adományozta a kiváltságot.

¹⁸⁰ 1526:33. tc.

¹⁸¹ KÁDÁS István: *Az Abauj megyei szolgabírói társadalom a Zsigmond-korban*, Korall, 2014/57, 110.

¹⁸² KÁDÁS István: *Magyarországi megyei oklevelekben*, In: Micae Mediaevalis IV. (szerk.: Gál Judit–Kádás István–Rózsa Márton–Tarján Eszter), ELTE BTK Történelemtudományok Doktori Iskola, Budapest, 2015, 122.

¹⁸³ KÁDÁS [2015] i.m. 114–117.

személyek voltak, akik a nádor mellett a közgyűlésen bírótársakként vettek részt.¹⁸⁴ Anjou Károly (1308–1342) Tolna megyének írott levelében (1319) a szolgabírákat és a nyolc esküdtet szólítja fel az eljárás lefolytatására.¹⁸⁵ Az okleveles forrásokból arra a következtetésre juthatunk, hogy a Luxemburgi Zsigmond utáni polgárháborús és zavaros időkből elszaporodott hatalmaskodási és birtokfoglalási ügyek növekvő terheit nem tudták kellően koordinálni a vármegyék. A 15. század derekán négy esküdt választását rendelték el minden vármegye számára, az 1444-ben kelt hatósági oklevelek tanúsága szerint már viselték a hivatalt, azonban azt követően újra csak *ad hoc* jelleggel fordulnak elő a korabeli dokumentumokban.¹⁸⁶ „Néhány intenzívebb periódust követően a 15. század elejétől a köztörvényszékek mindinkább esetlegessé váltak, részint annak is betudhatóan, hogy a 15. század második évtizedében, átvéve a megyei közgyűlések szerepét, szokássá váltak az ún. kikiáltott gyűlések (*proclamatae congregationes*), amiknek hatalmaskodási, elsősorban birtokfoglalási ügyekben a megye lakosságának összehívásával az volt a céljuk, hogy kivizsgálják, helyesebben megállapítsák a jogellenes magatartás tényét az eljáró kúriai bíróság előtt folyó perben. A 15. század második felétől a megyék már megváltással törekedtek szabadulni a nádori közgyűléstől, amelyet végül Hunyadi Mátyás 1486. évi dekrétuma számolt fel”.¹⁸⁷

II. 4. 3. Az úriszék

Az úriszék (*sedes dominalis*) mint a nemesi birtokkal járó közjogi jogosítvány és kötelezettség már a késő Árpád-korban kialakult,¹⁸⁸ de azt csak Anjou Lajos (1342–1382) foglalja (1351) törvénykönyvébe.¹⁸⁹ Az úriszéken a földbirtokos (nemes) a környékbeli nemesek, saját familiárisai, esetleg jobbágyülnökei, és a vármegyei hiteles tanúbizonyosság (szolgabíró, esküdt ülnök) társaságában folytatott törvénykezést.¹⁹⁰ A jobbágyok felett polgári ügyekben ítélt az úriszék, büntetőügyek tekintetében csak az ún. magánbűncselekmények esetében járhatott el, közbűncselekményeket nem ítélt, utóbbiakat a vármegyei törvényszék volt jogosult elbírálni. (HK III. 32.) A földesúr köteles volt jobbágyának

igazságot szolgáltatni, ezt már Zsigmond király törvénykönyve (1405) kimondta,¹⁹¹ és innen vette át Werbőczy is. (HK III. 25. 3. §) Ha jogellenesen nem teljesítette e közjogi kötelezettségét, akkor a vármegye folytathatta le az eljárást; a „földesúr akármely jobbágyai, parasztjai és nem nemes cselédei részéről egyszerű megkeresésre és panasztételre legott minden panaszos is megsértett vagy kárvallott embernek azonnal tartozik törvényt és igazságot tenni és szolgáltatni”. (HK III. 26.)¹⁹² Ha a földbirtokos megkapta a pallosjogot, akkor az ún. közbűncselekmények tekintetében is igazságszolgáltatási jogosultsággal (és kötelezettséggel) bírt jobbágyai, illetve a birtokán bármely nem nemes által elkövetett közbűncselekmény felett, ekkor a vármegyéhez nem lehetett fellebbezni.¹⁹³ Az úriszék felett a vármegye felügyeleti jogot gyakorolt, az úriszék eljárásában a vármegye részéről két hiteles biznyságnak (*testimonium legale*) kellett jelen lennie, akiknek jelentést kellett tenniük a vármegyének az úriszék eljárásáról.¹⁹⁴ 1512-ben Batthyány Boldizsár horvát vicebán és zágrábi (fő)ispán tanúsítja, hogy Frangepán Mátyás úriszékén a saját jobbágyai dolgában nem szolgáltatott igazságot a felperesnek.¹⁹⁵ 1522-ben kelt oklevél tanúsága szerint Tolna vármegyében a szolgabíró úriszéki eljárásról a vármegyének írott jelentése alapján az ügyet áttették a vármegye elé, mert a földesúr részéről az igazság kiszolgálása nem történt meg.¹⁹⁶ 1505-ből ismerünk egy Tolna vármegyei jogesetet, amelyben az alperes jobbágyfamiárisai (*iobagio et familiares*) a törvényesen eljáró, adót szedő alispánokat és kíséretüket megverték, és mivel az ország régi szokása („*iuxta regni consuetudinem*”) szerint a földesúr nem szolgáltatott igazságot – nem ítélt az úriszékén a jobbágyfamiárisai felett –, a vármegye közönsége (*universitas comitatus*) tette azt meg.¹⁹⁷ Az úriszékek eljárásával behatóan foglalkozott a korábbi történetírás.¹⁹⁸

¹⁹¹ 1405:(II.) 10. tc.

¹⁹² Később ezt megerősítik, lásd 1609:29. tc. 9–10. §, 1613:23. tc. 12. §, 1635:17. tc., 1836. évi X. tc.

¹⁹³ THALLÓCZY Lajos–BARABÁS Samu: *A Blagay család oklevéltára*, MTA, Budapest, 1897, 121. oklevél; BORSA Iván: *A Balassa család levéltára 1193–1526*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1990, 106. oklevél.

¹⁹⁴ HK III. 25. 6. §, III. 26. 7. §; KÁLLAY István: *Meghívott bírák az úriszéken a XVIII–XIX. században*, Jogtörténeti Szemle, 1990/3, 91–96.

¹⁹⁵ THALLÓCZY Lajos–BARABÁS Samu: *A Frangepán család oklevéltára II. (1454–1527)*, MTA, Budapest, 1913, 280. oklevél.

¹⁹⁶ *Ami Tolna vármegye középkori okleveleiből megmaradt i.m.* 205. oklevél.

¹⁹⁷ Uo. 185. oklevél. C. Tóth Norbert szerint a *iobagio et familiares* jelentése nem – ahogyan korábban tévesen értelmezni szokták – jobbágyai és familiárisai, hanem összetett szó, jobbágyfamiárisok, vagyis olyan familiárisai a nemesnek, akik jobbágyzármazásúak (jogállásúak).

¹⁹⁸ ÉCKHART Ferenc: *A földesúri büntetőbíráskodás a XVI–XVII. században*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1954; VARGA Endre: *Úriszék XVI–XVII. századi perszövegek*, Akadémiai Kiadó, Budapest,

¹⁸⁴ KÁDAS István: *Sárvári László és az 1444. évi X. törvénycikk*. In: *Opuscula historica I. Történeti tanulmányok a XIV. és a XV. Eötvös Konferenciáról* (szerk.: Ternovác Bálint), ELTE Eötvös József Kollégium, Budapest, 2015, 45.

¹⁸⁵ „quatuor iudicibus nobilium et octo iuratis de comitatu Tolnensi”. *Ami Tolna vármegye középkori okleveleiből megmaradt i.m.* 3. oklevél.

¹⁸⁶ *The Laws of the Medieval Kingdom of Hungary 1301–1457. Decreta Regni Medievalis Hungariae 1301–1457* (eds.: M. Bak, János–Engel, Pál–Ross Sweeney, James), Charles Schlacks jr., Salt Lake City, 1992; 1444:10. tc.; KÁDAS [2015] *i.m.* 46.

¹⁸⁷ BÉLI [2017] *i.m.* 23.

¹⁸⁸ SZOIKÁ Kamill: *A földesúri bíráskodás az Árpád-kori Magyarországon*, Egyetemi Nyomda, Budapest, 1944.

¹⁸⁹ 1351:18. tc. 1. §.

¹⁹⁰ 1609:29. tc. 9–10. §.

A vármegye egyben fellebbviteli fóruma is volt az úriszéknek, hiszen a jobbágy az úriszéktől a vármegyéhez fellebbezhetett. (HK III. 25. 5. §) A nemesség sok esetben a költséges – vadászattal, vendéglátással, mulatsággal stb. egybekötött – úriszéket átengedte tisztjének (udvarispán) vagy a falusi bírónak. A falusi bírótól az úriszékhez (tisztszékhez) lehetett fellebbezni; a püspök joghatósága alatt álló Eger – lévén püspöki (mező)város¹⁹⁹ – Oláh Miklóstól jóváhagyott (1552), később pedig Verancsics Antaltól megerősített (1560) statútuma szerint: „ha a város vagy az egri völgy falujának birói széke előtt intézett ügygel valaki nincs megelégedve, felebbezhet a vár gondnokának uri székéhez; ha ennek eljárásával sincs megelégedve, a főtisztelendő püspök ur tulajdon vagy helytartójának személyéhez felebbezhet, honnan tovább nincs appellata”²⁰⁰

A falusi bírák jogállásáról a középkorban és a kora újkorban nem találunk törvényi rendelkezést, azt leginkább a helyi szokás, a földesúr és a falu közötti szerződés határozta meg, töltötte ki tartalommal. Az újkorban a vármegyék gyakorlatában egyre inkább statútumok rendeztek el (nyilván a gyakrabban) felmerülő kérdéseket; Abaúj vármegyében²⁰¹ (1612) azt, hogy ha a falusiak nem tudnak bírót választani, akkor azt a szolgabíró és egy esküdt jelölheti ki, Borsod vármegyében²⁰² (1613) az úriszéken megítélt bírság megoszlásának kérdését, Komárom vármegyében²⁰³ (1646) azt, hogy a nemesnek nem kellett elvállalnia a falusi bíróságot, ha nem akarta. A 18. század második felében – a törvények hiányában/hézagában – rendeleti úton erősen beavatkozott a földesúr-jobbágy viszonyba, II. József törvénytelenül eltörölte még az úriszéket is, amit utána az 1790/91. évi diétán visszaállítottak.²⁰⁴ A reformkorban már az országgyűlés részletesen foglalkozott a falu önkormányzatával – nyilván a régi szokást beépítve úgy szabályozta a törvény, hogy a földesúr három jelöltje közül választhatták a falusi bírót, a falusi esküdtek személyére azonban még jelölési joga sem volt a földesúrnak²⁰⁵ –, és az úriszéki joghatósággal is,²⁰⁶ utóbbi a polgári átalakulás (1848) során megszüntették.²⁰⁷

Záró gondolatok

A kuriális bíróságok a középkorban ugyan csak időszakosan (kisebb és nagyobb oktávák) működtek, de már a középkor végén megjelenik az igény a folyamatos, zavartalan működésre (1514). A Mohács utáni két évszázadban a kuriális bíróságok működése jelentős fennakadásokat mutatott, majd csak az ország felszabadítását követő békés építkezés és újjászületés évszázadában sikerült megteremteni az állandóan működő, rögzített hatáskörű felsőbbbírókat, a Magyar Királyi Curiát (1723) amelynek idén ünnepeljük a 300. évfordulóját, bár valójában annak előzményei – a már Szent László dekrétumaiban és az 1222-es Aranybullában is emlegetett „curia” – egészen Szent István koráig, a keresztény államalapításig nyúlik vissza.

1958; KÁLLAY István: *Úriszéki bíráskodás a XVIII–XIX. században*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1985.

¹⁹⁹ PORUBSZKY József: *Az egri megye főpásztorainak különös jogairól, kiváltságairól s különféle kitüntetéseiről*, In: Emlékkönyv Kisapponyi Bartakovics Béla egri érsek aranymiséjének ünnepére, Eger, 1865, 173–198.

²⁰⁰ SZEDERKÉNYI Nándor: *Heves vármegye története II. (1526–1596)*, Érseki Lyceumi Könyvnyomda, Eger, 1890, 217.

²⁰¹ KOLOSVÁRI-ÓVÁRI [1890] *i.m.* 88.

²⁰² Uo. 92.

²⁰³ KOLOSVÁRI-ÓVÁRI [1904] *i.m.* 133.

²⁰⁴ 1790/91:51. tc.

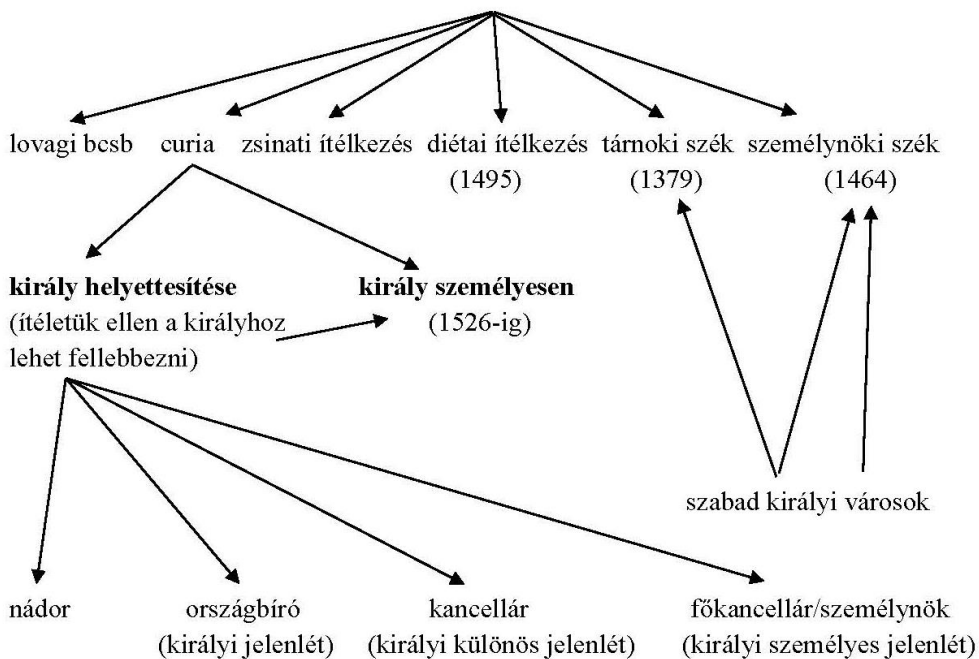
²⁰⁵ 1836. évi IX. tc.

²⁰⁶ 1836. évi X. tc.

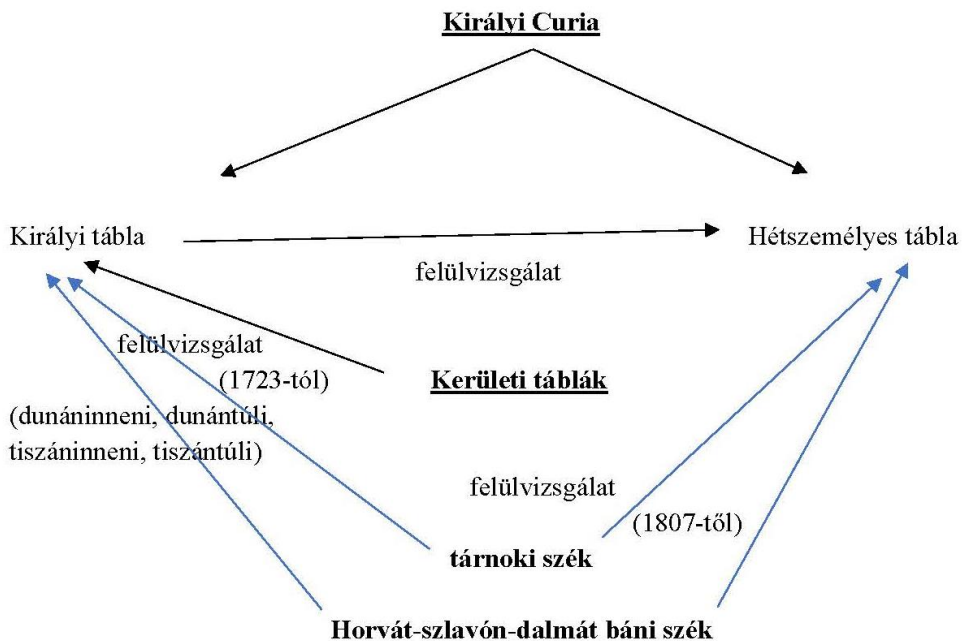
²⁰⁷ 1848. évi XI. tc.

A magyar bírósági rendszer (részleges ábra)

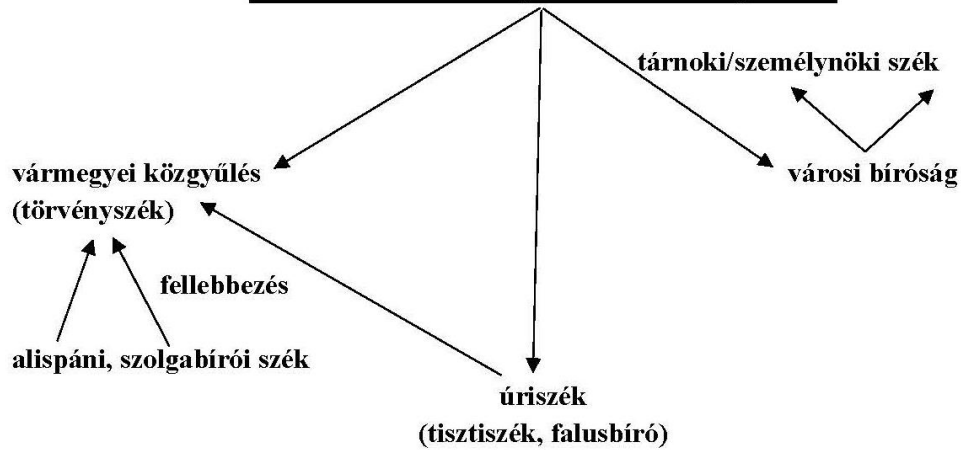
Központi törvénykezés (1000–1526)

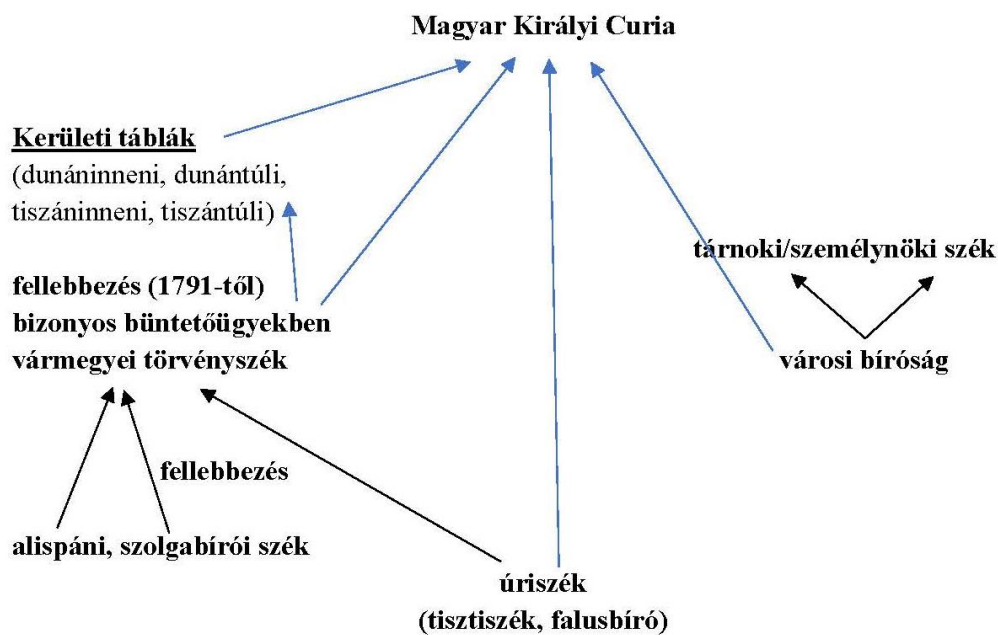
Központi ítékezés 1723 után

Vidéki ítélkezés a középkorban és kora újkorban

Vidéki ítélkezés a 18. századtól (1723)

Felhasznált irodalom

Monográfiák, tanulmányok

- [1] *A Thököly-felkelés és kora* (szerk.: Benczédi László), Akadémiai Kiadó, Budapest, 1983.
- [2] BATÓ Szilvia: *A Helytartótanács bírósági igazgatási tevékenysége a 18–19. század fordulóján*, Acta Universitatis Szegediensis: forum: acta juridica et politica 1, 2011, 55–88.
- [3] BÉLI Gábor: *A nemesek négy bírója – A szolgabírók működésének első korszaka (1268–1351)*, Dialóg Campus, Pécs, 2008.
- [4] BÉLI Gábor: *A vármegyei nemesi bíraskodás szervezete 1723-ig*, Jogtörténeti Szemle 2017/1–2, 21–31.
- [5] BÓNIS György: *A bírósági szervezet megújítása III. Károly korában (Systematica Comissio)*, Sárkány Nyomda, Budapest, 1935.
- [6] BÓNIS György: *A személynök és bírótársai a Jagellók korában*, Századok 1969/1, 5–29.
- [7] BÓNIS György: *Hűbériség és rendiség a középkori magyar jogban*, Kolozsvári Bolyai Tudományegyetem, Budapest, 1948.
- [8] BÓNIS György–DEGRÉ Alajos–VARGA Endre: *A magyar bírósági szervezet és perjog története*, Zalaegerszeg, 1996.
- [9] BORECZKY Elemér: *A királyi tárnokmester hivatala 1405-ig*, Országos, Központi Községi Nyomda Részv.-társ., Budapest, 1904.
- [10] C. TÓTH Norbert: *A Magyar Királyság nádora. A nádori és a helytartói intézmény története (1342–1562)*, MTA–BTK TTI, Budapest, 2020.
- [11] DOBSZAY Tamás: *A rendi országgyűlés utolsó évtizedei (1790–1848)*, Országgyűlés Hivatala, Budapest, 2019.
- [12] ECKHART Ferenc: *A földesúri büntetőbíráskodás a XVI–XVII. században*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1954.
- [13] EMBER Győző: *A M. Kir. Helytartótanács ügyintézésének története 1724–1848*, M. Kir. Országos Levéltár, Budapest, 1940.
- [14] EMBER Győző: *Az újkori magyar közigazgatás története Mohácstól a török kiűzéséig*, Magyar Országos Levéltár kiadványai, III. Hatóság- és hivataltörténet 1, Budapest, 1946.
- [15] EREKY István: *Tanulmányok a vármegyei önkormányzat köréből*, Grill, Budapest, 1908.
- [16] FEDELES Tamás: *A király és a lázadó herceg – Az Újlaki Lőrinc és szövetségesei elleni királyi hadjárat (1494–1495)*, Szegedi Középkorász Műhely, Szeged, 2012.
- [17] FERDINANDY Gejza: *A királyi hatalom és méltóság Magyarországon*, Kilián Frigyes M. K. Egyetemi Könyvtár kiadása, Budapest, 1895.
- [18] FERDINANDY Gejza: *A koronázás és közjogi jelentősége*, Athenaeum, 1893/3, 212–234.
- [19] FRAKNÓI Vilmos: *A Habsburg-ház első érintkezési Magyarországgal (1269–1274)*, In: *Értekezések a Történeti Tudományok köréből* (szerk.: Fejérfataky László), 24. kötet, MTA, Budapest, 1918.
- [20] FRAKNÓI Vilmos: *Werbőczy István életrajza*, Magyar Történelmi Társulat, Budapest, 1899.
- [21] FRANKL Vilmos: *A nádori és országbírói hivatal eredete és hatáskörének története és kifejldése*, Pfeifer Ferdinánd, Pest, 1863.
- [22] GERICS József: *A magyar királyi kuriai bíraskodás és központi igazgatás Anjou-kori történetéhez*, Jogtörténeti Tanulmányok I., Budapest, 1966.
- [23] H. NÉMETH István: *Az archontológia és a várostörténet. Karrierek és hatalmi csoportok a városokban (XVI–XVII. század)*, Fons, 2004/2, 197–218.
- [24] HAJNIK Imre: *A királyi bíróság személyes jelenléte és ennek helytartója a vegyesházakbeli királyok korszakában*, MTA, Budapest, 1892.
- [25] HAJNIK Imre: *A magyar bírósági szervezet és perjog az Árpád- és a vegyes házbéli királyok alatt*, MTA, Budapest, 1899.
- [26] HAJNIK Imre: *Az örökös főispánság a magyar alkotmánytörténetben*, MTA, Budapest, 1888.
- [27] HOLUB József: *A főispán és alispán viszonyának jogi természete*, In: *Emlékkönyv Fejérfataky László életének hatvanadik évfordulója ünnepére* (szerk.: Szentpétery Imre), Budapest, 1917, 186–211.
- [28] ISTVÁNYI Géza: *A generalis congregatio: első közlemény*, Levéltári közlemények 17, 1939, 50–83.
- [29] ISTVÁNYI Géza: *A generalis congregatio (Második és befejező közlemény)*, Levéltári Közlemények 18–19, 1940–1941, 179–207.
- [30] JANITS Iván: *Az erdélyi vajdák igazságszolgáltató és oklevéladó működése 1526-ig*, Egyetemi Nyomda, Budapest, 1940.
- [31] KÁDAS István: *Az Abaúj megyei szolgabírói társadalom a Zsigmond-korban*, Korall, 2014/57, 110–132.
- [32] KÁDAS István: *Megyei emberek az északkelet-magyarországi megyei oklevelekben*, In: *Micae Mediaevales IV.* (szerk.: Gál Judit–Kádas István–Rózsa Márton–Tarján Eszter), ELTE BTK Történelemtudományok Doktori Iskola, Budapest, 2015, 107–122.
- [33] KÁDAS István: *Sárvári László és az 1444. évi X. törvénycikk*, In: *Opuscula historica I. Történeti tanulmányok a XIV. és a XV. Eötvös Konferenciáról*, (szerk.: Ternovác Bálint), ELTE Eötvös József Kollégium, Budapest, 2015, 45–57.
- [34] KÁLLAY István: *Meghívott bírák az úriszéken a XVIII–XIX. században*, Jogtörténeti Szemle, 1990/3, 91–96.
- [35] KÁLLAY István: *Úriszéki bíraskodás a XVIII–XIX. században*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1985.
- [36] KÁLLAY István: *Városi bíraskodás Magyarországon 1686–1848*, Osiris Kiadó, Budapest, 1996.
- [37] KÁROLYI Árpád: *A Dobó-Balassa féle összeesküvés történetéhez (1569–72)*, Athenaeum, Budapest, 1879.
- [38] KÁROLYI Árpád: *A magyar alkotmány felfüggesztése 1673-ban*, MTA, Budapest, 1883.
- [39] KÁROLYI Árpád: *Illésházy István hűtlenségi pöre*, MTA, Budapest, 1883.
- [40] KONDOR Márta: *A királyi kúria bíróságaitól a kancelláriáig. A központi kormányzat és adminisztráció Zsigmond-kori történetéhez*, Századok, 2008/2, 403–436.
- [41] KUBINYI András: *A magyar országgyűlések tárgyalási rendje (1445–1526)*, Jogtörténeti Szemle, 2006/2, 3–11.

- [42] KUBINYI András: *A magyarországi városok országrendiségének kérdéséhez (különös tekintettel az 1458–1526 közötti időre)*, Tanulmányok Budapest múltjából 21, Budapest, 1979, 7–48.
- [43] KUBINYI András: *Adatok a Mátyás-kori királyi kancellária és az 1464-es kancellári reform történetéhez*, Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Philosophica 9, 2004, 25–58.
- [44] KUBINYI András: *Középkori országgyűléseink és a városok: válasz Gerics József professzor tanulmányára*, Századok, 2007/2, 471–492.
- [45] KULCSÁR Krisztina: *Idegenként a Hétszemélyes Tábla élén. Albert szász-tescheni herceg elnöksége (1766–1781)*, A Kúria és elnökei I. (szerk. Bódiné Beliznai Kinga), Bibliotheca Curiae, HVG–ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2014.
- [46] LACZLAVIK György: *A központi bíraskodás szervezetének vázlata a Magyar Királyságban a 16. század első felében*, Jogtörténeti Szemle, 2015/2, 16–19.
- [47] MÁLYUSZ Elemér: *Zsigmond király központosítási törekvései Magyarországon*, Történelmi Szemle, 1960/2–3, 162–192.
- [48] MILJAN, Suzana: *Zágráb vármegye nemességének viszonya a királyi és a báni hatalomhoz Zsigmond király korában (1387–1437)*, In: A horvát–magyar együttélés fordulópontjai (szerk.: Fodor Pár–Soksevits Dénes), MTA BTK TTI, Budapest, 2015, 137–145.
- [49] NEUMANN Tibor: *II. Ulászló király délvidéki utazásai (1494–1496)*, Bácsország, 2014, 49–56.
- [50] NEUMANN Tibor: *II. Ulászló koronázása és első rendeletei (Egy ismeretlen országgyűlésről és koronázási dekrétumról)*, Századok, 2008/2, 324–325.
- [51] NEUMANN Tibor: *Werbőczy István származása és pályakezdése*, In: A magyar jog fejlődésének fél évezrede: Werbőczy és a Hármaskönyv 500 esztendő múltán (szerk.: Máthé Gábor), Nemzeti Közszerkesztési és Tankönyvkiadó, Budapest, 2014, 31–53.
- [52] PACZOLAY Péter: *A király igazsága*, In: A magyar jog fejlődésének fél évezrede: Werbőczy és a Hármaskönyv 500 esztendő múltán (szerk.: Máthé Gábor), Nemzeti Közszerkesztési és Tankönyvkiadó, Budapest, 2014, 371–391.
- [53] PÁLFFY Géza: *A Magyar Királyság új fővárosa: Pozsony a XVI. században*, Fons, 2013/1, 3–76.
- [54] PÁLFFY Géza: *A magyar országgyűlések helyszínei a 16–17. században. A szimbolikus politikai kommunikáció kora új történetéhez*, In: Rendiség és parlamentarizmus Magyarországon a kezdetektől 1918-ig (szerk.: Dobszay Tamás et al.), Országgyűlés Hivatala, Budapest, 2013, 65–87.
- [55] PÁLFFY Géza: *Egy elbukott, mégis sikeres függetlenségi mozgalom – A Rákóczi-szabadságharcról hosszabb történelmi távlatban*, In: Rákóczi Emlékkönyv, Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., Budapest, 2021, 14–29.
- [56] PÁLFFY Géza: *Várfeladók feletti ítékezés a 16–17. századi Magyarországon: a magyar rendek hadügyi jogkörének kérdéséhez*, Levéltári Közlemények, 1997/1–2, 199–221.
- [57] PÁLOSFALVI Tamás: *A bánok helye a királyság kormányzati struktúrájában. Királyi hatalom és területi különkormányzat 1435–1526*, In: A horvát–magyar együttélés fordulópontjai (szerk.: Fodor Pár–Soksevits Dénes), MTA BTK TTI, Budapest, 2015, 146–153.
- [58] PÉTER Ágnes: *A Diploma Leopoldinum tartalmi módosulásai*, Belvedere, 2005/5–6, 3–22.
- [59] PORUBSZKY József: *Az egri megye főpásztorainak különös jogairól, kiváltságairól s különféle kitüntetéseiről*, In: Emlékkönyv Kis-apponyi Bartakovics Béla egri érsek aranymiséjének ünnepére, Eger, 1865, 173–198.
- [60] R. VÁRKONYI Ágnes: *A Habsburg-abszolútizmus a XVII. század második felében és Magyarország*, Történelmi Szemle, 1965/1, 14–22.
- [61] RADY, Martyn: *Customary Law in Hungary. Courts, texts and the Tripartitum*, Oxford University Press, Oxford, 2015.
- [62] *Rendi országgyűlés – polgári parlament. Erdekképviselet és törvényhozás Magyarországon a 15. századtól 1918-ig*, (szerk.: Dobszay Tamás–H. Németh István–Pap József–Szijártó M. István) Magyar Nemzeti Levéltár – Eszterházy Károly Egyetem, Budapest–Eger, 2020.
- [63] *Rendi országgyűlések a Magyar Királyságban a 18. század elejéig* (szerk.: Fazekas István–Gebei Sándor–Pálosfalvi Tamás), Országgyűlés Hivatala, Budapest, 2020.
- [64] SÁRA János: *A Habsburgok és Magyarország 950–1918*, Budapest, 2001. Athenaeum 2000 Kiadó.
- [65] SZABÓ Dezső: *A magyar országgyűlések története II. Lajos korában*, Hornyánszky, Budapest, 1909.
- [66] SZEDERKÉNYI Nándor: *Heves vármegye története II. (1526–1596)*, Érseki Lyceumi Könyvnyomda, Eger, 1890.
- [67] SZENTPÉTERY Imre: *A tárnoki ítélőszék kialakulása*, Századok, 1934/pótfüzet, 510–590.
- [68] SZOIKÁ Kamill: *A földesúri bíraskodás az Árpád-kori Magyarországon*, Egyetemi Nyomda, Budapest, 1944.
- [69] SZÖCS Tibor: *A nádori intézmény korai története 1000–1342*, Kódex Könyvgyártó Kft., Budapest, 2014.
- [70] SZÖCS Tibor: *Miből lett az országbíró? Az udvarispáni tisztségek kialakulása*, Századok, 2017/5, 1063–1088.
- [71] TIMON Akos: *A Szent Korona elmélete és a koronázás*, Stephaneum, Budapest, 1920.
- [72] TIMON Akos: *A Szent Korona és a koronázás közjogi jelentősége*, Rákosi Jenő Budapesti Hírlap Ujságvállalata, Budapest, 1907.
- [73] TOKAY Lajos: *Magyarország kormányzata a Jagelló-korban*, Petőfi Nyomda, Békés, 1932.
- [74] TRINGLI István: *Két szokásjogi norma a közgyűlések működéséről*, Történelmi Szemle, 1997/3–4, 387–400.
- [75] TRINGLI István: *Megyék a középkori Magyarországon*, In: Honoris Causa:

- Tanulmányok Engel Pál tiszteletére (szerk.: Neumann Tibor–Rác György), Budapest–Piliscsaba, 2009.
- [76] VÁCZY Péter: *A magyar igazságszolgáltatás szervezete a XI–XII. században*, Ludvig-Janovits Nyomda, Miskolc, 1930.
- [77] VARGA Csaba: *Jogállamiság – viták közegében*, Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2022.
- [78] VARGA Endre: *Úriszék XVI–XVII. századi perszövegek*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1958.
- [79] VARGA J. János: *Államhatalmi és rendi kísérletek a közigazgatás és az igazságszolgáltatás reformjára a török kiűzésének időszakában. 1688–1723*, In: A magyar államiság első ezer éve, PTE BTK–PTE ÁJK, Pécs, 2000, 147–159.
- [80] VARGA Szabolcs: *Bán vagy alkirály? A horvát-szlavón báni hatalom változása a 16–17. században*, In: A horvát–magyar együttélés fordulópontjai (szerk.: Fodor Pár–Soksevits Dénes), MTA BTK TTI, Budapest, 2015, 160–167.
- [81] VARGA Zs. András: *Eszményből bálvány? – A joguralom dogmatikája*, Századvég Kiadó, Budapest, 2015.
- [82] VINKLER János: *A magyar igazságszolgáltatási szervezet és polgári peres eljárás a mohácsi véstől 1848-ig. I–II. kötet*, Dunántúli Egyetemi Nyomdája, Pécs, 1927.
- [83] ZLINSZKY János: *Mit jelképez ma Werbőczy?*, In: A Hármaskönyv 500. évfordulóján (szerk.: Csehi Zoltán–Szabó István–Schanda Balázs–Varga Zs. András), Pázmány Press, Budapest, 2015, 13–19.
- [84] ZSOLDOS Attila: *A királyi hatalom és Szlavónia a 14. század első negyedében*, In: A horvát–magyar együtt élés fordulópontjai (szerk.: Fodor Pár–Soksevits Dénes), MTA BTK TTI, Budapest, 2015, 126–136.
- [9] C. TÓTH Norbert: *Szabolcs megye hatóságának oklevelei II. (1367–1526)* (szerk.: C. Tóth Norbert), Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Múzeumok Igazgatósága, Budapest–Nyíregyháza, 2002.
- [10] C. TÓTH Norbert: *Ugocsa megye hatóságának oklevelei. 1290–1526*, MTA, Budapest, 2006.
- [11] *Corpus Juris Hungarici – Magyar Törvénytár (1000–1526)* (szerk.: Márkus Dezső), Franklin Társulat, Budapest, 1899.
- [12] *Corpus Juris Hungarici – Magyar Törvénytár (1526–1608)* (szerk.: Márkus Dezső), Franklin Társulat, Budapest, 1899.
- [13] *Corpus Juris Hungarici – Magyar Törvénytár (1608–1657)* (szerk.: Márkus Dezső), Franklin Társulat, Budapest, 1900.
- [14] *Corpus Juris Hungarici – Magyar Törvénytár (1657–1740)* (szerk.: Márkus Dezső), Frankli Társulat, Budapest, 1900.
- [15] *Corpus Juris Hungarici – Magyar Törvénytár (1740–1835)* (szerk.: Márkus Dezső), Franklin Társulat, Budapest, 1901.
- [16] *Corpus Juris Hungarici – Magyar Törvénytár (1836–1868)* (szerk.: Márkus Dezső), Franklin Társulat, Budapest, 1896.
- [17] *Diarium comitorum regni Hungariae, Posonii*, 1808.
- [18] *Documenta ad historiam familiae Batori de Ecsed spectancia I. Diplomata 1393–1540*, (szerk.: C. Tóth Norbert) Jóna András Múzeum Kiadványai 67, Nyíregyháza, 2011.
- [19] FRAKNÓI Vilmos: *Monumenta Hungariae Historica 3. Monumenta Comitatus Regni Hungariae 1. 1526–1536*, Budapest, 1874.
- [20] GECSÉNYI Lajos: *Győr vármegye nemesi közgyűlési és törvénykezési jegyzőkönyveinek regesztái II. 1617–1626*, Győr, 1995.
- [21] HENZSEL Ágota: *Szatmár vármegye közgyűlési jegyzőkönyveinek regesztái 1629–1634*, A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltár Kiadványai II. Közlemények 10, Nyíregyháza, 1996.
- [22] KÁLLAY István: *A Balassa család levéltára. Repertórium*, Levéltári leltárak 55, Budapest, 1972.
- [23] MAKSAY Ferenc: *A Csáky család levéltára. Repertórium*, Levéltári leltárak 29, Budapest, 1964.
- [24] MIHÁLYI János: *Máramarosi diplomák a XIV. és XV. századból*, Mayer és Berger Könyvnyomdája, Máramarosziget, 1900.
- [25] NEUMANN Tibor: *A Szapolyai család oklevéltára I. Levelek és oklevelek (1458–1526)*, MTA BTK TTI, Budapest, 2012.
- [26] NEUMANN Tibor: *Bereg megye hatóságának oklevelei 1299–1526*, A Szabolcs-szatmár-beregi Szemle Füzetek 3, Nyíregyháza, 2006.
- [27] PAP Gáborné: *A Forgách családi levéltár*, Levéltári leltárak 69, Budapest, 1977.
- [28] PITI Ferenc: *Szabolcs megye hatóságának oklevelei I.*, A Jóna András Múzeum Kiadványai, Szeged–Nyíregyháza, 2004.
- [29] PITI Ferenc–NEUMANN Tibor–C. TÓTH Norbert: *Szatmár megye hatóságának oklevelei (1284–1524)*, Nyíregyháza, Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat Múzeumok Igazgatósága, 2010.
- [30] SZAKÁLY Ferenc: *Am Tolna vármegye középkori okleveleiből megmaradt*

(Jog)források

- [1] *A magyar törvényhatóságok jogszabályainak gyűjteménye. I–V. kötet* (szerk.: Kolosvári Sándor–Óvári Kelemen), Budapest, 1885–1904.
- [2] *Anonymus: Gesta Hungarorum* (szerk.: Juhász, Ladislaus, ford. Pais Dezső), Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest, 1932.
- [3] *Árpádkori új okmánytár* (szerk.: Wenzel Gusztáv), Eggenberger, Budapest, 1873.
- [4] BAKÁCS István: *A Károlyi család nemzeti és főteli levéltára. Repertórium*, Levéltári leltárak 33, Budapest, 1965.
- [5] BAKÁCS István: *A Zichy család levéltára: Repertórium*, Levéltári leltárak 22, Budapest, 1963.
- [6] BAKÁCS István: *Az Esterházy család hercegi ágának levéltára*, Levéltári leltárak 2, Budapest, 1956.
- [7] BOROSY András: *Pest-Pilis-Solt vármegye közgyűlési iratainak regesztái. Igazságszolgáltatási iratok I. 1589–1660*, Pest Megyei Levéltári Füzetek 27, Budapest, 1998.
- [8] BORSA Iván: *A Balassa család levéltára 1193–1526*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1990.

- (1314–1525), Wosinszky Mór Múzeum, Szekszárd, 1998.
- [31] THALLÓCZY Lajos–BARABÁS Samu: *A Blagay család oklevéltára*, MTA, Budapest, 1897.
- [32] THALLÓCZY Lajos–Barabás Samu: *A Frangepán család oklevéltára II. (1454–1527)*, MTA, Budapest, 1913.
- [33] *The Laws of the Medieval Kingdom of Hungary 1301–1457. Decreta Regni Medievalis Hungariae 1301–1457*, (eds.: M. Bak, János–Engel, Pál–Ross Sweeney, James), Charles Schlacks jr., Salt Lake City, 1992.
- [34] TÓTH Péter: *Borsod vármegye közgyűlési és törvényszéki jegyzőkönyvei I. 1569–1578*, Borsodi Levéltári Füzetek 51, Miskolc, 2008.
- [35] TÓTH Péter: *Vas vármegye közgyűlési jegyzőkönyveinek regesztái II. 1601–1620, 1631–1641*, Vas megyei levéltári füzetek 5.
- [36] TRINGLI István: *A Perényi család levéltára 1222–1526*, MOL–MTA TTI, Budapest, 2008.
- [37] TURBULY Éva: *Zala vármegye közgyűlési jegyzőkönyveinek regesztái II. 1611–1655*, Zalaegerszeg, 1996.
- [38] VARGA Endre–VERES Miklós: *Bírósági levéltárak 1526–1869*, Akadémiai Könyvkiadó, Budapest, 1989.
- [39] WERBÓCZY István: *Hármaskönyv*, In: *Corpus Juris Hungarici* (szerk.: Márkus Dezső), Franklin, Budapest, 1897.
- [40] ZIMÁNYI Vera: *A herceg Batthyány család levéltára. Repertórium*, Levéltári leltárak 16, Budapest, 1962.

Adattárak

- [1] ENGEL Pál: *Magyarország világi archontológiája 1301–1457 I–II.*, História–MTA TTI, Budapest, 1996.
- [2] *Magyarország főispánjainak története 1000–1903* (szerk.: Medgyesi Somogyi Zsigmond), Budapest, 1902.
- [3] *Magyarország világi archontológiája (1458–1526) I. Főpapok és bárók*, (szerk.: C. Tóth Norbert–Horváth Richárd–Neumann Tibor–Pálosfalvi Tamás), MTA BTK TTI, Budapest, 2016.
- [4] *Magyarország világi archontológiája (1458–1526) II. A megyék* (szerk.: C. Tóth Norbert–Horváth Richárd–Neumann Tibor–Pálosfalvi Tamás–W. Kovács András), MTA BTK TTI, Budapest, 2017.
- [5] ZSOLDOS Attila: *Magyarország világi archontológiája (1000–1301)*, MTA TTI, Budapest, 2011.

Bódiné dr. Beliznai Kinga*
A bírói függetlenség és garanciái (1848–1948)¹

„A »bírói függetlenség«
 »bírói jellem« nélkül nem képzelhető.
 Bírói jellem »bírói meggyőződés« nélkül
 soha meg nem alakulhat.”
 (Simon Florent ügyvéd, 1865)²

Absztrakt

Tanulmányomban az 1869. évi IV. tc.-ben deklarált bírói függetlenség törvényi biztosítékait, illetve a jogintézmény szabályozásának és megítélésének változásait mutatom be. Az 1881. évi LIX. tc. értelmében egyesített Kúria első teljes tanácsülésén, 1882. január 2-án, Majláth György kúriai elnök megnyitó beszédében a bírói függetlenség elengedhetetlen követelményére utalva a következőket mondta: „Az [...], kinek mint a legfelsőbb bíróság tagjának szavazatától függ esetleg dönteni, élet, vagyon és becsület felett [...], kell, hogy mindenképp előtte magán vegyen erőt és leküzdje a szenvedélyt és indulatot, mely többé kevésbé minden ember keblében honol, kell, hogy e terem küszöbét átlépve mellőzze a nép, faj, vallás és politikai pártszínezet tekinteteit; kell, hogy kibontakozzék a rokonság, barátság és bajtárság köteleiből; kell, hogy érintetlenül hagyják az ígérő mosoly és könny, a térdre-hullás és a fenyegetés; nem szabad e mellett, hogy keble elfásuljon, de a peres ügyek elintézése alkalmával a tárgyilagosság oly színvonalára kell emelkednie, a hol a személy ködfátyolként elenyésszik és csak az ügy és csak a törvény álljon lelki szemei előtt. Ekkor ütötte meg a mértéket.”³

Az igazságszolgáltatás függetlensége ma is elsősorban a befolyásmentes ítélkezés és a pártatlan, lelkiismeretes bírói munka biztosítását jelenti. Ezzel összefüggésben nem annyira az a fontos, hogy egyszemélyi vagy testületi vezetés működik-e az igazságszolgáltatásban, hanem az, hogy a bírói karnak van-e lehetősége részt venni az őt érintő döntések meghozatalában. A függetlenséget elsősorban a döntéshozatali mechanizmuson keresztül lehet biztosítani.

Judicial independence and its guarantees (1848–1948)

* A szerző PhD habil. tanszékvezető egyetemi docens, Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Magyar Állam- és Jegtörténeti Tanszék; főtanácsadó, Kúria. A tanulmány a szerző álláspontját tartalmazza és az nem értelmezhető a Kúria állásfoglalásaként.

¹ A tanulmány a Kúria Werbőczy István Országbíró Kutatóintézetében folytatott „A bírói függetlenség intézményes garanciái” című részletes projekt keretében készült.

² FLORENT, Simon: *A referens bírákról és a bíraskodó referensekről*, Sürgöny, 1865/4490, 2.

³ *Jegyzőkönyv a magy. kir. Curiának 1882-ik évi január hó 2-én tartott teljes üléséről*, In: A m. kir. Kúriának és a m. kir. Kúria polgári szakosztályának az 1882–1890. években tartott teljes üléseiről készült jegyzőkönyvek, 2–3.

Abstract

In my study, I will present the legal guarantees of judicial independence declared in Act IV of 1869, as well as the changes in the regulation and perception of this legal institution. At the first plenary session of the Curia, which was united under Act LIX of 1881, in his opening speech on 2 January 1882, the President of the Curia, György Majláth, referring to the indispensable requirement of judicial independence, said the following: „The person [...] of whose vote, as a member of the supreme court, it may depend to decide, over life, property and honour [...], must above all things take upon himself the strength and overcome the passion and temper which are more or less in the bosom of every man, must, on crossing the threshold of this chamber, disregard the considerations of nation, race, religion, and political party; must unfold himself from the bonds of kinship, friendship, and comradeship; it must be untouched by smiles and tears, by knee-jerk reactions and threats; it must not be allowed to grow weary of its bosom, but in the conduct of litigation it must rise to a level of objectivity where the person is a veil of mist and the case and the law alone are before its eyes. That is when he meets the standard.”

The independence of the judiciary is still primarily about ensuring that judgments are free from influence and that judges work impartially and scrupulously. In this context, what is important is not so much whether the judiciary is run by a single person or by a body, but whether the judiciary has the opportunity to participate in the decisions that affect it. Independence can be ensured primarily through the decision-making mechanism.

Bevezetés

A 19. század első felében a bírói függetlenségre nézve az 1790/91:12. tc. rendelkezését tekintették irányadónak Magyarországon. E szerint az uralkodó elismerte, hogy a bíróságok „törvénnyel megállapított [...] szervezete királyi hatalommal nem fog megváltoztatni; sem a törvényes ítéletek végrehajtása parancsokkal gátoltni, sem hogy azt mások gátolják, megengedtetni nem fog; sem pedig a bíróságok törvényes ítéletei megmásítatni, vagy akár a királynak avagy valamely politikai kormányzéknek felülvizsgálata alá vonatni nem fognak”, valamint „a valláskülönbség nélkül választandó bírák az országnak érvényben álló, vagy ezután hozandó törvényei és bevett szokásai szerint tartanak törvényszékeket”.

Az ország közhivatalnokairól szóló 1848. évi XXIX. tc. rögzítette, hogy „a törvény útján kívüli elmozdíthatatlanság, egyedül az igazságszolgáltatásával megbízott bírói hivatalokra szorítottatik”.

Az októberi diplomához (1860) kapcsolódó, gróf Bernhard Rechberg miniszterelnökhöz írt legfelsőbb kéziratában Ferenc József deklarálta, hogy „az igazságügyi tárgyak és az igazságszolgáltatásra nézve Magyarországon elhatároztam a királyi Curiát az országbíró elnöklete alatt Pesten ismét helyreállítani”. Vay Miklóshoz intézett legfelsőbb kéziratában pedig úgy nyilatkozott, hogy „minekutána szándékom Magyarországon összes törvénykezési ügyét ismét ezen ország határai közé visszahelyezni, –

ennélfogva országbirám Nékem több alkalmas egyéniséget fog kijelölni a királyi Curia tagjaiul, kik elnöklete alatt más alkalmas egyéniségek közbejöttével mindenekelőtt a magyar igazságszolgáltatásnak szervezése felett tanácskozandván, ebbeli javallataikat magyar kir. kancelláriám útján haladéktalanul Elém terjesztendik”.⁴

1861. január 7-én kelt legfelsőbb kéziratával gróf Apponyi György valóságos belső titkos tanácsost „az országbirói méltósággal feldiszíteni, továbbá ugyancsak 1861. január 20-án, illetőleg márczius hó 29-én és 30-án kelt legfelsőbb határozményaival nagyméltóságú magyar királyi Hétszemélyes tábla, s váltóosztályának, valamint a tekintetes kir. ítélőtábla és váltófelügyelőknek többi elnökeit s előadó biráit kinevezni, végre 1861. évi április hó 2. napján [...] az addig létezett cs. kir. törvényszékek feloszlását és az alkotmányos hazai bíróságoknak visszaállítását elrendelni kegyeskedett.”⁵

A törvénykezést érintő változások kapcsán Deák Ferenc 1861. január 17-én Pest város közgyűlésén hangsúlyozta, hogy „az ország köztörvényhatóságainak törvényben gyökerezett önkormányzati joga, melynek lényegéhez tartozik az is, hogy önkebelében a bírói hatalmat szabadon választott bíróságai által gyakorolhassa”. Véleménye szerint „két fő elvet kell a törvénykezésnek célba vett átalakításánál szem előtt tartanunk. Egyik az, hogy nemzetünk a törvénykezésre nézve is minél előbb visszanyerje alkotmányos jogait; a másik az, hogy az átalakítás a magánosok jogviszonyai megzavarása nélkül történjék.”⁶

1861. február 1-jén megszűnt a bécsi *Oberster Gerichtshof* magyar osztálya. Az Ideiglenes Törvénykezési Szabályok kimondták, hogy „a volt magyar bíróságok visszaállíthatnak”. A Kúria ünnepélyes keretek között 1861. április 3-án ismét megkezdte működését.

A magyar kormány előtt az 1860-as évek elején nem kisebb feladat állt, mint az, hogy az osztrák neoabszolutizmus éveit követően új hazai jogrendszert teremtsen, amely alapjaiban és részleteiben is megfelel az akkori jogtudománynak és a hazai viszonyoknak.

1867 júniusában a képviselőház ülésén Horvát Boldizsár igazságügy-miniszter arról beszélt, hogy „a közigazgatás egyik ágában sem érezhető annyira a reform szüksége, mint az igazságszolgáltatás terén. Törvénykezésünk hiányai általánosan ismeretesek. E hiányoknak megvolt eddig azon mentségük, hogy az alkotmány nem volt

helyreállítva, hogy az országgyűlés nem élhett törvényhozási jogával. Midőn azonban az alkotmány visszaállított, [...] és az országgyűlés törvényhozói jogába visszahelyeztetett: e pillanattól fogva minden mulasztás saját erkölcsi reputationk rovására esnék.”⁷

A kiegyezést követően az Andrassy-kormány elsődleges feladata egy olyan államszerkezet kiépítése volt, amely szorosan kapcsolódik az Ausztriával fennálló viszonyhoz, valamint oltalmazza az 1848 előtti bírósági szervezet „maradványait”, és segíti beilleszkedésüket az új társadalmi rendbe, és új, korszerű intézmények létrejöttét is lehetővé teszi.⁸

Az 1868 decemberében kihirdetett polgári törvénykezési rendtartás – osztrák mintára – állította fel az új bírósági szervezetet. E szerint általános hatáskörű bíróságok voltak a városi (kerületi) bírók, a szolgabíró, a megyei és a városi törvényszékek, az ítélőtáblák és a Kúria, amely 1882-ig két tagozatban – Semmitűszék és Legfőbb Itélőszék – működött. Kivételes hatáskörben jártak el a vásárbíróságok, a kereskedelmi és váltótörvényszékek, a bányabíróságok, továbbá a választottbírók, valamint házassági köteléki perekben az egyházi bíróságok.

Mivel a közigazgatás és az igazságszolgáltatás szétválasztása még nem történt meg, a vármegyéknek, a szabad királyi városoknak és a kiváltságos kerületeknek mint a közigazgatási hatalom gyakorlóinak a hatáskörébe tartozott annak megállapítása, hogy a bíróságokon kikből és hány főből áll az eljáró ítélkező testület.⁹

Bár – ahogy Antal Tamás fogalmaz – „rést nyitott a közigazgatás és a bíraskodás elválasztását szavatoló 1869. évi IV. tc. közjogi pajzsán”, meg kell emlékeznünk a községi bíraskodásról, amelyet a szóbeli perek bíróságairól szóló 1836. évi XX. tc., majd az 1868. évi LIV. tc., végül a kisebb polgári peres ügyekben való eljárásról szóló 1877. évi XXII. tc. vezetett be és szabályozott.¹⁰ A községi bíraskodást Budapesten – a bírói hatáskörében a kerületi előjárótól független, de szolgálati tekintetben neki alárendelt – kerületi városbíró, a törvényhatósági jogú, a rendezett tanácsú és az egyéb szabad királyi városokban a közgyűlés által e jogkörrel felruházott közigazgatási tisztviselők, nagyközségekben a községi bíró, kisközségekben pedig az előjáróságot vezető bíró látta el.¹¹

⁷ Képviselőházi napló, 1865. IV. kötet, 1865. március 22.–július 2., Ülésnapok 1865–141, 265.

⁸ MÁTHÉ Gábor: *A magyar burzsoá igazságszolgáltatási szervezet kialakulása 1867–1875*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1982, 25.

⁹ HOMOKI-NAGY Mária: *A bírói felelősség az 1869:IV. tc. alapján*, Acta Universitatis Szegediensis, FORVM Acta Juridica et Politica, Szeged, 2017/1, 47.

¹⁰ ANTAL Tamás: *A magánjogi községi bíraskodás Magyarországon, különös tekintettel Hódmezővásárhelyre 1877–1944*. In: *A Hódmezővásárhelyi Szeremlei Társaság évkönyve 2011* (szerk. Kovács István–Presztóczi Zoltán), Innovariant Nyomdaipari Kft., Hódmezővásárhely, 2012, 25.

¹¹ Az 1911. évi polgári perrendtartás az önálló békebírói intézményt tulajdonképpen megszüntette

⁴ *Politikai Ujdonságok*, 1860/43, 675.; www.verfassungen.at/at-18/oktoberdiplom-handschreiben.htm.

⁵ *Jegyzőkönyve a kir. Curiának 1911. april hó 3-án – visszaállításának 50-ik évfordulója megünneplésére – tartott teljes üléséről*, In: A m. kir. Kúriának és a m. kir. Kúria polgári szakosztályának az 1909–1917. évben tartott teljes üléseiről készült jegyzőkönyvek, 306–307.; *Amtlicher Theil*, Wiener Zeitung, 1861/10, 141.

⁶ DEÁK Ferenc: *Azonnal átvegye-e Pest városa a törvénykezést?* In: Deák Ferencz beszédei, II. kötet, 1842–1861 (összegejtötte: Kónyi Manó), Franklin-Társulat Magyar Irod. Intézet és Könyvnyomda, Budapest, 1903, 533.

I. Az 1869. évi IV. tc. megalkotása

Ferenc József az 1869. április 20-ra meghirdetett országgyűlést megnyitó trónbeszédében (április 24-én) kiemelte, hogy „a jó, gyors és részrehajlatlan igazságszolgáltatás a rendezett államélet első kellékei közé tartozik”. A bírói hatalom gyakorlásával kapcsolatban a függetlenség elvének és garanciáinak megvalósításáról szöveg: „[...] szükséges, hogy egyrészt az, akire a nagy horderejű bírói hatalom gyakorlása bízva van, mind egyesek, mind a közhatalom irányában a függetlenség minden biztosítékával elláttassék, másrészt viszont mindenki biztosítva legyen a bírói hatalom túlterjeszkedése ellen. [...] Kormányom tehát javaslatokat fog Önök elé adni a bírói hatalom gyakorlásáról, s a bírói felelősségről. Ezzel kapcsolatban áll az első bíróságok szervezéséről szóló törvényjavaslat, amely arról intézkedik, hogy az elsőfolyamodású bírósági közegek állandó székhelyekhez legyenek kötve, s hogy e székhelyek a népesség, s a közforgalom igényeihez képest állapíttatván meg, mindazok, akiknek bírói segélyre van szükségük, azt biztosan és gyorsan feltalálhassák.”¹²

Az Andrássy Gyula elnökletével 1869. április 13-án ülést tartott minisztertanács a bírói hatalom gyakorlásáról szóló törvényjavaslat tervezetét egész terjedelmében egyhangúlag elfogadta, mindössze a 10. §-t egészített ki azzal, hogy a bíró nem lehet politikai lap szerkesztője sem.¹³

A törvényjavaslat tárgyalását az országgyűlés április 20-án kezdte meg, a képviselőház húsz, míg a főrendiház két ülésben foglalkozott vele; a vitában 116 képviselő vett részt aktívan, 278 felszólalással. A jogalkotói munkában tevékenyen szerepet vállaltak a vármegyék, az általános tárgyalás során 55, a részletes vitában 24 és a javaslat elfogadása után 8, azaz a szentesítésig összesen 87 kérelmet nyújtottak be az országgyűléshez.¹⁴ A viszonylag

rövid törvénytörvény az elvi háttér megalapozására és rögzítésére törekedett, a parlamenti vita így alapveti, alkotmányos kérdésekről szöveg.¹⁵

Bár az országgyűlés mindkét háza támogatta a bírói hatalom törvényi szabályozását, kérdésként felmerült, „kell-e elkülöníteni a justitiát a közigazgatástól?”,¹⁶ amely adódott abból, hogy a 19. század közepén a törvényhatóságok is rendelkeztek még a bíróválasztás, illetve a bíráskodás jogával.¹⁷ Ehhez kapcsolódóan élénk vita bontakozott ki a tekintetben, hogy a tradicionális bíróválasztást vagy az akkor már Európa számos országában alkalmazott kinevezést iktassa-e törvénybe a magyar országgyűlés. „Kérdés tehát, hogy melyik függetlenebb bíró: az-e, ki az igazságügyminisztertől, vagy az, ki a megye összes választóitól függ?”¹⁸

Horvát Boldizsár igazságügy-miniszter meglátása szerint „nem áll az, hogy a justitia a megyei attribútumok közé tartoznék, sőt a jogelmélet szerint oda nem is tartozhatik. Nem áll az, hogy a justitiát a megyei municipiumok keretében célszerűbben, helyesebben és jobban lehetne szervezni, mintha azt jogánál és kötelességénél fogva, maga az állam veszi át [...]. És [...] nem áll az [...], hogy a kinevezési rendszer megtámadja, veszélyezteti a szabadságot, hogy centralisatióra vezet, hogy bureaucratákat terem.”¹⁹

A harmadik fontos problémakör pedig az volt, hogy lehet-e az igazságszolgáltatás átalakítását, megújítását önmagában tárgyalni, illetve szabályrendszerét kidolgozni vagy pedig kizárólag a közigazgatás reformjával együtt.²⁰ Az országgyűlés tagjai között akadtak olyanok, akik e két terület együttes rendezése mellett szálltak síkra,²¹ míg mások úgy látták, hogy egyiket a másiktól függővé tenni helytelen lenne.

¹⁵ BARNA Attila: „*Messze ható gyökeres reform*”. *A bírói hatalom gyakorlásáról szóló törvény vitája az országgyűlésben (1869)*, In: *A bírói hatalom gyakorlásáról szóló 1869. évi IV. törvény cikk megalkotásának 150. évfordulója. A Kúria ünnepi teljes ülése és tudományos konferenciája, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2019, 52.*

¹⁶ *Plachy Tamás felszólalása*, Képviselőházi napló, 1869. II. kötet, 1869. június 15.–július 15., Ülésnapok 1869–36, 112.

¹⁷ BARNA *i.m.* 52–53.

¹⁸ *Hrabár Manó felszólalása*, Képviselőházi napló, 1869. II. kötet, 1869. június 15.–július 15., Ülésnapok 1869–37, 119.

¹⁹ *Horvát Boldizsár felszólalása*, Képviselőházi napló, 1869. II. kötet, 1869. június 15.–július 15., Ülésnapok 1869–42, 332.

²⁰ BARNA *i.m.* 53.

²¹ Rannicher Jakab például e tekintetben úgy fogalmazott, „igazságszolgáltatás és közigazgatás egymást feltételezik, egyenlő jelentőségűek, nem nélkülözhetik egymást, mint a két kar az egészséges, teljes erejével működő emberi testen. Rendezett közigazgatás hiányában a legjobb törvénykezés is minden lépten nyomon akadályokra, gátakra talál. Mit használ az igazságügyér erélye, mit a bíró függetlensége, bölcsessége és legbuzgóbb szolgálatkészsége, ha és míg a közigazgatás közegei tevékenységüket bénítani vagy legalább alaborként [kerékkötőként] (*a*

azzal, hogy a békebírókat a sommás perekre szorította, kinevezésük jogát pedig a belügyminiszterre ruházta. Ezzel teljes mértékben egyértelművé vált, hogy a községi bíráskodást végzők közigazgatási, és nem igazságügyi tisztviselők voltak. A községi hatóságok bíráskodási tevékenysége 1945-ig a már kialakult keretek között zajlott, érdemi változás csak 1950-ben, a tanácsok megszervezésével következett be: a községi bíráskodás intézményesen megszűnt. BEÉR János: *A községi bíráskodás ügyéről*, Állam és Igazgatás, 1966/2, 107.

¹² Képviselőházi irományok, 1869. I. kötet, Irományszám 1869–1., 1–3.

¹³ *Jegyzőkönyve a' magyar királyi ministertanács Budán a' magyar ministerelnökség helyiségében 1869. évi ápril hó 13. napján tartott értekezletének*. Minisztertanácsi jegyzőkönyvek 1867–1944. MNL OL K27 1869. 04. 13. (24. ülés), 17.

¹⁴ MÁTHÉ Gábor: *A bírói hatalom gyakorlásáról. Az 1869. évi IV. törvény megalkotása*, In: *A bírói hatalom gyakorlásáról szóló 1869. évi IV. törvény cikk megalkotásának 150. évfordulója. A Kúria ünnepi teljes ülése és tudományos konferenciája, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2019, 42.*

A törvényjavaslat 1869 nyarán „általánosságában és részleteiben” elfogadásra és július 15-én szentesítésre került.

II. A bírói függetlenség garanciái

A bírói hatalom gyakorlásáról szóló 1869. évi IV. tc. kimondta az igazságszolgáltatás és a közigazgatás szétválasztását.

Bár a törvény a bírói függetlenséget nem definiálja, „annál inkább körülbástyázza azt törvényes intézkedésekkel”. Vargha Ferenc koronaügyész úgy fogalmazott, hogy a bírói függetlenség „tehát adva van a kollektív tudatban épp úgy mint más erkölcsi s társadalmi javak és értékek, melyeket védenek a törvények, de azok lényegét fogalmilag nem határozzák meg”.²²

II. 1. Jogszabályokhoz való kötöttség

A bíró csak az érvényben lévő jogszabályok alapján gyakorolhatja bírói hatalmát: a törvények, a törvény alapján keletkezett és kihirdetett rendeletek és a törvényerejű szokás szerint tartozik eljárni és ítéletet hozni, azaz a szakbíró „minden lépését” a törvény szabályozza; ehhez járul, hogy „indokolnia kell minden határozatát, aminek harmóniában kell lenni a törvénnyel s meggyőződését is csak a törvényből merítheti, tehát a bíró független ugyan minden irányban, de annál szorosabb függésben áll a törvénnyel”.²³ Ez azt is jelenti, hogy a bírónak nem feladata az, hogy a jogot önállóan alkossa jogszolgáltatató működésében. A magyar bírakat nem illette meg az amerikai bírókat megillető azon jog, hogy a törvényt az írott alkotmánnyal összevetve, azt az alkotmányszerűség szempontjából felülbírálják (az amerikai alkotmány „*judge-interpreted law*”).

A bíró feladata a konkrét eset elbírálása és az általa megállapított tényállásra a tételes jogszabályt kell alkalmaznia. A tételes jogszabály mikénti alkalmazása pedig, a bírótól függ, pontosabban a bíró jellemétől, szaktudásától, általános műveltségétől, emberismeretétől, stb. (bírói mérlegelés).

Oberschall Adolf kúriai elnök 1906. április 24-én elmondott székfoglaló beszédében kiemelte: „A törvények helyes értelme a törvényt magyarázat minden eszközének igénybe vételével szabadabb szellemi tevékenység útján állapítandó meg, és a törvény alkalmazásánál is a bírónak nemcsak a törvényben a normális tényálladéokra megállapított jogszabályt, hanem minden egyes esetnek sajátosságait, ezeknek jogi jelentőségét, a jogrend célját és feltételeit kell figyelembe vennie. [...] a törvények ily szellemben való alkalmazásával sok

esetben meg fogjuk közelíteni a méltányosság eszméjét is [...]”.²⁴

Auer György királyi ügyész szerint a bíró „első és legfőbb parancsolója” a törvény, a bíró „semmiféle irányban sem lehet független a törvénytől, nem jogosult annak – meggyőződése szerint – hibás vagy hiányos rendelkezéseit belátása szerint korrigálni vagy kiegészíteni”.²⁵

Finkey Ferenc koronaügyész úgy foglalt állást, hogy a bírói függetlenség „biztosító szelepe” a bíró törvényhez kötöttsége, a törvény „a bíró szemében a legmagasabb fokú jogi fogalom, melynek hűséget esküdött”.²⁶

A jogszabályokhoz való kötöttség megszüntette a korábbi utasítadási jog szokását. A bíróságok felett a legfőbb felügyeleti jogot – igazságügy-minisztere útján – a király gyakorolta. Az igazságügy-minisztert csupán közigazgatási szempontból vett felügyelet illette meg a bíróságok felett, a bíraskodásban tehát nem vehetett részt, érdemi utasítási joga nem volt. Még arra sem utasíthatta az alsóbb fokú bíróságot, hogy valamely kérdésben a kialakult felsőbbbírói gyakorlatot nagyobb figyelemmel kísérje. De a bíró felett felügyeleti jogot gyakorolt saját ítélkező fórumának elnöke, valamint a szervezetben felette álló bíróság elnöke is, aki kisebb szabálytalanságokért őt rendreutasíthatta, megintette.²⁷

A bírák (és a bírósági hivatalnokok) feletti felügyeletet az egyik legnehezebben gyakorolható jognak tekinthető, hiszen a bírók ítélkező tevékenységüket minden más hatalmi ágtól függetlenül végzik, így „az adminisztratív hatóságnak minden beavatkozása könnyen annak sérelmével járhat”. A bírói függetlenség csak akkor érvényesülhet, ha az ítélkezés és a felügyeleti joghatóság teljes mértékben elkülönül egymástól. A felügyeleti jog gyakorlását megnehezíti adott esetben az is, hogy nem könnyű elhatárolni, hogy „hol ér véget a felsőbb bíróság bírói tevékenysége”, és, hogy hol kezdődik „az adminisztratív hatóság beavatkozási köre”.²⁸

A 19. századot megelőzően bevett gyakorlat volt, hogy a felsőbbbírók parancslevelekkel utasításokat adtak az alsóbb fokú bírónak, ami számtalan visszaéléshez vezetett. Az igazságszolgáltatás helyes mederbe történő terelését célozta II. Ferdinánd 1635:12. tc.-e, amely utalt arra, hogy „eddigelé igen sok akadály merült föl a miatt, hogy

²⁴ *Jegyzőkönyv a m. kir. Curia polgári és büntető szakosztályainak Budapesten 1906. évi április hó 24. napján tartott teljes (:össz:) üléséről*, In: A m. kir. Kúriának és a m. kir. Kúria polgári szakosztályának az 1906–1908. évben tartott teljes üléseiről készült jegyzőkönyvek, 361.

²⁵ AUER György: *A bírói függetlenségről*, Pesti Napló, 1928/29, 24.

²⁶ FINKEY Ferenc: *Bírói függetlenség – Betűzsarnokság*, In: Polner Ödön – Emlékkönyv. Dolgozatok Polner Ödön egyetemi ny. r. tanár születésének 70. évfordulójára, I. kötet, Szegedi Városi Nyomda és Könyvkiadó Rt., Szeged, 1935, 204.

²⁷ CSÁNK Béla: *A bírói függetlenség hazánkban és külföldön*, Urbányi István Könyvnyomdai Müintézete, Budapest, 1942, 212.

²⁸ REINER Ignác: *A bírói és ügyészi szervezet módosítása*, Jogtudományi Közlöny, 1890/37, 292.

szerező] feltartóztatni képesek?” In: *Képviselőházi napló*, 1869. II. kötet, 1869. június 15.–július 15., *Ülésnapok 1869–40*, 259.

²² VARGHA Ferenc: *A bírói függetlenség. 1. rész*, *Jogállam*, 1925/1–2, 1.

²³ VARGHA Ferenc: *A bírói függetlenség. 2. rész*, *Jogállam*, 1925/3, 88.

a felsőbb bírák a folyamodó fél kérésére, az alsóbb bírák ítélletét és végrehajtását, ellenkező parancsokkal igen gyakran, véglegesen és elstelve megszavarták, sőt magukat a bírakat is idézésekkel a törvény meghallgatására kényszergették”. Éppen ezért a törvénycikk úgy rendelkezett, hogy a jövőben „a felsőbb bírák az alsóbbakat a törvénytételben és ennek a végrehajtásában törvénytelen parancsokkal ne akadályozzák és ne háborgassák”.

1834. február 13-án a bíróságok rendezéséről szóló törvényjavaslatot tárgyaló kerületi ülés „a bírói parancsolatok” eltörléséről intézkedett, és azt javasolta, hogy a *renovatorio executorium* (ún. végrehajtásújító) utasításokat kivéve, a felek kérelmére *cum clausula salvificatoria* (felhagyási záradékkal) kiadott minden más bírói parancsot szüntessenek meg. Deák Ferenc ezzel kapcsolatban úgy nyilatkozott, hogy bár örömmel támogatja a bírónak címzett utasítások eltörlését, de szükségesnek látja „valamely intézetről gondoskodni, hogy a törvénykezési formalitást megsértő bíró ellen a hon polgára oltalomra találjon”.²⁹

A bíróságok belszerkezete és ügyrendtartása iránt kiadott 1853. május 3-i császári pátens³⁰ „a bírói hatóságok alárendeltségéről, ’s azoknál igazságügyek folyamatára felügyeletről” szólva úgy rendelkezett, hogy az elsőfolyamodású bíróságok (törvényszékek, járásbírák) a főtörvényszékek elnökének felügyelete alá tartoztak, a főtörvényszékeket pedig az igazságügy-miniszter alá rendelte. Kimondta, hogy az alárendelt bíróságok kötelesek a felettes törvényszék, illetve törvényszéki elnök utasításait pontosan teljesíteni, és „annak kívánságára, minden hivatalos ügyről fölvilágosítást és számot adni”. Hozzáfűzte azt is, hogy a legfőbb törvényszék „hivatva van, az első és második folyamodási bíróságoknak bírói tisztük gyakorlatában észrevett hiányait roszallani, s az ez iránti szükséges rendreutasításokat kibocsátani, s ha olly rendeletek forognak fen, mellyek hatályossága határain kívül esnek, az igazságügyi miniszter kellőleg tudósítani”.³¹

A Deák által megfogalmazott kívánalomnak az 1869. április 29-én a bírói ügyvitel tárgyában kiadott igazságügy-miniszteri rendelet tett eleget. Ennek értelmében a bíróságok felett „a legfelsőbb felügyeletet” az igazságügy-miniszter gyakorolta, aki szükség esetén – „a tapasztaltakhoz képest” – vizsgálatot rendelhetett el, vagy az ügyviteli szabályok betartása érdekében intézkedhetett. A felügyeleti jog nem terjedt és nem is terjedhetett ki a peres ügyek érdemébe való beavatkozásra, utasításadásra.

Az 1872-ben és 1874-ben kiadott szolgálati utasítások fenntartották az igazságügy-miniszter főfelügyeleti jogát, amelyet személyesen vagy megbízottjai útján gyakorolt. E jogszabályok szóltak a felügyeleti jog gyakorlásáról az igazságszolgáltatás, az ítélkezés tekintetében. E szerint az elsőfolyamodású bíróságok a királyi ítélőtáblának, illetve a Kúriának alárendelten végezték ítélkezési tevékenységüket. Az alsóbb fokú bíróságoknak a felsőbb fokú ítélkező fórumok határozatait foganatosítaniuk kellett, és az ügyvitel és az igazgatási teendők tekintetében azok utasításait kellett követniük. A felügyeleti hatóság utasításai azonban nem vonatkozhattak a bíró előtt elbírálásra váró ügy érdemére.³² A 4291/1891. I. M. E. számú rendelettel 1891. augusztus 19-én kiadott bírói ügyviteli szabályok új alaptételként fogalmazták meg, hogy a felügyeleti hatáskör gyakorlása nem sértheti a bírói függetlenséget. A felügyeleti hatóság nem befolyásolhatja és nem vizsgálhatja felül a bírónak a konkrét jogvitában a törvény, a rendeletek és a törvényes szokás alkalmazásával, mérlegelés útján meghozott döntését. Ebből következik az is, hogyha adott esetben nem lehetett megállapítani, hogy „hol kezdődik” a bírói függetlenség, illetve a felügyeleti hatáskör, akkor akár a felügyeleti jog sérelmével is, de a bírói függetlenség „javára” kellett az esetet eldönteni.³³

Az igazságügy-miniszter felügyeleti jogán a bíróságok általános működése felett az elkövetkezendő évtizedek bírói szervezeti törvényei és az 1936. évi III. tc., az új fegyelmi törvény sem változtattak. Osvald István kúriai elnök évről-évre beszédében arra hívta fel a figyelmet 1936 januárjában, hogy a bírónak „hivatása teljesítésénél még tudat alatt sem szabad olyan érzésének lennie, hogy az ügy érdemével való foglalkozásában a felügyelet vagy a főfelügyelet kedvét keresse vagy attól féljen”.³⁴ Így vélekedett Degré Miklós, a Budapesti Királyi Itélőtábla elnöke is, aki igyekezett eloszlatni azt „legmagasabb körökben, a legmagasabb műveltségi egyének között is” élő tévhiedelmet, hogy helye van „a közbenjárásnak” az ítélkezésben, hogy a bírót „akár magasabb helyről jövő ajánlással, akár barátsággal tisztének gyakorlásában befolyásolni lehet”. Mint mondta, „bármilyen előkelő egyén legyen is a közbenjáró, a leghatározottabban megtagadom a kérés teljesítését és megmagyarázom, hogy a bírót ítélkezésében befolyásolni nem lehet és én magam követnék el súlyos fegyelmi vétséget, ha bármelyik bírótársam figyelmét valamely folyamatban levő ügyre bármelyik fél érdekében felhívnam. Mert nem elég az, hogy a bíró független, nem kell megelégedni azzal, hogy megőrizzük függetlenségünket, de meg kell őrizni a függetlenség külső látszatát is.”³⁵

²⁹ DEÁK Ferenc: *A bírói parancsok eltörléséről*, In: Deák Ferenc beszédei. I. kötet, 1829–1847 (összegegyűjtötte: Kónyi Manó), Franklin-Társulat Magyar Irod. Intézet és Könyvnyomda, Budapest, 1882, 47.

³⁰ Magyarországot illető Országos Kormánylap, 1853/12, 399–401.; RGBl. 81/1853.

³¹ BALOGH Judit: *A felügyeleti vizsgálatok funkciója és módja a két világháború közötti magyar igazságszolgáltatásban*, In: Jogok és lehetőségek a társadalomban (szerk.: Karlovitz János Tibor), International Research Institute sro, Komárno, 2020, 9.

³² *Indokolás*, In: Képviselőházi irományok, 1887. XXVI. kötet, Irományszámok 1887–995, 30.

³³ KRENEDITS Ernő: *Bírói függetlenség és felügyeleti hatáskör*, Jogtudományi Közlöny, 1906/44, 376.

³⁴ *A kúria elnöke a bíró lelkiismeretéről és a bírák és ügyészek áthelyezéséről*, Az Est, 1936/5, 7.

³⁵ *Degré Miklós táblai elnök feltűnő beszéde a bírói függetlenségről*, Az Est, 1936/5, 7.

II. 2. *Bíróságokat megszüntetni és újakat felállítani csak törvény útján lehet*

Az 1869. évi IV. tc. értelmében „a törvényben meghatározott bíróságokat megszüntetni, vagy azokon kívül más bíróságot bármi szín és cím alatt felállítani, s a bíróságoknak a törvényben megállapított illetőségén vagy kerületén, ugyiszintén a bírák számán a törvényhozás útján kívül változtatni nem szabad”.

II. 3. *Bírói állások betöltése kinevezéssel*

A legtöbb külföldi államban meghonosodott gyakorlathoz hasonlóan az 1869. évi törvény szerint az ítélőbírákat az igazságügy-miniszter ellenjegyzése mellett, a király nevezte ki élethossziglan.

A törvényjavaslat tárgyalása során az ellenzék a választás gondolatát támogatta. A 19. századi szabályozást megelőzően választott és kinevezett bírákkal egyaránt találkozunk a magyar ítélkező fórumokon. A régi tradíció szerint a városi és megyei törvényszéki bírákat választották, rendszerint egy évre, és tisztségük általában nem volt meghosszabbítható. A 17. században az ország rendes bírát – kivéve a nádort – viszont kinevezte a király, méghozzá a hétszemélyes tábla és a királyi tábla előterjesztése alapján. A nádort és a királyt mint az ország legfőbb bíráját pedig az országgyűlés választotta.

A 19. században több más ország mellett Svájcban és az Egyesült Államokban egyaránt választás útján töltötték be a bírói székeket. Egy, Deák Ferenc által is támogatott javaslat egy akkortájt tervbe vett, de végül fel nem állított állambíróság jelöléséhez és ajánlásához kötötte volna a bírák kinevezésének jogát. Több olyan reformjavaslat is született, amely a bíróságoknál alakított jelölő bizottságokat és elnöki tanácsokat ruházta volna fel a jelölés jogával, míg a kinevezés joga a kormányt illette volna, azzal, hogy a jelölést nem vitatta volna.³⁶

A törvénytervezetet megismerve az ellenzék úgy vélte, hogy a bíróválasztási jog »elkobzása« a törvényhatóságok érdekeit sérti, sőt Ghyczy Kálmán kétszer is indítványozta – sikertelenül – a törvény tárgyalásának elnapolását azzal, hogy a kérdésre a törvényhatóságok rendezésével egyidejűleg térjen vissza az országgyűlés.³⁷ Az ellenzék álláspontját fogalmazta meg a képviselőház 1869. július 7-i ülésén többek között Jankovics Gyula, aki szerint „a függést leginkább azáltal mozdítjuk elő, ha a kinevezést az igazságügyminiszter kezébe tesszük le”. Jankovics kétségbe vonta azt a törvényjavaslat során többször hangoztatott véleményt is, miszerint a kinevezésnél „a bírák képességére jobban lehetne ügyelni”, mint a választásnál, mert „ott, hol az igazságügyminiszter úr több ezerre menő bírákat nevez ki, azok jellemét és tudományát, nézetem

szerint, nem tanulmányozhatja, mint képességüket sem”.³⁸

A főrendiház 1869. július 13-i ülésén Horvát Boldizsár igazságügy-miniszter érvelt a kinevezés mellett. A kormány azért támogatta, hogy „a bírák választási rendszere elejtessék, hogy se rokon-, se ellenszenv, se hála, se gyűlölet egyik vagy másik párt irányában, mely a bíró mellett vagy ellene küzdött, ne ingassa meg a bíró kezében azon mérleget, melynek döntő irányt csak a törvény és igazság adhat.” Utalt arra is, hogy ez az érv a kinevezési rendszer ellen is felhozható, hiszen „lehet mondani, hogy a parlamenti kormány, mely alakulásánál és természeténél fogva szintén pártkormány, a kinevezések körül a döntő súlyt, a döntő irányt saját pártérdekeitől fogja kölcsönözni; azonban ezen érv közelebről tekintve, nem állja ki a bírálatot. Mert, ha áll is az, hogy a parlamenti kormányt sok ízben politikai pártérdekek vezetik, ezen érdekek mindig országos érdekek [...] Csak ezen úton remél a kormány, minden pártérdeken fölülemelkedett és a jogtudomány színvonalán álló bírói kart teremthetni, és csak ily bírói kar számolhat a népnél bizalomra és tekintélyre, és csak ezen bizalom és tekintély erejével lesz képes a bírói kar a törvények iránti tiszteletet, a társadalomnak ezen sarkkővét, rendületlenül és sérthetetlenül fenntartani.”³⁹

Az 1869. évi IV. tc. értelmében bíró csak az a 26. életévét betöltött magyar állampolgárságú férfi lehetett, aki feddhetetlen jellemű, nem állt csőd vagy gondnokság alatt, beszélt a magyar nyelvet, rendelkezett a törvényben előírt elméleti és gyakorlati képzettséggel, és letette a bírói vizsgát. Bár az országgyűlés két háza a bírák kinevezését foglalta törvénybe mint a bírói függetlenség egyik biztosítékát, az elkövetkezendő években időről időre felmerült a kérdés, hogy ez valóban garanciát nyújt-e a pártatlan igazságszolgáltatásra. 1945 decemberében Vincenti Gusztáv, a Budapesti Ítéltábla alelnöke az Országos Bírói és Ügyészi Egyesület közgyűlésén tartott előadásában ezzel kapcsolatban arra hívta fel a figyelmet, hogy a bírói függetlenséget „kétségtelenül és nem is kis mértékben veszélyezteti az a körülmény, hogy az állások betöltése csaknem teljesen az államfő és a kormány elhatározásától függ, a bírói testületek jelölését pedig a kinevező hatalom szabad belátása szerint veszi figyelembe vagy hagyja figyelmen kívül”. Ez a helyzet ugyanis alkalmas volt arra meglátása szerint, hogy „a gyengébb jellemű bíró előbbrejutása érdekében a kormány kegyének a keresésére indítsa”. Ezt a vélekedést azonban nemcsak a magyar, hanem a külhoni bírói kar is osztotta, „a franciák külön műszóval is jelölték: *la crainte de ne pas monter*”.⁴⁰

II. 4. *Elmozdíthatatlanság és áthelyezhetetlenség*

³⁶ Ezekről az elképzelésekről részletesen lásd CSÁNK *i.m.* 36–39.

³⁷ JULIUS [Csillag Gyula]: *Az 1869/72-iki országgyűlés. Történeti visszapillantások*, Tettey Nándor és társa, Pest, 1872, 13.

³⁸ Képviselőházi napló, 1869. II. kötet, 1869. június 15.–július 15., Ülésnapok 1869–45, 424.

³⁹ Főrendiházi napló, 1869. I. kötet, 1869. április 24.–1870. augusztus 3., Ülésnapok 1869–15, 57–58.

⁴⁰ VINCENTI Gusztáv: *A bírói függetlenség II.*, Jogtudományi Közlöny, 1946/3–4, 45.

Az 1869. évi IV. tc. értelmében a bírót büntető vagy fegyelmi eljárás nélkül, akarata ellenére állásából nem lehetett elmozdítani. Az elmozdíthatatlanság mellett a bírói függetlenség garanciája az áthelyezhetetlenség is. A törvényesen kinevezett bírót tehát a törvényben meghatározott eseteken kívül csak saját akaratából lehetett székhelyéről más bírósághoz vagy más hivatalba áthelyezni vagy előléptetni. Az áthelyezhetetlenség alól kivételt képezett természetesen a bírósági szervezet változása, továbbá, „midőn a bíró családjának valamely tagja ugyanazon törvényszéknél alkalmazásban van vagy jön”.

II. 5. A bírák nyugdíjazása

A bírói elmozdíthatatlansággal szoros kapcsolatban áll a bírák nyugdíjazásának kérdése. A bírák 40 évi kötelező szolgálati idejük kitöltése előtt szolgálatképtelenségük külön megállapítása nélkül akarata ellenére nem voltak nyugdíjazhatók, a bizonyos életkort, a kúriai bírók és a velük egyenlő vagy magasabb rangú bírók a 70., a többiek a 65. életévüket még nem érték el.

Az 1912. évi LIV. tc. a polgári perrendtartásról szóló 1911. évi I. tc. életbeléptetéséről kimondta, hogy a kir. törvényszéknél vagy kir. járásbírósnál alkalmazott ítélőbíró a polgári perrendtartás életbelépését megelőző és azt követő egy-egy, összesen tehát két évi időtartamon belül más bírósághoz áthelyezhető. A bíró köteles volt áthelyezésének a hivatalos lapban való közzétételétől számított tizenöt napon belül nyilatkozni, ha az áthelyezést nem fogadja el. Aki az áthelyezést nem fogadta el, „állásáról lemondottnak tekintendő”. Az áthelyezés kérdésében az illető ítélőbíró valamennyi felügyeleti hatóságát meg kellett hallgatni. Ugyanazt az ítélőbíró e rendelkezés alapján csak egyszer lehetett áthelyezni, és az ekként áthelyezett ítélőbíró „szabályszerű” költözködési költségét meg kellett téríteni.

Bár már a törvényjavaslat tárgyalása során aggályosnak tartotta a Magyar Jogász Egylet és az Országos Bírói és Ügyészi Egyesület is ezt a rendelkezést, mivel álláspontjuk szerint sérti a bírói függetlenség elvét, becikkelyezésre került.

II. 5. 1. Kényszernyugdíjazás és áthelyezhetőség

Amikor az igazságügyi bizottság 1935. február 4-én megkezdte a bírói és az ügyészi fegyelmi felelősség szabályozásáról szóló törvényjavaslat tárgyalását,⁴¹ bár a jogalkotói szándékot szinte a jogászai kar egésze lelkesen üdvözölte, a szakmai érvek mellett komoly kételyek is megfogalmazódtak, mivel sajnálatos módon a tervezett rendelkezések némelyike a bírói függetlenség alapelveibe ütközött. Juhász Andor nyugalmazott kúriai elnök, aki 1935-ben a felsőház közjogi és törvénykezési bizottságának az elnöke volt, kijelentette, hogyha „ebből a törvényjavaslatból törvény lesz, akkor

⁴¹ A bírói fegyelmi felelősség 1936. évi szabályozásáról részletesen lásd BÓDINÉ BELIZNAI Kinga: *A bírák és a bírósági tisztviselők felelősségének szabályozása (1936)*, Kúriai Döntések, 2022/2, 301–311.

nálunk bírói függetlenségről, csak mint a múlt idők szép emlékééről lehetne beszélni”.⁴²

A javaslat egyik legvitatottabb pontja a kényszernyugdíjazásra vonatkozó intézkedés volt: fegyelmi eljárás nélkül is nyugdíjazhatja a fegyelmi bíróság azt a bírót, aki alkalmatlannak bizonyul állásának betöltésére, vagy magánéleti viselkedése nem egyeztethető össze a bírói működéssel. A másik aggályos rendelkezés szerint a mindenkori igazságügy-miniszter „tetszésétől függően” a fegyelmi bíróság áthelyezésre irányuló ítéleteinek foganatosítása. A javaslatot e tekintetben úgy módosították, hogy a fegyelmi bíróság által hozott ítéletet a miniszter „nem fokozhatja le” egyszerű javaslatná, hanem annak végrehajtásáról köteles gondoskodni.⁴³

Lázár Andor igazságügy-miniszter a *Budapesti Hírlap*ban megjelent cikkében a bírói felelősségről szóló törvényjavaslat és annak vitája kapcsán rögzítette, hogy „az igazságszolgáltatás jósága” különböző tényezők, „alkotmányjogi biztosítékok harmonikus összjátékának eredője”, amelyeknek csupán egyik eleme a bírói függetlenség, ehhez járul még a bíró szellemi és erkölcsi képessége, jogtudása, illetve köteleességérzete.

A fegyelmi áthelyezéssel, illetve a kényszernyugdíjazással kapcsolatban az igazságügy-miniszter hangsúlyozta, hogy ezekben a kérdésekben „nem politikai, hanem az igazságszolgáltatás kebelében alakított bírói fórumok döntenek”, az ítélőbírák felett általában a közvetlen magasabb fokú bíróságnál szervezett fegyelmi bíróság jár el, és érvényesül az az alapelv is, miszerint a fegyelmi bíróság tagjai hivatali rangban a fegyelmi felelősségre vont személy felett állnak. A bírói függetlenség érvényesülését biztosítja az a rendelkezés, amelynek értelmében a fegyelmi bíróságot annak az ítélkező fórumnak a keretében kell megalakítani, amelynek vezetője a fegyelmi felelősségre vont bíró vagy bírósági hivatalnok esetében a felügyeleti jogot gyakorolja. A fegyelmi eljárás megindítását illetően pedig a legfőbb felügyeleti hatóság, azaz az igazságügy-miniszter ad utasítást a közzévaló teendőket ellátó ügyészségnek.

Lázár Andor hozzátette még azt is, hogy a bíróság „minden függetlensége mellett sem független szervezet a nemzet életében”, mert a bírói hatalom „közös törzsből nőtt ki, amely törzset valaha tényleg s ma elméletben, a koronás király, mint százlombú fát tartott a kezében”.⁴⁴

Vargha Ferenc nyugalmazott koronaügyész és Nagy Emil korábbi igazságügy-miniszter a *Pesti Hírlap*ban fejtette ki nézetét a tervezettel kapcsolatban.⁴⁵ Nagy Emil a kényszernyugdíjazást a bírók zaklatásának nevezte. Vargha szerint rendkívül találó ez a hasonlat. Véleménye szerint az egész bírói testületet és nem csupán a

⁴² *Meg kell óvni a bírói függetlenséget*, Friss Ujság, 1935/36, 6.

⁴³ *Nagy harc indult meg a bírói függetlenségért*, Ujság, 1935/36, 2.

⁴⁴ LÁZÁR Andor: *Ősi alkotmányunk és a bírói fegyelmi törvényjavaslat*, Budapesti Hírlap, 1935/30, 1–2.

⁴⁵ VARGHA Ferenc: *Újfejta kényszernyugdíjazás és bírói függetlenség*, Pesti Hírlap, 1935/34, 4.; NAGY Emil: *Bírói függetlenség*, Pesti Hírlap, 1935/31, 4.

kényszernyugdíjazás alá vont bírót tartja folyamatosan „zaklatás alatt” a kényszernyugdíjazás lehetősége. Utalt az 1869. évi IV. tc.-re, amely a bírói függetlenség garanciáiként deklarálta a bíró elmozdíthatatlanságát és áthelyezhetetlenségét. Épp ezért tartotta nyugtalanítónak a javaslatban foglaltakat, jelesül azt, hogy az igazságügy-miniszter ügyészeinek közreműködésével valamennyi bíró ellen eljárást kezdeményezhet konkrét fegyelmi vétség nélkül is. Úgy gondolta, hogy a javaslatban megfogalmazott okok, amelyek alapján a kényszernyugdíjazás elrendelhető „csupa homályos, kontroverz, kétféleképp, sőt sokféleképp magyarázható feltétel” (a) a bíró működési körébe tartozó tennivalókban való állandó járatlanság; b) gyenge ítélőképesség, ha ezáltal állásban maradása a közszolgálattal szemben jogosan támasztható követelményeknek nem felel meg; c) ha életmódja vagy magaviselete az állásából folyó feladatok sikeres ellátására alkalmatlanná teszi).⁴⁶

Nagy Emil a törvényjavaslatnak a kényszernyugdíjazást szabályozó paragrafusai mellett az áthelyezésre irányuló szakaszait vizsgálta. A bírói függetlenség elvével nem tartotta összeegyeztethetőnek, hogy az igazságügy-miniszter a királyi ügyészség útján fegyelmi vétség nélkül és fegyelmi eljárásen kívül is kezdeményezheti a fegyelmi bíróságnál valamely bíró áthelyezését. Az új rendelkezés értelmében ilyen esetben a bíróság elnöke magához hívja az illető bírót, és közli vele, hogy amennyiben 15 napon belül nem kéri az áthelyezését, úgy megindul ellene az eljárás. Így, ha egy bíró „nem is követett el semmi olyat, amire azt lehetne mondani, hogy az fegyelmi vétség, vagyis teljesen ártatlanul és gyanútlanul, bírói függetlensége tudatában végzi a dolgát, legjobb tudása szerint, mégis egy szép napon, mint derült égből a villám, lecsaphat rá az a kedves felszólítás, hogy kérje áthelyezését, mert ellenesetben eljárás indul ellene”.⁴⁷

Nagy Emilhez csatlakozott az a bíró is, aki elfogadhatatlannak tartotta, hogy a fegyelmi bíróság „elkergethet” egy ítélőbírót azért, mert jó néhány ítéletét megváltoztatták, és „ebből az folynék, hogy az ítélőképessége gyenge”. A cikkíró példaként említette a Kúria „általános tiszteletben álló másodelnökét”, Töreky Gézá, aki büntető törvényszéki elnökként számos olyan ítéletet hozott első fokon, amelyet a Budapesti Királyi Ítéletábrla vagy a Kúria jogorvoslati eljárásban megváltoztatott vagy megsemmisített. „Hát akkor ezt a nagynevű bírót gyenge ítélőképesség címén egyszerűen el lehetne kergetni? Járatlannak lehetne minősíteni akár azt a kúriai bírót, aki szakít a Kúria addigi gyakorlatával, mert azt helytelennek tartja, és új megszöveget jelöl ki az ítélkezés számára [...]”⁴⁸

A kényszernyugdíjazással kapcsolatban az annak alapjául szolgáló „gyenge ítélőképesség” minden kétséget kizáró meghatározásának lehetőségét járta körül szintén a *Pesti Hírlapban* Juhász Andor nyugalmazott kúriai elnök. Mindössze egy konkrét ügy alapján nem állapítható meg véleménye szerint,

hogy a bíró ítélőképessége megfelelő-e vagy sem. Ez csak „annak a sorozatos megfigyelésnek az eredménye” lehet, vajon az ítélőbíró „a reabizott perek érdemében helyesen döntött-e, ennek megvizsgálása pedig – a fegyelmi vétségek minősülő flagrns törvénysértésektől eltekintve – a felügyelet számára tilos terület”. Juhász Andor felhívta a figyelmet arra is, hogy a bíró „érzékeny hírnevének” már maga a perbe fogás is ártana, de ennél súlyosabb hátrány lehet, hogy a jogkereső közönség bizalma is „alig térne vissza ahhoz a bíróhoz, akiről köztudomásúvá válik, hogy »gyenge ítélőképessége« miatt” indult ellene nyugdíjazási eljárás, még akkor is, ha utóbb a fegyelmi bíróság az indítványt elutasítja.⁴⁹

Az Országos Bírói és Ügyészi Egyesület Lázár Andor igazságügy-miniszterhez intézett beadványában ugyancsak összegezte észrevételeit és kifogásait. Az egyesület is nehezményezte, hogy a tervezet egyes rendelkezései – bár Lázár ezt minden egyes megnyilatkozásában cáfolta – nem tartották tiszteletben a bírói függetlenség elvét.

A közszolgálat érdekében való áthelyezés lehetőségének felvetését az egyesület „felesleges izgalmat keltőnek” vélte, mivel az 1912. évi VII. tc. „kielégítően intézkedett” erről a kérdéstről. Bár látszólag a bírói függetlenség védelmét szolgálja, mégis sérelmesnek látták a tervezet azon szakaszát, amely kimondta, hogy a fegyelmi bíróság jogerős határozatának az igazságügy-miniszterrel való közlésétől számított hat hónap elteltével nincs helye az áthelyezésnek. Ezzel sérelmet szenved ugyanis az alkotmányjogi elv, miszerint a jogerős bírói ítéletet feltétlenül végre kell hajtani. A beadvány ennek a paragrafusnak teljes elhagyását ajánlta.

Az egyesület nem tartotta elfogadhatónak a kényszernyugdíjazással kapcsolatos szabályozást sem. Mégpedig nemcsak a nehezen megfogható „gyenge ítélőképesség” kitétel miatt, hanem azért sem, mert, ha van is a bírói karnak egy-két olyan tagja, akinek „képessége a közszolgálat érdekeinek nem teljesen felel meg, ez csak annak a következménye, hogy az elmúlt időkben a közvetlen felügyeleti hatóságok javaslatait nem vették mindig figyelembe, és a kiválasztás sem volt mindig teljes értékű”.⁵⁰

A képviselőház igazságügyi bizottsága 1935. február 27-én tartotta következő ülését, ahol a törvényjavaslat eredeti szövegét a különböző fórumokon elhangzott észrevételeket megfontolva, több helyen módosították.

A kényszernyugdíjazás szabályozására nézve a bizottság arra jutott, hogy a törvényjavaslat eredeti szövegezése, amely „a járatlanságot” és „a gyenge ítélőképességet” elégségesnek tartotta a nyugdíjazáshoz, „olyan területre téved, amely már a bírói ítélkezés függetlenségét és szabadságát érinti, [...] és olyan általános jellegű meghatározást tartalmaz, amely visszaélésekre adhat okot”. A bíró idő előtti nyugdíjazására vonatkozóan a következő módosítást fogadták el: „Az 1912:VII. tc. 10. paragrafusában meghatározott korhatár betöltése előtt hivatalból nyugalomba helyezni, illetőleg

⁴⁶ VARGHA [1935] *i.m.* 4.

⁴⁷ NAGY *i.m.* 4.

⁴⁸ *A bírói függetlenség végzete*, Pesti Hírlap, 1935/32, 1–2.

⁴⁹ JUHÁSZ Andor: *A bírói fegyelmi törvényjavaslatról*, Pesti Hírlap, 1935/35, 5.

⁵⁰ *A Bírói és Ügyészi Egyesület a bírák fegyelmi felelősségéről szóló törvényjavaslatról*, Pesti Hírlap, 1935/30, 6.

végkielégítés mellett el lehet a szolgálatból bocsátani az ítélőbírót, ha hivatali kötelességének ellátására testi, elmebeli vagy más szellemi fogyatékoság miatt képtelen, vagy ha állását a törvény megszüntette. (1869. évi IV. tc. 17. §) [...] A bíróság ítélettel határoz, amelynek foganatosítása végett szükséges intézkedést nyomban a határozat jogerőre emelkedése után a főfelügyeleti jog gyakorlására hivatott miniszter teszi meg.⁵¹

Az igazságügyi bizottság 1935. május 31-i ülésén a bizottság tagjai úgy vélték, hogy a módosításokat követően az áthelyezés és a nyugdíjazás szabályozását „az eddigi jogállapothoz szabatosabban és a bírói érdekeknek megfelelőbben rendezi”, és immár a bírói függetlenség elvét is tiszteletben tartja, és annak érvényesülését nem gátolja a javaslat.

Az 1936. évi III. tc. értelmében, ha a fegyelmi eljárás során megállapítást nyert, hogy a fegyelmi felelősség alá eső, tényleges szolgálatban álló személy működése addigi székhelyén vagy alkalmazásában, illetve annak a bíróságnál vagy hatóságnál, amelynél addig működött, nem egyeztethető össze az igazságszolgáltatás érdekével, a fegyelmi bíróság feddésnek vagy pénzbírságnak fegyelmi büntetésül kiszabása mellett, valamint fegyelmi vétség megállapítása nélkül is ítéletben elrendelheti, hogy az illető addigi minőségében vagy addigi állásának „megfelelő fizetési csoportba vagy fizetési osztályba tartozó állásra az igazságügyminiszter által kijelölendő más székhelyre, illetőleg más bírósághoz vagy hatósághoz helyeztessék át”.

A törvény úgy rendelkezett, hogy az öregségi nyugdíj korhatár (1912. évi VII. tc. 10. §) elérése előtt „hivatalból nyugalomba lehet helyezni, illetőleg végkielégítés mellett el lehet a szolgálatból bocsátani az ítélőbírót [...], ha hivatali kötelességének ellátására testi, elmebeli vagy más szellemi fogyatékoság miatt állandóan vagy tartósan képtelen, vagy ha állását a törvény megszüntette”.

II. 6. Összeférhetetlenség

II. 6. 1. A politikai és a társadalmi összeférhetetlenség

A bírói állások kinevezés útján való betöltése mellett a bírói összeférhetetlenség szabályozása is a bíró „lefelé való függetlenségét” biztosítja. 1869 előtt az összeférhetetlenség eseteiről csak elvételre szóltak jogforrásaink, hiszen az ország rendes bírái, a vármegyei törvényszékek vezetői és a városi bírák egyaránt viseltek közigazgatási és politikai hivatalt is. A bírák így más foglalkozást is űzhettek, jogforrásaink csak az ügyvédi hivatástól tiltották el őket.

Az 1869. évi törvény részletesen szabályozta a politikai, a társadalmi, az anyagi és az ügy-összeférhetetlenség eseteit. E szerint a bíró nem lehetett egyszersmind a) országgyűlési képviselő; b) nem lehetett valamely politikai folyóiratnak sem tulajdonosa, sem kiadója sem szerkesztője; c) nem lehetett tagja valamely politikai vagy munkás-

egyletnek, illetőleg gyülekezetnek, nem vehetett részt azok gyűléseiben, „nem folyhat be sem közvetve, sem közvetlenül azok működésébe, s nem járulhat az ily egylet vagy gyülekezet határozatához vagy kérvényéhez”. A bíró nem lehetett egyszersmind gyakorló ügyvéd vagy ügynök, tanár vagy tanító. A bíró nem folytathatott kereskedést vagy iparüzletet vagy bármi oly foglalkozást, amely a bírói hivatal függetlenségével összeférhetetlen, vagy „mely által hivatalos kötelességei teljesítésében gátoltatnék”. Vagyonkezeléssel, számadással vagy hatóságok előtti képviseléssel járó gyámságot vagy gondnokságot a bíró csak akkor viselhetett, ha őt erre törvény vagy végrendelet kötelezte.

II. 6. 2. Az ügy-összeférhetetlenség

1869 előtti jogunk nem ismerte az együttalkalmazást kizáró rokonsági és sógorsági viszonyt, azt az 1869. évi törvényt követve, az 1891. évi XVII. tc. tartalmazta részletesen: „Ugyanazon bíróságnál sem ítélőbírói, sem bírósági hivatalnoki állásra nem alkalmazhatók: 1. fel- vagy lemenő ágban rokonok és sógorok; 2. az oldalrokonok unokatestvérig bezárólag; 3. azok, kik örökbecfogadó szülői és örökbecfogadott gyermekei viszonyban állanak; 4. az ítélőbíró vagy bírósági hivatalnok nejeinek fitestvére, vagy nőtestvéreinek férje.” A törvény kimondta azt is, hogy „Nem lehet ítélőbíró a kir. törvényszéknél vagy kir. járásbírósnál az, a ki a fölötte kir. ítélőtáblai elnökkel, járásbíró (albíró), a ki a fölötte törvényszéki elnökkel, kir. ügyész (alügyész), a ki a fölötte kir. főügyészszel” az előbbi pontokban „meghatározott viszonyok bármelyikében van.”

Az összeférhetetlenség kimerítő szabályozásának köszönhetően „ámbar a bíró nem tud egy pillanatra sem elszakadni a társadalomtól s a szociális milieutól, ami teljesen lehetetlen is volna, de bírói működésében kikapcsol minden külső tényezőt, ami az ítélet megalkotásában zavarná; s csak azokat az elemeket veszi fel a tudatba a bírói logika, melyek nélkülözhetetlenek a vitás kérdés megoldásához s melyek annak organikus részét alkotják”.⁵²

II. 6. 3. Az anyagi összeférhetetlenség

Az anyagi összeférhetetlenség tekintetében az 1869. évi IV. tc. kimondta, hogy a bíró „az állampénztárból húzza fizetését, és a törvényben meghatározott illetékek és díjakon kívül ingyen tartozik a feleknek igazságot szolgáltatni”. A bíró ezen túl a perlekedő felektől nem fogadhatott el semmiféle adományt, ajándékot vagy egyéb javadalmazást. Rögzítette azt is, hogy „a kinevezett bírónak megállapított fizetése le nem szállítható”.

II. 6. 3. 1. A bírói fizetés és a bírói függetlenség összekapcsolódása

A bírók és a bírósági személyzet járandóságait az elsőfolyamodású kir. törvényszékek és járásbírósnak életbeléptetéséről szóló 1871. évi XXXII. tc. iktatta törvénybe. A bírákat megillető fizetés és lakpénz Buda-Pesten magasabb, míg

⁵¹ Lényeges módosításokat fogadott el a Ház bizottsága a bírák áthelyezése és nyugdíjazása kérdésében, Pesti Hírlap, 1935/49, 2.

⁵² VARGHA Ferenc: *A bírói függetlenség. 1. rész*, Jogállam, 1925/1–2, 4.

vidéken alacsonyabb volt, amelynek oka a megélhetési viszonyok különbözőségében rejlett. A törvény nem állított fel fokozatokat a bírák és a bírósági hivatalnokok között, ugyanolyan mértékű fizetést állapított meg a bírákra és az albírákra, tekintet nélkül a képzettség fokára és a szolgálati időre.

A fizetési osztályok és fokozatok felállítását szorgalmazta az állandó pénzügyi bizottság az 1875. évi igazságügyi költségvetésről szóló jelentésében, mondván, hogy az minden bizonynal ösztönzőleg hatna a bírói pályára készülőkre.⁵³ A bizottság a képviselőház felé azzal a kéréssel fordult, hogy határozatban utasítsa az igazságügy-minisztert a fokozatos fizetési rendszer bevezetésére irányuló törvényjavaslat kidolgozására.⁵⁴ A javaslatot – amelynek nem titkolt célja a takarékoság volt – Perczel Béla igazságügy-miniszter 1875. novemberében terjesztette az országgyűlés elé. Az igazságügyi bizottság azonban nem támogatta, mivel álláspontjuk szerint az abban foglaltak az 1871. évi XXXII. tc. rendelkezéseibe ütköztek, és a bírói fizetések leszállítására törekedtek.⁵⁵ A bírói fizetések rendezése az 1880-as években került ismét napirendre, és az 1886. évi XXXIV. tc. a Budapesti Királyi Ítéltáblánál az első fizetési fokozatban 3000 forintban, a Marosvásárhelyi Királyi Ítéltáblánál pedig, 2500 forintban határozta meg a bírók hivatali fizetését.

Szilágyi Dezső igazságügy-miniszter 1890. áprilisában törvényjavaslatot nyújtott be a kir. ítéltáblák és a kir. főügyészségek szervezéséről. A bírói járandóságok megállapításánál két elvet tekintett irányadónak. Az egyik elv az volt, hogy a bírói nyugdíj alapját képező fizetés ugyanolyan mértékű legyen a fővárosban, mint vidéken, míg a másik, hogy a mindennapi megélhetés kiegyenlítésére a Budapesten alkalmazásban álló bírók helyi pótlékból részesüljenek. Ennek nyomán az ítéltáblák decentralizációját megvalósító 1890. évi XXV. tc. a kir. ítéltáblai elnök fizetését 6000 forintban állapította meg, amelyhez vidéken 1000 forint lakpénz, Budapesten pedig 2000 forint lakpénz és helyi pótlék járt. Az első osztályú tanácselnökök 5000 forintnyi fizetése vidéken 400 forint lakpénzzel, míg Budapesten 1000 forint lakpénzzel és helyi pótlékkal egészült ki. Az első osztályú bírák 3000 forint jövedelmükön kívül vidéken 300 forint lakpénzt, Budapesten pedig 600 forint lakpénzt és helyi pótlékot kaptak. A törvény kimondta azt is, hogy az ország területén működő tizenegy királyi ítéltáblánál alkalmazott tanácselnökök, bírák és elnöki titkárok „különböző országos öszlétszámba foglalandók”.

A bírói és ügyészi szervezet módosításáról szóló 1891. évi XVII. tc. az addig alkalmazott fizetési pótlékok egy részét megszüntette, ugyanakkor

kimondta, hogy bármely kúriai bírói címmel és jelleggel felruházott vidéki királyi törvényszéki elnök vagy királyi ítéltáblai címmel és jelleggel felruházott királyi törvényszéki bíró vagy járásbíró fizetése, ha tíz éven belül nem lép elő, tíz százalékkal és minden további öt év után öt százalékkal emelkedik.

Az újabb fizetésrendezés az állami tisztviselők, altisztek és szolgák illetményeinek szabályozásáról és a megyei törvényhatóságok állami javadalmazásának felemeléséről szóló 1893. évi IV. tc.-ben történt meg. Míg az 1890. évi XXV. tc. külön státuszba vonta a bíróságot, addig az új szabályozás – ellentmondva az 1869. évi IV. tc.-ben lefektetett, a közigazgatás és az igazságszolgáltatás szétválasztását kimondó alapelvvel – a bíróságot a közigazgatási tisztviselőkkel közös fizetési osztályokba sorolta. A törvény az állami tisztviselőkhez hasonlóan tizenegy fizetési osztályba sorolta a bíróságot: a Kúria elnöke a II., a Kúria másodelnöke a III., a kúriai tanácselnökök és a királyi ítéltáblák elnökei a IV., a kúriai bírók és a királyi ítéltáblai tanácselnökök az V., a Kúriához beosztott bírák, a királyi ítéltáblai bírák, a vidéki királyi törvényszéki elnökök, valamint a budapesti királyi törvényszéki alelnökök a VI., a kúriai elnöki titkár, a királyi ítéltáblai elnöki titkárok, a törvényszéki bírók, a járásbírók a VII.,⁵⁶ a kúriai tanácsjegyzők, a törvényszéki bírók és a járásbírók a VIII., a királyi ítéltáblai fogalmazók és az aljárásbírók a IX., a királyi ítéltáblai segédfogalmazók és a jegyzők a X., az aljegyzők pedig a XI. fizetési osztályba tartoztak. A fizetésrendezés az V–XI. fizetési osztályba soroltak fizetését érintette. A bírók fizetésükön kívül lakpénzre tarthattak igényt, valamint a budapesti és a fiúmei elsőfolyamodású bíróságoknál alkalmazott törvényszéki bírók és járásbírók 400 forint, az aljárásbírók pedig, 300 forint működési pótlékot kaptak. Bizonyos magasabb fizetési osztályokba kizárólag „érdemessége és alkalmazhatósága útján” juthatott a bíró. A jogalkotó ugyanakkor azokat a bíróságot sem kívánta megfosztani az előléptetés lehetőségétől, akik ugyan valamely magasabb állásra „kiválóan alkalmasnak és képesnek nem tartatnak”, de az anciennitás elvét szem előtt tartva, az ítéltáblákban eltöltött „kizárólag a rangsorban kifejezésre kerülő hosszabb szolgálati idejük” ezt indokolta.⁵⁷

1903-ban az állami tisztviselők, altisztek és szolgák illetményeinek újabb szabályozásáról szóló, osztrák mintára készült törvényjavaslat a fizetésemelés szükségességét többek között azzal indokolta, hogy „azok az okok, amelyek akkor a törvényhozást az illetmények javítására bírták, nem egy tekintetben

⁵³ *Az állandó pénzügyi bizottság jelentése az igazságügy-miniszter 1875. évi költségvetéséről*, In: Képviselőházi irományok, 1872. XXII. kötet, Irományszámok 1872–922, 35.

⁵⁴ Uo. 36.

⁵⁵ *Az igazságügyi bizottság jelentése a kir. bíróságoknál és ügyészségeknél alkalmazandó fizetési fokozatokról szóló törvényjavaslat tárgyában*, In: Képviselőházi irományok, 1875. IV. kötet, Irományszámok 1875–150, 228.

⁵⁶ A törvény 18. §-a szerint: „A kir. törvényszéki bírák, járásbírák [...] öszlétszámának egy ötödrésze a VII. fizetési osztályba tartozik. [...] Ezen állásokra való kinevezés azon átmeneti korlátozás alá esik, hogy a jelen törvény hatályba léptétől számítandó tíz év alatt minden évben csak az állások egy tizedrésze és az időközben megüresedett helyek tölthetők be.”

⁵⁷ *Indokolás „az állami tisztviselők, altisztek és szolgák illetményeinek szabályozásáról”* szóló törvényjavaslatához, In: Képviselőházi irományok, 1892. I. kötet, Irományszámok 1892–4, 24.

még nyomósabbakká lettek, és azt eredményezték, hogy az akkori csak részleges és szerény javítás már is hatását veszteni látszik. [...] az elmúlt évtized alatt a megélhetési viszonyok köztudomás szerint nemcsak nem enyhültek, hanem határozottan súlyosbodtak; és nemcsak, hogy nincs kilátás arra, hogy a viszonyok javulni fognak, hanem nem egy jelenség arra enged következtetést, hogy a kizárólagos fix pénzbeli járandóságra utalt osztályok közül azok, akik a megélhetés súlyosbodó terheit egyáltalán át nem háríthatják, nehéz idők elé néznek.”⁵⁸ A javaslat az elsőfolyamodású bírák addigi különös kedvezményeinek egy részét megszüntette, és őket a többi államhivatalnokkal egyenlő elbánásban részesítette.

Az előléptetés rendszerén is változtatott a tervezet. Míg az 1893. évi szabályozás szerint a bíró legfeljebb négy-öt év alatt bejutott az első fizetési fokozatba, addig az 1903. évi javaslat alapján tíz év alatt kerülhetett volna feljebb a ranglétrán. Számítások szerint ez azt jelentette volna, hogy tíz év alatt az állam minden egyes bírón közel 5000 koronát takarított volna meg a „fizetésemelés” révén, azaz évente minden bíró 500 koronát veszített volna a fizetések „emelésének” köszönhetően.⁵⁹

A javaslat nem foglalt egyértelműen állást abban a kérdésben, hogy az egyik fizetési osztályból a másikba való fokozatos előléptetés miként valósulhat meg. Nem határozott így abban sem, hogy a VII–IX. osztályokba való előléptetés az anciennitás vagy a képesség alapján történjen-e. Jogpolitikai szempontból a kortársak egyik megoldást sem tartották megfelelőnek. Ha ugyanis az anciennitás elvét fogadták volna el, akkor félt lett volna, hogy „az előléptetés biztos tudata és a táblabírói kinevezés csekély eshetősége kiül majd a bíróból minden ambíciót, hiszen csak annyit kell dolgoznia, hogy fegyelmi eljárás alá ne kerüljön”. Ha pedig a képesség elve az irányadó, akkor a kevésbé tehetséges bírót érheti sérelem, hiszen még akkor is, ha felsőbbírónak nem alkalmas, „rászolgált arra, hogy nehéz hivatásában eltöltött hosszú szolgálata után anyagilag jobban dotáltassék”.⁶⁰ És bármelyik megoldás is jönne szóba, az előléptetés csak akkor lehetséges, ha valamely bírói állás megüresedik. Ez pedig, kiszámíthatatlan, bizonytalan helyzetet teremt a bíró számára.

A törvényjavaslattal szemben felvetett súlyos kritikák hatására az igazságügyi kormányzat végül a fizetésrendezés elhalasztása mellett döntött.

Günther Antal igazságügy-miniszter 1907. november 5-én nyújtott be törvényjavaslatot a bírói és ügyészi szervezet módosításáról. Eszerint az elsőfolyamodású bírák anyagi helyzetének javítása úgy valósulna meg, hogy „a bírói [...] létszámot az egyes fizetési osztályok között a mainál sokkal kedvezőbb arányban osztja meg, és a bírának [...],

illetőleg az albírának [...] nagyobb részét magasabb t. i. a VII., illetőleg a VIII. fizetési osztályba emeli, és csak kisebb részüket hagyja meg mostani fizetési osztályukban, amivel a szolgálati idő méltányos figyelembe vételére módot nyújt.”⁶¹ A törvénytervezetet áttanulmányozva az idősebb bírák sérelmesnek találták, hogy a készülő szabályozásban nem esik szó a törvényszéki elnökökről, a címzetes táblabírakká előléptetett bírákról, de különösen arról a több száz bíróról, akik 18–20 évnyi szolgálat „jutalmául” már beléptek a VII. fizetési osztályba.⁶²

Az 1908. évi VI. tc. (a bírói és ügyészi szervezet módosításáról) a törvényjavaslatban foglaltaknak megfelelően állapította meg az elsőfolyamodású bíróságok összlétszámát, ugyanakkor megszüntette az aljegyzői állást, és valamennyi, a törvény hatályba lépését megelőzően kinevezett aljegyzőt – a törvény erejénél fogva – jegyzökké léptettek elő és a X. fizetési osztályba soroltak.

A bíróság tekintélyét csorbító és függetlenségét aláásó addigi rendszer megszüntetése érdekében bírák, de még az ügyvédek is szorgalmazták az automatikus előléptetés bevezetését. 1905-től kezdődően nem telt el év, hogy az Országos Bírói és Ügyészi Egyesület kongresszusa ne foglalkozott volna ezzel a kérdéssel. 1908 júniusában, amikor a bírósági szervezettel kapcsolatos törvény előkészítése zajlott, Grecsák Károly, az Egyesület elnöke memorandumot nyújtott át Günther Antal igazságügy-miniszternek. Az emlékirat részletes javaslatot fogalmazott meg az automatikus előléptetés bevezetését és gyakorlati megvalósítását illetően.⁶³ A miniszter azonban az indítványt elutasította, jóllehet a rendszer már hatékonyan működött más országokban (például Poroszországban⁶⁴).

II. 6. 3. 2. A bírák mellékfoglalkozása és a bírói függetlenség

A bírák anyagi helyzetének javításával összefüggésben felmerült a bírák mellékfoglalkozásának kérdése is. Az 1869. évi IV. tc. bírói összeférhetetlenséget rendező paragrafusai (8–13. §) kimondták, hogy az ítélőbíró nem folytathat olyan foglalkozást, amely nem fér össze a bírói hivatal függetlenségével, illetve a bírói állás méltóságával. 1917 elején, amikor az országgyűlés a bírói hatalom gyakorlásáról, illetve a bírói szervezet reformjáról szóló törvénytervezet kidolgozásán fáradozott, ugyanezt az álláspontot követte.

⁶¹ *Indokolás „a bírói és ügyészi szervezet módosításáról” szóló törvényjavaslathoz*, In: Képviselőházi irományok, 1906. XIX. kötet, Irományszámok 1906–621, 4.

⁶² *A bírák fizetésrendezése*, Budapesti Hírlap, 1907/282, 16.

⁶³ *A bírósági szervezet*, Budapesti Hírlap, 1908/147, 8.

⁶⁴ Richterbesoldungsgesetz vom 29. Mai 1907, amelynek 7. §-a kimondta, hogy a bírónak törvényes igénye van arra, hogy fizetésemelésben részesítsék, és biztosította az elsőfokú bíróságok bírokat, hogy a legmagasabb fizetési fokozatot huszonegy év elteltével, a törvény erejénél fogva automatikusan elérjék. CSÁNK *i.m.* 60.

⁵⁸ *Indokolás „az állami tisztviselők, altisztek és szolgák illetményeinek újabb szabályozásáról” szóló törvényjavaslathoz*, In: Képviselőházi irományok, 1901. XXV. kötet, Irományszámok 1901–318, 55–56.

⁵⁹ *A budapesti bírák és jegyzők fizetésrendezése*, Jogtudományi Közlöny, 1903/8, 61.

⁶⁰ Uo. 62.

Grecsák Károly, az Országos Bírói és Ügyészi Egyesület elnöke ezzel szemben úgy vélekedett, hogy időszerű lenne „az összeférhetetlenség mai merevségének enyhítése”, és a bírói karból választott testület esetenként dönthetne arról, hogy az ítélembíró vállalhat-e vagy sem mellékfoglalkozást. Az előzetes mérlegelés és a jóváhagyás biztosíthatná, hogy a bíró a mellékfoglalkozás folytatása mellett is függetlenül ítélkezzen.⁶⁵ Grecsák felvetése azonban nem nyert egyhangú elfogadásra. Osvald István, a Budapesti Királyi Ítéletábla tanácselnöke éppen hogy óva intett attól, hogy a bíró számára megnyíljon a lehetőség mellékkereset szerzésére. Szerinte a bíró foglalkozása nem alkalmas arra, hogy „az erejét másutt is érvényesíthesse”. A bírónak „folyton tanulnia kell, hogy az eléje kerülő ügyet megérthesse és megoldhassa, élete [...] folytonos töprengés. Vannak tiszteletreméltó kivételes egyéniségek, akik rendes munkájukon kívül egyéb munkához is hozzájutnak, itt is csupán a tudományos élet terén”. A mellékkereset „rés lehet, amelyen át a bíróhoz férhetnek”.⁶⁶

1918 tavaszán a Magyar Jogász Egylet úgy fogalmazott, hogy „a mai fizetések mellett a bírói karnak alkalmas tagokkal való kiegészítése a jövőben legyőzhetetlen akadályokba fog ütközni, sőt a fiatalabb bírói gárda tehetségesebb része is kénytelen lesz elhagyni azt a pályát, mely a létminimumot sem biztosítja”.⁶⁷

Az 1919. március 6-án kihirdetett, az ítélembírák és államügyészek illetményeiről szóló 1919. évi XXVII. néptörvény deklarálta a bírák és az ügyészek külön státuszát. A néptörvény hat fizetési csoportba sorolta a bíróságot, a fizetések a korábbiakhoz képest valamennyi fizetési csoportban emelkedtek. Az új szabályozás megszüntette annak a lehetőségét, hogy valamely bíró alkalmazásának helyén az ítéletáblai vagy a kúriai bírói cím és jelleg adományozásával előlépjen. Ez a fajta előléptetés tulajdonképpen feleslegessé is vált, mivel a bíró a magasabb fizetést az egyes fizetési csoportokon belül is elérhette a fizetési fokozatokban történő előléptetéssel. Megvalósult a három évenkénti automatikus előléptetés is, amely az első négy fizetési csoporton belül meghatározott fizetési fokozatokban érvényesült.

A néptörvény végrehajtását azonban a Berinkey Dénes vezette kormány függőben tartotta azzal az indokolással, hogy a külön státusz megvalósítása törvényhozási feladat. Az illetmények utalványozása csak a Közigazgatási Bíróságnál történt meg, a többi bíróságnál erre 1919. március 21-ig nem került sor.⁶⁸ A kormány nem léptette életbe az illetményrendezést, hanem az 1919. október 21-én kelt 5437/1919. M. E. számú rendelettel csak új, ún. átmeneti pótlékokat biztosított az ítélembírák és az államügyészek számára.

II. 6. 3. 3. Az 1920. évi státustörvény

A bíró erkölcsi és anyagi függetlenségének biztosítását célozza a külön státus.⁶⁹ „A kir. ítélembírák és a kir. ügyészek illetményeiről” címet viselő törvényjavaslat indokolása úgy fogalmazott, hogy „azt a nagy és nehéz feladatot, mely általában, de különösen most, a közelmúltban pusztulásra kárhóztatott jogrend helyreállításánál és a jogbiztonságnak újból való megszilárdításánál a bíróságokra hárul, csak erkölcsileg és anyagiilag független és így minden befolyástól mentes bírói kar oldhatja meg”.⁷⁰ A javadalmazás tekintetében azonban a javaslat teljesen kielégítő megoldást nem adhatott. „Éppen azért azt a módot választotta, hogy egyrészt az illetmények megállapítását külön táblázatba foglalta, amely a rendszer érintése nélkül bármikor megváltoztatható, másrészt fenntartotta az ítélembírák [...] igényét mindazokra a pótlékokra, segélyekre és egyéb mellékilletményekre, amelyekben az állami tisztviselők általában részesülnek”.⁷¹ A bírói és ügyészi állásoknak – a javaslatban foglaltak szerinti – javadalmazása az államkincstárnak évi öt millió korona költségtöbbletet jelentett.

Az 1920. szeptember 4-én kihirdetett és életbe léptetett a kir. ítélembírák és a kir. ügyészek státusáról szóló 1920. évi XX. tc., az ún. státustörvény 1. §-a kimondta, hogy „az ítélembírák és az ügyészek kivételnek az állami tisztviselők részére megállapított fizetési osztályokból és külön fizetési csoportokba soroztatnak”. Az ítélembírákat (és az ügyészeket) hat fizetési csoportba sorolták:

Az első fizetési csoportba tartozott: a járásbíró (vezető járásbíró), a törvényszéki bíró, a telekkönyvi betétszerkesztő bíró és az ügyész (vezető ügyész); a második fizetési csoportba tartozott: az ítéletáblai bíró, a törvényszéki tanácselnök, a törvényszéki elnökök kétharmada, a járásbíró elnöke és alelnöke, a központi telekkönyvi hivatal elnöke, a főügyész-helyettes, az ügyészségi elnök és alelnök; a harmadik fizetési csoportba tartozott: a kúriai bíró, az ítéletáblai tanácselnök, a törvényszéki elnökök egyharmada, a budapesti törvényszék másodelnöke, a budapesti központi járásbíró elnöke, a koronaügyész-helyettes, a főügyész, a budapesti királyi ügyészség elnöke, két főügyész-helyettes és a közigazgatási bíró; a negyedik fizetési csoportba tartozott: a kúriai tanácselnök, az ítéletáblai elnök, a budapesti ítéletábla alelnöke, a Budapesten elhelyezett három törvényszék elnöke, a főudvarnagyi (az állami zárlati) bíróság elnöke, a budapesti főügyész, a közigazgatási bírósági tanácselnök és a szabadalmi tanács elnöke; az ötödik fizetési csoportba tartozott: a Kúria másodelnöke, a budapesti ítéletábla elnöke, a koronaügyész és a Közigazgatási Bíróság másodelnöke; a hatodik fizetési csoportba tartozott: a Kúria elnöke és a Közigazgatási Bíróság elnöke.

⁶⁵ JUSTUS: *A bírák mellékfoglalkozása*, Jogtudományi Közlöny, 1917/8, 69.

⁶⁶ OSVALD István: *A bírák anyagi helyzete*, Jogtudományi Közlöny, 1918/23, 178.

⁶⁷ *A bírói szervezet reformja*, Budapesti Hírlap, 1918/96, 9.

⁶⁸ *A külön státus*, Jogtudományi Közlöny, 1919/14, 113.

⁶⁹ ALFÖLDY Dezső: *A külön bírói státus jelentősége*, Jogtudományi Közlöny, 1946/23–24, 324.

⁷⁰ *Indokolás „a kir. ítélembírák és a kir. ügyészek illetményeiről” szóló törvényjavaslatához*, In: Nemzetgyűlési irományok 1920, III. kötet, Irományszámok 1920–86, 212.

⁷¹ Uo. 1920–86, 213.

Az új szabályozás szerinti illetményeket 1920. július 1-jével kapták kézhez a bírók és az ügyészek. Míg a bírák kezdő fizetése (első fizetési csoport első fokozat) évi 7400 korona, addig a Kúria másodelnökének, a budapesti ítélőtábla elnökének és a Közigazgatási Bíróság másodelnökének 28 000 korona, a Kúria elnökének és a Közigazgatási Bíróság elnökének pedig 32 000 korona volt.

Bár a törvény elsődleges célja a bírói fizetésrendezés volt, a kortársak úgy vélekedtek, hogy a bírók és az ügyészek továbbra sem tudtak javadalmazásukból megélni.⁷² Tomcsányi Vilmos igazságügy-miniszter a javaslat tárgyalásakor utalt arra, hogy az az érdekeltek bevonásával, kívánságaiknak megfelelően került kidolgozásra. Hozzátette azt is, hogy „ami ezekből a kívánságokból teljesíthető volt, azt teljesítettük és az én tudomásom szerint az érdekeltek evvel a javaslattal is úgy vannak, hogyha nem is elégíti ki őket teljesen, nem is teljesíti minden reményüket, mégis örömmel fogadják”.⁷³

Új intézkedés volt a státustörvényben, hogy a háromévi várakozási időt a két alsó fizetési csoportban egy évvel le lehetett rövidíteni az ítélőbíró „tevékenységét közvetetten tapasztalatból ismerő bírósági [...] testületek véleménye” alapján.

A törvény megszüntette az ítélőtáblai, illetve a kúriai bírói cím és jelleg adományozásával történt előléptetés lehetőségét. Az alkalmazás helyén történő előléptetést szolgálta viszont a tanácselnöki állások és különösen a vidéki törvényszéki elnökök egyharmadának a harmadik fizetési csoportba sorolása, továbbá a második fizetési csoportba sorolt járásbírói állások.

A bírák fizetésük mellett lakáspénzre is igényt tarthattak úgy, hogy az egyes fizetési csoportokba tartozó bírókat bizonyos fizetési osztályokba tartozó állami tisztviselőkkel vette »egy tekintet alá« a törvény.

A státustörvény ugyan megszületett, de nem orvosolta a bírói kar megélhetési nehézségeit, amelynek köszönhetően az 1920-as években a bírói javadalmak kérdése továbbra is napirenden maradt. 1921-ben az 31.235/1921. I. M. VIII. számú rendelet az állami tisztviselők és egyéb alkalmazottak mellett a bírói karra is kiterjesztette a túlmunka díjazását.⁷⁴ 1927 novemberében pedig a kormány megállapította a köztisztviselők, a bírók és az ügyészek új illetményeit,⁷⁵ amelyek a korábbi évekhez képest némileg emelkedtek, de a háború előtti fizetések vásárlóértékének felét így sem haladták meg.⁷⁶

⁷² SORIX: *A kir. ítélőbírák és a kir. ügyészek státusáról szóló 1920. évi XX. tc.*, Jogtudományi Közlöny, 1920/18, 144.

⁷³ Nemzetgyűlési napló, 1920. IV. kötet, 1920. július 22.–augusztus 19., Ülésnapok 1920–85, 430.

⁷⁴ LUDWIG Rezső: *Bírói túlóradíj*, Jogtudományi Közlöny, 1921/4, 110.

⁷⁵ ANTAL Tamás: *A Szegedi Királyi Itélőtábla története 1921–1938 között. Fejezetek a Szegedi Itélőtábla történetéből III.* Budapest–Szeged, Országos Bírósági Hivatal–Szegedi Itélőtábla, 2017, 28.

⁷⁶ A bírói fizetésrendezésről részletesebben lásd BÓDINÉ BELIZNAI Kinga: „Hogy a minimumra legyen szállítva a bíróhoz való hozzáférés esélye”.

III. A bíró függetlensége önmagától

1934 januárjában Juhász Andor a Kúrián mondott ényvitó beszédében egy osztrák bíró szavait idézte, miszerint „a bírói függetlenség tulajdonképpen a legkínosabb függést jelenti, nevezetesen a bírónak saját lelkiismeretétől való függését. Sokkal nehezebb ugyanis saját lelkiismeretünk kétségeit leküzdeni, mint a főnök utasításait híven teljesíteni.”⁷⁷

König Vilmos budapesti ügyvéd megfogalmazásában: „Az igazságszolgáltatás [...] egy nagy függőségi veszélynek van kitéve és ez akkor áll elő, ha a bíró nélkülözi a lelki függetlenséget. A bírói minősítés egyik természetes és elementáris feltétele, hogy az igazságszolgáltatására hivatott egyén képes legyen magától minden affektust távol tartani. Az indulat elhomályosítja a tények megismerését, az azoknak tulajdonítandó jelentőséget és az igazságos megoldáshoz vezető utakat. A lobbanékony, gyűlölködésre hajló, akaratos, irigy ember nem alkalmas a bírói tevékenységre. Csak a jó ember lehet igazságos; aki bírói széket elfoglalja azzal a gondolattal, hogy a hatalom az ő kezébe van letéve, rosszabb minden antiszociális embernél, mert ez utóbbi mindig a helyzetből folyó kényszernek van kitéve. Aki nem képes a teljes lelki egyensúly magaslatára emelkedni és ennek fennforgását meggyőzően az előtte állók tudatába átvinni, uzurpálja helyét. A bírónak mindig szem előtt kell tartania, hogy mindenki, aki elé kerül, a legfájdalmasabb áldozatot hozza, mikor jogát, azt, amit igazságnak érez, aláveti egy idegen ember akaratának.”⁷⁸

Juhász Andor kúriai elnök 1931-ben a Kúria ényvitó teljes ülésén tartott megnyitó beszédében az 1931. január 1-jén hatályba lépő, a törvénykezés egyszerűsítéséről szóló 1930. évi XXIV. tc. kapcsán kitért a bíró „belső” függetlenségének, elfogulatlanságának követelményére is. Elengedhetetlennek tartotta, hogy „a bíróban a jogi képesítés mellett hiánytalanul meglegyenek a bírói tiszt gyakorlásához megkívánt emberi tulajdonságok is. Jó bíró csak sokat tapasztalt, bölcs észjárású, embertársai sorsát szíven viselő, derült kedélyű, becsületos, erkölcsös, jó ember lehet. A jogi tudás magasabb mértéke nem pótolja a bíróban

A bírói fizetésrendezés és a bírók anyagi függetlensége 1869–1920, Állam- és Jogtudomány, 2018/2, 22–25.; Uő: *A bírói kar „szorongatása” az 1920-as években*, In: Zinner 70. Egy élet az (i)gazságszolgáltatás kutatásának szolgálatában (szerk.: Fodor Veronika–Gecsényi Patrícia–Hollósi Gábor–Kiss Dávid–Ráczné Baán Krisztina–Rácz János), Magyar Napló Kiadó–Írott Szó Alapítvány, Budapest, 2018, 396–403.; Uő: *Sind Richter bestechlich? Materielle Unabhängigkeit der Richter in Ungarn (1870–1920)*, Rechtsgeschichtliche Vorträge 74. ELTE Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2017, 1–31.

⁷⁷ Dr. Juhász Andor a bírói függetlenségről, Jogtudományi Közlöny, 1934/2, 10.

⁷⁸ KÖNIG Vilmos: *A bírói hatalomról*, Jogtudományi Közlöny, 1925/21, 162.

nélkülözhetetlen emberi jellemvonások egyikének vagy másikának a hiányát.⁷⁹

1945-ben Vincenti Gusztáv mindezt úgy értékelte, hogy a bíró „lelki függetlenségét veszélyeztető tényezők között bizonyára a legnagyobb hatásúak egyike az, ha a bíró vagyon és jövedelem tekintetében annyira kedvezőtlen helyzetbe jut, hogy a maga és családja létfenntartását sem látja biztosítva. Ma tagadhatatlanul ilyen helyzetben vagyunk. A bírói testület jól tudja, hogy ez, mint a veszített háborúnak terhes következménye, az egész magyar társadalmat közösen sújtja és a közös teher reá eső részének a viselésétől nem is akar mentesülni, de fájdalmasan érint, hogy éppen ezekben a nehéz időkben történt vele szemben olyan intézkedés, amely a tisztviselőtársadalom többi részének a helyzetéhez viszonyítva is jóval hátrányosabb helyzetbe hozta, mint amilyenbe idáig volt. A bírák és ügyészek külön státusának a megszüntetése volt ez az intézkedés.”⁸⁰

IV. A bírói függetlenség csorbulása 1945 után

1945 után az egypártrendszer kiépítésével és az állami élet totális átalakításával egyidejűleg sor került a bírói kar függetlenségét garantáló jogszabályok megszüntetésére, valamint a bíróságok személyi állományának megváltoztatására. A folyamat korai eleme volt a bírók áthelyezését kizáró szabály hatályon kívül helyezése és a bírók elmozdítása állásukból.⁸¹

IV. 1. Létszámcsökkentés az igazságszolgáltatásban

„Az igazságügyi szervezetnek a közvéleményt érdeklő kérdései között talán egy sincsen, amelyet többet emlegetnének, mint a bírói függetlenség kérdését. És talán olyan sincsen, amelyre vonatkozóan az összes vélemények a közvetlenül érdekelt testület körén belül és azon kívül annyira megegyeznének, amennyire [...] az egész nemzetnek közmeggyőződésévé vált az, hogy a bírói függetlenség a pártatlan igazságszolgáltatásnak és az ezzel védett jogoknak, köztük a polgárok szabadságjogainak egyik legfőbb, legerősebb, de mindenesetre nélkülözhetetlen biztosítója. A bírói függetlenség szükségességének és fontosságának a kérdésében nem is merült fel véleménykülönbség, azt [...] mindenki, az egyébe felfogásbeli vagy akár világnézeti ellentététől függetlenül axiómának fogta el.” – mondta Vincenti Gusztáv 1945. december 1-jén az Országos Bírói és Ügyészi Egyesület közgyűlésén.⁸²

⁷⁹ A felsőbbbíróságok évnyitó ülése, Pesti Hírlap, 1931/5, 19.

⁸⁰ VINCENTI Gusztáv: *A bírói függetlenség II.*, Jogtudományi Közlöny, 1946/3–4, 47.

⁸¹ HARMATHY Attila: *Jogrendszerünk átalakulásáról*, In: Tanulmányok a 65 éves Lenkovich Barnabás tiszteletére (szerk.: Keserű Barna Arnold–Kőhidi Ákos), Eötvös József Könyv- és Lapkiadó Bt.–Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kara, Budapest–Győr, 2015, 158.

⁸² VINCENTI Gusztáv: *A bírói függetlenség I.*, Jogtudományi Közlöny, 1946/1–2, 10.

Előadásában részletesen fejtegette a bírói függetlenséget ért hátrányos változásokat. Beszért arról, hogy 1945 júniusában a közszolgálati illetmények és nyugellátások rendezésének hatályát kiterjesztették a közszolgálatban foglalkoztatottakkal együtt a bírákra és az ügyészekre is (2.500/1945. M. E. számú rendelet), ami tulajdonképpen egyet jelentett a külön bírói státus felszámolásával. Kitért az 538/1945. M. E. sz. rendeletre, amely jelentősen módosította az 1869. évi törvény politikai összeférhetlenségre vonatkozó rendelkezését. Az új szabályozás értelmében a bíró „meggyőződésből” tagja lehetett politikai pártoknak vagy szervezeteknek, „a demokratikus pártok gyűlésein” megjelenhetett, a pártban vagy szervezetben azonban tisztséget nem vállalhatott. Valentiny Ágoston igazságügy-miniszter szerint a módosítás a bírónak egy „indokolatlan tilalom alól történő felszabadítását” jelentette,⁸³ jöllehet a politikai összeférhetlenséget a bírói függetlenség komoly biztosítékaként értékelte a 19. századi jogalkotó.

Révész T. Mihály értékelése szerint Valentiny nyilatkozatai arra utaltak, hogy az intézkedést nem „a bírák integritása elleni merényletként”⁸⁴ tervezték a döntéshozók. Az igazságügy-miniszter a Kúria 1945. május 4-i teljes ülésén arról beszélt, hogy azok a bírák, akik „tovább szolgálják az igazságszolgáltatás nagy és szent ügyét, igyekezzenek beleilleszkedni az új helyzetbe”. Hozzátette azt is, hogy a bíró „ne vesse bele magát teljes lendülettel a politikai élet hullámzásába”, de ismerje meg „a társadalom kialakulására ható erőket, nehogy újra áldozatul essen saját elképzeléseinek”.⁸⁵

Mindazonáltal 1945-ben úgy tűnt, hogy „a hatalom új szereplői” valamiféle bizalmatlansággal viseltetnek az igazságot szolgáltató bírákkal szemben.⁸⁶ Ennek jele lehetett a közalkalmazottak igazolásáról szóló 15/1945. M. E. számú rendelet is, amelynek alapján „minden tényleges szolgálatban álló vagy tényleges szolgálat teljesítése végett visszarendelt nyugállományú közalkalmazottat igazoló eljárás alá kell vonni annak megállapítása végett, hogy az 1939. évi szeptember hó 1. napját követőleg tanúsított magatartása sértette-e a magyar nép érdekeit”. A rendelet anyagi és eljárási jogi kérdésekben is tartalmazott ellentmondásokat, hiányos és nehezen értelmezhető rendelkezéseket. Az ellentmondások feloldására a közalkalmazottak igazolását a korábbinál átfogóbban szabályozó 1.080/1945. M. E. számú rendelet tett kísérletet.

A magyar nép érdekeit sértő tettek kellett tekinteni azt, ha a közalkalmazott nyilas vagy más fasiszta jellegű párt vagy mozgalom tagja volt, azok célkitűzéseit támogatta, a háborúba való belépést, illetve a háborúban maradás céljait helyeselte. A

⁸³ Uo.

⁸⁴ RÉVÉSZ T. Mihály: *A bírói függetlenség elvi és gyakorlati kérdőjelei a háború utáni Magyarországon (1944–1948)*, Jogtörténeti Szemle, 2020/3, 20.

⁸⁵ A demokrácia új szelleme valóban függetlenné teszi a bírót – mondotta Valentiny Ágoston igazságügyminiszter a Kúria teljes ülésén, Magyar Nemzet, 1945/5, 23.

⁸⁶ RÉVÉSZ i.m. 21.

közalkalmazottaknak nyilatkozniuk kellett politikai magatartásukról, a népellenes jogszabályok végrehajtása során kifejtett cselekedeteikről. A nyilatkozatban valótlán adatok feltüntetése vagy valós tények elhallgatása nyugdíjigény nélküli azonnali elbocsátást vont maga után.⁸⁷

Az igazságügy területére központilag illetékes bizottság 1945 áprilisában kezdte meg működését, elnöke Ries István volt. Az igazolások azonban nem a várt eredményt tükrözték, mivel az eljárás alá vont bírák több mint 90%-a tovább folytathatta munkáját. Az igazságszolgáltató tevékenységet nyomon követő kormányzati szervek mindezzel együtt úgy vélték, hogy a bírói kar „mindennapos munkájában, ítéleteiben nagy gyakorisággal nem reflektál a jogkeresők sokasága igazságérzetére”, ezért többségük „nem szolgálja a demokrácia érdekeit”.⁸⁸

Ennek köszönhetően erőteljes előkészületek folytak „a demokratikus rend szempontjából használhatatlanok” eltávolítására, ekként a bírói kar létszámának csökkentésére. E kérdés rendezését az államháztartás egyensúlyának helyreállítása érdekében szükséges egyes rendelkezések tárgyában kiadott 5.000/1946. M. E. számú rendelet foglalta magában. E szerint a közszolgálati alkalmazottak létszámát oly mértékben kellett csökkenteni, hogy az egyes tárcák körében az alkalmazottak száma ne haladja meg az adott tárca körében az 1937/38. költségvetési évben alkalmazottak számának 90%-át. A tényleges szolgálatból el kellett bocsátani azokat, akiknek a működése az ország „demokratikus szellemű újjáalakítását” nem szolgálta, de azokat is, akik „a hivatalukkal járó feladatok kifogástalan elvégzéséhez szükséges rátermettség vagy szorgalom hiánya miatt szolgálatukat a megkívánt mértékben nem látják el”.

A bírói létszámcsoökkentés megvalósítására bizottságot állítottak fel. A napilapok csak elvéve adtak hírt „az igazságszolgáltatás szerveinél tisztogató” bizottságok munkájáról, az elbocsátandó személyek névsoráról (B-lista).⁸⁹ 1946

⁸⁷ BENCZE János: *Kényszerített bíró urak. A Pécsi Királyi Törvényszék és a Pécsi Megyei Bíróság történetéből 1915–1960*, Pro Pannónia Kiadói Alapítvány, Pécs, 2010, 70.

⁸⁸ RÉVÉSZ i.m. 21.

⁸⁹ Magyarországon ezt megelőzően már kétszer volt B-listázás, az egyik az első világháborút követően, a másikat pedig az 1934. évi I. tc.-kel rendelték el, ez utóbbi azonban nem érintette a bírákat és az ügyészeket.

1921-ben a nemzetgyűlés június 7-i ülésén Hegedüs Loránt pénzügyminiszter arról beszélt, hogy „minden ministerium meg fogja állapítani az A. és B. listát. Az A. lista azt jelenti, hogy míg Magyarország csonka, mennyi tisztviselőre van szüksége, a B. pedig azt jelenti, hogy mennyi nem kell.” In: Nemzetgyűlési napló, 1920. X. kötet, 1920. május 20.–június 10., Ülésnapok 1920–203, 481.

Az első világháború után a tervek között először nemcsak A- és B-, hanem C-lista is szerepelt. Hasonlóképp 1946-ban, amikor elkészült „a létszámapasztásról szóló rendelet” tervezete, az a hír járta, hogy nemcsak két, hanem három csoportba osztják a közalkalmazottakat. Az A-

decemberében a *Magyar Közlöny* adta közre azoknak a bírónak és ügyészeknek, valamint bírósági titkároknak, jegyzőknek és aljegyzőknek a listáját, akiket az 5.000/1946. M. E. számú rendelet 4. §-ának (2) bekezdése alapján alakult igazságügyi bizottságok az igazságügyi tárca ítéletáblai és államügyészi szakain végrehajtott létszámcsoökkentés során állásukból elbocsátottak.⁹⁰ A rendelet végrehajtása során összesen 86 530 közalkalmazottat bocsátottak el, köztük 390 bírót és ügyészt.⁹¹

IV. 2. A bírák áthelyezésének szabályozása 1948 után

1948. január 9-én jelent meg a *Szabad Népben* Feri Sándor írása *Bírói függetlenség – vagy bírói felelőtlenség* címmel, amelynek apropója az volt, hogy Ries István igazságügy-miniszter „olyan törvényjavaslat készítésére adott utasítást, amely felüggeszti az ügyészi és bírói kar tagjainak elmozdíthatatlanságát és áthelyezhetetlenségét biztosító törvény hatályát”. A hír nyomán pedig „máris egymásután állnak elő a jogászság »előkelőségei«, a bírói függetlenség védelmére”.⁹² Úgy vélte, hogy a tervezett törvénymódosítás „sokkal inkább fogja siettetni bírúink átnevelődését, mintha továbbra is a szép szó, a felháborodás hatálytalan eszközeivel kísérletezgetünk”. Hozzáfűzte azt is, hogy az a bíró, aki „nem hajlandó, vagy nem tud demokratikus ítéleteket hozni, nem maradhat meg a bírói székben, vagy legalább is olyan beosztást kell neki adni, ahol »belső meggyőződésének« csak minimális szerep jut”.⁹³

Egy nappal később, január 10-én, Rákosi Máttyás a Magyar Kommunista Párt funkcionáriusainak tartott gyűlésen kijelentette, hogy a bíróságokat, amelyek „oly gyakran hoznak felháborító és a demokráciára szégyenletes ítéleteket, az idén szemügyre fogjuk venni, és intézményesen gondoskodunk arról, hogy az új magyar szellem közéjük is teljes erővel benyomuljon”. Ennek nyomán jelentős mértékben felgyorsult az 1946-ban megindult folyamat, a bírói kar tagjainak

listára kerültek volna azok, akik politikailag megbízhatók és szakszerűség szempontjából nincs ellenük kifogás, tehát maradhattak volna állásukban. A B-listára kerültek volna azok, akiket az államháztartás egyensúlyba tétele érdekében el kellett volna ugyan bocsátani állásukból, de szükség esetén egy éven belül visszahívhatók lettek volna. A C-listára pedig azok kerültek volna, akiket mindenféleképpen elbocsátottak volna. A különböző csoportokba történő beosztás alapjául a politikai megbízhatóság, a szakértelem, illetve a szociális viszonyok szolgáltak. *Lesz A-lista, B-lista és C-lista. Elkészült a létszámapasztásról szóló rendelet tervezete*, Kossuth Népe, 1946/67, 2.; A-, B- és C-lista lesz, Világ, 1946/254, 4.

⁹⁰ Magyar Közlöny, 1946/288, 1–2.

⁹¹ BENCZE i.m. 75.

⁹² FERİ Sándor: *Bírói függetlenség – vagy bírói felelőtlenség*, Szabad Nép, 1948/6, 3.

⁹³ Uo.

lecserélése.⁹⁴ A készülő jogszabály megteremtette az eltávolítás, valamint az utánpótlás lehetőségének biztosítását is.

Az ítéldbírák áthelyezésének, úgyszintén az ítéldbírák és az államügyészégi tagok végelbánás alá vonásának átmeneti szabályozásáról szóló 1948. évi XXII. törvény kimondta, hogy – 1949. december 31-ig – az igazságügy-miniszter a főfelügyelete alatt álló bármely bíróság bíráját (kivéve a Kúria elnökét és másodelnökét, továbbá az ítéltábla elnökét és alelnökét), annak beleegyezése nélkül is, más bírósághoz áthelyezheti. A törvény indokolása szerint az ítéldbírák áthelyezhetetlenségének ideiglenes felfüggesztése jelentősebb szervezeti változások alkalmával korábban is felmerült. A jogalkotó „a végbement területi változásokra és a demokratikus átalakítás szempontjaira” hivatkozással tartotta szükségesnek a bíró – egyszeri – áthelyezésének lehetőségét, annak akarata ellenére. Az indokolás szerint az áthelyezési jog gyakorlásának határidőhöz (1949. december 31.) kötése a bírói függetlenség „elvi elismerését és fenntartását” jelenti.

A törvénytervezetről 1948 februárjában a *Szabad Nép* Hajdu Gyula igazságügyi államtitkárt kérdezte. „A törvényjavaslat elkészítését – mondta Hajdu – a bírói kar egy részének a demokráciához való köztudomásúan passzív magatartása tette szükségessé. Kettős célt szolgál: egyrészt a demokrácia életébe beilleszkedni nem tudó és ahhoz ellenségesen viszonyuló ítéldbírákat semlegesíti, másrészt fontos bírósági posztokra lehetővé teszi szakképzett és demokratikus felfogású bírák behelyezését.”⁹⁵

A javaslattal kapcsolatos aggályait emlékirat formájában juttatta el az Országos Bírói és Ügyészi Egyesület Ries István igazságügy-miniszterhez. Az egyesület egyértelműen úgy látta, hogy „nincs semmi, ami jobban veszélyeztetné a bíraskodás szabadságát, mint a miniszter kizárólagos akaratától függő, s előzetes fegyelmi vagy ehhez hasonló érvényű eljárás nélkül történő végelbánás- és áthelyezésjog”. Úgy fogalmaztak, hogy az áthelyezés és a nyugdíjazás „puszta” lehetősége is alkalmas arra, hogy a bírót „megfélemlítse, állandó zaklatásszerű állapotban tartsa, a hivatalos eljárásban szükséges biztonságérzetét elveszítse”. Az egyesület álláspontja szerint, ha elvéve akadt is olyan bíró, aki „a demokrácia szempontjáról megfeledkezett”, ez kisebb baj, mintha „támfalában rendítik meg a bírói függetlenség alkotmányos szabadságot, rendet, békét, biztonságot, szociális megértést tükröző épületét”. A jogkereső közönség érdekét szem előtt tartva maguk is úgy vélték, hogy „az ítékezés szabadságának palástja” alatt a bírói függetlenség nem fordulhat át felelőtlenséggé. Véleményük szerint felelősségteljes bírói kar állítható fel, ha a kiválasztás elve „helyesen,

következetesen és befolyásmentesen” kerül alkalmazásra, és a képzettség, az elméleti, illetve a gyakorlati felkészültségen túl meggyőződnek a bírói székért folyamodó „jellemsszilárdságáról és demokratikus érzületéről” is.

A kormányzati szándékot méltányolva, miszerint „egyes bírák a demokrácia szempontjából kifogásolható ítélezést ne folytathassanak”, csak olyan megoldást talált elfogadhatónak az egyesület, amely enyhíti azt a bírói függetlenség felfüggesztésével járó hátrányt, hogy a bíró „bizonyos időn át állandó bizonytalanságban és félelemben lesz, attól tartva, hogy ítéletét demokráciaellenesnek fogják minősíteni, ami reá nézve súlyos következménnyel jár”. Ez a bírákat – fogalmazott az egyesület – sok esetben „habozóvá fogja tenni és nem ritkán késleltetni fogja az ügyek elintézését”.

Az emlékiratban foglaltakból érdemes még kiemelni, hogy a később törvénybe foglalt 1949. december 31-ig terjedő átmeneti idő helyett, az egyesület az 1948. december 31-ig terjedő – hat hónapnyi – időtartamot javasolta és látta indokoltnak a szükségesnek mutatózó áthelyezések és végelbánás alá vonások foganatosítására.⁹⁶

A törvényjavaslatot egy hónap leforgása alatt megtárgyalta és megszavazta az országgyűlés. A részletes vita hozzászólói közül Orbán Lászlót, a koalíciós pártok „vezérszónokát” idézzük, akinek 1948. március 5-i felszólalása jól mutatja a korszak szellemiségét, igazságszolgáltatásról alkotott vélt vagy valós képét, de véleményt formált a fegyelmi törvény akkortájt tervbe vett módosítását illetően is. A képviselő meglátása szerint a tervezet „jelentős lépés előre igazságszolgáltatásunk demokratizálódása irányában”. Úgy fogalmazott, „a magyar demokrácia tengerében a reakció szigetként áll az igazságszolgáltatás területe. Bíróságaink jelentékeny része kínai fallal vette körül magát, kínai fallal bástyázták körül a bíróságokat, hogy oda a demokráciának még csak a szele se tudjon behatolni”. Úgy vélte, hogy a törvény ugyan „nem dönti le a bíróságaink köré emelt kínai falat, de komoly rést üt rajta, és ezen a résen végre valahára a demokrácia friss levegője beáradhat majd igazságszolgáltatásunkba”.⁹⁷

Részletesen foglalkozott a jobboldal részéről elhangzott ellenvetésekkel, és kitért az Országos Bírói és Ügyészi Egyesület által megfogalmazott aggodalmakra és észrevételekre is. Mindezeket visszaautasítva, többek között azt igyekezett bizonyítani, hogy a tervezet nem sérti a bírói függetlenség alapelvét. Egy másik vitás kérdés kapcsán – „ha valamelyik bíró nem volt nyílas, még nem jelenti azt, hogy demokrata volt” – Töreky Gézára utalt példaként. Mint mondta, „Töreky köztudomásúlag szintén nem volt nyílas, sőt elítélt nyílasokat, kemény ítéleteket is hozott nyílasokkal szemben, ez azonban azt jelenti-e, hogy Töreky is demokrata volt? Úgy hiszem, ezt senki sem merné

⁹⁴ ZINNER Tibor: *Gyorstalpaló tanfolyam. A Büntetőbírói és Ügyészi, majd Bírói és Államügyészi Akadémia története előzményeivel és következményeivel* (szerk.: Bódiné Beliznai Kinga), Nemzeti Emlékezet Bizottsága, Budapest, 2023, 54. (megjelenés alatt).

⁹⁵ *Törvényjavaslat a bírák és ügyészek áthelyezéséről. Módosítják a bírói fegyelmi eljárást is*, *Szabad Nép*, 1948/29, 2.

⁹⁶ HAJDU Gyula: *A bírák áthelyezésének és végelbánás alá vonásának szabályozásáról szóló törvény körül*, *Jogtudományi Közlöny*, 1948/5–6, 60–63.

⁹⁷ Országgyűlési napló, 1947. III. kötet, 1948. február 16.–március 5., Ülésnapok 1947–60. 1243.

állítani.”⁹⁸ A felszabadulás óta, – állapította meg – „a demokrácia időszakában bíróságunknak jelentékeny része tudatosan és állandóan szembehelyezkedik a magyar demokráciával”. Nincs olyan demokratikus vívmány, amelyet „ne igyekeztek volna a bírói pulpitusról elgáncsolni, nincs olyan harca a magyar demokráciának, amely ne találta volna bíránk elég jelentékeny részét a másik oldalon, az ellenség oldalán!”⁹⁹

A törvényjavaslatot ellenzők azon felvetésére, miszerint a készülő szabályozásra azért sincs szükség, mert „ott van a bírói fegyelmi eljárás”, és „az antidemokratikus magatartást tanúsító bírakkal szemben élni lehet a fegyelmi eljárás jogával”, úgy reflektált, hogy „jelenleg a bírói fegyelmi eljárás teljes csődjével állunk szemben”. Orbán kijelentette, hogy „három esztendő alatt egyetlen olyan eset sem fordult elő, amikor bírói fegyelmi eljárás alapján egyetlen bírót valamilyen büntetésre, elmozdításra, áthelyezésre vagy akár csak pénzbüntetésre ítélték volna antidemokratikus ítéletek, demokráciaellenes magatartás miatt”. Egy konkrét fegyelmi ügyre utóbb mégiscsak utalt. „Demokráciaellenes magatartás: nem fegyelmi vétség! De fegyelmi vétség az aktív tevékenység demokratikus pártban.” – folytatta. 1947-ben ugyanis a debreceni ítélőtábla fegyelmi tanácsa pénzbüntetésre, áthelyezésre és az előléptetésből való kizárásra ítélt egy bírót, mert „tevékenységet fejtett ki – uram bocsá! – a szociáldemokrata pártban”. Mindezt azzal zárta, hogy a fegyelmi eljárásban „igen gyakran éppen azok ítéleznek, akik sokszor maguk is a demokratikus magatartás szempontjából nem a bírák, hanem a vádlottak padján kellene, hogy üljenek!”¹⁰⁰

Az 1948. évi XXII. tc. a felsőbbbíróságok tagjainak rendszerint idősebb korára tekintettel iktatta be azt a „mértányos megszorítást”, miszerint kúriai bírót csak Budapesten működő ítélkező fórumhoz, ítélőtáblai bírót pedig kizárólag ítélőtáblához, törvényszékhez vagy törvényszéki székhelyen működő járásbírósághoz lehetett áthelyezni, a felsoroltakon kívül más bírósághoz viszont csak akkor, ha azt a bíró maga kérte.

Az 55. életévét betöltött ítélőbíró a részére kijelölt hivatali állás elfoglalása helyett végelbánás alá vonását kérhette. Ha az 55. életévét még be nem töltött bíró a részére kijelölt állást nem foglalta el, „lemondottnak” kellett tekinteni közhivatali állásáról és az azzal kapcsolatos ellátási, valamint a szolgálat alapján támasztható minden egyéb igényéről.

A törvény úgy rendelkezett, hogy az igazságügy-miniszter – 1949. december 31-ig – hivatalból elrendelhetette a főfelügyelete alá tartozó bármely bíróság ítélőbírójának (beleértve a Kúria elnökét és másodelnökét, továbbá az ítélőtábla elnökét és alelnökét is), továbbá az államügyészség, a főállamügyészség és a legfőbb államügyészség tagjainak végelbánás alá vonását. A felügyeleti hatóságot és az érdekelt bírót (ügyészt) az áthelyezés, illetve a végelbánás alá vonás előtt meg kellett hallgatni. A törvény végrehajtása tárgyában kiadott 40.000/1948. I. M. számú rendelet értelmében az ítélőbíró írásbeli nyilatkozatot

tehetett, amelyben előadhatta, hogy – áthelyezése esetén – egyéni és családi körülményeire tekintettel, melyik bírósághoz való áthelyezését kéri. Kérelmében olyan bíróságot is megjelölhetett, amelyhez a törvény 1. §-a alapján nem lett volna áthelyezhető. Az áthelyezés, illetve a végelbánás alá vonás következtében megüresedett állásokat az erre vonatkozó szabályok szerint be lehetett tölteni.

Zinner Tibor megfogalmazásában az 1948. évi XXII. tc. „a hatalmi elképzelések megvalósítására oly sikeresnek mutatkozott”, hogy a végelbánás alá vonásra vonatkozó hatályát kiterjesztették a Közigazgatási Bíróság és a Szabadalmi Bíróság ítélőbírjaira, valamint azokra az igazságügyi közszolgálati alkalmazottakra is, akik az illetmények szempontjából az ítélőbírókkal és az államügyészekkel egy tekintet alá estek.¹⁰¹ Az igazságügy-miniszter az 1948. évi LII. tc. alapján felhatalmazást nyert arra is, hogy bármely közjegyzőt, illetve bírósági végrehajtót elmozdíthatott állásától 1949. december 31-ig.

Néhány évtizeddel később Szabó Imre e törvény kapcsán arra hívta fel a figyelmet, hogy akkortájt sok olyan bíró akadt, akik úgy vélték, hogy elmozdíthatatlanságuk és bírói függetlenségük továbbra is összekapcsolódik, és „szabadon és saját belátásuknak megfelelően dönthetnek minden ügyben, legfeljebb a törvényeknek vannak alávetve, de a törvények értelmezésében már egy bizonyos függetlenség illeti meg őket”. Úgy látta, hogy „a tőkés rendszer mellett csatasorba állott bírók elmozdíthatatlanságának befellegzett, mert »nincs semmiféle olyan bírói függetlenség, amely megengedné az ilyen ítélezést, dacolást, szembefordulást az adott állammal«”.¹⁰²

Zárszóként

Az igazságügyi szervezet átalakítása tárgyában kiadott 1949. évi 9. tvr. újabb álláshelyek megszüntetését tette lehetővé, amikor kimondta, hogy a Legfelsőbb Bíróság elnökére és másodelnökére, a felsőbbbíróságok elnökeire, valamint a legfőbb államügyészre nézve az Elnöki Tanács, a bírákra és az ügyészekre, továbbá az igazságügyi tárca alkalmazottaira nézve pedig az igazságügy-miniszter jogosult magatartásuk, illetve tevékenységük alapján „meghallgatásuk után dönteni betöltött állásukban való megtartásuk kérdésében”. A bírák, az ügyészek és az igazságügyi alkalmazottak szolgálati helyét „a közszolgálat érdekeinek figyelembevételével” az igazságügy-miniszter határozhatta meg.¹⁰³

Az új szabályozás értelmében a 65. életévét betöltött kinevezett bírót az igazságügy-miniszter hivatalból vagy a bíró saját kérelmére végelbánás alá vonhatta. A 70. életévét betöltött bírót pedig végelbánás alá kellett vonni.

A bírósági szervezetet érintő változások közé tartozott, hogy 1949-ben létrehozták a Bírói és Államügyészi Akadémiát, ahol egyéves kurzus elvégzése után az új rendszer iránt elkötelezett személy bíró, illetve ügyész lehetett. A rendelkezés

¹⁰¹ ZINNER *i.m.* 58. (megjelenés alatt).

¹⁰² Uo.; SZABÓ Imre: *Ismét a bírói függetlenségről*, Állam- és Jogtudomány, 1988/1–2, 1–2., 5.

¹⁰³ Magyar Közlöny, Törvények és törvényerejű rendeletek tára, 1949/215–222, 14.

⁹⁸ Uo. 1244.

⁹⁹ Uo. 1245.

¹⁰⁰ Uo. 1247.

előterjesztésében foglaltak szerint erre a megfelelő munkákáder-állomány biztosítása miatt volt szükség, hiszen a jogi karokon a hallgatók összetétele csak az 1948/49. tanévben változott meg valamelyest, tehát alkalmas jogászok munkába állása csak 1953/54. tanévtől volt várható. Az egyetemokről kikerülő jogászok részére az egységes bírói és ügyvédi vizsgát szabályozták oly módon, hogy a vizsgára bocsátás feltételévé a társadalomtudományi tanfolyamból tett sikeres vizsgázást tették. Az előterjesztésben leszögezték, hogy egyfelől a megfelelő világnézeti képzést, másfelől a politikai szelekciót kívánják biztosítani ezen a módon.¹⁰⁴

A következő évek jogszabályai felszámolták az egyes bíróságokat, és szovjet mintára bevezették a társasbírói tanácsokat, ahol a laikus népi ülnökök az ítélkező bíróhoz hasonló jogokat kaptak. 1949-ben megszüntették a Közigazgatási Bíróságot, így államigazgatási határozatokat már nem lehetett bírói úton megtámadni. Az állami vállalatok, majd a népgazdaság területén felmerülő jogviták eldöntésével a bírósági szervezeten kívüli testületeket bízták meg. Az 1950-es évek közepétől ezekben az ügyekben a Központi Gazdasági Döntőbizottság, illetve a megyei döntőbizottságok jártak el. A munkaügyi viták eldöntésére munkaügyi döntőbizottságok jöttek létre, ezekben a jogvitákban szintén laikus személyek határoztak.¹⁰⁵

Kerekess István kúriai elnök¹⁰⁶ nem egyszer hangsúlyozta a bírói függetlenség jelentőségét. 1947. január 14-én, a Kúria évnyitó teljes ülésén úgy fogalmazott, hogy „jogállamban a személyes szabadságnak a független bírói hatalom oltalmával való biztosítása és a tartós elvonás alakjogi módozatainak és anyagi jogi előfeltételeinek szabatos törvényi megállapítása és szigorú körülhatárolása az állampolgári szabadságnak elsődleges követelménye [...].

A társadalmi béke egyik legfontosabb biztosítója a bíróságok alkotmányos működése; a bírának esküjük értelmében kifejtett, a nép érdekeit megóvó, államhűségtől áthatott, részrehajlatlan, elfogultság nélküli, lelkiismereti meggyőződésen alapuló áldozatos munkája. Minden uralomnak az igazság az időálló alapja és a bíró az erkölcsi alapon nyugvó uralmi rendszert is az igazságra való becsületos törekvéssel szolgálhatja a legeredményesebben és viszont ennek alapjait kezdi ki minden törvénykezési eltévelyedés. Az eljárás szigorú törvényessége mellett a független bírói lélek elfogulatlan tárgyilagosságával megítélt, a bűnösséggel józan egyensúlyban álló megtorlás az a követelmény, amit a társadalmi béke megóvásának

és a demokrácia védelmének feladata a bíróval szemben támaszt.”¹⁰⁷

A Kúria 1948. január 7-i évnyitó teljes ülésén pedig hangsúlyozta, hogy „a bírónak a demokrácia érdekében meghozott törvények megszábják a keretet, hogy hivatását a közérdeknek megfelelően teljesíthesse. Két szilárd bástyára van szüksége: a bírói lelkiismeretre és a bírói függetlenségre. Amíg a független bíró a helyzet magaslatán áll, addig nem üthetnek rést a demokrácia falain és annak ikertestvérén, az igazságon, sem egyes vakmerő kalandorok, sem megszedült csoportok.”¹⁰⁸

Felhasznált irodalom

Monográfiák, tanulmánykötetek

- [1] ANTAL Tamás: *A magánjogi községi bíráskodás Magyarországon, különös tekintettel Hódmezővásárhelyre 1877–1944.* In: A Hódmezővásárhelyi Szeremlei Társaság évkönyve 2011 (szerk. Kovács István–Presztóczi Zoltán), Innovariant Nyomdaipari Kft., Hódmezővásárhely, 2012, 25–40.
- [2] ANTAL Tamás: *A Szegedi Királyi Ítéltábla története, 1921–1938 között. Fejezetek a Szegedi Ítéltábla történetéből III.* Budapest–Szeged, Országos Bírósági Hivatal–Szegedi Ítéltábla, 2017.
- [3] BALOGH Judit: *A felügyeleti vizsgálatok funkciója és módja a két világháború közötti magyar igazságszolgáltatásban,* In: Jogok és lehetőségek a társadalomban (szerk.: Karlovitz János Tibor), International Research Institute sro, Komárno, 2020. 7–24.
- [4] BARNA Attila: „Messze ható gyökeres reform”. *A bírói hatalom gyakorlásáról szóló törvény vitája az országgyűlésben (1869),* In: A bírói hatalom gyakorlásáról szóló 1869. évi IV. törvény cikk megalkotásának 150. évfordulója. A Kúria ünnepi teljes ülése és tudományos konferenciája, HVG–ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2019. 36–55.
- [5] BENCZE János: *Kényszerített bíró urak. A Pécsi Királyi Törvényszék és a Pécsi Megyei Bíróság történetéből 1915–1960,* Pro Pannónia Kiadói Alapítvány, Pécs, 2010.
- [6] CSÁNK Béla: *A bírói függetlenség hazánkban és külföldön,* Urbányi István Könyvnyomdai Műintézete, Budapest, 1942.
- [7] DEÁK Ferenc: *A bírói parancsok eltörléséről,* In: Deák Ferenc beszédei. I. kötet, 1829–1847 (összegyűjtötte: Kónyi Manó), Franklin-Társulat Magyar Irod. Intézet és Könyvnyomda, Budapest, 1882.
- [8] DEÁK Ferenc: *Azonnal átvegye-e Pest városa a törvénykezést?* In: Deák Ferenc beszédei, II. kötet, 1842–1861 (összegyűjtötte: Kónyi Manó), Franklin-Társulat Magyar Irod. Intézet és Könyvnyomda, Budapest, 1903.
- [9] HARMATHY Attila: *Jogrendszerünk átalakulásáról,* In: Tanulmányok a 65 éves

¹⁰⁴ KATONA Klára: *A bírói függetlenség semmissé tétele,* ArchivNet, 2013/4, www.archivnet.hu/politika/a_biroi_fuggetlenseg_semmisse_tetele.html.

¹⁰⁵ MIKÓ Zsuzsanna: *Államszervezet és közigazgatás Magyarországon 1945-től napjainkig,* Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017, 8–9.

¹⁰⁶ Kerekess Istvánt 1945. szeptember 27-én nevezték ki a Kúria elnökévé, beiktatására október 12-én került sor. 1949. január 31-én vonult nyugalmába.

¹⁰⁷ *Felsőbíróságok elnökeinek évnyitó beszédeiből,* Jogtudományi Közlöny, 1947/6, 90–91.

¹⁰⁸ *A Kúria évnyitó teljes ülése a Kúria dísztermében,* Magyar Országos Tudósító, 1948. január 7., 6. kiadás, 67.; *A Kúria és a tábla évnyitó teljes ülése,* Magyar Nemzet, 1948/5, 3.

- Lenkovics Barnabás tiszteletére (szerk.: Keserű Barna Arnold–Köhidi Ákos), Eötvös József Könyv- és Lapkiadó Bt.–Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kara, Budapest–Győr, 2015. 154–163.
- [10] Julius [Csillag Gyula]: *Az 1869/72-iki országgyűlés. Történeti visszapillantások*, Tettey Nándor és társa, Pest, 1872.
- [11] MÁTHÉ Gábor: *A bírói hatalom gyakorlásáról. Az 1869. évi IV. törvény megalkotása*, In: *A bírói hatalom gyakorlásáról szóló 1869. évi IV. törvény cikk megalkotásának 150. évfordulója. A Kúria ünnepi teljes ülése és tudományos konferenciája, HVG–ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.*, Budapest, 2019. 37–49.
- [12] MÁTHÉ Gábor: *A magyar burzsoá igazságszolgáltatási szervezet kialakulása 1867–1875*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1982.
- [13] MIKÓ Zsuzsanna: *Államszervezet és közigazgatás Magyarországon 1945-től napjainkig*, Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017.
- [14] ZINNER Tibor: *Gyorstalpaló tanfolyam. A Büntetőbírói és Ügyészi, majd Bírói és Államügyészi Akadémia története előzményeivel és következményeivel* (szerk.: Bódiné Beliznai Kinga), Nemzeti Emlékezet Bizottsága, Budapest, 2023 (megjelenés alatt).

Folyóiratok

- [1] *A budapesti bírák és jegyzők fizetésrendezése*, Jogtudományi Közlöny, 1903/8, 61–63.
- [2] *A külön státus*, Jogtudományi Közlöny, 1919/14, 113.
- [3] Alföldy Dezső: *A külön bírói státus jelentősége*, Jogtudományi Közlöny, 1946/23–24, 324–327.
- [4] BEÉR János: *A községi bíráskodás ügyéről*, Állam és Igazgatás, 1966/2, 105–114.
- [5] *Dr. Juhász Andor a bírói függetlenségről*, Jogtudományi Közlöny, 1934/2, 9–11.
- [6] *Felsőbíróóságok elnökeinek évnnyitó beszédeiből*, Jogtudományi Közlöny, 1947/6. 90–92.
- [7] FINKEY Ferenc: *Bírói függetlenség – Betűzsarnokság*, In: Polner Ödön – Emlékkönyv. Dolgozatok Polner Ödön egyetemi ny. r. tanár születésének 70. évfordulójára, I. kötet, Szegedi Városi Nyomda és Könyvkiadó Rt., Szeged, 1935, 203–222.
- [8] HAJDU Gyula: *A bírák áthelyezésének és végelbánás alá vonásának szabályozásáról szóló törvény körül*, Jogtudományi Közlöny, 1948/5–6, 60–63.
- [9] HOMOKI-NAGY Mária: *A bírói felelősség az 1869:IV. tc. alapján*, Acta Universitatis Szegediensis, FORVM Acta Juridica et Politica, Szeged, 2017/1, 45–68.
- [10] JUSTUS: *A bírák mellékfoglalkozása*, Jogtudományi Közlöny, 1917/8, 69–70.
- [11] KATONA Klára: *A bírói függetlenség semmissé tétele*, ArchivNet, 2013/4, www.archivnet.hu/politika/a_biroi_fuggetlens_eg_semmissse_tetele.html.
- [12] KÖNIG Vilmos: *A bírói hatalomról*, Jogtudományi Közlöny, 1925/21, 161–162.
- [13] KRENEDITS Ernő: *Bírói függetlenség és felügyeleti hatáskör*, Jogtudományi Közlöny, 1906/44, 376–377.
- [14] LUDWIG Rezső: *Bírói túlorádij*, Jogtudományi Közlöny, 1921/4, 110–111.
- [15] OSVALD István: *A bírák anyagi helyzete*, Jogtudományi Közlöny, 1918/23, 177–178.
- [16] REINER Ignác: *A bírói és ügyészi szervezet módosítása*, Jogtudományi Közlöny, 1890/37, 291–293.
- [17] RÉVÉSZ T. Mihály: *A bírói függetlenség elvi és gyakorlati kérdőjelei a háború utáni Magyarországon (1944–1948)*, Jogtörténeti Szemle, 2020/3, 20.
- [18] SORIX: *A kir. ítélőbírák és a kir. ügyészek státusáról szóló 1920. évi XX. tc.*, Jogtudományi Közlöny, 1920/18, 144.
- [19] VARGHA Ferenc: *A bírói függetlenség. 1. rész*, Jogállam, 1925/1–2, 1–14.
- [20] VARGHA Ferenc: *A bírói függetlenség. 2. rész*, Jogállam, 1925/3, 81–98.
- [21] VINCENTI Gusztáv: *A bírói függetlenség I.*, Jogtudományi Közlöny, 1946/1–2, 10–14.
- [22] VINCENTI Gusztáv: *A bírói függetlenség II.*, Jogtudományi Közlöny, 1946/3–4, 43–47.

Napilapok

- [1] *A bírák fizetésrendezése*, Budapesti Hírlap, 1907/282, 16.
- [2] *A Bírói és Ügyészi Egyesület a bírák fegyelmi felelősségéről szóló törvényjavaslatról*, Pesti Hírlap, 1935/30, 6.
- [3] *A bírói függetlenség végzete*, Pesti Hírlap, 1935/32, 1–2.
- [4] *A bírói szervezet reformja*, Budapesti Hírlap, 1918/96, 9.
- [5] *A bírósági szervezet*, Budapesti Hírlap, 1908/147, 8.
- [6] *A demokrácia új szelleme valóban függetlenné teszi a bírót – mondotta Valentiny Agoston igazságügyminiszter a Kúria teljes ülésén*, Magyar Nemzet, 1945/5, 23.
- [7] *A felsőbíróóságok évnnyitó ülése*, Pesti Hírlap, 1931/5, 19.
- [8] *A kúria elnöke a bíró lelkiismeretéről és a bírák és ügyészek áthelyezéséről*, Az Est, 1936/5, 7.
- [9] *A Kúria és a tábla évnnyitó teljes ülése*, Magyar Nemzet, 1948/5, 3.
- [10] *A Kúria évnnyitó teljes ülése a Kúria dísztermében*, Magyar Országos Tudósító, 1948. január 7., 6. kiadás, 67.
- [11] *A-, B- és C-lista lesz*, Világ, 1946/254, 4.
- [12] *Amtlicher Theil*, Wiener Zeitung, 1861/10, 141.
- [13] Auer György: *A bírói függetlenségről*, Pesti Napló, 1928/29, 24.
- [14] *Degré Miklós táblai elnök feltűnő beszéde a bíró függetlenségről*, Az Est, 1936/5, 7.
- [15] FERI Sándor: *Bírói függetlenség – vagy bírói felelőtlenség*, Szabad Nép, 1948/6, 3.
- [16] FLORENT, Simon: *A referens bírákról és a bíráskodó referensekről*, Sürgöny, 1865/4490, 2.
- [17] JUHÁSZ Andor: *A bírói fegyelmi törvényjavaslatról*, Pesti Hírlap, 1935/35, 5.
- [18] LÁZÁR Andor: *Ósi alkotmányunk és a bírói fegyelmi törvényjavaslat*, Budapesti Hírlap, 1935/30, 1–2.

- [19] *Lényeges módosításokat fogadott el a Ház bizottsága a bírák áthelyezése és nyugdíjazása kérdésében*, Pesti Hírlap, 1935/49, 2.
- [20] *Lesz A-lista, B-lista és C-lista. Elkészült a létszámapasztárról szóló rendelet tervezete*, Kossuth Népe, 1946/67, 2.
- [21] *Meg kell óvni a bírói függetlenséget*, Friss Ujság, 1935/36, 6.
- [22] NAGY Emil: *Bírói függetlenség*, Pesti Hírlap, 1935/31, 4.
- [23] *Nagy harc indult meg a bírói függetlenségért*, Ujság, 1935/36, 2.
- [24] *Törvényjavaslat a bírák és ügyészek áthelyezéséről. Módosítják a bírói fegyelmi eljárást is*, Szabad Nép, 1948/29, 2.
- [25] VARGHA Ferenc: *Újfajta kényszernyugdíjazás és bírói függetlenség*, Pesti Hírlap, 1935/34, 4.
- [9] *Jegyzőkönyv a m. kir. Curia polgári és büntető szakosztályainak Budapesten 1906. évi április hó 24. napján tartott teljes (:össz:) üléséről*, In: A m. kir. Kúriának és a m. kir. Kúria polgári szakosztályának az 1906–1908. évben tartott teljes üléseiről készült jegyzőkönyvek.
- [10] *Jegyzőkönyv a magy. kir. Curiának 1882-ik évi január hó 2-én tartott teljes üléséről*, In: A m. kir. Kúriának és a m. kir. Kúria polgári szakosztályának az 1882–1890. években tartott teljes üléseiről készült jegyzőkönyvek.
- [11] *Jegyzőkönyve a kir. Curiának 1911. április hó 3-án – visszaállításának 50-ik évfordulója megünneplésére – tartott teljes üléséről*, In: A m. kir. Kúriának és a m. kir. Kúria polgári szakosztályának az 1909–1917. évben tartott teljes üléseiről készült jegyzőkönyvek.
- [12] *Jegyzőkönyve a' magyar királyi minisztertanács Budán a' magyar miniszerelnökség helyiségében 1869. évi áprilishó 13. napján tartott értekezletének. Minisztertanácsi jegyzőkönyvek 1867–1944. MNL OL K27 1869. 04. 13. (24. ülés).*
- [13] *Képviselőházi irományok*, 1869. I. kötet, Irományszám 1869–1.
- [14] *Képviselőházi napló*, 1865. IV. kötet, 1865. március 22.–július 2., Ülésnapok 1865–141.
- [15] *Képviselőházi napló*, 1869. II. kötet, 1869. június 15.–július 15., Ülésnapok 1869–36., 37., 40., 42., 45.
- [16] *Magyar Közlöny*, 1946/288. 1–2.
- [17] *Magyar Közlöny. Törvények és törvényerejű rendeletek tára*, 1949/215–222.
- [18] *Magyarországot illető Országos Kormánylap*, 1853/12.
- [19] *Nemzetgyűlési napló*, 1920. IV. kötet, 1920. július 22.–augusztus 19., Ülésnapok 1920–85.
- [20] *Nemzetgyűlési napló*, 1920. X. kötet, 1920. május 20.–június 10., Ülésnapok 1920–203.
- [21] *Országgyűlési napló*, 1947. III. kötet, 1948. február 16.–március 5., Ülésnapok 1947–60.
- [22] *Szilágyi Dezső igazságügy-miniszter hozzászólása a képviselőházban a bírói és ügyészi szervezet módosításáról szóló törvény kapcsán* (1891. április 21.), In: *Képviselőházi napló*, 1887. XXIII. kötet, 1891. április 13.–június 4., Ülésnapok 1887–480.
- [23] www.verfassungen.at/at-18/oktoberdiplom-handschreiben.htm.
- Források (országgyűlési naplók, irományok, hivatalos közlönyök)**
- [1] *Az állandó pénzügyi bizottság jelentése az igazságügyminister 1875. évi költségvetéséről*, In: *Képviselőházi irományok*, 1872. XXII. kötet, Irományszámok 1872–922.
- [2] *Az igazságügyi bizottság jelentése a kir. bíróságoknál és ügyészségeknél alkalmazandó fizetési fokozatokról szóló törvényjavaslat tárgyában*, In: *Képviselőházi irományok*, 1875. IV. kötet, Irományszámok 1875–150.
- [3] *Főrendiházi napló*, 1869. I. kötet, 1869. április 24.–1870. augusztus 3., Ülésnapok 1869–15.
- [4] *Indokolás „a bírói és ügyészi szervezet módosításáról” szóló törvényjavaslatához*, In: *Képviselőházi irományok*, 1906. XIX. kötet, Irományszámok 1906–621.
- [5] *Indokolás „a kir. ítélőbírák és a kir. ügyészek illetményeiről” szóló törvényjavaslatához*, In: *Nemzetgyűlési irományok* 1920, III. kötet, Irományszámok 1920–86.
- [6] *Indokolás „az állami tisztviselők, altisztek és szolgák illetményeinek szabályozásáról” szóló törvényjavaslatához*, In: *Képviselőházi irományok*, 1892. I. kötet, Irományszámok 1892–4.
- [7] *Indokolás „az állami tisztviselők, altisztek és szolgák illetményeinek újabb szabályozásáról” szóló törvényjavaslatához*, In: *Képviselőházi irományok*, 1901. XXV. kötet, Irományszámok 1901–318.
- [8] *Indokolás*, In: *Képviselőházi irományok*, 1887. XXVI. kötet, Irományszámok 1887–995.

Peres Zsuzsanna*
A bírói függetlenség felszámolása (1945-1989)¹

Absztrakt

A második világháborúból a vesztesek oldalán kikerülő Magyarország a háború lezárását követően a Szovjetunió érdekszférájába került, hasonlóan a közép-kelet-európai országok többségéhez. A háborút lezáró párizsi békeszerződés a háború végnapjaiban még demokratikus úton elinduló ország ezeréves történeti alkotmányon alapuló fejlődését megtörte. Az 1947. évi ún. „kékcédulás” választások után a kommunista, illetve később a szocialista eszméket valló pártok jutottak hatalomra, és irányították diktatórikus eszközökkel negyven esztendőn keresztül az országot. Az 1949-ben elfogadott és életbe léptetett alkotmány, valamint az annak nyomán elfogadott törvények és törvényerejű rendeletek nem csak az állam működésének egészét változtatták meg és politizálták át, rányomták bélyegüket az igazságszolgáltatási szervezetre is. Az addigi polgári vagy burzsoá igazságszolgáltatási szervezet 1949-et követően gyökeres átalakításon esett át, helyét egy, a szocialista országokra jellemző igazságszolgáltatási szervezet váltotta fel, amely nem volt képes a pártideológiától független működésre. Az 1869. évi IV. tc.-kel biztosított bírói függetlenség is megszűnt ez idő alatt, azáltal, hogy a bírói tisztség betöltését az alkotmány háromévente újraválasztáshoz kötötte. Részleges enyhülést az állampárti szigorban csak az 1972. évi alkotmánymódosítás hozott, ám a bírói függetlenség visszaállítása és a szocialista bírósági szervezet gyökeres átalakítása és depolitizálása csak a rendszerváltozást követően valósulhatott meg. A tanulmány az államszervezeti változások felvezetését követően, a címben jelölt korszak igazságszolgáltatási szervezetét és annak működését mutatja be.

The abolition of judicial independence (1945-1989)

Abstract

Hungary, which had emerged from the Second World War on the losing side, fell into the Soviet Union's sphere of interest after the end of the war, as did most of the countries of Central and Eastern Europe. The Paris Peace Treaty, which ended the war, broke the foundations of the country's democratic development. After the so-called 'blue-collar' elections of 1947, communist and later socialist parties came to power and ruled the country by dictatorial means for forty years. The

* A szerző PhD egyetemi docens, Nemzeti Közszerzői Egylet Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar Állam- és Jogtörténeti Tanszék. A tanulmány a szerző álláspontját tartalmazza, az nem értelmezhető a Kúria állásfoglalásaként.

¹ A tanulmány a Kúria Werbőczy István Országbíró Kutatóintézetében folytatott „A bírói függetlenség intézményes garanciái” című részkutatási projekt keretében készült.

constitution adopted in 1949, and the laws and decree-laws that followed, not only changed and politicized the way the state functioned as a whole, but also left their mark on the organization of the judiciary. After 1949, the until then existing bourgeois justice system underwent a radical transformation, replaced by a justice system typical of socialist countries, which was unable to function independently of party ideology. The independence of the judiciary, guaranteed by Act IV of 1869, was also lost during this period, as the constitution made the office of judges subject to re-election every three years. Only the 1972 constitutional amendment brought some relief from the state party's harshness, but the restoration of judicial independence and the radical restructuring and depoliticization of the socialist judicial system could be achieved only after the change of regime. After outlining the changes in the organization of the state, the paper presents in detail the judicial organization and its functioning in the period indicated by the title.

Bevezetés

Az ember azt hinné, hogy a rendszerváltozás előtti Magyarországról és a második világháború utáni szocialista állami berendezkedésről írni könnyű, hiszen a mai magyar társadalom tagjai többségének is még élénken él ez a korszak az emlékezetében. Ráadásul az utóbbi évtizedekben a rendszerváltozás előtti időszak iratainak feldolgozása is megindult, különösen az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárban és a volt szovjet érdekszférába tartozó államok levéltáraiban őrzött iratok kutathatóságának megnyílása után, így most már kellő számú szakirodalom is rendelkezésünkre áll a tanulmányozáshoz.² A kutatás kezdetén azonban rájövünk arra, hogy ami áldás, az ugyanakkor nehézség is lehet, hiszen legalább olyan nehéz egy korszakot feldolgozni, sőt mi több, arról újat mondani, amelyhez rengeteg forrás- és szakirodalmi anyag áll rendelkezésre, mint egy olyat, ahol szinte semmi kézzelfogható forrással nem rendelkezünk. Ráadásul a velünk élő történelmi emlékezet és a korszak még nem oly távoli lezárása olykor az objektív vélemény kialakításában is nehézségeket okozhat.³

² „A kutatóknak ma lehetősége van olyan anyagokat is vizsgálni, amelyekről az 90-es évek kezdetéig joggal hitték, hogy soha nem kerülnek nyilvánosságra.” A konkrét levéltárak kapcsán lásd KRÁMER, Mark: *Sztálin, a szovjet politika és a kommunista blokk létrehozása Kelet-Európában (1941-1949)*, In: Sztálin árnyékában. A szovjet modell exportja Kelet-Közép Európába (1944-1948) (szerk.: Mitrovits Miklós), Budapest, Országház Könyvkiadó, 2018, 36-37.; VOLOKITINA, Tatjana Viktorovna: *Szovjet célok Kelet-Európában 1945-1947*, In: Sztálin árnyékában. A szovjet modell exportja Kelet-Közép Európába (1944-1948) (szerk.: Mitrovits Miklós), Budapest, Országház Könyvkiadó, 2018, 77. Feltehetőleg az orosz állami levéltárakban folytatható kutatások az orosz-ukrán háború okán újra megtorpannak.

³ Egyes történészek szerint az objektivitás nem is elvárt, idézi Tatjana Viktorovna Volokityina

Ez a tanulmány, ahogyan a címe is sugallja, a rendszerváltozást megelőző közel negyvenöt esztendő igazságszolgáltatási szervezetéről és a népi demokrácia/kommunizmus/szocializmus⁴ időszakában bevezetett „igazságügyi reformokról” szól.

A tanulmány két alfejezeten keresztül mutatja be a második világháborút követő igazságszolgáltatási szervezeti átalakítások történeti háttérét, illetve magát az igazságszolgáltatási szervezetet és a bírói függetlenség felszámolását.

I. Az igazságügyi szervezetrendszer átalakításának történeti háttere – Magyarország államszervezete és jogrendszere 1945 és 1989 között

Jacques Le Goff szavait: „A történészek nem lehetnek teljesen objektívek. A történelem természetszerűleg érzelmeket vált ki. A történelem, kivéve a vitathatatlan tényeket, elsősorban az interpretációra épül, és bizonyos határok között, sokféle igazságot enged meg.” VOLOKITYINA *i.m.* 78.

⁴ Ahogyan azt Mitrovits Miklós is megállapítja, a gyakorlatban a kelet-közép-európai országok sztálini modell szerinti szovjetizálását több kifejezéssel is illetik: népi demokrácia, proletárdiktatúra, szocializmus, államszocializmus, kommunizmus, diktatúra, totalitarizmus. Ezek azonban a szerző szerint nem szinonimái egymásnak és a kelet-közép-európai, a második világháborút követően szovjet érdekszférába került országok esetében is eltérő rendszerek alakultak ki, közös alapokról kiindulva, mert az egyes államok történelmi múltja, meglévő pártrendszere és hagyományai befolyásolták a világháború után újjáépített állami szervezetrendszerét. Nálunk a kommunista hatalomátvétel azért sem történetelt meg azonnal, mert a Tanácsköztársaság emléke is akadályozta a szovjet modell rögtöni bevezetését. MITROVITS Miklós: *A népi demokráciától a proletárdiktatúráig*. In: Sztálin árnyékában. A szovjet modell exportja Kelet-Közép-Európába (1944–1948) (szerk.: Mitrovits Miklós), Országház Könyvkiadó, Budapest, 2018, 12–14.; KRAMER *i.m.* 39. Ráadásul Magyarország esetében sem beszélhetünk később sem egységes 45 éves periódusról, mert 1944 vége és 1949 között, bár a Szövetséges Ellenőrző Bizottság felügyeletével, de polgári demokratikus fejlődés vette kezdetét. Csak a kommunista párt hatalomra jutásával, 1949-től beszélhetünk proletárdiktatúráról, amelynek diktatórikus volta 1953 és 1956 között, Sztálin halálát követően ideiglenesen enyhült, ám az 1956-os forradalom szovjet segítséggel való eltiprását követően ismételt a Magyar Dolgozók Pártjából létrejövő Magyar Szocialista Munkáspárt és a kommunisták ragadták magukhoz és tartották meg a hatalmat a rendszerváltozásig Kádár János vezetésével, amelyet szocialista állami berendezkedésnek nevezünk ebben a tanulmányban, tekintettel arra, hogy a történész szakma sincs egységes állásponton a tipologizálást, illetve az elnevezéseket illetően.

Ez a téma szempontjából fontos korszak azzal vette kezdetét Magyarországon, hogy a szovjet csapatok az ország keleti felétől nyugat felé haladva fokozatosan foglalták vissza 1944 végétől kezdődően az 1944. március 19-én, a németek által megszállt területeket. A területvisszafoglalás, vagy ahogyan akkor nevezték „felszabadítás”, egyúttal azt is jelentette, hogy egy újabb megszállás alá került az ország, a világháború elvesztése pedig egyértelművé tette, hogy a háborúban súlyos veszteségeket elszenvedő Magyarország a jövőre nézve a szovjet érdekszférába kerül.⁵

Közismert tény az is, hogy a második világháborút követő időszakban, különösen a köztársasági államforma kikiáltásával 1946-ban, Magyarország a szovjet megszállás ellenére, kezdetben demokratikus irányba indult el.⁶ Ez azért is történhetett így, mert Sztálinnak tekintettel kellett lennie az 1945. február 11-én Jaltában kiadott nyilatkozatra, amely szerint a fasizmust fel kell számolni a németektől megtisztított területeken, de törekedni kell arra, hogy minden felszabadított ország lakossága, szuverenitását megtartva megválaszthassa azt az állam- és kormányformát, amelyben élni akar, és demokratikus választások útján építhesse újjá az államszervezetét.⁷ Ezért a

⁵ Sztálin célja a kelet-közép-európai térség államainak megszállásával az volt, hogy mindenáron megakadályozza, hogy ellenséges rezsimok bukkanhassanak fel bárhol a Szovjetunió nyugati határainál és ne történhessen meg még egyszer az, ami a náci-szovjet paktum németek általi felrúgását követően megtörtént, hogy egy állam totális háborút hirdetett a Szovjetunió ellen. Ezért tűzte ki célul a térségben a szovjetbarát rezsimok kiépítését. KRAMER *i. m.* 46; VOLOKITYINA *i.m.* 82. A háború következtében a magyar nemzeti vagyont mintegy 40%-a elpusztult, a második világháború kezdetén 14,5 milliós lakossággal rendelkező ország lakosságának mintegy 6,2%-át, kb. 900 000 főt veszített el. ROMSICS Ignác: *A 20. század rövid története*, Rubicon-Ház, Budapest, 2007, 240.

⁶ Ezt igazolja a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front és az abba tömörülő pártok (Független Kisgazda-, Földmunkás- és Polgári Párt; Magyar Kommunista Párt; Nemzeti Parasztpárt; Polgári Demokrata Párt; Szociáldemokrata Párt és a Szakszervezeti Tanács) 1944 novemberében Szegezen kiadott kiáltványa is, amely olyan népi demokráciát sürget Magyarországon, amely szoros baráti kapcsolatot ápol a Szovjetunióval. MITROVITS *i.m.* 26.; PALASIK Mária: *Parlamentarizmustól a diktatúráig (1944–1949)*, In: A magyar országgyűlések története (szerk.: Bellavics István–Kedves Gyula–Pelyach István), Országgyűlés Hivatala, Budapest, 2017, 10–11.

⁷ PALASIK *i.m.* 25–26. „Európában a rend helyreállítását és a nemzeti gazdasági élet újjáépítését olyan módon kell elérni, amely a felszabadított népeknek lehetővé teszi, hogy a náciizmus és fasizmus utolsó maradványait is megsemmisítsék és maguk választotta demokratikus intézményeket teremtsenek maguknak.” HALMOSY Dénes: *Nemzetközi szerződések 1918–1945. A két világháború közötti korszak és a második világháború legfontosabb politikai szerződései*, KJK, Budapest, 1966, 591.

Szovjetunió ekkor még nem törekedett a nyílt kommunista diktatúra kiépítésére Magyarországon, és nem is szánt jelentős szerepet az országnak a terveiben, így az emigrációban élő kommunisták is csak azt a feladatot kapták Moszkvában, hogy hatalmi törekvéseiket a demokrácia álcája alatt igyekezzenek érvényre juttatni.⁸

A szovjet befolyás és a jaltai elvek gyakorlatba ültetése végett, 1945. január 20. és 1947. szeptember 15. között Magyarországot a Szövetséges Ellenőrző Bizottság (SZEB) ellenőrzése alá helyezték. Az ideiglenes, majd az 1945-ben megválasztott kormányzati vezetésnek is minden lényeges kormányzati döntést egyeztetnie kellett a SZEB-bel, amely ráadásul kizárólagos engedélyezési jogkörrel rendelkezett a politikai pártok alapítását illetően is. Így Magyarországon korlátozott többpártrendszer jöhetett csak létre, amely nem csak a fasiszta és a szélsőjobboldali pártok, de a konzervatív jobboldali pártok létrehozását is ellehetetlenítette. A két legerősebb párt a megalakuló koalícióban a Független Kisgazda Párt (FKGP) és a Magyar Kommunista Párt (MKP) lett.⁹ Az, hogy Magyarország a szovjet érdekszférába kerül, a Sztálin és Churchill közötti 1944 októberében folytatott tárgyalásokon dőlt el.¹⁰ A döntést követően pedig egyértelművé vált az is, hogy abban is marad és ez így is történt a rendszerváltozásig.

Miután Magyarország 1947. február 10-én Párizsban aláírta a versailles-i békeszerződést, amelyet 1947. szeptember 15-én ratifikált, majd az 1947. évi XVIII. tv.-ben ki is hirdetett, illetve amikor 1947-ben Magyarország ENSZ tagfelvételi kérelmét ismételten elutasították, és a ratifikált békeszerződés értelmében, bár a SZEB megszűnt ellenőrizni az országot, de a szovjet csapatok az ausztriai szovjet megszállás biztosítása érdekében továbbra is itt maradtak, eldőlni látszott, hogy a szovjet támogatással megvalósuló kommunista hatalomátvétel csak idő kérdése. A kezdeti demokratizálódás a szovjetek által támogatott kommunista párti erők hatalomra kerülésével torpant meg, és átadta helyét a nyílt önkényuralomnak 1949-től kezdődően.¹¹

⁸ PALASIK *i.m.* 24.; MITROVITS *i.m.* 14–15., 22.; KRAMER *i.m.* 35., 48., 56., 70.; ROMSICS [2007] *i.m.* 252–253.

⁹ PALASIK *i.m.* 26., 28.

¹⁰ „A Winston Churchill által „százalékos megállapodásnak” nevezett 1944. október 9-én született, a háború befejezéséig tartó időszakra szóló politikai felosztásban a Magyarország feletti 50-50 százalékos tervezett befolyást pár nappal később a Szovjetunió javára 80-20 százalékosra módosították. „Mínhogy Magyarországot a szovjet csapatok veszik ellenőrzésük alá, természetesen nagyobb arányú befolyáshoz kellene jutniuk” – indokolta a brit politikus a módosítás szükségességét.” PALASIK *i.m.* 28.; KRAMER *i.m.* 50., 52.

¹¹ A kommunista hatalomátvételre úgy kerülhetett fokozatosan sor, hogy az 1944 és 1949 közötti időszakban a stratégiai jelentőségű rendfenntartó szerveket a kommunisták befolyása alatt szervezték újra, ebben nálunk a SZEB is támogatta az MKP-t és más infrastruktúra szempontjából is jelentős ágazatokat, mint kereskedelem, oktatás, nevelés,

A pártállami diktatúra kiépítését megelőzően azonban, amikor Magyarország 1944. szeptember végétől 1945. áprilisáig még kettős katonai hadszíntér volt, a szovjetek által megszállt kelet-magyarországi területeken a nyilaspolitikával szembenálló és az országot Németországgal szembe fordítani kívánó erők Debrecenben, a szükséges jogszabályi háttér megteremtésére Ideiglenes Nemzetgyűlést hívtak össze azzal, hogy amint lehetőség lesz rá, nemzetgyűlési választást is tartanak, ahol az új, legitim nemzetgyűlés tagjait meg fogják választani.¹² A választásokra azonban csak 1945. november 4-én kerülhetett sor, így addig az Ideiglenes Nemzetgyűlés gyakorolta a törvényhozó hatalmat. Az 1945-ben és 1947-ben lebonyolított választások révén 1944 vége és 1949 között három parlamenti ciklus követte egymást Magyarországon. Ez mindenekelőtt azért volt Magyarország számára különösen jelentős időszak, mert bár a világháború vesztes országai közé tartozott, de remélte, hogy a nemzetközi szerződések betartásával, sikerülhet a béketárgyalások során kedvezőbb pozíciót, elbánást kivívnia magának.¹³

propaganda is ők szereztek meg. Ily módon tudták Magyarországon Rákosiék terrorral, fenyegetéssel és megfélemlítéssel, koholt koncepciók eljárásokkal és zsarolással tovább erősíteni már meglévő hatalmi pozíciójukat, felszámolni a még létező pártokat, és nekilátni az erőszakos államosításnak, az egyházak betiltásának és a magántulajdon megszüntetésének. PALASIK *i.m.* 11–12., 97–98. A proletárdiktatúra kiépítése a régió országaiban mint cél csak az 1947 szeptemberében létrehozott Kominformmal vált nyíltan kötelezővé, csak 1948-tól kezdődően nyíltan meg mindenhol a régióban leszámítva Jugoszláviát és Sztálin haláláig, illetve 1956-ig állt fenn. MITROVITS *i.m.* 23., 29–31. A legújabb kutatások azt igazolják, hogy a Kominform létrehozása nem a Marshall-terv meghirdetésével fogalmazódott meg Sztálinban, hanem már 1946-ban felmerült benne, mert a kelet-európai országok rezsimjeit kívánta hozzá igazítani a szovjet rendszerhez, hogy megóvja a nyugati eszmék általi szennyezettségtől őket. KRAMER *i.m.* 71–72.

¹² PALASIK *i.m.* 20.; MITROVITS *i.m.* 27. A nemzetgyűlés működéséről részletesebben lásd FEITL István: *Az Ideiglenes Nemzetgyűlés létrejötte és jogalkotása*, In: *A magyar parlament 1944–1949. Tanulmányok* (szerk.: Hubai László–Tombor László), Gulliver, Budapest, 1991, 7–43.

¹³ A békeszerződés megkötése előtt a magyar tárgyaló delegáció reménykedett abban, hogy az időközben zajló demokratikus változások okán a „a béketárgyalásokon nem a megtorlás rövidlátó szelleme, hanem jövőbe tekintő nagyvonalúság fog érvényesülni”, de csalódnuk kellett. A békeszerződés megkötéséről és annak értékeléséről lásd ROMSICS Ignác: *Az 1947-es párizsi békeszerződés*, Osiris, Budapest, 2006, 226. További, a témához jelentős szakirodalmi művek: FÜLÖP Mihály: *Az európai békerendezés kezdetei és a magyar béke (1941–1947)*, GYARMATI György: *Kertész István és a Duná menti „különbéke” víziója*, IVÁNFI Miklós: *Az Államtudományi Intézet, a Teleki Pál Tudományok Intézet és a magyar béke-*

Az Ideiglenes Nemzetgyűlés, csakúgy, mint a megalakuló Ideiglenes Kormány¹⁴ tagjairól is, Moszkvában döntöttek, az odaérkező tárgyalódelegációval és az emigrációs magyar kommunista vezetőkkel együtt.

Az Ideiglenes Nemzetgyűlésnek összesen 498 tagja lett, akik három fordulóban kerültek be a Nemzetgyűlésbe vagy közfelkiáltással tartott helyi választások, vagy a pártok által leosztott mandátumokat szerezték.¹⁵

Maga a nemzetgyűlés elnevezést is a Szálasi rendszer országgyűlésétől való elhatárolódásként használták, többek között azért is, mert nemzetgyűlésre a magyar történelemben akkor volt példa, amikor a történeti alkotmányba illeszkedő, olyan alkotmányos berendezkedésről szóló törvényekről döntöttek a törvényhozásban, mint az Osztrák–Magyar Monarchiából kiváló Magyarország állam- és kormányformája, illetve az államfői hatalom gyakorlásának módja.¹⁶

Az már kezdetben is összehavarta a jogforrások hierarchiát, hogy két nemzetgyűlési ülészak között a törvényhozást rendeleti úton pótolták. Rendeletalkotási jogkörrel a 23 tagból álló ún. „politikai bizottság” rendelkezett, amely egyrészt a Független Kisgazdapárt 5, a Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt 4–4, illetve a Nemzeti Parasztpárt 3 és a Polgári Demokrata Párt 2 jelöltjéből állt, másrészt a Nemzetgyűlés elnökét, Zsedényi Bélát delegálta 23. tagnak. A pártok által delegált tagok szinte valamennyien miniszterek és államtitkárok is voltak egyben. Ugyanez a politikai bizottság terjesztette elő az Ideiglenes Nemzeti Kormány összetételére vonatkozó javaslatot is a nemzetgyűlésnek, és ez döntött az elnöki hatalmat gyakorló Nemzeti Főtanács létrehozásáról is.¹⁷ 1945. augusztus 31-ét követően előbb 27, majd 31 főre emelték a politikai bizottság létszámát, amelynek tagjai lettek a miniszterelnök és az Ideiglenes Nemzetgyűlés háromfős elnöksége is.¹⁸ 1945. november 29-én már 36 tagú testületként

működött a politikai bizottság, amelynek a státuszát az 1945. évi XI., az államhatalom ideiglenes rendezéséről szóló törvénycikk írta körül és tett állandóvá.¹⁹ Bár 1946 után is fennmaradt, szerepe lecsökkent a későbbiekben, csak a miniszterelnök kinevezésében és felmentésében működött közre.²⁰

Mivel a politikai bizottságba delegált tagok nemcsak a törvényhozásnak, hanem a végrehajtó hatalomnak is aktív, tisztséggel rendelkező szereplői voltak, már itt látszott, hogy a montesquieu-i elvek mentén korábban érvényesülő államhatalmi ágak közötti egyensúly megbomlott és a hatáskörök gyakorlása összecsúszott. Ezzel azonban, tekintettel a jogszabályalkotás sürögősségére, az idő tájt nem foglalkoztak.

Míg a politikai bizottság megalkotta a szükséges rendeleteket, az Ideiglenes Nemzetgyűlés legfontosabb feladata a demokratikus választások lebonyolításához szükséges választójogi törvények elfogadása volt, ennek eredményeként jött létre az 1945. évi VIII. tv., amely Magyarországon először vezetett be olyan modern választójogi alapelveket, mint az általános, egyenlő, közvetlen és titkos választás.²¹ Az új választójogi törvény értelmében, a választásokon minden olyan, a többi feltételnek is megfelelő magyar állampolgár választójogot nyert, aki 1945. szeptember 1-én az ország 1937. december 31-i határain belül élt.²² A választások előtt erre hivatott bizottságok igazoló eljárásokat folytattak le, és megfosztották a választójog gyakorlásától mindazokat, akiknél felmerült a gyanú, hogy a fasizmust bármilyen módon is támogatták a háború alatt, vagy tagjai voltak valamely szélsőjobboldalinak minősített szervezetnek, esetleg magukat német nemzetiségűeknek vallották.²³ A választások tisztaságát a Választási Bizottság felügyelete alatt biztosították, amelybe egy-egy tagot jelölt az igazságügy-miniszter a Magyar Kúria, a Közigazgatási Bizottság, illetve a Népbírók Országos Tanácsa bírói közül, továbbá a választásokon induló pártok is küldhettek egy-egy további tagot.²⁴

Az Ideiglenes Nemzeti Kormány két rendelete, a 14/1945., illetve az 1030/1945. sz. rendelet előírta a közigazgatás háború előtti állapotának helyreállítását a visszafoglalt és harcok alól felszabadított területeken.²⁵ Így a nemzetgyűlési

előkészítés, KISS Dávid: Az 1947-es magyar béke-előkészítés az új haderő szervezésének és a határok kialakításának tükrében, In: Az elfelejtett béke. Tanulmánykötet a párizsi magyar békeszerződés életbelépésének 70. évfordulójára (szerk.: Fülöp Mihály), Dialóg Campus, Budapest, 2018, 21–54., 93–106., 107–122., 123–137. ROMSICS Ignác: Nemzet, nemzetiség és állam Kelet- Közép- és Délkelet-Európában a 19. és 20. században, Helikon, Budapest, 2020, 277–297.

¹⁴ Az Ideiglenes Kormányban a miniszterelnök Dálnoki Miklós Béla lett, míg a témánk szempontjából jelentős igazságügy-miniszteri posztot Valentiny Ágoston foglalta el.

¹⁵ Az első fordulóban Debrecenben összeült Nemzetgyűlés elnökévé dr. Zsedényi Bélát, a miskolci jogakadémia tanárát választották meg, alelnököknek dr. Juhász Nagy Sándort és dr. Sántha Kálmánt. Ők hárman alkották a nemzetgyűlés elnökségét. PALASIK *i.m.* 23., 115.

¹⁶ Nemzetgyűlésnek nevezték korábban, még a Horthy-korszak elejének egykamarás gyűlését 1920 és 1926 között, a felsőház visszaállításáig.

¹⁷ PALASIK *i.m.* 356.

¹⁸ Uo. 121–122., 354.

¹⁹ Ez a törvény többek között rendezte a Nemzetgyűlés, a kormány és a Nemzeti Főtanács jogköreit is, és addig volt hatályban, míg az 1946. évi I. törvény a köztársaságról hatályba nem lépett.

²⁰ PALASIK *i.m.* 123.

²¹ Uo. 38.

²² PALASIK *i.m.* 38. Az 1945. január 20-án Moszkvában aláírt fegyverszüneti egyezmény értelmében ugyanis az ország határai az 1937. december 31. előtti állapot szerint állították vissza.

²³ Az igazoló eljárásokra vonatkozóan 1945 január és július között 12 rendelet került kiadásra. Lásd KANYÓ Ferenc: *Az igazoló bizottságok tevékenysége 1944–1945-ben Szegeden és Csongrád megyében.* (1944 vége–1945 nyara) http://acta.bibl.u-szeged.hu/11953/1/tudszoc_012_045-063.pdf (2023. április 30-i letöltés).

²⁴ PALASIK *i.m.* 39.

²⁵ Uo. 40.

választások előtt törvényhatósági választások lebonyolítására is sor került. Mivel a fővárosi törvényhatósági választásokon a kommunista erők és a szovjetek várakozásaival ellentétben a kisgazdák kerültek többségbe, a nemzetgyűlési választások előtt a Vorosilov marsall vezette SZEB megkísérelte rávenni a választásokon induló pártokat arra, hogy osszák le előzetesen egymás között a helyeket és hozzanak létre közös listát, így biztosítva a kommunista párt pozícióit arra az esetre is, ha a választáson vereséget szenvednének. A terv azonban, mivel sértette a jaltai konferencián elfogadott alapelveket is, hosszú vitát követően elutasításra került és a választásokat valóban demokratikusan tudták lebonyolítani. A választások alkalmával 421 fő szerzett mandátumot az új Nemzetgyűlésbe, ezen belül pedig a kisgazdák megszerezték a parlamenti mandátumok 58,19%-át, 245 mandátummal. Az új nemzetgyűlés elnöke Nagy Ferenc, későbbi miniszterelnök lett.²⁶

Míg az Ideiglenes Nemzetgyűlés fennállt, a végrehajtó hatalomhoz tartozó államfői és kormányfői jogköröket a Nemzeti Főtanács és az Ideiglenes Kormány gyakorolta. A Nemzeti Főtanácsról az 59/1945. Eln. sz. rendelet rendelkezett, amelyet később az 1945. évi II. és III. törvény változtatott meg. Az államfői hatalom gyakorlója az elnöki rendelet értelmében egy kollektív, háromfős testület volt, amelynek tagjai: 1. Az Ideiglenes Nemzetgyűlés elnöke vagy alelnöke. 2. Az Ideiglenes Nemzeti Kormány elnöke vagy helyettese. 3. Az Ideiglenes Nemzetgyűlés politikai bizottsága által választás útján kiküldött tag, aki nem tagja a kormánynak. A Nemzeti Főtanács jogkörei többek között a kegyelmezésre, a miniszterelnök és a miniszterek kinevezési jogkörét meghaladó kinevezésekre, a kormány felmentésére és a Politikai Bizottság által jóváhagyott és a miniszterelnök által javasolt miniszterek kinevezésére terjedt ki. A Nemzeti Főtanácshoz előterjesztett ügyek előadójaként a rendelet az igazságügy-minisztert jelölte ki.²⁷

Az 1945. évi II. törvény később változtatott az államfőt megillető kinevezési jogkörökön, szűkítette azokat és egyes kinevezési jogköröket a nemzetgyűlés elnökségére, illetve magára a nemzetgyűlésre ruházott, míg az 1945. évi III. törvény törvényi erőre emelte a korábban kiadott elnöki rendeletet és kibővítette a Nemzeti Főtanács jogköreit új, külügyi jogkörökkel.²⁸ Egy lényeges elem volt, hogy az a személy nem lehetett a Nemzeti Főtanács tagja, aki az Ideiglenes Nemzeti Kormány tagja is volt. Ennek az volt az oka, hogy az Ideiglenes Nemzeti Kormány miniszterei a

Nemzeti Főtanácsnak feleltek és nem a törvényhozási jogkört gyakorló Ideiglenes Nemzetgyűlésnek, mint az korábban, 1848 óta jellemző volt.

A Nemzeti Főtanácson túl a kormányzati jogköröket az Ideiglenes Nemzeti Kormány gyakorolta a választásokig, ahol átadta helyét a megválasztott és a politikai bizottság támogatásával kinevezett Nemzeti Kormánynak. Bár az 1945. november 4-én tartott választást a Független Kisgazdapárt elsöprő győzelemmel nyerte meg, a győzelem ellenére koalíciós kormány alakult, lévén a felállítandó kormány tagjainak listáját is a SZEB-bel kellett jóváhagyatni, akik tevékenyen részt vettek a kormány miniszteri összetételének kialakításában.²⁹ A kormányfő előbb Tildy Zoltán, majd az ő köztársasági elnökké kinevezését, 1946. január 1-jét követően Nagy Ferenc lett.

A Magyar Kommunista Párt nem tudott beletörődni a választási vereségbe, és szovjet támogatással, a „szálamitaktikaként” közismert módszerhez folyamodva, belülről bomlasztotta a koalíciót, kompromittálták és lemondatták Nagy Ferencet, és a helyére 1947. május 31-én Dinnyés Lajost ültették, míg Tildy Zoltán köztársasági elnök a Nemzetgyűlés szétziláltsága miatt végül 1947. augusztus 31-ére új választásokat írt ki.³⁰

A választások előtt az 1945. évi VIII. tv.-t is módosították, amely így kifejezetten az egypártrendszer kiépítésének kedvezett, leszűkítették a választójogosultak körét, illetve átnevezték a nemzetgyűlést országgyűlésre, és deklarálták a magyar történelemben másodszor, igaz rendszeridegenként, annak egykamarás voltát.³¹

Az 1947. évi választásokon összesen tíz, az Országos Nemzeti Bizottság által jóváhagyott párt indulhatott, és visszaélések történtek a választójogosultságot bizonysító névjegyzékkivonatokat (kék cédulák) kiállításával is, illetve a választási eredmények befolyásolása érdekében lehetővé tették azt is, hogy a szavazópolgár a névjegyzékkivonat birtokában, a szavazókörzetén kívül is leadhassa voksát. Mindezek ellenére, az MKP sikere nem volt kielégítő. Így a választásokat követően az MKP fenyegetésére a Magyar Függetlenségi Párt vezetője, Pfeiffer Zoltán külföldre szökött, a pártot

²⁹ PALASIK *i.m.* 42–44.

³⁰ Rákosi erről 1952 februárjában beszélt a magyar kommunista vezetőknek, amikor a reakció kivágásáról beszélt a Kisgazdapártból és a többi ellenséggel való fokozatos leszámolásról. KRAMER *i.m.* 70.

³¹ PALASIK *i.m.* 75. A magyar országgyűlés a rendi országgyűlés kialakulásától kezdve folyamatosan kétkamarás volt. Bár egykamarás gyűlésként működött ideiglenesen 1848 szeptemberétől az 1849. évi világsi fegyverletételig, a debreceni képviselőházi üléseken elfogadott végzéseket a törvénytervező sem vették fel, mert azokat később nem tekintették az országgyűlésre vonatkozó törvények tartalmával konform módon megalkotottnak. Legitim módon működő egykamarás nemzetgyűlése Magyarországnak mindössze 1920 és 1926 között volt, ám a történelmi hagyományokra tekintettel az 1926. évi XXII. tc. elrendelte a felsőház újrafelállítását.

²⁶ Uo. 42–44.

²⁷ A rendelet teljes szövegét lásd https://library.hungaricana.hu/hu/collection/ogyk_r_endeletek_tara/ (2023. április 30-i letöltés).

²⁸ 1945. évi II., illetve III. törvényt lásd <https://net.jogtar.hu/ezet-ev-torveny?docid=94500002.TV>; <https://net.jogtar.hu/ezet-ev-torveny?docid=94500003.TV> (2023. április 30-i letöltés). A Nemzeti Főtanácsról lásd még FÖGLEIN Gizella: *Az államfői jogkör és gyakorlása*, In: *A magyar parlament 1944–1949. Tanulmányok* (szerk.: Hubai László–Tombor László), Gulliver, Budapest, 1991, 44–81.

később a Választási Bíróság feloszlatta, és a mandátumaikat szétesztették más pártok között, így az új koalícióban tovább tudták növelni befolyásukat mandátumaival.³² Ez a választás a magyar történelemben „kékcédulás választásként” híresült el, ahol a Magyar Kommunista Párt választási csalás révén megszerezte a relatív többséget.

A választásokat követően az MKP bekebelezte a többi pártot, és 1948-ra létrehozta az állampártot (Magyar Dolgozók Pártja, Szakasits Árpád elnökletével és Rákosi Mátyással főtítkárként, főtítkárhelyettesek pedig Marosán György, Kádár János és Farkas Mihály voltak) és megkezdődhetett a totális diktatúra kiépítése.³³ A párt vezetője, Rákosi Mátyás, Tildy Zoltán köztársasági elnököt is eltávolította posztjáról 1948. augusztus 1-jével és helyére Szakasits Árpádot ültette. 1948. december 10-én pedig lemondott a Dinnyés Lajos által vezetett új kormány is.

Rákosiék felbuzdulva korábbi sikerükön megfélemlítéssel, koholt koncepciók eljárásokkal és zsarolással tovább erősítették hatalmi pozícióikat, felszámolták a még létező pártokat, és nekiláttak az erőszakos államosításnak, felszámolva az egyházakat és megszüntetve a magántulajdont.³⁴

Az 1949. évi XX. tv. új alkotmányt léptetett életbe Magyarországon, amely felváltotta az évszázados hagyományokon alapuló történeti alkotmányt. Az ország államformája népköztársaság lett.

Az állami főhatalom letéteményese az alkotmánynak megfelelően a Népköztársaság Elnöki Tanácsa lett, a végrehajtó hatalmat a Minisztertanács,³⁵ a törvényhozó hatalmat formálisan az országgyűlés, valójában a Népköztársaság Elnöki Tanácsa gyakorolta, amely az országgyűlések ülései közötti időszakokban törvényerejű rendeletekkel kormányozta az országot.³⁶

Bár az Országgyűlés formálisan 1949 után is fennmaradt mint a törvényhozás letéteményese, működése, az államhatalmi ágak és az állampárt szoros összefonódása okán színjátékszerűvé vált, ülései is ritkultak, a törvényhozásban keletkező űrt pedig a Népköztársaság Elnöki Tanácsa által kibocsátott törvényerejű rendeletek lettek hivatottak pótolni.³⁷

Az 1949. évi XX. tv.-ről utólag nem véletlenül állítják azt, hogy egy formális vagy fiktív alkotmány volt valójában. Bár leírta az államszervezet működését, és formálisan megtartotta a törvényhozó, végrehajtó és igazságszolgáltatási szervezetet, a gyakorlatban a törvényhozó és a végrehajtó hatalom a szocialista elveknek megfelelően, amely az állam egységét vallotta, egymással szorosan együttműködött, ez jól látszik a megborult jogforrási hierarchián is, ahol a hierarchia felső fokán álló törvények helyett rendeleti kormányzással született a legtöbb jogszabály és ez az állapot egészen 1989-ig fenn is maradt. A legmagasabb szintű jogforrássá ebben az időszakban a törvényerejű rendeletek léptek elő.

Ráadásul a hatalmat átvevő Magyar Dolgozók Pártja (MDP), majd később a megalakuló Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP) egészen a tanácsrendszer legalsóbb szintjéig jelen volt a mindennapi politikában, tanácsokat adott és a pártállami diktatúrában központi szereppel bíró párttitkárok a legalsóbb államigazgatási szintig ellenőrizték a felülről érkező, a szocializmus kiépítését és működését célzó parancsok és pártutasítások végrehajtását. A politikát érintő legfontosabb döntéseket is a pártkongresszusok alkalmával hozták meg. A hatalom legfőbb birtokosa pedig a személyi kultusszal is bíró pártfőttitkár vagy ahogyan 1953-tól nevezték, az első titkár volt.³⁸

A hatalom fenntartását az állami erőszakszervezet csúcspann álló Államvédelmi Osztály (később 1948-tól Államvédelmi Hatóság) biztosította, fenntartva a társadalom tagjaiban a hatalommal szembeni félelmet és engedelmességet. A politikai ellenfelek eltávolítására a koncepciók percek szolgáltak, az elítéltek egy részét kivégezték, a többieket pedig internáló- vagy munkatáborokba küldték.³⁹ A piacgazdaságot tervezdalkodással váltották fel és elrendelték a magántulajdon államosítását, a gazdákat termelőszövetkezetekbe tömörítették, míg az ipar fejlesztésére állami vállalatokat hoztak létre.⁴⁰

Amikor 1953. március 5-én Sztálin meghalt, Magyarországon is változni látszott az államhatalmi berendezkedés, hacsak ideiglenesen is. Új miniszterelnök került a kormány élére Nagy Imre személyében, akit végül népszerűsége miatt Rákosi 1955-ben megfosztott a hatalomtól és még a pártból is kizárattott.

A Szovjetunió Kommunista Pártjának XX. kongresszusán Nyikita Hruscsov által elmondott beszéd, amely a sztálini személyi kultusz leépítésére is kitért, a magyarországi értelmiségnek is reményt adott a változásra és ez vezetett az 1956-

³² PALASIK *i.m.* 83.

³³ Uo. 87. Bővebben lásd SZERENCSES Károly: *Predestinált álasztások 1947*, In: A magyar parlament 1944–1949. Tanulmányok (szerk.: Hubai László–Tombor László), Gulliver, Budapest, 1991, 105–142.

³⁴ PALASIK *i.m.* 93–97.

³⁵ A minisztertanácsok összetételéről lásd BÖLÖNY József–HUBAI László: *Magyarország kormányai 1848–2004*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2004, 103–120.

³⁶ A Népköztársaság Elnöki Tanácsának a maga korszakában írt értékeléséről, összetételéről és feladatairól lásd bővebben ADÁM Antal: *A Népköztársaság Elnöki Tanácsa*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1959. című művét, különös tekintettel annak 44–285. terjedő részeire.

³⁷ ROMSICS [2007] *i.m.* 325–326.; SÁRKÖZY Tamás: *Magyarország kormányzása 1972–2012. A szofi diktatúra kormányzásától az új kapitalista konfliktusos demokrácia kormányzásán át a*

fülkéforradalom vezérdemokráciájának kormányzásáig, Park Könyvkiadó, Budapest, 2012, 102.

³⁸ ROMSICS [2007] *i.m.* 326–327. Sárközy Tamás a pártállamot államigazgatási államnak titulálja, „lévén, hogy a pártszervek – az államszervezethez igazodva, azt megkettőzve – ugyancsak hierarchikusan, az államigazgatásra jellemző módon működnek.” SÁRKÖZY *i.m.* 102.

³⁹ ROMSICS [2007] *i.m.* 327.; SÁRKÖZY *i.m.* 103.

⁴⁰ SÁRKÖZY *i.m.* 104–106.

os forradalom kitöréséhez. 1956. október 26-án Rajk László újratemetését követően az antisztálinista népfelkelés visszahelyezte az eltávolított Nagy Imrét a kormányzat élére.⁴¹ A forradalmat azonban szovjet beavatkozással elfojtották 1956 október 31. és november 11. között és Gerő Ernő első titkár menesztését követően a párt első titkári pozícióját Kádár János vette át. Az MDP-t megszüntették, és helyette megalakult az MSZMP. Kádár János lett egyben 1956. november 4-től a megalakuló munkás-paraszt kormány miniszterelnöke is.⁴²

Bár a nyugati országok szimpátiájukat fejezték ki a magyar forradalom mellett, a NATO nem avatkozott be az eseményekbe, és a Szovjetunió november közepére teljesen leverte a forradalmi megmozdulásokat. Kádár János a rend további fenntartása érdekében 1957. május 27-én szerződést kötött a Szovjetunióval a szovjet csapatok magyarországi állomásoztatásáról. Így következett be Magyarország immár negyedik, leghosszabb ideig tartó szovjet megszállása.⁴³

A Kádár-rendszer nem tekinthető működését illetően egységesnek 1956-tól a rendszerváltozásig. A forradalmat követő megtorlások után a század hatvanas éveitől lassú enyhülés következett be, ezt alátámasztja az 1949. évi XX. tv. 1972. évi módosítása is, amely beemelte az emberi jogokat az alkotmány rendelkezései közé. Az 1970-es évektől kialakult egy viszonylagos jólét az országban és a parancsuralmi rendszer is fokozatosan felpuhult, amelyet hétköznapi szavakkal „gulyáskommunizmusként” vagy „legvidámabb barakként” is jellemezték a rendszerváltásig.⁴⁴

Az állampárt a vizsgált időszakban kontroll alatt tartotta úgy az államszervezet működését, mint a magyar társadalom életének valamennyi fontosabb szegmensét. Ez természetesen így volt a bíróságok és az ügyészségek működésével is. Mint ezt a következő fejezetben látni fogjuk, a bírósági és ügyészségi szervezet átalakításával, a különbíróságok megszüntetésével és a laikus bíráskodás népi ülnökökön keresztüli bevezetésével a pártállami diktatúra megszilárdítását követő években is érvényesült az állami befolyás, különös tekintettel arra a tényre, hogy az addigi bírói függetlenséget is megszüntették a bírói tisztségre való kinevezés választáshoz kötésével.

II. Az igazságszolgáltatási szervezet és a bírák jogállása a szocializmus időszakában

⁴¹ Uo. 108.

⁴² A hatalomátvétel módjáról lásd RIPP Zoltán: *Az MSZMP legitimitációja a Kádár-korszak kezdetén*, In: Restauráció vagy kiigazítás. A kádári represszió intézményesülése 1956–1962 (szerk.: Huszár Tibor–Szabó János), Zrínyi, Budapest, 1999, 43–65.

⁴³ SÁRKÖZY i.m. 332–342.

⁴⁴ Uo. 110–128. A forradalmat követő megtorlásokról és a statáriális bíráskodásról lásd MARKÓ György: *A katonai bíróságok statáriális ítéletei 1956 december–1957 október között*, In: Restauráció vagy kiigazítás. A kádári represszió intézményesülése 1956–1962 (szerk.: Huszár Tibor–Szabó János), Zrínyi, Budapest, 1999, 319–326.

Az igazságszolgáltatás átalakításának kezdeti lépései már 1944-re visszanyúlhatnak. 1944 decemberében ugyanis Dálnoki Miklós Béla, az Ideiglenes Kormány miniszterelnöke nyilatkozott arról, hogy bíróság elé állítja a háborús és népellenes bűnöket elkövetőket. Az Ideiglenes Nemzeti Kormány által 1945. január 20-án megkötött fegyverszüneti egyezmény ugyanis kikötötte, hogy Magyarország működjön közre a háborús bűncselekmények elkövetésével vádolt személyek letartóztatásában, kiszolgáltatásában, illetve vonja őket felelősségre.⁴⁵ A jaltai világtrend megvalósulását felügyelő SZEB is figyelemmel kísérte a felelősségre vonás irányában megtett lépéseket, elvárta az Ideiglenes Kormánytól, hogy állítsa össze a feltételezett háborús bűnösök listáját és a népbíróságok előtti felelősségre vonási eljárások eredményéről rendszeresen tegyen feléje jelentést.⁴⁶ Az 1947. évi XVIII. törvénnyel becikkelyezett versailles-i békeszerződés is fenntartotta a háborús bűnösök felelősségre vonásának kötelezettségét, a szerződés 6. cikkében.⁴⁷ A felelősségre vonás módját azonban nem határozta meg a törvény, így azok végrehajtását az újonnan felállított népbíróságokra bízták, amelyeket hivatalosan a 81/1945. M. E. számú rendelettel hirdettek ki.⁴⁸

Ezt a rendeletet később az 1440/1945. M. E. számú rendelettel módosították,⁴⁹ illetve a demokratikus államrend és a köztársaság büntetőjogi védelméről

⁴⁵ BARNA Ildikó–PETŐ Andrea: *A politikai igazságszolgáltatás a II. világháború utáni Budapesten*, Gondolat Kiadó, Budapest, 2012, 16–17.

⁴⁶ NÁNÁSI László: *A magyarországi népbíráskodás joganyaga 1945–1950*, In: Pártatlan igazságszolgáltatás vagy megtorlás. A népbíróság történeti konferencián (Kecskemét, 2011. május 23.) elhangzott előadások szerkesztett változatai (szerk.: Gyenesei József), Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Levéltára, Kecskemét, 2011, 9–10.

⁴⁷ „6. cikk. 1. Magyarország meg fogja tenni a szükséges lépéseket az iránt, hogy biztosítsa az alább említett személyeknek letartóztatását és bírósági eljárás végett kiadását: a) a háborús bűnök, valamint a béke vagy az emberiség ellen elkövetett bűnök elkövetésével, elrendelésével, avagy az ilyenekben való részességgel vádolt személyek; b) bármely Szövetséges vagy Társult Hatalomnak oly állampolgárai, akik azzal vannak vádolva, hogy nemzeti törvényeiket árulás, vagy a háború alatt az ellenséggel való együttműködés által megszegték. 2. Magyarország, továbbá az Egyesült Nemzetek érdekelt kormányának kívánságára biztosítani fogja mindazoknak a fennhatósága alá tartozó személyeknek tanúkenti megjelenését, akiknek tanúvallomása e Cikk 1. bekezdésében említett személyek ellen folytatott bírósági eljárás céljából szükséges.”

<https://net.jogtar.hu/ezet-ev-torveny?docid=94700018.TV> (2023. április 30-i letöltés).

⁴⁸ Valentiny Ágoston igazságügy-miniszter a népbíróságok létrehozását azzal indokolta, hogy a kormány így elejét tudja venni az önkényes eljárásoknak, illetve egységesíti a népbíróságok eljárását. NÁNÁSI i.m. 14.

⁴⁹ BARNA–PETŐ i.m. 19.

szóló 1945. évi VII. törvénybe foglalták bele később.

A 81/1945. M. E. számú rendelet is kimondta, hogy a népbíróságok csak ideiglenesen jönnek létre, mindaddig, míg Magyarországon az első világháború kitérésakor elsorvasztott esküdtbíráskodást helyre nem állítják.⁵⁰ A népbíróságok ugyanis a laikus, állampolgári jelenlétet voltak hivatottak biztosítani csakúgy, mint azt korábban az esküdtszékek is tették.⁵¹

⁵⁰ Az esküdtzéki bíráskodást Magyarországon az 1848. évi XVIII. tc. a sajtóról honosította meg, és alapvetően csak sajtóperekben volt helye esküdtzéki eljárásnak. A neoabszolutizmus éveit követően is fennmaradt, majd az 1897. évi XXXIII. tc. újjászervezte az esküdtzékeket. Nem volt állandó bíróság, hanem évente négyszer vagy kétszer ülésezett, az ügyek számától függően. A büntető perrendtartást életbe léptető törvény sorolta fel azt, hogy mely bűncselekmények tartoznak esküdtzéki hatáskörbe. A nyomtatvány útján elkövetett bűncselekményeken (sajtóbűncselekményeken) kívül általában a halállal, vagy legalább 5 évi fegyházzal büntetendő politikai és köztörvényi ügyekben (felségsértés, lázadás, hűtlenség, gyilkosság, szándékos emberölés, halált okozó súlyos testi sértés, rablás, gyújtogatás, megvesztegetés esetén) hivatott eljárni, de a politikai bűncselekményekben való eljárását az 1913. évi XXXIV. tc. jelentősen korlátozta. Vegyes bíróság volt, háromtagú bírói tanácsból és 12 esküdtből állt. A törvény meghatározta az esküdtképeség kellékeit: 26. életévét betöltött férfi, aki ír olvas, tud magyarul, legalább évi 20 forint adót fizet vagy középiskolát, illetve más felsőbb szakiskolát végzett. Ki vannak zárva az esküdttek közül a bizonyos bűncselekmények miatt elítéltek, a testi és szellemi fogyatékosok, miniszterek, főispánok, bírák, ügyészek, a fegyveres erők tagjai, a napszámosok és a szolgák. A törvényszabta kellékeknek megfelelő esküdtnek névsorát az „esküdték alaprajstroma” tartalmazta, amelyet minden év májusában összeállított községekben a bíró és 2 esküdt, városokban a polgármester és 2 törvényhatósági bizottsági tag. Ugyanez választotta ki az esküdték és helyettes esküdték évi lajstromát. Ezek közül a törvényszéki elnökből és két bíróból álló tanács sorshúzással döntötte el az adott ülészakra behívandó 30 esküdt és 10 pótesküdt személyét. A 30 esküdtet az esküdtzéki ciklus minden napjára behívták, a 10 helyettes esküdtnek pedig meghagyták, hogy tartózkodjon a lakásán. 1914-ben a háború kitérésakor felfüggesztették az esküdtszékek működését, de végleg csak az 1898/1919. M. E. számú rendelet törölte el őket. A témához bővebben lásd ANTAL Tamás: *A sajtóesküdtzékek és működésük szabályozása Magyarországon (1867–1896)*. https://acta.bibl.u-szeged.hu/7515/1/juridpol_doct_002_005-038.pdf (2023. április 30-i letöltés); Uő: *Törvénykezési reformok Magyarországon 1890–1900. Ítéltáblák, bírói jogviszony, esküdtzék*, In: Dél-alföldi évszázadok 23., Csongrád Megye Levéltára, Szeged, 2006, 253–264.

⁵¹ A népbíróságok felállítását Kovács Kálmán az IM politikai államtitkára azzal magyarázta, hogy „az addigi bíróságok és szabályok „megfelelőek normális időkben és a normális élet során elkövetett

A népbíróságok ítélkezésének a fennálló rendszer óriási jelentőséget tulajdonított, Ries István igazságügy-miniszter a népbíróságokhoz szóló leiratában úgy nyilatkozott, hogy egész külpolitikai hitelünk attól függ, hogy ezt a feladatot hogyan tudja Magyarország megoldani.⁵²

A rendelet igen szélesen vonta meg a népbíróságok személyi hatáskörét, amely kiterjedt a polgári személyeken túl a katonai állomány tagjaira, csakúgy, mint a rendőrökre és csendőrökre, illetve mindazon külföldi állampolgárookra, akiket Magyarország területén tartottak fogva és a kiadatásukat nem rendelték el. Sőt mi több, a fiatalok felett is ítélkezett, egyetlen különbség az volt, hogy csak olyan fiatalokra szabhatott ki végrehajtandó halálbüntetést, aki a bűncselekmény megvalósításának időpontjában betöltötte a tizenhatodik életévét.

Ami a népbíróságok elé tartozó bűncselekmények körét illeti, ugyancsak igen széles volt a paletta, mert a főszabályként ide tartozó háborús és néppellenes bűntettek túl, a rendelet további, korábbi törvényekben meghatározott bűncselekményeket is a népbíróság színe előtt tárgyalandónak nyilvánított, különösen akkor, ha annak politikai háttere is volt.⁵³ Mivel a cél a

bűncselekmények” megítélésére, de „nem alkalmasak a rendkívüli idők rendkívüli arányú cselekedeteinek gyors és eredményes büntetésére”, Ennek érdekében félre kellett tenni a „büntetőjog klasszikus elveit” és a „törvénynek visszaható erőt kell biztosítani”. NÁNÁSI *i.m.* 15.

⁵² Uo. 23.

⁵³ Így a népbíróság elé tartozott különösen az 1921. évi III., az állami és társadalmi rend védelméről szóló törvénycikk 1–5. §-ában meghatározott, az állam és társadalom törvényes rendjének erőszakos felforgatására vagy megsemmisítésére, illetve különösen valamely társadalmi osztály kizárólagos uralmának erőszakos létesítésére irányuló mozgalom szervezése vagy irányítása, a mozgalommal vagy szervezkedéssel összefüggő egyéb cselekmény elkövetése, az is, amikor valaki ilyen cselekményről hitelt érdemlő tudomással bír, de azt a hatóságnak nem jelenti be, illetve aki ilyen jellegű cselekményre felbújt, izgat vagy felhívást tesz közzé. Ide tartoztak továbbá a katonai büntetőtörvénykönyv életbeléptetéséről és a közönségek büntetőtörvények egyes rendelkezéseinek ezzel kapcsolatos módosításáról és kiegészítéséről szóló 1930. évi III. tc. 58. és 59. §-ában meghatározott hűtlenségi tényállások, az 1878. évi V. tc. 172. §-ában meghatározott bűncselekmény, amikor valaki törvény, vagy hatóság törvényes hatáskörében kiadott rendelete, meghagyása és utasítása elleni engedetlenségre felhívást tesz közzé, vagy azt a törvény IV. fejezetében leírtak szerint megkísérli, illetve az ember élete és testi épsége elleni bűntettek és vétségek, a közegészség elleni bűntettek, valamint a személyes szabadság megsértése és ezen bűncselekmények kísérlete, illetve a magánvagyon megrongálása, a gyújtogatás, a vízáradás okozása és a vaspályák, hajók és távirtdák megrongálására irányuló közveszélyes cselekedetek. Ez utóbbiak csak akkor, ha politikai töltettel bírtak.

fasizmus letörése volt a háború befejeztével, a rendelet a háborús bűncselekmények körét is ennek mentén határozta meg.

Igy háborús bűncselekménynek számított, ha valaki közéleti vezetőként Magyarország háborúba lépését magatartásával elősegítette vagy azt nem akadályozta meg, holott megtehetette volna, aki a kormány vagy országgyűlés tagjaként, illetve más vezető közalkalmazottként részese volt Magyarország háborúba lépésének, aki a fegyverszünet megkötését vétkes befolyásolással megakadályozni igyekezett, aki vezetőként segítette a nyilas mozgalom hatalomra jutását, illetve kinevezés alapján a nyilas kormányzatban, közigazgatásban vagy honvédelem keretében életét fenyegető kényszerű szükség nélkül vezetőállást vállalt, aki a megszállt területek lakosságával, hadifoglyokkal a rábízott hatalommal visszaélve kegyetlenkedett, vagy aki általában akár belföldön, akár külföldön felbujtója, tettese vagy részese volt emberek törvénytelen kivégzésének vagy megkínzásának, illetve aki nyomtatványban beszédben vagy rádió útján folytatólagosan olyan tevékenységet fejtett ki, amely alkalmas volt arra, hogy az ország háborúba lépése, illetőleg a háború fokozottabb mértékben való folytatása érdekében a közfelfogást jelentős mértékben befolyásolja és az országra káros irányba szürelje [81/1945. (II. 5.) M. E. rend. a népbírászkodásról 11. §].

Háborús bűnös volt továbbá az is, aki nyomtatványban, közbeszédben, rádióbeszédben háborúba lépésre vagy háború folytatására izgatott, aki katonáknak élet és vagyon elleni bűncselekmények elkövetéséhez segítséget nyújtott, aki a nyilasokat bármilyen módon segítette vagy belépett a német katonai vagy biztonsági szolgálati alakulatokba, aki besúgóként működött, illetve bármi egyéb tevékenységet folytatott, ami alkalmas volt háború, illetve nemzetközi viszály előidézésére, elmélyítésére [81/1945. (II. 5.) M. E. rend. 13. §].

A háborús büntettek túlmenően népellenes büntettek számítottak, ha valaki kormány vagy országgyűlés tagjaként, esetleg vezető közalkalmazottként olyan jogszabály megalkotásában vett részt tudatosan, amely súlyosan sértette a magyar nép érdekeit, aki cselekményével a jogszabályi előírásokon túlmenően olyan magatartást tanúsított, amellyel mások személyes szabadságát, testi épségét sértette, vagy vagyoni romlását idézte elő, aki népellenes, fasisztabarát hivatali működést tanúsított, aki írásban vagy szóban fasiszta és demokráciaellenes irányzatok elterjesztése és megerősítése, vagy gyűlölet keltése céljából a közfelfogást jelentősen befolyásolta, aki besúgóként működött, aki a rábízott hatalommal visszaélve önös célból szemérem vagy személyes szabadság elleni bűncselekményt követett el, illetve általában az, aki bármilyen módon akadályozta a hatóságot az ország népi és demokratikus újjászervezésében [81/1945. (II. 5.) M. E. rend. 15. §].

Népellenes büntetben bűnös volt továbbá az is, aki az előbb felsorolt népellenes büntettek elkövetését megakadályozni nem igyekezett, holott hatalma lett volna rá, aki a *Volksbund*ba vagy más fasiszta szervezetbe belépett, tevékenykedett vagy tisztséget vállalt, aki írásban vagy szóban az előbbieket során már említett módon szimpátiáját fejezte ki a népellenes vagy demokráciaellenes tevékenységgel,

illetve aki aktívan részt vett a hírverésben. Végül de nem utolsó sorban, akinek tudomása volt a fentiekkel összefüggésben bármilyen kínzásról vagy kivégzésről és ezt nem jelentette, ugyanúgy bűnhődnie kellett bűnpártolóként [81/1945. (II. 5.) M. E. rend. 17. §].

Látható tehát, hogy a rendelet igen széleskörűen határozta meg a népbíróságok hatáskörét, különös tekintettel a politikai bűncselekményekre.⁵⁴

A népbíróságok által kiszabható büntetések a rendelet alapján: halál, szigorított dologház szerinti életfogytig vagy határozatlan ideig tartó kényszermunka, fegyház, börtön, pénz fő- és mellékbüntetés, teljes vagy részleges vagyonek Kobzás, foglalkozástól való eltiltás, politikai jogok gyakorlásának felfüggesztése és fegyelmi büntetések. A halálbüntetést kötélt vagy golyó által, zárt helyen kellett végrehajtani.

Országszerte összesen 25 népbíróság jött létre, a rendelet szerint minden törvényszéki székhelyen egy, illetve a Népbíróságok Országos Tanácsa, mint fellebbviteli fórum.⁵⁵ A népbíróságok tanácsban ítélték, a népbírókat az Ideiglenes Nemzetgyűlést is alkotó öt politikai párt delegálta.⁵⁶ A népbírósági tanácsok 6 fős testületek voltak. A népbíróságok mellé népügyészeket is kineveztek hivatalos vádképviselőnek. Jogi végzettség nem volt elvárás,⁵⁷ az igazságügy-miniszter által delegált tanácselnök bíró azonban mindig képzett szakember volt. Mielőtt a népbíróságok tényleges működésére sor került volna, annak kiszűrésére, hogy olyan

⁵⁴ Ries Istvánt idézve állapítja meg Nánási László, hogy a népbíróságok tevékenysége és a bűnösök elítélése „nem jogi, hanem elsősorban politikai kérdés” volt. NÁNÁSI *i.m.* 16.

⁵⁵ Baja, Balassagyarmat, Budapest, Debrecen, Eger, Győr, Gyula, Kalocsa, Kecskemét, Miskolc, Nagykánizsa, Nyíregyháza, Pécs, Sátoraljaújhely, Sopron, Szeged, Szekszárd, Székesfehérvár, Szolnok, Szombathely, Veszprém, Zalaegerszeg, majd 1945-ben Esztergom és Berettyóújfalú. NÁNÁSI *i.m.* 17.

⁵⁶ „Küldötteikre az egyes pártok szabályokat is hoztak: pl. a szociáldemokrata előírás szerint a »munkáspárti népbírók maguk között testvéries bizalommal viseltessenek«, közöttük »az ítélet meghozatalánál véleménykülönbség nem fordulhat elő«. Előírásra került, hogy a polgári pártok bíráit »szép szóval, meggyőzéssel, a lehetőség minden eszközével a szavazatok többségének elérése céljából meg kell nyerni«. Az eljárási magatartás pedig legyen »komoly és (a) tárgyalás minden mozzanatára a legnagyobb figyelmet fordító«. A munkáspárti – kommunista, szociáldemokrata, szakszervezeti tanács – népbírók tevékenységének összehangolására országszerte közös aktívák létrehozására is sor került, »egységes nevelésük, irányításuk«, s annak érdekében, hogy a »szükséges politikai szempontok szem előtt tartásával a törvény szellemében ítéelkezessenek.«” NÁNÁSI *i.m.* 19.

⁵⁷ Berend Györgyöt idézve Nánási megállapítja, hogy „a népbírászkodás olyan bíróság általi törvényalkalmazás, illetve igazságszolgáltatás, amelyben az eljáró bírók valamennyien, vagy azok túlnyomó része nem szakképzett bíróm hanem jogi képzéssel nem rendelkező és azt élethivatásszerűen nem űző személyekből áll”. Nánási *i.m.* 18.

személy ne kerülhessen be, aki 1939 után együttműködött a nyilasokkal vagy német kollaboráns volt igazolási eljárásokat folytattak le minden járásbírósg területén, az e célból felállított bizottságok. Aki nem nyert igazolást, azt eltiltották a foglalkozása gyakorlásától, sőt, ha felmerült vele szemben bűncselekmény elkövetésének gyanúja is, listázták és később eljárást is folytattak ellene.⁵⁸

A népbírósgok ítélete ellen a Népbírósgok Országos Tanácsához lehetett fellebbezni. A népügyész bármikor fellebbezhetett a vádlott terhére és javára is, ám a vádlottnak a javára szóló fellebbezést a rendelet leszűkítette, nem volt helye fellebbezésnek a legsúlyosabb háborús bűntettek esetében, illetve mindazon ítéletek ellen, amely nem halálra vagy 5 évet meghaladó fegyházbüntetésre vonatkozott. Az ítéletet a népbírósg a magyar nép nevében hirdette ki.⁵⁹

A népbírósg eszköz volt a politikai ellenfelekkel való leszámoláshoz, hozzájuk fűződik a korszakban lefolytatott koncepciós perek többsége.⁶⁰ 1948-ra többségük befejezte tevékenységét, az utolsó népbírósg, a szegedi 1950-ben oszlott fel, csakúgy, mint a Népbírósgok Országos Tanácsa.

A képzett jogászok nem vállalták szívesen sem a népbírósgai tanácsvezetést, sem a népügyészi teendőket, mert a velük szemben megnyilvánuló társadalmi elégedetlenség a gyűlölet céltábláivá tette őket. A laikus népbírók szintén rengeteg problémát okoztak, már a kiválasztásukkor csúszott több hiba is a rendszerbe, fegyelmezetlenségük, képzetlenségük és a jogi kérdésekben való járatlanságuk komoly problémákat generált.⁶¹ A

bírók száma kevés volt, a népbírói tevékenység pedig alulfizetett, sokszor késett a napidíj kifizetése és annak összege nem volt elegendő a megélhetésre. Emiatt a résztvevők szabotálták a munkát.⁶²

Ami a számadatokat illeti: a háborús és népellenes bűncselekmények elkövetői ellen lefolytatott eljárások többsége 1948 tavaszáig lezajlott. 1948. március 31-ig a népügyészségek és a népbírósgok 89 154 ügygel foglalkoztak; eddig az időpontig összesen 28 146 személy ellen emeltek vádat, közülük 312 háborús bűnöst halálra, 18 376 személyt határozott idejű szabadságvesztésre ítélték, 9467 eredetileg vád alá helyezett személyt pedig felmentettek.⁶³

Mivel az ügyek többsége 1948-ig lezajlott, 1948-tól kezdődően az Igazságügyminisztérium által kiadott IM rendeletekkel, később MT rendeletekkel és végül az ülnökbíraskodást bevezető 1949. évi XI. törvénnyel felszámolták a népbírósgokat.⁶⁴

Népbírósgai eljáráshoz hasonló, a katonai bíróságok által folytatott statáriális bíraskodásra és egyszerűsített büntetőeljárás bevezetésére még az 1956-os forradalom leverését követően került sor, az 1957. évi 4. tvr. által, de azt az 1957. évi 34. tvr. már hatályon kívül is helyezte. Ennek célja a forradalom leverését követő megtorlás levezénylése volt. Az 1957. évi 25. tvr. viszont létrehozta a Legfelsőbb Bíróság Népbírósgai Tanácsát, amely továbbra is első és másodfokon is eljárta a forradalomban résztvevőkkel szemben, míg az 1957. évi 62. tvr. megszüntette a korábban bevezetett statáriális bíraskodást.⁶⁵

A népbírósgok működése az utókor távlatából több mint problematikus volt. Mindenekelőtt azért, mert fittyet hányt a jogállami büntetőjog olyan klasszikus elveire, mint a *nullum crimen sine lege*,

⁵⁸ Az igazolási eljárásról bővebben ANTAL Tamás: *A Szegedi Királyi Ítéltábla története 1938–1950 között. Fejezetek a Szegedi Ítéltábla történetéből IV.*, Szegedi Ítéltábla, Budapest–Szeged, 2019, 43–65.; BENCZE János: *Kényszerített bíró urak. A Pécsi Királyi Törvényszék és a Pécsi Megyei Bíróság történetéből 1915–1960*, Pannónia, Pécs, 2010, 70–105.

⁵⁹ BARNA–PETŐ i.m. 20–24.

⁶⁰ A magyarországi koncepciós pereket már többen is feldolgozták, a teljesség igénye nélkül a legjelentősebb művek a témában: ZINNER Tibor: *A magyar nép nevében? Tanulmányok népbírósgokról, jogászokról, diktatúráról* (szerk.: Bódiné Beliznai Kinga), Nemzeti Emlékezet Bizottsága, Budapest, 2021; Uő: *„Éjjel-nappal jó hangulatban dolgozunk és igyekszünk igazolni a belénk vetett reményeket”*: Szembenézés – a népbírósgokról feketén-fehéren, MTA Law Working Papers, 2016/6.; HORVÁTH Attila: *Büntető eljárásjog, különös tekintettel a koncepciós perekre a szovjet típusú diktatúra időszakában*. In: Emberek őrzője: Tanulmányok Lőrincz József tiszteletére (szerk.: Hack Péter–Koósné Mohácsi Barbara), ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2014, 23–42.; KAHLER Frigyes: *Jogállam és diktatúra. I–II*. Kairosz Kiadó, Budapest, 2005, 2008; KAHLER Frigyes: *Joghalál Magyarországon 1945–1989*, Zrínyi, Budapest, 1993.; HÓDOS György: *Tettesek és áldozatok. Koncepciós perek Magyarországon és Közép-Kelet Európában*, Noran Kiadó, 2005.; PAPP Attila: *Volt egyszer egy népbírósg*, Nagykanizsa, magánkiadás, 2017.

⁶¹ TÁNCZOS-SZABÓ Ágota: „Ennek a tisztnek a viselése nagyon tövises...” Tanácsvezető bírók,

népügyészek és laikus bírák a háború utáni felelősségre vonás folyamatában. In: *Pártatlan igazságszolgáltatás vagy megtorlás i.m.* 78.

⁶² TÁNCZOS-SZABÓ i.m. 79–81.

⁶³ GÁRDOS Miklós: *Nemzetvesztők. Magyar háborús bűnösök a népbírósg előtt*, Táncsics Könyvkiadó, Budapest, 1971, 19. Korom Mihály igazságügy-miniszter elmondása szerint 1968 végéig 20 941 személyt ítélték el Magyarországon háborús és népellenes bűncselekmények miatt. Uo. 12. Zinner Tibor kutatásai alapján más számok ismertek: 1945 és 1950 között 90 551 fő került a népügyészség elé, 42 066 fő ellen emeltek vádat, 23 094 személynél megszüntették az eljárást, 11 032 személy ellene az eljárást az államügyészség elé utalták, mert nem tartott a rendelet hatálya alá, a megvádoltak 27,3%-át elmarasztalták első fokon, 477 főt halálra, 167 főt életfogytiglanra, míg 26 353 főt határozott időtartamú szabadságvesztésre, 2291 főt kényszermunkára ítélték. NÁNÁSI i.m. 41–42.

⁶⁴ A 3800/1948. (I. 14.), a 88.100/1948. (VIII. 26.), a 108.672/1948. (X. 6.), a 113.900/1948 (X. 15.) és végül, de nem utolsósorban a 4100/1949 (I. 16.) IM. rendelet. 1949 és 1950 során pedig minisztertanácsi rendeletek intézkedtek az egyes népbírósgok felszámolásáról.

⁶⁵ NÉVAI László: *Fejezetek a törvénykezési szervezetről és a polgári eljárás történetéből* (kézirat), Tankönyvkiadó, Budapest, 1979, 111., 113.

és teret adott a népbíróóságokról szóló rendelet visszaható hatályú alkalmazásának olyan cselekmények esetében, amelyek az elkövetés pillanatában nem képeztek még büntendő cselekményt. Ezen túlmenően, az ügyek politikai háttere miatt a pártatlan ítélkezés és a tisztességes eljáráshoz való jog is sérült, sok esetben az ítélkezés menete is konfliktusokkal terhelt volt, mert a pártok által delegált népbíróók olyan büntetések kiszabását is megszavazták, amelyre a rendelet értelmében nem lett volna lehetőségük, illetve nem voltak az ügy során kellően tárgyilagosak. Nehezen magyarázható az is, hogy a tizenhatodik életévüket betöltött fiatalokúakra is kiszabhatott a népbíróóság halálos ítéletet, és a perorvoslati lehetőségek is erősen leszűkítetten érvényesültek.⁶⁶

Az 1949. évi XX. tv. a Magyar Népköztársaság alkotmányáról átalakította a korábbi, két világháború közötti bírósági szervezetet is. A népbíróóságok megszüntetése után létrejött egy olyan állandónak tekinthető bírósági szervezet, amely egészen a rendszerváltozásig fennmaradt Magyarországon, sőt még azt követően is.

Természetesen a függetlennek mondott bíróságokra és az ügyészségekre is kiterjedt a pártirányítás,⁶⁷ hiszen az 1949. évi XI. tv. bevezette Magyarországon az ülnökbíráskodást, továbbra is biztosítva a laikus elemek részvételét az igazságszolgáltatásban, amelyet a dualizmus időszakában az esküdtek jelentettek. A népi ülnökök ellenőrzött háttérű pártkáderek voltak, amelyek befolyást biztosítottak a végrehajtó hatalmat gyakorló párt számára a „független” bírósági szervezet működésére. Az 1949. évi II. tv. megszüntette az 1896 óta működő Közigazgatási Bíróságot együtt a többi különbíróósággal.

Az újonnan létrehozott állandó bíróságok feladata – ahogyan egy korabeli polgári eljárásjogi tankönyv, a ma jogászának felfogásától gyökeresen eltérően fogalmaz – nem pusztán az igazságszolgáltatás volt, hanem a szocialista igazságszolgáltatás. Mert, érvel a tankönyv, igazságszolgáltatás más államokban is van, de az ellentétben a szocialista igazságszolgáltatással, csak a burzsoá, nagytőkés osztály érdekeit szolgálja ki, így szocialista szemszögből mindennek tekinthető, csak független igazságszolgáltatásnak nem. A szocialista igazságszolgáltatás feladata viszont a szocialista törvényesség, a szocialista igazságosság biztosítása és a dolgozó nép kommunista nevelése (!) az igazságszolgáltatás által.

A szocialista törvényesség a népi demokrácia társadalmi és gazdasági érdekeinek a védelmét, illetve a dolgozók és a szocialista szervezetek jogainak biztosítását jelentette, a szocialista igazságosság pedig a munka és az elosztás egyenlősége szocialista elvének és a kommunista erkölcsöknek, továbbá a szocialista jogtudatnak az érvényesülését volt hivatott biztosítani. A bíróságoknak ráadásul nevelő szerepet kell betöltenie a szocialista tudatot és a kommunista erkölcsöket illetően. Mindezek teljesülése érdekében van szükség arra, hogy a társadalom laikus tagjai is részt vegyenek az igazságszolgáltatásban, illetve a különbíróóságok

megszüntetésére, mert azok nem állnak összhangban a szocializmus eszméivel.⁶⁸

Ezzel a szemlélettel szöges ellentétben áll a bírói függetlenség hangsúlyozása és az az elv, hogy a bíró semmi mást, csak a törvényt vagy a törvényes szokást tartozik figyelembe venni, ahogyan azt az 1869. évi IV. tc. megfogalmazta.⁶⁹

A szocialista bíróságok mellett hasonló feladatokat lát el az újonnan létrejövő szocialista ügyészség is, amely nem pusztán a vádhatóság szerepét tölti be, hanem ő a szocialista államban az államhatalom legfőbb szervének alárendelten, a szocialista törvényesség öre, az ő feladata a néphatalom rendszerét és a dolgozók jogait védelmezni.⁷⁰ Ezért is vezette be a jogegységi perorvoslat helyett az 1949. évi XI. törvény a „perorvoslatot a törvényesség érdekében”, amelyből később az 1951. évi III. törvénytől kezdődően az ügyészi törvényességi óvás lett. Óvással az ügyész élhetett a törvényesség érdekében a megtámadott bírósági határozat jogerőre emelkedésétől számított egy éven belül az elévülés anyagi jogi korlátainak tiszteletben tartása mellett. Ez az intézmény 1992-ig meg is maradt a magyar büntetőeljárásban.⁷¹

A két világháború között működő, Kúriából, ítélőtáblákból, törvényszékekből és járásbíróóságokból álló bírósági szervezet átalakítása, amelyet olyan különbíróóságok, mint a Főudvarnagyi Bíróság és a Közigazgatási Bíróság is tarkítottak, nem ment végbe egyik napról a másikra. Ezek a bíróságok még párhuzamosan működtek a népbíróóságok mellett is, egészen a „fordulat évéig”, ahogyan egy szocialista tankönyv nevezi 1948-at.⁷²

Az új bírósági szervezet kialakítására csak azt követően kerülhetett sor, hogy az 1948. évi XXII. tv. lehetővé tette, hogy a bíróságok működése felett felügyeleti jogot gyakorló igazságügy-miniszter, a bíró beleegyezése nélkül is áthelyezhessen és elmozdíthasson bírókat, azzal a korlátozással, hogy a Kúria bíráit csak Budapesten működő más bíróságokhoz, ítélőtáblai bírót pedig másik ítélőtáblához, törvényszékhez, vagy annak székhelyén működő járásbíróósághoz helyezhetett át. Az 1948. évi LII. tv. ezeket a rendelkezéseket

⁶⁸ NÉVAI *i.m.* 84–87.

⁶⁹ „A törvénykezési szervezet szocialista törvényszerűségeinek érvényesülését gátolta bírósági szervezetünkben a bírói függetlenségnek az az antimarxista-revizionista értelmezése, amely az 1956. évi ellenforradalmat közvetlenül megelőző és követő időkben a dolgozó néptől és a szocializmus világnézetétől akarta »függetleníteni«' bíróságainkat. Az efféle felfogások az ellenforradalom idején haladásellenes nacionalista hagyományok felújításának a törekvéseibe torkolltak a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága helyett a Kuria visszaállításának követelése és a Közigazgatási Bíróság újraszervezésének a terve képében.” NÉVAI *i.m.* 88.

⁷⁰ Uo. 89.

⁷¹ LICHTENSTEIN András: *A törvényesség érdekében bejelentett jogorvoslat elmélete és gyakorlata*, Eljárásjogi Szemle, 2018/4. https://eljarasjog.hu/2018-efolyam/a-torvenyesseg-erdekeben-bejelentett-jogorvoslat-elmelate-es-gyakorlata/#_finref6 (2023. április 30-i letöltés).

⁷² NÉVAI *i.m.* 98.

⁶⁶ BARNA–PETŐ *i.m.* 28–30.

⁶⁷ SÁRKÖZY *i.m.* 102.

kiterjesztette a Közigazgatási Bíróság és a Szabadalmi Bíróság bíróra is.

Az 1949. évi XX. tv. a Magyar Népköztársaság alkotmányáról hatályba lépésével viszont megkezdődött a tényleges átalakítás. A Kúria átalakításra került és a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bíróságaként működött tovább, az ítélőtáblák előbb felsőbbbíróóságok lettek, majd megszüntették őket 1950-tól, a hierarchiában addig alattuk elhelyezkedő törvényszékekből megyei bíróságok (fővárosi bíróság) lettek, a járásbíróóságok (városi, kerületi bíróságok) pedig megmaradtak általános elsőfolyamodású bíróságként.⁷³ A fellebbvitel is egyfokúvá vált.

Az újonnan életbelépő alkotmány rendelkezései nyomán a bírósági szervezet a végleges szervezetét az 1954. évi II., majd az 1972. évi IV. törvénnyel nyerte el. Míg az új igazságszolgáltatási szervezet kialakult, ideiglenesen a népbíróságokon túl új bíróságok felállítását is elrendelték, speciális ügyekben való eljárásra. Így az 1947. évi XXIII. törvény felállította a munkásbíróóságokat, amelyek előbb az ítélőtáblák, majd a törvényszékek mellett működő öttagú tanácsból álltak, egy hivatásos bíróval és négy további, 6–6 hónapra kisorsolt nagyüzemi munkással. Az ő feladatuk volt a gazdasági és üzoraügyekben történő ítélezés.⁷⁴ A Budapesti Itélőtáblán pedig létrejött egy értékpapírokkal kapcsolatos ügyekre szakosodott háromtagú külön tanács, míg a még működő Kúrián egy, az elnökből, két ítélőbíróból és két ülnökből álló szövetkezeti ügyeket tárgyaló tanács. Az 1948. évi LXII. törvény hatályon kívül helyezte az addig érvényesülő katonai büntető anyagi jogot is, az 1948. évi LXIII. törvény pedig az addigi katonai perrendtartást. A Legfelsőbb Honvédelmi Törvényszék helyét elnökből, két ítélőbíróból és két ülnökből álló Katonai Főtörvényszék váltotta fel.⁷⁵

Az Alkotmány 36. §-a tartalmazta a bírósági szervezet keretszabályait. Az Alkotmány szövege szerint a bíróságokon hivatalos bírákból és ülnökökből álló tanácsokban zajlik az ítélezés, ám törvény e szabály alól kivételt engedhet. Az Alkotmány 38. §-a kimondta azt is, hogy a „Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága elvi irányítást gyakorol az összes bíróságok bírói működése és ítélezése tekintetében. A Legfelsőbb Bíróság irányelveket állapíthat meg és elvi döntéseket hozhat, amelyek a bíróságok számára kötelezők.”⁷⁶

A bírói tisztség betöltése választás útján történik, az Országgyűlés választja a bírókat öt (Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága, felsőbbbíróóságok), illetve három (megyei és járásbíróóságok) évre.

Bár az Alkotmány 41. § (2) bekezdése kimondja, hogy a bírák függetlenek és csak a törvénynek vannak alávetve, az elv rögzítése itt is csak formalitásnak bizonyult, hiszen a bírák

visszahívhatóak voltak és a határozott időre történő választásuk sem segítette elő a bírói függetlenség garanciális érvényesülését. Mivel az alkotmány a bíróságok feladatává a 41. § (1) bekezdése szerint a dolgozó nép ellenségeinek megbüntetését, a népi demokrácia állami, gazdasági és társadalmi rendjének, intézményeinek védelmét és biztosítását, valamint a dolgozóknak a szocialista társadalmi együttélésre való nevelését szabta, nyilvánvalóvá vált az is, hogy a hatalmi elit milyen elvárásokkal élt a bírák felé ahhoz, hogy a mandátumuk lejártá után újraválasszák őket.

Ahogy az Alkotmány rendelkezését egy korabeli tankönyv is magyarázza: „Az igazságszolgáltatás a szocialista államban az egységes államhatalom egyik tevékenysége, amelynek végzésével a szocialista állam elkülönített módon megszervezett állami szerveket, bíróságokat bíz meg. A bíróságoknak ez az igazságszolgáltatási monopóliuma fontos alapelve a szocialista törvénykezési jognak. Ennek az elvnek megállapításánál egyáltalán nincsen szó az államhatalmi ágak elválasztása Montesquieu-féle elméletének valamiféle felélesztéséről, vagy akárcsak utóregzéséről. A marxizmus-leninizmus az államhatalom egységének az elvét vallja. A szocialista állam azonban az egységes államhatalom sokirányú tevékenységét különféle állami szervek útján végzi. E szervek egyike a bíróság, amelynek sajátképeni funkcióját éppen az igazságszolgáltatás teszi.”⁷⁷

Míg az Alkotmány rendelkezései ténylegesen átültetésre kerültek a gyakorlatba, az 1949. évi 9. tvr. (tvr.) szabályozta ideiglenesen az igazságügyi szervezetet.

A tvr. értelmében A Legfelsőbb Bíróság elnökének és másodelnökének, a felsőbbbíróóságok elnökének, illetve a legfőbb államügyésznek a személyére a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa rendelkezett döntési jogosultsággal, hogy egyáltalán megtartja-e őket korábbi állásukban. A többi bíróra és ügyészre vonatkozóan, valamint az igazságügyi tárca körébe tartozó egyéb alkalmazottakra az igazságügy-miniszter volt jogosult dönteni, miután meghallgatta őket. Az igazságügy-miniszter ezen felül döntetett a szolgálati helyről is, illetve a 65. életévüket betöltött bíró esetében az igazságügy-miniszter kezdeményezhette, míg a 70. életévét betöltött bíró esetében kezdeményeznie kellett a nyugdíjazást.⁷⁸ Tehát mire az Alkotmány életbe lépett, már egy jócskán megtizedelt és megrostált bírói kar maradt csak hivatalban Magyarországon.

Az első bírósági szervezetről szóló törvény kidolgozásáig a kinevezési jogkört is a megválogatott bírók esetében a Népköztársaság Elnöki Tanácsa, illetve a Minisztertanács és az igazságügy-miniszter gyakorolta. Így a Legfelsőbb Bíróság elnökét, másodelnökét és bíráit, a felsőbbbíróóságok elnökeit, a legfőbb államügyészt és a főállamügyészeket a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa, a felsőbbbíróóságok másodelnökeit és bíráit, a megyei bíróságok elnökeit és tanácselnökeit, a járásbíróóságok elnökeit, a legfőbb

⁷³ NÉVAI László–SZILBEREKY Jenő: *Polgári eljárásjog*, Tankönyvkiadó, Budapest, 1980, 134.

⁷⁴ A törvény szövegét lásd <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=94700023.TV> (2023. április 30-i letöltés).

⁷⁵ NÉVAI i.m. 101.

⁷⁶ Ennek részleteiről lásd BACSÓ Ferenc–BECK Salamon–MÓRA Mihály–NÉVAI László: *Magyar polgári eljárásjog*, Tankönyvkiadó, Budapest, 1959, 99–100.

⁷⁷ NÉVAI i.m. 102.

⁷⁸ A tvr. szövegét lásd https://jogkodex.hu/jsz/1949_9_tvr_4604447 (2023. április 30-i letöltés).

államügyész helyetteseit, a főállamügyész-helyetteseket és az államügyészségek elnökeit a minisztertanács, a többi bírakat és ügyészeket pedig az igazságügy-miniszter nevezte ki.⁷⁹

Eltörölték továbbá azokat a rendelkezéseket is, amelyek korábban, még az 1869. évi IV. tc. szerint tiltották, hogy a bíró a bíraskodási tevékenységen kívül bármilyen egyéb foglalkozást űzzön, vagy tagja legyen valamely politikai pártnak, szervezetnek. Ebben a rendszerben kifejezetten jól mutatott, hogy a bíró politikailag is elkötelezett volt a szocializmus iránt.

Az első szocialista bírósági szervezetről szóló 1954. évi II. tv. (Bsz.)⁸⁰ szabályai közül kiemelésre érdemes, hogy létrehozta a Budapesti fővárosi bíróságot a Budapesti megyei bíróság helyett, míg a budapesti kerületi járásbíróságok elnevezése városi kerületi bíróságra változott. Az államigazgatási területbeosztásnak megfelelően pedig a járási tanács hatásköre alól kivett városokban járásbírósági hatáskörrel városi bíróságokat hozott létre.

A törvény megszüntette továbbá az öttagú tanácsban való ítélezést, és a bírói tanácsok létszámát egységesen három főben állapította meg úgy elsőfokon, mint a fellebbviteli eljárásban. A fellebbviteli ügyek tárgyalásából másodfokon kizárta a népi ülnököket, valamint kollégiumokat hozott létre a megyei bíróságokon és a Legfelsőbb Bíróságon. Bevezette a felülvizsgálati eljárást. A törvény megszüntette a Legfelsőbb Bíróság Elvi Tanácsát, és létrehozta a Legfelsőbb Bíróság Elnökségi Tanácsát. Az addig létező külön katonai bíraskodást pedig beillesztette az egységes bírósági szervezetbe.

A Bsz. 25. § (2) bekezdése különösen aggályos volt a bírói hivatás gyakorlására nézve, mert a törvény lehetővé tette, hogy a távollét miatt ítélezésben akadályoztatott bírót nemcsak másik bíró, de népi ülnök is helyettesítse, amely valójában azt jelentette, hogy bizonyos esetekben előfordulhatott az is, hogy a háromfős kollégiumban nincs is bíró, csak három népi ülnök ítélezik, akik nem rendelkeztek semmilyen jogi előképzettséggel. A mintegy 21 000 népi ülnök tevékenysége pedig sok kívánnivalót hagyott maga után, ezt már a maga idejében is felismerték.⁸¹

A Bsz. a korábban idézett Alkotmány 41. §-hoz képest új elemekkel is bővítette a bíróságok feladatkörét, már nem a dolgozó nép ellenségeinek megbüntetését tartotta elsődlegesen fontosnak, hanem inkább a népi demokrácia állami, társadalmi és gazdasági érdekeinek védelmét, így különösen: a társadalmi tulajdon védelmét, az állampolgárok részére az Alkotmányban biztosított politikai, munkaügyi, lakásügyi és egyéb személyi és vagyoni jogok és érdekek biztosítását, a dolgozó nép ellenségeinek számító bűnelkövetők megbüntetését, illetve a haza és a szocializmus ügye iránti odaadásra, a társadalmi tulajdon iránti gondosságra, az állami és társadalmi kötelezettségek becsületos teljesítésére, a törvények következetes végrehajtására, a munkafegyelem szigorú megtartására, valamint szocialista

társadalmi együttélés szabályainak megtartására kifejtendő nevelő tevékenységet.⁸²

Az 1956-os forradalom nyomán a Legfelsőbb Bíróság bíráinak száma drasztikusan csökkent, így a helyzet orvoslására született meg az 1957. évi 57. tvr., amely felhatalmazta az igazságügy-minisztert, hogy a Legfelsőbb Bíróság elnökével egyetértésben az ország bármely bíróságától, bármely bírót berendelhesen a Legfelsőbb Bírósághoz ítélezni. Ez általában ideiglenes jelleggel történt, és a berendelt bíró hozzájárulása is szükséges volt, de ha elfogadta a megbízatást, a Legfelsőbb Bíróság bíróival azonos jogkörben járt el.

1957-től a bírósági szervezetben összevonásokra is sor került. Az 1957. évi 34. tvr. felhatalmazta az igazságügy-minisztert arra, hogy járásbíróságokat és budapesti kerületi bíróságokat vonjon össze. A tvr. gyakorlatba ültetése a 12/1957. (X. 13.) IM sz. rendelettel történt meg, amelynek eredményeképpen a budapesti kerületi bíróságok száma 22-ről 9-re csökkent, vidéken pedig négy nagyvárosban (Debrecen, Miskolc, Pécs, Szeged) a helyi járásbíróság és a városi bíróság összevonásra került.⁸³

1957-ben elfogadta az Országgyűlés az 1957. évi IV. törvényt az államigazgatási eljárásról, amely lehetővé tette az államigazgatási határozatok bíróság előtti megtámadását is, amelynek részletszabályait az 1957. évi 58. tvr. rögzítette.⁸⁴

A bírósági szervezetet érintő jelentős változás és a szigorú szocialista elképzelések enyhítése az 1972. évi alkotmánymódosítást követően, az 1972. évi IV., bíróságokról szóló törvénnyel következett be, amely még a rendszerváltozást is túlélte, módosításokat követően.⁸⁵

Bár még ez a törvény is a szocialista törvényesség biztosítását róta a bíróságokra feladatként, szövegezésében jelentősen enyhített a korábbi megfogalmazáson. Így a bíróságok feladata immár (csak!) a Magyar Népköztársaság állami, társadalmi és gazdasági rendjének védelme és biztosítása, valamint az állampolgárok és az állami, társadalmi és gazdasági szervezetek jogainak és törvényes érdekeinek védelme lett, továbbá a bűnelkövetők megbüntetése és az állampolgároknak a törvényes tiszteletére, az állampolgári fegyelemre és a társadalmi együttélésre való nevelése (1972. évi IV. tv. 2. §).

A bíróságok eljárhattak polgári, büntető, családjogi, munkaügyi és szövetkezeti jogvitákban, sőt törvény

⁸² Uo. 108.

⁸³ Az 1957. évi 34. tvr. szövegét lásd <https://tinyurl.hu/KUVh> (2023. április 30-i letöltés).

⁸⁴ Az 1957. évi 58. tvr. szövegét lásd <https://tinyurl.hu/ZRFq> (2023. április 30-i letöltés).

⁸⁵ A törvény szövegét lásd <https://tinyurl.hu/1vypq> (2023. április 30-i letöltés).

A törvényt Hack Péter így jellemezte: „A »poszttotalis« rendszerben, a »puha diktatúra« időszakában született az 1972. évi bírósági törvény. Ez a törvény a bírák számára a »korlátozott függetlenség« helyzetét teremtette meg. Már nincsenek közvetlen utasítások, megrendelt ítéletek, de nincsenek garanciák sem az igazgatási, adminisztratív korlátozásokkal szemben.” HACK Péter: *A bíraskodás politikai függetlenségének garanciái Magyarországon*, Fundamentum, 2002/1, 19.

⁷⁹ Uo.

⁸⁰ A törvény szövegét lásd <https://tinyurl.hu/AQdt> (2023. április 30-i letöltés).

⁸¹ NÉVAI *i.m.* 107.

vagy minisztertanácsi rendelet más szerveket is felruházhatott eljárási hatáskörrel, ám mindazokban az ügyekben, amelyek az állampolgárok alkotmányos jogait és kötelezettségeit érintették, csak a bíróságoknak volt hatásköre. A bíróságok továbbra is felülvizsgálhattak államigazgatási határozatokat.

E törvény szerint a feleket a bíróság előtti eljárásban már megillette az anyanyelvhasználat joga, a védelemhez való jog (bizonyos esetekben a törvény ügyvédkényszert is előírt), az egyenlő bánásmód, a nyilvános tárgyaláshoz való jog és a jogorvoslathoz való jog (6–14. §).

A bíróságokon továbbra is tanácsban történt az ítélezés, a népi ülnökök rendszere is megmaradt (népi ülnök csak feddhetetlen, büntetlen előéletű, 24. életévét betöltött állampolgár lehetett), de a járásbíróságokon bizonyos ügyekben az eljárási törvény egyesbírói eljárást is engedélyezett.

Ez a törvény kiküszöbölte a korábbi jogszabály ellentmondásos rendelkezését is, amely lehetővé tette, hogy a hivatásos bírót akadályoztatása esetén akár a népi ülnök is helyettesítse. Itt már a tanács elnöke csak hivatásos bíró lehetett (12. §).

Bár ez a törvény is hangsúlyozta a bírói függetlenséget, a bíró továbbra is választás útján nyerte el tisztségét, visszahívható volt, és a Népköztársaság Elnöki Tanácsának jóváhagyásával, az igazságszolgáltatásban való részvételével összefüggő cselekmény miatt, bírósági úton büntető felelősségre lehetett vonni. Ilyen esetekben a legfőbb ügyész indítványozta a vádemelést, az igazságügy-miniszter, illetve Legfelsőbb Bírósági bíró esetében a Legfelsőbb Bíróság elnökének egyetértésével.

Hivatásos bíróvá az a büntetlen előéletű, feddhetetlen magyar állampolgár volt választható, akinek választójoga van, 24. életévét betöltötte, egyetemi jogi végzettsége van és külön jogszabályban meghatározott szakvizsgát tett. A bírói hivatásra való felkészüléshez a törvény a bírósági titkár és a bírósági fogalmazó pozíciót is szabályozta. A katonai bíróvá választás előfeltétele az volt továbbá, hogy a megválasztandó személy a Néphadsereg hivatásos tisztje legyen.

A bírót immár határozatlan időre választotta a Népköztársaság Elnöki Tanácsa, az igazságügy-miniszter javaslatára, katonai bíró jelölése esetén a honvédelmi miniszter egyetértésével. A bíró kinevezése akkor vált teljessé, ha a bírói esküt letette (53–55. §).

A bíró alapvető kötelessége volt, hogy a Magyar Népköztársasághoz, annak népéhez és alkotmányához hű legyen; a jogszabályokat megtartsa, tisztségében részrehajlás nélkül, lelkiismeretesen járjon el. A bíró köteles volt mindenkor tisztségéhez méltó magatartást tanúsítani (52. §). A törvény megtiltotta a szocializmus időszakában először, hogy párttag legyen vagy politikailag elköteleződjön, és a tudományos pályát leszámítva más kereső tevékenységet sem engedélyezett a bíró számára.

A Legfelsőbb Bíróság bírójának kivételével a bírókat az igazságügy-miniszter osztotta be szolgálati helyükre, az előbbieket pedig a Legfelsőbb Bíróság elnöke, határozatlan időre (56–58. §). A törvény rendezte a fegyelmi felelősség kérdéskörét is, valamint a bírói hivatás megszűnésének és megszüntetésének szabályait, csakúgy, mint a visszahívás esetét. Visszahívásról

a Népköztársaság Elnöki Tanácsa döntött, ha a bíró a munkaviszonyát jogellenesen megszüntette vagy fegyelmi vétséget követett el (69. §).

A törvény érintetlenül hagyta a bírósági szervezetet, de az átalakítások, összevonások és szervezés jogával a Népköztársaság Elnöki Tanácsát ruházta fel szükség esetére. A rendes bíróságok mellett a megyékben immár munkaügyi bíróságok is eljárak, illetve a katonai helyőrségekben a katonai bíróságok jártak el (22–28. §).

Ami a bíróképzést illeti, a folyamat 1949 és 1952 közötti mélypontját leszámítva, a bíróvá válás feltétele az egyetemi jogi diploma volt. Ez alól kivételt csak az 1949 és 1952 közötti időszak képezett, amikor is új bírósági szervezethez szükséges káderek képzésére, egy éves tanfolyamokat biztosító Bírói és Ügyészi Akadémiát állítottak fel, amely összesen három évfolyamot ért meg, majd megszűnt és a bírói képzettségi elvárásait illetően a rendszer visszatért a régi, jogászképzésben szerzett diplomához, igaz a tudományos szocializmus elsajátítása a megfelelő ideológiai neveltetéshez ide is begyűrűzött.⁸⁶

1972 után a bírósági szervezetre vonatkozó szabályokon már nem változtattak jelentősen, az így kialakított szervezet egészen a rendszerváltozásig fennállt változatlanul.

Konklúzió

Ahogy ez a tanulmányban leírtakból is látható, a második világháború utáni politikai helyzet, a Szovjetunió által Magyarországon gyakorolt befolyás nem kedvezett a demokratikus államszervezet kialakításának. Bár volt törekvés erre 1944 és 1949 között, végül az 1949-től kialakuló szovjet típusú diktatúra egészen a rendszerváltozásig gátat vetett a demokratikus törekvéseknek és ezen a rövid életű 1956-os forradalom és olyan külpolitikai tényezők sem tudtak változtatni, mint Sztálin 1953-ben bekövetkezett halála és az új szovjet államrend kiépítése. A szocializmus időszakában tehát az államhatalom egységének elve mentén a politika az igazságszolgáltatás függetlenségét is felszámolta. Bíró és népi ülnök is csak „tisztesleges”, a politika iránt elkötelezett személy lehetett, mást az erre kijelölt állami szervek meg sem választottak volna. Bár a törvények hangsúlyozták a bírói függetlenséget, ennek egy egészen speciális értelmet tulajdonítottak, hiszen a bíró addig lehetett a valóságban független, míg a fennálló rendszert ítélezésében maradéktalanul kiszolgálta.

Felhasznált irodalom

- [1] ÁDÁM Antal: *A Népköztársaság Elnöki Tanácsa*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1959.
- [2] ANTAL Tamás: *A sajtóesküdtisztekek és működésük szabályozása Magyarországon (1867–1896)*. <https://acta.bibl.u->

⁸⁶ A bírói és ügyészi akadémiáról lásd KOSZTRICZ Anna: *Bírói és Államügyészi Akadémia*, Archivnet. XX. század történeti források, 2001/4. www.archivnet.hu/politika/biroi_es_allamugyeshi_a_kademia.html (2023. április 30-i letöltés).

- szeged.hu/7515/1/juridpol_doct_002_005-038.pdf.
- [3] ANTAL Tamás: *A Szegedi Királyi Ítéltábla története 1938–1950 között. Fejezetek a Szegedi Ítéltábla történetéből IV.*, Szegedi Ítéltábla, Budapest–Szeged, 2019.
- [4] ANTAL Tamás: *Törvénykezési reformok Magyarországon 1890–1900. Ítéltáblák, bírói jogviszony, esküdtszék*, In: Dél-alföldi évszázadok 23., Csongrád Megye Levéltára, Szeged, 2006, 253–264.
- [5] BACSÓ Ferenc–BECK Salamon–MÓRA Mihály–NÉVAI László: *Magyar polgári eljárásjog*, Tankönyvkiadó, Budapest, 1959.
- [6] BARNA Ildikó–PETŐ Andrea: *A politikai igazságszolgáltatás a II. világháború utáni Budapesten*, Gondolat, Budapest, 2012.
- [7] BENCZE János: *Kényszerített bírói urak. A Pécsi Királyi Törvényszék és a Pécsi Megyei Bíróság történetéből 1915–1960*, Pannónia, Pécs, 2010.
- [8] BÖLÖNY József–HUBAI László: *Magyarország kormányai 1848–2004*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 2004.
- [9] FEITL István: *Az Ideiglenes Nemzetgyűlés létrejötte és jogalkotása*, In: A magyar parlament 1944–1949. Tanulmányok (szerk.: Hubai László–Tombor László), Gulliver, Budapest, 1991, 7–43.
- [10] FÖGLEIN Gizella: *Az államfői jogkör és gyakorlása*, In: A magyar parlament 1944–1949. Tanulmányok (szerk.: Hubai László–Tombor László) Budapest, Gulliver, 1991, Budapest, 44–81.
- [11] FÜLÖP Mihály: *Az európai békerendezés kezdetei és a magyar béke (1941–1947)*, In: Az elfelejtett béke. Tanulmánykötet a párizsi magyar békeszerződés életbelépésének 70. évfordulójára (szerk.: Fülöp Mihály), Dialóg Campus, Budapest, 2018, 21–54.
- [12] GÁRDOS Miklós: *Nemzetvesztők. Magyar háborús bűnösök a népbíróság előtt*, Táncsics Könyvkiadó, Budapest, 1971.
- [13] GYARMATI György: *Kertész István és a Duna menti „különbéke” víziója*, In: Az elfelejtett béke. Tanulmánykötet a párizsi magyar békeszerződés életbelépésének 70. évfordulójára (szerk.: Fülöp Mihály), Dialóg Campus, Budapest, 2018, 93–106.
- [14] HACK Péter: *A bíraskodás politikai függetlenségének garanciái Magyarországon*, Fundamentum, 2002/1, 16–27.
- [15] HALMOSY Dénes: *Nemzetközi szerződések 1918–1945. A két világháború közötti korszak és a második világháború legfontosabb politikai szerződései*, KJK, Budapest, 1966.
- [16] HÓDOS György: *Tettesek és áldozatok. Konceptiós perek Magyarországon és Közép-Kelet Európában*, Noran Kiadó, Budapest, 2005.
- [17] HORVÁTH Attila: *Büntető eljárásjog, különös tekintettel a koncepciós perekre a szovjet típusú diktatúra időszakában*, In: Emberek őrzője. Tanulmányok Lőrincz József tiszteletére (szerk.: Hack Péter–Koósné Mohácsi Barbara), ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2014, 23–42.
- [18] IVÁNFI Miklós: *Az Államtudományi Intézet, a Teleki Pál Tudományos Intézet és a magyar béke-előkészítés*, In: Az elfelejtett béke. Tanulmánykötet a párizsi magyar békeszerződés életbelépésének 70. évfordulójára (szerk.: Fülöp Mihály), Dialóg Campus, Budapest, 2018, 123–137.
- [19] KAHLER Frigyes: *Jogállam és diktatúra. I–II*. Kairosz Kiadó, Budapest, 2005, 2008.
- [20] KAHLER Frigyes: *Joghalál Magyarországon 1945–1989*, Zrínyi, Budapest, 1993.
- [21] KANYÓ Ferenc: *Az igazoló bizottságok tevékenysége 1944–1945-ben Szegeden és Csongrád megyében. (1944 vége–1945 nyara)* http://acta.bibl.u-szeged.hu/11953/1/tudszoc_012_045-063.pdf.
- [22] KISS Dávid: *Az 1947-es magyar béke-előkészítés az új haderő szervezésének és a határok kialakításának tükrében*, In: Az elfelejtett béke. Tanulmánykötet a párizsi magyar békeszerződés életbelépésének 70. évfordulójára (szerk.: Fülöp Mihály), Dialóg Campus, Budapest, 2018, 123–137.
- [23] KOSZTRICZ Anna: *Bírói és Államügyi Akadémia*, Archivnet. XX. század történeti források. 2001/4. www.archivnet.hu/politika/biroi_es_allamugy-eszi_akademia.html.
- [24] KRAMER, Mark: *Sztálin, a szovjet politika és a kommunista blokk létrehozása Kelet-Európában (1941–1949)*, In: Sztálin árnyékában. A szovjet modell exportja Kelet-Közép Európába (1944–1948) (szerk.: Mitrovits Miklós), Budapest, Országgház Könyvkiadó, 2018, 35–73.
- [25] LICHTENSTEIN András: *A törvényesség érdekében bejelentett jogorvoslat elmélete és gyakorlata*, Eljárásjogi Szemle, 2018/4. https://eljarasjog.hu/2018-eyfolyam/a-torvenyesség-erdekeben-bejelentett-jogorvoslat-elvelete-es-gyakorlata/#_ftnref6.
- [26] MARKÓ György: *A katonai bíróságok statáriális ítéletei 1956 december–1957 október között*, In: Restauráció vagy kiigazítás. A kádári represszió intézményesülése 1956–1962 (szerk.: Huszár Tibor–Szabó János), Budapest, Zrínyi, 1999, 319–326.
- [27] MITROVITS Miklós: *A népi demokráciától a proletárdiktatúráig*, In: Sztálin árnyékában. A szovjet modell exportja Kelet-Közép Európába (1944–1948) (szerk.: Mitrovits Miklós), Budapest, Országgház Könyvkiadó, 2018, 11–31.
- [28] NÁNÁSI László: *A magyarországi népbíraskodás joganyaga 1945–1950*, In: Pártatlan igazságszolgáltatás vagy megtorlás. A népbíróság történeti konferencián (Kecskemét, 2011. május 23.) elhangzott előadások szerkesztett változatai (szerk.: Gyenesi József), Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Levéltára, Kecskemét, 2011, 6–55.
- [29] NÉVAI László: *Fejezetek a törvénykezési szervezet és a polgári eljárás történetéből*. (kézirat), Tankönyvkiadó, Budapest, 1979.
- [30] NÉVAI László–SZILBÉREKY Jenő: *Polgári eljárásjog*, Tankönyvkiadó, Budapest, 1980.
- [31] PALASIK Mária: *Parlamentarizmustól a diktatúráig (1944–1949)*, In: A magyar országgyűlések története (szerk.: Bellavics István–Kedves Gyula–Pelyah István) Országgyűlés Hivatala, Budapest, 2017.

- [32] PAPP Attila: *Volt egyszer egy népbíróság*, Nagykanizsa, magánkiadás, 2017.
- [33] RIPP Zoltán: *Az MSZMP legitimációja a Kádár-korszak kezdetén*, In: *Restauráció vagy kiigazítás. A kádári represszió intézményesülése 1956–1962* (szerk.: Huszár Tibor–Szabó János), Zrínyi, Budapest, 1999, 43–65.
- [34] ROMSICS Ignác: *A 20. század rövid története*, Rubicon-Ház, Budapest, 2007.
- [35] ROMSICS Ignác: *Az 1947-es párizsi békeszerződés*, Osiris, Budapest, 2006.
- [36] ROMSICS Ignác: *Nemzet, nemzetiség és állam Kelet- Közép- és Délkelet-Európában a 19. és 20. században*, Helikon, Budapest, 2020.
- [37] SÁRKÖZY Tamás: *Magyarország kormányzása 1972–2012. A szoft diktatúra kormányzásától az új kapitalista konfliktusos demokrácia kormányzásán át a fülkeforradalom vezérdemokráciájának kormányzásáig*, Park Könyvkiadó, Budapest, 2012.
- [38] SZERENCSES Károly: *Predesztinált álasztások 1947*, In: *A magyar parlament 1944–1949. Tanulmányok* (szerk.: Hubai László–Tombor László), Gulliver, Budapest, 1991, 105–142.
- [39] TÁNCZOS-SZABÓ Ágota: *„Ennek a tisztnek a viselése nagyon tövises...” Tanácsvezető bírók, néptügyészek és laikus bírák a háború utáni felelősségre vonás folyamatában*, In: *Pártatlan igazságszolgáltatás vagy megtorlás. A népbíróság történeti konferencián (Kecskemét, 2011. május 23.) elhangzott előadások szerkesztett változatai* (szerk.: Gyenesei József), Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Levéltára, Kecskemét, 2011, 78–87.
- [40] VOLOKITYINA, Tatjana Viktorovna: *Szovjet célok Kelet-Európában 1945–1947*, In: *Sztálin árnyékában. A szovjet modell exportja Kelet-Közép Európába (1944–1948)* (szerk.: Mitrovits Miklós), Országház Könyvkiadó, Budapest, 2018, 77–91.
- [41] ZINNER Tibor: *„Éjjel-nappal jó hangulatban dolgozunk és igyekszünk igazolni a belénk vetett reményeket”*: *Szembenézés – a népbíróságokról feketén-fehéren*, MTA Law Working Papers, 2016/6.
- [42] ZINNER Tibor: *A magyar nép nevében? Tanulmányok népbíróságokról, jogászokról, diktatúráról* (szerk.: Bódiné Beliznai Kinga), Nemzeti Emlékezet Bizottsága, Budapest, 2021.

KÚRIAI DÖNTÉSEK
Bírósági Határozatok
A Kúria lapja

A szerkesztőbizottság elnöke:
Dr. Patyi András, elnökhelyettes

Főszerkesztő:
Dr. Balogh Zsolt, kúriai tanácselnök

A szerkesztőbizottság tagjai:
Böszörményiné dr. Kovács Katalin, elnökhelyettes
Dr. Csák Zsolt, kollégiumvezető
Dr. Gimesi Ágnes Zsuzsanna, kúriai bíró
Dr. Somogyi Gábor, kúriai tanácselnök
Dr. Molnár Ferencné, kúriai tanácselnök
Dr. Orosz Árpád, kollégiumvezető
Dr. Dzsula Marianna, kúriai bíró
Dr. Stark Marianna, kúriai tanácselnök
Dr. Simonné dr. Gombos Katalin, kúriai tanácselnök
Dr. Kalas Tibor, kollégiumvezető
Dr. Hajnal Péter, kúriai tanácselnök
Dr. Kiss Árpád Lajos, kúriai bíró
Dr. Fekete Ildikó Katalin, kúriai tanácselnök

Jogi szaknyelvi lektor:
Bódiné dr. habil. Beliznai Kinga tanszékvezető egyetemi docens

A kiadó, szerkesztőség címe:
Kúria
1055 Budapest, Markó utca 16.
Kiadja:
Kúria – Werbőczy István Országbíró Kutatóintézet

A kiadásért felel: a Kúria Werbőczy István Országbíró Kutatóintézetének igazgatója

Megjelenik havonként.

ISSN 2786-3964 (Online)
